

New Testament

Gulmancema Language

Gulmancema - Bible - New Testament

Matiyu	3	
Maka	66	
Luka	106	
Jan	173	
Jesu Tondiba Tuona Tili	223	
Loma Yaaba	288	
1 Kolinta Yaaba	317	
2 Kolinta Yaaba	344	
Galati Yaaba	361	
Efesa Yaaba	371	
Filipa Yaaba	381	
Kolosa Yaaba	388	
1 Tesalonika Yaaba	395	
2 Tesalonika Yaaba	401	
1 Timote	404	
2 Timote	412	
Tita	418	
Filemo	422	
Ebilunba	424	
Jaka	444	
1 Piel	451	
2 Piel	459	
Jan n Diani Ya	464	
Jan n Diani Ya Tilieli	471	
Jan n Diani Ya Titaali	472	
Juda n Diani Ya Tili	473	
Doagidima	475	

Gulmancema - Bible - New Testament

Matiyu

Matiyu 1

- 1 Jesu Kilisiti yaajanba yela togida ye ne. Jesu Kilisiti den tie Dafidi bijua, leni Abalahama bijua.
- 2 Abalahama den mali Isaaka, Isaaka n maa Jakobo, Jakobo n maa Juda leni o kpeliba leni o waamu.
- 3 Juda den taa Tamala ki mali Peletisa leni Sela, Peletisa n maa Etisilomo, Etisilomo n maa Alama,
- 4 Alama n maa Aminadabi, Aminadabi n maa Nasona, Nasona n maa Salimono,
- 5 Salimono den taa Lahaba ki mali Boasa. Boasa den taa Luta ki mali Obedi,
- 6 Obedi n maa Isayi, Isayi n maa o bado Dafidi. Dafidi den taa Uli pua ki mali Salomono,
- 7 Salomono n maa Loboami, Loboami n maa Abia, Abia n maa Asa,
- 8 Asa n maa Josafati, Josafati n maa Yolami, Yolami n maa Osiasi,
- 9 Osiasi n maa Yotami, Yotami n maa Akasi, Akasi n maa Esekiasi,
- 10 Esekiasi n maa Manase, Manase n maa Amoni, Amoni n maa Josiasi,
- 11 Josiasi n maa Jekonia leni o waamu, Babilona yaaba n den paadi Isalele yaaba yaa yogunu, ki cuo ba ki gedini ti yonbidi bi diema nni.
- 12 Isalele yaaba yonbidi Babilona diema nni n pendi, Jekonia den mali Salatieli, Salatieli n maa Solobabeli,
- 13 Solobabeli n maa Abiyudi, Abiyudi n maa Eliakimi, Eliakimi n maa Asolo,
- 14 Asolo n maa Sadoka, Sadoka n maa Akima, Akima n maa Eliyudi,
- 15 Eliyudi n maa Eleyasala, Eleyasala n maa Matana, Matana n maa Jakobo,
- 16 Jakobo n maa Josefi, Maliyama calo, yaa pua n den mali Jesu ke bi yi o Kilisiti.
- 17 A yaa coadi ki cili Abalahama ki yaa caa hali Dafidi, li pia piiga n nifiima naa. Ki cili Dafidi ki yaa caa hali Babilona cuonu mo, piiga n nifiima naa. Ki cili Isalele yaaba yonbidi Babilona diema nni ki yaa caa hali U Tienu n Gandi Yua cuama, mo tie piiga n nifiima naa.

18 Diidi Jesu Kilisiti madi n den tua maama. O naa Maliyama n da den tie Josefi toginaa hali ke bi daa den taani leni biyaba, Maliyama den ti sua ke o punbi kelima U Tienu Fuoma Yua paalu po.

19 O togibaa Josefi yua n den tie niteginka, naa den bua ki fiagi o a sala nni. Lani yaa po o den jagi ke o baa paadi leni o n̄asiili nni.

20 Wan den maliti yeni yaa yogunu, o Diedo maleki den doagidi o kani ti dangidi nni ki yedi o: «Josefi, Dafidi bijua, n̄an da jie ki taa Maliyama wan tua a pua. Kelima wan punbi yaa biga, o punbi ga kelima U Tienu Fuoma Yua yaa paalu po.

21 O baa maa bonjaga, n̄an yini o Jesu, kelima wani n baa faabi o niba leni bi tuonbiadi.”

22 Lankuli den tieni ke o Diedo n den tuodi ki teni ke o sawalipualo pua yaa sawalo n tieni:

23 «Diidi, li powandiali baa punbi ki maa bonjaga. Bi baa yini o Emanuweli.”
Laa yeli bundima n tie "U Tienu ye leni ti."

24 Josefi n den fundi, o den tieni o Diedo maleki n waani o yaala. O den taa o pua.

25 Ama waa den taani leni o hali wan ban mali o biga. Josefi den yini o Jesu.

Matiyu 2

1 Jesu den mali Betelema, Jude diema nni, Elodo n den ka ti gbandi po yaa yogunu. O madi puoli, yaa banda n diidi a n̄mabila den n̄ani hali puoli ki cua Jelusalema.

2 Bi den buali: «Ban mali Jufinba bado yua moala na ye le? Ti laa ke o n̄mabiga pudi puoli ke ti cua ki baa kpiagi o.”

3 O bado Elodo n den gbadi laa laabaalo, o yama den yagi, Jelusalema yaaba kuli moko yaa yama den yagi.

4 O den taani bi kopadicianba badiba leni li balimaama bangikaaba yudanba, ki buali ba U Tienu n Gandi Yua n den baa maa naankani.

5 Bi den goa ki yedi o: «Betelema dogu yu n ye Jude diema nni, nani o sawalipualo n den diani maama:

6 «Fini Betelema, yaa dogu n ye Juda nni, Daa tie Juda dociami kuli siiga yaa dogu yaa jigidi n wa ki cie, Kelima o bado, yua n baa gobidi n niba Isalele yaaba, Baa n̄a fini yaa niinne.» ”

7 Lane Elodo den yini a banda yeni n̄asiili nni ki buali ki bandi cain ban den laa ke ki n̄mabiga yeni pudi yaa yogunu.

- 8** Li yaa puoli o den soani ba Betelema ki yedi: «Gedi mani ki ban buali ki bandi cain ki biga yeni laabaalo. Yi yaa laa o, yin teni min bandi, ke mini nba moko n gedi ki ban kpiagi o.»
- 9** Ban den gbadi o bado n yedi ba yaala, bi den fii ki gedi. Ban den laa yaa nmabiga puoli po yeni den kua bi liiga hali ki ban pundi ki biga n ye yaa dieli yuli po ki sedi.
- 10** Ban den laa ki nmabiga, bi pala den mangi hali boncianla.
- 11** Bi den kua li dieli nni ki laa ki biga leni o naa Maliyama. Bi den gbaani ki kpiagi ki biga, ki loti bi n̄alimani boaga ki n̄ani ki puni o yaa paabu n tie na: wula, leni a dugibila leni mili.
- 12** U Tienu den waani ba ti dangidi nni ke ban da guani Elodo kani. Lane bi den tagini santo ki kuni bi denpo.
- 13** Ban den fii, o Diedo maleki den doagidi Josefi kani ti dangidi nni ki yedi o: «Fii ki taa ki biga leni o naa ki sani ki gedi Ejipiti. Yin ban yaa ye lanpo hali min baa waani a yaa yogunu, kelima Elodo baa lingi ki biga ki bua ki kpa o.»
- 14** Josefi den fii ku n̄iagu ki taa ki biga leni o naa ki gedi Ejipiti.
- 15** O den ye lanpo hali Elodo kuuma. Li den tieni yeni ke o Diedo n den tuodi ki teni ke o sawalipualo n pua yaa sawalo n tieni: «N den yini ki n̄ani n bijua Ejipiti nni.»
- 16** Elodo n den sua ke a banda yeni boandi o, o pali den beni boncianla. O den soani ban ban kpa yaa bonjala n pia bina lie lie leni yaaba n ki pundi yeni kuli, ki ye Betelema leni u tinkundogi nni kuli, nani a banda n den waani o ke o sua ke laa biga baa pia yaa bina banlu.
- 17** Lanwani o sawalipualo Jelemi n den maadi yaa maama den tieni:
- 18** Bi den gbadi i moepaali Lama dogu nni, A bubula leni i moeciami, Lasela n buudi o bila kuuma kaa tuo ban baagi o Kelima baa go ye.
- 19** Elodo n den kpe, o Diedo maleki den doagidi Josefi kani Ejipiti po ti dangidi nni
- 20** ki yedi o: «Fii ki taa ki biga leni o naa ki guani Isalele diema po, kelima yaaba n den bua ki kpa ki biga nan kpe.»
- 21** Josefi den fii ki taa ki biga leni o naa ki guani Isalele diema nni.
- 22** Ama wan den gbadi ke Elodo kpe ke o bijua Akelayusa kali ti gbandi po ki tua Jude bado, o den jie lipo guanma. Ama U Tienu n den waani o ti dangidi nni, o den fii ki gedi Galile diema nni.
- 23** O den ban kali Nasaleti dogu nni. Li den tieni yeni ke bi sawalipuaba n den yedi yaala n tieni, lani n tie na: «Bi baa yini o Nasaleti yua.»

Matiyu 3

- 1 Laa yogunu Jan Batisi den kua Jude diema yaa fanpienma nni ki wangi U Tienu maama,
- 2 ki tua: «Lebidi mani yi yama kelima tanpoli diema kuli.»
- 3 Wani Jan n tie o sawalipualo Esayi n den maadi yua yaa maama ki yedi: «O nilo kpaani mi fanpienma nni ki tua: <Yin bogini mani o Diedo sanu, Ki naadi mani o sani.> »
- 4 Jan den laa ti yuoyuokobidi tiadi ki ñaagi o ciaga ku gbanñagidigu. O den di i naaci leni ku muagu nni yaa siadi.
- 5 Jelusalema dogu yaaba leni Jude diema yaaba kuli, leni yaa tinkundogi n baali Judana kpenu yaaba kuli, den kpendi o kani.
- 6 Bi den tuodi ki doagidi bi tuonbiadi, ki cedi ke Jan batisi ba Judana kpenu nni.
- 7 Wan den laa ke Falisieninba leni Sadusieninba boncianla kpendi o kani ke wan batisi ba, o den yedi ba: «Yinba, u waalabi-buolu na, ñme fandi yi yin sani ki cia U Tienu pabienli yaali n baa cua na?»
- 8 Yin yaa tuuni mani yaa tuona n doagidi ke yi lebidi yi yama.
- 9 Yin da se ki tua yi pala nni: <Ti pia Abalahama ke o tie ti yaaja.> N kadi ki waani yi ke U Tienu baa fidi ki teni yaa tana n tie na n tua Abalahama puoliñuani.
- 10 Baa moala bi caani li yali i tijiini po. Yaa tibu n ki luoni yaa bonluonkaala n ñani kuli, bi baa pedi bu ki lu mi fantama nni.
- 11 Mini n batisi yi leni mi ñima, ke lan doagidi ke yi lebidi yi yama. Ama yua n ñua n puoli pia u paalu ki cie nni. Mii pundi baa yua n baa tugi o cacaadi. Wani, o baa batisi yi leni U Tienu Fuoma Yua leni mi fantama.
- 12 O kubi o kaaligu o nuu nni. O baa ñanbi o jalu cain, ki wodi ki kuodi mi bima li buali nni, ki nan sia mi fenma leni yaa fantama n kaa pia gbindima.»
- 13 Laa yogunu Jesu den ñani Galile diema ki cua u kpenu Judana, Jan kani, ke wan batisi o.
- 14 Ama Jan den bua ki yie opo ki yedi: «Li bi pundi fine n batisi nni, ke a mo nan cua mini yaa kani?»
- 15 Jesu den goa ki yedi o: «Cedi ki tieni yeni moala, yeni n tie tin tieni yaala n tiegi kuli.» Lanwani Jan den tuo, waa go yie.
- 16 Wan den batisi o yaa yogunu, Jesu den ñani mi ñima nni. Tanpoli den luodi ke Jesu laa ke U Tienu Fuoma ñani lipo ki ji nani ki kpaajiega yeni ki ti jagini opo.

17 Lanyogunu u nialu den maadi tanpoli po ki yedi: «One n tie n Bijabuadiga, n pali n mani yua yaa po hali boncianla.»

Matiyu 4

1 Lani n pendi U Tienu Fuoma den gedini Jesu mi fanpienma nni ke Sutaani tulini o.

2 Jesu n den loli bu ñoabu dana piinaa leni ñadi piinaa, mi koma den cuo o.

3 Mi tulinma daano yeni den cua o kani ki yedi o: «A yaa tie U Tienu Bijua ñan maadi ki teni a tana na n tua jiema.»

4 Jesu den goa ki yedi: «Li diani: O nisaalo kan yaa ye mi jiema bebe po ka, ama yaa maama n ñani U Tienu ñoabu nni kuli yaa po.»

5 Sutaani den gedini Jesu u dogagidiko Jelusalema po, ki teni ke o sedi U Tienu diegu yuli po.

6 O den yedi o: «A yaa tie U Tienu Bijua ñan yugi ki cii tiipo kelima li diani: «O baa puogi o malekinba apo. Bi baa tebini a bi nii po Ke a taali n da tuudi tanli.»

7 Jesu den yedi o: «Li go diani kaanto: Da biigi o Diedo a Tienu.»

8 Sutaani go den gedini o yaa juali n kpedi hali boncianla yuli po ki waani o ñunduna diema kuli leni mi kpiagidi,

9 ki yedi o: «A yaa gbaani ki kpiagi nni, n baa pa ña laa bonla kuli.»

10 Jesu den yedi o: «Fuadi likani Sutaani, kelima li diani: «A baa kpiagi o Diedo a Tienu, Ki yaa jaandi wani bebe.»

11 Lane Sutaani den ña Jesu. Lanyogunu malekinba den cua Jesu kani ki tuuni opo.

12 Jesu n den gbadi ke bi cuo Jan, o den fii ki gedi Galile.

13 O den ñani Nasaleti ki cua ki ye Kapenayuma dogu nni yu ku leni mi ñincianma, Sabulono leni Nefitali buoli yaa tinmu nni.

14 O den tieni yeni ke o sawalipualo Esayi n den maadi yaa maama n tieni:

15 «Sabulono leni Nefitali tinmu yaaba, Yaa tinmu n ku leni Galile ñincianma, Judana kandima tinga yaaba yeni, Bani yaa nilanba n ye Galile diema nni,

16 Laa niba, yaaba n den ye li biigili nni, di laa mi yencianma. Laa yenma yendi bani, Yaaba n den ka mi kuuma leni mi jinjingu n den die naankani.»

17 Lanyogunu Jesu den cili ki wangi o Laabaaliñamo ki tua: «Lebidi mani yi yama, kelima tanpoli diema kuli.»

18 Jesu n den cuoni ki baali Galile ñincianma, o den laa naataanjaba lie, Simono yua n go yi Pieli, leni o waalo Andile, ke bi lu i taali mi ñincianma nni kelima bi den tie jankpaanba.

19 O den yedi ba: «Doadi mani nni, nani yin lingi i jami maama, n baa teni yin yaa lingi bi niba moko yeni.»

20 Lanyogunu liga bi den ña bi taali ki ñoadi o.

21 Jesu den suagi liiga ki go laa naataantoe lie, Sebede bijaliediba, Jaka leni o waalo Jan. Bi den ye ku ñinbiagu nni leni bi baa Sebede ki ñanbidi bi taali.

22 O den yini ba. Lanyogunu bi den ña ku ñinbiagu leni bi baa kuli ki ñoadi o.

23 Jesu den gaandi Galile diema kuli nni ki kua li balimaama bangima diena nni, ki bangi bi niba ki wangi ba U Tienu diema Laabaalinamo, ki paagidi bi niba bi yianbuoli leni bi tadinbuoli kuli po.

24 O yeli den ñani Sili diema kuli nni. Bi den cuani o kani i yianbuoli leni mi yianfulima kuli danba, leni mu cicibiadimu n die yaaba, leni mi bisinbilima danba leni ti gbanankpiendi danba. O den paagi bikuli.

25 Bi niba boncianla, yaaba n den ñani Galile, leni Dekapola, leni Jelusalema leni Jude diema kuli, leni yaa diema n ye Judana kpenu kandima, bikuli den ñoadi o.

Matiyu 5

1 Jesu n den laa ku niligu, o den doni li juali po. Wan den kali, o ñoadikaaba den nagini o kani.

2 O den yaadi ki bangi ba ki yedi:

3 «Li pamanli ye leni yaaba n pia li yumiinli, kelima tanpoli diema tie bi yaama.

4 Li pamanli ye leni yaaba n ye leni li pabiidili, kelima bi baa baagi ba.

5 Li pamanli ye leni yaaba n pia li padingili, kelima bi baa diedi ki tinga.

6 Li pamanli ye leni mi teginma koma leni mi ñunñuunu n pia yaaba, kelima bi baa guo.

7 Li pamanli ye leni bi niñingbadiba, kelima bi baa gbadi bipo mi niñima.

8 Li pamanli ye leni yaaba n pia li papienli, kelima bi baa le U Tienu.

9 Li pamanli ye leni bi candanbaaba, kelima bi baa yini ba U Tienu bila.

10 Li pamanli ye leni ban wangi yaaba fala kelima mi teginma po, kelima tanpoli diema tie bi yaa yaala.

11 Li pamanli ye leni yi bi niba yaa sugidi yi ki wangi yi falabiado ki maadi yipo mi mabiadima kelima mini yaa po.

- 12 Yin mangi mani yi pala ki yaa ye leni li pamancianli kelima yi panpaani baa yaba tanpoli po. Bi niba den wangi bi sawalipuaba falabiado yeni, bani yaaba n den ye ke yi daa ye.
- 13 Yinba n tie mi yaama n̄anduna po. Mi yaama yaa ti luo mi manu, bi baa taa be ki go mangi ma? Maa go pia fuomaba, se ban lu ma niinpo bi niba n n̄maa ma.
- 14 Yinba n tie mi yenma n̄anduna po. Yaa dogu n ye li juali yuli po kan fidi ki wuoni.
- 15 Bi kan go cuoni ki fidisanga mo ki taa li sancianli ki n̄oagini ga, ama bi baa tuani ga u fidisantuankaanu, gan yendi yaaba n ye li dieli nni kuli po.
- 16 Yeni yin cedi mani yi yenma n yendi yeni bi niba kani ke ban le yi tuon̄ama ki kpiagi yi Baa yua n ye tanpoli po.
- 17 Yin da tama ke n cua ki baa bolini li balimaama leni bi sawalipuaba maama ka. Mii cua ki baa bolini ma, ama n cua ki baa tieni ma.
- 18 N waani yi i moamoani, hali tanpoli leni ki tinga n baa ye, baa yaa dianyendu n wa ki cie i diani nni, kan ña li balimaama nni hali likuli n baa tieni ki dudi.
- 19 Yua n miidi li balimaama nni baa yaama n wa ki cie siiga mayenma, ki go bangi bi niba ban yaa tiendi yeni, o baa tua yua n wa ki cie tanpoli diema nni. Yua mo n tiendi man bili yaala ki go bangi ma, o baa tie niamo tanpoli diema nni.
- 20 N waani yi, yi teginma yaa cie li balimaama bangikaaba leni Falisieninba, yi kan kua tanpoli diema nni.
- 21 Yi gbadi ke bi den yedi bi nikpiaba: «Dan da kpa o nilo, yua n ku o nilo, bi baa bu ki cuo o.»
- 22 Ama mini n yedi yi, yua n bieni o pali o lielo po kuli, li pundi ban bu leni o, yua n yedi o lielo: «O yanpiidaano na», li pundi ke yi cancannikpeliba taancianli n cuo o. Yua n yedi o lielo: «O yanluodaano na,» li pundi ban cuo ki kuani o ku fantanbuogu nni.
- 23 Lanwani a yaa cua li padibinbinli kani ki baa pa a paabu, ki tiadi likani ke a lielo pia leni a bu madiabu,
- 24 n̄an cedi a paabu likani ki kpa gedi ki ban mangi leni a lielo yeni, ki yuandi ki guani ki pa U Tienu a paabu.
- 25 A koanginka yaa cuo n̄a ki caani a li bujjali kani, n̄an mangi leni o tontoni ki daa pundi, ke wan da ti teni o bujjalo n cuo n̄a ki teni a sandalima, wan kuani a li kpaadidieli nni.

- 26 N waani a i moamoani, a kan ña lienni kali a ban pani ki gbeni, kaa sieni baa tanga.
- 27 Yi gbadi ke bi den yedi: «Dan da conbi.»
- 28 Ama mini n yedi yi ke yua n noanli pua ke o yama kua o niinni, o conbi leni o o pali nni no yo.
- 29 A jiennunbu yaa tie apo li tingbali bonla, ñan logidi bu ki lu foagima, kelima a gbanan-buoyendu yaa bodi, li baa ñani apo ki cie ban lu a gbanandi kuli ku fantanbuogu nni.
- 30 A jienu yaa tie apo li tingbali bonla, ñan jia ku ki lu foagima, kelima a gbanan-buoyendu yaa bodi, li baa ñani apo ki cie ban lu a gbanandi kuli ku fantanbuogu nni.
- 31 Bi go den yedi: «Yua n ñani o pua, wan teni o li poñatili.»
- 32 Ama mini n yedi yi ke yua n ñani o pua, ke laa tie mi conconma po ka, o teni ke laa pua tua poconconli. Yua n taa poñaka mo, o conbi.
- 33 Yi den gbadi ke bi waani bi nikpiaba: «Dan da poli ki niani ki naa tieni. Ama ñan poli ki niani o Diedo ke a baa tieni yaala, ñan tieni la.»
- 34 Ama mini n yedi yi: Yin da poli baa leni tanpoli kelima li tie U Tienu bali kalikaanu,
- 35 baa leni ki tinga kelima ki tie o taanmaakaanu, baa leni Jelusalema kelima li tie o badiciamo dogu.
- 36 Dan da poli leni a yuli, kelima a kan fidi ki teni baa yuyengu n pendi, yaaka kun boandi.
- 37 Yi yaa yedi: «Mm, lan yaa tie mm.» Yi yaa yedi: «A-a mo, lan yaa tie a-a.» Kelima yaala n pugini kuli di ñani o Biado kane.
- 38 Yi den gbadi ke bi yedi: «Nunbu n baa pa nunbu panli, ñinli mo n baa pa ñinli panli.»
- 39 Ama mini n yedi yi, yin da yie o nibiado po, nilo yaa pabi a a jienkpianu po, ñan pegidi ki teni o a ganu mo.
- 40 Nilo yaa bua ki yini a ti buudi ki ga a liadibiga, ñan teni o a liadicianli mo.
- 41 O nilo yaa tieni a u paalu ke ñan ciani o kilo dajenli, ñan ciani o dajena lie
- 42 Pa yua n mia ña, da buli a nunga yua n bua ñan ledi opo.
- 43 Yi gbadi ke bi den yedi: «Dan bua a nisaalilielo ki nandi a yibali.»
- 44 Ama mini n yedi yi: Yaa bua mani yi yibalinba, ki yaa jaandi yaaba n faligidi yipo.

⁴⁵ Yeni yi baa tie yi Baa yua n ye tanpoli bila, kelima o yen tendi ke o yienu pudi bi nibadiba leni bi niŋanba kuli po, ki yen tendi ke ki taaga mii bi niteginkaaba leni yaaba n ki tiegi kuli po.

⁴⁶ Li yaa tie ke yi bua yaaba n bua yi bebe, yi baa baa be yaa panpaani yo? Bi lubigaaba wani ki tiendi yeni ka yoo?

⁴⁷ Yi yaa fuondi yi kpiiba bebe, yi tieni be ke li pia mi paadima? Baa bi nilanba wani ki tiendi yeni ka yoo?

⁴⁸ Yin gagidi ki yaa ŋani nani yi Baa yua n ye tanpoli n gagidi ki ŋani maama.

Matiyu 6

¹ Fangi mani yi yula ki da tiendi yi tuonŋama a sala nni ke bi niba n le. Yi yaa tiendi yeni yi kan baa panpaaniba kuli yi Baa yua n ye tanpoli kani.

² Lanwani, a yaa tieni mi ŋanma, ŋan da piebi kakaci nani pala lie danba n tiendi maama li balimaama bangima diena nni leni i sani nni, ke bi niba n kpiagi ba. N waani yi i moamoani, bi baa bi panpaani n yeni.

³ Ama a yaa tieni mi ŋanma, da cedi a ganu n bandi a jienu n tiendi yaala,

⁴ ke a ŋanma n yaa tiendi ŋasiili nni. A Baa yua n nua ŋasiili nni n baa guani a la.

⁵ Yi yaa jaandi, yin da tie nani pala lie danba yaaba n bua ki yaa se li balimaama bangima diena nni leni a sankada nni ki jaandi, ke bi niba n le. N waani yi i moamoani, bi baa bi panpaani n yeni.

⁶ Ama fini a yaa jaandi, kua a dieli nni ki luoni a buliñoabu, ki jaandi a Baa yua n ye likani ŋasiili nni. Wani a Baa yua n nua ŋasiili nni n baa guani a la.

⁷ Yi yaa jaandi, yin da figili mi maama fanma fanma, nani bi nilanba n tiendi maama, bi tama ke U Tienu baa cengi ba kelima bi macianma po.

⁸ Da tiendi mani nani bani, kelima yi Baa U Tienu bani yin luo yaala hali ke yi daa mia o.

⁹ Diidi mani yin baa jaandi maama: Ti Baa yua n ye tanpoli,

¹⁰ A yeli n baa mi gagidima, A diema n cua, A yanbuama n tieni ki tinga nni Nani nani man tiendi maama tanpoli po.

¹¹ Pa ti dinla yaa jiema n dagidi.

¹² Tieni tipo sugili ti tudima po Nani ti moko n tieni sugili yaaba n tudi tipo maama yeni.

¹³ Da tuo tin baa mi tulinma nni. Ama ŋan ga ti o Biado kani. [Kelima fini n die li bali, leni u paaciamu, Leni ti kpiagidi hali yaa yogunu kuli. Amina.]

- 14 Yi yaa puni yaa niba n tudi yipo sugili, yi Baa yua n ye tanpoli mo baa pa yi sugili.
- 15 Ama yi yaa puni bi niba sugili, yi Baa moko kan pa yi sugili yi yaa tuonbiadi po.
- 16 Yi yaa luo bu ñoabu yaa yogunu, da biidi mani yi nunmu nani pala lie danba, yaaba n biidi bi nunmu ki baa waani bi niba ke bi luo bu ñoabu. N waani yi i moamoani, bi baa bi panpaani n yeni.
- 17 Ama fini, a yaa luo bu ñoabu, ñan fa a nunga ki sogi tulale,
- 18 ke bi niba n da bandi ke a luo bu ñoabu, ama a Baa yua n ye ñasiili nni bebe n yaa bani. Wani a Baa yua n nua ñasiili nni baa guani a la.
- 19 Da biliti mani yi ñalimani ñanduna nni, ti lulugidi leni i tantonmoani n baa bolindi naankani, a concona n kua ki su naani,
- 20 ama yin yaa biliti mani yi ñalimani tanpoli po, ti lulugidi leni i tantonmoani n kan bolini naankani, a concona n kan kua ki su naankani.
- 21 Kelima yi ñalimani n ye naankani, yi yantiana mo baa ye lankane.
- 22 Bu nunbu tie ti gbanandi fidisanga. Lanwani a nunbu yaa ñani, a gbanandi kuli baa yieni bonñanla,
- 23 ama a nunbu yaa ñani, a gbanandi kuli baa ye li biigili nni. Yaa yenma n ye a niinni yaa tie biigili, laa biigili baa yaba boncianla.
- 24 Oba kuli kan fidi ki yaa tuuni canbaanba lie po, kelima o yaa baa nani o canbaakpialo ki bua o canbaalielo, o nan baa taabi o bonkpialo ki fali o bonlielo wani. Yi kan fidi ki yaa taa ki tuuni U Tienu po leni ñalimani po.
- 25 Li tie lani yaa po ke n yedi yi, da yagi mani yi yama yi miali yema po, yin baa di yaala leni yin baa ñu yaala, leni yi gbanandi po yin baa yie yaala. Yii bani ke li miali cie mi jiema, ke ti gbanandi mo cie ti tiayiekaadi?
- 26 Diidi mani ti bonyugiditi, baa coagi, baa yendi, baa wuo ki kuodi liba a buana nni. Ama yi Baa yua n ye tanpoli n dindi ba. Yii bani ke yi pia mayuli ki cie ti bonyugiditi?
- 27 Yi siiga ñme yanyagidi n baa teni wan fidi ki foagidi o miali dana baa waamu?
- 28 Lanwani be yaa po ke yi bangi li bonyiekaala po? Diidi mani mi moapuuma n ye maama. Maa tuuni, maa pia gaali,
- 29 baa yeni, n yedi yi ke baa o bado Salomono leni o kpiagiciandi kuli, waa den pundi mi siiga nni baa yenma n bobi maama.

³⁰ U Tienu yaa bobindi yaa muadi n ye ku muagu nni dinla, ke bi baa fa ki taa ti ki cuoni mi fantama u fanu nni, laa pia kuli tama ke o baa yieni yi mo, yinba yaaba yaa dandanli n ki fuu, bi yeni kaa?

³¹ Lanwani, yin daa yagini mani yi yama ki yaa tua: «Ti baa je be? Ti baa ño be? Ti baa yie be?»

³² Kelima laa bonla kuli tie bi nilanba n lingi yaala. Yi Baa yua n ye tanpoli bani ke laa bonla kuli tie yipo tiladi.

³³ Yin kpa lingi mani wani U Tienu diema leni o yaa teginma, lani, laa bonla kuli baa yuandi ki pugini yipo.

³⁴ Lanwani, da yagi mani yi yama saala po, saala baa pia o yanyagidi o yuli po. Daali kuli pia li yaa fala ke li dagidi.

Matiyu 7

¹ Yin da ja mani ti buudi, ke U Tienu n da ti jia leni yi mo ti buudi.

² Kelima U Tienu baa bu leni yi nani yin bu leni yi nisaalilieba maama. O go baa taa yin bigidi nitoaba po leni yaa bonbiigikaala ki biigi yi mo yaa po.

³ Be n teni ke a nua yaa muagu n ye a lielo nunbu nni ki naa nua yaa dajengu n ye a yaabu nni?

⁴ Li ga lede ke a baa yedi a kpiilo: «Cedi min ñani apo yaa muagu n ye a nunbu nni, ke ku dajengu duogi a yaabu nni?»

⁵ Fini pala lie daano, ñan kpa ñani yaa dajengu n ye a yaa nunbu nni, lanwani a baa fidi ki le bonñanla ñan baa ñani ku muagu yeni maama a lielo yaabu nni.

⁶ Da taa mani yaala n gagidi ki ñani ki teni i sangbanli, ke ban da ti jigidi ki toatoadi yi. Da taa mani yi laani yi yaa dunga n pa ki lu i duoli, ke ban da ti ñma ki piini la.

⁷ Mia mani, bi baa pa yi, lingi mani, yi baa le. Yedi mani: «Gafala» bu buliñoabu kani, bi baa luodi yipo.

⁸ Kelima yua n mia kuli baa baa, yua mo n lingi kuli, o baa le, bi baa luodi yua n yedi: «Gafala» ki bua ki kua kuli po.

⁹ Yinba bi jaba siiga, ñme yaa biga n baa mia o dupen, wan teni o li tanli?

¹⁰ Bi o baa mia o o jamo, wan teni o o wa?

¹¹ Yinba yaaba n bia yaa bani ki pa yi bila li bonñanla, laa pia kuli tama ke yi Baa yua n ye tanpoli baa pa yaaba n mia o li bonñanla.

¹² Lani yaa po yin bua ke bi niba n tieni yipo yaala kuli, yi mo n tieni la bipo. Lani n tie li balimaama leni bi sawalipuaba kuli bangima.

- 13 Kua mani yaa buliñoabu n miabi kani, kelima yaa buliñoabu n pia leni yaa sanu n pia kuli caa mi bodima po, yaaba n tagi lankani mo n nan yaba.
- 14 Ama yaa buliñoabu n miabi leni yaa sanu n miabi kuli caa yaa miali n kan gbeni kani, yaaba n laadi laa sanu mo naa yaba.
- 15 Yin fangi mani yi yula leni bi sawalipua-faadanba. Bi kpendi yikani ki dingi nani i pe yeni, ama moamoani, bi tie nani yaa fuasangbanbiadi n bua ki bolini yi yeni.
- 16 Yi baa bandi baa bi bontienkaala po yo. Naani yi baa sobidi i cabi ku konkongu po bi? Bi ki sobidi a kankana a kongoaba po bi?
- 17 Yaa tibu n ηani kuli baa luoni yaa bonluonkaala n ηani, yaa tibu n ki ηani mo baa luoni yaa bonluonkaala n ki ηani.
- 18 Yaa tibu n ηani kan fidi ki luoni yaa bonluonkaala n ki ηani, yaa tibu n ki ηani mo kan fidi ki luoni yaa bonluonkaala n ηani.
- 19 Yaa tibu n ki luoni yaa bonluonkaala n ηani kuli, bi baa pedi bu ki lu mi fantama nni.
- 20 Li tie bi bontienkaala po yo ke yi baa bandi ba.
- 21 Yaaba n tua nni: <O Diedo, o Diedo,> bikuli ka baa kua tanpoli diema nni, se yaaba n tiendi n Baa yua n ye tanpoli yaa yanbuama.
- 22 Li bujjali daali, bi niba boncianla baa yedi nni: <O Diedo, o Diedo, naani tii den wangi U Tienu maama a yeli nni kaa? Tii den deli mu cicibiadimu a yeli nni kaa? Tii go den tiendi mi bancianma boncianla a yeli nni kaa?>
- 23 Lane n baa kadi ki yedi ba: <Kalam, mii bani yi. Fuadi mani n kani, yinba yaaba n tiendi mi biadima.>
- 24 Lani yaa po yua n gbadi min maadi yaa maama na, ki tiendi man yedi yaala, o baa tie nani yaa yanfodaano n den maa o dieli ku tangu po.
- 25 Ki taaga den mini, a ñingola den puubi, ku tafaagu mo den figi ki pua laa dieli, ama lii den baa, kelima li den pu ku tangu po.
- 26 Ama yua n gbadi min maadi yaa maama na, ki naa tiendi man yedi yaala, o baa tie nani yaa yanluodaano n maa o dieli mi tanbiima nni.
- 27 Ki taaga den mini, a ñingola den puubi, ku tafaagu den figi ki pua laa dieli ke li den baa ki mumudi.”
- 28 Jesu n den maadi laa maama kuli ki gbeni, ku niligu den ye leni li pakili kelima o bangima po.
- 29 Kelima o den bangi nani yua n pia li bali mi bangima po yeni. Waa den bangi nani li balimaama bangikaaba yeni ka.

Matiyu 8

- 1 Jesu n den jiidi li juali po, bi niba boncianla den nua o.
- 2 O gbaado den cua ki gbaani o nintuali ki yedi: «N Daano, a yaa bua, a baa fidi ki njanbi nni.»
- 3 Jesu den tandi o nuu ki sii o ki yedi: «N bua, njanbi.» Lanyogunu o gbaadima den gbeni opo ke o njanbi.
- 4 Jesu den yedi o: «Dan fangi a yuli ki da yedi niloba liba. Ama, gedi ki ban waani a yuli kopadiciamo, ki padi Musa n den bili yaa padili, lan tua bipo sieda ke a njanbi.»
- 5 Jesu n den kua Kapenayuma nni, minteela kobiga yudaano den tuogi o
- 6 ki mia o ki yedi: «N Daano, n naacemo dua ke ti yianfaandi cuo o, ki go koani o boncianla.»
- 7 Jesu den yedi o: «N baa cua ki paagi o.»
- 8 Minteela kobiga yudaano yeni den goa ki yedi o: «N Daano, mii pundi njan kua n dieli nni, maadi mayenma bebe, n naacemo baa paagi.
- 9 Kelima mini yua ke toaba die nni, n moko pia min die yaa minteela. N yen yedi one: «Gedi,» wan gedi, ki yedi o yua mo: «Cua na,» wan cua. N yen yedi n naacemo: «Tieni line,» wan tieni.»
- 10 Jesu n den gbadi laa maama, li den paki o, ke o yedi yaaba n nua o: «N waani yi i moamoani, baa yinba Isalele yaaba siiga, n daa laa yaa dandancianli n tie na buolu.
- 11 N waani yi i moamoani ke bi niba boncianla baa ña puoli leni nintuali kuli, ki cua ki taani ki kali leni Abalahama leni Isaaka leni Jakobo, u saajekaanu kani tanpoli diema nni.
- 12 Ama bi baa lu yaaba n bi baa tie tanpoli diema yaaba yeni, niinpo li biigicianli nni, a bubula leni mi ñincegima n baa ye naankani.»
- 13 Li yaa puoli Jesu den yedi a minteela yudaano: «A kuni, lan tua apo nani njan daani maama.» Lanyogunu liga o naacemo den paagi.
- 14 Jesu den gedi Piel denpo. O den sua ke wani Piel cuadinaa dua kelima o den pia gbananbiendi.
- 15 Jesu den sii o nuu ke u yianu kagidi opo ke o fii ki ga o cangu.
- 16 Ku yenjoboandigu bi den cuani Jesu kani bi niba boncianla, mu cicibiadimu danba. O den maadi bebe ki deli ki ñani mu cicibiadimu mun den ye yaaba yaa niinni, ki go paagi a yama kuli.
- 17 O den tieni yeni ke o sawalipualo Esayi n den maadi yaa maama n tieni: Wani oba n den taa ti tadingu, Ki tugi ti yiani.

- 18 Jesu n den laa ke ku niligu lindi o, o den waani o ñoadikaaba ban duodi ki gedi nepo yaa boanjaali.
- 19 Li balimaama bangikaaba siiga yendo den cua o kani ki yedi o: «Canbaa, n baa ñua ña ñan caa naani kuli.»
- 20 Jesu den goa ki yedi o: «I coli pia i fali, ti bonyugiditi mo pia a tiana, ama o Ja Bijua wani naa pia wan baa dua naani.»
- 21 Nitoa, o ñoadikaaba siiga yua, den yedi o: «N daano, pa nni u sanu min da kpa gedi ki ban piini n baa no.»
- 22 Jesu den goa ki yedi o: «Yaa ñua nni, ki cedi bi tinkpiba n piini bi tinkpiba.»
- 23 Jesu den kua ku ñinbiagu nni ke o ñoadikaaba den ñoadi o.
- 24 Ban den ye mi ñincianma nni, ku faabiadigu den fii ke a ñinguona fii ki baa milini ku ñinbiagu, ama wani, o den goa.
- 25 O ñoadikaaba den nagini ki fundi o ki yedi: «Ti Daano, fii ki faabi ti, ke ti baa bodi.»
- 26 O den yedi ba: «Be teni ke yi jie nanda, yinba yaaba yaa dandanli n ki fuu?» Lanwani o den fii ki sedi ki funi leni ku faagu leni mi ñincianma ke likuli duani salam.
- 27 Ti jawaandi den cuo o yegininlieba kuli ke bi yieni biyaba: «O tie ñme yo, ke baa ku faagu leni mi ñincianma kuli tuo ki tieni wan yedi yaala?»
- 28 Jesu n den pundi nepo yaa boanjaali Gadala yaaba dogu tinbianu nni, mu cicibiadimu danba bonba lie den ñani a kula po ki tuogi o. Bi den bia boncianla hali ke niloba kan tuo ki tagini lipo sanu.
- 29 Bi den tiani opo: «Be n ye tinba leni fini siiga, U Tienu Bijua? Naani a cua ne ki baa duoli ti ke u yogunu daa pundi yoo?»
- 30 Li sua ke u duokuliciamu den nagi likani ki gbi i moajiini.
- 31 Mu cicibiadimu den miadi Jesu ki tua: «A yaa deli ti, ñan cedi tin gedi ki ban kua u duokulu na niinni.»
- 32 O den yedi mu: «Gedi mani.» Mu den ñani bi jaba yeni niinni ki ban kua i duoli nni. Lani u duokulu kuli den digi mi joayidima po ki baa mi ñincianma nni ki bodi lienni.
- 33 Yaaba n den kpa ba den sani ki gedi ki ban waani u dogu po yaala n tieni kuli, leni yaala n tieni mu cicibiadimu danba.
- 34 Lane, u dogu nni yaaba kuli den ñani ki baa tuogi Jesu. Ban den laa o bi den mia o ke wan ña bi tinga nni.

Matiyu 9

- 1 Jesu den kua ku ñinbiagu nni ki duodi mi ñincianma ki guani o dogu po.
- 2 Lanyogunu bi den cuani o kani yua yaa gbanandi n kpe ke o dua ku kaagu po. Jesu n den laa bi dandanli, o den yedi yua yaa gbanandi n kpe: «Paagi a pali, n bijua, a baa a tuonbiadi sugili.»
- 3 Lane li balimaama bangikaaba bi tianba den maliti bi yama nni ki tua: «O naa ja sugidi U Tienu.»
- 4 Jesu den bani ban maliti yaala, ki yedi: «Be n teni ke yi maliti yaala n bia yi yama nni yeni?
- 5 Be n dingi ki cie ki yedi: «A baa a tuonbiadi sugili» bi ki yedi: «Fii ki yaa cuone?»
- 6 N bua yin bandi ke o Ja Bijua pia li bali ñanduna nni ki baa fidi ki pa bi niba bi tuonbiadi sugili.» Lane o den yedi yua yaa gbanandi n kpe yeni: «Fii ki taa a kaagu ki yaa kuni.»
- 7 O ja yeni den fii ki ñani ki ban kuni.
- 8 Ku niligu n den laa lani, ti jawaandi den cuo ba, ke bi kpiagi U Tienu leni wan puni bi nisaaliba laa paalu buolu.
- 9 Jesu n den fii lankani ki suagi liiga, o den laa ban yi yua Matiyu ke o ka o tuonli kani ki gaani li lubili. O den yedi o: «Doadi nni.» Matiyu den fii ki ñoadi o.
- 10 Jesu n den ka Matiyu dieli nni u saajekaanu kani, bi lubigaaba leni i tagibiadi danba kuli den cua boncianla, ki ka ki di leni o leni o ñoadikaaba.
- 11 Falisieninba n den laa lani, bi den yedi o ñoadikaaba: «Be yaa po ke yi canbaa di leni bi lubigaaba leni i tagibiadi danba?»
- 12 Jesu den gbadi ki yedi ba: «Yaaba n pia laafia ka bua lotoli, ama a yiama.
- 13 Gedi mani ki ban bandi yaa maama n tie na bundima: «Mi niñingbadima n mani npo, laa tie a pada ka.» Mii cua ki baa yini yaaba n tiegi ka, ama ti tuonbiadi danba.»
- 14 Jan ñoadikaaba den cua Jesu kani ki yedi o: «Be yaa po ke tinba leni Falisieninba yen luo bu ñoabu ke a yaa ñoadikaaba wani naa luo?»
- 15 Jesu den goa ki yedi ba: «O pocaancalo danlinba baa ga lede ki biidi bi pala wan da ye leni ba li pocaali nni yaa yogunu? Ama a dana kpendi ke bi baa cuo o pocaancalo ki ñani o bi siiga, bi baa loli bu ñoabu laa yogunu.»
- 16 O go den yedi: «Niloba kan taa cabipanli ki biini li liadikpeli, kelima li cabipanli baa dadi li bonkpedi lan padi ki pugini.
- 17 Bi kan didi taa o duvenpaano ki piagi ti dayuakpedi nni, kelima o yaa pudi yaa yogunu, ti dayuakpedi baa padi, duven n wuli, ti dayuadi mo n bodi. Ama

bi yen piagi o duvenpaano ti dayuapandi nni, ke duven leni ti dayuadi kuli n yaa ye.”

18 Jesu n den maadi leni ba yeni, bi yudanba siiga nni yendo den cua ki gbaani o nintuali ki yedi: «N bisalo kpe moala moala na, ama ñan cua ki ban maani opo a nii, o baa faadi.”

19 Jesu den fii ki ciani o, wani leni o ñoadikaaba.

20 Lanyogunu yaa pua yaa soama n den wuliti hali piiga n bina lie den cua ki nagini o puoli po ki sii o liadicuadi,

21 kelima o den tua o yama nni: «N yaa li baa ki sii o liadili bebe, n baa paagi.”

22 Jesu den jigidi ki laa o ki yedi: «Paagi a pali, n bisalo, a dandanli paagi a.” Lanyogunu o pua yeni den paagi cain.

23 Jesu den pundi ki kua o yudaano yeni deni. Wan den sua ke ti baantiadi cua ki biga kuuma po ki piebi mu yelimu ke bi niba mo tiendi ku fuugu, o den yedi:

24 «Ña mani, kelima ki bonpuoga naa kpe ka, o goa yo.” Bi den ñuadi o.

25 Wan den ñani bi niba kuli, o den kua ki biga n dua naani, ki cuo o nuu ke o fii.

26 O laabaalo den yadi laa diema nni kuli.

27 Jesu n den fii lankani ki suagi liiga, juama lie den ñua o ki tangi: «Dafidi Bijua, gbadi tipo mi niñima.”

28 Jesu n den kua li dieli nni, a juama yeni den cua o kani. Jesu den buali ba: «Yi daani ke n baa fidi ki tieni yipo yin miadi yaala?” Bi den goa ki yedi o: «Mm, ti Daano.”

29 Lane o den sii bi nuni ki yedi: «Lan tieni yipo nani yin daani maama.”

30 Lani bi nuni di den nua. Jesu den teni ba li ñoabonli ki yedi: «Fangi mani yi yula ke oba n da bandi.”

31 Ama bi den ñani ki kpaani o yeli laa diema nni kuli.

32 Laa jaliediba n den fii ki caa, bi niba go den cuani Jesu kani cicibiadiga daano ke o tie muulo.

33 Jesu n den deli ki ñani ki cicibiadiga yaa yogunu, o muulo yeni den yaadi ki maadi. Li den paki yaa niba n taani likani ke bi tua: «Ti daa bi laa li naa bonla lsalele diema nni.”

34 Ama Falisieninba wani den tua: «Mu cicibiadimu bado n puni o u paalu ke o deli ki ñandi mu cicibiadimu bi niba niinni.”

³⁵ Jesu den gaandi i dociami leni i dowaali nni kuli, ki bangi U Tienu maama li balimaama bangima diena nni, ki wangi U Tienu diema Laabaalinjamo, ki paagidi bi niba bi yianbuoli leni bi tadinbuoli kuli po.

³⁶ Wan den diidi ku niligu, mi niñima den cuo o bipo kelima bi den coagi, bi yama mo den yagi nani yaa pe n kaa pia yankpaalo yeni.

³⁷ Lani yaa po o den yedi o ñoadikaaba: «U jetaagu yaba, ke bi tuonsoanba mo nan wa.

³⁸ Lanwani yin mia mani u jetaagu Diedo wan soani bi tuonsoanba o jetaagu po.”

Matiyu 10

¹ Jesu den yini o piiga n ñoadikaliediba ki dini ba li bali ki puni ba u paalu ban yaa deli ki ñandi mu cicibiadimu mun ye yaaba yaa niinni, ki go yaa paagidi bi niba leni ban pia yaa yianbuoli leni yaa tadinbuoli kuli po.

² Bi piiga n tondiliediba yeni yela n tie na. Yua n kpia, Simono ban go yi yua Pieli leni o waalo Andile, Sebede bijua Jaka leni o waalo Jan,

³ Filipi leni Batelemi, Toma leni o lubigaalo Matiyu, Alife bijua Jaka leni Tade,

⁴ Simono ban yi yua o Yankuadaano leni Judasa Isikalioto yua n den yuandi ki janbi Jesu.

⁵ Bani n tie Jesu n den soani o piiga n niliediba yaaba ki teni ba yaa ñoabonli n tie na:

⁶ «Da gedi mani bi nilanba po, ki da kua Samali yaaba dogi nni mo, ama yin gedi Isalele buolu yaaba po, bani yaaba n tie nani yaa pe n yaadi yeni.

⁷ Yin tagi naankani kuli, yin yaa wangi ke U Tienu diema kuli.

⁸ Yin yaa paagidi a yiama, ki fiindi bi tinkpiba, ki ñanbidi a gbaada, ki deli mu cicibiadimu. Yi den baa fanma, yimo n yaa puuni fanma.

⁹ Da ñuuni mani wula, yaaka ñanjilifa, yaaka i ligi kuli yi ñuuni nni,

¹⁰ ki da taa sancenboagili, yaaka liaditedimu lie, yaaka cacaadi, yaaka gbiamu, kelima o tuonsoanlo pundi ki baa o bonjekaala.

¹¹ Yin kua yaa dociamu nni leni yaa dowaalu nni kuli, yin buali ki bandi yaa nilo n baa tuo ki ga yi cangu yaa ye likani. Yin caani o yaa deni hali yin baan fii yaa yogunu.

¹² Yi yaa kua yaa diegu nni kuli, yin fuondi ba ki yedi: «Mi yanduanma n yaa ye leni yi.»

¹³ Yi yaa sua ke ku diegu yaaba ga yi cangu, yin gaali ba yaa yanduanma n yaa ye leni ba. Ama bi yaa ga yi cangu mo, yi gaali n guani yikani.

- 14 Bi yaa tuo ki ga yi cangu dieguba nni leni doguba nni kuli, kaa cengi yi maama mo, yi yaa ña likani, yin kpia ba yi taatama.
- 15 N waani yi i moamoani, ti buudi daali Sodoma leni Gomola yaaba yaa fala kan pundi laa dogu yaaba yaa fala.
- 16 Cengi mani: N soani yi nani i pe yene i fuasangbanli siiga. Yin yaa fani nani i we yeni, ki go yaa dingi nani mu kpaajiemu yeni.
- 17 Fangi mani yi yula leni bi niba, kelima bi baa co ki caani yi li bujjali kani. Bi baa pua yi i baliji li balimaama bangima diena nni.
- 18 Bi baa caani yi gufeneelinba kani leni bi badiba kani kelima n yaa po, ke yin tua bipo siedi bani leni bi nilanba po kuli.
- 19 Bi yaa ti cuo ki gedini yi li bujjali kani yaa yogunu, yin da yagi mani yi yama yin baa maadi maama leni yin baa yedi yaala kuli po, kelima lanyogunu bi baa pa yi yin baa yedi yaala.
- 20 Kelima laa tie yinba ka baa maadi, yi Baa Fuoma, yaama n ye yi niinni, n baa maadi.
- 21 Kpelo leni waalo siiga, bi tianba baa cuo biyaba ki teni ban kpa ba. Bibaanba baa cuo bi bila ki teni ban kpa ba. A bila mo baa fii ki sedi bi danba po ki cuo ba ki teni ban kpa ba.
- 22 Bi niba kuli baa nandi yi kelima n yeli po. Ama yua n baa juuni hali mi juodima baa tindi.
- 23 Bi yaa waani yi o falabiado doyendu nni, sani mani ki gedi dotogu. N waani yi i moamoani, yi kan gaani Isalele yaaba dogi nni kuli ki gbeni ke o Ja Bijua daa cua.
- 24 O ñoadika ki cie o canbaa, o naacemo mo ki cie o daano.
- 25 Li dagidi o ñoadika n yaa tie nani o canbaa, o naacemo mo n yaa tie nani o daano yeni. Bi yaa yini o diedaano Belisebu, laa pia tama ke bi baa sugidi o diegu nni yaaba ki cie.
- 26 Lanwani yin da jie ba, kelima liba kuli ki ye ki wuo ki kan wuodi. Liba kuli ki ye ki duagi ke bi kan bandi la.
- 27 Min yedi yi yaala li biigili nni, waani li mani u yensiinu, ban soabidi yaama yi tuba nni, kpaani ma mani a diena po.
- 28 Da jie mani yaaba n baa kpa ti gbanandi, ama ki nan kan fidi ki kpa o naano. Ama yin yaa jie mani yua n baa fidi ki bolini o naano leni ti gbanandi kuli ku fantanbuogu nni.
- 29 Baa kuadi nuani lie lie ka falini? Ama baa nuanyenga bi siiga kan baa tiipo ke yi Baa U Tienu ki bua.

- 30 To, yinba, baa yi yudi, yi Baa bani ti coali kuli n da maama.
- 31 Lanwani yin da jie mani pu kuli, yi pia mayuli ki cie i nuani boncianla.
- 32 Lani yaa po yua n tuo nni bi niba nintuali, n moko baa tuo o n Baa yua n ye tanpoli nintuali.
- 33 Ama yua n nia nni bi niba nintuali, n moko baa nia o n Baa yua n ye tanpoli nintuali.
- 34 Yin da tama ke n cua ki baa teni mi yanduanma n yaa ye n̄anduna nni ka. Mii cua ki baa teni mi yanduanma ka n yaa ye, ama n cuani bu toabu.
- 35 Kelima n cua ki baa teni ki bonjaga n paadi leni o baa, ki bonpuoga n paadi leni o naa, ki biyuaga n paadi leni o yaanaa.
- 36 O nilo yibalinba baa tie o diegu nni yaaba.
- 37 Yua n bua o baa yaaka o naa ki cie mini, waa pundi ki yaa tie n n̄oadika. Yua n bua o bijua yaaka o bisalo ki cie nni, waa pundi ki yaa tie n n̄oadika.
- 38 Yua kaa taa o dapoanpoanli ki bugi ki n̄ua nni, waa pundi ki yaa tie n n̄oadika.
- 39 Yua n bua ki kubi o miali baa biani li. Ama yua n baa biani o miali kelima mini yaa po baa le li.
- 40 Yua n ga yi cangu ga mini yaa cangoe, yua n ga n cangu mo ga yua n soani nni yaagoe.
- 41 Yua n ga o sawalipualo cangu kelima o tie sawalipualo po, baa baa o sawalipualo n baa baa yaa panpaani. Yua n ga o niteginka cangu mo kelima o tie niteginka po, baa baa o niteginka n baa baa yaa panpaani.
- 42 N waani yi i moamoani, n n̄oadikaaba na siiga, baa yua yaa jigidi n wa ki cie, yua n puni o mi n̄insoangima ke o n̄uni kelima o tie n n̄oadika kuli kan luo o panpaani.”

Matiyu 11

- 1 Jesu n den tundi o piiga n n̄oadikaliediba laa tundi ki gbeni, o den fii lankani ki suagi liiga, ki baan yaa bangi U Tienu maama ki wangi o Laabaalin̄amo yaa dogi n ye laa gaanilindima nni.
- 2 Jan n den lo li kpaadidieli nni ki gbadi Kilisiti n tiendi yaala, o den soani o n̄oadikaaba wani Jesu kani ke ban buali o:
- 3 «Naani a tie yua n den baa cua bi, bi ti da go baa guu nitoa yo?»
- 4 Jesu den goa ki yedi ba: «Guani mani ki ban togidi Jan yin gba ki go nua yaala:

- 5 A juama noadi, a waba cuoni, a gbaada ñanbidi, a woma gba, bi tinkpiba fiidi, a luoda mo gba o Laabaalinamo.
- 6 Li pamanli ye leni min kaa tie yua yaa po li tingbali bonla.” Jan tondiba n den ñani Jesu kani ki ban caa yaa yogunu,
- 7 Jesu den maadi ku niligu Jan maama ki yedi: «Yi den gedi mi fanpienma po ki baan le be? Yua n tie nani u faalu n liebi yaa ñinmuagu bi?
- 8 To, yi nan den gedi ki baan le be? Yua n bobi ti tiañandi bi? Yaaba n yie ti tiañandi wani ye bi badiba diedi nne.
- 9 Yi nan den li gedi ki baan le be? O sawalipualo bi? Yeni de, ama n waani yi ke yin ban laa yua cie baa sawalipualo.
- 10 Kelima li tie wani yaa po ke li diani ki yedi: «Diidi, n soani n tondo a liiga, Ke wan ñanbi a sanu.»
- 11 N waani yi i moamoani, pua n mali yua kuli, yua n cie Jan Batisi daa mali, ama yua mo n wa ki cie tanpoli diema nni, wani n yaba ki cie o.
- 12 Ki cili Jan Batisi yogunu ki pundi hali moala, bi niba kua tanpoli diema nni leni u paalu. U paalu danba mo diedi ma.
- 13 Bi sawalipuaba leni li balimaama kuli den pua sawali ki maadi U Tienu diema maama ki ban pundi hali Jan yogunu.
- 14 Yi yaa bua ki tuo, wani n tie Elia yua n den baa cua yeni.
- 15 Yua n pia a tuba ki baa gbadi, wan gbadi.
- 16 N baa nandi moala na niba leni be? Bi tie nani yaa bila n ka ki daaga nni ki maadi leni biyaba ki tua:
- 17 «Ti piebi yipo mu yelimu, Ke yii jeli ki ciaga. Ti yiini yipo i kuyani, Ke yi naa mua.»
- 18 Kelima Jan den cua, waa den di, waa den ñu mo, ke bi tua: «O pia ki cicibiadiga.»
- 19 O Ja Bijua mo cua ki di ki go ñu, ke bi tua: «Diidi, o tie jiejiendo leni dañolo, ki go tie bi lubigaaba leni i tagibiadi danba kuli danli.» Ama mi yanfuoma doagidi mi teginma mi tuona nni.”
- 20 Lanwani Jesu den funi leni wan tieni mi bancianma boncianla yaa dogi nni, kelima laa dogi niba naa den lebidi bi yama. O den yedi:
- 21 «Fala baa ye leni fini Kolasini dogu. Fala baa ye leni fini Betsayida dogu. Kelima yaa bancianma n tieni a niinni ne yaa den tieni Tili leni Sidoni dogi nni, bi den baa laa li paboanli tiadi, ki wuli mi fantanpienma bi yula po, ki doagidi ke bi lebidi bi yama hali yogu.

- 22 Lani yaa po n yedi yi, ti buudi daali, Tili leni Sidoni dogi yaa fala kan yaa bia ki pundi yi yaa fala.
- 23 Fini, Kapenayuma dogu moko, a tama ke a baa fiini a yuli hali tanpoli bi? Kalam, bi baa jiini a hali bi tinkpiba diema nni, kelima yaa bancianma n den tieni a niinni yaa den tieni Sodoma dogu nni, u bi baa ye hali dinla.
- 24 Li tie lani yaa po ke n yedi a, ti buudi daali Sodoma yaa fala kan yaa bia ki pundi a yaa fala.”
- 25 Lanyogunu Jesu den jaandi ki yedi: «N Baa, fini yua n tie tanpoli leni ki tinga kuli Diedo, n pagi a kelima a doagini li naa bonla bi yanfodanba leni bi nunfandanba kuli po, ki doagidi la yaaba n tie a biwaala yaa po.
- 26 Yeni de, n Baa, n pagi a kelima li den mani apo ke a tieni yeni.
- 27 N Baa puni nni li bonla kuli bali. Oba kuli ki bani Bijua, li yaa tie Baa yaaka, oba kuli mo ki bani Baa, li yaa tie Bijua, leni wani Bijua n bua ki doagidi o yua yaa po yaaka.
- 28 Cua mani n kani, yinba yaaba n tugi a tugikpiaga ki coagi kuli, n baa pa yi mi fuodima.
- 29 Laa mani n naakpakpaadi-daagu, ki ga n bangima, kelima n dingi ki pia li yumiinli, yeni yi baa baa mi fuodima yi naani po.
- 30 Kelima n naakpakpaadi-daagu faali, n tugili mo yua.”

Matiyu 12

- 1 Laa yogunu Jesu den tagi ki poandi ḡalikama kuani nni mi fuodima daali. Mi koma den pia o ḡoadikaaba ke bi jobidi ḡalikama siandi ki ḡmani.
- 2 Falisieninba n den laa lani, bi den yedi Jesu: «Diidi ki le, a ḡoadikaaba tiendi yaala n kua mi fuodima daali.”
- 3 Jesu den goa ki yedi ba: «Naani yii cogi Dafidi n den tieni yaala mi koma n den cuo o, wani leni yaaba n den ye leni o kuli yoo?
- 4 O den kua U Tienu diegu nni ki ḡmani o dupen bilika, baa ke li den kua wani leni yaaba n ye leni o kuli n ḡmani, kelima bi kopadicianba bebe n den pia u sanu ki ḡmani o.
- 5 Bi, naani yii cogi li balimaama nni ke bi kopadicianba tuuni U Tienu diegu nni mi fuodima daali ki miidi li daali yeni kualii, ki naa pia lipo tagili yoo?
- 6 N yedi yi, yua n cie U Tienu diegu boncianla ye ne.
- 7 Yi yaa bi bani yaa maama n tie na yaa bundima: Mi niḡingbadima n mani npo, laa tie a pada ka, yi kan bi jaligi yaa niba n kaa pia tagili na.
- 8 Kelima o Ja Bijua n die mi fuodima daali.”

- 9 Jesu den ñani lankani ki gedi ki ban kua bi balimaama bangima dieli nni.
- 10 O ja den ye likani ke o nuu faani. Bi den buali Jesu: «Naani li pia u sanu ki paagi o nilo mi fuodima daali?» Li den tie ke ban fidi ki kuli o.
- 11 O den goa ki yedi ba: «Yi niinni ñme baa pia peyendo bebe wan baa ku buogu nni mi fuodima daali, ke o kan mubini o ki ñani o lienni?»
- 12 Ama o nisaalo cie o pia boncianla. Lanwani li pia u sanu ki tieni yaala n ñani mi fuodima daali.”
- 13 Lani o den yedi o ja yeni: «Tandi a nuu.” O den tandi u ke u paagi cain nani u lielu yeni.
- 14 Falisieninba den ñani ki ban juogi ban baa tieni maama ki teni ban kpa Jesu.
- 15 Ama Jesu den bandi la ki ñani likani. Bi niba boncianla den ñua o. O den paagi a yama kuli,
- 16 ki teni ba li ñoabonli ke ban da ban waani wan tie yua.
- 17 O den tieni yeni ke o sawalipualo Esayi n den pua yaa sawalo n tieni:
- 18 «Diidi min gandi n naacemo yua, Wani n buado, n pali n mani yua yaa po boncianla. N baa kuani n Fuoma o niinni Wan yaa wangi i nibuoli mi teginma.
- 19 O kan koani leni oba, O kan tiani baa waamu, Bi kan gbadi o nialu i sani nni.
- 20 O kan kua ki dudi yaa ñinkankagili n diegi, O kan gbindi yaa fidisancabigu n ñubidi, Hali wan baan teni mi teginma n paadi.
- 21 I nibuoli kuli baa bili bi suginma o kani.”
- 22 Lani n pendi bi niba den cuani Jesu kani yaa cicibiadiga daano n tie juamo ki go tie muulo. Jesu den paagi o, ke o muulo yeni maadi ki go nua.
- 23 Li den paki ku niligu kuli ke bi yedi: «One ki tie Dafidi Bijua kaa?»
- 24 Falisieninba n den gbadi la, bi den yedi: «O naa ja deli mu cicibiadimu kelima Belisebu yua n tie mu cicibiadimu bado yaa paalu po.”
- 25 Jesu den bani ban maliti yaala yeni, ki den yedi ba: «Yaa diema n boagidi ki tuogi leni mi yuli kuli baa bodi. Yaa dogu yaaka yaa diegu yaa niba n paadi ki tuogi leni biyaba kuli kan yaa ye.
- 26 Sutaani yaa deli Sutaani, o tuogi leni o yuli. O diema baa tieni lede ki yaa ye?
- 27 Li yaa tie ke Belisebu n puni nni u paalu ke n deli mu cicibiadimu, yi yaa ñoadikaaba mo deli mu ñme yaa yeli nne? Lani yaa po bi baa jia yi leni ti buudi.

- 28 Ama li yaa tie U Tienu Fuoma Yua yaa paalu po yo ke n deli mu cicibiadimu, lani U Tienu diema pundi hali yikani.
- 29 O nilo baa fidi ki kua o gbanmandaano dieli nni lede ki fagi o piama, kaa kpa paadi o ki loli o? Li yaa puole o baa fidi ki kua o dieli nni ki fagi o piama.
- 30 Yua n ki taa npo kuli tie n yieka. Yua n ki todi nni ke n taandi nan yadi wani.
- 31 Li tie lani yaa po ke n yedi yi, bi nisaaliba baa baa sugili tuonbiadi leni sugidi kuli po, ama yua n sugi U Tienu Fuoma Yua kan baa sugili.
- 32 Yua n maadi mini o Ja Bijua po yaala n bia baa baa sugili, ama yua n maadi U Tienu Fuoma Yua po yaala n bia kan baa sugili moala leni yaa yogunu n kpendi kuli.
- 33 Tuo mani ke bu tibu ṅani ke bu bonluonkaala mo ṅani, yeni yaaka ke bu tibu ki ṅani ke bu bonluonkaala mo ki ṅani. Bi bandi tibu kuli bu bonluonkaala po yo.
- 34 Yinba, u waalabi-buolu na, yin bia maama na, yi baa ga lede ki fidi ki maadi yaa maama n ṅani? O nilo maadi yaala n gbie o pali nne.
- 35 O niṅamo ñandi yaala n ṅani o pali yaali n ṅani nni. O nibiado mo ñandi yaala n bia o pali yaali n bia nni.
- 36 N waani yi ke ti buudi daali bi niba baa togidi ban den maadi yaa mafanma kuli.
- 37 Kelima a maama po baa teni ban saa apo i moamoani, a maama po go baa teni ban bu ki cuo ṅa.”
- 38 Li balimaama bangikaaba tianba leni Falisieninba tianba den yedi Jesu: «Canbaa, ti bua ṅan tieni tipo yaa bancianma n tie sinankeeni.”
- 39 O den goa ki yedi ba: «Moala na niba yaaba n bia, ki go ṅa U Tienu sanṅoadima yeni miadi sinankeeni. Bi kan tieni bipo sinankeentoa li yaa tie o sawalipualo Jonasa yua yaaka.
- 40 Nani Jonasa n den tieni dana taa leni ñadi taa o janciamo tugu nni maama, o Ja Bijua moko baa tieni dana taa leni ñadi taa ki tinga nni yene.
- 41 Ninife dogu yaaba moko baa taani ki fii ki sedi leni moala na niba ti buudi daali ki bu ki cuo ba, kelima Jonasa n den waani ba U Tienu maama, bi den lebidi bi yama. Ama moamoani, yua n cie Jonasa ye ne.
- 42 Yaa diema n ye niganu po yaa pobado moko baa taani ki sedi leni moala na niba ti buudi daali ki bu ki cuo ba, kelima o den ñani hali hali foagima ki cua ki cengi Salomono yanfuoma maama, ama yua n cie Salomono ye ne.
- 43 Ki cicibiadiga yaa ñani o nilo niinni, ki yen gedi ki ban yaa gaandi yaa fuali n ki pia ñima nni, ki lingi mi fuodima, ki nan kan baa.

- 44 Lanwani ki baa yedi: «N baa lebidi ki guani n dieli po min den ñani naani.» Ki yaa pundi, ki baa sua ke li tie dieyaanli ki pidi ki ñanbi.
- 45 Lanwani ki baa gedi ki ban taa cicibiadimu lele, yaamu n bia ki cie kani kiba, mun yegi ki ban kua li niinni ki yaa ye. Laa nilo yeyuankaama baa bia ki cie mi kpiama. Li baa tua yeni moala na niba yaaba n baa bia po.”
- 46 Jesu n den maadi leni ku niligu, o naa leni o waamu den cua ki se niinpo ki bua ki maadi leni o.
- 47 Niyendo den yedi o: «A naa leni a waamu se niinpo ki bua ki maadi leni a.”
- 48 Jesu den goa ki yedi yua n waani o yeni: «Ñme tie n naa, ñmenba mo n tie n waamu?”
- 49 O den tandi ki waani o ñoadikaaba ki yedi: «Diidi, n naa leni n waamu nna.
- 50 Kelima yua n tuo ki tiendi n Baa yua n ye tanpoli yaa yanbuama, wani n tie n naataanjaga leni n naataanpuoga leni n naa.”

Matiyu 13

- 1 Laa daali Jesu den ñani deenni ki gedi ki ban kali mi ñincianma kunu.
- 2 Ku niligu den taani o kani boncianla, hali ke o kua ki kali ku ñinbiagu nni. Ku niligu yeni kuli den se li wali po.
- 3 O den pua mi kpanjama ki waani ba bonla boncianla. O den cili ki yedi:
- 4 «O kpakpaalo den ñani ki baa pagi o bonbuoli. Wan den pagini, i tiami den baa u sankunu ke ti bonyugiditi cua ki dini yi.
- 5 I tiami mo den baa ki tancaliga po, mi tama n ki yaba naani. Yi den pudi tontoni kelima mi tama ki yaba likani.
- 6 Ama u yienu n den paagi, i den mali ki kuodi, kelima jiinmoani ki den ye.
- 7 I tiami mo den baa ti konkondi nni. Ti konkondi den fii ki dini i.
- 8 I tiami mo den baa ki tinɲanga nni. I den loni, bonbiyenbu kobiga kobiga, i tiami piiluoba luoba, i tiami mo piitaa taa.
- 9 Yua n pia a tuba ki baa gbadi, wan gbadi.”
- 10 Bi ñoadikaaba den nagini o kani ki buali o: «Be yaa po ke a pua ba mi kpanjama?”
- 11 O den goa ki yedi ba: «Kelima bi puni yinba yin bandi tanpoli diema bondoaginkaala. Ama bi naa puni bani ban bandi.
- 12 Bi baa pa ki pugini yua n pia, wan baa ki pugini, ama yua n ki pia wani, bi baa ga o kani baa wan pia yaala.

- 13 Lani yaa po yo ke n pua ba mi kpanjama, kelima baa ke bi nua, baa laa liba, baa ke bi cengi mo, baa bandi liba, baa gba liba mo.
- 14 Esayi n den pua yaa sawalo maama tieni ki dudi laa niba kani. O den yedi: <Yi baa gba leni yi tuba ki nan kan ga liba, Yi baa nua leni yi nuni ki nan kan le liba,
- 15 Kelima bi naa niba pala tua pajuaga. Bi biini bi tuba ki njubini bi nuni Ke ban da le leni bi nuni, Ki da gbadi leni bi tuba, Ki da ga leni bi pala, Ke ban da ti lebidi bi yama ke min paagi ba.>
- 16 Ama li pamanli ye leni yi kelima yi yaa nuni wani nua, yi tuba mo gba.
- 17 N waani yi i moamoani, bi sawalipuaba leni bi niteginkaaba boncianla den bua ki le yin nua yaala na, ki naa laa la, bi den bua ki gbadi yin gba yaala na, ki naa gbadi la.
- 18 Lanwani, cengi mani o kpakpaalo kpanjama bundima.
- 19 O nilo yaa cengi U Tieniu diema maama, ki naa ga man bua ki yedi yaala, o Biado cua ki ñani ban pagi yaama o pali nni. Lani n tie yua n baa yaa bonpagikaala n pagi u sankunu.
- 20 Yi n den baa ki tancaliga nni tie nani yua n gbadi mi maama, ki ga ma tontoni leni li pamanli.
- 21 Ama waa pia jiinmoani o pali nni. O kan fidi ki juuni ki sedi. Mi yebiadima yaa cua, yaaka bi niba yaa waani o fala kelima mi maama po, tontoni se wan gbali ki baa.
- 22 Yi n den baa ti konkondi nni tie nani yua n gbadi mi maama, ama njanduna yema yanyagidi leni njalimani boandi kuli dini ma ki teni ke maa luoni pu.
- 23 Yi n den baa ki tinjanga nni mo tie nani yua n gbadi mi maama ki yen ga ma. O luoni li bonluonkaala, bonbiyenbu loni kobiga, bune piiluoba, bune mo piitaa.”
- 24 Jesu go den pua ba kpanjatoama ki yedi: « Tanpoli diema baa tie nani yaa nilo n den buli yaa bonbulikaala n njani o kuanu nni.
- 25 Ama bi niba n den goa yaa yogunu, o yibali den cua ki buli o bonbulikaala yeni siiga ti moabiaditi, ki lebidi ki kuni.
- 26 Dalikama n den pudi ki kpedi ki luoni, ti moabiaditi moko den kpedi.
- 27 Bi naacenba den cua ki yedi o koadano: <Canbaa, njaa den buli yaa bonbuoli n njani ka a kuanu nni yoo? Be nan tieni ke ti moabiaditi mo ye lienni?>
- 28 O den goa ki yedi ba: <Yibaloba n tieni laa bonla.>

- 29 O naacenba den yedi o: «A bua tin gedi ki ban ɗabi ti bi?» O den yedi ba: «A-a, cedi mani, ke yi yaa ɗabi ti moabiaditi, yin da ti taani ki ɗabi leni ɗalikama.
- 30 Cedi mani likuli n yaa taa ki kpedi hali u jetaagu yogunu n pundi. Laa yogunu n baa yedi bi dipeba: Yin kpa ɗabi mani ti moabiaditi ki taani ki loli ban sia ti, ama yin taani ki kuodi ɗalikama wani n buali nni.»
- 31 Jesu go den pua ba kpanjatoama ki yedi: «Tanpoli diema tie nani yaa nilo den buli yaa kpintiigu n yi mutaadi yaa bonbibu o kuanu nni.
- 32 Laa bonbibu n wa ki cie i bonbi kuli, ama bu yaa pudi, bu yen kpedi ki cie ti kpintiidi kuli ki tua tibu, ke ti bonyugiditi kpendi ki tiendi bi tiana bu beni po.»
- 33 O go den pua ba mi naa kpanjama: «Tanpoli diema tie nani li dabinli ke o pua taa ki buuni yonyjemu taa, ki sieni hali likuli n pili.»
- 34 Jesu den waani ku niligu laa bonla kuli leni mi kpanjama. Waa den maadi leni ba kaa pua kpanjama.
- 35 O den tieni yeni ke o sawalipualo n den maadi yaa maama na n tieni: «N baa yaadi ki maadi leni ba mi kpanjama nni, N baa doagidi yaa bonla n wuo hali ɗanduna tagima yogunu.»
- 36 Li yaa puoli Jesu den cabi ku niligu ki kua deenni. O ɗoadikaaba den nagini o kani ki yedi o: «Bundi tipo yaa moabiaditi n ye u kuanu nni kpanjama.»
- 37 O den goa ki yedi ba: «Yua n buli yaa bonbuoli n ɗani yeni tie o Ja Bijua.
- 38 U kuanu mo tie ɗanduna. Yaa bonbuoli n ɗani tie U Tienu diema bila. Ti moabiaditi tie o Biado yaa bila.
- 39 Yibali yua n buli ti moabiaditi tie Sutaani. U jetaagu yogunu tie ɗanduna juodima. U jetaagu danba mo tie malekinba.
- 40 Nani ban yen ɗabi ti moabiaditi ki sia maama, ɗanduna juodima mo li baa tua yeni.
- 41 O Ja Bijua baa soani o malekinba ban taani ki ɗani o diema nni yaaba n tulini bi niba kuli leni yaaba n tiendi mi biadima kuli,
- 42 ki lu ba ki buaga fantama nni, a bubula leni mi ɗincegima n baa ye naankani.
- 43 Laa yogunu bi niteginkaaba baa yendi nani u yienu yeni bi Baa yaa diema nni. Yua n pia a tuba ki baa gbadi wan gbadi.
- 44 Tanpoli diema go tie nani yaa ɗalimano den wuo u kuanu nni yeni. O nilo den piidi o ki goa ki wuoni. Lanwani o pamanli po, o gedi ki ban kuadi wan pia yaala kuli ki da laa kuanu.
- 45 Tanpoli diema go tie nani yaa kpendo n den lingi yaa lanbima n ɗani boncianla.

- 46 Wan den laa yaa lanbima ke mi dunga yaba boncianla, o den gedi ki ban kuadi wan pia yaala kuli ki da ma.
- 47 Tanpoli diema go tie nani ban luni yaa taaluu mi ñincianma nni ki co i janbuoli kuli.
- 48 U yaa gbie, bi yen dadi ki ñani u li boanjaali po, ki kali ki gandi yaa jami n ñani ki tieni ti baabuodi nni, ki lu yi n ki ñani.
- 49 Danduna juodima li baa tua yeni. Malekinba baa cua ki paadi bi nibiadiba ki ñani ba bi niteginkaaba siiga,
- 50 ki lu bi nibiadiba ki buaga fantama nni, a bubula leni mi ñincegima baa ye naankani.”
- 51 O den buali ba: «Naani yi gbadi laa bonla kuli bonjanla?» Bi den goa ki yedi o: «Mm.”
- 52 O den yedi ba: «Lanwani li balimaama bangikaaba siiga yua n tuo ki ga yaala n tie tanpoli diema bonla kuli, tie nani yaa diedaano n ñandi o ñalimano nni li bonpanla leni li bonkpelila kuli.”
- 53 Jesu n den pua laa kpanjama kuli ki gbeni, o den fii ki ñani lankani
- 54 ki guani o dandogu nni. O den kua ki bangi li balimaama bangima dieli nni. Li den paki yaaba n den gbadi o maama kuli ke bi den tua: «One mo baa mi naa yanfuoma leni mi naa bancianma kuli le?»
- 55 Waa tie o kpagikpielo yaa bijua kaa? Maliyama ka tie o naa? Jaka leni Josefi leni Simono leni Juda ka tie o waamu?
- 56 O naataanpola mo kuli ki ye ti siiga kaa? O ñani li naa bonla kuli mo le?”
- 57 Lani o den tie bipo li tingbali bonla. Jesu den yedi ba: «Bi kan fali sawalipualo kaanto ke laa tie o dandogu nni leni o diegu nni.”
- 58 Waa den tieni mi bancianma boncianla likani kelima bi dandanluoma po.

Matiyu 14

- 1 Laa yogunu Elodo yua n den tie Galile diema gufeneeli n den gbadi ke bi maadi Jesu maama,
- 2 o den yedi o badibaanba: «Li tie Jan Batisi. O fii bi tinkpiba siiga. Lani n teni ke o tuuni leni u naa paaciamu ki tiendi mi bancianma yeni.”
- 3 Kelima puoli po Elodo den cuo Jan ki loli o ki luoni o li kpaadidieli nni, kelima Elodiasa, o waalo Filipi pua yaa po.
- 4 Kelima Jan den tua Elodo: «Laa pundi ñan taa o wan tua a pua.”
- 5 Elodo den bua ki kpa o, ama o den jie ku niligu kelima bi den nua ke Jan tie sawalipualo.

- 6 Ama Elodo maadaali n den pundi, Elodiasa bisalo den jeli ki ciaga bi nitaankaaba siiga ki mangi Elodo pali,
- 7 hali ke o den poli ki niani ke o baa pa o wan mia o yaala kuli.
- 8 O jafaano den ga o naa tundi ki yedi: «Pa nni nekanba Jan Batisi yuli ku taditialigu nni.»
- 9 O bado pali den biidi, ama kelima wan den poli yaa poli bi nitaankaaba siiga yeni po, o den yedi ke ban teni li o jafaano.
- 10 O den soani ke bi ban jia Jan Batisi yuli li kpaadidieli nni.
- 11 Bi den cuani li ku taditialigu nni ki teni o jafaano, ke o taa li ki gedini o naa po.
- 12 Jan nɔadikaaba den cua ki taa o kpiemo ki ban piini, ki gedi ki ban waani Jesu.
- 13 Jesu n den gbadi laa laabaalo, o den kua ku ñinbiagu nni ki piadi ki gedi bi niba n ki ye naani. Ku niligu n den bandi, ku den ñani i dogi nni ki cuoni ki nɔa o.
- 14 Wan den ñani ku ñinbiagu nni, o den laa ke bi niba ladi ki ban caa. Mi niñima den cuo o bipo ke o paagi bi yياما.
- 15 Ku yenjuogu n den baa, bi nɔadikaaba den nagini o kani ki yedi o: «Ne tie fuali, u yienu mo bua ki kua, cabi ku niligu ban gedi a dobila nni ki ban da bi bonjekaala.»
- 16 Jesu den goa ki yedi ba: «Laa tie tiladi ban fii ki fuadi. Pa ba mani yiba ban je.»
- 17 Bi den yedi o: «Ti nan pia dupen bonba muu leni jami lie bebe ne.»
- 18 O den yedi ba: «Cuani mani la npo na.»
- 19 O den teni ke ku niligu kakali ti muadi po. Lani o den taa bi dupenmuudiba leni i janliedi ki yaadi ki noanli tanpoli po ki tuondi U Tienu. Lani o den cabidicabidi dupen yeni ki teni o nɔadikaaba ke bi boagidi ku niligu.
- 20 Bikuli den dini ki guo. Bi den taani ki gbieni piiga n baabuodi lie yaa boncaba n sieni.
- 21 Yaaba n den dini den bua ki pundi jaba tudamuu (5 000), kaa taani bi puoba leni a bila.
- 22 Lanyogunu Jesu den fiini bi nɔadikaaba ke bi kua ku ñinbiagu nni ki ga o liiga ki baa duodi ki gedi nepo yaa boanjaali hali wan baa cabi ku niligu.
- 23 Wan den cabi ba, o den piadi ki doni li juali po ki ban jaandi. Ku ñiagu den bii ke o ye likani obebe.

- 24 Ku ñinbiagu den cuoni ki bua ki pundi mi ñincianma siiga. A ñinguona den lengidi gu kelima ku den togidi ku faagu.
- 25 O kootonmua-yuamo Jesu den cuoni u ñingbanu po ki kpendi bi kani.
- 26 O ñoadikaaba n den laa ke o cuoni u ñingbanu po yeni, ti jawaandi den cuo ba. Bi den yedi: «Li tie jiingu.» Ti jawaandi po bi den buudi.
- 27 Jesu den jaligi ki yedi ba: «Duani mani yi yama. Mine. Yin da jie mani.»
- 28 Peli den goa ki yedi o: «O Diedo, li yaa tie fine, teni min cuoni mi ñima po ki cua a kani.»
- 29 O den yedi: «Cua na.» Peli den ñani ku ñinbiagu nni ki yaa cuoni u ñingbanu po ki caa Jesu po.
- 30 Ama wan den sua ke ku faagu yaba, ti jawaandi den cuo o ke o cili ki baa mia. O den tiani ki yedi: «O Diedo, ga nni.»
- 31 Jesu den jaligi ki tandi o nuu ki cuo o ki yedi o: «Fini yua yaa dandanli n ki fuu, be yaa po ke a yama lengidi?»
- 32 Bi den kua ku ñinbiagu nni ke ku faagu cuo ki sedi.
- 33 Yaaba n den ye ku ñinbiagu nni den cua ki labini ki kpiagi Jesu ki yedi: «A tie U Tienu Bijua moamoane.»
- 34 Ban den duodi mi ñincianma, bi den pundi Jenesaleti diema nni.
- 35 Lankani yaa dotieba n den bandi Jesu, bi den soani bi tondiba i tinkundogi kuli nni ke bi cuani o kani a yama kuli.
- 36 Bi den miadi o ke wan pa ba ban li sii o liadicuadi bebe. Yaaba n den sii kuli den paagi cain.

Matiyu 15

- 1 Falisieninba leni li balimaama bangikaaba tianba den ñani Jelusalema ki cua Jesu kani ki yedi o:
- 2 «Be yaa po ke a ñoadikaaba miidi ti nikpiaba bogida? Kelima bi yaa baa je kuli, bi kan nidi bi nii.»
- 3 Jesu den goa ki yedi ba: «Be yaa po ke yi mo miidi U Tienu balimaama, ki bua ki kubi yi bogida?»
- 4 Kelima U Tienu yedi: «Jigini a baa leni a naa,» ki go yedi: «Yua n soli o baa yaaka o naa li pundi ban kpa o.»
- 5 Ama yinba, yi yedi ke o nilo yaa yedi o baa, yaaka o naa, ke wan den baa todi ba leni yaala tie yaa paabu n gagidi U Tienu po.
- 6 Yeni yi bolini U Tienu maama ki nan kubi yi bogida.

- 7 Yinba pala lie danba na, Esayi n den pua sawali yipo yaala na po tie moamoani:
- 8 «Bi naa niba jigindi nni leni bi ñoacuuna, Ama bi pala foagi leni nni.
- 9 Bi jaandi nni fanma fanma Kelima bi bangi yaa bangima, N tie bi nisaaliba yaa mabilikaama bebe.»
- 10 Jesu den yini ku niligu ke ku nagini o kani ke o yedi ba:
- 11 «Cengi mani ki gbadi. Laa tie yaala n kua bu ñoabu nni ka joagini o nisaalo, yaala n ña bu ñoabu nni n joagini o.»
- 12 Li yaa puoli o ñoadikaaba den nagini o kani ki yedi o: «A bani ke ñan maadi yaa maama yeni tie Falisieninba po tingbali bonla?»
- 13 O den goa ki yedi ba: «N Baa yua n ye tanpoli n kaa ñu yaa tibu kuli, bi baa ñabi bu.
- 14 Cedi ba mani, bi tie yaa juama n dia a juama. Juamo yaa dadi juamo mo, bani bilie kuli n baa baa ku buogu nni.»
- 15 Pieli den yedi o: «A kan bundi tipo mi kpanjama yeni?»
- 16 Jesu den yedi o: «Yi moko yii pia yanfuoma yoo?
- 17 Yii bani ke yaala n kua bu ñoabu nni kuli caa ku tugu nni ki go baa ña kaa?
- 18 Ama yaala n ña bu ñoabu nni tie yaala n bi ye li pali nne ki di ñani, lani n joagini o nisaalo.
- 19 Kelima ti yanmaalibiadi leni mi kukpama leni mi conconma buoli kuli leni bu subu leni mi siedi faama leni ti sugidi kuli ña li pali nne.
- 20 Lani n tie yaala n joagini o. Ama ki je kaa nidi kan joagini o nisaalo.»
- 21 Jesu den fii ki ñani lankani ki gedi Tili leni Sidoni tinkundogi.
- 22 Yaa pua n den tie likani maabiga, ki tie Kanana yua, den cua o kani ki kpaani ki tua: «O Diedo, Dafidi Bijua, gbadi npo mi niñima? Ki cicibiadiga ye n bisalo niinni ki yagini o yama hali ke li bia.»
- 23 Jesu naa den goa ki yedi o liba kuli. O ñoadikaaba den nagini o kani ki yedi o: «A kan cabi o, kelima o ñua ki kpaani ti puoli.»
- 24 Jesu den goa ki yedi: «Baa den soani nni nitoaba po se Isalele buolu yaaba po, bani yaaba n tie nani yaa pe n yaadi yeni po.»
- 25 Ama o pua yeni den cua Jesu kani ki gbaani o nintuali ki yedi: «O Diedo, todi nni.»
- 26 Jesu den goa ki yedi o: «Laa tiegi o nilo n taa a bila jiema ki lu a sangbanbila.»

- 27 O pua den yedi: «Yeni de, n Diedo, die a sangbanbila yen di yaa jejoagidi n baali bi danba saajekaanu kani.»
- 28 Jesu den yedi o: «Pua, a dandanli yaba boncianla. Lan tieni apo nani njan bua maama.» Lanyogunu o bisalo den paagi.
- 29 Jesu den fii ki ñani lankani ki baali Galile ñincianma. O den doni ki kali li juali po.
- 30 Ku niligu den cua o kani boncianla, ki kpendinni a diama leni a juama leni a muula leni a woma leni a tadima leni yiantoana boncianla. Bi den cua ki duani ba Jesu taana kani ke o paagi ba.
- 31 Ku niligu n den laa ke a muula maadi, ke a tadima paagi, ke a diama cuoni, ke a juama mo noadi, li den paki ba ke bi kpiagi Isalele yaaba Tienu.
- 32 Jesu den yini o njoadikaaba ki yedi: «Mi niñima cuo nni ku naa niligu po, kelima dana taa nna ke bi ye n kani, baa go pia ban baa je yaala. Mii bua ki cabi ba leni mi koma, ban da ti gbali u sanu nni.»
- 33 O njoadikaaba den yedi o: «Ti baa tieni lede li naa fuali nni ki baa yaa jiema n baa guoni ku naa niligu kuli?»
- 34 Jesu den yedi ba: «Yi pia dupen bonba nja yo?» Bi den goa ki yedi o: «Bonba lele leni janbimuba.»
- 35 Lani o den teni ke ku niligu kakali tiipo.
- 36 O den taa bi dupenleleediba leni i jami ki jaandi, ki cabidicabidi ki teni o njoadikaaba ke bi boagidi ku niligu.
- 37 Bikuli den dini ki guo. Bi den wodi yaa boncaba n sieni, ki gbieni baabuociandi lele.
- 38 Yaaba n den dini den pundi jaba tudanaa (4 000), kaa taani bi puoba leni a bila.
- 39 Li yaa puoli Jesu den cabi ku niligu, ki kua ku ñinbiagu nni ki gedi Magadana tinga nni.

Matiyu 16

- 1 Falisieninba leni Sadiusieninba tianba den cua Jesu kani ki bua ki biigi o. Bi den mia o wan tieni yaa bancianma n baa tie sinankeeni ki doagidi ke o ñani U Tienu kani.
- 2 Jesu den goa ki yedi ba: «Ku jofangu yi yen yedi: «Mi yenma baa tieni saala, kelima tanpoli moani.»
- 3 Ku tiñaagu mo yi yen yedi: «Ki taaga baa mii dinla, kelima tanpoli moandi ki biigidi.» Yi bani ki diidi tanpoli sinankeeninba ki bundi lan yedi yaala, ama yii bani ki diidi yaa sinankeeninba n tiendi n bua ki yedi yaala.

- 4 Moala na niba yaaba n bia ki go ŋa U Tienu sanŋoadima miadi sinankeeni. Bi kan tieni bipo sinankeentoa se Jonasa yua.” Lani, o den fii ki ŋani bikani ki ban caa.
- 5 Ban den duodi ki gedi nepo yaa boanjaali, bi ŋoadikaaba den sundi kaa taa dupen.
- 6 Jesu den yedi ba: «Fangi mani yi yula bonŋanla leni Falisieninba leni Sadusieninba dabinli.»
- 7 Bi ŋoadikaaba den bungi bi pala nni: «Li tie kelima tin ki taa dupen yeni yaa po yo.»
- 8 Jesu den bandi ban bungi yaala ki yedi: «Yinba yaaba yaa dandanli n ki fuu, be n teni ke yi bungi ke n maadi yeni kelima yii taa dupen yaa po yo?»
- 9 Yi daa kpaagi ki bandi yo? Yii tiadi bi dupenmuudiba leni a nitudimuuda po leni yin den gbieni yaa baabuodi banlu?
- 10 Bi yii tiadi bi dupenleleediba leni a nitudinaada po, leni yin go den gbieni yaa baabuodi banlu?
- 11 Li ga lede ke yii bandi ke min yedi yin fangi yi yula leni Falisieninba leni Sadusieninba dabinli yeni, ke mii maadi dupen po ka?»
- 12 Lanwani bi di den bandi ke laa tie ke o yedi ban fangi bi yula leni dupen yaa dabinli ka, ama ke li tie Falisieninba leni Sadusieninba bangime.
- 13 Jesu n den pundi Filipa diema yaa Sesale, o den buali o ŋoadikaaba yaa buali n tie na: «Bi niba tua ke mini o Ja Bijua tie ŋme?»
- 14 Bi den goa ki yedi o: «Bine tua ke a tie Jan Batisi, bine ke a tie Eli, bine mo ke a tie Jelemi, yaaka bi sawalipuaba siiga nni yendo.»
- 15 O den goa ki buali: «Yi mo te, yi mo nan yedi ke n tie ŋme yo?»
- 16 Simono Pieli den goa ki yedi o: «A tie U Tienu n Gandi Yua, U Tienu yua n fo yaa Bijua.»
- 17 Jesu den goa ki yedi o: «Li pamanli ye leni a, Simono, Jonasa bijua, kelima nisaalo ka waani a la, n Baa yua n ye tanpoli n doagidi apo la.
- 18 N mo yedi a ke a tie Pieli. N baa maa min yini yaaba laa tangu po, baa mi kuuma diema paaciamu kuli kan fidi ki paadi gu.
- 19 N baa teni a tanpoli diema sendabila. Ŋan baa loli yaala ŋanduna nni kuli, li baa loli tanpoli po. Ŋan baa loti yaala mo ŋanduna nni kuli, li baa loti tanpoli po.»
- 20 Lane o den maadi leni o ŋoadikaaba leni li bali, ki yedi ke ban da waani oba ke o tie U Tienu n Gandi Yua.

- 21** Laa yogunu Jesu den cili ki doagidi ki wangi o nʒoadikaaba ke li tie tiladi wan gedi Jelusalema, ke Jufinba nikpeliba leni bi kopadicianba yudanba leni li balimaama bangikaaba n waani o fala boncianla, ke bi niba n kpa o, ama ke o baa fii bi tinkpiba siiga li dataali daali.
- 22** Pieli den piadi o ki jaligi o ki yedi o: «U Tienu n da cedi lan tieni a, o Diedo. Li kan pundi a kani.»
- 23** Ama Jesu den jigidi ki yedi Pieli: «Ña n puoli, Sutaani, a tie npo tingbali bonla, kelima a yantiana naa tie U Tienu yaa yaa, ama bi nisaaliba yaa yantiana.»
- 24** Lani Jesu den yedi o nʒoadikaaba: «Yua n bua ki yaa nua nni kuli, wan yie o yuli ki taa o dapoanpoanli ki bugi, ki nan yaa nua nni.
- 25** Kelima yua n bua ki ga o miali baa biani li, ama yua n baa biani o miali kelima mini yaa po kuli, baa goa ki le li.
- 26** O nilo yaa baa ki diedi nʒanduna kuli ke o naano nan bodi, li baa nʒanbi opo be? Bi o nilo baa pa be ki lebidi o naano?
- 27** Kelima o Ja Bijua baa ti cua leni o Baa kpiagidi ki yegi leni n malekinba. Laa yogunu o baa guani yua kuli nani o tuona n tie maama.
- 28** N waani yi i moamoani, yaaba n ye nekanba tianba kan kpe kaa laa ke o Ja Bijua cua o diema nni.»

Matiyu 17

- 1** Dana luoba n den pendi Jesu den taa Pieli, leni Jaka leni o waalo Jan, ki piadi leni ba ki doni yaa juali n kpedi yuli po.
- 2** O den lebidi bi nintuali. O nunga den yendi nani u yienu yeni, o tiayiekaadi den pendi nani mi yenma yeni.
- 3** Musa leni Elia den doagidi bi yula bikani, ki maadi leni Jesu.
- 4** Pieli den yedi Jesu: «O Diedo, li nʒani tin yaa ye nekanba. A yaa bua, n baa tii suga taa nekanba, fini yenli, Musa yenli, Elia mo yenli.»
- 5** Wan den maadi yeni yaa yogunu, yaa tawaligu n yieni den libini ba. U nialu den maadi ku tawaligu yeni niinni ki yedi: «One n tie n Bibuadiga, n pali n mani yua yaa po hali boncianla. Cengi mani o.»
- 6** Bi nʒoadikaaba n den gbadi laa maama, bi den baa ki labini kelima ti jawaanciandi n den cuo ba maama po.
- 7** Ama Jesu den nagini ki sii ba ki yedi: «Fii mani, yin da jie mani.»
- 8** Ban den yaadi ki noanli, baa den laa oba kuli se Jesu bebe.

- ⁹ Ban den ji li juali po, Jesu den teni ba li ñoabonli ki yedi: «Yin da waani niloba kuli yin laa yaa bonla na hali o Ja Bijua yaa fii bi tinkpiba siiga.»
- ¹⁰ Bi ñoadikaaba den buali o: «Be yaa po ke li balimaama bangikaaba nan yedi ke li tie tiladi Elia n kpa cua?»
- ¹¹ O den goa ki yedi ba: «Li tie moamoani ke Elia baa cua ki ñanbi li bonla kuli.
- ¹² Ama n waani yi ke baa moala Elia cua, die bi niba naa bandi o, ama bi den soani o ban bua maama. O Ja Bijua moko baa le fala yene bi nuu nni.»
- ¹³ Bi ñoadikaaba di den bandi lanyogunu ke o maadi ba Jan Batisi yaa maame.
- ¹⁴ Ban den pundi ku niligu kani yaa yogunu, niyendo den cua ki gbaani Jesu kani
- ¹⁵ ki yedi: «O Diedo, gbadi n biga po mi niñima, o pia mi bisinbilima, ki laadi fala boncianla. Mi tianma o yen baa mi fantama nni, mi tianma mo mi ñima nni.
- ¹⁶ N bi cuani o a ñoadikaaba kani, ama baa fidi ki paagi o.»
- ¹⁷ Jesu den yedi: «Yinba moala na niba, yaaba n ki pia dandanli ki go bia yeni, n baa taa ki ye leni yi ki pundi u laa yogunu? N go baa juuni yipo ki pundi u laa yogunu? Cuani mani ki biga n kani na.»
- ¹⁸ Jesu den funi leni ki cicibiadiga, ke ki ñani ki biga kani, ke o paagi lanyogunu.
- ¹⁹ Lane bi ñoadikaaba den nagini Jesu kani bani bi bebe, ki buali o: «Be yaa po ke tinba wani naa fidi ki deli ki naa cicibiadiga?»
- ²⁰ Jesu den yedi ba: «Li tie kelima yi dandanli n wa yeni yo. N waani yi i moamoani, yin pia yaa dandanli yaa pundi baa mutaadi bonbibu n wa ki de maama, yi baa yedi li naa juali: <Fii ki fuadi likani,> lin fii ki fuadi. Yi kan gbali liba kuli.
- [²¹ Ama yaa cicibiadiga n tie na yaa buolu kan ña se jaandi leni ñoalolima.]»
- ²² Jesu leni o ñoadikaaba n den taa ki ye Galile nni, o den yedi ba: «Bi niba baa janbi o Ja Bijua, ki teni o bi nisaaliba nuu nni.
- ²³ Bi baa kpa o, ama li dataali daali o go baa fii bi tinkpiba siiga.» Bi pala den biidi boncianla.
- ²⁴ Ban den pundi Kapenayuma, yaaba n den gaani U Tienu diegu lubili den cua Pielu kani ki buali o: «Naani yi canbaa pa U Tienu diegu lubili?» O den yedi: «O pa.»

²⁵ Ama wan den kua li dieli nni yaa yogunu, Jesu den liidi o ki buali: «A tama be Simono? Danduna badiba gaani nme yaa kani li bancanli leni li lubili, bi dotieba kani bi, bi bi canba yaa kani?»

²⁶ O den yedi o: «Bi canba yaa kani.» Jesu den goa ki yedi o: «Lanwani bi dotieba kan pa.

²⁷ Ama ke tin da tua bipo tingbali bonla, njan gedi mi nincianma po ki ban lu ki jandiaga, ki dadi ki nani yaa jamo n baa kpa cua, ki yaadi o noabu. A baa le li kujapienli. Dan taa li ki teni ba, mini leni fini po.»

Matiyu 18

¹ Lanyogunu bi njoadikaaba den nagini Jesu kani ki buali o: « Tanpoli diema nni nme n baa tugi li yuli?»

² Jesu den yini ki biwaaga ki sieni o bi siiga ki yedi:

³ «N waani yi i moamoani, yi yaa lebidi ki tua nani a biwaala yeni yi kan kua tanpoli diema nni.

⁴ Yua n miini o yuli ki tua nani yaa biwaaga n tie na kuli, wani n baa tugi li yuli tanpoli diema nni.

⁵ Yua n ga ki biwaaga nani one cangu kuli n yaa yeli nni, ga mini yaa cangoe.

⁶ Ama yua mo n baa teni ke yaa bonwaamu n daani nni na siiga baa yendo n tudi kuli, li bi baa nani ki cie landaano po ban lani o li naacianli, ki lu o mi nincianma nni wan mia ki bodi.

⁷ Fala baa ye leni nanduna kelima li tingbali bonla yaa po. Kelima li kan tuo ke li tingbali bonla kan yaa ye. Ama fala baa ye leni yaa nilo n cuani la.

⁸ A nuu, yaaka a taali, yaa tie tingbali bonla, njan jia ki lu foagima. Kelima a yaa baa yaa miali n kan gbeni leni taayenli yaaka nuyendu, li baa nani apo ki cie njan yaa pia taana lie leni nii lie ban nan lu nja yaa fantama n ki pia gbindima nni.

⁹ A nunbu mo n yaa tie apo tingbali bonla, njan logidi bu ki lu foagima, kelima a yaa baa yaa miali n kan gbeni leni nunyenbu, li baa nani apo ki cie njan yaa pia nuni lie ban lu nja ku fantanbuogu nni.

¹⁰ Fangi mani yi yula ki da fali a bonwaala na siiga baa yendo, kelima n yedi yi ke tanpoli po bi malekinba ye Baa yua n ye tanpoli nintuali yogunu kuli.

[¹¹ Kelima o Ja Bijua cua ki baa faabi yaaba n yaadi.]

¹² Yi tama be? O ja yaa pia pe kobiga. Bi siiga yendo n yaadi, o baa tieni lede? Waa baa nja yaa piyia n peyadi n sieni bi kpaakaanu a juana kani ki gedi ki ban lingi yua n yaadi yeni?

- 13 N waani yi i moamoani, o yaa laa o kuli, o baa mangi o pali boncianla kelima laa pia po ki cie yaa piyia n peyiadi n ki yaadi yeni.
- 14 Li tie yeni leni yi Baa yua n ye tanpoli, waa bua ke a bonwaala na siiga baa yendo n yaadi.
- 15 A lielo yaa tieni ti tuonbiadi, gedi, fini leni wani yi lie lie, ki waani o o tagili. O yaa tuo a tundi, a ga a lielo yeni.
- 16 Ama o yaa tuo a tundi, ŋan taa niyendo, yaaka niba lie ke mi maama kuli n kadi siedinba lie yaaka siedinba taa yaa ñoana nni.
- 17 O yaa yie kaa cengi ba mo, ŋan waani Kilisiti n yini yaaba taanli. O yaa yie kaa cengi Kilisiti n yini yaaba taanli moko, ŋan yaa nua o nani o nilamo leni o lubigaalo yeni.
- 18 N waani yi i moamoani, yin baa loli yaala ŋanduna nni kuli, li baa loli tanpoli po, yin baa loti yaala mo ŋanduna nni kuli, li baa loti tanpoli po.
- 19 N go waani yi, yi niinni niba lie yaa taani ñoabu ki mia yaala kuli ŋanduna nni, n Baa yua n ye tanpoli baa pa ba la.
- 20 Kelima niba lie bi niba taa yaa taani n yeli nni, n ye bi siiga nni.”
- 21 Lani Piel den nagini o kani ki yedi: «O Diedo, n lielo yaa tudi npo, n baa tieni opo sugili hali taalima ŋa? Hali taalima lele bi?»
- 22 Jesu den goa ki yedi o: «Mii yedi a hali taalima lele ka, ama n yedi a piilele hali figilima lele.
- 23 Kelima tanpoli diema tie nani yaa bado n den bua o naacenba n waani o ban kubi opo yaa ligi maama fuuli.
- 24 Wan den cili ki coadi yua kuli n kpendinni yaa ligi, bi den cuani o kani yendo ke o pia li panli ke li tie ligiciami.
- 25 Wan ki den pia liba ki baa pa laa panli yeni, o canbaa den yedi ban kuadi o, wani leni o pua leni o bila leni wan pia yaala kuli, ke li panli n gbeni.
- 26 O naacemo den gbaani o nintuali ki yedi: «Canbaa, juuni npo, n baa pa ŋa likuli.»
- 27 Mi niñima den cuo o canbaa laa naacemo po ke o puni o sugili o panli kuli po ki cedi wan gedi.
- 28 Laa naacemo n den ñani, o den tuogi o lieba siiga yendo yua den kubi opo kujapiena kobiga. O den bibi o ki cuo o nialu ki yedi o: «Pa nni n panli.»
- 29 O lielo yeni den gbaani o taana kani ki mia o sugili ki yedi: «Juuni npo, n baa pa ŋa.»
- 30 Ama waa den bua ki tieni sugili. O den taa o ki ban kuani o li kpaadidieli nni hali wan baa pa o panli kuli ki gbeni.

- 31 O lieba n den laa wan tieni yaala kuli, bi pala den biidi boncianla. Bi den gedi ki ban togidi bi canbaa yaala n tieni kuli.
- 32 Lanwani bi canbaa den yini o naacemo yeni ki yedi o: «O naacenbiado na, n den cabi a leni a panli kuli kelima a den mia nni.
- 33 Laa pundi ke fini mo n gbadi a lielo po mi niñima nani min gbadi apo maama yeni?»
- 34 O canbaa pali den beni boncianla. O den teni o li kpaadidieli jiidikaaba ban faligi o hali wan pa o panli kuli ki gbeni.”
- 35 Jesu den juodi ki yedi: «N Baa yua n ye tanpoli baa soani yi moko yene, yi siiga yua n kaa puni o lielo sugili leni payenli.”

Matiyu 19

- 1 Jesu n den maadimaadi laa maama kuli ki gbeni, o den fii ki ñani Galile diema nni ki gedi Jude tinga yaaga n ye Judana kpenu kandima.
- 2 Ku niligu den ñua o. O den paagi a yiama likani.
- 3 Falisieninba den tuogi o ki dia o ku madiagu ki yedi: «Naani li balimaama tuo o ja n ñani o pua lan tie yaala kuli po bi?»
- 4 O den goa ki yedi: «Yii cogi ke mi cilima o Tagido den tagi o ja leni o pua?»
- 5 Li go yedi: «Li tie lani yaa po ke o ja baa ña o baa leni o naa kani ki taani leni o pua, bani niba lie yeni n tua gbananyendi.»
- 6 Yeni, baa go tie bilie ka, bi di tie yende. U Tienu n taani yaala, o nisaalo n da paadi la.”
- 7 Bi den yedi o: «Be yaa po ke Musa nan den bili li balimaama nni ke o ja n teni o pua li poñatili ki ñani o?»
- 8 O den goa ki yedi ba: «Li tie kelima yi pajuaga yaa po ke Musa den tuo ke yin yaa ñandi yi puoba. Ama hali ñanduna tagima yogunu laa den tie yeni.
- 9 Mini, n waani yi ke yua n ñani o pua ke laa tie kelima conconma po, ki go taa potoa kuli, o conbi.”
- 10 O ñoadikaaba den yedi o: «Li yaa tie yeni o ja leni o pua siiga, laa ñani ja n taa pua.”
- 11 O den goa ki yedi ba: «Bi niba kuli ka baa fidi ki ga laa maama, se U Tienu n puni yaaba li paalu bebe.
- 12 Kelima bi tianba ye ki tie moagilimu kelima bi mali ki tie yeni, bine mo tua moagilimu kelima bi niba tieni ba la, bine mo tua yeni kelima tanpoli diema po. Yua n baa fidi ki ga laa maama, wan ga.”

- 13 Li yaa puoli bi niba den cuani Jesu kani a biwaala ke wan maani o nii bipo ki go jaandi bipo. Bi n̄oadikaaba den funi leni yaaba n kpendinni ba.
- 14 Ama Jesu den yedi: «Cedi mani a biwaala n cua n kani ki da deli ba, kelima tanpoli diema tie yaaba n tie nani a biwaala yene yaa po.»
- 15 O den maani o nii bipo, ki fii ki fuadi likani.
- 16 O ja den cua Jesu kani ki buali o: «Canbaa, n baa tieni be yaa bonn̄anle ki baa yaa miali n kan gbeni?»
- 17 Jesu den goa ki buali o: «Be yaa po ke a buali nni yaala n n̄ani po? Yendo bebe n ye ki n̄ani. A yaa bua ki baa yaa miali n kan gbeni, n̄an yaa tiendi li balimaama n bili yaala.» O den buali o: «Lile?»
- 18 Jesu den goa ki yedi o: «Dan da kpa o nilo, n̄an da conbi, n̄an da tieni mi siedifaama, n̄an da su.
- 19 Dan jigini a baa leni a naa, ki go bua a nisaalilielo nani n̄an bua a yuli maama yeni.»
- 20 O jawaalo yeni den yedi o: «N kubi lankuli. N go poadi be?»
- 21 Jesu den yedi o: «A yaa bua ki yaa n̄ani cain, n̄an gedi ki ban kuadi n̄an pia yaala ki pa a luoda li ligi, lane a baa pia n̄alimani tanpoli po. Lani, n̄an cua ki n̄oadi nni.»
- 22 O jawaalo yeni n den gbadi laa maama, o den tagini ki ban caa leni li pabiidili kelima o n̄alimano den yaba.
- 23 Lane Jesu den yedi o n̄oadikaaba: «N waani yi i moamoani, li baa pa boncianla o piado po wan kua tanpoli diema nni.
- 24 N go yedi yi, ku yuoyuogu n tagini mi kpaliplenbonma nni dingi ki cie o piado n kua U Tienu diema nni.»
- 25 Bi n̄oadikaaba n den gbadi lani, li den paki ba boncianla ke bi yedi: «Li yaa tie yeni, n̄me nan baa fidi ki tindi?»
- 26 Jesu den diidi ba ki yedi: «Bi nisaaliba kan fidi la, ama U Tienu wani fidi li bonla kuli.»
- 27 Lanwani Piel den yedi o: «Diidi ki le, ti den n̄a likuli ki n̄oadi a. Li nan baa tua tipo lede?»
- 28 Jesu den goa ki yedi ba: «N waani yi i moamoani, li bonla kuli yaa goa ki pandi yaa yogunu, ke o Ja Bijua mo kali o bali kalikaanu po leni ti kpiagidi kuli, yinba yaaba n n̄ua nni, yi moko baa kali piiga n bali kalikaani lie po ki jia lsalele piiga n buoliedi buudi.

²⁹ Yua mo n fii ki ŋa o diena, yaaka o naataanjaba, yaaka o naataanpola, yaaka o baa, yaaka o naa, yaaka o bila, yaaka o kuani kelima n yeli po, o baa baa likuli taalima kobiga kobiga, ki go baa yaa miali n kan gbeni.

³⁰ Ama liiga yaaba siiga boncianla baa tua puoli yaaba, puoli yaaba siiga mo, boncianla baa tua liiga yaaba.

Matiyu 20

¹ Yeni de, tanpoli diema tie nani yaa koadaano n den ñani ku tiŋaapanpangu ki baa taa bi tuonsoanba o duven tiidi kuanu tuonli po.

² Wani leni bani den maadi ki kadi ke o baa pa ba kujapienyenli yenli daali kuli. Li yaa puoli o den cedi ke bi gedi o kuanu po.

³ U yienu n den paagi ke o go ñani, o den laa nitoaba ke bi ye ki daaga nni kaa tuuni liba.

⁴ O den yedi ba: «Yi mo n gedi mani n kuanu po, n baa pa yi lan dagidi.»

⁵ Bi den gedi. O go den ñani u yensiinu leni li yenlebidili kuli ki go tieni yeni.

⁶ U yienu n bua ki baa yaa yogunu, o go den ñani ki laa nitoaba ke bi se ki daaga nni. O den buali ba: «Be yaa po ke yi tundi ki se ne kaa tuuni liba?»

⁷ Bi den goa ki yedi: «Li tie kelima oba naa taa ti tuonle.» O den yedi ba: «Yi mo n gedi mani n kuanu po.»

⁸ Ku jofangu n den pundi, o koadaano den yedi o tuonsoanjiido: «Yini bi tuonsoanba na ki pa ba bi pani, ki cili leni yaaba n yuandi ki kua, ki ban juodi leni yaaba n kpa kua.»

⁹ Yaaba n den kua ke u yienu bua ki baa yeni den cua ki ga kujapienyenli yenli.

¹⁰ Yaaba n den kpa kua mo den cua ki tama ke bi baa ga ki cie yeni, ama bi moko den ga kujapienyenli yenli.

¹¹ Ban den ga, bi den yenbidi yenbidi o koadaano po

¹² ki tua: «Yaaba n yuandi ki kua, soani u yogunu waamu bebe, ke a nan taani ki pani bani leni tinba kuli yenma, tinba yaaba n tundi ki tuuni ki yenbiadiga nni ki laadi fala.»

¹³ O koadaano den goa ki yedi bi siiga nni yendo: «N danli, mii tudi apo. Tii bi maadi ki kadi ke n baa pa ŋa kujapienyenli kaa?»

¹⁴ Ga ŋan die yaala ki fuadi likani. N bua ki pa yua n yuandi na nani min pani a maama.

¹⁵ Mii pia sanu ki tieni min die yaala min bua maama yoo? Li nunponli cuo ŋa kelima min ŋani yeni yoo?» ”

- 16 Jesu den juodi ki yedi: «Yene ke puoli yaaba baa ti tua liiga yaaba, liiga yaaba mo baa ti tua puoli yaaba.»
- 17 Jesu n den do ki caa Jelusalema leni bi piiga n niliediba, o den piadi leni ba. Li cenli siiga o den yedi ba:
- 18 «Cengi mani, ti do ki caa Jelusalema. Bi baa cuo o Ja Bijua ki teni bi kopadicianba yudanba leni li balimaama bangikaaba nuu nni. Bi baa jia o ti buudi ki bili ke ban kpa o.
- 19 Bi baa teni o bi nilanba nuu nni ban ñuadi o, ki pua nni i baliji, ki kpa ki tabini nni li dapoanpoanli po. Ama li dataali daali o baa fii bi tinkpiba siiga.»
- 20 Li yaa puoli Sebede bijaba naa den nagini Jesu kani leni o bila yeni, ki gbaani o nintuali ki baa mia o bu miabu.
- 21 Jesu den buali o: «A bua be?» O den goa ki yedi o: «N bua ñan bili ke a yaa ti ka ti gbandi po yaa yogunu, n bilieda na n yaa ka yendo a jienu, yendo mo a ganu.»
- 22 Jesu den goa ki yedi: «Yii bani yin miadi yaala. Yi baa fidi ki ño min baa ño yaa tadiñokaaga bi?» Bi den yedi o: «Ti baa fidi.»
- 23 O den goa ki yedi ba: «Moamoane ke yi baa ño min baa ño yaa tadiñokaaga, ama ki kaani o nilo n jienu yaaka n ganu, laa ñua mini, li tie n Baa n bili la yaaba yaa po yo.»
- 24 Doadikaaba piiga yaaba n sieni n den gbadi lani, bi pala den beni bi naataanliediba yeni po.
- 25 Jesu den yini ba ki yedi: «Yi bani ke yaa nibuoli n kaa tie Jufinba yaa baditieba mabindi ba, bi paatieba mo die ba leni u paalu.
- 26 Lan da tie yeni yinba yaa siiga. Yi siiga yua n bua ki tua niamo kuli, wan tua yi naacemo.
- 27 Yua mo n bua ki tua liiga yua kuli, wan tua yi yonbo.
- 28 Lani n tie o Ja Bijua n cua ki tiendi maama. Laa tie nitoaba n yaa tuuni opo ka, ama ke wan yaa tuuni nitoaba po, ki go pa o miali ki kpe, ki da ki faabi bi niba boncianla.»
- 29 Jesu leni o ñoadikaaba n den ña Jeliko dogu nni, yaa niligu n yaba den ñua o.
- 30 Juama lie den ka u sankunu. Ban den gbadi ke Jesu tagini ki pendi, bi den tangi: «Ti Daano, Dafidi Bijua, gbadi tipo mi niñima.»
- 31 Ku niligu den funi leni ba ki yedi ke ban suoni, ama bi go den tangi ki pugidi: «Ti Daano, Dafidi Bijua, gbadi tipo mi niñima.»
- 32 Jesu den sedi ki yini ba ki buali: «Yi bua min tieni yipo be?»

33 Bi den goa ki yedi: «Ti Daano, ti bua ŋan pa ti ti nuni n yaa nua.»

34 Mi niñima den cuo Jesu ke o sii bi nuni. Lanyogunu bi nuni go den nua ke bi ŋoadi o.

Matiyu 21

1 Jesu leni o ŋoadikaaba n den nagidi Jelusalema, ki pundi Betifaje dogu nni, ki kuu Olifie Tiidi juali, o den soani ŋoadikaaba lie

2 ki yedi ba: «Suagi mani ki gedi yaa dobiga n ye yi liiga na. Yi yaa ban pundi yaa yogunu, yi baa le ke o ŋunñua luu ki se leni o biga. Yin loti ki cuani ba npo na.

3 Nilo yaa yedi yi liba, yin goa ki yedi o: «Ti Daano n bua ba.» Tontoni o baa cedi yin cuani ba.»

4 Lankuli den tieni ke o sawalipualo n den pua yaa sawalo n tieni:

5 Waani mani Siyono dogu yaaba Ke bi bado kpendi bikani na. O dingi boncianla, ki jagi o ŋunbo, Li tie ŋunbisaagili, o ŋunñua yaa biga.

6 Bi ŋoadikaaba den gedi ki ban tieni Jesu n waani ba maama.

7 Bi den cuani o ŋunñua leni li ŋunbisaagili ki maani bipo bi tiadi ke Jesu jagini.

8 Ku niligu siiga bi niba boncianla den ladi bi tiadi u sanu nni, bi tianba mo den pedi i tibensoangi ki ladi u sanu nni.

9 Yaa niligu n den ye Jesu liiga leni yaagu n ŋua o puoli kuli den kpaani ki tua: «Dafidi Bijua n baa ti pagidi. U Tienu n seligi yua n kpendi wani o Diedo yaa yeli nni. U Tienu yua n ye hali tanpojoma n baa ti pagidi.»

10 Wan den kua Jelusalema, li den paki u dogu nni yaaba kuli ke bi tua: «One tie ŋme?»

11 Ku niligu den goa ki tua: «Li tie Jesu, o sawalipualo, Galile yaa Nasaleti yua.»

12 Jesu den kua U Tienu diegu nni ki deli ki ñani yaaba n kuadi leni yaaba n da lienni kuli, ki tudi ki luni bi ligilebidiba kpagidi leni a kpaajekuada bonkalikaala.

13 O den yedi ba: «Li diani: «Bi baa yi n dieli i jaandi diegu.» Ama yinba wani teni ke li tua a concona wuonkaanu.»

14 A juama leni a diama den nagini o kani U Tienu diegu nni ke o paagi ba.

15 Ama bi kopadicianba yudanba leni li balimaama bangikaaba n den laa wan tieni yaa bonlidikaala yeni, ki gbadi ke a bila kpaani U Tienu diegu nni ki tua: «Dafidi Bijua n baa ti pagidi, Dafidi bijua n baa ti pagidi,» bi pala den beni boncianla.

- 16 Bi den yedi o: «A gba ban maadi yaala?» Jesu den goa ki yedi ba: «Mm. Naani yi daa cogi yaa maama n tie na: «A teni ke a biwaala leni yaaba n da ñaani kuli pagi a bonñanla?» »
- 17 Jesu n den fii bikani, o den ñani u dogu nni ki gedi ki ban duani Betani.
- 18 Wan den goa u dogu po ku tinjaapanpangu, mi koma den cuo o.
- 19 O den laa bu kankanbu u sankunu ki jadi ki gedi bukani. Ama waa den laa pu bupo se ti faadi bebe. O den yedi bu: «Dan da go luoni pu kuli hali abada.» Lanyogunu bu kankanbu den kuodi.
- 20 O ñoadikaaba n den laa lani, li den paki ba ke bi buali o: «Be teni ke bu kankanbu kuodi tontoni nanda?»
- 21 Jesu den goa ki yedi ba: «N waani yi i moamoani, yi yaa pia li dandanli ki naa maliti yi pala nni ke li baa tieni bi li kan tieni, yi baa tieni ki cie min tieni bu kankanbu na yaala. Baa yi yaa yedi li naa juali: «Fii ki ban lu a yuli mi ñincianma nni,» li baa tieni.
- 22 Yin baa jaandi ki mia yaala kuli leni li dandanli kuli, yi baa baa la.»
- 23 Jesu n den kua U Tienu diegu nni ki bangi bi niba, bi kopadicianba yudanba leni Jufinba nikpeliba kuli den cua ki yedi o: «Li laa bali yaa po yo ke a tiendi li naa bonla? Dme n puni a laa bali?»
- 24 Jesu den goa ki yedi ba: «N moko baa buali yi bonyenla. Yi yaa waani nni, n moko baa waani yi yaa bali yaa po ke n tiendi laa bonla.
- 25 Jan n den batisi bi niba yeni, o den baa li bali tanpoli po bi, bi bi nisaaliba kane?» Bi den juogi bi siiga ki yedi: «Ti yaa yedi ke o den baa li tanpoli po, o baa yedi ti: «Be yaa po ke yii den daani o maama?»
- 26 Ti yaa yedi: «Bi nisaaliba yaa kane mo», ti jie ku niligu, kelima bikuli nua ke Jan den tie sawalipualo.»
- 27 Lani yaa po bi den goa ki yedi Jesu: «Tii bani ba.» O den yedi ba: «N moko kan waani yi yaa bali yaa po ke n tiendi laa bonla.
- 28 Yi tama be? O ja den pia bijaba lie. O den yedi o bijakpelo: «N bijua, gedi ki ban soani dinla n duven tiidi kuanu nni.»
- 29 O den goa ki yedi o baa: «Mii caa.» Ama lan den yen waamu o den lebidi o yama ki gedi.
- 30 Laa ja den yedi o bijalielo mo yeni. Wani mo den goa ki yedi o: «N Daano n baa gedi.» Ama waa den gedi.
- 31 O leepo n den tieni o baa n bua yaala?» Bi den goa ki yedi o: «O bonkpelo te.» Lane Jesu den yedi ba: «N waani yi i moamoani, bi lubigaaba leni a poconcona baa kua yi liiga U Tienu diema nni.

- 32 Kelima Jan den cua yikani ki wangi yi mi teginma sanu maama, ama yii den tuo ki ɲoadi o maama. Bi lubigaaba leni a poconcona den tuo o maama, ama yinba n den laa lani, yii den yuandi ki lebidi yi yama ki daani o maama.
- 33 Go cengi mani kpanjatoama. O diedaano den ye ki ɲu o duven tiidi kuanu. O den kpaali nagili ki lindi u, ki gbiidi ku buogu ku tangu po ban baa ɲanbidi duven naankani, ki go paani li pagili o duven tiidi siiga. Lani o den guuni o kuanu bi koaguudiba, ki fii ki gedi u dogu.
- 34 Li bonluonkaala n den beni yaa yogunu, o den soani o naacenba bi koaguudiba kani, ke ban ga o kuanu bonbaakaala.
- 35 Bi koaguudiba den cuo o naacenba ki pua yendo, ki ku one, ki lugidi o taalo mo a tana.
- 36 O koodaano yeni go den soani naacentoaba, yaaba n yaba ki cie bi kpiaba. Bi koaguudiba den soani bani mo nani ban den soani bi kpiaba maama.
- 37 Lani o den yuandi ki soani o bijua bikani ki yedi: «Bi baa fangi n bijua wani.»
- 38 Ama bi koaguudiba n den laa o bijua, bi den yedi biyaba: «One n tie o faajielo. Cedi tin kpa o mani ki diedi o faali.»
- 39 Lani bi den cuo o ki ɲani o u kuanu puoli po ki ku o.
- 40 Yeni o koodaano yaa ti cua daa, o baa soani laa koaguudiba lede?”
- 41 Bi den goa ki yedi o: «O baa bolini laa nibiadiba yaa bolinma n bia, ki go guuni u kuanu nitoaba, yaaba n baa tendi o u kuanu bonluonkaala li yogunu yaa pundi.”
- 42 Jesu den yedi ba: «Naani yi daa cogi i Diani nni yaa maama n tie na? «Bi tanmaaba n den yie ki luni yaa tanli Tua li tanpuuli tanjigi. Likuli ɲani o Diedo kani, Li tie bonlidikaala ti nuni po.»
- 43 Lani yaa po n waani yi, bi baa ga yikani U Tienu diema, ki teni yaa nibuolu n baa baadi mipo li bonluonkaala.
- [44 Yua n baa laa tanli po kuli baa kuakua, lin baa yua yaa po mo baa tua wagima.]”
- 45 Bi kopadicianba yudanba leni Falisieninba n den gbadi Jesu n puapua yaa kpanjama, bi den bandi ke o maadi bane.
- 46 Baa ke bi den moandi ki baa cuo o, bi den jie ku niligu kelima ku den nua ke Jesu tie sawalipuale.

Matiyu 22

- 1 Jesu go den pua ba mi kpanjama ki yedi:
- 2 « Tanpoli diema baa tie nani yaa bado n den ɲanbi o bijua pocaajiema.

- 3 O den soani o naacenba ban yini wan den yini yaaba laa pocaajiema po, ama bi den yie baa cua.
- 4 O go den soani naacentoaba ki yedi: «Yin waani mani min yini yaaba ke n ŋanbi mi jiema ki gbeni, ki kodi n ne leni n yanwubiditi ki ŋanbi ki gbeni. Ban di cua mi pocaajiema po na.»
- 5 Ama wan den yini yaaba yeni den fali o yiinu, ki fii ki gedi bi kaani, one n gedi o kuanu po, one mo o kpendu,
- 6 yaaba n sieni mo den cuo o naacenba ki fiagi ba ki ku ba.
- 7 O bado pali den beni boncianla ke o soani o toatieba ke bi ku laa nikpaba kuli ki sia bi dogu.
- 8 Lanwani o den yedi naacentoaba: «Mi pocaajiema ŋanbi ki gbeni, ama min den yini yaaba naa pundi ki je ma.»
- 9 Yin gedi mani yaa sani n pia bi niba boncianla nni ki yini yin laa yaaba kuli ban cua mi pocaajiema po.»
- 10 Bi naacenba yeni den kua i sani nni ki taani ban laa yaaba kuli, bi nibiadiba leni bi niŋanba kuli, yeni mi pocaajiema dieli den gbie bi niba.
- 11 O bado n den kua ke o baa le yaaba n cua o yiinu, o den laa niyendo ke waa laa mi pocaajiema yaa tiadi.
- 12 O den yedi o: «N danli, a tieni lede ki kua ne kaa laa mi pocaajiema yaa tiadi?» O ja yeni naa den baa ki guani pu.
- 13 O bado den yedi o naacenba: «Loli mani o taana leni o buadi ki lu o niinpo li biigili nni, a bubula leni mi ñincegima n baa ye naankani.» ”
- 14 Jesu den juodi ki yedi: «Ban yini yaaba yaba, ama ban gandi yaaba wa.”
- 15 Lanwani Falisieninba den fii ki foagidi ki ban juogi ban baa tieni maama ki dia Jesu ku madiagu ki cuo o.
- 16 Bi den soani o kani bi ŋoadikaaba leni o bado Elodo yaa buakaaba ke bi yedi o: «Canbaa, ti bani ke a tie moamoandaano, ki bangi bi niba U Tienu sanŋoadima leni i moamoani, ŋaa jie oba kuli, ŋaa gagidi oba kelima bi niba n nua ke o tie maama po.
- 17 Lani yaa po waani ti a mo n sua yaala. Naani li pia u sanu tin pa Loma badiciamo Sesa li lubili bi, bi laa pia?”
- 18 Jesu den bani bi nunfanbiadibu ki goa ki buali ba: «Yinba pala lie danba ne, be n teni ke yi dia nni ku madiagu yeni?
- 19 Min le yin baa pa yaa ligi li lubili yeni?” Bi den teni o li kujapienli.
- 20 O den buali ba: «Dme yaa nannanli leni ŋme yaa diani nna?”

- 21 Bi den goa ki yedi o: «Sesa yaali yo.» Lane o den yedi ba: «Lanwani, pa mani Sesa, yaala n tie Sesa yaala, ki pa U Tienu mo, yaala n tie U Tienu yaa yaala.»
- 22 Ban den gbadi o maguankaama, li pakili den cuo ba ke bi den fii ki ñani o kani ki ban caa.
- 23 Landaali goga, Sadiusieninba, yaaba n tua ke bi tinkpiba fiima ki ye, bi tianba den cua Jesu kani ki buali o i naa buali:
- 24 «Canbaa, Musa den yedi: «O nilo yaa kpe kaa pia biga, o waalo n taa o kpepuoli ki baa o kpelo po u buolu.»
- 25 To, ti siiga nni jaba lele den ye ki taa baayendo. O bonkpelo den taa o pua ki kpe. Wan ki den baa buolu yeni, o waalo den taa o kpepuoli.
- 26 Wani o bonlielo yeni moko den kpe kaa baa buolu, ke o bontaalo moko taa laa pua ke li tientieni yeni ki yaa caa hali o bonleleelo.
- 27 Bikuli n den kpekpe, o pua moko den yuandi ki kpe.
- 28 Lanwani, bi tinkpiba fiima yogunu, bani bonba lele yeni siiga, o pua yeni nan baa tie ñme yaa yua yo? Kelima bi niinni yendo yendo kuli den taa o ke o tua o pua.»
- 29 Jesu den goa ki yedi ba: «Yi tudi kelima yii bani i Diani, yii bani U Tienu paaciamu mo.
- 30 Kelima bi tinkpiba fiima yogunu, bi jaba kan go taa puoba, bi puoba mo kan go kuni jaba, bi baa tie nani malekinba yeni tanpoli po.
- 31 Yaala n tie bi tinkpiba fiima yaa maama fuuli po mo, naani yii cogi U Tienu n yedi yi yaala na:
- 32 «N tie Abalahama Tienu, Isaaka Tienu leni Jakobo Tienu?» To, U Tienu mo naa tie kpiema Tienu ka, o tie yaaba n fo yaa Tienu yo.»
- 33 Ku niligu den gbadi Jesu bangima ke li paki ba.
- 34 Falisieninba n den gbadi ke Jesu mubini Sadiusieninba ñoana, bi den taani o kani.
- 35 Bi siiga nni yendo yua n tie li balimaama bangikaciamo den buali o ki bua ki dia o ku madiagu ki yedi o:
- 36 «Canbaa, li balimaama nni, mile n cie?»
- 37 Jesu den goa ki yedi o: «Dan bua o Diedo a Tienu leni a pali kuli, leni a miali kuli leni a yantiali kuli.
- 38 Li balimaama nni mine n cie ki tie li mayuli.

39 Yaama n nua ma mo ki naani leni ma tie mine: Dan yaa bua a nisaalilielo nani njan bua a yuli maama yeni.

40 Li balimaama leni bi sawalipuaba maama kuli maa laa maliedima po yo.”

41 Falisieninba n den taani, Jesu den buali ba:

42 «Yi tama be yo U Tienu n Gandi Yua po? O tie nme bijua yo?” Bi den goa ki yedi o: «O tie Dafidi bijua.”

43 Jesu den yedi ba: «Li yaa tie yeni, li nan ga lede ke mi Fuoma den teni ke Dafidi maadi o maama ki yini o o Diedo, wan den yedi:

44 O Diedo den yedi n Diedo: «Kali n jienu po Hali min baa guli a yibalinba Dan nmaa ba.»

45 Dafidi oba yini o o Diedo, li nan go ga lede ke o tie wani Dafidi bijua?”

46 Oba kuli ki den fidi ki guani Jesu baa mayenma. Hali landaali mo oba kuli ki den pia papaali ki go buali o bualiba kuli.

Matiyu 23

1 Li yaa puoli Jesu den maadi leni ku niligu leni o njoadikaaba ki yedi:

2 «Li balimaama bangikaaba leni Falisieninba pia li bali ki bangi Musa n den soagini yaa balimaama.

3 Lanwani yin yaa tuodi ki tiendi ban yedi yi yaala kuli. Ama yin da tuuni ki togidi bi bontienkaala, kelima bi maadi ki naa tiendi.

4 Bi luo a tugikpiaga ki tungi bi niba ki naa bua ki sii baa leni bi nubili.

5 Bi tiendi bi bontienkaala kuli ke bi niba n le. Yeni yaa po yo ke bi yabindi bi bonyilikaala, ki go foagidi bi liadicuadi.

6 Bi yaa gedi mi jecianma kani bi lingi ki kali yaa kaani n gagidi, ki go bua ki yaa ka i niciankali-kaani li balimaama bangima diena nni.

7 Bi bua bi niba n yaa fuondi ki kpiagidi ba mu daamu nni, ki go yaa yi baa «Canbaa.»

8 Ama yinba, yin da cedi ban yaa yi yi: «Canbaa,» kelima yendo bebe n tie yi Canbaa, yikuli mo tie kpiiba leni yaba.

9 Yin da yini oba ki tinga nni yi baa, kelima yendo bebe n tie yi Baa, wani yua n ye tanpoli.

10 Yin da cedi ban yaa yi yi: «Canbaaciamo,» kelima yendo bebe n tie yi Canbaaciamo, lan tie U Tienu n Gandi Yua.

11 Yi siiga nni yua n tugi li yuli baa tie yi naacemo.

- 12 Yua n fiini o yuli kuli, U Tienu baa jiini o, yua n jiini o yuli mo kuli, U Tienu baa fiini o.
- 13 Fala baa ye leni yi, yinba li balimaama bangikaaba leni Falisieninba pala lie danba, kelima yi luoni tanpoli diema kuama bi niba po. Yii kua yiba, yaaba n bua ki kua mo, yi kan cedi ban kua.
- [14 Fala baa ye leni yi, yinba li balimaama bangikaaba leni Falisieninba pala lie danba, kelima yi fenli a kpepuona diena, ki nan jaandi i jaandifoagi ki kpali ke yi tie jajaandimoana. Li tie lani yaa po, yi yaa buudi cuonu baa bia ki cie.]
- 15 Fala baa ye leni yi, yinba li balimaama bangikaaba leni Falisieninba pala lie danba, kelima yi duodi mi ñincianma ki gaandi ki tinga kuli nni ki bua ki ban baa baa niyendo wan tua yi ñoadika. Ama o yaa tua yi ñoadika yeni, yi yen teni wan tua ku fantanbuogu yua ki yaa di bia ki cie yi taalima lie.
- 16 Fala baa ye leni yi, a gobidika-juama na, yinba yaaba n yedi: «Yua n poli leni U Tienu diegu, li kan cuo o, ama yua n poli leni U Tienu diegu nni yaa wula, li baa cuo o.»
- 17 Bi yanluodanba leni a juama na, li leepo n cie liyali, wula yeni bi U Tienu diegu yaala n gagidi ki ñanbi laa wula yo?
- 18 Yi go yedi ke o nilo yaa poli leni li padibinbinli, li kan cuo o, ama yua n poli leni yaa padili n ye li padibinbinli po, li baa cuo o.
- 19 Yinba, a juama na, li leepo n cie liyali, li padili yeni bi li padibinbinli yaali n gagidi ki ñanbi li padile?
- 20 Yua n poli leni padibinbinli poli leni lini, leni yaala n maa lipo kuli.
- 21 Yua n poli leni U Tienu diegu poli leni lini, leni wani U Tienu yua n ye li niinni kuli.
- 22 Yua n poli leni tanpoli, poli leni U Tienu bali kalikaanu leni wani U Tienu yua n ka upo kuli.
- 23 Fala baa ye leni yinbali balimaama bangikaaba leni Falisieninba pala lie danba, kelima yi coadi yaa kpinfraadi n yi menti leni aneti leni kumini ki ñandi li dim, ama yi fali li balimaama nni yaala n pia mayuli ki cie, lani n tie ki yaa tiendi yaala n tiegi, ki yaa gba mi niñima, ki yaa go tie nidugikaaba mo. Lani n tie yin bi pundi ki yaa tiendi yaala, ki nan da cedi yaala n sieni mo.
- 24 Yinba a gobidika-juama na, yi kaadi ki ñandi ki siiga, ki nan nali ku yuoyuogu.
- 25 Fala baa ye leni yinba li balimaama bangikaaba leni Falisieninba pala lie danba, kelima yi yen ñuudi ki tadiñokaaga leni ki taditialiga puoli po, ke mu tugu nni nan gbie leni yin fenli yaala yi bonbuaka-biadila po.

- 26 Fini o Falisieni-juamo, kpa njanbi yaala n ye ki tadiñokaaga leni ki taditialiga tugu nni, lanwani mu puoli po moko baa nani.
- 27 Fala baa ye leni yinba li balimaama bangikaaba leni Falisieninba pala lie danba, kelima yi tie nani ban pendi yaa kula ke a nani boncianla bi niba nuni po, ama ke a tugu nni nan gbie a tinkpikpaba leni joagindi buoli kuli.
- 28 Yi moko tie yene, bi niba nuni po yi nani, ama yi pala nni gbie leni i boandi leni mi biadima.
- 29 Fala baa ye leni yinba li balimaama bangikaaba leni Falisieninba pala lie danba, kelima yi maa bi sawalipuaba po yaa kula n nani, ki njanbidi bi nitegingkaaba mo yaa kula,
- 30 ki nan yedi: <Ti yaa den ye ti yaajanba n den ye yaa yogunu, ti kan den taani leni ba ki kpa bi sawalipuaba ki wuli bi soama.>
- 31 Yi tiendi yi yula po siedi ke yi tie yaaba n den ku bi sawalipuaba.
- 32 Lanwani, suagi mani ki dudi yi yaajanba n den cili ki tiendi yaala.
- 33 Yinba, i we, u waalabi-buolu na, yi baa tieni lede ki sani ki faabi leni ku fantanbuogu cuonu?
- 34 Li tie lani yaa po ke n tuuni yipo bi sawalipuaba, bi yanfodanba leni U Tienu Laabaalinamo bangikaaba. Yi baa kpa bine, ki joani bine a dapoanpoana po, ki pua bine i baliji li balimaama bangima diena nni, ki yaa nua ki wangi bine fala ban kua yaa dogu nni kuli,
- 35 ke yaaba n ki den pia tagili soama yaama n den wuli ki tinga nni kuli, ki cili o nitegingka Abela soama, ki pundi hali Belekia bijua Sakali yaa soama, yin den ku yua U Tienu diegu nni u kaangagidijamu leni li padibinbinli siiga yeni kuli baa jidi yi yaa yula po.
- 36 N kadi ki waani yi i moamoani ke lani kuli baa jidi moala niba yula po.
- 37 Jelusalema, Jelusalema, fini yua n ku bi sawalipuaba, ki lugidi U Tienu n tuuni a kani yaaba a tana ki kpaani ba, taalima nja yo ke n den bua ki gobidi ki taani a niba nani o kooñua n yen njoagini o koobila o fiabi nni maama, ama nja naa den bua.
- 38 Lanwani bi baa a yi diegu diegbengu.
- 39 N waani yinba Jelusalema yaaba, yi kan go le nni hali yin baa ti maadi n maama yaa yogunu ki yedi: <U Tienu n seligi yua n kpendi wani o Diedo yeli nni!> ”

Matiyu 24

- 1 Jesu n den ñani U Tienu diegu nni ki cuoni ki caa, o njoadikaaba den nagini ki baa waani o U Tienu diegu dieciama.

- ² Jesu den yedi ba: «Yi nua laa bonla kuli? N waani yi i moamoani, ke baa tanyenli kan sieni ki yaa maa li lieli po, ke a kuli naa padi ki baa.»
- ³ Jesu n den ka Olifie Tiidi juali po, o njoadikaaba den cua bani bi bebe ki yedi o: «Waani ti laa bonla n baa ti cua yaa yogunu, leni yaa sinankeeni n baa waani ti a cuama leni nanduna juodima yogunu.»
- ⁴ Jesu den goa ki yedi ba: «Fangi mani yi yula ke niloba n da boandi yi.
- ⁵ Kelima bi niba boncianla baa ti cua n yeli nni ki yedi: «Mini n tie U Tienu n Gandi Yua.» Lani bi baa boandi bi niba boncianla.
- ⁶ Yi baa gbadi ke bi maadi bu toabu maama, ki go maadi bu toabu laabaalo maama. Da yagi mani yi yama, kelima laa bonla baa cua tiladi. Ama li da kan tua mi juodima ka.
- ⁷ U nibuolu baa fii ki tuogi leni nibuoto, mi diema mo baa fii ki tuogi leni dietoama. Mi koncianma leni mi tindigibima baa tiendi i kaantiami.
- ⁸ Laa bonla kuli da tie nani u maditugukoanu cilima bebe yene.
- ⁹ Laa yogunu bi baa yaa wangi yi fala, ki go kpaani yi. I nibuoli kuli baa nandi yi kelima n yeli po.
- ¹⁰ Li baa tua li tingbali bonla niba boncianla. Bi baa janbidi biyaba ki nandi biyaba.
- ¹¹ Bi sawalipua-faadanba baa fii boncianla, ki boandi bi niba boncianla.
- ¹² Mi biadima n baa pugini maama po, niba boncianla buama baa wadi.
- ¹³ Ama yaaba n juuni hali mi juodima baa tindi.
- ¹⁴ U Tienu diema Laabaalinamo na da baa kpa pundi nanduna kuli nni, ki tua sieda i nibuoli kuli po. Lani yaa pendi mi juodima baa cua.
- ¹⁵ Lanwani yi yaa ti laa ke yaa cagindi n baa wudi bi niba gbani ye u kaangagidijamu nni, o sawalipualo Danieli n den maadi yaadi yaa maama, yua n cogi n kpaagi bonnanla.
- ¹⁶ Laa yogunu yaaba n baa ye Jude nni n sani ki gedi a juana po.
- ¹⁷ Yua n ye o doangu yuli po, n da jiidi ki kua deenni ki baa taa yaa tiadi n ye lienni.
- ¹⁸ Yua n ye u kuanu po mo n da lebidi ki guani o denpo ki baan taa o tiayekaadi.
- ¹⁹ Fala baa ye leni yaa puoba n punbi, leni yaaba n da njaandi laa dana nni.
- ²⁰ Mia mani U Tienu ke yi nuama n da tua ku fawaagu yogunu, yaaka mi fuodima daali.

- 21 Kelima fala baa yabidi laa yogunu hali maama ke o buolu daa tieni ki cili ḡanduna cilima ki pundi hali moala. O buolu kan go tieni mo.
- 22 U Tienu yaa bi wadi laa dana nisaaloba kuli kan bi tindi, ama kelima wan gandi yaaba po, o baa wadi laa dana.
- 23 Laa yogunu nilo yaa yedi yi: <U Tienu n Gandi Yua ye ne,> yaaka: <O ye nepo,> yin da daani o maama.
- 24 Kelima a tuonanda yaaba n yedi ke bi tie U Tienu n gandi yaaba leni bi sawalipua-faadanba baa fii ki yaa tiendi sinankeenciami leni li bonlidikaala, hali ke bi yaa bi baa fidi, bi bi baa boandi baa U Tienu n gandi yaaba moko.
- 25 N tuodi ki waani yi laa bonla.
- 26 Lanwani, bi yaa ti yedi yi: <O ye li fuali nni,> yin da gedi. Bi yaa ti yedi yi: <O wuo a diena nni,> yin da daani ma.
- 27 Kelima nani mi tañigima n yen ña puoli ki yendi ki poandi ki gedi hali nintuali maama, o Ja Bijua cuama baa tua yene.
- 28 Li bonkpienla n ye naani kuli, i kaabi baa taani lankane.
- 29 Laa dana fala yaa pendi yaa yogunu, u yienu baa biigi, o ḡmaalo mo kan go yendi, a ḡmabila baa ña tanpoli ki baali, tanpoli paaciami mo baa digibi.
- 30 Lani, o Ja Bijua sinankeeni baa doagidi tanpoli, ḡanduna nibuoli kuli baa mua. Bi baa le ke o Ja Bijua ye ti tawadi nni ki kpendi leni u paaciamu leni ti kpiagiciandi.
- 31 O baa soani o malekinba leni kakaci ban yaa piebi ki taani U Tienu n gandi yaaba ḡanduna kaannaadi kuli nni, ki cili nepo yaa bianu ki yaa caa hali u poyu.
- 32 Bandi mani bu kankanbu kpanjama n bangi yaala. Bu beni yaa faadi ki cili ki bundi, yi bani ke ku siagu nagidi.
- 33 Li go tie yene, yi yaa ti laa laa bonla kuli, yin bandi ke o Ja Bijua nagini, ki ye bu buliñoabu kani.
- 34 N waani yi i moamoani ke mi naa nifiima kuli kan pendi ke laa bonla kuli ki tieni.
- 35 Tanpoli leni ki tinga kuli baa pendi, ama n maama kan pendi hali abada.
- 36 Oba kuli ki bani laa bonla n baa ti cua yaa daali leni yaa yogunu, baa tanpoli malekinba ki bani, baa Bijua, se Baa bebe.
- 37 Lan den tie maama Nowe yogunu, li go baa tie yeni o Ja Bijua cuama yogunu.

- 38 Hali ki tabolinkaaga n daa den cua, bi nisaaliba den di ki go ñu, ki taani bi puoba, ki puuni bi bisiaba bi jaba, hali Nowe n den ti kua ku ñinbiaciangu nni yaa daali.
- 39 Baa den faami liba kuli po hali ki tabolinkaaga n den ti cua ki koadi bikuli. Li baa go tie yene o Ja Bijua cuama yogunu.
- 40 Laa yogunu niba lie baa ye u kuanu nni, bi baa taa yendo ki ña yendo,
- 41 puoba lie baa naani li naali nni, bi baa taa yendo ki ña o lielo.
- 42 Lani yaa po yin yaa gu mani, kelima yii bani yi Diedo n baa cua yaa daali.
- 43 Yin bandi bonjanla ke o diedaano yaa bi bani li conconli n baa cua ku ñiagu yaa yogunu, o bi baa gu ki kan cedi wan cibi o dieli.
- 44 Yeni, yi moko n bogini ki yaa gu, kelima o Ja Bijua baa cua yin ki daani o yaa yogunu.
- 45 Dme n tie yaa naacendugika n pia mi yanfuoma, ke o canbaa guuni o o niba ke wan yaa tendi ba mi jiema li yogunu yaa pundi?
- 46 Li pamanli ye leni laa naacemo, o canbaa yaa kpeni ki sua ke o tiendi yeni.
- 47 N yedi yi i moamoani, o canbaa baa guuni o o piama kuli.
- 48 Ama o yaa tie naacenbiado ki yedi o pali nni: «N canbaa waagi mi kpenma,»
- 49 ki cili ki yaa pua o naacenlieba, ki di ki go ñu leni a dañogaada,
- 50 laa naacemo canbaa baa kpeni wan ki daani o yaa daali leni wan ki faami yaa yogunu.
- 51 O baa teni ban pua o hali ki poagili o, ki gedinii o ki ban taani leni pala lie danba a bubula leni mi ñincegima n baa ye naankani.

Matiyu 25

- 1 Lani yaa po tanpoli diema baa tie nani powandiana piiga yaaba den taa bi fidisanmu ki caa ki baan tuogi o pocaancalo.
- 2 Bi siiga nni bonba muu den tie yanpiidanba, bi muu mo n yaa tie yanfodanba.
- 3 Bi yanpiidanba n den taa bi fidisanmu, baa den taa kpama ki kubi.
- 4 Ama bi yanfodanba wani den taa bi fidisanmu ki go kubi mi kpama mu sanbuomu nni.
- 5 O pocaancalo n den waagi mi cuama, mi guama den cuo bikuli ke bi guani.
- 6 Ku yagisiigu o nilo den kpaani ki yedi: «O pocaancalo kpendi na, gedi mani ki ban tuogi o.»

- 7 Lane a powandiana yeni kuli den fundi ki ŋanbi bi fidisanmu.
- 8 Bi yanpiidanba den yedi bi yanfodanba: «Pa ti mani yi kpama waamu, kelima ti fidisanmu bua ki gbindi.»
- 9 Bi yanfodanba den goa ki yedi ba: «Li fidi ke mi kan dagidi tinba leni yinba kuli, gedi mani yaaba n kuadi po ki ban da yi yula po.»
- 10 Ban den caa yaa yogunu ki baan da, o pocaancalo den pundi. Yaa powandiana n bogini den yegi leni o ki kua mi pocaajiema kani. Bu buliñoabu den luoni.
- 11 Lan den pugini waamu, yaa powandiana n sieni den pundi ki yedi: «Canbaa, canbaa, luodi tipo.»
- 12 Ama o den goa ki yedi ba: «N waani yi i moamoani, mii bani yi.»
- 13 Lanwani Jesu den juodi ki yedi: «Lani yaa po yin yaa gu mani, kelima yii bani li daali, yii go bani li yogunu mo.»
- 14 Li go baa tie nani yaa ja n den caa u dogu ki yini o naacenba ki guuni ba o piama.
- 15 O den teni yendo talaninba muu, o lielo talaninba lie, o taalo mo talani yendo, ki ŋoadi yua kuli n baa fidi maama. Li yaa puoli o den fii ki gedi.
- 16 Yaa naacemo n den ga talaninba muu den fii ki ban tieni u kpendu, ki baa talaninba muu ki pugini.
- 17 Yua n den ga talaninba lie moko den tieni yeni, ki mo baa talaninba lie ki pugini.
- 18 Yua mo n den ga talani yendo bebe yeni den gedi ki ban gbiidi ku buogu ki tinga nni ki wuoni o canbaa ligi.
- 19 Lan den waagi boncianla, bi naacenba yeni canbaa den ti kpeni ki yini ba, ban waani o ban kubi opo yaa ligi maama fuuli.
- 20 Yua n den ga talaninba muu yeni den cua leni wan den baa yaa talanmuudiba ki pugini yeni ki yedi: «Canbaa, a den teni nni talaninba muu, diidi, n go baa bi muu ki pugini.»
- 21 O canbaa den yedi o: «Li ŋani, n naacendugika, a teni ke n dugi apo li bonwaala po, n baa teni ŋan diedi boncianla. Cua ki taani ki mangi a pali leni nni.»
- 22 Yua n den ga talaninba lie den cua ki yedi: «Canbaa, a den teni nni talaninba lie, diidi n go baa bilie ki pugini.»
- 23 O canbaa den yedi o: «Li ŋani, n naacendugika, a teni ke n dugi apo li bonwaala po, n baa teni ŋan diedi boncianla. Cua ki taani ki mangi a pali leni nni.»

- 24 Yua n den ga talani yendo bebe mo den yuandi ki cua ki yedi: «Canbaa, n den bani ke a pia ki mabinga, ki yendi ñan kaa buli naani, ki wuo ñan kaa lendi naani.
- 25 Lane ke ti jawaandi den cuo nni, ke n gedi ki ban wuoni a ligi ki tinga nni. Ga ñan die yaala.»
- 26 O canbaa den goa ki yedi o: «O naacenbiado leni o kpadijedaano na, a den bani ke n yendi min kaa buli naani, ki wuo min kaa lendi naani,
- 27 li den baa ñani ñan bili n ligi ku ligidiegu nni, lani, n kpenma yogunu, n bi baa ga min die yi leni ti ñuadi.
- 28 Ga mani o kani o talani yendo yeni, ki teni yua n pia talaninba piiga.»
- 29 Kelima bi baa pa ki pugini yua n pia kuli o piama n yaa yaba. Ama yua kaa pia wani, bi baa ga o kani baa wan pia yaala.
- 30 Lu mani yaa naacemo n tie fanma yeni niinpo li biigili nni, a bubula leni mi ñincegima n baa ye naankani.
- 31 O Ja Bijua yaa cua o kpiagidi nni yaa yogunu, ki yegi leni o malekinba kuli, o baa kali o bali kalikaanu yu n pia ti kpiagidi po.
- 32 I nibuoli kuli baa taani o nintuali. O baa paadi bine leni biyaba nani o yankpaalo n paadi i pe leni i ñuabi maama,
- 33 ki sieni i pe o jienu, i ñuabi mo o ganu.
- 34 Lani, o bado baa yedi yaaba n ye o jienu: «Cua mani na, yinba n Baa n seligi yaaba, ga mani wan den ñanbi yipo yaa diema hali ñanduna cilima.
- 35 Kelima mi koma den cuo nni ke yi puni nni ke n dini, u ñunñuunu den cuo nni ke yi puni nni ke n ñuni, n den tie caano ke yi ga n cangu,
- 36 n den ye mubili ke yi yieni nni, n den yia ke yi cua ki laa nni, n den ye li kpaadidieli nni ke yi cua ki fuondi nni.»
- 37 Bi niteginkaaba baa goa ki yedi o: «Canbaa, ti den laa ña be yogune ke mi koma pia ña ke ti puni a ke a dini? U ñunñuunu den pia ña be yogune ke ti puni a ke a ñuni?
- 38 Ti den laa ña be yogune ke a tie caano ke ti ga a cangu? A den ye mubili be yogune ke ti yieni a?
- 39 Ti den laa ña be yogune ke a yia, bi ke a ye li kpaadidieli nni, ke ti cua ki fuondi a?»
- 40 Lani, o bado baa goa ki yedi ba: «N waani yi i moamoani, yaa yogunu ke yi den tieni la n kpiiba na siiga baa yua yaa kpiagidi n wa ki cie po, yi den tieni la n yaa po yo.»

⁴¹ Li yaa puoli o baa yedi yaaba n ye o ganu: «Fuadi mani n kani, yinba ti solindi yaaba, gedi mani yaa fantanbuogu n ki pia gbindima po, ban den gbiidi yaagu ku tuotabigu yudaano leni o yaa malekinba yaa po.

⁴² Kelima mi koma den cuo nni ke yii puni nni ke n dini, u ñunñuunu den cuo nni ke yii puni nni ke n ñuni,

⁴³ n den tie caano ke yii ga n cangu, n den ye mubili ke yii yieni nni, n den yia ki go den ye li kpaadidieli nni ke yii cua ki laa nni.»

⁴⁴ Bani moko baa goa ki yedi: «Canbaa, ti den laa ña be yogune ke mi koma pia ña, bi ke u ñunñuunu pia ña, bi ke a tie caano, bi ke a ye mubili, bi ke a yia, bi ke a ye li kpaadidieli nni, ke tii cua ki todi a?»

⁴⁵ O baa goa ki yedi ba: «N waani yi i moamoani, yaa yogunu ke yii den todi yaaba n tie na siiga baa yua yaa kpiagidi n wa ki cie, yii den todi mine.»

⁴⁶ Bi baa gedi yaa fala n ki pia juodima kani, ama bi niteginkaaba baa gedi yaa miali n kan gbeni yaa kane.”

Matiyu 26

¹ Jesu n den maadimaadi laa maama kuli ki gbeni, o den yedi o ñoadikaaba:

² «Yi bani ke mi Pendima jaanma sieni dana lie, ke bi baa janbi o Ja Bijua, ki teni ban cuo ki joani o li dapoanpoanli po.”

³ Laa yogunu bi kopadicianba yudanba leni Jufinba nikpeliba den taani bi kopadicianba bado yua n yi Kayifa luolu nni.

⁴ Bi den jagi ki baa cuo Jesu leni bu nunfanbu ki teni ban kpa o.

⁵ Ama bi den yedi: «Lan da tieni mi jaanma dana nni ke ku fuugu n da ti fii bi niba siiga.”

⁶ Jesu den ye Betani, o gbaado Simono deni.

⁷ Wan den ka u saajekaanu kani ki di, o pua den cua o kani ki kubi yaa tiagu n tie alibati tanli, ke li gbie leni yaa tulale n pia duncianga. O den wuli tulale yeni Jesu yuli po.

⁸ Bi ñoadikaaba n den laa lani, bi pala den beni ke bi yedi: «Be yaa po ke o biani yaa tulale n tie na?»

⁹ Bi bi baa fidi ki kuadi laa tulale yaa dunga n yaba, ki taa li ligi ki pa a luoda.”

¹⁰ Jesu den bani ban maadi yaala ki yedi ba: «Be teni ke yi yagini o pua yeni yama? Wan tieni npo yaala na ñani.

¹¹ A luoda ye leni yi yogunu kuli, ama mini wani kan yaa ye leni yi yogunu kuli.

¹² Wan wuli laa tulale n gbanandi po yeni, o tieni la ki bogini nni n piinma po.

- 13 N waani yi i moamoani, ban baa waani o Laabaalinamo nanduna nni naankani kuli, bi baa tiadi ki togidi o pua na n tieni yaala.”
- 14 Li yaa puoli bi piiga n niliediba siiga yendo, ke bi yi o Judasa Isikalioto, den gedi bi kopadicianba yudanba kani
- 15 ki yedi: «Yi baa pa nni be min janbi o yipo?» Bi den suu o kujapiena piitaa.
- 16 Ki cili lanyogunu o den lingi wan baa baa yaa folu ki janbi Jesu ki teni ba.
- 17 Yaa dupen n ki pia dabinli jaanma cilidaali, bi noadikaaba den nagini Jesu kani ki yedi o: «A bua tin gedi lepo ki ban njanbi mi Pendima jaanjiema?»
- 18 O den goa ki yedi: «Kua mani u dogu nni nmenme deni ki yedi o: «Canbaa yedi daa: N yogunu nagini, n baa jaani mi Pendima jaanma leni n noadikaaba a yaa dene.» ”
- 19 Bi noadikaaba den tieni Jesu n yedi ba yaala, ki ban njanbi mi Pendima jaanjiema.
- 20 Ku juogu n den baa, o den ka u saajekaanu kani leni bi piiga n niliediba.
- 21 Ban den di yaa yogunu o den yedi: «N waani yi moamoani, yi siiga nni yendo baa janbi nni.”
- 22 Bi pala den biidi boncianla ke yendo yendo yedi o: «N Daano, li tie mini yoo?”
- 23 O den goa ki yedi: «Yua n taani ki tuuni leni nni ku saatiagu nni n baa janbi nni.
- 24 O Ja Bijua caa nani lan diani ki bili opo maama. Ama fala baa ye leni yaa nilo n baa janbi o Ja bijua. Li den baa tu laa ja po bi yaa den mali o.”
- 25 Judasa, yua n den baa janbi o yeni, den yedi: «Canbaa, li tie mini yoo?” Jesu den goa ki yedi o: «Fini n yedi yeni.”
- 26 Ban den di yaa yogunu, Jesu den taa dupen, wan den mia U Tienu seli, o den cabidicabidi ki teni bi noadikaaba, ki yedi: «Ga mani ki nmani, line tie n gbanandi.”
- 27 Lanpendi o den taa ki tadiñokaaga, wan den tuondi U Tienu, o den teni ba ki yedi: «Yikuli n ño mani,
- 28 kelima line n tie n soama, o nantaadipaano yaa soama yaama n baa wuli yaa niba n yaba po ke ban baa bi tuonbiadi sugili.
- 29 N waani yi ke moala liiga n kan go ño duven yua n tie na hali min go baa ti taani leni yi n Baa diema nni ki ño o bonpaano yaa daali.”
- 30 Ban den yini Pisominba, bi den ñani ki gedi Olifie Tiidi juali po.

- 31 Lani, Jesu den yedi ba: «Dinla ñiagu n baa tua yikuli po tingbali bonla. Kelima li diani: <N baa pua o yankpaalo wan kpe, o pekulu mo baa yadi.>
- 32 Ama n yaa ti fii bi tinkpiba siiga, n baa ga yi liiga ki gedi Galile.”
- 33 Pieli den goa ki yedi o: «Baa yaala n baa tieni a yaa baa tua tingbali bonla yaaba n sieni kuli po, mini wani ka.”
- 34 Jesu den yedi o: «N waani a i moamoani ke dinla ñiagu na lige, hali ke ku kootongu daa mua, a baa nia taalima taa ke ñaa bani nni.”
- 35 Pieli den yedi o: «Baa li yaa tie tiladi ke min taani ki kpe leni a, n kan nia ke mii bani a.” Bi ñoadikaaba kuli den yedi yeni.
- 36 Lani, Jesu den yegi leni o ñoadikaaba ki pundi ban yi yaa kaanu Jetesemane. O den yedi ba: «Kali mani nekanba min suagi liiga ki ban jaandi.”
- 37 O den taa Pieli leni Sebede bijaliediba ke bi yegi leni o. Li paboanli leni ti yanyagiciandi den cili ki cuo o.
- 38 O den yedi ba: «Li paboanli cuo nni hali ke li naani ke n baa kpe yeni. Sedi mani ne ki yaa ji leni nni.”
- 39 Lani, o den suagi liiga waamu ki baa ki labini ki jaandi ki tua: «N Baa, li yaa baa tuo, ñan cedi yaa tadiñokaaga n gbie leni fala na n lagidi ki ña nni. Die lan da tua mini kaa n bua maama, kali fini n bua maama.”
- 40 O den guani o ñoadikaaba kani ki sua ke bi goagoa, ke o yedi Pieli: «Yii fidi ki jidi leni nni baa waamu yo?
- 41 Yaa guu mani ki jaandi ke yin da ti kua mi tulinma nni. Li pali bua, ama ti gbanandi nan tadi.”
- 42 O go den piadi mi liema ki jaandi ki yedi: «N Baa, li yaa tie ke a kan ñani n kani yaa tadiñokaaga n gbie leni fala na kali min ño, a yanbuama n tieni.”
- 43 O go den guani bikani ki sua ke bi goagoa, kelima mi guama den gbadi ba.
- 44 O go den ña ba ki piadi ki go jaandi mi tataama, ki go togidi o makpiama.
- 45 Lani, o den guani o ñoadikaaba kani ki yedi ba: «Yi baa goa ki fuo yoo? Diidi, u yogunu pundi ke bi baa janbi o Ja Bijua, ki teni o ti tuonbiadi danba nuu nni.
- 46 Fii mani tin gedi. Diidi mani, yua n janbi nni kpendi na.”
- 47 Jesu n da den maadi, Judasa, yua n den tie bi piiga n niliediba siiga yendo, den pundi o kani. Bi kopadicianba yudanba leni Jufinba nikpeliba den soani yaa niligu n yaba ke bi kukubi mu jugisiemu leni i gbiami ki yegi leni o.
- 48 Wani o jajanbido yeni den tuodi ki waani ku niligu yaa maalima n tie na ki yedi: «Min baa gobini yua yeni, wani n yeni, yin cuo o mani.”

- 49 Lanyogu liga Judasa den nagini Jesu kani ki yedi o: «Canbaa, n juadi a,” ki gobini o.
- 50 Jesu den yedi: «N danli, tieni n̄an cua ki baa tieni yaala.” Lane bi niba yeni den nagini ki bibi Jesu ki cuo o.
- 51 Yaaba n den ye leni Jesu siiga yendo den tandi o nuu ki noadi o jugisiega, ki pedi ki joandi bi kopadicianba bado naacemo tubili.
- 52 Jesu den yedi o: «Goa ki n̄uuni a jugisiega, kelima yua n baa taa jugisiega ki bolini kuli, jugisiega n baa bolini o.
- 53 Naani a tama ke mii pia sanu ki mia n Baa moala moala bi? O baa pa nni yaa malekinba n yaba ki cie piiga n toagola lie.
- 54 Ama n yaa mia yeni, yaala n diani i Diani nni ki yedi ke yaala n tie na kuli baa tieni tiladi, li baa tua lede?”
- 55 Laa yogunu Jesu den yedi ku niligu: «Yi cua ki kukubi mu jugisiemu leni i gbiama nani yi lingi o sanjialo yeni ki baa cuo nni. N den ka U Tienu diegu nni daali kuli, ki bangi U Tienu maama, ama yii den cuo nni.
- 56 Line kuli tieni ke bi sawalipuaba n den diani yaala n tieni ki dudi.” Lani, bi n̄oadikaaba kuli den n̄a o ki sani.
- 57 Yaaba n den cuo Jesu den gedini o bi kopadicianba bado Kayifa kani, li balimaama bangikaaba leni bi nikpeliba n den tuodi ki taani naankani.
- 58 Pieli den n̄ua Jesu foagima hali ki ban pundi bi kopadicianba bado deni. O den kua u lawaagu nni ki kali leni U Tienu diegu jiidikaaba, ki baa le lan baa juodi maama.
- 59 Bi kopadicianba yudanba leni bi cancannikpeliba kuli den lingi Jesu po mi siedi faama, yaama n baa pa ba o sanu ban kpa o.
- 60 Baa den baa, baa ke bi siedi tuofaadanba den tieni likani boncianla. Siedi tuofaadanba lie den ti nagini ki yedi:
- 61 «One yedi: <N baa fidi ki mudi U Tienu diegu ki go maa li dana taa siiga.> ”
- 62 Bi kopadicianba bado den fii ki yedi o: «A kan guani maamaba kuli? Yaa niba n ye ne tiendi apo be siedi nna?”
- 63 Jesu den n̄mini suo. Bi kopadicianba bado den yedi: «Hali U Tienu yua n fo po, waani ti a yaa tie U Tienu n Gandi Yua, U Tienu Bijua.”
- 64 Jesu den goa ki yedi o: «Fini n yeni. N go waani yikuli ke moala liiga, yi baa ti le o Ja Bijua ke o ka u Paaciamu Kuli Daano jienu po, ki go le o ke o n̄ani lankani ki kpendi ti tawadi nni.”

65 Lane bi kopadicianba bado pali den beni ke o cuo wani oba tiadi ki padi ki yedi: «O sugi U Tienu. Ti go bua siedinba ki tieni be? Moala yi gbadi ke o sugi U Tienu.

66 Yi jagi be?” Bi den goa ki yedi o: «Li pundi wan kpe.”

67 Lani bi den sii ti ñinsandi o nunga nni, ki kudi o a nikula. Bi nitianba den pabini o,

68 ki yedi: «Fini U Tienu n Gandi Yua, ñme pua ña? Bandi o.”

69 Pieli den ka u lawaagu nni. Jafanyendo yua n tuuni laa diegu nni den nagini o kani ki yedi: «A moko den ye leni Jesu, Galile yua.”

70 O den nia bikuli nintuali ki yedi: «Mii bani ñan bagi yaala.”

71 O den gedi bu buliñoajabu kani ke jafantoa laa o, ki yedi yaaba n ye likani: «One moko den ye leni Nasaleti Jesu.”

72 O go den nia mi liema ki poli ki yedi ke waa bani laa ja.

73 Lan yen waamu yaaba n ye likani den nagini ki yedi Pieli: «Moamoani lige, a moko tie bi jaba yeni siiga yua, kelima ñan maadi maama doagidi ñan tie naanpo yua.”

74 Lani Pieli den nia leni ti solindi leni a pola: «Mii bani laa ja.” Lanyogunu ku kootongu den mua.

75 Pieli di den tiadi Jesu n bi yedi o yaala: «Hali ke ku kootongu daa mua, a baa nia taalima taa ke ñaa bani nni.” O den ñani ki ban mua leni li paboanli.

Matiyu 27

1 Ku tiñaapanpangu, bi kopadicianba yudanba leni Jufinba nikipeliba kuli den taani ki juogi ke bi baa teni ban kpa Jesu.

2 Bi den loli o, ki gedini o ki ban teni o Pilata yua n den tie gufeneeli.

3 Judasa, yua n den janbi Jesu n den laa ke bi jia wani Jesu buudi ki kadi ke bi baa kpa o, o den mua ke o yaa bi janbi o, ki den taa a kujapien-piitaada ki gedini bi kopadicianba yudanba leni bi nikipeliba kani

4 ki yedi: «N tieni ti tuonbiadi ki janbi yua n naa pia tagili.” Bi den goa ki yedi o: «Lani mo nan ñua tii? Li ñua fine.”

5 Judasa den luni i ligi yeni U Tienu diegu nni ki ñani ki gedi ki ban soadi o yuli.

6 Bi kopadicianba yudanba den gandigandi i ligi yeni ki yedi: «Laa pundi laa ligi n kua U Tienu diegu ligitiagu nni, kelima li tie mi soama yaa ligi.”

7 Ban den juogi, bi den taa laa ligi ki da o maado kuanu, ke u tua bi canba kupiikaanu.

- 8 Lani yaa po ke bi yi laa kuanu mi soawulima kuanu hali dinla.
- 9 Lani, o sawalipualo Jelemi n den maadi yaa maama den tieni: «Bi den taa kujapiena piitaa, Isalele yaaba n den biigi Ki sua ke o dunga pundi maama,
- 10 Bi den taa yi ki da o maado kuanu, Nani o Diedo n den yedi nni maama.»
- 11 Jesu den sedi gufeneeli nintuali. Gufeneeli den buali o: «A tie Jufinba bado bi?» Jesu den goa ki yedi: «Fini n yedi yeni.»
- 12 Bi kopadicianba yudanba leni bi nikpeliba den kuli o, ama waa den guani liba.
- 13 Lane Pilata den yedi o: «Daa gba ban kuliti a yaala kuli po?»
- 14 Jesu naa den lebidi o maamaba. Li den paki gufeneeli boncianla.
- 15 Mi Pendima jaanma kuli, gufeneeli den maani ki yen faabi kpaadiyenli, ku niligu n mia o wan faabi yua.
- 16 Laa yogunu bi den pia kpaadiyenli ke bi yi o Balabasa ke bi niba kuli bani o biadima po.
- 17 Ku niligu n den taani, Pilata den yedi ba: «Yi bua min faabi yipo nme, Balabasa bi, bi Jesu ban yi yua Kilisiti?»
- 18 Kelima o den bani ke bi cuo Jesu ki cuani o li bujjali kani kelima li nunponbiadili po.
- 19 Wan da den ka o bujjakaanu mo, o pua den soani u tondu o kani ki yedi o: «Dan da kua o naa niteginka maama nni, kelima yaa ñiagu n pendi na, n laa fala boncianla ti dangidi nni kelima opo.»
- 20 Bi kopadicianba yudanba leni bi nikpeliba den tundi ku niligu ke bi mia Pilata wan faabi Balabasa ki teni ban kpa Jesu.
- 21 Gufeneeli Pilata go den yedi ba: «Bani bonba lie siiga yi bua min faabi yipo nme?» Bi den goa ki yedi o: «Balabasa.»
- 22 Pilata den yedi ba: «N nan baa tieni Jesu, ban yi yua Kilisiti mo lede?» Bikuli den goa ki yedi o: «Ban joani o li dapoanpoanli po.»
- 23 Gufeneeli den yedi: «O tieni be biadime?» Bi go den tangi ke li pa ki cie: «Ban joani o li dapoanpoanli po.»
- 24 Pilata n den laa ke o maama ki baa sedima lipo, ke ku fuugu mo pugidi, o den taa mi ñima ki nidi o nii ku niligu nintuali ki yedi: «Mii pia tagiliba o naa niteginka soawulima nni. Li nua yinbe.»
- 25 Ku niligu kuli den goa ki yedi o: «O soama n baa tinba leni ti bila po.»
- 26 Lani, Pilata den faabi bipo Balabasa. O den teni ke bi pua Jesu i baliji, ki teni o bi nuu nni ban ban joani o li dapoanpoanli po.

- 27 Gufeneeli Pilata minteela den kuani Jesu wani gufeneeli diegu nni wan ja ti buudi naani, ki taani bi cagili kuli ki lindi o.
- 28 Bi den landi o tiadi ki golini o bu kpalimoanbu.
- 29 Bi den taa i konkoni ki piani nani ki badifogiliga yeni ki cibini o, ki mubini o jienu li kankagili. Bi den gbaandi o nintuali ki ñuadi o nani o tie bado yeni ki tua: «Ti fuondi a, fini Jufinba bado.»
- 30 Bi den siini opo ti ñinsandi, ki taa li kankagili ki pua o yuli po.
- 31 Ban den ñuadiñuadi o yeni ki gbeni, bi den goliti bu kpalibu ki goa ki lani o o yaa tiadi ki ñani o ki gedini, ki baan joani o li dapoanpoanli po.
- 32 Ban den caa, bi den tuogi Silena dogu yua ke o yi Simono, ki tieni u paalu ke o bugi Jesu dapoanpoanli.
- 33 Bi den pundi ban yi yaa kaanu Goligota, lani n bua ki yedi "Ku Yukuokuogu kaanu."
- 34 Bi den teni Jesu yaa duven n kali leni yaa ñoagu n to ke wan ño. Ama wan den leni o waamu, waa den ñuni.
- 35 Ban den joani o li dapoanpoanli po bi den taa o tiayiekaadi ki toani tiatia ki boagidi ti. [Bi den tieni yeni ke o sawalipualo n den maadi maama n tieni: «Bi den boagidi n tiayiekaadi bi siiga, ki toani tiatia n liadicianli po.】
- 36 Lani, bi den kali ki ji o.
- 37 Bi den kpa a ki tabini ki yini o yuli po yaa diani n waani yaala yaa po ke bi cuo o: «One n tie Jesu, Jufinba bado.»
- 38 Bi den joani sanjiaba lie a dapoanpoana po ki taani leni o, yendo o jienu po, o yua o ganu po.
- 39 Bi santagiba den sugidi o, ki fegini bi yula ki tua:
- 40 «Fini yua n baa mudi U Tienu diegu ki goa ki maa li dana taa, ga a yuli naa. A yaa tie U Tienu Bijua, ñan jiidi li dapoanpoanli po.»
- 41 Bi kopadicianba yudanba leni li balimaama bangikaaba leni bi nikpeliba kuli moko den ñuadi o yeni ki tua:
- 42 «O den ga nitoaba ki nan kan di fidi ki ga o yuli. O yaa tie Isalele buolu yaaba bado moamoani wan jiidi li dapoanpoanli po moala na, lanwani ti baa tuo ki daani o.
- 43 O dugi U Tienu po, U Tienu yaa bua o moamoani, wan nan ga o moala. Kelima o den yedi: «N tie U Tienu Bijua yo.»
- 44 Ban den taani ki joani o leni yaa sanjiaba a dapoanpoana po moko den sugidi o.

- 45 Ki cili u yensiicocolu, li biigili den tieni ki tinga nni kuli ki yaa caa hali li yenlebidili.
- 46 Li yenlebidili po yeni, Jesu den tiani boncianla: «Eli, Eli, lama sabakitani?» Lani n tie: "N Tienu, n Tienu, be yaa po ke a ŋa nni?"
- 47 Yaa niba n den ye likani bi tianba n den gbadi, bi den yedi: «O yi o sawalipualo Elia.»
- 48 Tontoni bi siiga nni yendo den sani ki ban taa u cietuogu ki pagini mi ñinmiligima nni ki fini li kankagili, ki yugidi ki teni o ke wan ño.
- 49 O lieba den yedi: «Cedi mani tin le Elia yaa baa cua ki ga o.»
- 50 Jesu go den tiani ke li pa, ki cabi o naano ki kpe.
- 51 Lanyogunu U Tienu diegu nni kpalidoaginkaabu den padi siiga nni, ki cili tanpoli ki ban jiidi hali tinga, ki boagidi kaani lie. Ki tinga den digibi, a tana den yagidi,
- 52 A kula den yaadi, U Tienu nigagidiŋanba yaaba n den kpe siiga, boncianla den fii bi tinkpiba siiga.
- 53 Bi den ñani a kula nni. Jesu fiima bi tinkpiba siiga puoli, bi den kua u dogagidiko nni ke bi niba boncianla laa ba.
- 54 Minteela kobiga yudaano leni yaaba n den taa leni o ki ji Jesu kuli n den laa mi tindigibima leni yaala n tieni kuli, ti jawaandi den cuo ba boncianla, ke bi yedi: «Moamoani, one den tie U Tienu Bijua yo.»
- 55 Bi puoba boncianla moko den ye likani ki se foagima ki diidi, Jesu n den ñani Galile ke yaaba n ciani o ki todi o o yema po.
- 56 Li den pia bi siiga Magidala yua Maliyama, leni Maliyama yua n den tie Jaka leni Josefi naa, leni Sebede bila yaa naa.
- 57 Ku jofangu yogunu yaa piado n yi Josefi ki tie Alimate dogu yua den cua. O moko den tie Jesu ŋoadika.
- 58 O den gedi Pilata kani ki ban mia o wan teni o Jesu o kpiemo. Pilata den yedi ban teni o.
- 59 Josefi den taa o kpiemo ki bobini len kpalipanbu,
- 60 ki duani o o kupanli nni, wan den teni ke bi kpiedi yaali ku tangu nni. O den bindi ku tanpabigu ki biini li kuli ñoabu ki ban kuni.
- 61 Magidala yua Maliyama leni Maliyama toa den ye likani ki ka ki tiegi li kuli.
- 62 Lan den fii ki fa, lani tie li boginli daali fiifaama, bi kopadicianba yudanba leni Falisieninba den taani ki gedi Pilata kani

63 ki yedi o: «Ti daano, ti tiadi ke laa boandi daano n da den fo yaa yogunu, o den yedi ke dana taa yaa pendi ke o baa fii bi tinkpiba siiga.

64 Lani yaa po ñan teni ban yaa ji li kuli hali dana taa daali ke o ñoadikaaba n da ti cua ki su o, ki yedi bi niba ke o fii bi tinkpiba siiga. Laa boandiyuami di baa bia ki cie li bonkpiala.”

65 Pilata den yedi ba: «No mani yaaba n ji nne. Gedi mani ki ban jidi li kuli yin fidi maama kuli.”

66 Bi den gedi li kuli po ki tieni ku tanpabigu yeni po yaa maalima ke o nilo yaa biidi bi baa bandi, ki sieni bi jiidikaaba.

Matiyu 28

1 Mi fuodima daali n den pendi, a danleleeda cilima daali, ku tijaapanpangu Magidala yaa Maliyama leni Maliyama toa den gedi ki baan le li kuli.

2 Lanyogunu ki tinga den digibi boncianla. O Diedo maleki den ñani tanpoli ki jidi, ki cua ki bindi yaa tanpabigu n den piigi li kuli buliñoabu ki kali kupo.

3 O kaani kuli den yieni nani mi tañigima yeni, o tiayiekaadi mo den pieni paipai.

4 Ti jawaandi den cuo yaaba n ji li kuli ke bi digibi ki baa ki bibili nani bi tinkpiba yeni.

5 Maleki yeni den yedi bi puoba: «Yinba wani n da jie mani, n bani ke yi lingi Jesu ban den joani yua li dapoanpoanli po.

6 Waa go ye ne, kelima o fii bi tinkpiba siiga nani wan den yedi maama. Cua mani ki le wan den dua naankani,

7 ki gedi mani tontoni ki ban waani o ñoadikaaba ke o fii bi tinkpiba siiga. O ga yi liiga ki caa Galile. Yi baa le o lanpo. N waani yi.”

8 Baa ke ti jawaandi den pia bi puoba yeni, bi pala den mani boncianla, ke bi jaligi ki ñani li kuli kani ki sani ki baan pa o ñoadikaaba o laabaalo.

9 Ban den caa yaa yogunu, Jesu den tuogi ba ki yedi: «N faandi yi.” Bi den nagini ki gbaani o nintuali ki cuo o taana, ki kpiagi o.

10 Jesu den yedi ba: «Yin da jie mani, gedi mani ki ban waani n kpiiba ke ban gedi Galile, bi baan le nni lanpo.”

11 Bi puoba yeni n den ye u sanu nni yaa yogunu, yaaba n den ji li kuli siiga bi tianba den kua u dogu nni ki ban togidi bi kopadicianba yudanba yaala n tieni kuli.

12 Bi yudanba den taani leni bi nikpeliba ki juogi, ki teni a minteela i ligi boncianla,

- 13 ki yedi ba: «Yin yedi mani ke o ñoadikaaba den cua ku ñiagu ki suni o ke yi goa.
- 14 Gufeneeli yaa bandi, ti baa duani o yama ki teni ke liba kan tieni yi.”
- 15 A minteela den ga i ligi ki ban tieni nani ban waani ba maama. Laa faama den yadi Jufinba siiga ki baa ye hali dinla.
- 16 Jesu ñoadikaaba, bi piiga n niyendiba yeni, den gedi Galile, Jesu n den waani ba yaa juali po.
- 17 Ban den laa o, bi den labini ki kpiagi o. Ama bi tianba yama den lengidi ke baa daani li yaa tie wani.
- 18 Jesu den nagini ki yedi ba: «U Tienu puni nni u paalu kuli tanpoli leni ki tinga nni kuli.
- 19 Lanwani, yin gedi mani ki tieni i nibuoli nni kuli bi ñoadikaaba, ki batisi ba Baa yeli nni, Bijua yeli nni leni U Tienu Fuoma Yua yeli nni, ki bangi ba ban yaa kubi min den yedi yi yaala kuli.
- 20 N baa yaa ye leni yi yaa yogunu kuli, hali ñanduna juodima.”

Maka

Maka 1

- 1 U Tienu Bijua, Jesu Kilisiti yaa Laabaaliŋamo cilima.
- 2 Li diani o sawalipualo Esayi tili nni yaa maama n tie na: “Cengi, n soani n tondo a liiga, Ke wan bogini a sanu.
- 3 Li tie yua n kpaani mi fanpienma nni ki tua: <Yin bogini mani o Diedo sanu, Ki naadi mani o sani.>”
- 4 Lani n tie Jan yua n den cua ki batisi bi niba mi fanpienma nni, ki wangi ba yaa maama n tie na: “Yin lebidi yi yama ki cua min batisi yi ke U Tienu n fidi ki pa yi sugili yi tuonbiadi po.”
- 5 Jude diema yaaba leni Jelusalema dogu yaaba boncianla den kpendi Jan kani. Bi den tuodi ki doagidi bi tuonbiadi, ke Jan den batisi ba Judana kpenu nni.
- 6 Jan den laa ti yuoyuokobidi tiadi ki ñaagi ku gbanñagidigu, ki di i naaci leni ku muagu nni siadi.
- 7 O den wangi yaa maama n tie na: “Toa ŋua n puoli ki pia u paalu ki cie nni. Mii pundi baa yua n baa gbaani ki loti o cacaadi.
- 8 Mini n batisi yi leni mi ñima, ama wani n baa batisi yi leni U Tienu Fuoma Yua.”
- 9 Laa yogunu Jesu den ñani Nasaleti Galile diema nni ki cua Jan kani ke o den batisi o Judana kpenu nni.
- 10 Jesu n den ña mi ñima nni yaa yogunu, o den laa ke tanpoli luodi, ke U Tienu Fuoma ñani lipo ki ji nani ki kpaajiega yeni ki ti jagini opo.
- 11 Bi den gbadi ke u nialu maadi tanpoli po ki yedi: “A tie n Bibuadiga, n pali mani apo hali boncianla.”
- 12 Lanyogunu U Tienu Fuoma den tudi ki gedini Jesu mi fanpienma nni.
- 13 O den ye lipo leni ti fuayandi ki tieni dana piinaa ke Sutaani tulini o. Malekinba den tuuni opo.
- 14 Ban den cuo Jan ki kuani o li kpaadidieli nni ke li pende, ke Jesu den gedi Galile ki ban wangi U Tienu Laabaaliŋamo,
- 15 ki tua: “U yogunu pundi, U Tienu diema yogunu nagini. Yin lebidi ki tuo o Laabaaliŋamo.”
- 16 Jesu n den balini Galile ñincianma, o den laa Simono leni o waalo Andile ke bi lu i taali mi ñincianma nni. Bi den tie jankpaanba.
- 17 Jesu den yedi ba: “Ɔoadi mani nni, n baa teni yin yaa lingi bi niba.”

- 18 Lanyogunu liga bi den ŋa bi taali ki ŋoadi o.
- 19 Wan den suagi liiga waamu, o den laa Sebede bijaliediba, Jaka leni o waalo Jan, ke bi ye ku ŋinbiagu nni ki ŋanbidi bi taali.
- 20 Jesu n den laa ba yaa yogunu, o den yini ba, ke bi ŋa bi baa leni bi tuonsoanba ku ŋinbiagu nni ki ŋoadi o.
- 21 Jesu leni o ŋoadikaaba den gedi Kapenayuma dogu nni. Mi fuodima daali n pundi, Jesu den kua li balimaama bangima dieli nni ki bangi yaaba n taani lienni.
- 22 O bangima den paki ba, kelima o den bangi leni li bali, waa den bangi nani li balimaama bangikaaba yeni ka.
- 23 Lanyogunu ki cicibiadiga n den ye yaa ja yaa niinni den kua li balimaama bangima dieli yeni niinni ki tiani:
- 24 “Dain, fini Nasaleti yua Jesu, be n ye tinba leni fini siiga? A cua ki baa bolini ti. N bani ŋan tie yua. A tie U Tienu Nigagidinamo.”
- 25 Jesu den funi leni ga ki yedi: “Suoni ki ña o ja na niinni.”
- 26 Ki cicibiadiga den guli o ja yeni ke o digibi. Lani, ki den tiani boncianla ki ñani o niinni.
- 27 Li den paki yaaba n ye likani kuli ke bi buali biyaba: “Line tie be? Li tie bangipanma. O maadi leni li bali ki tendi ke baa mu cicibiadimu tiendi wan yedi yaala.”
- 28 Lanyogunu o yeli den ñani Galile diema nni kuli.
- 29 Jesu n den ñani li balimaama bangima dieli nni, o den yegi leni Jaka leni Jan ki gedi Simono leni Andile denpo.
- 30 Li sua ke Simono cuadinaa dua kelima o den pia gbananbiendi, ke bi jaligi ki waani Jesu o maama.
- 31 O den nagini o kani ki cuo o nuu ki fiini o. Lanyogunu o gbananbiendi den kagidi opo ke o fii ki ga bi cangu.
- 32 Ku yenjuogu u yienu n den kua yaa yogunu, bi niba den cuani Jesu kani a yama leni mu cicibiadimu n ye yaaba yaa niinni kuli.
- 33 U dogu nni yaaba niba boncianla den taani Simono buliñoabu kani.
- 34 O den paagi yaa niba n yaba leni ban den pia yaa yianbuoli kuli po, ki deli mu cicibiadimu boncianla ki ñani mu mun ye yaaba yaa niinni. Waa den tuo ke mu cicibiadimu n maadi, kelima mu den bani wan tie yua.
- 35 Jesu den yagidi ki fii ke li daa fa, ki ñani ki gedi naani n foagi leni bi niba n ye naani ki ban jaandi.

- 36 Simono leni yaaba n den ye leni o den fii ki lingi o.
- 37 Ban den laa o, bi den yedi o: “Bi niba kuli lingi a.”
- 38 O den goa ki yedi ba: “Tin suagi mani liiga ki gedi i tinkundogi nni min ban yaa wangi o Laabaalinjamo maama lanpo moko, kelima n den cua lani yaa po yo.”
- 39 O den goadi Galile diema nni kuli, ki kua li balimaama bangima diena nni ki wangi U Tienu maama, ki go deli mu cicibiadimu ki ñandi mu mun ye yaaba yaa niinni.
- 40 O gbaado den cua o kani ki gbaani ki mia o ki yedi: “A yaa bua a baa fidi ki ñanbi nni.”
- 41 Mi niñima den cuo Jesu opo ke o tandi o nuu ki sii o ki yedi o: “N bua, ñanbi.”
- 42 Lanyogunu mi gbaadima den gbeni opo ke o ñanbi.
- 43 Lanyogunu goga Jesu den cabi o, ki maadi leni o leni li bali
- 44 ki yedi: “Fangi a yuli ki da yedi niloba liba, ama gedi o kopadiciamo kani wan ban le ña. Dan padi Musa n den bili yaa padili buolu, a ñanbima po, lan tua bipo siedi ke a ñanbi.”
- 45 Ama o ja yeni den gedi ki ban goadi ki wangi Jesu n tieni opo yaala kuli, hali ke li teni ke Jesu ki go den fidi ki kua doguba niinni ke bi niba bani. O den se li fuali nni ke bi niba ña i kaani kuli ki kpendi o kani.

Maka 2

- 1 Lan den tieni danaba, Jesu den guani Kapenayuma. Bi niba n den gbadi ke o guani deni,
- 2 bi den taani o kani boncianla, hali ke u kaanu ki go den ye baa bu buliñoabu nintuali. O den wangi ba U Tienu maama.
- 3 Bi niba den cua o kani leni yua yaa gbanandi n kpe ke niba na tugi o.
- 4 Nani ban kan den fidi ki pundi Jesu kani kelima bi niba yabinu po yeni, bi den doni wan ye yaa doangu nni yuli po, ki cibi yaa bonli n yaba, ki jiini ki kuani o yiamo leni wan dua yaa kaagu kuli.
- 5 Jesu n den laa bi dandanli, o den yedi yua yaa gbanandi n kpe yeni: “N bijua, a baa a tuonbiadi sugili.”
- 6 Li balimaama bangikaaba bi tianba den ka likani ki bungu bi pala nni ki tua:
- 7” Be n teni ke one maadi nanda? O sugidi U Tienu. Wani U Tienu bebe yaaka, ñme n baa fidi ki pa bi niba bi tuonbiadi sugili?”

- 8 Lanyogunu Jesu den bandi o pali nni ban bungi yaala bi pala nni ki buali ba: “Be n teni ke yi bungi yi pala nni yeni?”
- 9 Be n dingi ki cie, ki yedi yua yaa gbanandi n kpe: «A baa a tuonbiadi sugili,» bi: «Fii ki taa a kaagu ki yaa cuone?»
- 10 N bua ki doagidi yipo ke mini o Ja Bijua pia li bali ñanduna nni ki baa fidi ki pa bi niba bi tuonbiadi sugili.”
- 11 Lani, o den yedi yua yaa gbanandi n kpe yeni: “N yedi a, fii ki taa a kaagu ki yaa kuni.”
- 12 O den fii ki taa o kaagu lanyogunu ki ban yaa ña ke bikuli nua. Li den paki bikuli ke bi kpiagidi U Tienu ki tua: “Ti daa bi laa yaa bonla n tie na buolu.”
- 13 Jesu go den ñani ki baali Galile ñincianma. Ku niligu kuli den kpendi o kani ke o bangi ba U Tienu maama.
- 14 Wan den suagi liiga, o den laa Alife bijua Lefi ke o ka o tuonli kani ki gaani li lubili. O den yedi o: “Ñoadi nni.” Lefi den fii ki ñoadi o.
- 15 Lani yaa puoli Jesu n den ka Lefi dieli nni ki di leni o, bi lubigaaba leni i tagibiadi danba kuli den cua boncianla ki ka ki di leni Jesu leni o ñoadikaaba. Laa niba siiga boncianla den ñoadi Jesu.
- 16 Li balimaama bangikaaba yaaba n den tie Falisieninba jaancagili siiga yaaba, den laa ke Jesu di leni bi lubigaaba leni i tagibiadi danba, ki den yedi o ñoadikaaba: “Be yaa po ke o di ki go ñu leni bi lubigaaba leni i tagibiadi danba?”
- 17 Jesu n den gbadi, o den yedi ba: “Yaaba n pia laafia ka bua lotoli, ama a yama. Mii cua ki baa yini yaaba n tiegi ka, ama ti tuonbiadi danba.”
- 18 Jan ñoadikaaba leni Falisieninba den luo bu ñoabu. Bi niba den cua Jesu kani ki buali o: “Be yaa po ke Jan ñoadikaaba leni Falisieninba yaa yaaba yen luo bu ñoabu ke a yaa ñoadikaaba wani naa luo?”
- 19 Jesu den goa ki yedi ba: “O pocaancalo danlinba baa ga lede ki loli bu ñoabu o pocaancalo n da ye leni ba yaa yogunu? Li kan tuo, kelima o pocaancalo da yaa ye leni ba li pocaali nni, bi kan fidi ki loli bu ñoabu.
- 20 Ama u yogunu kpendi ke bi niba baa cuo o pocaancalo ki ñani o bi siiga, laa yogunu bi baa loli bu ñoabu.
- 21 Niloba mo kan taa cabipanli ki biini li liadikpeli, kelima li cabipanli baa toli ki dadi ki padi li bonkpeli, lan padi ki pugini.
- 22 Niloba mo kan didi taa o duvenpaano ki piagi ti dayuakpedi nni. O yaa tieni yeni o duvenpaano baa pudi ki padi ti dayuakpedi, duven baa bia, ti dayuadi mo n biidi. Ama kali ban piagi duvenpaano ti dayuapandi nni.”

- 23 Mi fuodima daali dayenli Jesu leni o ñoadikaaba den tagi ki poandi ñalikama kuani nni. O ñoadikaaba den cuoni ki jobidi ñalikama siandi.
- 24 Falisieninba den yedi Jesu: “Diidi ki le, be n teni ke bi tiendi yaala n kua mi fuodima daali?”
- 25 O den goa ki yedi ba: “Naani yii cogi Dafidi n den tieni yaala wan den luo li bonjekaala ke mi koma cuo o, wani leni yaaba n den ye leni o kuli yoo?”
- 26 Li yogunu sua ke Abiata den tie bi kopadicianba bado, Dafidi den kua U Tienu diegu nni ki ñmani ban den gagidi yaa dupen U Tienu po, baa ke li kua nitoa n ñmani dupen yeni li yaa tie bi kopadicianba yaaka. Dafidi den taa ki ñmani ki teni yaaba n yegi leni o moko.”
- 27 Lani Jesu den yedi ba: “U Tienu den bili mi fuodima daali bi niba todima po yo, waa den tagi bi niba mi fuodima daali po ka.
- 28 Lanwani o Ja Bijua n die baa mi fuodima daali.”

Maka 3

- 1 Jesu go den kua li balimaama bangima dieli nni. O ja den ye likani ke o nuu faani.
- 2 Yaaba n den ye likani den kpaagi ki baa le Jesu yaa baa paagi o ja yeni mi fuodima daali, ke ban baa ki kuli o.
- 3 Jesu den yedi yua yaa nuu n faani: “Fii ki sedi siiga nni ne.”
- 4 Lani o den yedi ba: “Li balimaama tuo tin tieni bi niba po yaala n ñani mi fuodima daali bi, bi yaala n bia yo? Tin ga o nilo miali bi, bi tin kpa o yo?” Bi den ñmini suo.
- 5 Jesu pali den biidi boncianla kelima bi pajuaga po, ke o diidi ki lindi ba leni li pabienli, ki yedi o ja yeni: “Tandi a nuu.” O den tandi u ke u paagi.
- 6 Lanyogunu Falisieninba den ñani ki ban taani leni o bado Elodo buakaaba ki juogi ban baa tieni maama ki teni ban kpa Jesu.
- 7 Jesu leni o ñoadikaaba den piadi ki go gedi mi ñincianma po. Yaa niligu n yaba den ñani Galile nni ki ñua o.
- 8 Jude diema nni yaaba, leni Jelusalema dogu yaaba, leni Idume diema yaaba, leni yaa diema n ye Judana kpenu kandima yaaba, leni yaa Tili leni Sidoni dogi leni i tinkundogi kuli yaaba, yaa niligu n yaba boncianla den gbadi wan tiendi yaala kuli ki cua o kani.
- 9 O den waani o ñoadikaaba ke ban baa opo ki ñinbiabiga, wan ti kua lienni ke ku niligu n da mabini o.
- 10 O den paagidi bi niba boncianla bi yiani po, ke yaaba n laadi fala kelima i yiani po kuli den taani o kani, ki tudi biyaba ki bua ki sii o.

- 11 Mu cicibiadimu danba n den laa o yaa yogunu kuli, bi den gbaandi o nintuali ki tangi ki tua: “A tie U Tienu Bijua.”
- 12 Jesu den maadi leni mu leni li bali ki yiedi mupo, mun da ban waani wan tie yua.
- 13 Lani n den pendi Jesu den doni li juali po, ki yini wan bua ki yini yaaba ke bi cua o kani.
- 14 O den gandi piiga n niba lie ke ban yaa ye leni o,
- 15 ke wan go yaa tuuni ba ke bi caa ki wangi U Tienu maama, ki yaa go pia u paalu ki deli ki ñandi mu cicibiadimu mun ña mun ye yaaba yaa niinni.
- 16 Bine n tie wan den dini yaa piiga n niliediba li bali yeni: Simono ke o mo yini o Pieli,
- 17 leni Sebede bijaliediba Jaka leni o waalo Jan ke o yini ba mo Boaneje (lani n tie yaa jaba n maadi nani i tatantani yeni),
- 18 leni Andile, leni Filipi, leni Batelemi, leni Matiyu, leni Toma, leni Alife bijua Jaka, leni Tade, leni Simono ban yi yua o Yankuadaano,
- 19 leni Judasa Isikalioto, yua n den yuandi ki janbi Jesu.
- 20 Lani n pendi Jesu den guani o denpo. Ku niligu go den taani boncianla hali ke wani leni o ñoadikaaba ki den pia lenli ki baa je.
- 21 Jesu niba n den gbadi ke li tie yeni, bi den cua ki baa cuo o kelima bi den tua: “Waa go pia yama.”
- 22 Li balimaama bangikaaba yaaba n den ñani Jelusalema ki cua o kani moko den tua: “Mu cicibiadimu bado Belisebu ye o niinni ki die o. Wani n puni o u paalu ke o deli ki ñandi mu cicibiadimu mun ye yaaba yaa niinni.”
- 23 Jesu den yini ba, ki pua ba mi kpanjama ki buali ba: “Mu cicibiadimu bado Sutaani baa ga lede ki deli o yuli?”
- 24 Yaa diema n boagidi ki tuogi leni mi yuli, laa diema kan fidi ki yaa ye.
- 25 Yaa diegu n boagidi ki tuogi leni ku yuli, laa diegu kan fidi ki yaa ye.
- 26 Lanwani Sutaani moko yaa fiini mi janjanma ki tuogi leni o yuli o baa boagidi, o diema kan go yaa ye, o bali baa gbeni.
- 27 Niloba kan fidi ki kua o gbanmandaano dieli nni ki fagi o piama, kali o kpa paadi o ki loli o. Li yaa puole o baa kua o dieli nni ki fagi o piama.
- 28 N waani yi i moamoani ke bi nisaaliba baa baa sugili tuonbiatoadi kuli po, leni ban sugi U Tienu yaa sugidi kuli po.
- 29 Ama yua n sugi U Tienu Fuoma Yua wani, kan baa sugili hali abada. O tieni yaa tuonbiadi n baa ye hali yaa yogunu kuli.”

- 30 Jesu den maadi yeni kelima bi den tua ke ki cicibiadiga ye o niinni.
- 31 Jesu na leni o waamu den cua ki se niinpo, ki soani ke ban yini o.
- 32 Ku niligu den ka ki lindi o, ke bi cua ki yedi o: “Diidi, a na leni a waamu se niinpo ki lingi a.”
- 33 O den goa ki yedi ba: “Dme n tie n na leni n waamu?”
- 34 Lani o den diidi yaaba n lindi o kuli ki yedi: “Diidi n na leni n waamu nna.
- 35 Yua n tuo ki tiendi U Tienu yanbuama kuli, wani n tie n naataanjaga leni n naataanpuoga leni n naa.”

Maka 4

- 1 Jesu go den ye mi ñincianma kunu, ki bangi bi niba. Ku niligu den taani o kani boncianla hali ke o kua ki kali ku ñinbiagu nni mi ñima nni. Ku niligu kuli den ye li wali po.
- 2 O den pua mi kpanjama ki bangi ba bonla boncianla, ki yedi ba o bangima yogunu:
- 3 “Cengi mani. O kpakpaalo den ñani ki baa pagi o bonbuoli.
- 4 Wan den pagini, i tiami den baa u sankunu ke ti bonyugiditi den cua ki dini yi.
- 5 I tiami mo den baa a tancaga nni, mi tama n ki yaba naani. I den pudi tontoni kelima mi tama ki yaba likani.
- 6 Ama u yienu n den paagi, i den mali ki kuodi kelima jininmoani ki den ye.
- 7 I tiami mo den baa ti konkondi nni. Ti konkondi den fii leni i ki dini i, ke yii loni.
- 8 I tiami mo den baa ki tinŋanga nni. Yi den pudi ki kpedi ki pugidi, ki loni. I tiami den loni bonbiyenbu piitaa taa, i tiami piiluoba luoba, i tiami mo kobiga kobiga.”
- 9 Lani Jesu go den yedi ba: “Yua n pia a tuba ki baa gbadi, wan gbadi.”
- 10 Jesu den foagidi leni ku niligu, yaaba n nua o leni bi piiga n niliediba den buali o mi kpanjama yeni bundima.
- 11 O den yedi ba: “U Tienu puni yinba ke yin bandi yaa moamoani n duagi nitoaba po, lani n tie wani U Tienu diema n baa tie maama. Ama yaaba n ki tie yi siiga yaaba, n baa pua ba mi kpanjama lankuli po,
- 12 ke ban yaa nua leni bi nuni ki nan da le bi yama nni, ki go yaa cengi leni bi tuba ki nan da bandi liba, ke ban da lebi bi yama ki goa U Tienu kani, ki baa bi tuonbiadi sugili.”

- 13 Jesu go den yedi: “Yii bandi mi naa kpanjama bundima yoo? Li yaa tie yeni, yi baa ga lede ki bandi yaa kpanjama n sieni?”
- 14 O kpakpaalo n pagini yaala tie U Tienu maama.
- 15 Bi nitianba tie nani yaa bonbi n baa u sankunu yeni. Bi yaa gbadi ma yaa yogunu, Sutaani n cua ki ñani yaa maama n pagi bi pala nni.
- 16 Bi nitianba mo tie nani yaa bonbi n baa ki tancaliga nni yeni. Bi yaa gbadi mi maama yaa yogunu bi yen ga ma tontoni leni li pamanli,
- 17 ama baa pia jiiimoani bi pala nni. Bi kan juuni ki sedi. Mi yebiadima yaa cua, bi bi niba yaa waani ba fala kelima mi maama po, tontoni se ban gbali ki baa.
- 18 Bi nitianba mo tie nani yaa bonbi n baa ti konkondi nni yeni. Bani mo n tie yaaba n gbadi mi maama,
- 19 ama mi yema yanyagidi, leni mi ñalimani boandi, leni bonbuakatoala kuli yen taani ki je mi maama, ki teni ke mi kan luoni pu.
- 20 Bi nitianba mo tie nani yaa bonbi n baa ki tinnanga nni yeni. Bani n tie yaaba n gba mi maama, ki ga ma ki luoni. Bi nitianba luoni bonbiyenbu piitaa taa, bi tianba piiluoba luoba, bi tianba mo kobiga kobiga.”
- 21 Jesu go den yedi ba: “Bi baa cuoni ki fidisanga ki taa li sancianli ki ñoagini ga bi, bi baa sieni ga u duanu tiipo yo? Naani baa baa tuani ga u fidisantuankaanu po ka?”
- 22 Liba kuli ki ye ki wuo ki kan wuodi. Liba kuli ki ye ki duagi ki kan doagidi.
- 23 Yua n pia a tuba ki baa gbadi wan gbadi.”
- 24 O go den yedi ba: “Fangi mani yi yula leni yin gba yaa maama na. U Tienu baa taa yin bigidi nitoaba po leni yaa bonbiigikaala, ki biigi yi mo yaa po, ki pugini yipo moko.
- 25 Bi baa pa ki pugini yua n pia, ama yua n ki pia, bi baa ga o kani baa wan pia yaala.”
- 26 Jesu go den yedi: “U Tienu diema tie nani o nilo n pagi o bonbuoli u kuanu nni yeni.
- 27 Wan goa, bi wan nua, li yensiinu leni li ñiagu kuli, i bonbuoli baa pudi ki go kpedi ke waa bani lan ga maama.
- 28 Ki tinga n tuuni la kani kiba. Li yen cili ti kagicandi, ki ñoadi ti siandi, ki ñoadi mi bima.
- 29 Li bonluonkaala yaa beni, laa yogunu o baa kua lienni leni o moaciegu, kelima u jetaagu pundi.”

- 30 Jesu go den yedi: “Ti baa nandi U Tienu diema leni be? Ti baa pua lipo mi laa kpanjama?”
- 31 Li tie nani yaa kpintiigu bonbibu n wa ki yi mutaadi bonbibu yeni. Ban buli bu u kuanu nni yaa yogunu, bu wa ki cie nanduna bonbi kuli.
- 32 Ama bu yaa buli, bu yen pudi ki kpedi ki cie ti kpintiidi kuli, ki toa i benciama, hali maama ke ti bonyugiditi baa fidi ki yaa tiendi bi tiana bu soangu nni.”
- 33 O den pua kpanjatoama boncianla yaama n naani leni yaama n tie na, ki wangi bi niba o Laabaalinamo nani ban baa fidi ki ga maama.
- 34 Waa den maadi leni ba kaa pua mi kpanjama. Ama wani leni o njoadikaaba yaa den piadi ki ye bi bebe, o yen bundi bipo mikuli.
- 35 Laa daali yenjuogu Jesu den yedi o njoadikaaba: “Tin duodi mani nepo yaa boanjaali.”
- 36 Lani bi den cabi ku niligu ki kua Jesu n ka yaa ninbiagu nni ki baa duoni o. Ninbiatoadi moko den yegi leni o.
- 37 Ku faabiadigu den fii, ki figi ki fiindi a ninguona ke a baali ku ninbiagu nni hali ke ku bua ki gbie.
- 38 Ama Jesu den dua ki goa ku ninbiagu juodima ki kuli o yuli li yukuli. Bi den fundi o ki yedi o: “Canbaa, laa yia na leni tin baa bodi yeni?”
- 39 O den fundi ki maadi leni ku faagu leni li bali ki yedi: “Cedi ku fuugu,” ki go yedi mi nincianma: “Suoni.” Ku faagu den cuo ki sedi ke likuli duani salam.
- 40 Lani Jesu den buali ba: “Be n teni ke yi jie nanda? Yii daani yoo?”
- 41 Li fangili leni ti jawaandi den cuo ba boncianla ke bi yedi biyaba: “One wani daa, o tie nme ke baa ku faagu leni mi nincianma kuli tuo ki tiendi wan yedi yaala?”

Maka 5

- 1 Bi den pundi nepo yaa boanjaali, Jelasa diema nni yaaba kani.
- 2 Jesu n den nani ku ninbiagu nni yaa yogunu, ki cicibiadiga n ye yaa ja niinni den nani a kula po ki tuogi o.
- 3 O yekaanu den ye a kula siiga. Oba kuli kan den fidi ki go loli o, baa leni i kuseseli.
- 4 Bi den kpa kpaagi o ti kpaadi ki luo o i kuseseli, ke o koa ti kpaadi ki cenli i kuseseli. Niloba ki den pia yaa paalu n baa fidi o.
- 5 Yogunu kuli, u yensiinu leni ku niagu kuli, o den ye a kula nni, yaaka a juana po, ki kuudi ki kan cedi, ki ja oba leni a tana.
- 6 O den laa Jesu foagima, ki sani ki ban gbaani o nintuali,

- 7 ki kpaani ki yedi: “Be n ye mini leni fini siiga, Jesu, U Tienu yua n ye hali Tanpojoma Bijua. Hali U Tienu po, ñan da faligi nni.”
- 8 O den yedi yeni kelima Jesu yedi o: “Ki cicibiadiga na, ña o ja na niinni,”
- 9 ki buali o: “A yi lede?” O den goa ki yedi o: “N yi "Ku Niligu" kelima ti yaba.”
- 10 O den miadi Jesu ki naa cedi ke wan da ñani mu laa tinga nni.
- 11 Li den sua ke u duokuliciamu ye likani li juali kani, ki kpa.
- 12 Mu cicibiadimu den mia Jesu ki yedi: “Pa ti u sanu tin kua i duoli na niinni.” Jesu den puni mu mun gedi.
- 13 Lani mu cicibiadimu den ñani o ja niinni ki ban kua i duoli niinni, ke u duokulu den digi mi joayidima po, ki jidi ki baa mi ñincianma nni. Bi den bua ki pundi duoli tudalie (2 000). Bikuli den mia ki bodi mi ñincianma nni.
- 14 Yaaba n den kpa ba den sani ki ban waani li laabaalo u dogu nni leni i tinkundogi nni kuli. Bi niba den ñani ki gedi ki baan le yaala n tieni.
- 15 Bi den pundi Jesu kani ki laa yaa ja n den pia mu cicibiadimu boncianla yeni, ke o ka ki yie ti tiadi ki go pia o yama. Lani ti jawaandi cuo ba.
- 16 Yaaba n den laa yaala n tieni kuli den togidi ba yaala n tieni ki cicibiadiga n den die yua leni i duoli kuli.
- 17 Lani yaa po bi den miadi Jesu ke wan ña bi tinga nni.
- 18 Jesu n den baa kua ku ñinbiagu nni yaa yogunu, ki cicibiadiga n den die yua yeni den miadi o ke wan cedi wan yaa yegi leni o.
- 19 Jesu ki den tuo opo. O den yedi o: “Kuni a denpo a niba po, ki ban waani ba o Diedo n tieni apo yaala kuli leni wan gbadi apo yaa niñima.”
- 20 O den ñani likani ki ban yaa wangi Dekapola yaa tinbuoli nni kuli, Jesu n den tieni opo yaala kuli. Li den lidi bi niba kuli.
- 21 Jesu den kua ku ñinbiagu nni ki goa ki duodi ki gedi nepo yaa boanjaali. Yaa niligu n yaba den taani o kani ke o ye mi ñincianma kunu.
- 22 Lanwani, li balimaama bangima diena yudanba siiga yendo ke bi yi o Jayilusa den cua likani ki laa Jesu, ki gbaani o taana kani
- 23 ki mia o boncianla ki yedi o: “Dain, n bisalo yia hali ki bua ki kpe. Cua ki ban maani opo a nii wan paagi ki yaa ye.”
- 24 Jesu n den yegi leni o ki caa, yaa niligu n yaba den ñua o ki miabi o.
- 25 O pua mo den ye likani ke o soama wuliti hali piiga n bina lie.
- 26 O den laa fala boncianla yaa lotola n yaba kani, ki biani wan pia yaala kuli. Baa leni lankuli laa den tungi opo, li den biagidi ki go pugidi.

- 27 Wan den gbadi ke bi maadi Jesu maama, o den cua ku niligu siiga ki sii o tiayiekaadi.
- 28 Kelima o den tua o yama nni: “N yaa fidi ki sii baa o tiayiekaadi bebe, n baa paagi.”
- 29 Lanyogunu o soañakaama den sedi, ke o sua o gbanu nni ke o paagi ki faabi leni o yianbiadu.
- 30 Lanyogunu Jesu moko den bandi o niinni ke u paalu ñani. O den jigidi ku niligu siiga ki yedi: “Ɔme n sii n tiayiekaadi?”
- 31 O ñoadikaaba den yedi o: “A nua ku niligu n miabi a maama ke a nan go yedi: <Ɔme n sii nni?> “
- 32 O den diidi ki lindi ki baa le yua n tieni laa bonla.
- 33 Ti jawaandi den cuo o pua ke o digibi, ama ki bani yaala n tieni o niinni. O den cua ki gbaani o nintuali ki waani o i moamoani kuli.
- 34 Lani Jesu den yedi o: “N bisalo, a dandanli paagi a. Fii ki yaa caa leni mi yanduanma, a yianbiadu n gbeni apo.”
- 35 Jesu n da den maadi yaa yogunu, li balimaama bangima dieli yudaano yeni niba den ñani o denpo ki cua ki tuogi o ki yedi o: “A bisalo yeni kpe. Be yaa po ke a go coagini canbaa?”
- 36 Jesu naa den cengi laa maama. O den yedi li balimaama bangima dieli yudaano: “Ɔan da jie liba, daani bebe.”
- 37 Waa den tuo nitoa n yegi leni o li yaa den tie Pieli leni Jaka leni o waalo Jan.
- 38 Ban den pundi li balimaama bangima dieli yudaano yeni diegu nni, Jesu den laa yaa niligu n yaba, ke bi tianba buudi ki tangi boncianla.
- 39 O den kua ki yedi ba: “Be n teni ke yi tiendi ku fuugu ki buudi nanda? Ki biga naa kpe ba, o goa yo.”
- 40 Lani yaa po bi den ñuadi o. O den ñani bikuli, ki taa ki biga baa leni o naa leni yaa nitaadiba n yegi leni o, ke bi kua ki biga n ye yaa dieli nni.
- 41 Jesu den cuo ki biga nuu ki yedi o: “Talita, kumi,” lani n tie: “O jafaano, n yedi a, fii.”
- 42 Lanyogunu ki bonpuoga yeni den fii ki cuoni. O den pia piiga n bina lie. Li den lidi ba hali boncianla.
- 43 Jesu den teni ba li ñoabonli ke ban da teni niloba kuli n bandi la. O go den yedi ban pa ki bonpuoga n je.

Maka 6

- 1 Jesu den fii ki ñani likani, ki guani o dandogu nni. O ñoadikaaba den yegi leni o.
- 2 Mi fuodima daali n den pundi, o den kua li balimaama bangima dieli nni ki bangi. Yaa niba n yaba den cengi o maama ke li paki ba ke bi tua: “One mo baa li naa bonla le? O baa mi naa yanfuoma kuli le? O ga lede ki tieni mi naa bancianma leni o nii?”
- 3 O kpagikpielo kaa? Maliyama bijua kaa? Jaka leni Jose leni Juda leni Simono yaa kpelo kaa? O naataanpola ka ye ti siiga ne?” Lani o den tie bipo li tingbali bonla.
- 4 Jesu den yedi ba: “Bi kan fali sawalipualo kaanto, kali o dandogu nni leni o kpiiba siiga, leni o diegu nni.”
- 5 Waa den fidi ki tieni likani banciantoama, li yaa tie wan maani o nii a yiama waamu po ki paagi ba yaaka.
- 6 Li den paki o leni bi dandanluoma. Jesu den goadi i tinkundogi nni ki bangi bi niba o Laabaalinamo.
- 7 Laa yogunu o den yini bi piiga n niliediba, ki cili ki tuuni ba niba lielie, ki puni ba u paalu ban yaa paani mu cicibiadimu.
- 8-9 O den yedi ba ke ban da taa bontoala li sancenli po kali u gbiamu bebe, ban da taa jiema, ki da taa boagili, ki da taa ligi. Ban pili bi cacaadi, ki da taa liada lie.
- 10 O go den yedi ba: “Yi yaa cani yaa diegu nni kuli, yin da ña lienni hali yin baan fii laa dogu nni.
- 11 Bi yaa tuo ki ga yi cangu, kaa cengi yi maama naankani kuli, yin ña likani yaa yogunu, yin kpia mani yi taatama laa dogu po, lan tua sieda bi yiema po.”
- 12 Bi den fii ki gedi ki ban wangi bi niba ke ban lebidi bi yama.
- 13 Bi den deli mu cicibiadimu boncianla, ki go sogini yaa yiama n yaba mi kpama ki paagidi ba.
- 14 O bado Elodo den gbadi ke bi maadi Jesu maama kelima o yeli den ñani boncianla. Bi nitianba den tua, “Jan Batisi n goa ki fii bi tinkpiba siiga. Lani n teni ke o tuuni leni u naa paaciamu ki tiendi mi bancianma yeni.”
- 15 Bine den tua: “Li tie Elia yo.” Bi tianba mo den tua: “Li tie bi sawalipuaba siiga yendo.”
- 16 Elodo n den gbadi lani, o den yedi: “Li tie Jan, min den jia yua yaa yuli yeni, n fii bi tinkpiba siiga.”
- 17 Li den sua ke puoli po Elodo den cuo Jan ki loli o ki luoni o li kpaadidieli nni kelima wan den fie o waalo Filipi pua Elodiasa ke o tua o yaa pua yeni yaa po.

- 18 Jan den tua Elodo: “Laa pundi ñan taa a waalo pua.”
- 19 Lani yaa po Elodiasa pali den be Jan po ke o den bua ki teni ban kpa o. Ama o kan den fidi,
- 20 kelima wani Elodo den fangi Jan, ki kubi o ke liba n da tieni o, kelima o den bani ke Jan tie yaa nilo n tiegi ki go tie nigagidika. O yaa den gba Jan tundi yaa yogunu, o yama den yen lengidi, ama baa yeni o den cengi o maama leni li pamanli.
- 21 Ama Elodo maadaali den pundi ki teni ke Elodiasa baa u sanu ki baa tieni wan bua yaala. Elodo den tieni mi jaanjiema boncianla, ki yini o koanbala leni o toatieba yudanba leni Galile diema nikpiaga kuli.
- 22 Elodiasa bisalo den kua li nitaanli yeni siiga nni, ki jeli ki ciaga ki mangi Elodo pali leni o nitaankaaba kuli pala. O bado den yedi o jafaano yeni: “Mia nni ñan bua yaala kuli, n baa pa ña la.”
- 23 O go den poli ki yedi: “Ñan mia nni yaala kuli n baa pa ña, baa li yaa tie n diema boagidima, n baa pa ña.”
- 24 O jafaano den ñani ki ban buali o na: “Min mia be?” O naa den goa ki yedi o: “Jan Batisi yuli.”
- 25 Lanyogunu o jafaano den jaligi ki goa ki kua o bado kani ki mia o ki yedi: “N bua ñan tieni Jan Batisi yuli ku taditialigu nni moala na ki pa nni.”
- 26 O bado pali den biidi boncianla, ama nani wan den poli bi nitaankaaba siiga yeni, waa den bua ki yie opo.
- 27 Lanyogunu liga o den soani li minteeli ke wan gedi ki ban jia Jan Batisi yuli ki cuani.
- 28 Li minteeli yeni den gedi ki ban jia Jan yuli li kpaadidieli nni, ki tieni ku taditialigu nni ki cuani ki teni o jafaano, o jafaano mo n teni li o naa.
- 29 Jan ñoadikaaba n den gbadi lani, bi den cua ki taa o kpiemo ki ban kuani o li kuli nni.
- 30 Jesu tondiba den goa ki taani o kani ki togidi o ban den tieni yaala leni ban bangi bi niba yaala kuli.
- 31 Yaaba n den caa bikani leni yaaba n goa den yaba hali maama ke baa den pia lenli ki baa je. Lani Jesu den yedi ba: “Cua mani tin piadi tibebe ki gedi bi niba n ki ye naani, yin fuodi waamu.”
- 32 Bi den kua ku ñinbiagu nni ki piadi ki gedi bi bebe bi niba n ki ye naankani.
- 33 Bi niba boncianla den laa ke bi caa ki bandi ba. Bi niba den ña i dogi nni kuli, ki sani ki kpa pundi ban caa naankani ke bi daa cua.

- 34 Jesu n den ñani ku ñinbiagu nni, o den laa ke bi niba ladi ki ban caa. Mi niñima den cuo o bipo, kelima bi den tie nani yaa pe n ki pia yankpaalo yeni. Lanyogunu o den cili ki bangi ba yaa bonla n yaba.
- 35 U yienu den gbeni ke o ñoadikaaba nagini o kani ki yedi o: “Ne tie fuali, u yienu mo gbeni.
- 36 Cabi ba, ban yadi ki gedi yaa koajaana leni yaa dobila n kuu, ki ban da bi yula po bi bonjekaala.”
- 37 O den goa ki yedi ba: “Pa ba mani yiba ban je.” Bi den goa ki yedi o: “Naani ti baan da kujapiena kobilie dupen, ki fidi ki dini ba?”
- 38 Jesu den yedi ba: “Yi pia dupen bonba ña yo? Gedi mani ki ban le.” Ban den bandi, bi den yedi: “Dupen bonba muu leni jami lie.”
- 39 O den yedi ba ke ban teni bi niba kuli n kali caga caga ti moasoangidi po.
- 40 Bi den kali ki caligi caligi, kobiga kobiga leni piimuu muu.
- 41 Jesu den taa bi dupenmuudiba leni i janliedi ki yaadi ki noanli tanpoli po ki jaandi U Tienu, ki cabidicabidi dupen ki teni o ñoadikaaba ban boagidi ku niligu. O go den boagidi i janliedi mo ke bikuli baa.
- 42 Bikuli den dini ki guo.
- 43 Bi den wodi ban dini ki sieni yaa dupencaba leni yaa janjena ki gbieni piiga n baabuodi lie.
- 44 Yaaba n den ñmani dupen yeni den tie jaba tudamuu (5 000).
- 45 Lanyogunu Jesu den fiini o ñoadikaaba ke bi kua ku ñinbiagu nni ki ga o liiga, ki baa duodi ki gedi nepo boanjaali Betsayida dogu po, hali wan baa cabi ku niligu.
- 46 Wan den cabi ba, o den doni li juali po ki baa jaandi.
- 47 Ku ñiagu n den bii, bi ñoadikaaba den ye ku ñinbiagu nni mi ñincianma siiga, ke Jesu ye li jaali po obebe.
- 48 O den laa ke bi kudi ku ñinbiagu leni fala kelima ku faagu togidi ba. Lan den bua ki pundi o kootonmua-yuamo, o den cuoni u ñingbanu po ki kpendi bikani ki balini ki baa pendi ba.
- 49 Ban den laa o ke o cuoni u ñingbanu po yeni, bi den tama ke li tie jiingu ke bi kuudi.
- 50 Kelima bikuli den nua o ke ti jawaandi cuo ba. Jesu den jaligi ki yedi ba: “Duani mani yi yama. Mine. Yin da jie mani.”
- 51 O den kua bikani ku ñinbiagu nni ke ku faagu cuo ki sedi. Li den paki ba hali boncianla,

⁵² kelima baa den tiani ki kpaagi Jesu n den tieni yaa bancianma leni bi dupenmuudiba, kelima bi pala den juagi.

⁵³ Ban den duodi mi ñincianma, bi den pundi Jenesaleti diema nni ki sieni ku ñinbiagu.

⁵⁴ Ban den ñani ku ñinbiagu nni yaa yogunu, bi niba den laa Jesu ki bandi o tontoni,

⁵⁵ ki yadi laa diema lindima kuli ki taani a yiama leni bi kaadi, ki tugi ki kpendinni ba ban gbadi ke o ye naankani kuli.

⁵⁶ Wan den pundi naankani kuli, a dobila, leni i dociami nni, baa ti koadiedi nni, bi den taani a yiama ki kpendinni ki duandi ba mu daamu nni, ki miadi o ke wan pa ba ban sii baa o liadicuadi bebe. Yaaba n den baa ki sii ti kuli den paagi cain.

Maka 7

¹ Falisieninba leni li balimaama bangikaaba bi tianba, yaaba n den ñani Jelusalema, den taani ki cua Jesu kani.

² Bi den laa ke o ñoadikaaba bi tianba di leni i nijoagimi kaa nidi.

³ Li tie ke Falisieninba leni yaa Jufinba n sieni kuli kan je, kali ban kpa nidi bonṅanla, kelima bi ṅua bi nikpiaba bogida.

⁴ Bi yaa go ñani ki daaga po ki kpeni, bi kan je kali ban kpa taa mi ñima ki ṅanbi biba ki ñani li kuali. Bi go kubi danbogiditoana boncianla, nani ya n tie na, mu tadiñokaamu leni a cuana leni ti kumoandi tadimu kuli ṅuudima.

⁵ Falisieninba leni li balimaama bangikaaba yeni den buali Jesu: "Be n teni ke a ñoadikaaba ki kubi ti nikpiaba bogida, ki di leni i nijoagimi?"

⁶ Jesu den goa ki yedi ba: "Yinba pala lie danba, Esayi den pua yipo yaa sawalo na tie moamoani. O den yedi: <Bi naa niba jigindi nni leni bi ñoacuuna, Ama bi pala foagi leni nni.

⁷ Bi jaandi nni fanma fanma Ki bangi yaa bangima N tie bi nisaaliba yaa mabilikaama bebe.>

⁸ Yi ṅa U Tienu balimaama, ki nan ṅua bi nisaaliba jaanma bogida."

⁹ O go den yedi ba: "Yin luni U Tienu maama ki ṅua yi bogida yeni,

¹⁰ Musa den yedi: <Jigini a baa leni a naa,> ki go yedi: <Yua n soli o baa yaaka o naa, ban kpa o.>

¹¹ Ama yinba, yi yedi ke o nilo yaa yedi o baa, yaaka o naa, ke wan den baa todi ba leni yaala tie yaa paabu n gagidi U Tienu po, ban yi yaabu "kolibana."

¹² Lani yi kan go tuo wan todi o baa yaaka o naa liba kuli.

- 13 Yeni yi luni U Tienu Maama kelima yin ga yaa bogida ki bangi nitoaba, ban yaa tiendi yeni. Yi go kubi bontoala ke li yaba ki naani leni la.”
- 14 Jesu go den yini ku niligu ke ku nagini o kani ke o yedi gu: “Yikuli n cengi mani nni ki bandi line.
- 15 Laa tie yaala n ki ye o nisaalo nni kuli ka baa kua o niinni ki joagini o. Ama yaala n ye o niinni ki ña yeni, lani n joagini o.
- 16 Yua n pia a tuba ki baa gbadi, wan gbadi.”
- 17 Jesu n den fii ku niligu kani ki kua li dieli nni, o ñoadikaaba den buali o mi kpanjama yeni bundima.
- 18 O den yedi ba: “Yi moko, yii pia yanfuoma yoo? Yii bani ke pu kuli ki ye niinpo ki baa kua o nilo niinni, ki fidi ki joagini o?”
- 19 Kelima li nan kan kua o pali nni, ama o tugu nni, ki go baa ña.” Jesu n den yedi yeni, o den doagidi ke jiemaba kuli kan joagini o nilo.
- 20 O go den yedi: “Yaala n ye o nisaalo pali nni ki ña, lani n joagini o.
- 21-22 Kelima o nisaalo pali nne ke ti yanmaalibiadi ña. Lani n tie: Mi conconma buoli kuli, bu subu, mi kukpama, mi ñalimanbuama, ku tugutongu, i janbi, ki puuni bi yula ti tuonjoagindi tienma po, ki pia li nunponbiadili leni ti sugidi leni ti japaadi leni mi yanpiima kuli.
- 23 Laa bonbiadila kuli ña o nisaalo nni ki tendi ke o joagini.”
- 24 Jesu den fii lankani, ki gedi Tili tinbuoli nni. O den kua o candeni kaa bua oba kuli n bandi ke o ye likani, ama waa den fidi ke baa bandi.
- 25 Kelima yaa pua ke ki cicibiadiga den ye o bisalo niinni, den gbadi ke bi maadi Jesu maama. O den cua ki gbaani o taana kani.
- 26 Laa pua den tie Gileka, Fenisi yua, Sili diema yaa tinbuobiga. O den mia Jesu ke wan deli ki ñani ki cicibiadiga o bisalo niinni.
- 27 Jesu den yedi o: “Cedi a bila n kpa je ki guo, kelima laa ñani o nilo n taa a bila jiema ki lu a sangbanbila.”
- 28 O pua yeni den goa ki yedi o: “Yeni de, Canbaa, die yaa sangbanbila n laabi u saajekaanu kani yeni di a bila jejoagidi.”
- 29 Jesu den yedi o: “Kelima ñan maadi yaa maama na yaa po, fii ki kuni, ki cicibiadiga ñani a bisalo niinni.”
- 30 O pua yeni n den ñani ki kuni o denpo, o den ban sua ke ki cicibiadiga ñani o biga niinni, ke o dua u duanu po.
- 31 Jesu den fii Tili tinga nni ki tagi Sidoni, ki go lindi ki tagini Dekapola diema, ki ñani ki ban caa Galile ñincianma po.

³² Bi niba den cuani o kani o womo, ke mi maama pa opo. Bi den mia o ke wan maani o nii opo.

³³ Jesu den taa o ki piadi ki foagidi leni ku niligu, ki tuuni o nubila o womo tuba nni, ki go taa o ñinsandi ki sii o womo lanbu.

³⁴ Lani o den yaadi ki noanli tanpoli po, ki fuo ki jiini ki yedi: “Efata,” lani tie: “Pigidi.”

³⁵ Lanyogunu liga o womo tuba den pigidi, o lanbu mo n tabidi, wan di yaa maadi bonñanla.

³⁶ Jesu den yedi ba ke ban da maadi niloba laa bonla, ama wan den tua ban da maadi ki pugidi yo, ke bi mo den kpaani wan tieni yaala ki pugidi.

³⁷ Li den paki ba hali hali boncianla ke bi den tua: “O bontienkaala kuli ñani. O tendi baa ke a woma gba ke a muula mo maadi.”

Maka 8

¹ Laa dana nni, ku niligu n go den taani boncianla, ke baa den pia ban baa je yaala, Jesu den yini o ñoadikaaba ki yedi ba:

² ” Mi niñima cuo nni ku naa niligu po kelima dana taa nna ke bi ye n kani, baa go pia ban baa je yaala.

³ N yaa cabi ba leni mi koma ke ban kuni, bi baa gbali u sanu nni, kelima bi tianba ñani hali foagima.”

⁴ O ñoadikaaba den goa ki yedi o: “O nilo baa fidi ki baa yaa jiema n baa dagidi bine kuli po li naa fuoli nni?”

⁵ Jesu den buali ba: “Yi pia dupen ña yo?” Bi den goa ki yedi o: “Bonba lele.”

⁶ Jesu den teni ke ku niligu kakali tiipo, ki taa bi dupenleleediba ki tuondi U Tienu, ki cabidicabidi ki teni o ñoadikaaba ban boagidi ku niligu, ke bi den boagidi.

⁷ Bi go den pia janbimuba moko. Jesu go den tuondi U Tienu mupo, ki teni ban boagidi muni mo.

⁸ Bikuli den dini ki guo. Bi den wodi ban dini ki sieni yaa boncaba ki gbieni baabuociandi lele.

⁹ Bi den bua ki pundi niba tudanaa (4 000). Jesu n den cabi ba yaa yogunu,

¹⁰ o den kua ku ñinbiagu nni wani leni o ñoadikaaba, ki duodi ki gedi Dalimanuta tinbuoli nni.

¹¹ Falisieninba den cua ki nia leni Jesu ki mia o wan tieni yaala n tie sinankeeni ke o paalu ñani U Tienu kani, kelima bi den dia o ku madiagu.

- 12 Jesu den fuo ki jiini ki yedi: “Be n teni ke moala na niba lingi sinankeeni yeni? N yedi yi i moamoani, bi kan tieni moala na niba po sinankeeni.”
- 13 Lani o den fii ki ŋa ba ki go kua ku ñinbiagu nni ki duodi ki gedi nepo yaa boanjaali.
- 14 Bi ŋoadikaaba den sundi kaa taa dupen. Baa den pia jetoama ku ñinbiagu nni, kali dupen yendo bebe.
- 15 Jesu den tundi ba ki yedi: “Yin fangi mani yi yula bonŋanla leni Falisieninba leni Elodo dabinli.”
- 16 O ŋoadikaaba den bungi ki yedi biyaba: “Li tie kelima tin kaa pia dupen yeni yaa po yo.”
- 17 Jesu den bandi la ki yedi ba: “Be yaa po ke yi bungi ki tama ke n maadi yeni kelima yii pia dupen po? Yi daa kpaagi ki faami hali moala?”
- 18 Yi yama baa pii yoo? Yi pia i nuni ki naa nua yoo? Yi go pia a tuba ki naa gba yoo? Naani yii tiani?
- 19 Min den taa bi dupenmuudiba ki cabidicabidi ki boagidi a nitudimuuda, yi den taani yaa boncaba n sieni baabuodi ŋa?” Bi den goa ki yedi o: “Piiga n bondi lie.”
- 20 “Min go den taa bi dupenlelediba ki cabidi ki boagidi a nitudinaada, yi den taani yaa boncaba n sieni baabuociandi ŋa?” Bi den goa ki yedi o: “Bondi lele.”
- 21 O den yedi ba: “Yi daa kpaagi ki bandi hali moala yoo?”
- 22 Jesu leni o ŋoadikaaba n den pundi Betisayida, bi niba den cuani o juamo Jesu kani ki mia o ke wan sii o.
- 23 O den cuo o juamo nuu ki dadi ki ñani o u dogu nni. O den sii o ñinsandi o juamo nuni nni ki maani opo o nii, ki buali o o yaa nua bonla.
- 24 O den ŋubidi ki noanli ki yedi: “N nua bi niba, ama n nua ba ke bi tie nani i tiidi yeni ki cuoni.”
- 25 Jesu go den maani o nii o nuni po, ke o juamo den nudi ki noanli ki laa li bonla kuli cain. O den paagi.
- 26 Jesu den cabi o wan kuni o denpo, ki maadi o ki yedi: “Da go kua u dogu na niinni.”
- 27 Jesu leni o ŋoadikaaba den suagi liiga ki caa Filipi yaa Sesale yaa tinkundogi. Ban den ye u sanu nni o den buali ba: “Bi niba tua ke n tie ŋme?”
- 28 Bi den goa ki yedi o: “Bi tianba tua ke a tie Jan Batisi, bine ke a tie Elia, bine mo ke a tie bi sawalipuaba siiga nni yendo.”

29 Ama o den buali bani biba: “Yi mo te, yi mo nan yedi ke n tie ŋme yo?” Pieli den goa ki yedi o: “A tie U Tienu n Gandi Yua.”

30 Jesu den teni ba li ñoabonli ki yedi ba ke ban da waani oba wan tie yua.

31 Laa yogunu Jesu den bangi o ŋoadikaaba ke li tie tiladi o Ja Bijua n le fala boncianla, ke bi nikipeliba leni bi kopadicianba yudanba leni li balimaama bangikaaba baa yie o ki teni ban kpa o. Ama o kuuma dataali daali po, o go baa fii bi tinkpiba siiga.

32 O den kadi ki waani ba laa bonla. Pieli den piadi o, ki funi leni o.

33 Ama Jesu den jigidi ki diidi yaa ŋoadikaaba n sieni, ki funi leni Pieli ki yedi: “Ña n puoli, Sutaani, kelima a yantiana naa tie U Tienu yaa yaa, ama bi nisaaliba yaa yantiana.”

34 Lani Jesu den yini ku niligu ke ku nagini o kani ki taani leni o ŋoadikaaba ke o yedi ba: “Yua n bua ki yaa ŋua nni kuli, wan yie o yuli ki taa o dapoanpoanli ki bugi ki nan yaa ŋua nni.

35 Kelima yua n bua ki ga o miali baa biani li. Ama yua n baa pa o miali n yaa po leni o Laabaalinjamo yaa po kuli, go baa baa li.

36 O nilo yaa baa ki diedi ŋanduna kuli ke o naano nan bodi, li baa ŋanbi opo be?

37 O nilo baa pa be ki lebidi o naano?

38 Kelima yua n jie i fe npo leni n maama po bi naa niba, yaaba n tie tuonbiadi danba ki go conbi yeni yaa siiga, o Ja Bijua mo baa jie laa nilo po i fe o yaa ti cua leni o Baa kpiagidi nni ki yegi leni yaa malekinba yaaba n gagidi yaa yogunu.”

Maka 9

1 O go den yedi ba: “N waani yi i moamoani, yaaba n ye nekanba siiga bi tianba kan kpe kaa laa ke U Tienu diema cua leni u paaciamu.”

2 Dana luoba n den pendi, Jesu den taa Pieli leni Jaka leni Jan, bani bebe ke bi piadi ki doni yaa juali n kpedi yuli po. O den lebidi ke bi nua.

3 O tiayiekaadi den pendi paipai ki ñuliti boncianla, hali maama ke li tianjuudo daa ye ŋanduna nni ki baa fidi ki pendi ti yeni.

4 Elia leni Musa den doagidi bikani ki maadi leni Jesu.

5 Pieli den yedi Jesu: “Canbaa, li ŋani tin yaa di ye ne. Tin tii suga taa, fini yenli, Musa yenli, Elia mo yenli.”

6 Li den tie kelima waa bani wan baa maadi yaala, ti jawaandi n den cuo ba maama po.

- 7 Ku tawaligu den libini ba, u nialu den maadi ku tawaligu nni ki yedi: “One n tie n Bibuadiga, cengi mani o.”
- 8 Lanyogunu bi ñoadikaaba den diidi ki lindi, baa laa kuli ke toa ye leni ba se Jesu bebe.
- 9 Ban den ji li juali po, Jesu den yedi ba ke ban da waani oba kuli ban laa yaala, hali wani o Ja Bijua n fii bi tinkpiba siiga no.
- 10 Bi den tieni wan yedi yaala, ama bi den nia leni biyaba bi tinkpiba fiima n tie yaala.
- 11 Bi den buali Jesu: “Be yaa po ke li balimaama bangikaaba tua ke li tie tiladi ke Elia n kpa cua no?”
- 12 O den goa ki yedi ba: “Li tie moamoani ke Elia baa kpa cua ki ñanbi li bonla kuli. Lanwani li nan ga lede ke li diani ke o Ja Bijua baa le fala boncianla tiladi, ban go fali o mo?”
- 13 N waani yi ke Elia cua no, ama bi soani o ban bua maama, nani lan den diani opo maama.”
- 14 Ban den pundi yaa ñoadikaaba n sieni kani, bi den laa ke yaa niligu n yaba lindi ba, ke li balimaama bangikaaba nia leni ba.
- 15 Ku niligu kuli n den laa Jesu, li den paki ba. Bi den tiini ki kpendi ki fuondi o.
- 16 O den buali o ñoadikaaba: “Yi nia leni ba be yaa maame po yo?”
- 17 Ku niligu siiga yendo den goa ki yedi o: “Canbaa, n cuani n biga a kani, kelima ki cicibiadiga ye o niinni ke o tie muulo.
- 18 Ki yaa fii opo naankani kuli, ki yen guli o tinga po, ti ñinsanpunpudi n yaa ña o ñoabu nni, wan yaa kadi o ñina ki kuodi. N bi mia a ñoadikaaba n deli ki ñani ga o niinni, ke baa fidi.”
- 19 Jesu den goa ki yedi ba: “Yinba yaa niba n ki pia dandanli yeni, n baa yaa taa ki ye leni yi ki pundi u laa yogunu? N baa juuni leni yi ki pundi u laa yogunu yo? Cuani mani ki biga n kani na.” Bi den cuani ki biga o kani.
- 20 Ki biga n laa Jesu yaa yogunu, ki cicibiadiga den digibi o leni u paalu, ke o baa ki bilini ke ti ñinsanpunpudi ña o ñoabu nni.
- 21 Jesu den buali ki biga baa: “Li naa bonla den cili o hali u laa yogunu yo?” O den goa ki yedi o: “Hali o biwaama nni.
- 22 Yogunu boncianla ki yen lu o mi fantama nni, yaaka mi ñima nni, ki bua ki bolini o. Ama a yaa baa fidi ki tieni bonlaba, ñan gbadi tipo mi niñima, ki faabi ti.”
- 23 Jesu den yedi o: “Be yaa po ke a yedi: <A yaa baa fidi?> Kelima li bonla kuli fidi yua n daani yaa po.”

- 24 Lanyogunu ki biga ba den kpaani ki yedi: “N daani. Faabi nni leni n dandanluoma.”
- 25 Jesu n den laa ke ku niligu tiini ki taagi bikani, o den funi leni ki cicibiadiga, ki yedi ga: “Fini ki cicibiadiga, yaaga n muu ki go womi na, n yedi a: «Ña ki biga na niinni ki da go kua hali abada.» ”
- 26 Ki cicibiadiga den tiani, ki digibi ki biga boncianla ki ñani ki niinni ki ña ga. Ki biga den tua nani ki kpe yeni, hali ke bi nitianba den tua ke ki kpe moko.
- 27 Ama Jesu den cuo o nuu ki fiini o ke o sedi.
- 28 Jesu n den ban kua li dieli nni, ke wani leni o ñoadikaaba ye bi bebe, bi den buali o: “Be yaa po ke tinba wani naa fidi ki deli ki naa cicibiadiga?”
- 29 O den yedi ba: “Ki naa cicibiadiga buolu kan tuo ki ña, li yaa tie leni i jaandi yaaka.”
- 30 Bi den fii lankani ki poandi Galile. Jesu naa den bua oba kuli n bandi bi cenli,
- 31 kelima o den bangi o ñoadikaaba ki tua ba: “Bi niba baa janbi o Ja Bijua ki teni o bi nisaaliba nuu nni. Bi baa kpa o. Ama o kuuma dataali daali, o go baa fii bi tinkpiba siiga.”
- 32 Bi ñoadikaaba naa den bandi mi maama yeni fuuli, ama bi den jie kaa buali o lipo liba.
- 33 Bi go den pundi Kapenayuma dogu. Jesu n den ye li dieli nni, o den buali ba: “Yi bi nia be u sanu po?”
- 34 Bi den ñmini, kelima u sanu nni bi den nia leni biyaba ki bua ki bandi bi siiga yua n tugi li yuli.
- 35 Lani, Jesu den kali ki yini bani bi piiga n niliediba yeni, ki yedi ba: “Yua n bua ki tua liiga yua, se wan kpa tua puoli yua ki go tua bi niba kuli naacemo.”
- 36 Lani o den taa ki biwaaga ki sieni ga bi siiga, ki yuandi ki taa ga ki ñmabi, ki yedi ba:
- 37 ” Yua n ga a bila ne siiga baa biyenga kelima n yeli po, o ga mini nba yo. Yua n ga mini yaa cangu mo, waa ga mini yaa cangu ka, ama o ga yua n soani nni yaa cangoe.”
- 38 Jan den yedi o: “Canbaa, ti den laa yaa ja n den deli mu cicibiadimu a yeli nni, ke ti yie opo kelima waa ñua ti.”
- 39 Jesu den goa ki yedi o: “Da go yie mani opo ke wan da tieni la, kelima niloba ki ye ki baa tieni mi bancianma n yeli nni, ki go maadi npo yaala n bia lanyogunu.
- 40 Yua n naa koani leni ti kuli, taa ti yaa po yo.

41 N waani yi i moamoani, yua n puni yi mi ñima ke yi ñuni kelima n yeli po leni yi tie mini Kilisiti yaaba po, o kan luo o yaa panpaani.”

42 O go den yedi: “Ama yua n baa teni yaa bonwaamu n daani nni na siiga baa yendo n tudi, li baa ñani ki cie landaano po ban lani o li naacianli ki lu o mi ñincianma nni.

43 A nuu yaa teni ke a tiendi ti tuonbiadi, ñan jia u. A yaa baa yaa miali n kan gbeni ki pia nuyendu, li baa ñani apo ki cie ñan yaa pia nii lie ban nan lu ña ku fantanbuogu nni, yaa fantama n kan gbindi niinni,

[44 yaa sidibila n lugi bi niba ki kan kpe, leni yaa fantama n kan gbindi hali abada n ye naankani.]

45 A taali mo n yaa teni ke a tiendi ti tuonbiadi, ñan jia li. A yaa pia yaa miali n kan gbeni ki pia taayenli, li baa ñani apo ki cie ñan yaa pia taana lie, ban nan lu ña ku fantanbuogu nni,

46 [yaa sidibila n lugi bi niba ki kan kpe leni yaa fantama n kan gbindi hali abada n ye naankani.]

47 A nunbu mo n yaa tie apo tingbali bonla, ñan logidi bu. A yaa pia nunyenbu ki kua U Tienu diema nni, li baa ñani apo ki cie ñan yaa pia nuni lie ban nan lu ña ku fantanbuogu nni,

48 yaa sidibila n lugi bi niba ki kan kpe leni yaa fantama n kan gbindi hali abada n ye naankani.

49 Kelima mi fantama baa kua ki saali bi niba kuli nani mi yaama yeni.l

50 Mi yaama mani, ama mi yaa ti luo mi manu, yi baa taa be ki go mangi ma? Yaa ye leni yiyaba leni mi yanduanma.”

Maka 10

1 Jesu den fii ki ñani likani ki gedi Jude tinga yaaga n ye Judana kpenu kandima. Bi niba go den taani o kani hali boncianla. O den bangi ba nani wan maani ki tiendi maama.

2 Falisieninba bi tianba den cua o kani ki bua ki dia o ku madiagu ki buali o: “Naani li balimaama tuo o ja n ñani o pua?”

3 O mo den buali ba: “Musa den bili yipo lede?”

4 Bi den yedi o: “Musa den tuo o ja n diani li poñatili ki ñani o.”

5 Jesu den yedi ba: “Li tie kelima yi pajuaga yaa po ke o diani ki bili yipo laa ñoabonli.

6 Ama ñanduna tagima cilima yogunu, U Tienu den tagi o ja leni o pua.

7 Li tie lani yaa po ke o ja baa ña o baa leni o naa kani ki taani leni o pua,

- 8** bani niba lie yeni n tua gbananyendi. Lanwani, baa go tie bilie ka, bi di tie yende.
- 9** Lani yaa po U Tienu n taani yaala, o nisaalo n da paadi la.”
- 10** Ban den guani bi candeni, Jesu njoadikaaba den buali o laa maama fuuli.
- 11** O den yedi ba: “Yua n ñani o pua ki go taa potoa kuli conbi, ki tudi wan den kpa pia yaa pua po.
- 12** O pua moko yaa ñani o calo kani ki kuni jatoa, o conbi.”
- 13** Bi niba den kpendinni Jesu kani a biwaala, ke wan sii ba ki gaali ba. O njoadikaaba den funi leni yaaba n kpendinni ba.
- 14** Jesu n den laa lani, o pali den beni ke o yedi o njoadikaaba: “Cedi mani a biwaala n cua n kani, ki da deli ba, kelima U Tienu diema tie yaaba n tie nani a biwaala ne po yo.
- 15** N waani yi i moamoani ke yua n kaa tuo U Tienu diema nani ki biwaaga yeni, kan kua lienni.”
- 16** Lani o den taa a bila ki njmabi ba, ki maani bipo o nii ki gaali ba.
- 17** Jesu n den fii lankani ki baa suagi liiga, o ja den sani ki cua o kani ki gbaani o nintuali ki buali o: “O canbaanamo, n baa tieni lede ki baa yaa miali n kan gbeni?”
- 18** Jesu den buali o: “Be yaa po ke a yini nni nijamo? U Tienu bebe yaaka, oba kuli ki njani.
- 19** A bani li balimaama n bili yaala: Dan da kpa o nilo, njan da conbi, njan da su, njan da tieni mi siedi faama a nisaalilielo po, njan da janbi oba yin pia yaa njantaado yi siiga nni kuli, njan yaa jigindi a baa leni a naa.”
- 20** O ja yeni den goa ki yedi o: “Canbaa, n kubi lankuli hali n biwaama nni.”
- 21** Jesu den diidi o ki bua o ki yedi o: “Bonyenla n poadi a kani. Gedi ki ban kuadi njan pia yaala kuli ki pa la a luoda, lane a baa baa njalimani tanpoli po. Li yaa puoli njan cua ki njoadi nni.”
- 22** O ja yeni nunga den biidi laa maama po, ke o tagini ki ban caa leni li pabiidili kelima o njalimano den yaba.
- 23** Jesu den diidi ki lindi o njoadikaaba ki yedi ba: “Li pa hali boncianla a piada n baa ki kua U Tienu diema nni.”
- 24** Li den paki o njoadikaaba. Lani Jesu go den yedi ba: “N bila, U Tienu diema nni kuama pa boncianla.
- 25** Ku yuoyuogu n tagini mi kpalipienbonma nni dingi ki cie o piado n kua U Tienu diema nni.”

- 26 Li go den paki o ñoadikaaba hali boncianla ke bi yedi biyaba: “Li yaa tie yeni, ñme nan baa fidi ki tindi?”
- 27 Jesu den diidi ba ki yedi: “Bi nisaaliba kan fidi la, ama U Tienu yaa po laa tie yeni, kelima wani U Tienu n fidi li bonla kuli.”
- 28 Pieli den yedi o: “Diidi ki le, tinba, ti den fii ki ña likuli ki ñoadi a.”
- 29 Jesu den goa ki yedi o: “N waani yi i moamoani ke laa pia yua n fii ki ña o dieli, yaaka o naataanjaba, yaaka o naataanpola, yaaka o naa, yaaka o baa, yaaka o bila, yaaka o kuani kelima n yaa po leni o Laabaalinjamo yaa po,
- 30 ki kan baa likuli taalima kobiga kobiga ki pugini ñanduna na niinni, a diena, leni bi naataanjaba, leni a naataanpola, leni naanba, leni a bila, leni i kuani, ki go baa bi niba n waani o fala boncianla. Yaa yogunu n kpendi mo, o go baa baa yaa miali n kan gbeni.
- 31 Die liiga yaaba siiga boncianla baa tua puoli yaaba, puoli yaaba siiga mo boncianla baa tua liiga yaaba.”
- 32 Bi den tagi u sanu ki do ki caa Jelusalema, ke Jesu den ga bi liiga ki cuoni. O ñoadikaaba yama den yagi ke yaaba n den yegi leni ba mo kuli den ye leni ti jawaandi. Jesu go den taa bi piiga n niliediba, ki go wangi ba yaala n baa tieni o ke laa pia tama.
- 33 O den yedi ba: “Cengi mani, ti do ki caa Jelusalema. Bi baa cuo o Ja Bijua ki teni o bi kopadicianba yudanba leni li balimaama bangikaaba nuu nni. Bi baa jia leni o ti buudi ki bili ban kpa o, ki teni o bi nilanba nuu nni.
- 34 Bi baa ñuadi o ki sii opo ti ñinsandi, ki pua o i baliji ki kpa o. O kuuma dataali daali, o go baa fii bi tinkpiba siiga.”
- 35 Sebede bijaba, Jaka leni Jan, den nagini Jesu kani ki yedi o: “Canbaa, ti bua ñan tieni tipo tin baa mia ña yaala.”
- 36 O den yedi ba: “Yi bua min tieni yipo be?”
- 37 Bi den yedi o: “A yaa ti kali a kpiagidi bali kalikaanu, ñan pa ti tin kali, yendo a jienu, yendo mo a ganu.”
- 38 Jesu den goa ki yedi ba: “Yii bani yin miadi yaala. Yi baa fidi ki ño min baa ño yaa tadiñokaaga nni bi? Yi baa fidi ban batisi yi ban baa batisi nni yaa batisima?” Bi den yedi o: “Ti baa fidi.”
- 39 Jesu den goa ki yedi ba: “Moamoane ke yi baa ño min baa ño yaa tadiñokaaga nni, bi baa batisi yi ban baa batisi mini yaa batisima.
- 40 Ama ki kaani o nilo n jienu yaaka n ganu, laa ñua mini, li tie U Tienu n bogini ki bili la yaaba yaa po yo.”
- 41 Doadikaaba piiga yaaba n sieni n den gbadi lani, bi pala den beni Jaka leni Jan po.

- 42 Jesu den yini ba ki yedi: “Yi bani ke ban nua yaaba ke bi tie i nibuoli yudanba yeni mabindi ba, ke bi paatieba mo die ba leni u paalu.
- 43 Ama lan da tie yeni yinba yaa siiga. Yinba yaa siiga yua n bua ki tua nicianso kuli, wan tua yi naacemo.
- 44 Yua mo n bua ki tua yi liiga yua kuli, wan tua yua kuli yonbo.
- 45 Kelima o Ja Bijua, naa cua ke ban yaa tuuni opo ka, ama ke wan yaa tuuni nitoaba po, ki go pa o miali ki kpe, ki da ki faabi bi niba boncianla.”
- 46 Jesu leni o noadikaaba den pundi Jeliko dogu nni. Ban den ña laa dogu nni bi den yegi leni yaa niligu n yaba, ke o juanmiado, Time bijua yua n yi Batime, ka u sankunu.
- 47 Wan den gbadi ke yua n baa pendi tie Nasaleti yua Jesu, o den tangi: “Jesu, Dafidi Bijua, gbadi npo mi niñima.”
- 48 Yaa niba n yaba den funi leni o ki yedi ke wan suoni, ama o go den tangi boncianla ki pugidi ki tua: “Dafidi Bijua, gbadi npo mi niñima.”
- 49 Jesu den sedi ki yedi: “Yini mani o na.” Bi den yini o juamo ki yedi o: “Paagi a pali, fii, o yi ña.”
- 50 O juamo yeni den luni o kpalibu ki fii yenma ki cua Jesu kani.
- 51 Jesu den buali o: “A bua min tieni apo be?” O juamo den goa ki yedi o: “Canbaa, n bua ñan pa nni n nuni n noadi.”
- 52 Jesu den yedi o: “Gedi, a dandanli paagi a.” Lanyogunu o nuni go den noadi, ke o ñua Jesu ki yegi leni o.

Maka 11

- 1 Jesu leni o noadikaaba n den nagidi Jelusalema, ki bua ki pundi Betifaje leni Betani dobila nni, ki kuu Olifie Tiidi juali, o den soani o noadikaaba siiga bilie ki yedi ba:
- 2” Suagi mani ki gedi yaa dobiga n ye yi liiga na. Yi yaa baa kua lienni yaa yogunu, yi baa le yaa ñunbisaagili ke oba daa jagini li, ke li luo. Yin loti li mani ki cuani na.
- 3 Niloba yaa buali yi: <Be n teni ke yi tieni line?> Yin goa ki yedi o: <Ti Daano n bua o.> Tontoni o baa cedi yin cuani o n kani.”
- 4 Bi den gedi ki ban sua ke li ñunbisaagili luo niini bu buliñoajabu kani ki kuu u sanu. Bi den loti li.
- 5 Yaa niba n ye likani bi tianba den buali ba: “Yi tiendi be? Be n teni ke yi loti li ñunbisaagili na?”

- 6 Bi den guani ba nani Jesu n waani ba maama. Lani bi den cedi ke bi gedini li.
- 7 Bi den cuani li n̄unbisaagili Jesu kani, ki lu ki maandi lipo bi tiadi ke Jesu jagini li.
- 8 Bi niba boncianla den ladi bi tiadi u sanu nni, bi nitianba den pedi i tibensoangi i kuani nni ki moko ladi u sanu nni.
- 9 Yaaba n ye Jesu liiga leni yaaba n n̄ua o puoli kuli den kpaani ki tua: “Ti pagi U Tienu! U Tienu n seligi yua n kpendi wani Li Miali Diedo yeli nni!”
- 10 U Tienu n seligi yaa bali n baa je na, ti yaaja Dafidi n den kpa dini yaa bali yeni. U Tienu yua n ye hali tanpojoma n baa ti pagidi.”
- 11 Jesu den pundi Jelusalema ki kua U Tienu diegu nni. O den diidi li bonla kuli. U yienu n den bua ki baa, o den yegi leni bi piiga n niliediba ki goa ki gedi Betani yaa dobiga nni.
- 12 Lan den fii ki fa ke bi go ñani Betani, mi koma den cuo Jesu.
- 13 O den laa bu kankanbu hali foagima ke bu faadi bundi, ki jadi ki gedi ki baa le o yaa baa le bu bonluonkaala. Wan den pundi waa laa pu se ti faadi, kelima laa den tie a kankana lonma yogunu.
- 14 O den yedi bu: “Oba kuli n da go n̄mani a bonluonkaala hali abada.” O n̄oadikaaba den gbadi wan yedi yaala.
- 15 Bi den pundi Jelusalema. Jesu den kua U Tienu diegu nni ki deli ki ñani yaaba n kuadi leni yaaba n da lienni kuli, ki tudi ki luni bi ligilebidiba kpagidi leni a kpaajekuada bonkalikaala.
- 16 O den yie bipo ke oba kuli n da go tugi liba ki poandi U Tienu diegu nni.
- 17 O go den tundi ba ki yedi: “Naani i Diani nni laa yedi: <Bi baa yi n diegu i jaandi diegu i nibuoli kuli po kaa?> Ama yinba wani teni ke li tua a concona wuonkaanu.”
- 18 Bi kopadicianba yudanba leni li balimaama bangikaaba n den gbadi lani, bi den kpaagi ban baa tieni maama ki bolini o, ama bi den jie o, kelima o bangima den paki ku niligu kuli.
- 19 Ku joboandigu n den pundi, Jesu leni o n̄oadikaaba go den ñani u dogu nni.
- 20 Lan den fii ki fa ke bi ye u sanu nni ki poa ki dagini bu kankanbu yeni kani, bi den laa ke bu kuodi ki taani leni bu jiini kuli.
- 21 Pieli den tiadi yaala n den tieni, ki yedi Jesu: “Canbaa, diidi ki le, n̄an den soli yaa kankanbu yeni, bu kuodi bukuli.”
- 22 Jesu den goa ki yedi ba: “Daani mani U Tienu!”

²³ N waani yi i moamoani, yua n yedi li naa juali: «Fii ki ban lu a yuli mi ñincianma nni,» o yaa yedi yeni kaa maliti o pali nni li baa tieni bi li kan tieni, ama ki daani ke wan yedi yaala baa tieni, o baa baa lan tieni opo.

²⁴ Li tie lani yaa po ke n yedi yi, yin jaandi ki miadi yaala kuli, yin daani ke yi baa la, lani yi baa baa la.

²⁵ Yin se ki jaandi yaa yogunu kuli, ki tiadi ke yi pia maama leni niloba, yin pa mani o sugili, ke yi Baa yua n ye tanpoli n pa yi mo sugili yi tuonbiadi po.

[²⁶ Ama yi yaa puuni yi lieba sugili, yi Baa yua n ye tanpoli moko kan pa yi sugili yi yaa tuonbiadi po.]”

²⁷ Bi den pundi Jelusalema. Jesu n den goadi U Tienu diegu nni, bi kopadicianba yudanba leni li balimaama bangikaaba leni bi nikpeliba den cua o kani ki yedi o:

²⁸ ” Li laa bali yaa po yo ke a tiendi li naa bonla? Dme n puni a li bali ke a tiendi la?”

²⁹ Jesu den yedi ba: “N baa buali yi bonyenla, yin guani npo ke n moko baa waani yi yaa bali yaa po ke n tiendi laa bonla.

³⁰ Jan n den batisi bi niba yeni, o den baa li bali tanpoli po bi, bi bi nisaaliba kane? Waani nni mani.”

³¹ Bi den juogi bi siiga ki yedi: “Ti yaa yedi ke o den baa li tanpoli po, o baa yedi: «Be yaa po ke yii den daani o maama?»

³² Ti yaa yedi: «Bi nisaaliba yaa kane,» hei...” Yeni mo bi den jie bi niba kelima bi niba kuli den nua ke Jan den tie sawalipualo i moamoani.

³³ Lani yaa po bi den goa ki yedi Jesu: “Tii bani ba.” Jesu den yedi ba: “N moko kan waani yi yaa bali yaa po ke n tiendi laa bonla.”

Maka 12

¹ Lani yaa puoli Jesu go den maadi ba ki pua mi kpanjama. O den yedi: “O ja den ñu duven tiidi kuanu, ki kpaali nagili ki lindi, ki gbiidi ku buogu ban baa yaa ñanbidi duven naankani, ki go paani li pagili i duven tiidi siiga. Lani o den guuni o kuanu bi koaguudiba, ki fii ki gedi u dogu.

² U jetaagu yogunu n den pundi, o den soani naacenyendo bi koaguudiba yeni kani, ke wan ga bikani o yaa biinu o kuanu bonbaakaala nni.

³ Bi den cuo o ki pua o leni i gbiami ki yaadi o nukuomu.

⁴ O go den soani naacentoa bikani. Bi den pua o yuli ki go fiagi o.

⁵ O go den soani toa bikani ke bi ku o. O go den soani toaba ke bi pua bine ki ku bine.

- 6 O kodaano bibuadiga bebe n di den sieni. O den juodi ki soani o bikani ki yedi: «Bi baa fangi n bijua wani.»
- 7 Ama bi koaguudiba den yedi biyaba: «One n tie o faajielo, cedi tin kpa o mani, o faali baa tua ti yaa yaali.»
- 8 Lani bi den cuo o, ki ku o ki luni o u kuanu puoli po.”
- 9 Lani Jesu den buali ki yedi: “To, o kodaano baa tieni lede? O baa goa ki cua ki bolini bi koaguudiba, ki teni o kuanu nitoaba.
- 10 Naani yii cogi i Diani nni yaa maama n tie na yoo? Bi tanmaaba n den yie ki luni yaa tanli Tua li tanpuuli tanjigi.
- 11 Likuli den ñani o Diedo kani, Li tie bonlidikaala ti nuni po.”
- 12 Jufinba nikpiaga den bandi ke Jesu pua mi kpanjama yeni ki maadi leni bane, ke bi moandi ki baa cuo o, ama bi den jie ku niligu, ki fii o kani ki ban caa.
- 13 Lani n pendi bi den soani Jesu kani Falisieninba bi tianba, leni o bado Elodo buakaaba bi tianba ke ban dia o ku madiagu ki cuo o o maama nni.
- 14 Bi den cua ki yedi o: “Canbaa, ti bani ke a tie moamoandaano, ñaa jie oba kuli, ñaa gagidi oba kelima bi niba n nua ke a tie maama po, a bangi bi niba U Tienu sanñoadima leni i moamoani mo. Naani li pia u sanu tin pa Loma badiciamo Sesa li lubili bi, bi laa pia? Tin pa bi, bi tin da pa?”
- 15 Jesu yua n den bani ke baa maadi leni bi pala kuli, den buali ba: “Be yaa po ke yi dia nni ku madiagu ki bua ki cuo nni? Cuani mani li kujapienli na min le.”
- 16 Bi den teni o li ke o yedi ba: “Dme yaa nannanli leni ñme yaa diani nna?” Bi den goa ki yedi o: “Sesa yaali yo.”
- 17 Jesu den yedi ba: “Pa mani Sesa, yaala n tie Sesa yaala, ki pa U Tienu mo, yaala n tie U Tienu yaa yaala.” O maguankaama yeni den paki ba boncianla.
- 18 Sadiusieninba yaaba n tua ke bi tinkpiba fiima ki ye, bi yaa siiga tianba den cua Jesu kani ki buali o ki yedi:
- 19 ” Canbaa, Musa den diani ki bili tipo li balimaama nni ki yedi ke o nilo kpelo yaa kpe ki ña o pua kaa pia biga, wan taa o kpelo yeni pua ki baa o kpelo po u buolu.
- 20 To, jaba lele den ye ki taa baayendo, ke o bonkpelo den taa o pua ki kpe, waa ña biga.
- 21 O bonlielo moko den taa o ki kpe, waa ña biga. Li den tua yeni leni o bontaalo moko.
- 22 Bani bonba lele yeni kuli den taa o, ama oba ki den ña buolu. O pua mo den ti yuandi ki kpe.

- 23 Bi tinkpiba fiima yogunu bani jaba lele yeni siiga, o pua baa tie nme yaa yua? Kelima bani bonba lele yeni yendo yendo kuli den taa o ke o tua o pua.”
- 24 Jesu den goa ki yedi ba: “Yin kaa bani i Diani n yedi yaala, kaa go bani U Tienu paaciamu yeni, lani n teni ke yi ye mi tudima nni.
- 25 Kelima yaaba n kpe yaa goa ki fii yaa yogunu, bi jaba kan go taa puoba, bi puoba mo kan go kuni jaba, bi baa tie nani malekinba yeni tanpoli po.
- 26 Yaala n tie bi tinkpiba leni bi fiima maama fuuli po, naani yii cogi Musa n den diani yaa tili nni yaa fatuugu n co kani, ke U Tienu den yedi wani Musa: N tie Abalahama Tienu, Isaaka Tienu leni Jakobo Tienu.
- 27 To, U Tienu naa tie kpiema Tienu ka, o tie yaaba n fo yaa Tienu yo. Yi tudi boncianla.”
- 28 Li balimaama bangikaaba siiga yendo den gbadi ban nia yaala, ki bandi ke Jesu guani Sadusieninba yaa maama n dagidi. Lane o den nagini Jesu kani ki buali o: “Li balimaama kuli nni, mile n tie li mayuli?”
- 29 Jesu den goa ki yedi o: “Li mayuli tie mine: Isalele buolu yaaba, yin cengi mani, ti Diedo ti Tienu, wani O Diedo tie yendo.
- 30 Dan bua o Diedo a Tienu leni a pali kuli leni a miali kuli leni a yantiali kuli leni a fidu kuli.
- 31 Yaala n nua mo tie: Dan yaa bua a nisaalilielo mo nani njan bua a yuli maama yeni. Li balimaama kuli nni mayutoali ki go ye ki cie mine.”
- 32 Li balimaama bangika den yedi o: “Canbaa, yeni a maadi moamoani ke U Tienu tie yendo, ke toa ki ye kali wani,
- 33 ke o nilo n bua wani leni o pali kuli leni o yantiali kuli leni o miali kuli leni o fidu kuli, ki go bua o nisaalilielo nani wan bua o yuli maama yeni, lani n cie ban padi a padijuukaana leni yaa padibuoli n sieni kuli.”
- 34 Jesu n den sua ke o bangika yeni guani o leni mi yanfuoma, o den yedi o: “Daa foagi leni U Tienu diema.” Laa yogunu liiga baa go den pia papaali ki buali o bualiba kuli.
- 35 Jesu n go den bangi bi niba U Tienu diegu nni, o den buali: “Li ga lede ke li balimaama bangikaaba tua ke U Tienu n Gandi Yua, tie Dafidi bijua?
- 36 U Tienu Fuoma Yua den teni ke Dafidi oba kadi ki yedi: «O Diedo den yedi n Diedo: Kali n jienu po Hali min baa guli a yibalinba Dan nmaa ba.»
- 37 Dafidi oba yini o o Diedo, li nan go ga lede ke o tie wani Dafidi bijua?” Yaa niligu n yaba den cengi Jesu maama leni li pamanli.
- 38 Wan den bangi ba yaa yogunu o den yedi: “Fangi mani yi yula leni li balimaama bangikaaba, yaaba n bua ki yaa goadi leni a liadiciama, ki go bua bi niba n yaa fuondi ki kpiagidi ba mu daamu nni.

³⁹ Bi go bua ki yaa ka i niciankali-kaani li balimaama bangima diena nni, ki go bua yaa kaani n gagidi mi jecianma kani,

⁴⁰ ki nan janbidi a kpepuona ki fenli bi diena, ki jaandi i jaandifoagi ki kpali ke bi tie jajaandimoana. Bi yaa buudi cuonu baa yaa bia ki cie.”

⁴¹ Jesu den ka U Tienu diegu nni ki tiegi ku ligitiagu ki diidi ku niligu n kpiendi i ligi maama. A piada boncianla den kpiendi i ligi ke li yaba.

⁴² O kpepoluodo mo den cua ki kpieni falino lie.

⁴³ Jesu den yini o njoadikaaba ki yedi ba: “N waani yi i moamoani, o kpepoluodo na puni ki cie yaaba n kpieni i ligi ku ligitiagu nni kuli,

⁴⁴ kelima bikuli ñani bi njalimani nni bi ligijodi, ki kpieni, ama wani, baa leni o luoma kuli o ñani wani pia yaala kuli, wan pia yaala ki baa je kuli, ki kpieni.”

Maka 13

¹ Jesu n den ña U Tienu diegu nni yaa yogunu, o njoadikaaba siiga yendo den yedi o: “Canbaa, diidi ban maa leni yaa tanciamana na yaa diecianñama na!”

² Jesu den yedi o: “A laa a naa dieciamana? Bi kan ti nja baa tanyenli kan sieni ki yaa maa li lieli po, ke a kuli naa padi ki baa.”

³ Jesu den kali Olifie Tiidi juali po ki tiegi U Tienu diegu. Pieli, Jaka, Jan leni Andile bebe n den ye leni o, ki den buali o yaa buali n tie na:

⁴ ” Waani ti laa bonla n baa ti cua yaa yogunu, leni yaa sinankeeni n baa ti waani ti ke laa bonla kuli juodima yogunu pundi.”

⁵ Lane Jesu den yedi ba: “Fangi mani yi yula ke niloba n da boandi yi.

⁶ Bi niba boncianla baa ti cua n yeli nni ki yedi: «Mini n tie U Tienu n Gandi Yua,» ki boandi bi niba boncianla.

⁷ Yi yaa ti gbadi ke bi maadi bu toabu maama, ki go maadi bu toabu laabaalo maama, yin da yagi mani yi yama. Laa bonla baa cua tiladi, ama li da kan tua mi juodima ka.

⁸ U nibuolu baa fii ki tuogi leni nibuoto, mi diema mo baa fii ki tuogi leni dietoama. Mi tindigibima baa tiendi i kaantiami, mi koncianma mo baa tiendi. Laa bonla kuli da tie nani u maditugukoanu cilima bebe yene.

⁹ Yin yaa faami mani yi yula po. Bi baa cuo ki gedinu yi bi bujiaba kani, ki pua yi i gbiami li balimaama bangima diena nni, yi baa sedi gufeneelinba nintuali leni bi badicianba nintuali kelima n yaa po, ki tua bipo siedu.

¹⁰ Ama hali ke mi juodima daa cua, li tie tiladi o Laabaalinjamo n kpa pundi i nibuoli kuli nni.

- 11 Bi yaa ti cuo ki gedini yi li bujjali kani yaa yogunu, yin da tuodi ki yagi yi yama yin baa yedi yaala po. Lanyogunu yin maadi mani yaama n baa kua yi pala nni lanyogunu, kelima laa tie yinba ka baa maadi, ama U Tienu Fuoma Yua n baa maadi.
- 12 Kpelo leni waalo siiga, bi tianba baa cuo biyaba ki teni ban kpa ba. Bibaanba baa cuo bi bila ki teni ban kpa ba. A bila mo baa fii ki sedi bi danba po ki cuo ba ki teni ban kpa ba.
- 13 Bi niba kuli baa nandi yi kelima n yeli po, ama yua n baa juuni hali mi juodima baa tindi.
- 14 Yi yaa ti laa ke yaa cagindi n wudi bi niba gbani ye tin ki bi pundi ki yaa ye naani, yua n cogi mi naa maama n kpaagi bonjanla. Lanwani, laa yogunu yaaba n baa ye Jude nni n sani ki gedi a juana po.
- 15 Yua n ka o doangu yuli po n da jiidi ki kua deenni ki baa taa liba.
- 16 Yua n ye u kuanu po mo n da lebidi ki guani o denpo ki baan taa o tiayekaadi.
- 17 Fala baa ye leni yaa puoba n punbi leni yaaba n da njaandi laa dana nni.
- 18 Mia mani U Tienu ke laa nuama n da tua ku fawaagu yogunu.
- 19 Kelima laa dana nni fala baa ye hali maama ke li buolu daa tieni, ki cili U Tienu n den tagi nanduna yaa yogunu ki pundi hali moala. O buolu kan go tieni mo.
- 20 O Diedo yaa bi wadi laa dana, nisaaloba kuli kan bi tindi, ama kelima wan gandi yaaba yaa po, o wadi laa dana.
- 21 Laa yogunu niloba yaa yedi yi: <Diidi, U Tienu n Gandi Yua ye ne,> yaaka: <O ye nepo,> yin da daani o maama.
- 22 Kelima yaa tuonanda n yedi ke bi tie U Tienu n gandi yaaba leni bi sawalipua-faadanba baa fii ki yaa tiendi sinankeeninba leni li bonlidikaala hali ke li yaa baa fidi, bi bi baa boandi U Tienu n gandi yaaba.
- 23 Yin fangi mani yi yula, n tuodi ki waani yi li kukuli.
- 24 Laa dana nni, fala yeni yaa pendi, u yienu baa biigi, o njaalo mo kan go yendi,
- 25 a njaabila baa ña tanpoli ki baali, tanpoli paaciami mo baa digibi.
- 26 Lani bi baa le ke o Ja Bijua ye ti tawadi nni, ki kpendi leni u paaciamu leni ti kpiagiciandi.
- 27 Lani o baa soani o malekinba nanduna kuli nni, ban taani wan gandi yaaba ki cili nanduna bianu poyendu ki yaa caa hali u naa bianu.

- 28 Yin bandi mani bu kankanbu kpanjama n bangi yaala. Bu beni yaa bundi, yi bani ke ku siagu nagidi.
- 29 Li go tie yene, yi yaa ti laa ke laa bonla tiendi, yin bandi ke o Ja Bijua nagini ki ye bu buliñoabu kani.
- 30 N waani yi i moamoani ke mi naa nifiima kuli kan pendi ke laa bonla kuli ki tieni.
- 31 Tanpoli leni ki tinga kuli baa pendi, ama n maama kan pendi hali abada.
- 32 Ama oba kuli ki bani laa bonla n baa ti cua yaa daali leni yaa yogunu, baa tanpoli malekinba ki bani, baa Bijua, se Baa bebe.
- 33 Yaa fangi mani yi yula ki yaa gu, [ki go jaandi ki miadi U Tienu] kelima yii bani li yogunu.
- 34 Li baa tie nani o ja n baa caa u dogu, ki ŋa o diegu, ki guuni o naacenba o piama, ki puogi yua kuli o tuonli, ki go puogi o buliñoaguudo wan yaa gu bonŋanla yeni.
- 35 Lani yaa po yi mo n yaa gu mani kelima yii bani o diedaano n baa kpeni yaa yogunu, ku yenjuogu, bi ku yagisiigu, bi i kootonmoe, bi ku tiŋaagu yo.
- 36 Yeni yaa po yi mo n yaa gu mani ke wan da ti kpeni ki ludi yi, ki sua ke yi goa.
- 37 Min yedi yi yaa maama yeni, n go yedi ma bi niba kuli: Yaa gu mani.”

Maka 14

- 1 Mi Pendima jaanma leni yaa dupen n ki pia dabinli jaanma n den sieni dana lie, bi kopadicianba yudanba leni li balimaama bangikaaba den moandi ban baa tieni maama ki cuo Jesu leni bu nunfanbu ki kpa o.
- 2 Bi den tua: “Lan da tieni mi jaanma dana nni, ke ku fuugu n da ti fii bi niba siiga.”
- 3 Jesu den ye Betani o gbaado Simono deni. Wan den ka ki di, o pua den cua ki kubi yaa tiagu n tie alibati tanli, ke ku gbie leni naadi-moanmoano yaa tulale ke o dunga yaba hali boncianla. O den jobidi ku tiagu yeni ki wuli laa tulale Jesu yuli po.
- 4 Yaaba n den ye likani siiga bi nitianba den maadi leni biyaba leni li pabienli ki yedi: “Be yaa po ke o biani yaa tulale n tie na?”
- 5 Bi bi baa fidi ki kuadi o yaa ligi n cie kujapiena kobitaa, ki taa yi ki pa a luoda.” Bi pala den fii o pua yeni po.
- 6 Jesu den yedi ba: “Cedi mani o, be yaa po ke yi yagini o yama? Wan tieni npo yaala na ŋani.

- 7 Kelima a luoda ye leni yi yogunu kuli, yi yaa bua yaa yogunu kuli yi baa fidi ki ŋanbi bipo, ama mini wani kan yaa ye leni yi yogunu kuli.
- 8 O pua na tieni npo wan paani maama. Wan wuli npo tulale yeni, o tuodi ki bogini n gbanandi mi piinma po yo.
- 9 N waani yi i moamoani, ban baa waani o Laabaalinjamo ŋanduna nni naankani kuli, bi baa tiadi ki togidi o pua na n tieni yaala.”
- 10 Bi piiga n niliediba siiga yendo ke bi yi o Judasa Isikalioto den gedi bi kopadicianba yudanba po ki bua ki janbi Jesu ki teni o ba ban cuo o.
- 11 Ban den gbadi o maama bi pala den mangi, ke bi niani o ke bi baa suu o i ligi. Judasa den cili ki lingi wan baa baa yaa folu ki janbi Jesu ki teni ba.
- 12 Yaa dupen n ki pia dabinli jaanma cilidaali, ban yen kodi mi Pendima jaanma pebiga yaa daali yeni, Jesu ŋoadikaaba den buali o: “A bua tin gedi lepo ki ban ŋanbi mi Pendima jaanjiema ŋan je?”
- 13 O den soani o ŋoadikaaba siiga niba lie ki yedi ba: “Kua mani u dogu nni, yi baa tuogi o ja ke o bugi li ñincuali, yin ŋoadi mani o.
- 14 Wan baan kua naankani yin yedi likani diedaano: <Canbaa yedi daa: Mini leni n ŋoadikaaba n baa je mi Pendima jaanjiema yaa candieli nni ye le?>
- 15 O baa waani yi li dietuadili yaali n yaba ki ŋanbi, ke yaala n dagidi kuli ye lienni. Yin ŋanbi mani tipo lankani.”
- 16 O ŋoadikaaba den fii ki kua u dogu nni ki ban sua ke li bonla kuli tie nani wan waani ba maama. Bi den ŋanbi mi Pendima jaanjiema.
- 17 Ku juogu n den baa, Jesu leni bi piiga n niliediba den cua likani.
- 18 Ban den ka u saajekaanu kani ki di yaa yogunu, Jesu den yedi ba: “N waani yi i moamoani, yi siiga nni yendo yua n di leni nni baa janbi nni ki teni ban cuo nni.”
- 19 Bi ŋoadikaaba pala den cili ki biidi ke yendo yendo kuli den yedi o: “Li tie mini yo?”
- 20 O den yedi ba: “Li tie yinba bi piiga n niliediba siiga yendo, yua n taagi ki tungi leni nni ku saatiagu nni na.
- 21 O Ja Bijua caa nani lan diani ki bili opo maama. Ama fala baa ye leni yaa nilo n baa janbi o Ja Bijua. Li den baa tu laa ja po bi yaa den mali o.”
- 22 Ban den di yaa yogunu Jesu den taa dupen, ki tuondi ki cabidi ki teni ba, ki yedi: “Ga mani, line tie n gbanandi.”
- 23 O go den taa ki tadiñokaaga ki den tuondi U Tienu ki teni ba ke bikuli ñuni.
- 24 O den yedi ba: “Yaa bonñokaala n tie na tie n soama, yaama n teni ke U Tienu ŋantaado kua, yaama n baa wuli bi niba boncianla po.

- 25 N waani yi i moamoani, n kan go ño duven, hali min go baa ti ño o o bonpaano U Tienu diema nni yaa daali.”
- 26 Ban den yini Pisominba, bi den ñani ki gedi Olifie Tiidi juali po.
- 27 Jesu den yedi ba: “Yikuli baa ña nni, kelima li diani: <N baa pua o yankpaalo, i pe mo n yadi.>
- 28 Ama n yaa ti fii bi tinkpiba siiga, n baa ga yi liiga ki gedi Galile.”
- 29 Pieli den yedi o: “Yaaba n sieni kuli yaa pala yaa baa biidi ban ña ña, mini wani n kan ña ña.”
- 30 Jesu den yedi o: “N waani a i moamoani, dinla ñiagu na liga, hali ke ku kootongu daa mua milie, a baa nia taalima taa ke ñaa bani nni.”
- 31 Ama Pieli den nia hali boncianla ki yedi: “Baa li yaa tie tiladi ke min taani ki kpe leni a, n kan nia ke mii bani a.” Bikuli den yedi yeni.
- 32 Jesu leni o ñoadikaaba den gedi yaa kaanu n yi Jetesemane nni. O den yedi ba: “Kali mani ne hali min baa jaandi.”
- 33 O den taa Pieli, Jaka leni Jan ke bi yegi leni o. I jeje leni li paboanli den cili ki cuo o.
- 34 O den yedi ba: “Li paboanli cuo nni hali ke li naani n baa kpe yeni, sedi mani ne ki yaa guu.”
- 35 Lani, o den suagi liiga waamu ki baa ki labini, ki jaandi ke li yaa baa tuo, yaa yogunu n kpendi na n lagidi ki ña o.
- 36 O den tua: “N Baa, n Baa, a fidi li bonla kuli, ñan ñani n kani yaa tadiñokaaga n tie na min da ño. Die lan da tua mini ka n bua yaala, ama fine n bua yaala.”
- 37 O den guani o ñoadikaaba kani ki sua ke bi goa, ke o yedi Pieli: “Simono, a goa yo? Ñaa fidi ki guudi baa waamu?”
- 38 Yaa guu mani ki jaandi ke yin da ti kua mi tulinma nni. Li pali bua, ama ti gbanandi nan tadi.”
- 39 O go den piadi, ki go jaandi nani mi kpiama yeni.
- 40 O go den guani bikani ki sua ke bi goagoa, kelima mi guama den gbadi ba. Baa den bani ban baa goa ki yedi o yaala.
- 41 O go den guani mi tataama ki yedi ba: “Yi baa goa ki fuodi mani yo? Li dagidi. U yogunu pundi. Bi janbi o Ja Bijua, ki baa teni nni ti tuonbiadi danba nuu nni.
- 42 Fii mani tin gedi. Diidi mani, yua n baa janbi nni kpendi na.”

- 43 Jesu n da den maadi yaa yogunu, Judasa, yua n tie bi piiga n niliediba siiga yendo, den pundi o kani. Bi kopadicianba yudanba leni li balimaama bangikaaba leni Jufinba nikpeliba n den soani yaa niligu ke bi kukubi mu jugisiemu leni i gbiami den yegi leni o.
- 44 Wani o jjanbido yeni den tuodi ki waani ku niligu yaa maalima n tie na: “Min baa gobini yua yeni, wani n yeni, yin cuo o mani ki gedini o wan da cia.”
- 45 Wani Judasa n pundi likani, lanyogunu liga o den nagini Jesu kani ki yedi o: “Canbaa,” ki gobini o.
- 46 Lani bi niba yeni den bibi Jesu ki cuo o.
- 47 Yaaba n den ye likani siiga yendo den noadi o jugisiega, ki pedi ki joandi bi kopadicianba bado naacemo tubili.
- 48 Jesu den yedi ku niligu: “Yi cua ki kukubi mu jugisiemu leni i gbiami nani yi lingi o sanjalo yeni ki baa cuo nni bii?”
- 49 N den ye leni yi U Tienu diegu nni daali kuli ki bangi yi U Tienu maama, ama yii den cuo nni. Li tua yeni ke yaala n diani i Diani nni n tieni ki dudi.”
- 50 Lani bi nɔadikaaba kuli den ŋa o ki sani.
- 51 O jawaalo den ŋua Jesu ki goli bu kpalibu bebe. Ban den cuo o,
- 52 o den ŋmadi ki ŋa o kpalibu yeni ki sani mubili.
- 53 Bi den gedini Jesu bi kopadicianba bado kani. Bi kopadicianba yudanba leni bi nikpeliba leni li balimaama bangikaaba den taani lankani.
- 54 Pieli den ŋua Jesu foagima hali ki ban pundi bi kopadicianba bado luolu nni. O den ka leni bi naacenba ki yie mi fantama.
- 55 Bi kopadicianba yudanba leni Jufinba cancannikpeliba taancianli kuli den lingi yaa siedi n baa pa ba u sanu ban teni ban kpa Jesu. Ama baa den baa.
- 56 Bi niba boncianla den tieni Jesu po mi siedi-faama, ama bi siedi yeni ki den taa yenma.
- 57 Bi tianba den fii ki sedi ki tieni opo yaa siedi-faama n tie na ki yedi:
- 58 ” Ti den gbadi ke o yedi: <N baa mudi U Tienu diegu na, o nisaalo nuu n maa yaala, ki go maa U Tienu diegu toagu dana taa, nisaalo nuu n kaa maa yaagu.> “
- 59 Baa laa maama po bi siedi naa den taa yenma.
- 60 Lani bi kopadicianba bado den fii ki sedi bi kukuli siiga ki buali Jesu: “A kan guani maamaba kuli? Yaa niba n ye ne tiendi apo be siedo nna?”
- 61 Jesu den ŋmini suo, waa guani liba kuli. Bi kopadicianba bado go den buali o: “A tie U Tienu n Gandi Yua, U Tienu yua n pia ti kpiagidi yaa Bijua bi?”

- 62 Jesu den yedi o: “N tie wani. Yi baa ti le ke o Ja Bijua ka U Paaciamu Kuli Daano jienu po, ki go le ke o ñani tanpoli ki kpendi ti tawadi nni.”
- 63 Lane bi kopadicianba bado den cuo wani oba yaa tiayiekaadi ki padi ki yedi: “Ti go bua siedinba ki tieni be?”
- 64 Yi gbadi ke o sugi U Tienu. Yi jagi be?” Bikuli den taani ki yedi ke li pundi wan kpe.
- 65 Lani bi tianba den cili ki siini opo ti ñinsandi, ki pini o nunga li cabili ki kudi o a nukula ki tua o: “Dme pua ña? Bandi o.” Bi naacenba den taa o ki pabidi o i tanpabi.
- 66 Pieli den ye tiipo bi kopadicianba bado luolu nni yeni, ke yaa jafanba n tuuni ku diegu yeni niinni siiga yendo den cua likani.
- 67 Wan den laa Pieli ke o yie mi fantama, o den noanli o ki yedi o: “A moko den ye leni Nasaleti yua Jesu.”
- 68 Pieli den nia ki yedi: “Mii bani ñan bua ki yedi yaala, mii ga.” Lani o den ñani u luolu nni ki tagi ki caa bu buliñoajabu po ke ku kootongu mua.
- 69 O jafaano yeni den laa o ki go yedi yaaba n se likani: “One moko tie bi jaba yeni siiga yua de.” Pieli go den nia.
- 70 Lan yen waamu yaaba n ye likani den yedi Pieli: “Moamoani lige, a moko tie laa niba siiga yua, kelima a tie Galile yua.”
- 71 Lanwani Pieli den cili ki solini o yuli ki go polini ki tua: “Mii bani yin maadi yaa ja yeni yaa maama yeni.”
- 72 Lanyogunu ku kootongu go den mua mi liema, ke Pieli di den tiadi Jesu n bi maadi o yaama ki yedi: “Hali ke ku kootongu daa mua mi liema, a baa nia taalima taa ke ñaa bani nni.” Lani o den ñani ki ban buudi.

Maka 15

- 1 U yienu pudima yogunu bi kopadicianba yudanba, bi nikpeliba li balimaama bangikaaba leni bi cancannikpeliba den taani ki juogi. Bi den loli Jesu ki gedini o ki ban teni o Pilata.
- 2 Pilata den buali o: “A tie Jufinba bado bi?” Jesu den goa ki yedi o: “Fini n yedi yeni.”
- 3 Bi kopadicianba yudanba den maadi Pilata ki kuli Jesu boncianla.
- 4 Pilata go den buali o: “A kan goa ki yedi maamaba bi? Cengi ban maadi ki kuliti a yaala kuli.”
- 5 Ama Jesu ki go den guani maamaba kuli. Li den paki Pilata.

- 6 Mi Pendima jaanma kuli Pilata den yen faabi kpaadiyenli ku niligu n mia o wan faabi yua.
- 7 Li den sua ke yaaba n yie li bali danba ki tieni mi janjanma ki ku bi niba ye li kpaadidieli nni. Bi siiga nni yendo den yi Balabasa.
- 8 Ku niligu den cua Pilata kani ki mia o ke wan tieni bipo nani wan maani ki tiendi maama.
- 9 O den goa ki yedi ba: "Yi bua min faabi yipo yinba Jufinba bado yeni bi?"
- 10 Kelima o den bani ke bi kopadicianba yudanba den cuo Jesu ki cuani o li bujjali kani kelima bi nunponbiadili po.
- 11 Bi kopadicianba yudanba den tigrini ku niligu ke ban mia Pilata wan faabi bipo Balabasa.
- 12 Pilata go den buali ba: "N nan baa tieni yin yi yua Jufinba bado yeni lede?"
- 13 Bi go den tiani ke li pa ki cie ki yedi: "Joani o li dapoanpoanli po."
- 14 Pilata den yedi ba: "Be yaa po? O tieni be ke li bia?" Bi go den tiani ki pugini: "Joani o li dapoanpoanli po."
- 15 Pilata den bua ki mangi ku niligu pali, lani yaa po o den faabi bipo Balabasa. O den teni ke bi pua Jesu i baliji, ki taa o ki teni a minteela ban ban joani o li dapoanpoanli po.
- 16 A minteela den gedinu Jesu ki ban kuani o gufeneeli diegu nni wan ja ti buudi naankani, ki yini bi cagili kuli.
- 17 Bi den golini o bu kpalimoanbu ki taa i konkoni ki piani nani ki badifogiliga yeni ki cibini o.
- 18 Lani bi den fuondi o ki tua: "Ti fuondi a, fini Jufinba bado."
- 19 Bi den pua o yuli li kankagili, ki siini opo ti ñinsandi, ki gbaandi o nintuali ki pugi o.
- 20 Ban den ñuadiñuadi o yeni ki gbeni, bi den goliti bu kpalimoanbu yeni ki goa ki lani o o yaa tiadi, ki ñani o ki caani o ki baan kpa a ki joani o li dapoanpoanli po.
- 21 O ja den ye ki yi Simono, ki den tie Silena dogu yua, Alesanda leni Lufusa baa, den ñani u kuanu po ki kpendi ki kadi leni ba, ke bi tieni o u paalu ke o bugi Jesu dapoanpoanli.
- 22 Bi den gedinu Jesu ban yi yaa kaanu Goligota, lani bua ki yedi: "Ku Yukuokuogu kaanu."
- 23 Bi den bua ki teni o yaa duven n kali leni mili, ama waa den ga.

- 24 Bi den joani o li dapoanpoanli po, ki boagidi o tiayiekaadi ki den toani tiatia o tiayiekaadi po, ki baa le yua kuli n baa baa yaala.
- 25 Ban den joani o li dapoanpoanli po den tie u yienu n den paagi yaa yogunu.
- 26 Yaa diani n den waani ban jia o buudi ki ku o yaala yaa po den tie yine: "Jufinba yaa bado."
- 27 Bi go den joani sanjiaba lie a dapoanpoana po, yendo o jienu po, o yua o ganu po.
- [28 Yeni, li den tieni nani i Diani n yedi maama: "Bi den nua o ke o taa yenma leni ti tuonbiadi danba.]"
- 29 Bi santagiba den sugidi o, ki fegini bi yula ki tua: "Hei, fini yua n baa mudi U Tienu diegu ki go maa gu dana taa,
- 30 ga a yuli, ki jiidi li dapoanpoanli po."
- 31 Bi kopadicianba yudanba leni li balimaama bangikaaba moko den ñuadi o yeni bi siiga ki tua: "O den ga nitoaba ki nan kan di fidi ki ga o yuli."
- 32 Bi go den tua: " U Tienu n Gandi Yua, wani Isalele yaaba bado, n jiidi li dapoanpoanli po moala na, ke tin le ki daani o." Ban den taani ki joani wani leni yaaba a dapoanpoana po moko den sugidi o.
- 33 Lan den pundi u yensiicocolu, li biigili den tieni ki tinga nni kuli ki yaa caa hali li yenlebidili.
- 34 Lanyogunu Jesu den tiani boncianla: "Elowi, Elowi, lama sabakitani." Iani n tie: "N Tienu, n Tienu, be yaa po ke a ña nni?"
- 35 Yaa niba n den ye likani bi tianba n den gbadi, bi den yedi: "Diidi, o yi o sawalipualo Elia."
- 36 Bi siiga nni yendo den sani ki pagini u cietuogu mi ñinmiligima nni, ki fini li kankagili ki yugidi ki teni o ke wan ño. O nilo yeni den yedi o lieba: "Cedi mani tin le Elia yaa baa cua ki jiini o."
- 37 Jesu den tiani ke li pa, ki fuo ki jiini.
- 38 U Tienu diegu kpalidoaginkaabu den padi siiga nni ki cili tanpoli ki ban jiidi hali tinga, ki boagidi boaga lie.
- 39 Minteela kobiga yudaano, yua n den se ki tiegi Jesu, n den laa ke o kpe yeni, o den yedi: "Moamoani, o ja na den tie U Tienu Bijua yo."
- 40 Bi puoba moko den se foagima ki diidi. Li den pia bi siiga Magidala dogu yua Maliyama, leni Maliyama yua n tie Jaka, o jawaalo leni Jose naa, leni Salome.
- 41 Jesu n den ye Galile, bi puoba yeni den ñua o ki todi o o yema po. Potoaba yaaba n yaba moko den ye likani. Bi den ciani Jesu ki cua Jelusalem.

⁴² Laa daali den tie li boginli daali, lani n tie Jufinba n yen bogini yaala kuli mi fuodima daali po. Lani yaa po ku jofangu yogunu,

⁴³ Alimate dogu yua Josefi, yua n tie bi cancannikpeliba siiga yendo ki pia ti kpiagidi, ki moko guu ke U Tienu diema yogunu n pundi, den paagi o pali ki gedi Pilata po ki ban mia wan teni o Jesu o kpiemo.

⁴⁴ Li den paki Pilata leni Jesu n kpe tontoni maama. O den yini minteela kobiga yudaano ki buali o o yaa kpe ke li waagi?

⁴⁵ Minteela kobiga yudaano n den waani o lan tie maama, o den tuo ke Josefi taa o kpiemo.

⁴⁶ Josefi den da bu kpalipienbu ki gedi ki ban jiini o kpiemo li dapoanpoanli po, ki bobini o bu kpalipienbu yeni, ki ban duani o li kuli nni, ban kpiedi yaali ku tangu niinni. O den bindi ku tanpabigu ki biini li kuli ñoabu.

⁴⁷ Magidala yaa Maliyama leni Jose naa Maliyama den diidi ban duani Jesu o kpiemo naankani.

Maka 16

¹ Mi fuodima daali n den pendi, Magidala yua Maliyama, leni Jaka naa Maliyama, leni Salome den da yaa kpama n pia u nuulimanu ki baa gedi ki ban sogi Jesu o kpiemo.

² A danleleeda cilima daali ku tiñaapanpangu bi den gedi li kuli po u yienu pudima yogunu.

³ Bi den maadi leni biyaba ki tua: “Dme n baa bindi tipo ku tanpabigu ki pigidi gu li kuli ñoabu?”

⁴ Bi den yaadi ki diidi ki sua ke ku tanpabigu yaagu n den yaba boncianla yeni bindi ki pigidi.

⁵ Bi den kua li kuli nni ki sua ke o jawaalo ka jienu po ki laa liadipiencianli. Ti jawaandi den cuo ba.

⁶ O den yedi ba: “Yin da jie mani, yi lingi Nasaleti yua Jesu, ban den joani yua li dapoanpoanli po. Waa go ye ne, o fii bi tinkpiba siiga. Diidi mani ban den duani o naankani.

⁷ Gedi mani ki ban waani o ñoadikaaba leni Pieli, ke o ga yi liiga ki caa Galile. Yi baa le o lanpo nani wan den yedi yi maama.”

⁸ I jeje leni ki yanlidiga den cuo ba ke bi digibi, ki ñani li kuli nni ki sani ki ban caa. Baa den yedi oba liba kelima ti jawaandi po.

[⁹ Jesu n den fii bi tinkpiba siiga a danleleeda cilima daali tiñaapanpangu, o den kpa doagidi o yuli Magidala Maliyama po, wan den ñani yua yaa niinni cicibiadimu lele.

- 10 O pua yeni den gedi ki ban puni Jesu yegininlieba li laabaalo, bani yaaba n den ye leni li paboanli ki buudi yeni.
- 11 Ban den gbadi ke Jesu go fo, ke o pua yeni laa o, baa den daani o maama.
- 12 Lani yaa puoli Jesu go den doagidi o yuli nani nitoa yeni o njoadikaaba siiga niba lie po, ke bi ye u sanu nni ki caa i kuani po.
- 13 Bi den guani bi lieba kani ki waani ba, ama baa den daani bani moko yaa maama.
- 14 Lani yaa puoli Jesu go den doagidi o yuli bi piiga n niyendiba po ban di yaa yogunu. O den jaligi ba bi dandanluoma leni bi pajuaga kuli po, kelima baa daani yaaba n laa o ke o fii bi tinkpiba siiga maama.
- 15 Lani o den yedi ba: “Gedi mani njoanduna nni kuli ki ban yaa wangi bi niba kuli o Laabaalinjamo.
- 16 Yua n tuo ki daani ki go batisi kuli baa tindi. Ama yua n ki daani, bi baa jia leni ti buudi ki cuo o.
- 17 Diidi yaa bancianma n baa nja yaaba n daani: N yeli nni bi baa deli mu cicibiadimu, bi baa maadi mi malanma,
- 18 bi baa cuo i we, bi yaa ñuni ñoagubiaduba, li kan tieni ba yaala n bia, bi baa maandi bi nii a yiama po ban yaa paagidi.”
- 19 O Diedo Jesu n den maadi leni o njoadikaaba yeni, o den doni tanpoli, ki ban kali U Tienu jenu po.
- 20 O njoadikaaba den gedi ki ban wangi o Laabaalinjamo i kaani kuli. O Diedo den tuuni leni ba ki saagi o Laabaalinjamo po i moamoani leni yaa bancianma n den tiendi.]

Luka

Luka 1

- 1 N buado Tewofila, bi niba boncianla den moandi ki diani yaala n den tientieni ti siiga yaa togida.
- 2 Bi den diani la ki n̄oadi yaaba n den laa laa bonla leni bi nuni hali li cilima, ki tua o Laabaalin̄amo wangikaaba n den togidi ti maama.
- 3 N den tagidi ki bandi laa bonla kuli bonn̄anla ki cili hali li cilima. Min bandi likuli yeni, n moko sua ke li n̄ani min diani apo ki n̄oan̄oadi li fuuli,
- 4 ki teni n̄an bandi ke n̄an den baa yaa bangima tie moamoani cain.
- 5 Elodo n den ka ti gbandi po Jude diema nni, U Tienu kopadicianba siiga yendo den ye ke bi yi o Sakali. O den tie U Tienu kopadicianba caga siiga cagiyenli yua, Abia yaa cagili. O pua moko den tie Alono puolin̄uanu ki yi Elisabeta.
- 6 Bani bonba lie yeni kuli den tiegi U Tienu nintuali. Bi den n̄ua o Diedo balimaama leni o mabilikaama kuli cain kaa pia tagili.
- 7 Ama baa den pia biga, kelima Elisabeta den tie n̄oaliga. Bani bonba lie kuli den kpeligi.
- 8 Sakali den tuuni o kopadician-tuonli U Tienu nintuali kelima wan den ye yaa cagili nni n baa soani yaa yogunu pundi.
- 9 Bi den toani tiatia nani U Tienu kopadicianba n maani ki tiendi maama, ki gandi o ke o baa kua o Diedo dieli nni ki ju a dugibila.
- 10 Ban den juugi a dugibila yaa yogunu, U Tienu niba nitaanli kuli den ye niini ki jaandi.
- 11 Lani o Diedo maleki den sedi a dugibila padibinbinli jienu po ki doagidi o yuli Sakali kani.
- 12 Sakali n den laa o, o yama den yagi ke ti jawaandi cuo o.
- 13 Ama Maleki den yedi o: “Sakali, n̄an da jie, U Tienu ga a miabu, a pua Elisabeta baa maa apo bonjaga, n̄an yini o Jan.
- 14 O baa tie apo paman-cianli, yaaba n baa mangi bi pala kelima o madi po baa yaba.
- 15 O baa tie niamo o Diedo nintuali, o kan ño duven leni yaa daama n bia kuli. O baa gbie leni U Tienu Fuoma Yua hali ki da ye o naa tugu nni.
- 16 O baa gobidi ki guani Isalele buolu yaaba boncianla o Diedo bi Tienu kani.

- 17 O baa cuoni U Tienu nintuali leni Elia yantiali buolu leni o paalu, ki teni bibaanba n goa ki mangi leni bi bila. Ki teni bi ni yiekaaba n baa bi nitegingkaaba yanfuoma. O baa bogini bi niba bi pala n tuo o Diedo po.”
- 18 Sakali den yedi maleki: “N baa bandi lede ke lankuli tie moamoani? Kelima n kpeligi, n pua mo podi.”
- 19 Maleki den goa ki yedi o: “Mini Gabiyeli, yua n ye U Tienu kani ki tuuni opo. O soani nni ke min maadi a ki waani laa laabaaliqamo.
- 20 Nani njan ki dugi n maama po yaama n baa tieni mi yogunu yaa pundi yeni, a baa tua muulo ki kan go fidi ki maadi hali laa bonla n baan tieni yaa daali.”
- 21 Bi niba yaaba n den ye niini yeni den ji Sakali ke li paki ba leni wan waagi U Tienu diegu nni maama.
- 22 Wan den nani, waa fidi ki maadi leni ba. Lane bi den bandi ke o laa li bonlekaala U Tienu diegu nni. O den maadi leni ba leni o nii, ki di tie muulo.
- 23 Sakali tuonli U Tienu diegu nni dana n den gbeni, o den kuni o denpo.
- 24 Yogunuba n den pendi, o pua Elisabeta den punbi. O den ye deenni yogunu kuli hali nmaali muu, ki maadi leni o yuli ki tua:
- 25 ” O Diedo tieni npo line wan jagi ke o baa nani npo i fe yaa yogunu bi niba siiga.”
- 26 Sakali pua tugu nmaluobilo nni U Tienu den soani yaa maleki n yi Gabiyeli Nasaleti, yaa dogu n ye Galile diema nni.
- 27 O den soani o li powandiali kani. Yua n den tie yaa ja n yi Josefi yaa toginaa ki tie Dafidi diegu nni yua. Li powandiali yeni den yi Maliyama.
- 28 Maleki yeni den cua o kani ki yedi o: “N fuondi a, fini yua n baa li njanbili U Tienu kani. O Diedo ye leni a.”
- 29 Maliyama yama den yagi boncianla laa maama po, ke o buali o yuli laa fuondi buolu n bua ki yedi yaala.
- 30 Maleki den yedi o: “Maliyama, njan da jie, kelima a baa li njanbili U Tienu kani.
- 31 Diidi, a baa punbi ki maa bonjaga. Dan yini o Jesu.
- 32 O baa tie niamo, bi baa yini Tanpojoma Tienu Bijua. O Diedo U Tienu n baa kaani o o yaaja Dafidi gbandi po,
- 33 wan yaa die Jakobo buolu yaaba hali yaa yogu kuli, o diema kan baa juodima hali abada.”
- 34 Maliyama den yedi maleki: “Min kaa bani ja yeni, lani mo ba ga lede ki tieni?”

- 35 Maleki den goa ki yedi o: “U Tienu Fuoma Yua baa cua a kani, Tanpojoma Tienu paalu baa yini apo. Lani yaa po bi baa yini ñan baa maa yaa bigagidikaaga yeni U Tienu Bijua.
- 36 Diidi, a kpiilo Elisabeta, o moko punbi bonjaga o pociandi nni. Ban den tua yua ke o tie ñoaliga o di ye o ñmaluobilo nni.
- 37 Kelima U Tienu ki pia wan kan fidi yaala.”
- 38 Maliyama den yedi: “N tie o Diedo yonbo, lan tua npo nani ñan yedi maama.” Maleki den ñani o kani.
- 39 Laa yogunu Maliyama den fii ki jaligi ki gedi yaa dogu n ye a juana po, Jude diema nni.
- 40 O den kua Sakali deni ki fuondi Elisabeta.
- 41 Elisabeta n den gbadi Maliyama fuondi yaa yogunu, o biga den jeli o tugu nni, U Tienu Fuoma Yua den gbieni Elisabeta
- 42 ke o kpaani: “A baa li seli ki cie bi puoba kuli a tugu nni biga mo baa li seli.
- 43 Be n teni ke n baa ke fini n Diedo naa cua n kani?
- 44 Diidi, min gbadi a fuondi yaa yogunu liga, ki biga ban jeli n tugu nni leni li pamancianli.
- 45 Li pamanli ye leni a fini yua n daani ke wani o Diedo n soani ke bi yedi a yaa bonla baa tieni.”
- 46 Maliyama den yedi: “N kpiagi o Diedo,
- 47 N pali mani hali boncianla Kelima wani U Tienu n Candaano po,
- 48 Kelima o laa npo, Mini o yonbo yua n tie taliga. Dinla liiga nifiima n tu nifiima kuli Baa yedi ke li pamanli ye leni nni,
- 49 Kelima wani U Paaciamu Kuli Daano Tieni npo yaa bonla n pia pakili. O yeli gagidi ki ñani.
- 50 O baa gba mi niñima yaaba n fangi o Nifiima n tu nifiima kuli po.
- 51 O doagidi o nuu paalu, Ki yadi ti yantia-japaadi danba.
- 52 O jiini i paaciami danba bi bali kalikaani po Ki fiini taliginba.
- 53 O guoni a konkonba li bonñanla, Ki cabi a piada u nukuomu.
- 54 O todi o naacenba Isalele yaaba. Waa sundi ki doagidi o niñingbadima,
- 55 Nani wan den yedi ti yaajanba maama, Abalahama leni o puolinjuani po yaa yogu kuli.”
- 56 Maliyama den kali Elisabeta kani ke li bua ki pundi ñmaali taa, ki goa ki kuni o denpo.

- 57 Elisabeta maayogunu den pundi ke o mali bonjaga.
- 58 O yieninlieba leni o kpiiba den gbadi ke o Diedo gbadi opo mi niñincianma, ki taani ki mangi bi pala leni o.
- 59 Li daniili daali bi den cua ki baa kuani ki canpandiga ku koanciagu. Bi den bua ki yini o o baa yeli Sakali.
- 60 Ama o naa den yedi: “Yeni ka, o baa yi Jan.”
- 61 Bi den yedi o: “A kpiiba siiga ki pia yua n yi laa yeli.”
- 62 Bi den maadi o baa mi muulima, ki bua ki bandi wan bua ki biga n yaa yi maama.
- 63 Sakali den mia wan baa diani naani, ki diani lipo: “O yeli yi Jan.” Li den paki bikuli.
- 64 Lanyogunu lanyogunu Sakali lanbu den tabidi, ke o fidi ki yaadi ki pagi U Tienu.
- 65 Ti jawaandi den cuo bi yieninlieba kuli. Yaaba n den ye Jude diema nni kuli den maadi laa bonla kuli bi siiga.
- 66 Yaaba n den gbadi likuli den kubi la bi pala nni ki tua: “Ki naa biga baa tua be.” Moamoani, o Diedo nuu den kubi o.
- 67 Ki biga baa Sakali den gbie leni U Tienu Fuoma Yua ki pua sawali ki yedi:
- 68 ” O Diedo Isalele Tienu n baa ti pagidi, Kelima o laa o niba po ki da ki faabi ba.
- 69 Ki fiini tipo o naacemo Dafidi diegu nni Yaa Candaano n pa.
- 70 O tieni wan den teni ke o sawalipua-gagidikaaba Maadi yaala hali yogu.
- 71 O den niani ke o baa ga ti ti yibalinba nuu nni, Leni bani yaaba n nani ti kuli yaa nuu nni.
- 72 Yeni o gbadi ti yaajanba po mi niñima, Ki tiadi o nantaado yua n gagidi ki nani po,
- 73 Wan den poli ki kuani yua leni ti yaaja Abalahama,
- 74 Ke o baa ga ti ti yibalinba nuu nni Ki teni tin yaa jaandi o kaa jie,
- 75 Ki yaa cuoni o nintuali leni mi gagidiŋanma Leni mi teginma hali ti miali dana kuli.
- 76 Fini ki canpandiga, bi baa yi ŋa Tienu Yua n ye hali Tanpojoma yaa sawalipualo Kelima a baa ga o Diedo liiga, Ki yaa njanbidi o sani,
- 77 Ki teni o niba n le o tindima, Kelima o tieni bipo sugili bi tuonbiadi po.

⁷⁸ Kelima ti Tienu yaa niñingbadicianma yaa po O teni ke o yenma ñani tanpoli Ki yendi tipo nani u yienu n pudi maama yeni,

⁷⁹ Ki baa yendi yaaba n ye li biigili nni Leni mi kuuma jinjingu nni po, Ki gobidi ti ke tin kua ki yaa cuoni Mi yanduanma sanu nni.”

⁸⁰ Ki biga yeni den kpedi ki go fandi bonjanla, ki ye li fuali nni hali yaa daali ke o den ti doagidi o yuli Isalele yaaba po.

Luka 2

¹ Laa yogunu Sesa Ogusita den ñani li ñoabonli ke li yadi i kaani kuli ki yedi ke ban coadi Loma diema yaaba kuli.

² Laa coadikpiali den tieni Kilinusi n den tie Sili diema gufeneeli yaa yogunu.

³ Yua kuli den caa ke ban coadi o o dandogu nni.

⁴ Josefi moko den fii Nasaleti dogu yu n ye Galile diema nni, ki gedi Jude diema Dafidi maadogu Betelema nni kelima o den tie Dafidi puolinuanu, leni o diegu nni yua.

⁵ O den gedi ke ban ban coadi wani leni o toginaa Maliyama, yua n den punbi.

⁶ Ban den ye Betelema, o maayogunu den pundi.

⁷ O den mali o posabiga, bonjaga. O den bobini o ti canpandi tiadi ki duani o ku yankpaku nni, kelima kaanu ki den ye bipo ku candiegu nni.

⁸ Laa tinkunu nni bi yankpaaba den ye ku muagu nni ki gu bi yandi ku ñiagu.

⁹ O Diedo maleki den doagidi o yuli bikani. O Diedo kpiagidi mo den yendi ki lindi ba, ke ti jawaandi cuo ba boncianla.

¹⁰ Maleki den yedi ba: “Da jie mani. Kelima n cuani yipo o laabaalinamo, yua n baa tua bi niba kuli po pamancianli.

¹¹ Lani n tie ke dinla, Dafidi dogu nni, bi mali yipo o Candaano, yua n tie Kilisiti, o Diedo.

¹² Line n baa tie yaa maalima n baa teni yin bandi o, yi baa le ki canpandiga ke bi bobini o ti canpandi tiadi ki duani o ku yankpaku nni.”

¹³ Lanyogunu malekinba boncianla den doagidi bikani ki taani leni maleki yeni ki pagi U Tienu ki tua:

¹⁴ ” U Tienu n baa ti kpiagidi hali tanpojoma, Yaa niba n mangi o pali ki tinga nni N yaa pia mi yanduanma.”

¹⁵ Malekinba n den ñani bikani ki goa tanpoli po, bi yankpaaba den yedi biyaba: “Tin gedi mani tonma hali Betelema ki ban le yaala n tieni, o Diedo n waani ti yaala.”

- 16 Bi den jaligi ki gedi ki lingi ki laa Maliyama leni Josefi, ki go laa ki canpandiga ke o dua ku yankpaku nni.
- 17 Ban den laa likuli bi den togidi maleki n den waani ba yaala ki canpandiga po.
- 18 Bi yankpaaba n den togidi yaala den paki yaaba n den gbadi kuli.
- 19 Maliyama den kubi laa togida kuli o pali nni ki kpaagi lipo.
- 20 Bi yankpaaba den lebidi ki goa ki kpiagidi U Tienu, ki go pagi o ban gbadi ki go laa yaala kuli po, ke likuli den tie nani maleki n waani ba maama.
- 21 Ki canpandiga yeni madi daniili daali n den pundi, bi den kuani o ku koanciagu, ki cili o yeli Jesu, maleki n den waani ba yaa yeli hali ke o naa daa punbi o.
- 22 Bi waliñanbima dana n den pundi nani Musa balimaama n bili maama, bi den gedini ki canpandiga Jelusalema, ki baa gagidi o o Diedo po,
- 23 nani lan diani maama o Diedo balimaama nni: bonjakpiaga kuli, bi baa gagidi o o Diedo po.
- 24 Bi go den cuani nani o Diedo balimaama n bili ban baa padi U Tienu po, lani n tie kpaajefanmu lie, yaaka kpaajenawuundi lie.
- 25 Li yogunu o ja den ye Jelusalema ke bi yi o Simeyono. O den tie niteginka ki go fangi U Tienu, ki gu yua n baa baagi Isalele buolu yaaba. U Tienu Fuoma Yua den ye leni o.
- 26 Li den sua ke U Tienu Fuoma Yua tuodi ki doagidi ki waani o ke o kan kpe kaa laa o Diedo n Gandi Yua.
- 27 U Tienu Fuoma den fiini o ke o cua U Tienu diegu nni. Ki canpandiga Jesu danba n den cuani o ki baa tieni opo U Tienu balimaama n bili yaala,
- 28 Simeyono den ga o ki ñmabi, ki pagi U Tienu ki yedi:
- 29 ” Moala n Diedo, Ðan pa mini a naacemo N kuni leni mi yanduanma, Kelima a kuani a ñoanianu,
- 30 Kelima n nuni laa Ðan soani tipo yaa faabima,
- 31 Ðan bogini yaama Ke ñanduna nibuoli kuli baa le,
- 32 Yaama n tie yenma ki baa yendi I nibuoli kuli ki teni ban bandi a, Ki go tie ti kpiagidi A niba Isalele buolu yaaba po.”
- 33 Li den paki Jesu baa leni o naa leni Simeyono n maadi yaa maama opo.
- 34 Simeyono den gaali ba ki yedi o naa Maliyama: “Diidi ki le, U Tienu bili ke ki naa biga baa teni ke Isalele buolu yaaba siiga boncianla n baa, boncianla mo n fii. O go baa tie U Tienu sinankeeni bi nitianba n baa yie yua,

- 35 kelima o baa teni bi niba boncianla n jagi yaala bi pala nni n doagidi. Fini mo, yaa paboanli n tie nani ki jugisiega n baa muu a pali.”
- 36 O sawalipualo den ye ki yi Hana ki tie Fanueli yaa bisalo Asela buolu yua, ki den kpeligi boncianla. O den tieni bina lele leni o calo hali o jafandi nni.
- 37 O di den tie kpepuoli ki pia piinii n bina naa. Waa den ña U Tienu diegu nni, o den tuuni U Tienu po u yensiinu leni ku ñiagu kuli leni mi ñoalolima leni i jaandi.
- 38 Lanyogunu liga, o den nagini bikani ki pagi U Tienu ki maadimaadi yaaba n gu Jelusalema daafaabima kuli Jesu maama.
- 39 Josefi leni Maliyama n den tieni o Diedo balimaama n bili yaala kuli ki gbeni, bi den lebidi ki guani Galile nni bi dogu Nasaleti po.
- 40 Ki biga den fandi ke o gbanmanu pugidi. O den pia mi yanfuoma boncianla, U Tienu ñanbili mo den ye leni o.
- 41 Jesu danba den maani ki caa Jelusalema binli kuli mi Pendima jaanma yogunu.
- 42 Jesu n den pia piiga n bina lie, bi den gedi Jelusalema laa jaanma po nani ban maani ki tiendi maama.
- 43 Mi jaanma dana n den pendi ke bi goa ki kuni, ki biga Jesu den sedi Jelusalema. O danba ki den faami.
- 44 Nani ban den tama ke o ye leni bi santagilieba yeni, bi den cuoni damunli ki lingi o bi kpiiba leni bi bankaaba kuli kani.
- 45 Ban ki den laa o, bi den lebidi ki guani Jelusalema ki baan lingi o.
- 46 Li dataali daali bi den laa o U Tienu diegu nni, ke o ka U Tienu balimaama bangikacianba siiga, ki cengi bi maama ki go buali ba i buali.
- 47 Li den paki yaaba n gba o maama kuli kelima o yanfuoma leni o maguankaama po.
- 48 O danba n den laa o, li den paki ba boncianla, ke o naa yedi o: “N biga, be n teni ke a tieni ti line? Diidi, a baa leni mini kuli den ye leni ti yanyagiciandi ki lingi a.”
- 49 O den yedi ba: “Be n teni ke yi lingi nni? Yii bani ke li tie tiladi min yaa ye n Baa dieli nni?”
- 50 Ama baa den ga wan yedi ba yaala.
- 51 O den yegi leni ba ki kuni Nasaleti, ki tuo ki ñua bi maama. O naa den kubi laa bonla kuli o pali nni.
- 52 Jesu den fandi ki go kpedi ke o yanfuoma pugidi. U Tienu pali leni bi niba yaa pala kuli den mani opo ki pugidi.

Luka 3

- 1 Loma yaaba badiciamo Tibeli Sesa bali piiga n binmuuli binli, Ponisa Pilata den tie Jude diema gufeneeli, Elodo den die Galile diema, o waalo Filipi n yaa die Itule leni Takonita diema, Lisaniaa mo n yaa die Abilena diema.
- 2 Hana leni Kayifa den taani ki tie bi kopadicianba badiba. Laa binle Sakali bijua Jan den ye mi fanpienma nni, ke U Tienu maadi leni o.
- 3 Lane o den caa yaa dogi n baali Judana ki wangi bi niba ke ban lebidi bi yama ke wan batisi ba ban baa bi tuonbiadi sugili.
- 4 Nani lan diani maama o sawalipualo Esayi tili nni: O nilo kpaani mi fanpienma nni ki tua: Yin bogini mani o Diedo sanu, Ki naadi mani o sani.
- 5 Bi baa gbieni ti joaloandi kuli, Ki jiini joacianli leni joabiga kuli ki ladi ki dagini, Ki naadi a sangoana, Ki piini ti sanbuodi.
- 6 Nisaalo kuli baa le U Tienu faabima.
- 7 A nigola den kpendi Jan kani ke wan batisi ba. O den yieni ba: “Yinba, u waalabi-buolu na, nme fandi yi yin sani ki cia U Tienu pabienli yaali n baa cua na?”
- 8 Yin yaa tuuni mani yaa tuona n doagidi ke yi lebidi yi yama. Yin da tua yi pala nni: <Ti pia Abalahama ke o tie ti yaaja.> N waani yi ke U Tienu baa fidi ki teni yaa tana n tie na n tua Abalahama puoliquni.
- 9 Baa moala bi caani li yali i tijiini po. Yaa tibu n ki luoni yaa bonluonkaala n nani kuli, bi baa pedi bu ki lu mi fantama nni.”
- 10 A nigola den buali o ki tua: “Ti nan baa tieni lede?”
- 11 O den goa ki yedi ba: “Yua n pia liada lie, wan boagidi leni yua n ki pia, yua n pia mi jiema moko n tieni yeni.”
- 12 Bi lubigaaba moko den cua ke wan batisi ba, ki yedi o: “Canbaa, ti baa tieni lede?”
- 13 O den goa ki yedi ba: “Yin da ga mani li lubili ki cie ban bili maama.”
- 14 A minteela moko den buali o: “Ti mo baa tieni lede?” O den yedi ba: “Da tiendi mani bi niba u paalu, ki da gaani suuna ki kuli oba. Yin mangi mani yi pala leni yi nmapani.”
- 15 Bi niba den gu ki sugini U Tienu n Gandi Yua cuama. Bikuli den buali bi yula Jan yaa tie U Tienu n Gandi Yua.
- 16 O den yedi bikuli: “Mini n batisi yi leni mi nima, ama yua n pia u paalu ki cie nni baa cua, mii pundi baa yua n baa loti o cacaagbansiama. Wani, o baa batisi yi leni U Tienu Fuoma Yua, leni mi fantama.

- 17 O kubi o kaaligu o nuu nni, o baa n̄anbi o jalu cain, ki lendi ki tigi ki wodi ki kuodi o buali nni, ki nan sia mi fenma yaa fantama n kaa pia gbindima.”
- 18 Jan wangi bi niba o laabaalin̄amo ki go tundi ba tunditoe boncianla.
- 19 Ama wan den funi leni Elodo yua n den die Galile kelima o waalo pua Elodiasa po leni wan tieni yaa tuonbiada kuli po,
- 20 Elodo go den pugini laa tuonbiadi kuli po tuonbiatoadi, ki luoni Jan li kpaadidieli nni.
- 21 Bi niba kuli n den kpendi ke Jan batisi ba, o den batisi Jesu moko. Jesu n den jaandi yaa yogunu, tanpoli den luodi
- 22 ke U Tienu Fuoma Yua ñani lipo ke o nannanli naani leni ki kpaajiega ki jiidi ki jagini Jesu po. Bi den gbadi u nialu ke u maadi hali tanpoli po ki yedi: “A tie n Bijabuadiga, n pali mani apo hali boncianla.”
- 23 Jesu den cili o tuonli ki pia nani bina piitaa. Bi den nua ke o tie Josefi bijua. Josefi den tie Heli bijua,
- 24 Heli mo tie Mata bijua, Mata mo tie Lefi bijua, Lefi mo tie Meliki bijua, Meliki mo tie Janayi bijua, Janayi mo tie Josefi bijua,
- 25 Josefi mo tie Matatiasa bijua, Matatiasa mo tie Amosi bijua, Amosi mo tie Nahumi bijua, Nahumi mo tie Esili bijua, Esili mo tie Nagayi bijua,
- 26 Nagayi mo tie Mahati bijua, Mahati mo tie Matatiasa bijua, Matatiasa mo tie Semeyini bijua, Semeyini mo tie Joseki bijua, Joseki mo tie Joda bijua,
- 27 Joda mo tie Johana bijua, Johana mo tie Lesa bijua, Lesa mo tie Solobabeli bijua, Solobabeli mo tie Salatieli bijua, Salatieli mo tie Neli bijua,
- 28 Neli mo tie Meliki bijua, Meliki mo tie Adi bijua, Adi mo tie Kosama bijua, Kosama mo tie Elimadama bijua, Elimadama mo tie Ela bijua,
- 29 Ela mo tie Jesu bijua, Jesu mo tie Elieseli bijua, Elieseli mo tie Jolima bijua, Jolima mo tie Mata bijua, Mata mo tie Lefi bijua,
- 30 Lefi mo tie Simeyono bijua, Simeyono mo tie Juda bijua, Juda mo tie Josefi bijua, Josefi mo tie Jonama bijua, Jonama mo tie Eliakimi bijua,
- 31 Eliakimi mo tie Meleya bijua, Meleya mo tie Mena bijua, Mena mo tie Matata bijua, Matata mo tie Natan bijua, Natan mo tie o bado Dafidi bijua,
- 32 Dafidi mo tie Isayi bijua, Isayi mo tie Obedi bijua, Obedi mo tie Boasa bijua, Boasa mo tie Salimono bijua, Salimono mo tie Nasono bijua,
- 33 Nasono mo tie Aminadabi bijua, Aminadabi mo tie Adimini bijua, Adimini mo tie Alini bijua, Alini mo tie Esilomo bijua, Esilomo mo tie Peletisa bijua, Peletisa mo tie Juda bijua,

³⁴ Juda mo tie Jakobo bijua, Jakobo mo tie Isaaka bijua, Isaaka mo tie Abalahama bijua, Abalahama mo tie Tela bijua, Tela mo tie Nahola bijua,

³⁵ Nakola mo tie Seluga bijua, Seluga mo tie Lehu bijua, Lehu mo tie Peleka bijua, Peleka mo tie Ebeli bijua, Ebeli mo tie Sila bijua,

³⁶ Sila mo tie Kayinama bijua, Kayinama mo tie Afakisada bijua, Afakisada mo tie Sema bijua, Sema mo tie Nowe bijua, Nowe mo tie Lemeka bijua,

³⁷ Lemeka mo tie Matusalema bijua, Matusalema mo tie Enoka bijua, Enoka mo tie Jeleda bijua, Jeleda mo tie Maleleela bijua, Maleleela mo tie Kenama bijua,

³⁸ Kenama mo tie Enosa bijua, Enosa mo tie Seta bijua, Seta mo tie Adama bijua, Adama mo tie U Tienu bijua.

Luka 4

¹ Jesu den ñani Judana kani ki gbie leni U Tienu Fuoma Yua. Wani U Tienu Fuoma den gedini o mi fanpienma po

² ke lankani, Sutaani den tulini o hali dana piinaa. Waa den dini liba laa dana nni. Laa dana n pendi mi koma den cuo o.

³ Lani, Sutaani den yedi o: “A yaa tie U Tienu Bijua, ñan yedi li tanli na n tua jiema.”

⁴ Jesu den goa ki yedi o: “Li diani: O nisaalo kan yaa ye kelima mi jiema bebe yaa po.”

⁵ Sutaani den gedini o yaa kaanu n kpedi ki teni ke o laa ñanduna diema kuli yenma,

⁶ ki yedi o: “N baa pa ña laa bali kuli leni laa diema leni mi kpiagidi, kelima bi puni nni likuli, n mo baa pa la min bua yua kuli.

⁷ Lanwani a yaa gbaani n nintuali, likuli baa tua a yaala.”

⁸ Jesu den goa ki yedi o: “Li diani nni: A baa jigini o Diedo a Tienu, Ki yaa kpiagidi wani bebe.”

⁹ Sutaani den gedini o Jelusalema, ki sieni o U Tienu diegu yuli po. O den yedi o: “A yaa tie U Tienu Bijua, ñan yugi ki ci tiipo, kelima li diani:

¹⁰ O baa puogi o malekinba Ke ban guudi a.

¹¹ Bi baa tiebi a leni bi nii Ke a taali n da tuudi tanli.”

¹² Jesu den goa ki yedi o: “Li go yedi: Da biigi o Diedo a Tienu.”

¹³ Sutaani n den tulini o laa tulinma kuli ki gbeni, o den foagidi o kani ki ña o hali yogunuba.

- 14 Jesu den guani Galile leni mi Fuoma paaciamu. O yeli den ñani laa diema nni kuli.
- 15 O den bangi li balimaama bangima diena nni ke bi niba kuli pagi o.
- 16 Jesu den gedi Nasaleti wan den fandi naani. U Tienu fuodima daali o den kua li balimaama bangima dieli nni, nani wan den maani ki tiendi maama. O den fii ki baa cogi U Tienu maama,
- 17 ke bi teni o o sawalipualo Esayi yaa tili, wan den gbabidi li, o den laa lan diani naankani yaa maama n tie na:
- 18 O Diedo Fuoma ye n niinni Kelima o gandi nni Ke min yaa wangi a luoda o Laabaalinamo. O soani nni ke min kpaani i yonbi faabima. Ke min pa a juama mi nunnualima. O soani nni ke min yaa faabidi ban miabi yaaba,
- 19 Ki kpaani ke o Diedo ñanbili binli cua.
- 20 Jesu n den cogi laa maama, o den goa ki gbabi li tili ki teni li o jiidika, ki goa ki kali. Yaaba n den ye li balimaama bangima dieli nni kuli den diidi o.
- 21 O den yedi ba: “Yin gbadi i Diani maama yaama ne tieni dinla.”
- 22 Bikuli den tiendi opo siedi ki pagi o leni wan maadi yaa mañanma, ki nua o leni li pakili. Bi den tua: “Laa tie Josefi bijua kaa?”
- 23 Jesu den yedi ba: “Laa pia kuli tama ke yi baa pua nni yaa kpanjama n tie na: <Fini lotoli, paagi a yuli,> ki go yedi: <Ti gbadi ñan tieni yaala Kapenayuma po kuli, ñan tieni la nekanba mo a dandogu nni.> “
- 24 O den pugini ki yedi: “N waani yi moamoani, bi kan ga sawalipualoba kuli bonñanla o dandogu nni.
- 25 N go waani yi moamoani ke Elia yogunu, tanpoli n den luoni ke ki taaga ki mi hali bina taa leni ñmaali luoba ke mi koncianma den ye mi diema nni kuli, a kpepuona den ye Isalele diema nni boncianla.
- 26 Ama baa yeni, U Tienu ki den soani Elia bi niinni oba kuli kani se Sidoni diema dogu Salepita yaa kpepuoli kani.
- 27 A gbaada boncianla den ye Isalele diema nni o sawalipualo Elise yogunu. Baa yeni, bi niinni oba ki den paagi se Naama Sili diema yaa ja.”
- 28 Yaaba n den ye li balimaama bangima dieli nni n den gbadi laa maama bi pala den beni boncianla.
- 29 Bi den fii ki deli ki ñani o u dogu nni, ki gedini o bi dogu n ye yaa juali yuli po, ki baa lu o li yidima kani.
- 30 Ama Jesu den tagini ki cuoni bi siiga nni ki ñani ki ban caa.
- 31 Jesu den gedi Galile dogu Kapenayuma. Mi fuodima daali o den bangi bi niba.

- 32 O bangima den paki ba kelima o den maadi leni li bali.
- 33 Li den sua ke ki cicibiadiga n ye yaa ja yaa niinni ye li balimaama bangima dieli nni. O den tiani boncianla ki yedi:
- 34 ” Dain, fini Nasaleti yua Jesu, be n ye tinba leni fini siiga? A cua ki baa bolini ti. N bani njan tie yua. A tie U Tienu n Nigagidijamo.”
- 35 Jesu den funi leni ga ki yedi: “Suoni ki ña o ja yeni niinni.” Ki cicibiadiga den guli o ja yeni li nitaanli siiga ki ñani o niinni kaa tieni o bonbiadiliba kuli.
- 36 Li den paki yaaba n ye likani kuli ke bi yieni biyaba: “Mi naa maama te? O maadi mu cicibiadimu leni li bali leni u paalu ke mu ña mun ye yaaba niinni.”
- 37 O yeli den ñani laa gaani lindima tinbuona nni kuli.
- 38 Jesu den fii ki ñani li balimaama bangima dieli nni ki gedi Simono denpo. Li den sua ke Simono cuadinaa dua likani ke o gbanandi beni boncianla. Bi den mia Jesu ke wan paagi o.
- 39 O den gedi o kani ki yini opo, ki funi leni ti gbananbiendi leni li bali ke u kagidi opo. Lanyogunu o den fii ki ga bi cangu.
- 40 Ku jofangu, yaaba n den pia a yiama kuli den cuani ba Jesu kani. Bi yianbuoli den kandi. Jesu den maani o nii yendo yendo kuli po ki paagi ba.
- 41 Mu cicibiadimu moko den ñani bi niba boncianla niinni ki tangi ki tua: “A tie U Tienu Bijua.” Ama Jesu den fu leni mu kaa tuodi ke mu maadi, kelima mu den bani ke o tie U Tienu n Gandi Yua.
- 42 Lan den fii ki fa Jesu den ñani ki gedi li fuoli po. A nigola den lingi o. Ban den pundi o kani, bi den bua wan yaa ye leni ba ki da ña bi kani.
- 43 Ama o den yedi ba: “Li tie tiladi min yaa wangi dotoe mo U Tienu diema Laabaalijamo kelima o den soani nni lani yaa po.”
- 44 O den wangi o Laabaalijamo li balimaama bangima diena nni ya n ye mi diema nni kuli.

Luka 5

- 1 Dayenli Jesu den se Jenesaleti ñincianma jaali po, ke ku niligu lindi o ki nabi ki miabi o ki bua ki gbadi U Tienu maama.
- 2 O den laa ñinbiadi lie u ñinkunu ke bi jankpaanba ñani lienni ki njuudi bi taali.
- 3 O den kua ñinbiayengu nni, Simono yaa yaagu, ki mia o ke wan piadi leni li wali waamu. Lani Jesu den kali ku ñinbiagu nni ki bangi ku niligu.
- 4 Wan den maadi ki gbeni, o den yedi Simono: “Suagi ki pundi mi ñima n ñua naani, ki lu yi taali ki kpaani i jami.”

- 5 Simono den goa ki yedi o: “Canbaa, ti den dua ki tuuni ñamungu kuli, tii baa pu, ama ñan yedi yeni, n baa lu i taali.”
- 6 Ban den luni, bi den cuo i jami boncianla hali ke bi taali cenli,
- 7 ke bi kabini bi jankpaanlieba yaaba n ye ku ñinbialiegu nni ke ban cua ki todi ba. Bi den cua ke bi gbieni ti ñinbialiediti yeni kuli hali ke ti bua ki mia.
- 8 Simono Pieli n den laa lani, o den gbaani Jesu nintuali ki yedi: “N Daano, foagidi n kani kelima n tie tuonbiadi daano.”
- 9 O den maadi yeni kelima ti jawaandi den cuo o, wani leni yaaba n ye leni o kuli, kelima ban den cuo i jami boncianla maama.
- 10 Li go den tie yeni Sebede bijaba Jaka leni Jan po, bani Simono jankpaanlieba. Jesu den yedi Simono: “Da jie liba. Nani ñan lingi i jami maama, dinla liiga a baa lingi bi niba U Tienu po.”
- 11 Ban den gedini bi ñinbiadi li wali kani, bi den ña likuli ki ñoadi o.
- 12 Jesu n den ye doyendu nni, o ja den ye likani ke o gbanandi kuli tie gbaadima. Wan den laa Jesu, o den labini o kani ki mia o ki yedi o: “N Daano, a yaa bua a baa fidi ki ñanbi nni.”
- 13 Jesu den tandi o nuu ki sii o ki yedi: “N bua, ñanbi.” Lanyogunu mi gbaadima den gbeni opo.
- 14 Jesu den yedi o ke wan da togidi niloba yaala n tieni, ki go yedi o: “Gedi ki ban waani a yuli o kopadiciamo ki padi a ñanbima padili nani Musa n den bili maama, lan tua bipo siedi ke a ñanbi.”
- 15 Jesu yeli den ña ki pugidi. A nigola den kpendi o kani boncianla ki bua ki cengi o maama, ki go bua wan paagi ba bi yiani po.
- 16 Ama Jesu den maani ki ña ki caa a fuana nni ki ban jaandi.
- 17 Dayenli Jesu den bangi bi niba U Tienu maama, Falisieninba leni li balimaama bangikacianba bi tianba den ka likani. Bi den ñani Galile dogi nni leni Jude yaa dogi nni kuli leni Jelusalema moko. O Diedo paalu den ye leni Jesu ke o paagidi a yiama.
- 18 Diidi ki le, bi niba den tugi o ja ke o dua ku kaagu po ke o gbanandi kpe. Bi den moandi ki baa kuani ki duani o Jesu nintuali.
- 19 Ban kaa den baa ban baa tagini naani ki kuani o kelima bi niba yabinu po, bi den doni ku doangu yuli po ki cibi yaa bonli n yaba ki kuani o leni wan dua yaa kaagu po kuli, ki jiini o ki duani li nitaanli siiga Jesu nintuali.
- 20 Jesu n den laa bi dandanli, o den yedi o ja yeni: “A baa a tuonbiadi sugili.”

- 21 Li balimaama bangikaaba leni Falisieninba den bungu bi pala nni ki tua: “One tie ŋme ki maadi ki sugidi U Tienu nanda? Wani U Tienu bebe yaaka, ŋme baa fidi ki pa bi niba bi tuonbiadi sugili?”
- 22 Jesu den bani ban bungu yaala, ki goa ki yedi ba: “Be n teni ke yi bungu yi pala nni yeni?”
- 23 Maama lie na siiga, mile n dingi ki cie, ki yedi: «A baa a tuonbiadi sugili» bi, ki yedi: «Fii ki yaa cuone»?
- 24 N bua yin le ki bandi ke o Ja Bijua pia li bali ŋanduna nni ki pa bi niba bi tuonbiadi sugili.” Lane o den yedi yua yaa gbanandi n kpe: “N yedi a, fii ki taa a kaagu ki yaa kuni.”
- 25 Lanyogunu liga o den fii ki sedi bikuli nunbu nni, ki taa wan bi dua yaa kaagu ki ñani ki ban kuni ki kpiagidi U Tienu.
- 26 Li pakili leni li fangili den cuo bikuli ke bi kpiagidi U Tienu ki tua biyaba: “Dinla ti laa yaala pia ki lidiga.”
- 27 Lani n pendi Jesu den ñani ki laa o lubigaalo ke bi yi o Lefi, ke o ka o tuonli kani ki gaani li lubili. Jesu den yedi o: “Ɖoadi nni.”
- 28 O den fii ki ŋa likuli ki ŋoadi o.
- 29 Lefi den taani bi niba o diegu nni ki ŋanbi mi jecianma Jesu po. Bi lubigaaba leni nitoaba boncianla den ka leni ba u saajekaanu kani.
- 30 Falisieninba leni bi siiga yaaba n tie li balimaama bangikaaba den jaligidi Jesu ŋoadikaaba ki tua: “Be yaa po ke yi di ki go ñu leni bi lubigaaba leni i tagibiadi danba?”
- 31 Jesu den goa ki yedi ba: “Yaa niba n pia laafia ka bua lotoli, ama a yiama.
- 32 Mii cua ki baa yini yaaba n tiegi ka, kali ti tuonbiadi danba ke ban lebi bi yama.”
- 33 Bi niba den yedi o: “Jan ŋoadikaaba leni tinba Falisieninba yaa yaaba kuli yen luo bu ñoabu ki go jaandi, ama a yaa yaaba wani nan di ki go ñu.”
- 34 Jesu den goa ki yedi ba: “Naani yi baa fidi ki teni o pocaancalo danlinba n loli bu ñoabu o pocaancalo da ye leni ba yaa yogunu bi?”
- 35 A dana kpendi ke bi niba baa cuo o pocaancalo ki ñani o bi siiga, laa yogunu bi baa luo bu ñoabu.”
- 36 Jesu go den pua ba mi kpanjama ki yedi: “Niloba kan padi li liadipanli ki ñani ki cabijenga ki baa biini li liadikpeli. O yaa tieni yeni, o padi li liadipanli ki go sua yaa cabijenga n ñani yeni mo kan yaa naani leni li liadikpeli.

37 Niloba mo kan didi taa duvenpaano ki piagi ti dayuakpedi nni, O yaa tieni yeni, duvenpaano baa puuni ki teni ti dayuadi n padi duven n wuli, ti dayuadi yeni mo n bodi.

38 Tiladi ban piagi duvenpaano ti dayuapandi nni.

39 Yua n ñuni yaa duven n kpeligi mo kan go yaa bua ki ño yaa duven n paani kelima o baa yedi: <Yaa duven n kpeligi mani ki cie.>

Luka 6

1 Mi fuodima daali dayenli Jesu n den tagi ki poandi ñalikama kuani nni, o ñoadikaaba den jobidi ñalikama siandi ki nugi ki ñmani.

2 Falisieninba bi tianba den yedi ba: “Be n teni ke yi tiendi yaala n kua mi fuodima daali?”

3 Jesu den goa ki yedi ba: “Naani yii cogi Dafidi n den tieni yaala mi koma n den cuo o, wani leni yaaba n ye leni o kuli yoo,

4 ke o kua U Tienu diegu nni ki taa dupen bilika ki ñmani, baa ke li kua nitoa kuli n ñmani dupen yeni li yaa tie kopadicianba yaaka? Ama Dafidi den taa ki ñmani ki teni yaaba n yegi leni o moko.”

5 Jesu go den yedi ba: “O Ja Bijua n die mi fuodima daali.”

6 Mi fuodima daali datoali Jesu den kua li balimaama bangima dieli nni ki bangi bi niba U Tienu maama. O ja den ye likani ke o jienu faani.

7 Li balimaama bangikaaba leni Falisieninba den kpaagi Jesu ki baa le o yaa baa paagi o mi fuodima daali, ke ban baa ban baa fidi ki kuli o leni yaala.

8 Jesu den bani ban bungi yaala ki yedi yua yaa nuu n faani: “Fii ki sedi siiga nne.” O den fii ki sedi.

9 Jesu den yedi ba: “N buali yi: Naani li pia u sanu tin tieni yaala n ñani bi yaala n bia mi fuodima daali, ki faabi o nilo bi, ki bolini o yo?”

10 O den diidi ki lindi bikuli ki yedi o ja yeni: “Tandi a nuu.” O den tandi u ke u paagi.

11 Bi pala den beni hali ke li pendi, ke bi juogi leni biyaba ban baa tieni Jesu yaala.

12 Laa yogunu Jesu den gedi li juali po ki baan jaandi. O den tieni ñamungu ki jaandi U Tienu.

13 Lan den fii ki fa o den yini o ñoadikaaba, ki gandi bi siiga nni piiga n niba lie, ki yini ba bi tondiba.

14 Bi yela n tie na: Simono, Jesu n den yini yua Pieli leni o waalo Andile, leni Jaka leni Jan, leni Filipi leni Batelemi,

- 15 leni Matiyu leni Toma, leni Alife bijua Jaka leni Simono, ban den yi yua o Yankuadaano,
- 16 leni Jaka bijua Jude, leni Judasa Isikalioto yua n den ti tua i janbi daano.
- 17 Jesu den jiidi li juali po leni ba, ki sedi u tialu po. O n̄oadikaaba toaba boncianla den ye likani. Nitoaba moko den wuli ki ladi likani, ki ñani Jude nni kuli, leni Jelusalema, leni Tili leni Sidoni, yaa dogi n baali mi ñincianma. Bikuli den cua ki bua ki gbadi o maama, ki go bua wan paagi ba bi yiani po.
- 18 Mu cicibiadimu n den ye yaaba yaa niinni ki yagini bi yama moko den paagi.
- 19 Ku niligu siiga yua kuli den moandi ki bua ki sii o kelima u paalu den ña o niinni ki paagidi bikuli.
- 20 Lani Jesu den yaadi ki diidi o n̄oadikaaba ki yedi: “Li pamanli ye leni yinba yaaba n tie a luoda, kelima U Tienu diema tie yi yaama.
- 21 Li pamanli ye leni yinba, mi koma n pia yaaba moala kelima yi baa guo. Li pamanli ye leni yinba yaaba n buudi moala na, kelima yi baa ti yaa laa.
- 22 Li pamanli ye leni yimo bi niba yaa nani yi, ki deli yi ki ñandi bi siiga, ki sugidi yi, ki sengi yi nani ti bonjoagindi yeni kelima o Ja Bijua yaa po.
- 23 Li yaa tua yipo yeni yaa daali, yin mangi mani yi pala ki yaa yugi ki ciini li pamanli po kelima yaa panpaani n bili yipo tanpoli po yaba. Kelima bi yaajanba moko den tuuni bi sawalipuaba yene.
- 24 Ama fala baa ye leni yinba a piada, kelima yi mali ki baa yi yemanma no.
- 25 Fala baa ye leni yinba yaaba n pia ke li kandi moala na, kelima mi koma baa ti gbadi yi. Fala baa ye leni yinba yaaba n laa ti laadi moala na, kelima yi pala baa ti boandi yin yaa mua ti ninsiidi.
- 26 Fala baa ye leni yi bi niba kuli yaa ti pagi yi, bi yaajanba moko den pagi bi sawalipua-faadanba yene.
- 27 Yinba yaaba n cengi n maama, n yedi yi line: Yaa bua mani yi yibalinba, ki yaa tiendi yaala n̄ani yaaba n nani yipo.
- 28 Yaa gaaliti mani yaaba n solini yi ki yaa jaandi yaaba n sugidi yi po.
- 29 Nilo yaa pabi a kpianyendu po, n̄an pegidi ki teni o wune mo. Nilo yaa fie a liadicianli, n̄an da yie ke o kan ga a liaditediga mo.
- 30 Pa yua n mia n̄a kuli. Nilo yaa fie n̄a n̄an die yaala, da goa ki buali o la.
- 31 Yin yaa tiendi bi niba po nani yin bua ban yaa tiendi yipo maama.
- 32 Yi yaa bua yaaba n bua yi, bi baa pagi yi yeni mo lede? Baa ti tuonbiadi danba moko bua yaaba n bua ba.

- 33 Yi yaa njanbidi yaaba n njanbidi yipo yaa po, bi baa pagi yi yeni mo lede? Ti tuonbiadi danba moko tiendi yene.
- 34 Yi yaa ledi yin daani ke yaaba n baa goa ki pa yi yi ligi, bi baa pagi yi yeni mo lede? Ti tuonbiadi danba moko ledi bi tuonbiadi-danlieba bi ligi, ke ban goa ki pa ba.
- 35 Ama yin yaa bua mani yi yibalinba, yaa njanbidi mani bi niba po, ki yaa ledi ba ki da daani ke yi baa goa ki ga bikani liba. Yeni yi panpaani baa yaba, yi baa tie U Tienu yua n ye hali Tanpojoma bila, kelima wani, o njanbidi bi njanwaadanba leni bi nibiadiba kuli po.
- 36 Yin yaa tiendi mani mi njanma nani yi Baa moko n tiendi mi njanma maama yeni.
- 37 Yin da ja mani ti buudi ke U Tienu n da ti jia leni yi mo ti buudi. Yin da bu ki cuo oba ke ban da bu ki cuo yi mo. Lani bi kan jia ki bili yi mo yaa cuonu. Yaa tiendi mani yi nisaalilieba po sugili bi tagili po, lani bi baa tieni yi mo yaa po sugili yi yaa tagili po.
- 38 Yaa puuni mani, lani bi baa puuni yi mo ki bigidi yipo bonjanla, ki ñiigi ki yegini ki kuodi hali lan cuudi. Bi baa taa yin bigidi nitoaba po leni yaa bonbiigikaala, ki biigi yi mo yaa po.”
- 39 Jesu den pua ba mi kpanjama moko ki yedi: “Naani o juamo baa fidi ki dadi o juamo bii? Bani niba lie yeni kuli kan baa ku buogu nni te?”
- 40 O njoadika ki cie o canbaa, ama yaa njoadika n bangi ki gbeni, o baa naani leni o canbaa.
- 41 Be yaa po ke a nua yaa muagu n ye a lielo nunbu nni, ki naa nua yaa dajengu n ye a yaabu nni?
- 42 Li ga lede ke a baa yedi a kpiilo: <N kpiilo, cedi min ñani yaa muagu n ye a nunbu nni,> fini yua n ki nua yaa dajengu n duogi a yaabu nni? Fini pala lie daano, njan kpa ñani yaa dajengu n ye a yaa nunbu nni, lane a baa fidi ki le bonjanla njan baa ñani yaa muagu n ye a lielo yaabu nni maama.
- 43 Tiñanbu kan luoni yaa bonluonkaala n ki nani. Yaa tibu n ki nani mo kan luoni yaa bonluonkaala n nani.
- 44 Bi bandi tibu kuli kelima bu bonluonkaala poe. Bi kan sobidi a kankana ku konkongu po, bi kan go sobidi i cabi u naakpanyuanu po.
- 45 O niñamo ñandi o pali bonjanla nni yaala n nani, o nibiado mo ñandi o pali bonbiadila nni yaala n bia, kelima o nilo maadi yaala n gbie o pali nne.
- 46 Be n teni ke yi yi nni: <O Diedo, o Diedo,> ki naa tiendi min yedi yaala?
- 47 N baa waani yi yua n cua n kani ki gbadi n maama ki tiendi min yedi yaala kuli n naani leni yua.

48 O tie nani yaa nilo n den bua ki maa li dieli. O den gbiidi hali ke li ñuagi ki pundi ku tangu, ki pu li tanpuuli ku yaa po ki maa o dieli. Li ñingocianli n den cua ki puubi ki tudi li dieli yeni, maa den fidi ki ñmiagi li kelima li den maa ku tangu po.

49 Ama yua n gbadi n maama ki naa tiendi man yedi yaala, o mo tie nani yaa nilo n maa li dieli ki naa kpa gbiidi ki pu li tanpuuli, ama ki pu ki tinfanga po. Li ñingocianli n puubi ki tudi li yaa yogunu liga, li den baa. Li dieli yeni mudima den bia.”

Luka 7

1 Jesu n den maadi yaa niba n cengi opo yaa maama n tie na kuli ki gbeni, o den kua Kapenayuma dogu nni.

2 Minteela kobiga yudaano yendo den ye ki pia o naacemo ke o tie opo nimoano, ke o yia hali ki bua ki kpe.

3 O yudaano yeni n den gbadi ke bi maadi Jesu maama, o den soani Jufinba nikpeliba bi tianba o kani ke ban mia o wan cua ki faabi o naacemo.

4 Bi den pundi Jesu kani ki mia o ki moandi ke wan da yie ki yedi: “O ja yeni pundi ñan ñanbi opo,

5 kelima o bua ti buolu. Wani n maa tipo li balimaama bangima dieli.”

6 Jesu den yegi leni ba ki caa. Wan den kuli a minteela yudaano diegu, o den tuogi wan den soani o danlinba yaaba o kani ke ban yedi o: “N Daano, da coagi a yuli, mii pundi ñan kua n dieli nni.

7 Lani yaa po moko n teni ke mii sua ke li pundi min cua a kani mini nba. Maadi a maama bebe, n naacemo baa paagi.

8 Mini yua ke toaba die nni, n moko pia min die yaa minteela. N yen yedi one: <Gedi,> wan gedi, ki yedi o yua mo: <Cua na,> wan cua. N yen yedi n naacemo: <Tieni line,> wan tieni.”

9 Jesu n den gbadi laa maama, li den tie opo bonlidikaala, die ki mangi o. O den jigidi ki yedi yaa niligu n ñua o: “N waani yi ke baa Isalele yaaba siiga, n daa laa yaa dandancianli n yene buolu.”

10 Wan den soani yaaba n den lebidi ki pundi denpo, bi den sua ke yaa naacemo n bi yia yeni pia laafia.

11 Lani n pendi Jesu den gedi Nayina dogu. O ñoadikaaba leni nigocianli den yegi leni o.

12 Jesu n den nagini u dogu bilinciamu buliñoajabu, o den tuogi yaaba n ñani lienni ki tugi o kpiemo ki baan piini. Yua n kpe yeni den tie o naa tugu nni bonjayenyenga, ke o naa mo tie kpepuoli. U dogu yaaba boncianla den yegi leni o.

- 13 O Diedo n den laa o, mi niñima den cuo o opo ke o yedi: “Da buudi.”
- 14 O den nagini ki sii ku tinkpikpagu. Yaaba n tugi den sedi. O den yedi: “O jawaalo na, n yedi a: <Fii.> “
- 15 Lani yua n kpe yeni den fii ki kali ki maadi. Jesu den teni o o naa.
- 16 Li fangicianli den cuo laa niba kuli, bi den kpiagidi U Tienu ki tua: “O sawalipuaciamo fii ti siiga. U Tienu goandi o nibuolu.”
- 17 Jesu n den tieni yaala yeni kuli yaa maama den yadi Jude kuli nni leni yaa tinmu n lindi kuli.
- 18 Jan nɔadikaaba den togidi o laa bonla kuli.
- 19 O den yini bi siiga nɔadikaaba lie ki soani ba Jesu kani, ke ban yedi o: “Naani a tie yua n den baa cua bi, bi ti da go baa guu nitoa yo?”
- 20 Bi jaba yeni n den pundi Jesu kani bi den yedi o: “Jan Batisi n soani ti a kani ke tin buali a fini n yaa tie tin gu yua yaa cuama bi, bi ke ti da go yaa baa daani nitoa yo?”
- 21 Lanyogunu Jesu den paagi a yiama leni a tadima leni mu cicibiadimu n die yaaba kuli boncianla, ki go noadi a juama moko boncianla.
- 22 O den goa ki yedi Jan tondiba: “Guani mani ki ban togidi Jan yin gba ki go nua yaala: A juama noadi, a waba cuoni, a gbaada njanbidi, a woma gba, bi tinkpiba fiidi, a luoda mo gba o Laabaalinamo.
- 23 Li pamanli ye leni min kaa tie yua yaa po tingbali bonla.”
- 24 Jan tondiba n den ñani Jesu kani yaa yogunu, o den maadi ku niligu Jan maama ki yedi: “Yi den gedi mi fanpienma po ki baan le be? Yua n tie nani u faalu n liebi yaa ñinmuagu bi?”
- 25 To, yi nan den gedi ki baan le be? Yua n bobi ti tiaɲandi bi? Diidi ki le mani, yaaba n yie ti tiaɲandi ke bi yema kuli nani wani ye bi badicianba diedi nni.
- 26 Yi nan den li gedi ki baan le be? O sawalipualo bi? Yeni de, ama n waani yi ke yin ban laa yua cie baa sawalipualo.
- 27 Wani yaa po yo ke li diani ki yedi: <Diidi, n soani n tondo a liiga, Ke wan njanbi a sanu.>
- 28 N go yedi yi ke pua n mali yua kuli, yua n cie Jan ki ye. Ama yua n wa ki cie bikuli U Tienu n diema nni, wani n yaba ki cie o.
- 29 Yaa niba n den cengi o kuli leni bi lubigaaba kuli den saa U Tienu po moamoani ki cedi ke Jan batisi ba.
- 30 Ama Falisieninba leni li balimaama bangikacianba n den yie ke Jan kan batisi ba yeni, bi den yie U Tienu n den jagi ki bili bipo yaala.”

- 31 Jesu den pugini ki yedi: “N baa nandi moala na niba leni be? Bi naani leni be?”
- 32 Bi naani leni yaa bila n ka ki daaga nni ki yi biyaba ki tua: <Ti piebi yipo mu yelimu, Ke yii jeli ki ciaga. Ti yini yipo i kuyani, Yi naa mua.>
- 33 Kelima Jan Batisi cua, waa di jiema, waa ñu duven mo, ke yi tua: <O pia ki cicibiadiga.>
- 34 O Ja Bijua mo cua ki di ki go ñu ke yi tua: <Diidi ki le, o tie jiejjedo leni dañolo, ki tie bi lubigaaba leni i tagibiadi danba kuli yaa danli.>
- 35 Yaaba n tuo U Tieniu yanfuoma kuli saa i moamoani ke mi tiegi.”
- 36 Falisieninba siiga yendo den yini Jesu wan je leni o. Jesu den kua o diegu nni ki kali u saajekaanu kani.
- 37 O pua den ye u dogu nni ke o tagu bia. Wan den bandi ke Jesu ye Falisieni yeni deni ki di, o den taa yaa tanli n yi alibati yaa buteliga ke ki gbie leni tulale,
- 38 ki cua ki sedi Jesu puoli po o taana kani ke o kpaagi li bonkalikaala po. O pua yeni den buudi ke o ninsiidi cuudi ki soangi Jesu taana ke o duuni a leni o yudi ki waliti ña ki sogi a tulale.
- 39 Yaa Falisieni n den yini Jesu n den laa lani, o den yedi o yama nni: “One yaa bi tie sawalipualo moamoani o bi baa bandi yaa pua n siigi o na n tie yua, leni o tagu n tie maama, ke o tie tagibiadu daano.”
- 40 Lani Jesu den yedi Falisieni yeni: “Simono, n pia mi maama ki baa maadi a.” Simono den goa ki yedi o: “Canbaa, maadi.”
- 41 Jesu den yedi: “O pandinlo den ye ki pia pandanba lie. One den kubi opo kujapiena kobi muu, o lielo mo kujapiena piimuu.
- 42 Ban kaa den pia liba ki baa pa, o den cabi bani niba lie yeni kuli bi pana. Bani niba lie yeni siiga, ñme baa bua o ki cie o yua?”
- 43 Simono den goa ki yedi o: “N tama wan cabi yua ke o panli yaba ki cie yene.” Jesu den yedi o: “A saa i moamoani.”
- 44 Lani o den gbegi ki diidi o pua yeni ki go yedi Simono: “A laa o pua na? Min kua a dieli nni, ñaa puni nni ñima ke n nigidi n taana, ama wani, o nigidi n taana leni o ninsiidi ki go duuni a leni o yudi.
- 45 Daa gobini nni leni mi buama, ama wani, hali min kua, o li waliti n taana yo, waa cedi.
- 46 Daa wuli n yuli po kpama, ama wani, o sogi n taana tulale yua yaa dunga n pa.

47 Lani yaa po n yedi a ke wan bua nni boncianla yeni doagidi ke o baa sugili o tuonbiadi yaadi n yaba po. Yua n baa sugili yaa tuonbiadi n wa po mo bua waamu bebe.”

48 O den yedi o pua mo: “A baa a tuonbiadi sugili.”

49 Yaaba n den taani ki di leni o den maliti bi pala nni: “One tie ŋme ki puuni sugili ti tuonbiadi po?”

50 Jesu go den yedi o pua yeni: “A dandanli faabi a, fii ki yaa caa leni mi yanduanma.”

Luka 8

1 Yaa dana n ŋua Jesu den goagoadi i dociami leni i dowaali nni kuli, ki kpaani ki wangi U Tienu diema Laabaalinjamo.

2 Bi piiga n niliediba den yegi leni o. Bi potianba, mu cicibiadimu n den kpa ye yaaba yaa niinni leni yaaba n den pia yiantoe ke Jesu paagi ba kuli, den cangi o. Bi siiga poyendo den yi Maliyama Magidala yua, cicibiadimu lele n den ñani yua yaa niinni.

3 One mo Jana, o bado Elodo ligikubilo Kusa pua, one mo Susana, leni potoaba boncianla, yaaba n den ñandi bi piama nni ki todi Jesu leni o ŋoadikaaba bi yema nni.

4 Bi niba boncianla den ña i dogi kuli nni ki kpendi Jesu kani. Ku niligu n den taani boncianla, o den pua mi naa kpanjama:

5 “O kpakpaalo den ñani ki baa pagi o bonbuoli. Wan den pagini, i tiami den baa u sankunu. Bi den ŋmaa yi ke ti bonyugiditi mo dini yi.

6 I tiami mo den baa ki tancaliga po. Yin den pudi, yi den kuodi, kelima yii den pia soangima.

7 I tiami mo den baa ti konkondi nni. Ti konkondi den taani ki fii leni yi ki dini yi.

8 I tiami mo den baa ki tinŋanga nni ki kpedi ki loni bonbiyenbu kuli kobiga kobiga.” Jesu n den maadi lankuli o den kpaani: “Yua n pia a tuba ki baa gbadi, wan gbadi.”

9 O ŋoadikaaba den buali o laa kpanjama bundima.

10 O den goa ki yedi ba: “Bi puni yinba yin bandi U Tienu diema bondoaginkaala, ama nitoaba po, n maadi ba leni mi kpanjama ke ban yaa nua leni bi nuni ki nan da le liba, ki go yaa cengi leni bi tuba ki nan da faami liba.

11 Cengi mani mi kpanjama yeni bundima. I bonbuoli tie U Tienu maama.

12 Yaaba n tie nani u sankunu tinga yeni tie yaaba n gba U Tienu maama, ke Sutaani cua ki ñani maa bi pala nni, ke ban da daani ki baa mi tindima.

- 13 Yaaba n tie nani ki tancaliga yeni tie yaaba n gbadi mi maama ki ga ma lanyogunu leni li pamanli. Ama baa pia jiiimoani, bi daani u yogunu waamu bebe po ama mi tulinma yaa cua yaa yogunu, se ban ŋa li dandanli.
- 14 Yaa bonbi n baa ti konkondi nni tie yaaba n gbadi mi maama, ama bi yaa suagi liiga, bi cedi ke bi yema yanyagidi leni ŋalimani leni mi yemanma yankuali dini laa maama, ke bi bonluonkaala liba kuli ki beni.
- 15 Yaa bonbi n baa ki tinŋanga nni mo tie yaaba n gbadi mi maama ki ga ma yaa pala n tiegi ki ŋani nni ki kpaagi mipo ki kubi ma bonŋanla, ki juuni ki ban loni li bonluonkaala.
- 16 Niloba kan cuoni ki fidisanga ki taa li sancianli ki ŋoagini ga, yaaka ki kubini ga u duanu tiipo, kali wan tuani ga u fidisantuankaanu, ke yaaba n kua li dieli nni n yaa nua mi yenma.
- 17 Liba kuli ki ye ki wuo ki kan wuodi. Liba kuli ki ye ki duagi ki kan doagidi bi niba n bandi.
- 18 Lani yaa po yin fangi mani yi yula leni yin cengi maama, kelima bi baa pa ki pugini yua n pia, ama yua n ki pia wani, bi baa ga o kani baa wan nua ke o pia yaala.”
- 19 Jesu naa leni o waamu den cua ki baa le o ki naa fidi ki pundi o kani kelima bi niba n yaba maama.
- 20 Bi niba den yedi Jesu: “A naa leni a waamu se niinpo ki bua ki le ŋa.”
- 21 Jesu den goa ki yedi: “N naa leni n waamu tie yaaba n cengi U Tienu maama ki tiendi man yedi yaala.”
- 22 Dayenli Jesu leni o ŋoadikaaba den kua ku ŋinbiagu nni ke o yedi ba: “Tin duodi mani ki gedi nepo boanjaali.” Bi den fii ki caa. Ban den kudi ki caa yaa yogunu, Jesu den guani.
- 23 Ku faabiadigu den kua mi ŋincianma nni, ke mi ŋima bua ki gbie ku ŋinbiagu, ke li bia bipo.
- 24 Bi den nagini ki fundi Jesu ki yedi o: “Canbaa, canbaa ti bia.” O den fundi ki maadi leni ku faagu leni a ŋinguonpaala leni li bali ke likuli duani suo.
- 25 O den yedi o ŋoadikaaba: “Yi dandanli ye le?” Ti jawaandi leni li pakili den cuo ba ke bi yedi biyaba: “One wani daa, o tie ŋme ki maadi baa ku faagu leni mi ŋima ke likuli tuo ki tieni wan yedi yaala?”
- 26 Bi den duodi mi ŋincianma ki pundi Jelasa dogu tinbianu yu n tiegi Galile.
- 27 Jesu n den ŋani ku ŋinbiagu nni ki se li wali po, u dogu nni nilo, mu cicibiadimu n den ye yua yaa niinni den cua ki tuogi o. Li den waagi ke o ja yeni ki go yie tiadi. Waa go den ye diedi nni, o di den ye a kula nne.

- 28 Wan den laa Jesu, o den tiani, ki gbaani o nintuali ki kpaani boncianla: “Be n ye mini leni fini siiga, Jesu, U Tienu yua n ye hali Tanpojoma Bijua? N mia ŋa, ŋan da faligi nni.”
- 29 O den yedi yeni kelima Jesu den yedi ki cicibiadiga gan ña o niinni, gani yaaga n den diedi o ke li waagi. Bi den luo o i kuseseli ki kpaagi o ti kpaadi ki gu o, ama o den yen cenli li bonlolikaala ke ki cicibiadiga caani o li fuali po.
- 30 Jesu den buali o: “A yi lede?” O den goa ki yedi o: “Ku Niligu.” O den yedi yeni kelima mu cicibiadimu boncianla den kua ki ye o niinni.
- 31 Mu den miadi Jesu ke wan da yedi mun ña ki gedi u kulu nni.
- 32 Li den sua ke u duokuliciamu ye likani li juali po ki gbi i moajiini. Mu cicibiadimu den mia Jesu ke wan pa mu u sanu mun kua i duoli yeni niinni, ke o puni mu.
- 33 Lani mu cicibiadimu den ñani o ja yeni niinni ki ban kua i duoli niinni, ke u duokulu kuli digi mi joayidima po ki jiidi ki baa mi ñincianma nni ki mia ki bodi.
- 34 Yaaba n kpaa ba n den laa yaala n tieni, bi den sani ki ban waani li laabaalo u dogu nni leni i tinkundogi nni.
- 35 Bi niba den ñani ki gedi ki baan le yaala n tieni. Bi den pundi Jesu kani ki laa mu cicibiadimu n ñani yaa ja yaa niinni yeni, ke o ka Jesu taana kani ki yie ti tiadi ki go pia o yama, ke ti jawaandi cuo ba.
- 36 Yaaba n laa yaala n tieni kuli den togidi ba lan tieni maama ke mu cicibiadimu n den ye yua yaa niinni paagi.
- 37 Lani Jelasa yaaba leni u tinkundogi yaaba kuli den taani ki mia Jesu ke wan ña bi kani kelima ti jawaanciandi den cuo ba. Jesu den kua ku ñinbiagu nni ki baa goa ki duodi.
- 38 Mu cicibiadimu n ñani yaa ja yaa niinni den miadi Jesu ke wan cedi wan yaa ye leni o. Ama Jesu den cabi o ki yedi:
- 39 ” Lebidi ki goa a denpo ki ban togidi U Tienu n tieni apo yaala kuli. O den gedi ki ban wangi u dogu nni kuli Jesu n den tieni opo yaala kuli.”
- 40 Jesu n duodi ki pundi nepo yaa boanjaali yaa yogunu, ku niligu den biali o kelima bikuli gu o.
- 41 Ban den yi yua Jayilusa ke o tie li balimaama bangima dieli yudaano den cua ki gbaani Jesu taana kani ki mia o wan cua o deni,
- 42 kelima o den pia bonpoyenyenga yua n pia nani piiga n bina lie ke o yia ki bua ki kpe. Jesu n den caa, ku niligu den miabi o.
- 43 O pua den ye likani ke o soama wuliti kaa se hali piiga n bina lie, o den biani o piama kuli a lotola kani, oba kuli ki den fidi ki paagi o.

- 44 O den cua ki nagini Jesu puoli po ki sii o liadicuadi. Lanyogunu liga o soañakaama den sedi.
- 45 Jesu den yedi: “Dme sii nni?” Bikuli n den nia ke baa sii o, Pieli den yedi: “Canbaa, ku niligu lindi a ki miabi a.”
- 46 Jesu den goa ki yedi: “O nilo sii nni, kelima n bandi ke u paalu soani tuonliba.”
- 47 O pua yeni n den sua ke waa wuo, o den cua ki digibi ki gbani Jesu nintuali ki waani bi niba kuli wan bi sii o yaala yaa po, ki go waani ke lanyogunu liga o paagi.
- 48 Jesu den yedi o: “N bisalo, a dandanli paagi a. Gedi leni mi yanduanma.”
- 49 Jesu n da den maadi yaa yogunu, o nilo den ñani li balimaama bangima dieli yudaano denpo ki cua bikani, ki yedi: “A bisalo yeni, waa ye, da go coagini canbaa.”
- 50 Jesu n den gbadi lani, o den yedi li balimaama bangima dieli yudaano: “Da jie liba, daani bebe, o baa paagi.”
- 51 Jesu n den pundi o ja yeni deni, waa den tuo nitoa kuli n yegi leni o ki kua, kali Pieli leni Jan leni Jaka leni ki biga yeni baa leni o naa.
- 52 Bi niba kuli den buudibuudi opo i kumoe. Jesu den yedi: “Da buudi mani, waa kpe ka, o goa yo.”
- 53 Bi den laa o ti laadi ki ñuadi o kelima bi bani ke o kpe.
- 54 Jesu den cuo ki biga nuu ki kpaani: “Ki biga, fii.”
- 55 O naano den goa ki kua o niinni ke o fii lanyogu liga. Jesu den yedi ba ban pa o wan je.
- 56 Li pakili den cuo ki biga danba. Jesu den yedi ba ke ban da maadi niloba kuli yaala n tieni.

Luka 9

- 1 Jesu den yini ki taani bi piiga n niliediba ki puni ba u paalu leni li bali ban yaa paani mu cicibiadimu kuli ki go paagidi bi niba ban yia yaa yianbuoli kuli.
- 2 O den soani ba ke ban yaa wangi U Tienu diema maama, ki go yaa paagidi a yiama moko.
- 3 O den yedi ba: “Yin da taa liba li sancenli po, baa gbiamu, baa sancenboagili, baa jiema, baa ligi, ki da taa liada lie mo.
- 4 Yin kua yaa diegu nni kuli, yin yaa ye lankani hali yin baan fii.
- 5 Bi yaa tuo ki ga yi cangu naankani kuli, yin ña laa dogu nni yaa yogunu, yin kpia ba yi taatama, lan tua sieda bi yiema po.”

- 6 Lani bi ɲoadikaaba den fii ki gedi ki goagoadi i dowaali nni ki wangi o Laabaalinamo, ki paagidi a yama i kaani kuli.
- 7 Elodo yua n den die Galile diema den gbadi yaala n tiendi kuli, o yama den lengidi kelima bi tianba den tua ke Jan Batisi fii bi tinkpiba siiga,
- 8 bine n yaa tua ke o sawalipualo Elia n go doagidi o yuli, bine mo ke bi sawalipuakpeliba siiga yendo n fii bi tinkpiba siiga.
- 9 Wani Elodo mo den tua: “N den teni ke bi jia Jan yuli, lanwani min gba ke bi maadi yua yaa po li naa bonla kuli tie ɲme?” O den moandi ki baa le o.
- 10 Jesu tondiba den guani o kani ki togidi o ban den tieni yaala kuli. Lani o den taa ba bi bebe ke bi gedi Betisayida dogu kunu po.
- 11 A nigola den bandi ki ɲoadi o. Jesu den biali ba, ki waani ba U Tienu diema maama ki go paagi yaaba n ki pa.
- 12 U yienu n bua ki kua, bi piiga n niliediba den nagini Jesu kani ki yedi o: “Cabi ku niligu ban yadi ki gedi yaa dobila leni yaa koajaana n kuu, ki ban baa u duankaanu leni li bonjekaala, kelima tin ye naani na tie fuali.”
- 13 Jesu den yedi ba: “Pa ba mani yiba ban je.” Bi den goa ki yedi o: “Tii pia liba kali dupen bonbi muu leni jami lie, li yaa tie ke ti baa gedi tiba ki ban da li bonjekaala yaa niba n ye ne kuli po yaaka.”
- 14 Kelima bi jaba bebe den bua ki pundi tudamuu (5 000). Jesu den yedi o ɲoadikaaba: “Teni mani ban boagidi nani niba piimuu muu yeni, ki kali caga caga.”
- 15 Bi den tieni yeni ki kaani bi niba kuli.
- 16 Jesu den taa bi dupenmuudiba leni i janliedi yeni, ki yaadi ki noanli tanpoli po ki jaandi ki seligi la. Lani o den cabidicabidi ki teni o ɲoadikaaba ban boagidi ku niligu.
- 17 Yua kuli den dini ki guo. Bi den wodi ban dini ki sieni yaala ki gbieni piiga n baabuodi lie leni a boncaba.
- 18 Dayenli Jesu den piadi ki jaandi ke o ɲoadikaaba bebe den ye leni o. O den buali ba: “A nigola tua ke n tie ɲme?”
- 19 Bi den goa ki yedi o: “Boncianla tua ke a tie Jan Batisi, bine Elia, bine mo ke bi sawalipuaba siiga nni yendo n fii bi tinkpiba siiga.”
- 20 O go den yedi ba: “Yi mo te, yi mo nan yedi ke n tie ɲme yo?” Pieli den goa ki yedi o: “A tie U Tienu n Gandi Yua.”
- 21 Jesu den maadi leni li bali ki yedi ke ban da waani la niloba kuli.

- 22 O go den yedi ke li tie tiladi o Ja Bijua n le fala boncianla, ke Jufinba nikpeliba leni bi kopadicianba yudanba leni li balimaama bangikaaba n yie o, ki kpa o. Ama ke li dataali daali o baa fii bi tinkpiba siiga.
- 23 Lani Jesu den yedi bi niba kuli: “Yua n bua ki yaa nua nni kuli, wan yie o yuli, ki yaa bugi o dapoanpoanli daali kuli ki nan yaa nua nni.
- 24 Kelima yua n bua ki ga o miali kuli o baa biani li, ama yua n baa biani o miali kelima mini yaa po kuli baa faabi li.
- 25 O nilo yaa baa ki diedi nanduna kuli ke o miali nan bodi, bi ki bolini o yuli, li baa nanbi opo be?
- 26 Yua n jie i fe mini leni n maama kuli po, o Ja Bijua moko baa ti jie opo i fe o yaa cua leni o kpiagidi leni Baa yaa kpiagidi ki yegi leni yaa malekinba n gagidi.
- 27 N waani yi moamoani, yaaba n ye nekanba, bi tianba kan kpe kaa laa U Tienu diema.”
- 28 Jesu n den maadi laa maama ke dana nii pendi, o den taa Pieli leni Jan leni Jaka ki doni li juali po ki baa jaandi.
- 29 Wan den jaandi yaa yogunu, o nunga n naani maama den lebidi, o tiayiekaadi moko den lebidi ki pendi hali ki ñuliti.
- 30 Jaba lie den maadi leni o. Li den tie, Musa leni Elia, ke bi doagidi bi yula ke,
- 31 tanpoli kpiagidi lindi ba, ke bi maadi leni Jesu wan baa kpe yaa kuuma Jelusalema nni po.
- 32 Mi guama den gbadi Pieli leni o lieba, ama bi den yie mi guama po ki laa Jesu kpiagidi leni yaa jaliediba n se leni o.
- 33 Bi jaba yeni n den baa ña Jesu kani yaa yogunu, Pieli den yedi o: “Canbaa, li nani tin yaa ye ne. Tin tii suga taa, fini yenli, Musa yenli, Elia mo yenli.” Waa den bani wan maadi yaala.
- 34 Wan den maadi yeni yaa yogunu, ku tawaligu den jiidi ki libini ba. Bi nroadikaaba n den laa ke bi kua ku tawaligu nni, ti jawaandi den cuo ba.
- 35 U nialu den maadi ku tawaligu nni ki yedi: “One n tie n Bijua, min gandi yua, cengi mani o.”
- 36 U nialu yeni n den maadi ki gbeni, bi sua ke Jesu ye obebe. Bi nroadikaaba den muubi bi ñoana, baa togidi oba laa yogunu ban laa yaala.
- 37 Lan den fii ki fa, bi den jiidi li juali po, yaa niligu n yaba den tuogi Jesu.
- 38 O ja den kpaani ku niligu siiga ki yedi: “Canbaa, n mia nja nan diidi npo n bijua na, kelima o tie n bonjayenyenga.

39 Ki cicibiadiga n fii opo yaa yogunu kuli, lanyogu liga o yen kuudi, gan yaa digini o leni u paalu ki kpalini o ti ñinsanpunpudi ki faligidi o. Ki ñama o niinni pa opo.

40 N bi mia a ñoadikaaba ke ban deli ki ñani ga o kani, ke baa fidi.”

41 Jesu den goa ki yedi: “Yinba, yaa nibuolu n luu li dandanli ki go bia, n baa taa ki ye leni yi ki go juuni yipo ki pundi u laa yogunu? Cuani a bijua na.”

42 Ki biga n den nagini Jesu kani yaa yogunu, ki cicibiadiga den guli o ki go digini o leni u paalu. Jesu den funi leni ga, ki paagi ki biga, ki teni o o baa.

43 U Tienu kpiagidi leni o paaciamu den paki yaaba n ye likani kuli. Bi niba kuli n den laa Jesu n tieni yaala kuli ke li fangicianli leni li pakili cuo ba, o den yedi o ñoadikaaba:

44 ” Yinba, yin diadi mani yi tuba ki cengi mani mi naa maama bonñanla: Bi niba baa janbi o Ja Bijua ki teni o bi nisaaliba nuu nni.”

45 Ama bi ñoadikaaba ki den ga laa maama n bua ki yedi yaala. Li den duagi bipo ke ban da ga ma. Bi den jie, baa buali Jesu lipo.

46 Mi niama den fii bi ñoadikaaba siiga, ke ban bandi bi siiga yua n tugi li yuli.

47 Jesu den bani ban maliti yaala bi pala nni, ki taa ki biwaaga ki sieni o o kani

48 ki yedi ba: “Yua n ga ki naa biga n yeli nni o ga mini nba yo, yua n ga mini mo, o ga yua n soani nni. Yi siiga yua n wa ki cie yikuli, wani n tugi li yuli.”

49 Jan den yedi: “Canbaa, ti den laa yaa ja n deli mu cicibiadimu a yeli nni ke ti yie opo, kelima waa taani leni ti ki ñua ña.”

50 Jesu den goa ki yedi o: “Da go yie mani opo ke wan da tieni la, kelima yua n kaa yie yipo kuli taa yipo.”

51 U yogunu n den nagini ke U Tienu baa ñani Jesu ñanduna nni ki duoni o tanpoli, Jesu den jagi ki bili ke o baa gedi Jelusalema.

52 O den soani bi tondiba ke bi kua o liiga. Bi den gedi ki ban kua Samali doyendu nni ki baa lingi o po ku candiegu.

53 Ama baa den tuo Jesu cangu, kelima wan caa Jelusalema yeni yaa po.

54 O ñoadikaaba Jaka leni Jan n den laa lani bi den yedi: “Ti Daano, a bua tin yedi mi fantama n ña tanpoli po ki bolini ba bi?”

55 Jesu den jigidi ki noanli ba ki funi leni ba. Kelima o Ja Bijua naa cua ki baa bolini bi nisaaliba miana ka, ama ki faabi ba yo.

56 Bi den suagi liiga ki gedi dotogu.

57 Ban den ye u sanu nni o nilo den yedi Jesu: “N baa ñua ña ñan caa naani kuli.”

58 Jesu den goa ki yedi o: “I coli pia i fali, ti bonyugiditi mo pia a tiana, ama o Ja Bijua wani naa pia wan baa dua naani.”

59 Jesu den yedi nitoa mo: “Doadi nni.” O den goa ki yedi o: “N Daano, pa nni min da kpa gedi ki ban piini n baa no.”

60 Jesu den yedi o: “Cedi bi tinkpiba n piini bi tinkpiba, ama fini, gedi ki ban yaa wangi U Tienu diema maama.”

61 Nitoa go den yedi o: “N Daano, n baa njoadi a, ama pa nni min da kpa gedi ki ban cabi n denpo yaaba.”

62 Jesu go den yedi o: “Yua n mubini li naakuuli ki baa yaa ko, ki go gbagidi ki nua puoli, waa dagidi U Tienu diema po.”

Luka 10

1 Lani yaa puoli o Diedo go den gandi njoadikaaba piilele n bilie ki soani ba niba lielie ke bi kua o liiga, ki gedi wani oba n den baa gedi yaa dogi leni yaa kaani kuli.

2 O den yedi ba: “U jetaagu yaba ama bi tuonsoanba nan wa. Lanwani yin mia mani u jetaagu Diedo wan soani bi tuonsoanba o jetaagu po.

3 Gedi mani! Diidi ki le, n soani yi nani a pebila yeni i fuasangbanli siiga.

4 Yin da taa mani ligiboagili, baa sancenboagili, baa cacaadi, ki da sedi u sanu nni ki fuondi oba.

5 Yin kua yaa diegu nni kuli, kpa fuondi mani ki yedi: <Mi yanduanma n yaa ye ku naa diegu nni.>

6 Yua n bua mi yanduanma yaa ye lienni, yin gaali o yaa yanduanma yeni baa ye leni o. Yua n bua mi yanduanma yeni yaa ye likani mo, yi gaali n guani yi yaa kani.

7 Yin yaa ye laa diegu nni ki di ki go ñu ban puuni yi yaala kuli, kelima o tuonsoanlo pundi ki baa o panpaani. Yin da ña diegu nni ki tuadi dietoagu.

8 Yin kua yaa dogu nni ke bi ga yi cangu kuli, yin je mani ban puni yi yaala,

9 ki paagi yaa yama n ye likani ki yedi ba: < U Tienu diema nagini yi kani.>

10 Ama yin kua yaa dogu nni ke baa ga yi cangu kuli, yin ña ki sedi bi sani nni ki yedi:

11 <Ti kpia baa yi dogu tama yaama n tabini ti taana yeni. Ama yin bandi bonjanla ke U Tienu diema nagini.> “

12 Jesu den pugini ki yedi o njoadikaaba: “N yedi yi ke ti buudi daali, Sodoma yaa buudi kaa bia ki pundi laa dogu yaaba buudi.

- 13 Fala baa ye leni fini Kolasini dogu. Fala baa ye leni fini Betisayida dogu, kelima yaa bancianma n tieni a niinni ne yaa den tieni hali yogu Tili leni Sidoni dogi nni, bi den baa laa li paboanli tiadi leni mi fantanpienma ki lebidi bi yama.
- 14 Lani yaa po, ti buudi daali Tili leni Sidoni dogi yaa fala kan yaa bia ki pundi yi yaa fala.
- 15 Fini, Kapenayuma dogu moko, a tama ke a baa fiini a yuli hali tanpoli po bi? Kalam, bi baa jiini a hali bi tinkpiba diema.”
- 16 Jesu go den yedi o n̄oadikaaba: “Yua n cengi yi maama cengi n yaama, yua n yie yi mo yie mini, yua n yie mini mo yie yua n soani nni.”
- 17 Doadikaaba piilele n bilie yeni den guani Jesu kani leni li pamanli ki yedi: “Ti Daano, baa mu cicibiadimu moko tuodi ti maama a yeli nni.”
- 18 Jesu den yedi ba: “N den laa ke Sutaani ñani tanpoli ki peli nani mi tañigima yeni ki baa.
- 19 N puni yi u paalu ke yi baa fidi ki yaa n̄maadi i we leni i nami, ki yaa paani yibali paaciamu kuli. Liba kuli kan fidi ki tieni yi yaala n bia.
- 20 Baa yeni, yin da mangi mani yi pala kelima mu cicibiadimu tuo yi maama, ama yin mangi mani yi pala kelima bi diani yi yela tanpoli po.”
- 21 Lanyogunu liga U Tieniu Fuoma Yua den teni ke Jesu pali mangi hali boncianla ke o yedi: “Baa, fini yua n tie tanpoli leni ki tinga kuli Diedo, n pagi a kelima a doagini li naa bonla bi yanfodanba leni bi nunfandanba kuli po, ki doagidi la yaaba n tie nani a biwaala yeni yaa po. Yeni de, Baa, li tie yeni kelima li n̄ua a yanjaginli.”
- 22 Jesu den pugini ki yedi: “N Baa puni nni li bonla kuli bali. Oba kuli ki bani Bijua n tie yua kali Baa bebe, oba kuli mo ki bani Baa n tie yua kali Bijua leni wani Bijua n bua ki doagidi o yua yaa po.”
- 23 Lani Jesu den jigidi ki noanli o n̄oadikaaba ki maadi leni bani bebe ki yedi: “Li pamanli ye leni yi kelima yin laa yaala po.
- 24 Kelima n yedi yi ke bi sawalipuaba leni bi badiba boncianla den bua ki le yin nua yaala na, ki naa laa la, bi den bua ki gbadi yin gba yaala na, ki naa gbadi.”
- 25 U Tieniu balimaama bangikaciamo yendo den fii ki bua ki biigi Jesu ki yedi o: “Canbaa, n baa tieni lede ki baa yaa miali n kan gbeni?”
- 26 Jesu den yedi o: “Be diani li balimaama nni? A cogi be lienni?”
- 27 O den goa ki yedi o: “Dan bua o Diedo a Tieniu leni a pali kuli leni a miali kuli leni a fidu kuli leni a yantiali kuli, ki go bua a nisaalilielo nani n̄an bua a yuli maama.”
- 28 Jesu den yedi o: “A guani ke li tiegi. Yaa tiendi yeni, a baa yaa ye.”

- 29 Li balimaama bangikaciamo yeni den bua ki saa o yuli po i moamoani ki yedi Jesu: “Dme nan tie n nisaalilielo?”
- 30 Jesu den goa ki yedi o: “O ja den ñani Jelusalema, ki jiidi ki caa Jeliko. O den baa bi sanjiaba siiga, ke bi bibi o, ki fie wan pia yaala ki go pua pua o ki ña o ke wani leni mi kuuma ki foagi, ki ban caa.
- 31 Li sua ke bi kopadicianba siiga yendo moko den jiidi ki tagi laa sanu. Wan den laa o ja yeni, o den jadi ki balini ki pendi.
- 32 Lefi buolu yua moko n den jiidi ki pundi likani ki laa o ja yeni, o den jadi ki pendi.
- 33 Ama, Samali yua, den caa u dogu ki cua likani. Wan den laa o ja yeni, mi niñima den cuo o opo.
- 34 O den nagini ki tieni o nala mi kpama leni duven ki finfini a a caba, ki jagini o wani oba yaa bonjaginkaala po, ki gedingi o ki ban baa opo ku candiegu ki kubi o.
- 35 Lan fii ki fa o den ñani kujapiena lie ki teni ku candiegu daano ki yedi o: «Yaa kubi o, ñan baa biani opo yaala ki pugini line po, n yaa lebidi ki guani, n baa pa ña.» “
- 36 Lani Jesu den buali o ki yedi: “A yaa yama po, bi nitaadiba yeni siiga ñme tie yua n den baa bi sanjiaba siiga yeni nisaalilielo?”
- 37 O den goa ki yedi o: “Yua n gbadi opo mi niñima yene.” Jesu den yedi o: “A mo n gedi ki ban yaa tiendi yeni.”
- 38 Jesu go den taa u sanu, wani leni o ñoadikaaba. O den kua doyendu nni. Yaa pua n yi Malata den ga o cangu.
- 39 O pua yeni den pia o waalo ke o tie pua ki yi Maliyama. Wani Maliyama den kali Jesu taana kani ki cengi o maama.
- 40 Ku diegu tuonli den yagi Malata yama ke o cuoni ki lindi. O den cua ki yedi Jesu: “N Daano, naani n waalo n ña nni ke n tuuni nbebe yeni, laa yia ña? Yedi o wan todi nni.”
- 41 O Diedo den goa ki yedi o: “Malata, Malata, a yagini a yama ki cuoni ki lindi li bonla boncianla po.
- 42 Ama bonyenla n tie tiladi, Maliyama gandi li bonñanla, ban kan fie o yaala.”

Luka 11

- 1 Dayenli Jesu den jaandi kaanuba. Wan den jaandi ki gbeni, o ñoadikaaba siiga yendo den yedi o: “N Daano, bangi ti tin baa jaandi maama, nani Jan n bangi o yaa ñoadikaaba maama.”

- 2 Jesu den yedi ba: “Yi yaa yen baa jaandi yin yedi: <Ti Baa, a yeli n baa mi gagidima. A diema n cua.
- 3 Pa ti daali kuli yaa jiema banlu n dagidi.
- 4 Tieni tipo sugili ti tuonbiadi po Kelima ti moko tiendi sugili yaaba n tudi tipo kuli po. Da tuo tin baa mi tulinma nni.> “
- 5 O go den yedi ba: “Yi siiga yendo yaa pia o danli ki gedi o kani ku yagisiigu ki yedi o: <N danli, ledi nni dupen bonba taa,
- 6 kelima n danli yendo fii li sancenli ki cua ki cani nni ke n naa pia liba ki baa candi o.>
- 7 O danli yua n ye o dieli tugu nni yeni yaa goa ki yedi o: <Da yagini n yama, n luoni bu buliñoabu no, mini leni n bila kuli mo duani, n kan go fidi ki fii ki pa ŋa.>
- 8 N yedi yi, baa o yaa kan fii ki pa o kelima o tie o danli, o baa fii kelima o tigrini po, ki pa o wan luo yaala yeni kuli.
- 9 Lani yaa po n yedi yi, mia mani, bi baa pa yi, lingi mani, yi baa le, yedi mani: <Gafala,> bu buliñoabu kani, bi baa luodi yipo.
- 10 Kelima yua n mia kuli baa baa, yua mo n lingi kuli mo baa le, bi baa luodi yua yedi: <Gafala,> ki bua ki kua kuli po mo.
- 11 Yinba bibaanba siiga, ŋme yaa bijua n baa mia o dupen, wan teni o li tanli, bi o yaa mia o o jamo, wan teni o o wa?
- 12 Bi o baa mia li jenli, wan teni o o namo?
- 13 Yinba yaaba n bia yaa bani ki pa yi bila li bonjanla, lanwani laa pia kuli tama ke ti Baa yua n ye tanpoli baa pa yaaba n mia o o Fuoma Yua.”
- 14 Jesu den deli ki ñandi o nilo niinni yaa cicibiadiga n teni ke o tie muulo. Ki cicibiadiga yeni n ñani yaa yogunu, o muulo den maadi ke li pakili leni li fangili cuo ku niligu.
- 15 Ama bi tianba den yedi: “Mu cicibiadimu bado Belisebu n puni o u paalu ke o fidi ki deli mu cicibiadimu bi niba niinni.”
- 16 Bi tianba mo den bua ki dia Jesu ku madiagu, ki mia o ke wan tieni yaa bancianma n baa doagidi ke o paalu ñani U Tienu kani.
- 17 Jesu den bani ban maliti yaala ki yedi ba: “Yaa diema n boagidi ki tuogi leni mi yuli kuli baa bodi, mi diena kuli mo baa baali aya po.
- 18 Sutaani yaaba mo yaa deli ki ñani Sutaani yaaba, o diema baa tieni lede ki yaa ye? N yedi yeni kelima yi yedi ke mu cicibiadimu bado Belisebu puni nni u paalu ke n deli mu cicibiadimu.

- 19 Belisebu n yaa puni nni u paalu ke n deli mu cicibiadimu, yi yaa njoadikaaba mo deli mu nme yaa yeli nne? Lani yaa po bi baa jia yi leni ti buudi.
- 20 Ama li yaa tie U Tienu nubili n puni nni u paalu ke n deli mu cicibiadimu, lanwani U Tienu diema pundi yi kani.
- 21 O gbanmandaano yaa kubi o jatiadi ki gu o diegu, wan pia yaala kuli, waa bangi lipo.
- 22 Ama yua n pa ki cie o yaa cua ki baa o ki paadi o, o baa fie o jatiadi wan bi dugi yaadi yaa po kuli, ki taa o fagidi ki boagidiboagidi.
- 23 Yua n ki taa npo kuli tie n yieka. Yua n ki todi nni ke n taandi nan yadi wani.
- 24 Ki cicibiadiga yaa ñani o nilo niinni, ki yen gedi ki ban yaa gaandi yaa fuali n ki pia ñima nni, ki lingi mi fuodima. O yaa laa, ki baa yedi: «N baa lebidi ki guani n dieli po min den ñani naani.»
- 25 O yaa pundi o baa sua ke li pidi ki ñanbi.
- 26 Lanwani o baa gedi ki ban taa cicibiadimu lele yaamu n bia ki cie kani kiba, mun yegi ki ban kua li niinni ki yaa ye. Laa nilo yeyuankaama baa bia ki cie mi kpiama.”
- 27 Jesu n den maadi yeni yaa yogunu, o pua den kpaani ku niligu siiga ki yedi o: “Li pamanli ye leni yaa pua n mali a leni yaa biina n ñaani a kuli.”
- 28 Jesu den goa ki yedi o: “Li pamanli ye leni yaaba cengi U Tienu maama ki kubi ma ki cie.”
- 29 A nigola n den taani boncianla ki ñabi ki mabindi Jesu, o den yedi: “Moala na niba tie nibiadiba. Bi miadi yaa bancianma n tie sinankeeni, ama bi kan tieni bipo sinankeentoa li yaa tie Jonasa yua yaaka.
- 30 Nani Jonasa n den tie sinankeeni Ninife dogu yaaba po maama, o Ja Bijua moko baa tua sinankeeni moala niba po yene.
- 31 Yaa diema n ye niganu po pobado baa taani ki sedi leni moala na niba ti buudi daali, ki bu ki cuo ba, kelima o den ñani hali hali foagima, ki cua ki cengi Salomono yanfuoma maama, ama moamoani, yaala n cie Salomono ye ne.
- 32 Ninife dogu yaaba moko baa taani ki fii ki sedi leni moala na niba ti buudi daali ki bu i cuo ba, kelima Jonasa n den waani ba U Tienu maama, bi den lebidi bi yama. Ama moamoani, yaala n cie Jonasa ye ne.
- 33 Niloba kan cuoni fidisanga ki kuani ga yaa kaanu n wuo, yaaka ki taa li sancianli ki njoagini ga. Ama o baa taa ki tuani ga u fidisantuankaanu ke yaaba n kua li dieli nni kuli n yaa nua mi yenma.
- 34 A nunbu tie a gbanandi fidisanga. A nunbu yaa ñani, a gbanandi nni kuli baa yieni bonñanla. Ama a nunbu yaa ñani, a gbanandi kuli baa ye li biigili nni.

- 35 Lani yaa po ŋan fangi a yuli ki da teni ke yaa yenma n ye a niinni n tua biigili.
- 36 A gbanandi nni kuli yaa yieni bonŋanla ke li biigili ki ye kaanuba kuli nni, tikuli baa yieni nani ki fidisanga n yen yendi apo ki yenma maama.”
- 37 Jesu n den maadi yaa yogunu, Falisieni yendo den yini o ke wan kua ki je o deni. O den kua ki kali u saajekaanu kani.
- 38 Falisieni yeni den laa ke waa nidi ki baa je, li den paki o.
- 39 O Diedo den yedi o: “Yinba Falisieninba, yi yen ŋuudi ki ŋanbi ki tadiñokaaga leni ku saajetadigu kuli puoli po, ama yi tugu nni nan gbie leni yin fenli yaala leni yin tiendi yaa biadima.
- 40 Yinba, bi yanpiidanba yeni, yua n tagi puoli po, wan ka tagi tugu nni mo?
- 41 Pa mani a luoda yaala n ye yi pala tugu nni lani, yaala n sieni kuli baa ŋanbi yipo.
- 42 Fala baa ye leni yi, yinba Falisieninba, kelima yi coadi yaa kpinfaadi n yi menti leni lu, leni kpinfatoadi kuli, ki ñandi dim. Ama yi ŋa mi teginma leni U Tienu yaa buama. Li pundi yin yaa bi tiendi lani, ki nan da cedi yin maani ki tiendi yaala yeni mo.
- 43 Fala baa ye leni yi, yinba Falisieninba, kelima yi bua ki yaa ka i niciankali-kaani li balimaama bangima diena nni, ki go bua bi niba n yaa fuondi ki kpiagidi yi mu daamu nni.
- 44 Fala baa ye leni yi kelima yi tie nani yaa kula n ki ñi ke bi niba cuoni apo kaa faami.”
- 45 Li balimaama bangikacianba siiga yendo den goa ki yedi o: “Canbaa, ŋan maadi maama na, a sugidi ti moko.”
- 46 Jesu den goa ki yedi: “Fala baa ye leni yi moko, yinba li balimaama bangikacianba, kelima yi tungi bi niba a tugikpiaga, ya ke yinba yiba kan tuo ki sii ŋa leni yi nubiyenli.
- 47 Fala baa ye leni yi, kelima yi goa ki maa ki ŋanbidi yi yaajanba n den ku yaa sawalipuaba yaa kula.
- 48 Yeni yi tiendi siedi ke yi yama dagidi leni yi yaajanba tuona, kelima bani, bi den ku bi sawalipuaba, ke yi mo maa bi kula po li bontiadikaala.
- 49 Li tie lani yaa po ke wani U Tienu yanfuoma po o maadi Jufinba maama ki yedi ke wani U Tienu n baa soani bikani o sawalipuaba leni o tondiba. Bi baa kpa bine ki faligi bine.
- 50 Lani yaa po U Tienu baa tuu moala na niba bi yaajanba n den ku yaa sawalipuaba ki wuli bi soama panli, ki cili leni Abela soama hali ŋanduna tagima yogunu,

⁵¹ ki pundi hali Sakali yaa soama, ban den ku yua U Tienu diegu nni, li padibinbinli leni u kaangagidiŋamu siiga. Yeni de, n yedi yi ke U Tienu baa tu moala na niba laa kuuma kuli panli.

⁵² Fala baa ye leni yi, yinba li balimaama bangikacianba, kelima yi tuudi ki ñani mi bandima buliñoabu sendabiga. Yii kua yiba, yi go yie yaaba n bua ki kua mo yaa po.”

⁵³ Jesu n den ñani lankani, li balimaama bangikaaba leni Falisieninba den tigini o leni mi mapaama, ki buali o yaa bonla n yaba,

⁵⁴ ki dia o ku madiagu, ki bua ki baa o ñoabu nni yaa maama ke bi baa fidi ki gedini ma li bali danba kani.

Luka 12

¹ Laa yogunu ku niligu den taani tudatuda hali ki ŋmaadi biyaba. Jesu den cili ki maadi leni o ŋoadikaaba ki yedi: “Fangi mani yi yula bonŋanla ki da kubi Falisieninba dabinli, lani n tie pala lie yantiali.

² Liba kuli ki ye ki wuo ki kan wuodi. Liba kuli ki ye ki duagi ke bi kan bandi la.

³ Lani yaa po yin baa yedi yaala li biigili nni kuli, bi baa gbadi la u yensiinu. Yin baa soabidi yaalaa diena nni, bi baa kpaani la bi niba kuli n gbadi.

⁴ Yinba n danlinba, n yedi yi, yin da jie mani yaaba n baa kpa yi gbanandi ki nan kan go fidi ki tieni bontoala.

⁵ N baa waani yi yin baa yaa jie yua. Yaa jie mani yua n baa fidi ki kpa yi, ki go yuandi ki lu yi ku fantanbuogu nni. Yeni de, n yedi yi ke wani n tie yin baa jie yua.

⁶ Baa kuadi nuani muu muu ka kuumu lie? Ama baa yeni, U Tienu kan sundi bi siiga nni baa yendo po.

⁷ Yinba wani, baa yi yudi, U Tienu bani ti coalo n da maama. Da jie mani pu kuli, yi pia mayuli ki cie i nuani boncianla.

⁸ N yedi yi ke yua n tuo bi niba nintuali ke o tie n yua kuli, o Ja Bijua moko n baa tuo U Tienu malekinba nintuali ke o tie n yua.

⁹ Ama yua n nia bi niba nintuali ke waa tie n yua, n moko baa nia U Tienu malekinba nintuali ke waa tie n yua.

¹⁰ Yua n maadi o Ja Bijua po yaala n bia baa baa sugili, ama yua n sugi U Tienu Fuoma Yua, wani kan baa sugili.

¹¹ Bi yaa gedini yi li balimaama bangima diena nni, yaaka bi bujiaba kani, yaaka paatietoaba kani, ki baa jia leni yi ti buudi, yin da yagi mani yi yama leni yin baa maadi maama ki baa ga yi yula, leni yin baa yedi yaala kuli po,

¹² kelima lanyogunu lige U Tienu Fuoma Yua baa bangi yi yin baa yedi yaala.”

- 13 Ku niligu siiga niyendo den yedi Jesu: “Canbaa, waani n kpelo wan boagidi ti baa n ŋa yaa faali ki teni nni n yaa biinu.”
- 14 Jesu den goa ki yedi o: “N danli, ŋme dini nni li bali ke min jia yipo yi maama, bi ki boagidi yi faali?”
- 15 O go den yedi bi niba kuli: “Fangi mani yi yula bonŋanla leni mi ŋalimanbuama, kelima o nilo miali ki ŋua o ŋalimano n yaba maama.”
- 16 Lani Jesu den pua ba mi naa kpanjama ki yedi: “O piado den ye ke o kuanu loni boncianla.
- 17 O den kpaagi ki yedi o pali nni: <N baa tieni lede? Kelima mii pia min baa bili n kpaandi kuli naani.>
- 18 O den goa ki yedi: <N bani min baa tieni maama. N baa mumudi n buabuana ki goa ki maa ya n yaba ki cie, ki taani n kpaandi leni n piama kuli ki kuodi lienni.
- 19 Lani n baa yedi n yuli: A pia mi piama ke li kandi yaa bina n yaba po, yaa fuo ki di ki go ŋu ki mangidi a pali.>
- 20 Ama U Tienu den yedi o: <O yanluodaano na, dinla yaa ŋiagu liga, n baa taa a naano. Dan bili yaala kuli baa tua ŋme yaa yaala?> “
- 21 Jesu go den yedi: “Li tie yeni leni yua n taagi mi piama o yuceli po, ke o cima ki tie U Tienu po.”
- 22 Li yaa puoli Jesu den yedi o ŋoadikaaba: “Li tie lani yaa po ke n yedi yi, da yagi mani yi yama yi miali yema po, yin baa di yaala po, leni yi gbanandi po yin baa yie yaala.
- 23 Li miali cie mi jiema, ti gbanandi mo cie ti tiayiekaadi.
- 24 Diidi mani a kankala, baa coagi, baa yendi, baa pia bilikaanu, baa pia buabuana. Leni lankuli yeni U Tienu dindi ba. Ama yinba, yi pia mayuli boncianla ki cie ti bonyugiditi.
- 25 Yi siiga ŋme yanyagidi n baa teni wan fidi ki foagidi o miali dana baa waamu?
- 26 Yi yaa kan fidi ki tieni yaa bonla n wa yeni, be yaa po ke yi bangi yaala n sieni kuli po.
- 27 Diidi mani mi moapuuma n ye maama. Maa tuuni, maa pia gaali, baa yeni, n yedi yi ke baa o bado Salomono leni o kpiagiciandi kuli, waa den pundi mi siiga nni baa yenma n bobi maama.
- 28 U Tienu yaa bobindi yaa muadi n ye ku muagu nni dinla, ke bi baa fa ki taa ti ki cuoni mi fantama u fanu nni, laa pia tama ke o baa yieni yi mo, yinba yaaba yaa dandanli n ki fuu.

- 29 Da yagini mani yi yama leni yin baa yaa di yaala lingima leni yin baa yaa ñu yaala yaa lingima.
- 30 Kelima yaa nibuoli n ki nua U Tienu nanduna nni kuli n kuandi bi yama laa bonla nni. Yi Baa bani ke laa bonla tie yipo tiladi.
- 31 Ama yin kpa lingi mani U Tienu diema, lani, laa bonla kuli baa pugini yipo.
- 32 Da jie mani liba, fini yaa yankulu n ki yaba, kelima li mani yi Baa wan pa yi mi diema.
- 33 Kuadi mani yin pia yaala, ki pa a luoda yin kuadi ki baa yaa ligi. Danbi mani yi yula po tanpoli po yaa ligiboaga n kan biidi leni yaa n'alimani n kaa pia gbenma, a concona n kan nagini naankani, ti lulugidi mo n kan lugi ki bolini naankani.
- 34 Kelima yi n'alimani n ye naankani, yi yantiana mo baa ye lankane.
- 35 Ñagini mani yi ciamu ku gbanñagidigu, ki teni yi fidisanmu n yaa co.
- 36 Yeni de, yaa tie mani nani yaa naacenba n gu ke bi canbaa n ña mi pocaajiema po ki kpeni, ke o yaa pundi ki yedi: «Luodi npo mani,» ban luodi opo tontoni.
- 37 Li pamanli ye leni yaa naacenba ke bi canbaa kpeni ki sua ke bi nua ki gu o yeni. N yedi yi i moamoani ke o baa ñagini o ciaga, ki teni ban kali u saajekaanu kani, wan teni ba mi jiema.
- 38 O yaa kpeni o kootonmua-kpialo, yaaka o kootonmua-yuamo, ki sua ke bi nua ki gu o, li pamanli baa ye leni ba.
- 39 Yin bandi bonnanla ke o diedaano yaa bi bani li conconli n baa cua yaa yogunu, o bi baa gu ki kan cedi li conconli n lugidi o dieli ki kua.
- 40 Yi moko n bogini ki yaa gu kelima o Ja Bijua baa cua yin ki daani yaa yogunu.”
- 41 Pieli den yedi o: “N Daano, a pua mi naa kpanjama tinba bebe yaa po bi? Bi bi niba kuli po?”
- 42 O Diedo den yedi: “Dme n tie yaa tuonsoanjiidi-dugika n pia mi yanfuoma, ke o canbaa guuni o o niba ke wan yaa tendi ba yaa jiema n bili bipo yaa yogunu?”
- 43 Li pamanli baa ye leni laa naacemo, o canbaa yaa kpeni ki sua ke o tiendi yeni.
- 44 N waani yi i moamoani, o canbaa baa guuni o o piama kuli.
- 45 Ama laa naacemo yaa yedi o pali nni: «N canbaa waagi mi kpenma,» ki di pua bi tuonsoanba, bi jaba leni bi puoba kuli, ki di ki go ñu hali ki gaadi,

- 46 laa naacemo canbaa baa kpeni wan ki daani o yaa daali leni wan ki faami yaa yogunu. O baa teni ban waani o fala hali boncianla, ki gedini o ki ban taani leni yaaba n ki nua U Tienu.
- 47 Yaa naacemo n bani o canbaa n bua wan yaa tiendi yaala ki naa bogini liba, kaa tieni nani o canbaa n waani o maama, bi baa pua o yaa puadi n yaba.
- 48 Die yua n kaa bani o canbaa n bua wan yaa tiendi yaala, ki tieni yaa bonla n pundi ti puadi, o yaa puadi kan yaa yaba. Ban teni yua boncianla, bi baa bili ke wan guani boncianla. Ban piani yua ke li yaba, bi baa bili ke wan guani yaala n yaba ki cie.
- 49 N cua ki baa lu mi fantama nanduna nni, n bua hali bonnanla ke li bi mali ki cuo no.
- 50 Ama bi baa kpa batisi nni yaa batisima n tie fala. N yama yagini boncianla hali lan baa tieni ki gbeni.
- 51 Naani yi tama ke n cua ki baa tieni mi yanduanma nanduna nni bi? A-a, n cuani mi paadime.
- 52 Moala liiga, niba muu dieyengu nni baa paadi leni biyaba, niba taa baa koani leni niba lie, niba lie n koani leni niba taa.
- 53 Bibaa baa koani leni o bijua, ki bonjaga mo n yaa koani leni o baa, binaa baa koani leni o bisalo, ki bonpuoga mo n yaa koani leni o naa. Yaanaa baa koani leni o biyuaga, ki biyuaga mo n yaa koani leni o yaanaa.”
- 54 Jesu go den yedi a nigola: “Yi yaa laa ke ku tawaligu fii nintuali po, yi yen yedi tontoni ke ki taaga baa mi. Li yen tua yeni mo.
- 55 Yi yaa laa ke u faalu nani niganu po, yi yen yedi ke ku wulugu baa tieni. Li moko yen tua yeni.
- 56 Yinba pala lie danba na, yi bani ki bundi tanpoli leni ki tinga sinankeeninba, be yaa po ke yi naa bani ki bundi yaa yogunu n tie na yaa sinankeeninba wani?
- 57 Be teni ke yii kpaagi ki bandi yin baa tieni yaala lan yaa tiegi?
- 58 Dan yegi leni a koanginka ke yi caa li bujjali po yaa yogunu, nan moandi ki dagidi leni o u sanu nni wan da gedini a o bujjalo kani, o bujjalo n da teni a sandalima, sandalima mo n da luoni a li kpaadidieli nni.
- 59 N yedi a, a kan na lienni kali a ban pani ki gbeni, kaa sieni baa tanga.”

Luka 13

- 1 Laa yogunu bi nitianba den cua ki togidi Jesu yaala n den tieni Galile yaaba, yaaba n den cua ki baa padi U Tienu po, ke Pilata den teni ke bi ku ba, ki wuli bi soama ke mi taani ki kali leni bi pada yaa yaama.
- 2 Jesu den goa ki yedi: “Yi tama ke laa niba den laa laa fala kelima bi tieni ti tuonbiadi ki cie Galile yaaba kuli bi?”
- 3 N yedi yi, yeni ka baa. Yi yaa lebidi yi yama, yi moko yikuli baa bodi yene.
- 4 Bi, Silowe diefoagili n den baa ki ku yaa piiga n niniidiba yeni, yi tama ke bi den tudi U Tienu po ki cie Jelusalema yaaba kuli bi?”
- 5 N yedi yi, yeni ka baa. Yi moko yaa lebidi yi yama, yikuli baa bodi yene.”
- 6 Lani, Jesu den pua mi naa kpanjama ki yedi: “O ja den ŋu bu kankanbu o duven tiidi kuanu nni. O den cua bu kani ki lingi a kankana kaa laa pu.
- 7 Lanwani o den yedi o koaguudo: <Diidi ki le, bina taa nna ke n kpendi ki lingi bu kankanbu na po a kankana, mii laadi pu. Pedi bu. Be yaa po ke bu miabi u kaanu fanma fanma?>
- 8 O koaguudo den goa ki yedi o: <Canbaa, cedi bu dunla da goga. N baa ko ki lindi bu ki tieni ti bugidi.
- 9 Daalinba jeli po bu baa luoni, lan yaaka, ŋan pedi bu.> “
- 10 Mi fuodima daali dayenli Jesu den bangi bi niba li balimaama bangima dieyenli nni.
- 11 O pua den ye lienni ki pia ki cicibiadiga, yaaga n den teni ke o yia hali piiga n bina nii, ke o ciaga poali ke o gunbi ki kan fidi ki yaadi ki sedi.
- 12 Jesu n den laa o, o den maadi leni o ki yedi o: “O pua na, a paagi ki faabi leni a yianu.”
- 13 O den maani opo o nii ke lanyogunu liga o pua yeni den yaadi ki sedi ki kpiagi U Tienu.
- 14 Ama li balimaama bangima dieli yudaano pali den biidi Jesu n paagi o nilo mi fuodima daali yeni po, ke o yedi ku niligu: “Yi pia dana luoba ki baa tuuni yi tuona, yin yaa kpendi mani laa danluobida yaa niinni ban paagi yi, ki da cua mi fuodima daali ke ban paagi yi.”
- 15 O Diedo den goa ki yedi o: “Yinba pala lie danba, naani mi fuodima daali yi siiga yua kuli ki yen loti o nua yaaka o ŋunbo ki ñani o li yandieli nni ki ban ñuni o?”
- 16 O pua yua n tie Abalahama puolinuanu ke Sutaani luo o hali piiga n bina nii na mo te, laa pundi min loti laa lolima mi fuodima daali?”

- 17 Wan den maadi yeni yaa yogunu, i fe den cuo o koanginkaaba kuli. Ama ku niligu kuli yaa pali den mangi leni wan tiendi yaa banma ke mi pia ti kpiagidi kuli.
- 18 Jesu go den yedi: “ U Tienu diema naani be? N baa nandi ma leni be?”
- 19 Mi tie nani yaa kpintiigu yaa bonbibu n wa ki cie ki yi mutaadi ke o nilo buli bu o kpintiidi kuanu nni ke bu pudi ki kpedi ki tua tibu. Ti bonyugiditi den tiendi bi tiana bu beni po.”
- 20 O go den yedi: “N baa nandi U Tienu diema leni be?”
- 21 Mi naani leni li dabinli ke o pua taa ki buuni yonyiemu taa, ki sieni hali likuli n pili.”
- 22 Jesu den suagi liiga ki poandi i dociami leni i dowaali nni, ki bangi bi niba o Laabaalinamo ki caa Jelusalem.
- 23 O nilo den yedi o: “O Diedo, naani niba waamu bebe n baa tindi?” O den goa ki yedi yaaba n ye likani:
- 24 ” Moandi mani ki kua yaa buliñoabu n miabi kani, kelima n tuodi ki waani yi ke bi niba boncianla baa ti moandi ki baa kua lankani ki nan kan fidi.
- 25 O diedaano yaa ti fii ki luoni bu buliñoabu yaa yogunu, ke li sua ke yi sieni niinpo, yi baa cili ki yaa pua bu buliñoabu kani ki tua: <Canbaa, luodi tipo.> O baa goa ki yedi yi: <Mii bani yin ñani naani.>
- 26 Lanwani yi baa goa ki yedi o: <Ti den dini ki go ñuni a kani, a go den bangi ti ti dogi sani nni moko.>
- 27 O go baa goa ki yedi yi: <N yedi yi, mii bani yin ñani naani, fuadi mani n kani, yinba yaaba n tiendi mi biadima.>
- 28 Lankane yi yaa ti laa Abalahama leni Isaaka leni Jakobo leni bi sawalipuaba kuli ke bi ye U Tienu diema nni ke yinba wani nan ye niinpo, yi baa buudi ki cegini yi ñina.
- 29 Bi niba baa ti ña nintuali leni puoli po leni niganu leni nijienu po ki taani ki kali u saajekaanu kani U Tienu diema nni.
- 30 Diidi, bi tianba yaaba n tie puoli yaaba moala baa ti tua liiga yaaba, bi tianba yaaba n tie liiga yaaba mo baa ti tua puoli yaaba.”
- 31 Laa yogunu Falisieninba bi tianba den cua o kani ki yedi o: “Ña ne ki gedi potogu kelima Elodo bua ki kpa ña.”
- 32 O den goa ki yedi ba: “Gedi mani ki ban yedi o, wani o colo yeni, ke n deli ki ñandi mu cicibiadimu bi niba niinni ki go paagidi bi niba dinla leni saala, li dataali daali n baa soani ki dudi.

³³ Li tie tiladi min suagi liiga dinla leni saala leni yaa daali n nua, kelima laa dagidi sawalipualo n kpe kaanto kaa tie Jelusalema.

³⁴ Jelusalema, Jelusalema, fini yua n ku bi sawalipuaba, ki lugidi U Tienu n tuuni a kani yaaba a tana, taalima n̄a yo ke n den bua ki gobidi ki taani a niba n kani nani o kooñua n yen wuugi o koobila o fiabi nni maama, ama yii den bua.

³⁵ Lani yaa po, yi diegu baa tua diegbengu. N waani yi, yi kan go le nni hali yin baa ti yedi yaa yogunu: «U Tienu n seligi yua n kpendi wani o Diedo yeli nni.» ”

Luka 14

¹ Mi fuodima daali dayenli Jesu den kua Falisieninba yudaano yendo yua n den yini o o deni ki baa je.

² Yaaba n go den cua ki baa je den kpaagi Jesu. O yianpiebiko daano den ka o nintuali.

³ Jesu den maadi leni li balimaama bangikacianba leni Falisieninba yaaba n ye likani ki yedi ba: “Naani li pia sanu ki paagi o nilo mi fuodima daali bi, bi laa pia yo?”

⁴ Bi den n̄mini suo. Jesu den tandi o nuu ki mubini o yiamo yeni ki paagi o ki cabi o.

⁵ Lani o den yedi ba: “Yi siiga n̄me yaa bijua, yaaka o nua, yaa baa li caali nni mi fuodima daali, o kan jaligi ki dadi ki ñani o?”

⁶ Baa den fidi ki guani o laa maama po liba.

⁷ Jesu n den laa ke Falisieni yeni n yini yaaba ban cua ki je lingi yaa kalikaani n pia ti kpiagidi ki cie, o den pua ba mi kpanjama ki yedi:

⁸ “O nilo yaa yini a mi pocaajiema po, n̄an da gedi ki kali yaa kaanu n kpiagi ki cie. Lani tie wan yini yaaba siiga n da ti yaa pia yua yaa jigidi n cie a yaadi,

⁹ ke yua n yini fini leni wani kuli yaa cua, wan da ti yedi a: «Teni one u kaanu.» Lani i fe baa cuo n̄a leni n̄an baa goa ki ban kali puoli po.

¹⁰ Ama bi yaa yini a ke a pundi, n̄an ban kali puoli po yaa kalikaanu. A yaa tieni yeni yua n yini a yaa ti cua o baa yedi a: «N danli, cua ki kali yaa kaanu n cie.» Lani li baa tua apo ti kpiagidi wan yini yaaba kuli nintuali.

¹¹ Yua n fiini o yuli kuli, U Tienu baa jiini o, yua n jiini o yuli mo kuli, U Tienu baa fiini o.”

¹² Jesu go den maadi leni yua n yini o yeni mo ki yedi: “A yaa yini bi niba ban cua ki je a deni, mi yensiijiema yaaka mi yenjojiema, n̄an da yini a danlinba, yaaka a kpeliba leni a waamu yaaka yaaba n li kpi leni a kuli, yaaka a

yieninlieba siiga yaaba n tie a piada, ke ban da ti goa ki mo n yini a ki guani a a njanma.

13 A yaa baa yini bi niba mi jaanjiema po, njan yini a luoda leni a tadima leni a waba leni a juama.

14 Lanwani U Tienu baa njanbi apo kelima bani wani kan fidi ki guani a a njanma. U Tienu yaa ti fiini yaaba n den tiendi wan bili yaala bi tinkpiba siiga, o baa guani a ma.”

15 Yaaba n den ye u saajekaanu kani siiga yendo n den gbadi laa maama, o den yedi Jesu: “Li pamanli ye leni yua n baa baa ki je U Tienu diema nni.”

16 Jesu den goa ki yedi o: “O nilo den njanbi mi jecianma ki yini bi niba boncianla.

17 Mi jiema yogunu n pundi, o den soani o naacemo n ban yedi wan yini yaaba: <Cua mani na kelima li bonla kuli njanbi ki gbeni no.>

18 Ama bikuli yendo yendo den mia sugili. O nikpialo den yedi o naacemo: <N da u kuanu, kali min gedi ki ban le u, njan mia npo sugili.>

19 One mo den yedi: <N da naakpakpaadi piiga, n caa ki baan biigi ba, njan mia npo sugili.>

20 Toa moko den yedi: <N da taa n pua moala na, lani yaa po n kan fidi ki gedi.>

21 O naacemo den lebidi ki guani o canbaa kani ki waani o likuli. Lani o diedaano yeni pali den beni, ke o yedi o naacemo: <Kua u dogu daamu nni leni u sani nni tontoni ki cuani a luoda leni a tadima leni a juama leni a waba na.>

22 Lan yen waamu o naacemo den goa ki yedi o: <Canbaa, n tieni njan bi puogi nni yaala, ama u kaanu go sieni.>

23 Lani canbaa den goa ki yedi o: <Ña u dogu nni ki gedi a sanbibila nni leni a naga balinma, ki tigini bi niba ban cua na ke n diegu n gbie.>

24 N yedi yi ke min den kpa yini yaaba yeni, bi siiga baa yendo kan leni n jiema.”

25 A nigola boncianla den yegi leni Jesu o sancenli nni. O den jigidi ki yedi ba:

26 “Yua n cua n kani, o yaa yie o baa leni o naa, leni o pua leni o bila, leni o kpeliba leni o waamu, baa o yuceli mo, o kan tua n njoadika.

27 Yua n ki bugi o dapoanpoanli ki nja nni kan fidi ki yaa tie n njoadika.

28 Yi siiga nje baa bua ki maa li diefoagili ki kan kpa kali ki bandi wan baa biani yaala, ki le o yaa pia yaa ligi n baa dagidi wan gbeni.

29 O yaa tieni yeni, o yaa pu li tanpuuli ki naa fidi ki juodi, yaaba n baa le kuli baa ñuadi o, ki yedi:

30 <O ja na cili li diemaali ki naa fidi ki juodi.>

31 Bi o laa bado n baa ye ki bua ki tuogi bu toabu leni baditoa ki nan pia toatieba tudapiiga (10 000), naani waa baa kpa kali ki biigi o yaa baa fidi ki tuogi bu toabu leni yua n kpendi o kani ki pia toatieba tudapiillie (20 000)?

32 O yaa sua ke o kan fidi, o baa soani o tondiba hali ke o yibali da ye foagima, ki mia o wan waani o wan bua yaala, ban mangi leni biyaba.

33 Li tie yeni, yi siiga yua n ki ña wan pia yaala kuli, kan tua n ñoadika.

34 Mi yaama tie yaa bonla n mani, ama mi yaa ti luo mi manu, bi baa taa be ki go mangi ma?

35 Maa pia mayuli ki tinga po, maa go pia mayuli ti bugidi po, kali ban lu ma bebe. Yua n pia a tuba ki baa gbadi wan gbadi.”

Luka 15

1 Bi lubigaaba leni i tagibiadi danba den kpendi Jesu kani ki bua ki gbadi o maama.

2 Falisieninba leni li balimaama bangikaaba den yenbidi ki tua: “O ja na gaani i tagibiadi danba cangu ki go di leni ba.”

3 Lani Jesu den pua ba mi naa kpanjama:

4” Yi siiga yua pia pe kobiga ke yendo bia, naani waa baa ña yaa piyyia n peyiadi n sieni bi kpaakaanu li fuali nni ki ñoadi yua n yaadi yeni hali ki ban le o?

5 O yaa laa o, o baa taa ki bugi o leni li pamanli.

6 O yaa ban pundi o denpo, o baa yini o danlinba leni o yieninlieba ki yedi ba: <Taani mani leni nni tin mangi ti pala, kelima n laa n pia, yua n den bodi yeni.>

7 N yedi yi, li pamanli baa ye tanpoli po ki kelima ti tuonbiadi daano yendo yua n lebidi o yama, ki cie niteginkaaba piyyia n niba yia yaaba n kaa nua ke mi lebidima yeni tie tiladi yaa po.

8 Bi o pua yaa pia kujapiena piiga ke yenli bia, naani waa baa cuoni ki fidisanga, ki pidi li dieli ki yaa lingi li dindini hali ki ban le o cili?

9 O yaa laa li, o baa yini o danlinba leni o yieninlieba ki yedi ba: <Taani mani leni nni tin mangi ti pala kelima n laa n kujapienli yaali n den bia yeni.>

10 N yedi yi, li baa tie yeni tanpoli po. U Tienu malekinba baa mangi bi pala kelima ti tuonbiadi daano yendo yua n lebidi o yama.”

11 O go den yedi: “O ja den ye ki pia bonjala lie.

- 12 O bonwaalo den yedi o baa: «N baa, boagidi ñan bi bili npo yaa faali a piama nni ki teni nni.» O ja yeni den boagidi ba o piama.
- 13 Lan tieni dana waamu o bonwaalo den taa o yaa biinu kuli ki gedi yaa diema n foagi. O den biani o yaa faali kuli kelima o bibiadima po.
- 14 Wan den biani likuli, mi konbiadima den baa mi diema yeni, ke o cili ki luo yaala n tie tiladi o yema po kuli.
- 15 Lani o den gedi ki mia li tuonli dotieyendo kani ke o gedini o o kuanu po ke wan ban yaa kpaai i duoli.
- 16 Mi koma po o den bua ki yaa di i duoli n di yaa jiema, ama oba kuli ki puni o.
- 17 Lani o den kpaagi ki laa o yama nni ki yedi o pali nni: «N baa tuonsoanba pia li bonjekaala ke li kandi ke min ti ye ne ki baa kpe mi koma.
- 18 N baa fii ki guani n baa po, ki ban yedi o: N baa, n tudi U Tienu po leni a yaa po kuli.
- 19 Mii go pundi ban yini nni a bijua. Yaa tuuni nni nani ñan baa soani a tuonsoanlo maama.»
- 20 Lani o den fii ki guani o baa po. Wan da den ye hali foagima, o baa den laa o ke mi niñima cuo o, ke o sani ki ban bibi o ki gobini o leni mi buama.
- 21 O bijua den yedi o: «N baa, n tudi U Tienu po leni a yaa po kuli. Mii go pundi ban yini nni a bijua.»
- 22 Ama o baa den yedi o naacenba: «Jaligi mani ki cuani yaa liadicianli n ñani ki cie ki lani o, ki pilini o mi ñoagima ki go pilini o ti cacaadi moko.
- 23 Taa mani li naatonbiwubidili ki kodi li, tin je mani ki mangi ti pala.
- 24 Kelima n bijua na den kpe ki goa ki faadi, o den yaadi ke n goa ki laa o.» Bi den cili ki mangidi bi pala.
- 25 Li den sua ke o bijakpelo ye u kuanu po. Wan den kpendi ki nagini ku diegu, o den gbadi ti baantiadi ke bi pua ki ciaga.
- 26 O den yini naacenyendo ki buali o lan tie yaala.
- 27 O naacemo den yedi o: «A waalo n goa ki kpeni, a baa n laa o leni laafia yene ke o kodi tin wubi yaa naatonbiwubidili.»
- 28 Lani o bijakpelo yeni pali den beni, ke o yie ke o kan kua. O baa den ñani ki miamia ke wan kua.
- 29 O den goa ki yedi o baa: «Diidi ki le, n tuuni apo hali yaa bina n yaba, mii yie a ñoabonli liba kuli, ama ñaa puni nni baa ñuabiga ke mini leni n danlinba n taani ki je ki mangi ti pala.

30 Ama a bijua yua n ban dini a ñalimano leni a poconcona yeni n goa ki kpeni, wani yaa po yo ke a kodi tin wubi yaa naatonbiwubidili.)

31 O baa den goa ki yedi o: «N bijua, a ye leni nni yogunu kuli, min pia yaala kuli tie a yaala.

32 Li pundi tin je ki go mangi ti pala kelima a waalo na den kpe ki go faadi, o den yaadi ke ti goa ki laa o.» ”

Luka 16

1 Jesu go den yedi o ñoadikaaba: “O piado den ye ki pia o ñalimankubilo ke bi ti cua o kani ki kuli o ñalimankubilo yeni ke o biandi o piama.

2 O den yini o ki yedi o: «N gba ke bi maadi apo be n yeni? Doagidi ki waani nni a ñalimankubili tuonli fuuli, kelima a kan go baa ki yaa tie n ñalimankubilo.»

3 O ñalimankubilo yeni den yedi o pali nni: «N canbaa baa ñani nni li ñalimankubili tuonli nni. N baa tieni lede? Ki ko bu kpaabu? N kan fidi. Ki yaa miadi? Bu miabu pia npo i fe.

4 N bani min baa tieni maama ke o yaa ti ñani nni li ñalimankubili tuonli nni, ke n gedi ki cani yaaba kuli, ban ga n cangu.»

5 Lani o den yini o canbaa pandanba kuli yendo yendo. O den yedi yua n kpa cua: «A pia n canbaa po i ña yo?»

6 O den goa ki yedi o: «Kpaboba kobiga.» O ñalimankubilo den yedi o: «Ga a panli tili ki kali ki diani tontoni kpaboba piimuu.»

7 O den yedi toa mo: «A pia n canbaa po i ña?» O den goa ki yedi: «Dalikama kpalipadi kobiga.» O ñalimankubilo den yedi o: «Ga a panli tili ki diani kpalipadi piinii.»

8 O canbaa den pagi laa ñalimankubilo yua n kaa tiegi, kelima o den tieni u fanu.” Jesu den pugini ki yedi: “Danduna yaaba fani leni bi lieba ki cie yaaba n tie mi yenma yaaba.

9 N yedi yi ke yin taa mani ñanduna ñalimani yi n joagini yeni, ki baa danlinba, ke yi yaa ti pia yi ñalimani yaa yogunu, ban n ga yi cangu naani n ki pia juodima nni.

10 Ban fidi ki dugi yua po li bonwaala po, bi go baa dugi o yaa po yo yaa bonla n yaba po. Yua n ki tiegi li bonwaala nni, o kan go yaa tiegi yaa bonla n yaba nni.

11 Lanwani bi yaa fidi ki dugi yipo leni yin kubi ñanduna ñalimani maama yi n pia i boandi, ñme baa piani yi o ñalimanmoano?

12 Bi yaa fidi ki dugi yipo leni yin kubi nitoa ñalimano maama, ñme baa teni yi yaa ñalimano n tie yi yua?

- 13 Naacemoba kuli kan fidi ki yaa tuuni canbaanba lie po, kelima o yaa baa nani o canbaakpialo ki bua o canbaalielo, o nan baa taabi o bonkpialo ki fali o bonlielo wani. Yi kan fidi ki yaa taa ki tuuni U Tienu po leni ŋalimani po.”
- 14 Falisieninba yaaba n den bua i ligi ke li kandi den gbadi lankuli ki ñuadi Jesu.
- 15 O den yedi ba: “Yinba yi moandi ke bi niba n yaa nua ke yi tiegi, ama U Tienu wani n bani yi pala. Bi niba n nua ke yaala n pia ti kpiagidi yeni tie caginde U Tienu po.
- 16 Li balimaama leni bi sawalipuaba maama den die ki pundi hali Jan Batisi yogunu. Ki cili lanyogunu bi wangi U Tienu diema Laabaaliŋamo. Nilo kuli tiendi u paalu ki bua ki kua lienni.
- 17 Tanpoli leni ki tinga pendima dingi ki cie li balimaama nni baa dianfuubiyenga n bodi ki kan tieni.
- 18 Yua n ñani o pua ki go taa potoa kuli conbi. Yua mo n taa ban ñani yaa pua kuli, o conbi.
- 19 O piado den ye ki laa ti tiakpiagidi, ki mangidi o pali daali kuli leni o yeŋanma leni mi jemanma.
- 20 O luodo moko den ye ke bi yi o Lasala. O den yen dua o piado yeni diegu buliñoajabu nni ke o gbanandi kuli tie nala.
- 21 Mi koma den kubi o hali ke o den bua ki yaa di yaa jiema n joagidi o piado yeni saajekaanu kani. Baa i sangbanli den kpendi ki liagi o nala moko.
- 22 To, o luodo den kpe ke malekinba taa o ki gedingi Abalahama kani. O piado moko den ti kpe ke bi piini o.
- 23 O den laadi fala bi tinkpiba n ye naankani. O den yaadi ki diidi hali foagima, ki ban laa Abalahama leni Lasala ke o ye Abalahama kani.
- 24 O den tiani ki yedi: <N baa Abalahama, gbadi npo mi niñima ki soani Lasala wan tu mi ñima leni o nubiyuli ki cua ki kuugi npo n lanbu, kelima n laadi fala boncianla mi fantama na niinni.>
- 25 Abalahama den goa ki yedi o: <N biga, tiadi ke a den baa yaala n ŋani boncianla ŋan den ye yaa yogunu, ke Lasala mo den laadi fala boncianla. Moala, o ye ne ke bi baagidi o, a mo laadi fala.
- 26 Lani bebe ka, ku buociangu ye tinba leni yinba siiga, ki teni ke yaaba n bua ki ña ne ki gedi yipo kan fidi, yaaba n bua ki ña yi yaa po mo ki cua ti yaa kani kan fidi.>
- 27 O piado den yedi: <Lanwani n nan mia ŋa, ŋan soani Lasala n baa denpo.
- 28 Kelima n pia waamu muu. Wan gedi ki ban tuodi ki waani ba ke bani wani n da cua o naa falabiado kaanu na niinni.>

29 Abalahama den goa ki yedi o: «A waamu pia Musa leni bi sawalipuaba kuli, ban cengi ba.»

30 O piado den goa ki yedi: «N baa Abalahama, yeni ka, yua n kpe yaa fii bi tinkpiba siiga ki gedi bikani, bi baa lebidi bi yama.»

31 Abalahama den goa ki yedi o: «Bi yaa yie kaa baa cengi Musa leni bi sawalipuaba, baa o nilo yaa fii bi tinkpiba siiga ki gedi bikani, bi kan cengi o.» ”

Luka 17

1 Jesu den yedi o nɔadikaaba: “Laa pia ke yaala n baa teni bi niba ban yaa tiendi ti tuonbiadi kan yaa kpendi, ama fala baa ye leni yaa nilo n cuani la.

2 Bi yaa lani o li naacianli ki lu o mi ñincianma nni wan bodi, lani n cie wan teni yaa bonwaamu n tie na siiga baa yendo n tieni ti tuonbiadi.

3 Fangi mani yi yula. A kpiilo yaa tieni ti tuonbiadi, ñan tundi o. O yaa lebidi o yama, ñan pa o sugili.

4 O yaa tudi apo taalima lele dayenli, ke taalima lele yeni o cua a kani ki yedi: «N lebidi n yama» ñan pa o sugili.”

5 Jesu tondiba den yedi o: “Ti Daano, pugini ti dandanli.”

6 O Diedo den goa ki yedi: “Yin pia yaa dandanli yaa pundi baa mutaadi bonbibu n wa ki da maama, yi bi baa fidi ki yedi bu naa sikomoli tibu: «Dabi aba ki ban ñu aba mi ñincianma nni,» bu baa tuo.

7 Yi siiga ñme baa pia o naacemo ke o ko, yaaka o kpaai pe, o yaa ñani u kuanu po ki kpeni, naani o canbaa baa yedi o: «Cua moala ki je?»

8 Ama o baa yedi o: «Danbi npo mi jiema, ki bogidi aba ki yaa tendi nni ma hali min je ki go ño ki gbeni no. N yaa gbeni, a mo baa je ki go ño.»

9 Naani o baa pagi o o naacemo yeni kelima o tieni wan puogi o yaala bii?

10 Li tie yene yinba yiba moko yaa po, yi yaa tieni ban puogi yi yaala kuli, yin yedi mani: «Ti tie yaa naacenba n soani ti tuonli bebe, ti tieni lan pundi tin tieni yaala.» “

11 Jesu n den kubi o sancenli ki caa Jelusalema, o den poandi Samali leni Galile diema siiga.

12 O den baa kua doyendu nni ke gbaada piiga den kpendi ki baa tuogi o. Bi den sedi foagima ki kpaani:

13 ” Canbaa Jesu, gbadi tipo mi niñima.”

14 Wan den laa ba o den yedi ba: “Gedi mani ki ban waani yi yula bi kopadicianba.” Ban den caa yaa yogunu bi den paagi ki ñanbi.

- 15 Bi siiga yendo n den laa ke o paagi, o den lebidi ki goa ki kpaani ki pagi U Tienu.
- 16 O den labini Jesu taana kani ki tuondi o. O den tie Samali yua.
- 17 Jesu den yedi o: “Niba piiga yeni kuli ka paagi? Bi niyadiba ye le?”
- 18 Naani oba ki lebidi ki cua ki baa pagi U Tienu kali o nilamo na bebe?”
- 19 Lani o den yedi o ja yeni: “Fii ki gedi. A dandanli paagi a.”
- 20 Falisieninba den buali Jesu U Tienu diema n baa cua yaa yogunu. O den goa ki yedi ba: “U Tienu diema naa tie maama ke bi niba baa fidi ki le ma ka.
- 21 Bi kan yedi: «Mi ye ne,» yaaka: «Mi ye nepo.» Kelima U Tienu diema ye yi siiga baa moala.”
- 22 Lani Jesu den yedi o njoadikaaba: “A dana kpendi ke yi baa bua hali boncianla ki le o Ja Bijua dana siiga baa dayenli, ki nan kan le.
- 23 Bi baa ti yedi yi: «O ye ne,» yaaka: «O ye nepo,» yin da gedi mani, yin da sani ki njoadi ba mani.
- 24 Kelima nani mi tañigima n yen ñuliti ki pelini nepo tinbianu, ki poandi ki yaa caa hali une maama yeni, li baa tua yene o Ja Bijua daali yaa cua.
- 25 Hali ke li daa tieni, li tie tiladi wan le fala boncianla, moala na niba mo n yie o.
- 26 Lan den tie maama Nowe yogunu, li go baa tie yeni o Ja Bijua yaa dana nni.
- 27 Bi nisaaliba den di ki go ñu, ki taani bi puoba ki puuni bi bisiaba bi jaba, hali Nowe n den ti kua ku ñinbiaciangu nni yaa daali. Ki tabolinkaaga den cua ki bolini bikuli.
- 28 Lan den tie maama Loto yogunu, li go baa ti tie yene. Bi niba den di ki go ñu, ki da ki kuadi, ki coagi ti jaadi, ki maa a diena.
- 29 Ama Loto n den ñani Sodoma nni yaa daali, mi fantama leni li cidibili den ñani tanpoli ki mini nani ki taaga yeni ki bolini bikuli.
- 30 Li go baa tua yene o Ja Bijua n baa doagidi o yuli yaa daali.
- 31 Laa daali yua n ka o doangu yuli po, ke o tiadi ye deenni, wan da jiidi ki kua ki baa taa ti, yua n ye u kuanu po mo n da lebidi ki guani o denpo.
- 32 Tiadi mani Loto pua po.
- 33 Yua n bua ki ga o miali baa biani li, ama yua n baa biani li baa ga li.
- 34 N yedi yi, laa daali ñiagu niba lie baa dua duanyendu, bi baa taa yendo ki ña o yua.

35 Puoba lie baa taa ki naani, bi baa taa yendo ki ŋa o lielo.

36 Jaba lie baa taa ki ye u kuanu nni, bi baa taa yendo ki ŋa o yua.”

37 Bi ŋoadikaaba den yedi o: “Ti Daano, line baa tieni hali le?” O den goa ki yedi: “Li bonkpienla n ye naani, i kaabi baa taani lankane.”

Luka 18

1 Jesu den pua ba mi kpanjama ki baa waani ba ke li pundi ban yaa jaandi yogunu kuli ki da cedi bi gbani n wudi.

2 O den yedi: “O bujjalo den ye u dogu nni kaa jie U Tienu, kaa fangi niloba mo.

3 Li kpepuoli moko den ye u dogu yeni niinni ki yen kpendi ki miadi o ki tua: <Ɗan tuu npo n koanginka n panli.>

4 O bujjalo den waagi ki yiedi. Li yaa puoli o den ti maadi o yuli ki yedi: <Baa ke mii jie U Tienu kaa fangi niloba mo,

5 li kpepuoli na n coagini nni maama na, n baa tuu opo o panli, yeni yaaka, o li baa kpendi ki coagini nne.> “

6 O Diedo den pugini ki yedi: “Yi gbadi o bujiabiado yeni n yedi yaala.

7 N buali yi, naani U Tienu kan tuu wan gandi yaaba po bi panli, bani yaaba n kpaani ki miadi o u yensiinu leni ku ñiagu kuli bi? Naani o baa waagi ki kan todi ba?

8 N kadi ki waani yi, o baa jaligi ki tuu bipo bi panli. Ama naani o Ja Bijua yaa goa ki cua ŋanduna nni, naani o baa le li dandanli bi?”

9 Jesu go den pua mi naa kpanjama kelima bi nitianba yaaba n pagi bi yula ke bi tiegi, ki fali yaaba n sieni yaa po.

10 O den yedi: “Niba lie den gedi U Tienu diegu nni ki baa jaandi. O yendo den tie Falisieni, o lielo mo lubigaalo.

11 Falisieni yeni den sedi ki jaandi o pali nni ki yedi: <U Tienu, n tuondi a kelima mii taa leni yaa niba n sieni ki tie concona, leni bi nibiadiba, leni mi conconma danba, n tuondi a ke mii taa leni yaa lubigaalo n tie na moko.

12 Dana lele kuli siiga, n luo bu ñoabu taalima lie. N ñandi n dim n bonbaakaala kuli nni.>

13 O lubigaalo yeni mo den poadi ki sedi foagima, kaa tuo ki baa yaadi ki noanli tanpoli. O den pua o benli ki yedi: <U Tienu, gbadi npo mi niñima, mini yua n tie ti tuonbiadi daano.> “

14 Jesu den pugini ki yedi: “N waani yi i moamoani ke wani n den kuni o denpo ke U Tienu saa opo i moamoani ke o tiegi, ama Falisieni yeni wani ki den baa.

Kelima yua n fiini o yuli kuli, U Tienu baa jiini o, yua n jiini o yuli mo, U Tienu baa fiini o.”

15 Bi niba den kpendinni a canpanda Jesu kani ke wan sii ba. O njoadikaaba n den laa lani, bi den fu leni yaaba n kpendinni ba.

16 Ama Jesu den teni ke bi cuani ba ki yedi: “Cedi mani a biwaala n cua n kani ki da deli ba, kelima U Tienu diema tie yaaba n tie nani a biwaala yene po.

17 N waani yi i moamoani ke yua n kaa tuo U Tienu diema nani ki biwaaga yeni kan kua lienni.”

18 Jufinba yudaano yendo den buali Jesu ki yedi o: “O canbaanamo, n baa tieni be ki baa yaa miali n kan gbeni?”

19 Jesu den goa ki yedi o: “Be yaa po ke a yini nni niŋamo? U Tienu bebe yaaka, oba kuli ki ŋani.

20 A bani li balimaama n bili yaala: «Dan da conbi, ŋan da kpa nilo, ŋan da su, ŋan da tieni mi siedifaama, ŋan jigini a baa leni a naa.» “

21 O ja yeni den goa ki yedi: “N kubi lankuli hali n biwaama nni.”

22 Jesu n den gbadi lani o den yedi o: “Bonyenla n da go poadi a po. Dan kuadi ŋan pia yaala kuli, ki boagidi a luoda li ligi, lane a baa pia ŋalimani tanpoli po. Lani ŋan cua ki njoadi nni.”

23 O ja n den gbadi laa maama, o pali den biidi kelima o piama den yaba.

24 Jesu den laa ke o pali biidi ki yedi: “Li pa hali boncianla a piada n baa ki kua U Tienu diema nni.

25 Ku yuoyuogu n tagini mi kpalipienbonma nni dingi ki cie o piado n kua U Tienu diema nni.”

26 Yaaba n den cengi o maama yeni den yedi: “Li yaa tie yeni, ŋme nan baa fidi ki tindi?”

27 O den goa ki yedi: “Bi nisaaliba n kan fidi yaala, U Tienu wani n baa fidi la.”

28 Lani, Pieli den yedi o: “Diidi ki le, tinba ti den fii ki ŋa tin pia yaala kuli ki ŋua ŋa.”

29 Jesu den yedi ba: “N waani yi i moamoani ke laa pia yaa nilo n fii ki ŋa o dieli, yaaka o pua, yaaka o kpiiba, yaaka o danba, yaaka o bila kelima U Tienu diema po,

30 ki kan baa moala na boncianla ki cie wan den ŋa yaala kuli. Yaa yogunu n kpendi mo, o baa baa yaa miali n kan gbeni.”

31 Jesu den taa bi piiga n niliediba ki piadi leni ba ki yedi: “Cengi mani, ti do ki caa Jelusalema ke bi sawalipuaba n den diani yaala ke li maadi o Ja Bijua maama kuli baan tieni ki dudi.

- 32 Bi baa cuo o ki teni o bi nilanba. Bi baa ñuadi o ki faligi o, ki sii opo ti ñinsandi,
- 33 ki pua o i baliji ki yuandi ki kpa o. Ama li dataali daali o baa fii bi tinkpiba siiga.”
- 34 Bi ñoadikaaba ki den ga liba kuli laa maama nni. O maama yeni den boani ba. Baa den ga Jesu n maadi yaala n bua ki yedi yaala.
- 35 Jesu n den nagidi Jeliko, li sua ke o juamo ka u sankunu ki miadi.
- 36 O den gbadi ke ku niligu pendi ke o buali lan tie yaala.
- 37 Bi den waani o ke Nasaleti yua Jesu n tagini ki baa pendi.
- 38 O den kpaani: “Jesu, Dafidi Bijua, gbadi npo mi niñima.”
- 39 Yaaba n den cuoni Jesu liiga den funi leni o ke wan suoni, ama o go den kpaani ki pugini ki tua: “Dafidi Bijua, gbadi npo mi niñima.”
- 40 Jesu den sedi ki yedi ban cuani o o kani. O juamo n den nagini, Jesu den buali o ki yedi:
- 41 ” A bua min tieni apo be?” O den goa ki yedi: “N Daano, n bua ñan teni min go yaa nua.”
- 42 Jesu den yedi o: “A nuni n go yaa nua, a dandanli paagi a.”
- 43 Lanyogunu o nuni go den noadi, ke o ñoadi Jesu ki kpiagidi U Tienu. Bi niba kuli den laa lani ki pagi U Tienu.

Luka 19

- 1 Lani n pendi Jesu den kua Jeliko dogu nni ki cuoni ki poandi u niinni.
- 2 O ja den ye likani ki tie piado ke bi yi o Sake, ki tie bi lubigaaba yudanba siiga nni yendo.
- 3 O den moandi ki baa bandi yua n tie Jesu, ama wan koabi maama ke ku niligu mo nan yaba, waa den fidi ki laa Jesu.
- 4 Lani o den sani ki ga liiga ki doni yaa tibu n yi sikomoli ke o baa le Jesu, kelima o den baa tagi ki pendi lankane.
- 5 Jesu n den pundi likani, o den yaadi ki diidi o ki yedi: “Sake, jiidi tontoni kelima li tie tiladi min tundi a denpo dinla.”
- 6 O den jaligi ki jiidi ki ga o cangu leni li pamanli.
- 7 Bi niba kuli den laa lani ki yenbidi ki tua: “O ja na gedi ki ban canu u tagibiadu daano.”

- 8 Sake den sedi O Diedo nintuali ki yedi o: “Canbaa, diidi, n baa pa a luoda n piama boagidima. N yaa den janbi yua ki ga o kani bonlaba mo, n baa guani o la figilima naa.”
- 9 Jesu den yedi o: “Mi faabima kua ku naa diegu nni dinla, kelima one moko tie Abalahama puolinuanu.
- 10 Kelima o Ja Bijua cua ki baa lingi ki go faabi yaaba n yaadi.”
- 11 Bi niba n den cengi laa maama, Jesu go den pua mi kpanjama, kelima o den nagi leni Jelusalema ke bi niba tama ke U Tienu diema baa doagidi lanyogunu liga.
- 12 Lani yaa po o den yedi: “O badija den gedi yaa dogu n foagi, ki baan je li bali ki goa ki kpeni.
- 13 Hali ke o daa gedi, o den yini o naacenba siiga bonba piiga ki teni ba wula kujapiena piiga ki yedi ba: <Yaa kpendi mani hali min baa goa ki kpeni na.>
- 14 Ama o dogu nni yaaba den nani o ki yuandi ki soani o puoli bi tondiba ke ban ban yedi: <Tii bua yaa ja n tie na n yaa die ti.>
- 15 To, bi den dini o badija yeni li bali, ke o goa ki kpeni o dogu nni. O den yini bi naacenba yaaba ke o den teni i ligi yeni, ki baa bandi ban den kpendi ki baa yaala.
- 16 O nikpialo den cua ki yedi: <N daano, a wula kujapienli cuani ti ñuadi wula kujapiena piiga.>
- 17 O bado yeni den yedi o: <Li ñani, n naacenñamo, a teni ke n fidi dugi apo li bonwaala nni, lanwani, n dini a li bali ñan yaa die dociami piiga.>
- 18 O naacenlielo den cua ki yedi: <N daano, a wula kujapienli cuani ti ñuadi wula kujapiena muu.>
- 19 O canbaa den yedi o: <N dini a moko li bali ñan yaa die dociami muu.>
- 20 Naacentoa moko den cua ki yedi: <N daano, ga a wula kujapienli, n den gbini li li cabili nni ki bili.
- 21 N den jie ña kelima a pia ki mabinga, a taani ñan kaa bili yaala, ki yendi ñan kaa buli yaala.>
- 22 O bado den yedi o: <O naacenbiado na, n cuo ña a maceli nni. A den bani ke n tie yaa nilo n pia ki mabinga, ki taani min kaa bili yaala, ki go yendi min kaa buli yaala.
- 23 Be nan teni ke ñaa den bili n ligi ku ligidiegu nni ke n goakpenma min bi ga yi leni ti ñuadi?>
- 24 Lani o den yedi yaaba n ye likani: <Ga mani o kani li wula kujapienli yeni ki teni yua n pia wula kujapiena piiga yeni.>

- 25 Bi den goa ki yedi o: <Ti daano, o pia wula kujapiena piiga no.>
- 26 O den goa ki yedi: <N waani yi i moamoani ke bi baa pa ki pugini yua n pia kuli, ama yua n kaa pia, bi baa ga o kani baa wan pia yaala.
- 27 N yibalinba mo, bani yaaba n kaa den bua nni leni li bali yeni, cuani ba mani ki kpa ba n nintuali.> “
- 28 Jesu n den maadi laa maama, o den ga liiga ki do ki caa Jelusalema.
- 29 Wan den nagidi Betifaje leni Betani yaa dobila, ki kuu Olifie Tiidi juali, o den soani o n̄oadikaaba siiga bilie ki yedi ba:
- 30 ” Suagi mani ki gedi yaa dobiga n ye liiga na. Yi yaa baa kua lienni yaa yogunu, yi baa le yaa n̄unbisaagili ke oba daa jagini li, ke li luu. Yin loti li mani ki cuani na.
- 31 Nilo yaa yedi yi: <Be n teni ke yi loti o?> Yin yedi o mani daa: <Ti Daano n bua o.> “
- 32 Bi tondiba yeni den gedi ki ban sua ke likuli tie nani Jesu n bi yedi ba maama.
- 33 Ban den loti li n̄unbisaagili yaa yogunu, li danba den yedi ba: “Be n teni ke yi loti li n̄unbisaagili na?”
- 34 Bi den goa ki yedi: “Ti Daano n bua o.”
- 35 Lani bi den cuani o Jesu kani ki lu ki maani bi kpaliti opo, ki teni ke Jesu jagini.
- 36 Jesu den jagi ki suagi liiga, ke bi niba ladi bi tiadi u sanu nni.
- 37 Wan den nagidi Jelusalema ki ji Olifie Tiidi juali, o n̄oadikaaba yaaba n yaba den ye leni li pamanli ki kpaani ki pagi U Tienu kelima ban laa yaa bancianma kuli po.
- 38 Bi den tua: U Tienu n seligi o bado Yua n kpendi wani o Diedo yeli nni. Mi yanduanma n yaa ye tanpoli po. U Tienu yua n ye hali tanpojoma n baa ti kpiagidi.
- 39 Ama Falisieninba bi tianba yaaba n den ye ku niligu siiga den yedi Jesu: “Canbaa, fu leni a n̄oadikaaba ban suoni.”
- 40 Jesu den goa ki yedi ba: “N waani yi, bi yaa suoni, a tana baa kpaani.”
- 41 Jesu n go den nagidi Jelusalema ki pugidi ki laa u, o den buudi upo
- 42 ki yedi: “A moko yaa bi bani dinla daali yaa bonla n baa teni n̄an baa mi yanduanma. Ama moala li nan duagi a nuni po.
- 43 Fala dana baa cua apo, a yibalinba baa kpa li nagili ki lindi ki cebini a ki baa n̄a,

44 ki bolini a, fini u dogu yeni leni a niba kuli, ki mudi a diena, ki kan nga baa tanyenli n yaa maa liyali po. Lankuli baa tieni kelima nga den bani U Tienu n den cua ki baa faabi a yaa yogunu.”

45 Jesu den kua U Tienu diegu luolu nni ki deli ki ñani yaaba n kuadi

46 ki tua ba: “Li diani ki yedi: <N diegu baa tie li jaandieli, ama yinba wani n teni ke li tua a concona wuonkaanu.> “

47 Daali kuli Jesu den bangi bi niba U Tienu diegu nni. Bi kopadicianba yudanba leni li balimaama bangikaaba leni bi yudanba den lingi ki baa kpa o.

48 Ama baa den bani ban baa ga maama ki kpa o kelima bi niba kuli den cengi o maama leni li fangili boncianla.

Luka 20

1 Dayenli ke Jesu ka ki bangi bi niba U Tienu diegu nni ki wangi ba o Laabaalinamo, bi kopadicianba yudanba leni li balimaama bangikaaba leni bi nikpeliba den cua o kani

2 ki yedi o: “Waani ti yaa bali yaa po ke a tiendi li naa bonla. Dme n puni a li bali?”

3 Jesu den goa ki yedi ba: “N moko baa buali yi bonyenla, yin waani nni.

4 Jan n den batisi bi niba yeni, o den baa li bali tanpoli po bi, bi bi nisaaliba kane?”

5 Bi den bungu bi pala nni ki tua: “Ti yaa yedi ke o den baa li tanpoli po, o baa yedi: <Be yaa po ke yii den daani o maama?>

6 Ti yaa yedi: <Bi nisaaliba yaa kane> mo, bi niba kuli baa lugidi ti a tana kelima bi nua ke Jan den tie sawalipualo.”

7 Lani yaa po bi den goa ki yedi Jesu ke baa bani Jan bali n ñani naani.

8 Jesu den yedi ba: “N moko kan waani yi yaa bali yaa po ke n tiendi laa bonla.”

9 Lani yaa puoli Jesu den pua bi niba mi naa kpanjama ki yedi: “O ja den ñu duven tiidi kuanu, ki guuni o kuanu bi koaguudiba ki fii ki gedi u dogu ki baan waagi lipo.

10 Li yogunu n den pundi, o den soani naacenyendo bi koaguudiba yeni kani, ke ban teni o o biinu o kuanu bonbaakaala nni. Ama bi koaguudiba den pua o i gbiami, ki yaadi o nukuomu.

11 O go den soani naacentoa, bi den pua o moko i gbiami, ki fiagi o ki yaadi o nukuomu.

12 O go den soani o naacentaalo mo. Bi den poagili o, ki deli o.

- 13 O koadaano den yedi o yuli: «N baa tieni lede? To, n baa soani n bijabuadiga, daalinba bi baa fangi wani wani.»
- 14 Ama bi koaguudiba n den laa o bi den yedi biyaba: «One n tie o faajielo, tin kpa o mani li faali n tua ti yaa yaali.»
- 15 Bi den luni o u kuanu puoli po ki ku o. Lanwani o koadaano baa soani ba lede?
- 16 O baa cua ki bolini laa koaguudiba ki teni o kuanu nitoaba.” Ban den gbadi lani bi den yedi: “U Tienu n da tuo line n tieni.”
- 17 Jesu den diidi ba ki yedi: “Lanwani yaala n diani na bundi be? Bi tanmaaba n den yie yaa tanli Lini n tua li tanpuuli tanjigi.”
- 18 Jesu den juodi ki yedi: “Yua n baa laa tanli po kuli baa kuakua, lin baa yua yaa po mo baa tua wagima.”
- 19 Lanyogunu liga bi kopadicianba yudanba leni li balimaama bangikaaba den moandi ki baa cuo Jesu, kelima bi den bandi ke o pua mi kpanjama yeni ki bagi bane, die bi den jie bi niba.
- 20 Bi den kpaagi Jesu, ki soani yaa niba n kpali ke bi tiegi ki buali o moamoani, ke ban dia o ku madiagu ki cuo o leni maamaba, ki teni o bi bujiaba leni gufeneeli nuu nni wan bu ki cuo o.
- 21 Laa niba den buali o ki yedi: “Canbaa, ti bani ke njan maadi ki bangi yaala tiegi, nja gagidi oba bi niba siiga, a bangi bi niba U Tienu sanjoadima leni i moamoani.
- 22 Naani li pia u sanu tin pa Loma badiciamo Sesa li lubili bi, bi laa pia?”
- 23 Jesu den bandi bi fanu ki yedi: “Min le li kujapienli.
- 24 Dme yaa nannanli leni nje yaa diani n maa lipo na?” Bi den goa ki yedi o: “Sesa yaali yo.”
- 25 O den yedi ba: “Lanwani pa mani Sesa, yaala n tie Sesa yaala, ki pa U Tienu mo, yaala n tie U Tienu yaa yaala.”
- 26 Baa den fidi ki cuo o o maama nni bi niba nintuali. O maguankaama yeni den paki ba ke bi nmini suo.
- 27 Sadiusieninba yaaaba n tua ke bi tinkpiba fiima ki ye, bi tianba den cua Jesu kani ki buali o ki yedi:
- 28 ” Canbaa, Musa den diani ki bili tipo li balimaama nni ki yedi: «O nilo kpelo yaa kpe, ki pia pua kaa pia biga, wan taa o kpelo yeni pua ki baa o kpelo po u buolu.»
- 29 To, jaba lele den ye ki taa baa. O bonkpelo den taa o pua ki kpe kaa baa biga.

- 30 O bonlielo den taa o kpepuoli ki kpe. O bontaalo mo den taa o.
- 31 Li den tua yeni, ke bani bonba lele yeni kuli den kpekpe kaa baa biga.
- 32 Li yaa puoli o pua mo den ti kpe.
- 33 Lanwani bi tinkpiba fiima yogunu, o pua yeni baa tua nme yaa yua yo? Kelima bani bonba lele yeni kuli yendo yendo den taa o ke o tua o pua.”
- 34 Jesu den yedi ba: “Danduna na jaba taani bi puoba, bi puoba mo kuni bi jaba,
- 35 ama yaaba n dagidi ki baa fii bi tinkpiba siiga ki kua yaa yogunu n kpendi yaa yema nni, bi jaba kan go taa puoba, bi puoba mo kan go kuni jaba,
- 36 kelima bi baa tie nani malekinba yeni, ki kan go kpe. Bi tie U Tienu bila, wan fiini yaaba bi tinkpiba siiga.
- 37 Yaala n tie bi tinkpiba fiima maama fuuli, Musa den maadi li maama wan togidi yaa fatuugu n den co mi fantama yaa yogunu, wan den yini o Diedo yaa yeli n na: Abalahama Tienu, Isaaka Tienu leni Jakobo Tienu.
- 38 To, U Tienu naa tie kpiema Tienu, o tie yaaba n fo yaa Tienu yo. Kelima o yaa po wani, bikuli fo.”
- 39 Li balimaama bangikaaba siiga bi tianba den yedi: “Canbaa, a maadi bonnanla.”
- 40 Baa go den pia papaali ki go buali o bualiba kuli.
- 41 Jesu go den yedi ba: “Li ga lede ke bi niba tua ke U Tienu n Gandi yua tie Dafidi Bijua?
- 42 Dafidi wani oba maadi Pisoma tili nni ki yedi: <O Diedo den yedi n Diedo: Kali n jienu po,
- 43 Hali min baa teni a yibalinba N tua a taanmaakaanu.>
- 44 Dafidi oba yini o o Diedo, li nan go ga lede ke o tie wani Dafidi bijua?”
- 45 Ku niligu kuli n den cengi, Jesu den yedi o noadikaaba:
- 46 ” Fangi mani yi yula leni li balimaama bangikaaba, bani yaaba n bua ki yaa laa a liadiciama, ki go bua ban yaa fuondi ki kpiagidi ba mu daamu nni, ki go bua ki yaa ka i niciankali-kaani li balimaama bangima diena nni, ki go bua yaa kaani n gagidi mi jecianma kani.
- 47 Bi go janbidi a kpepuona ki fenli bi diena, ki go jaandi i jaandifoagi ki kpali ke bi tie jajaandimoana. Ti buudi yaa yogunu, bi yaa cuonu baa gagidi ki yaa bia ki cie.”

Luka 21

- 1 Jesu den diidi ki laa ke a piada kpiendi bi paabu U Tienu diegu ligitiagu nni.
- 2 O go den laa ke o kpepoluodo mo kpieni falino lie lienni.
- 3 O den yedi: “N waani yi i moamoani, o kpepoluodo na puni ki cie yaaba n sieni kuli.
- 4 Kelima bikuli ñani bi ñalimani nni bi ligijodi ki kpieni, ama wani, leni o luoma kuli o ñani wan pia yaala kuli ki baa je, ki kpieni.”
- 5 Bi nitianba den maadi U Tienu diegu maama, ban den maa leni yaa tanɗama, leni bi niba n den puni U Tienu yaa paabu ki bogidi gu. Jesu den yedi:
- 6 ” A dana baa ti cua ke yin nua yaala na, bi kan ti ɗa baa tanyenli kan sieni ki yaa maa li lieli po, ke a kuli naa padi ki baa.”
- 7 Bi den buali o: “Canbaa, u laa yogune ke li baa cua? Be n baa tua li sinankeeno ke li yogunu bua ki pundi?”
- 8 Jesu den goa ki yedi: “Fangi mani yi yula ke ban da boandi yi, kelima bi niba boncianla baa ti cua n yeli nni ki yedi: «Mini n tie U Tienu n Gandi Yua», ki go yedi: «U yogunu nagini.» Yin da ɗoadi ba mani.
- 9 Yi yaa ti gbadi ke bi maadi ke bu toabu maama, ki go gbadi ke bi maadi mi janjanma maama, yin da tuo lan jieni yi, kelima laa bonla baa kpa cua tiladi, ama lanyogunu da ka baa tua mi juodima.”
- 10 O go den yedi ba: “U nibuolu baa fii ki tuogi leni nibuoto, mi diema mo baa fii ki tuogi leni dietoama.
- 11 Mi tindigibicianma baa tiendi, mi koncianma leni i yianbiadipuodike moko baa tiendi i kaantiami, li bonlidikacianla yaala n pia i jeje leni yaa sinankeeni n yaba baa ña tanpoli ki tiendi.
- 12 Ama hali ke lankuli daa tieni, bi baa cuo yi ki waani yi fala, ki teni yi li balimaama bangima diena yudanba nu nni, ki kuani yi a kpaadidiena nni, ki gedinii yi bi badicianba bujjali kani leni gufeneelinba bujjali kani kelima n yeli po.
- 13 Likuli baa pa yi u sanu yin tieni npo siedii.
- 14 Ama yin yaa bani yi yama nni ke laa tie yin tuodi ki kpaagi yin baa ti maadi yaala ki ga yi yula.
- 15 Kelima mini nba baa ti pa yin baa maadi leni yaa yanfuoma ke yi koanginkaaba siiga baa yendo kan fidi ki nia ki yie ma.
- 16 Baa yi danba leni yi kpeliba leni yi waamu leni yi kpiiba leni yi danlinba baa janbidi yi ki tendi yi yi yibalinba nuu nni, bi baa kpa yi siiga bi tianba.
- 17 Bi niba kuli baa nandi yi kelima n yeli po,

- 18 die yi yudi baa yuyengu kan baa tiipo.
- 19 Kelima yi juunli po yi baa ga yi miana.
- 20 Yi yaa ti laa ke bi toatieba lindi ki cebini Jelusalema, yin bandi mani laa yogunu ke u bodima nagidi.
- 21 Laa yogunu yaaba n baa ye Jude nni n sani ki gedi a juana po, yaaba n baa ye Jelusalema tugu nni n ña lienni ki foagidi, yaaba n ye i kuani po n da kua u dogu nni.
- 22 Kelima laa dana baa tie li pantuuli yaa dana, ke yaala n den diani kuli n tieni ki dudi.
- 23 Fala baa ye leni yaa puoba n punbi leni yaaba n da ñaandi laa dana nni, kelima o falaciamo baa tieni mi diema na niinni, U Tienu pabienli cuonu baa jiidi u naa nibuolu po.
- 24 Bi yibalinba baa kpa ba leni mu jugisiemu, ki gedini yaaba n sieni ti yonbidi i nibuoli kuli nni. I nilanbuoli yaaba baa paadi Jelusalema, ki ñmaa u hali U Tienu n bili bipo yaa yogunu n dudi.
- 25 Sinankeeninba baa tieni u yienu nni leni o ñmaalo nni leni a ñmabila nni kuli. Tinga nni mo ti yanyagiciandi baa teni i nibuoli kuli n jie ki womi, kaa bani ban baa tieni yaala kelima mi ñincianma fuciangu po leni mi ñinguona fiipuuama po.
- 26 Tanpoli paaciami mo baa digibi, lani yaa po bi niba yaa kpaagi yaala n baa tieni ñanduna nni, bi baa pabi ti jawaandi po.
- 27 Lani, bi baa le ke o Ja Bijua ye ku tawaligu nni ki kpendi leni u paaciamu leni ti kpiagiciandi.
- 28 Laa bonla yaa cili ki tiendi, yin sedi mani ki yaadi yi yula kelima yi faabima nagidi.”
- 29 Lani Jesu den pua ba mi kpanjama ki yedi: “Diidi mani bu kankanbu leni yaa tiidi n sieni kuli.
- 30 I beni yaa bundi yaa yogunu, yi bani ke ku siagu nagini no.
- 31 Li go tie yene, yi yaa laa ke laa bonla tiendi, yin bandi ke U Tienu diema nagini.
- 32 N waani yi i moamoani ke mi naa nifiima kuli kan pendi ke lankuli ki tieni.
- 33 Tanpoli leni ki tinga kuli baa pendi, ama n maama kan pendi hali abada.
- 34 Fangi mani yi yula, ki da tuo mi jekandikaama leni li dañokandikaali leni mi yema yanyagidi n fie yi yantiana ki guli yi ke laa daali n da cua ki ludi yi.
- 35 Kelima laa daali baa cua nani ku diagu yeni ki ludi ki cuo yaa niba n ye ñanduna nni kuli.

³⁶ Lani yaa po yin yaa ji mani ki yaa jaandi U Tienu yaa yogunu kuli, ke yin fidi ki ña yaa bonla n baa cua kuli nni, ki sedi o Ja Bijua kani.”

³⁷ Daali kuli Jesu den bangi bi niba U Tienu diegu nni, ku ñiagu mo kuli o den ña ki caa ki ban dua ki ye Olifie Tiidi juali po.

³⁸ Bi niba kuli den yagidi ki kpendi o kani U Tienu diegu nni ki baa cengi o maama.

Luka 22

¹ Yaa dupen n ki pia dabinli jaanma, yaama n yi mi Pendima jaanma, den nagidi.

² Bi kopadicianba yudanba leni li balimaama bangikaaba den lingi ban baa tieni maama ki kpa Jesu, kelima bi den jie ku niligu.

³ Sutaani den kua Judasa pali nni, wani ban go yi yua Isikalioto, yua n den tie bi piiga n niliediba siiga yendo.

⁴ O den gedi ki ban juogi leni bi kopadicianba yudanba leni U Tienu diegu jiidikaaba yudanba wan baa tieni maama ki janbi Jesu, ki teni ba ban cuo o.

⁵ Bi pala den mani boncianla, bi den niani o ke bi baa teni o i ligi.

⁶ O den tuo, ki di yaa lingi wan baa baa yaa folu ki janbi Jesu ki teni ba ke ku niligu ki bani.

⁷ Yaa dupen n ki pia dabinli jaanma dana siiga, lan den bili ban kodi mi Pendima jaanma pebiga yaa daali den pundi.

⁸ Jesu den soani Pielu leni Jan ki yedi ba: “Gedi mani ki ban ñanbi tipu mi Pendima jaanjiema tin je.”

⁹ Bi den buali o: “A bua tin ñanbi ma le?”

¹⁰ O den goa ki yedi ba: “Diidi mani, yi yaa kua u dogu nni yaa yogunu, yi baa tuogi o ja ke o bugi li ñincuali. Yin ñoadi o mani ki ban kua wan baa kua yaa diegu nni,

¹¹ ki yedi likani diedaano: «Canbaa yedi a daa: Mini leni n ñoadikaaba n baa je mi Pendima jaanjiema yaa candieli nni ye le?»

¹² O baa waani yi li dietuadili, yaali n yaba ke yaala n dagidi kuli ye lienni. Yin ñanbi mani lankani.”

¹³ Bi den gedi ki ban sua ke li bonla kuli tie nani wan waani ba maama. Bi den ñanbi mi Pendima jaanjiema.

¹⁴ U yogunu n den pundi Jesu den kali u saajekaanu kani, wani leni bi tondiba.

¹⁵ O den yedi ba: “N den bua hali boncianla ki taani leni yi ki je yaa Pendima jaanjiema n tie na hali ki daa laa fala.

- 16 Kelima n kadi ki waani yi ke n kan go je ma hali man baa tieni ki dudi U Tienu diema nni.”
- 17 Lani o den taa ki tadiñokaaga ki tuondi U Tienu ki yedi: “Yikuli n ga mani li bonñokaala na ki boagidi.
- 18 N yedi yi, moala liiga n kan go ño duven, hali U Tienu diema n baa cua yaa yogunu.”
- 19 O go den taa dupen ki tuondi U Tienu, ki cabidi ki teni ba ki yedi: “Line tie n gbanandi min puni yaadi yipo. Yaa tiendi mani yeni ki yaa tiani npo.”
- 20 Ban den dini ki gbeni, o go den taa ki tadiñokaaga ki teni ba ki yedi: “Yaa bonñokaala n tie na tie n soama yaama n wuli yipo ki teni ke U Tienu ñantaadipaano n kua.
- 21 Ama diidi mani, yua n baa janbi nni yaa nuu taani ki ye leni nni u saajekaanu na.
- 22 O Ja Bijua caa nani lan diani ki bili opo maama. Ama fala baa ye leni yaa nilo n baa janbi o.”
- 23 Bi den cili ki buali biyaba, bi siiga yua n baa tieni laa bonla.
- 24 Mi niama moko den fii bi siiga ke bi bua ki bandi bi siiga yua n cie bikuli.
- 25 Jesu den yedi ba: “I nilanbuoli badiba die ba leni u paalu, yaaba n mabindi ba mo teni ke bi yi baa bi nitodikaaba.
- 26 Lan da tie yeni yi yaa kani. Ama, yi siiga yua n cie yikuli n tua nani ki bonwaaga yeni, yua n tugi li yuli mo n tua nani o naacemo yeni.
- 27 Dme n cie o yua, yua n ka u saajekaanu kani ki baa je bi, bi yua n tendi mi jieme? Yua n ka ki baa je kaa? Ama mini wani n ye yi siiga nani yua n tendi mi jjema yeni.
- 28 Yinba, yi tie yaaba n den juuni ki ye leni nni n biigima kuli nni ki pundi hali moala.
- 29 Lani yaa po nani n Baa n bili ke n baa je li bali maama, n moko bili ke li baa tua yipo yeni
- 30 ke yi baa ti yaa di ki go ñu n saajekaanu kani n diema nni, ki ka i bali kalikaani po, ki jia Isalele piiga n buoliedi buudi.”
- 31 Jesu go den yedi: “Simono, Simono, diidi, Sutaani den mia ke wan baa u sanu ki yagi yikuli nani ban yagini ñalikama maama yeni.
- 32 Die n mia U Tienu apo ke a dandanli n da gbali. A yaa ti lebidi ki guani n kani, ñan yaa paagidi a kpiiba pala.”
- 33 Pieli den goa ki yedi o: “N Daano, n bogini ki baa ye leni a baa li kpaadidieli po leni mi kuuma po kuli.”

- 34 Jesu den yedi o: “Pieli, n waani a, dinla ñiagu hali ke ku kootongu daa mua, a baa nia taalima taa ke ñaa bani nni.”
- 35 Lani Jesu den buali bikuli: “Min den soani yi ke yii kubi ligiboagili, kaa kubi sancenboagili leni cacaadi yeni, yi den luo liba bi?” Bi den goa ki yedi o: “Liba kuli.”
- 36 O den yedi ba: “Ama moala liiga, yua n pia ligiboagili, wan taa li, yua n pia sancenboagili, wan mo n taa li, yua n kaa pia jugisiega, wan kuadi o kpalibu ki da.
- 37 Kelima n yedi yaala n diani npo kuli baa tieni ki dudi: «Bi den coadi ki taani o leni bi nikpaba.» Li baa tieni ki dudi moala.”
- 38 Bi den yedi o: “Ti Daano, diidi ki le, jugisiemu lie ye ne.” O den yedi ba: “Li dagidi.”
- 39 Jesu den ñani ki gedi Olifie Tiidi juali po nani wan yen maani ki caa maama. O ñoadikaaba den yegi leni o.
- 40 Wan den pundi likani, o den yedi ba: “Yaa jaandi mani ke yin da ti kua mi tulinma nni.”
- 41 Lani, o den piadi bikani nani o nilo n baa lugidi li tanli lin baa yaa bianu, ki gbaani ki jaandi ki tua:
- 42 ” N Baa, a yaa tuo, ñan ñani n kani yaa tadiñokaaga n tie na min da ño, die lan da tua mini ka n bua yaala, kali fine n bua yaala.”
- [43 Laa yogunu maleki den ñani tanpoli ki doagidi opo o yuli ki paagi o.
- 44 Li paboancianli den kubi o ke o jaandi ki pugidi. O tontonjena den tua nani mi soama yeni ki condi tiipo.]
- 45 Wan den jaandi ki gbeni, o den guani o ñoadikaaba kani ki sua ke bi goagoa kelima bi paboanli po.
- 46 O den yedi ba: “Be n teni ke yi goa? Fii mani ki yaa jaandi ke yin da kua mi tulinma nni.”
- 47 Jesu n da den maadi, ku niligu den cua, ke ban yi yua Judasa, bi piiga n niliediba siiga yendo, ye bi liiga. O den nagini Jesu ki baa gobini o.
- 48 Jesu den yedi o: “Judasa, a baa gobini o Ja Bijua yene ki janbi o?”
- 49 Yaaba n den ye leni Jesu n den laa yaala n baa tieni, bi den buali o ki yedi: “Ti Daano, tin pedi ba mu jugisiemu bi?”
- 50 Bi siiga yendo den pedi ki joandi bi kopadicianba bado naacemo jientubili.
- 51 Jesu den yedi: “Cedi mani yeni.” O den sii o ja yeni tubili ki paagi li.

- 52 Lani Jesu den yedi bi kopadicianba yudanba leni U Tienu diegu jiidikaaba yudanba leni bi nikpeliba, bani yaaba n den taani ki cua ki baa cuo o: “Yi cua ki kukubi mu jugisiemu leni i gbiami nani yi lingi o sanjialo yeni?”
- 53 Min den ye leni yi daali kuli U Tienu diegu nni, yii den cuo nni, ama moala yi di pia u folu, ke li biigili paaciamu mo n die.”
- 54 Bi den cuo Jesu ki gedini bi kopadicianba bado diegu nni. Pieli den nua foagima.
- 55 Ban den cuoni mi fantama u luolu siiga, ki taani ki ka ki yie, Pieli den kali leni ba.
- 56 Yaa jafanba n tuuni ku diegu yeni niinni siiga yendo den laa o ke o ka mi fantama kani, ki noanli o ki yedi: “O ja na moko den ye leni o.”
- 57 Pieli den nia ki yedi o: “A-a, pua ne, mii bani o.”
- 58 Lan yen waamu, nitoa den laa o ki yedi: “A moko tie bi niba yeni siiga yua yo.” Pieli den goa ki yedi: “A-a, mii tie.”
- 59 Lan den waagi waamu, nitoa moko den ñi ki yedi: “Moamoani lige, o ja na moko den ye leni o, kelima o tie Galile yua yo.”
- 60 Pieli den goa ki yedi o: “A-a, mii bani njan maadi yaala.” Lanyogunu hali ke o da maadi, ku kootongu den mua.
- 61 O Diedo den jigidi ki diidi Pieli. Pieli di den tiadi wani o Diedo n yedi o yaa maama na: “Ku naa ñiagu, hali ke ku kootongu daa mua, a baa nia taalima taa ke nja bani nni.”
- 62 O den ñani ki ban mua leni li paboanli.
- 63 Yaaba n den kubi Jesu den ñuadi o ki pua o
- 64 ki fini o nunga li cabili ki tua: “Ñme pua nja? Bandi o.”
- 65 Bi go den sugidi o sugitoadi boncianla.
- 66 Lan den yendi, Jufinba cancannikpeliba taancianli, lani n tie bi kopadicianba yudanba leni li balimaama bangikaaba leni bi nikpeliba, den taani ki gedini Jesu bi taanli kani ki yedi o:
- 67 ” A yaa tie U Tienu n Gandi Yua, njan waani ti.” Jesu den goa ki yedi ba: “N yaa waani yi la, yi kan dugi n maama po.
- 68 N yaa buali yi liba mo, yi kan guani pu.
- 69 Die moala liiga, o Ja Bijua baa yaaka U Paaciamu Kuli Daano U Tienu jienu po.”
- 70 Bikuli den yedi o: “Lanwani, a tie U Tienu Bijua yo?” O den goa ki yedi ba: “Yinba yiba n yedi, n tie wane.”

⁷¹ Lani yaa po bi den yedi biyaba: “Siedinba ki go tie tiladi. Tinba tiba ti gbadi la o ñoabu nni.”

Luka 23

- ¹ Lani bi cancannikpeliba taanli kuli den fii ki gedini Jesu gufeneeli Pilata po.
- ² Bi den cili ki kuli o ki yedi: “Ti den laa one ke o yaandi ti niba, ki tua ke ban da pa o badiciamo Sesa li lubili, ki go tua ke wani oba n tie U Tienu n Gandi Yua, o bado.”
- ³ Pilata den buali Jesu: “A tie Jufinba bado bi?” Jesu den goa ki yedi o: “Fini n yedi yeni.”
- ⁴ Pilata den yedi bi kopadicianba yudanba leni ku niligu: “Mii laa ke o ja na tieni tagiliba kuli.”
- ⁵ Bi den nia ki yedi: “O den cili hali Galile po ki tagi Jude nni kuli ki pundi hali ne, ki bangi bi niba ki tiginini ba ke ban yie li bali.”
- ⁶ Pilata n den gbadi ke bi maadi Galile maama, o den buali o ja yeni yaa tie Galile yua.
- ⁷ Wan den gbadi ke o tie Elodo yaa diema yua, o den soani o Elodo po. Li sua ke Elodo ye Jelusalema laa dana.
- ⁸ Wan den laa Jesu, o pali den mangi boncianla kelima hali yogu o den bua ki le o, kelima o den gba ke bi maadi o maama ke o sugini wan tieni mi bancianma wan le.
- ⁹ O den buali Jesu i buali boncianla, ama waa den guani o maamaba kuli.
- ¹⁰ Bi kopadicianba yudanba leni li balimaama bangikaaba den ye likani ki kuliti Jesu boncianla kaa cedi.
- ¹¹ Elodo den taani leni o minteela ki fali o, ki ñuadi o ki lani o ti tiakpiagidi, ki guani o Pilata po.
- ¹² Hali yogu ti yibalindi den ye Elodo leni Pilata siiga, laa daali liga bi den danli leni biyaba.
- ¹³ Pilata den taani bi kopadicianba yudanba leni Jufinba yudanba leni ku niligu kuli
- ¹⁴ ki yedi ba: “Yi den cuani n kani o ja na ki yedi ke o yaandi bi niba ki tua ke ban yie li bali. To, n buali o yi nintuali ki sua waa tieni liba yin kuli o yaala kuli siiga.
- ¹⁵ Elodo moko naa sua ke o pia tagiliba, lane ke o guani o ti kani. O ja na ki tieni liba kuli yaala n pundi tin kpa o.
- ¹⁶ Lani yaa po n yaa teni ke bi pua o, n baa ŋa o.”

[17 Li den sua ke mi Pendima jaanma kuli li tie tiladi Pilata n faabi kpaadiyenli ku niligu po.]

18 Ku niligu kuli den taani ki tiani: “Teni ban kpa o ja na, ki faabi tipo Balabasa.”

19 Bi den kuani Balabasa li kpaadidieli nni kelima o den fiini mi janjanma u dogu nni ki go ku o nilo moko.

20 Pilata den bua ki faabi Jesu. Lani yaa po o go den maadi leni ku niligu.

21 Ama bi den tangi ki tua: “Joani o li dapoanpoanli po, joani o li dapoanpoanli po.”

22 Pilata go den maadi ba mi tataama ki yedi: “O tieni be ke li bia? Mii laa ke o tieni yaa bonbiadila n pundi mi kuuma. Lanwani n baa teni ban pua o, ki ŋa o.”

23 Bi go den ŋi ki tangi ki tua ke ban joani o li dapoanpoanli po, hali ke bi tantani den paadi Pilata.

24 Lani yaa po Pilata den jia ti buudi ki kadi ke ban mia ban tieni Jesu yaala yeni baa tieni.

25 O den ŋa ban den kuani yaa ja li kpaadidieli nni kelima mi janjanma leni mi nikpama kuli yaa po yeni nani ku niligu n mia maama, ki taa Jesu ki teni ba ke ban tieni o ban bua yaala.

26 Ban den ŋani Jesu likani ki caani o ki baan kpa o, bi den tuogi Silena dogu yua ke bi yi o Simono ke o ŋani i kuani po. Bi den cuo o ki bugini o li dapoanpoanli wan yaa bugi ki ŋua Jesu.

27 Li nigocianli den ŋua o, bi siiga bi puoba den ye, ki pua bi bena ki mua Jesu po.

28 O den jigidi ki yedi ba: “Yinba, Jelusalema puoba, da mua mani mini yaa po, yaa mua mani yi yaa yula po leni yi bila po.

29 Kelima a dana baa ti cua ke bi baa yedi: <Li pamanli ye leni mu poŋoalimu, yaaba n ki mali leni yaaba n ki ŋaani biga kuli po.>

30 Laa yogunu bi niba baa maadi leni a joaciama ki tua: <Baa mani tipo,> ki go yaa miadi a joabila ki tua: <Doagini mani ti.>

31 Kelima bi yaa tieni ku dasoangigu yeni, bi baa tieni ku dakuongu mo lede?”

32 Bi go den gedini nikpaba lie ki baa taani ki kpa ba leni Jesu.

33 Ban den pundi ban yi yaa kaanu ku Yukuokuogu, bi den joani Jesu li dapoanpoanli po, ki go joani bi nibiadiliediba yeni moko a dapoanpoana po, yendo Jesu jienu po, o yua mo o ganu po.

34 Jesu den yedi: “N Baa, tieni bipo sugili kelima baa bani ban tiendi yaala.” Bi den toani tiatia ki boagidi o tiayiekaadi.

- 35 Ku niligu den se likani ki diidi. Jufinba yudanba den ñuadi Jesu ki tua: “O den ga nitoaba, o yaa tie Kilisiti U Tienu n Gandi Yua, wan ga o yuli.”
- 36 A minteela moko den ñuadi o ki cua o kani ki teni o mi ñinmiligima ki yedi:
- 37 ” A yaa tie Jufinba bado, ñan ga a yuli.”
- 38 Yaa diani n tie na den taabi ki yiini o yuli po: One n tie Jufinba bado.
- 39 Bi nibiadillediba yaaba n den juani a dapoanpoana po yeni siiga yendo den sugidi Jesu ki yedi: “Daa tie U Tienu n Gandi Yua kaa? Ga a yuli ki nan ga ti mo.”
- 40 Ama o lielo den funi leni o ki yedi: “Daa jie U Tienu, fini yua n taa cuonu leni o ja na?”
- 41 Tinba yaa po, yaa cuonu n tie na tiegi, kelima ti ga ti tuona panpaani, ama one naa tieni bonbiadiliba kuli.”
- 42 Lani o den yedi: “Jesu ñan tiadi npo a yaa ti cua ki diedi diema yaa yogunu.”
- 43 Jesu den goa ki yedi o: “N waani a moamoani, dinla liga a baa ye leni nni ñalijani.”
- 44 Lan den bua ki pundi u yensiicocolu u yienu den biigi, ke li biigili tieni ki tinga nni kuli ki yaa caa hali li yenlebidili.
- 45 U Tienu diegu kpalidoaginkaabu den padi siiga nni ki boagidi boaga lie.
- 46 Jesu den kpaani ki yedi: “N Baa, n teni miali a nuu nni.” Wan den yedi yeni, o den fuo ki jidi.
- 47 Minteela kobiga yudaano n den laa yaala n tieni, o den pagi U Tienu ki yedi: “Moamoani, o ja na den tiegi lige.”
- 48 Yaa nigola n den taani likani ki diidi, n den laa yaala n tieni, bi den lebidi ki kuni ki pua bi bena.
- 49 Yaaba n den bani Jesu kuli leni yaa puoba n den ciani o hali Galile, den se foagima ki nua yaala n tiendi.
- 50-51 Jufinba cancannikpeliba taancianli yaaba siiga yendo den ye ke bi yi o Josefi, yaa nilo n ñani ki tiegi, ki tie Jufinba dogu Alimate yua. O den gu ke U Tienu diema n pundi. Waa den taani leni o lieba bi jagili nni, leni ban den tieni yaala kuli nni.
- 52 Laa ja den gedi Pilata kani ki mia o ke wan teni o Jesu o kpiemo.
- 53 O den jini o li dapoanpoanli po, ki bobini o bu kpalipienbu, ki duani o li kuli nni. Li den sua ke bi kpiedi li kuli yeni ku tangu po ki daa duani kpiemo kuli lienni.

⁵⁴ Laa daali den tie li boginli daali U Tienu fuodima daali po, ke U Tienu fuodima daali cilima yogunu bua ki pundi.

⁵⁵ Bi puoba, yaaba n den ñani Galile ki ciani Jesu yeni, den ñoadi Josefi ki laa likuli leni wan duani Jesu o kpiemo maama.

Luka 24

¹ A danleleeda cilima daali, ku tinjapanpangu, bi puoba yeni den taa ban tuodi ki bogini yaa tibidi ke ti pia u nuulimanu yeni, ki goa ki gedi li kuli po.

² Bi den sua ke yaa tanpabigu n bii li kuli ñoabu bindi ki pigidi.

³ Bi den kua li kuli nni ki lingi, baa den laa o Diedo Jesu o kpiemo.

⁴ Ban kaa den bani ban baa maali yaala, jaba lie yaaba n laa yaa tiadi n ñuliti den doagidi ki sedi bikani.

⁵ Ti jawaanciandi den cuo ba ke bi tibini bi nunmu ki nua tiipo. Bi jaba yeni den yedi ba: “Be yaa po ke yi lingi yua n fo yaaba n kpe siiga?”

⁶ Waa go ye ne, o fii bi tinkpiba siiga. Tiadi mani ke wan den ye Galile po

⁷ o den yedi yi: «Li tie tiladi ban cuo o Ja Bijua ki teni ti tuonbiadi danba nuu nni, ban joani o li dapoanpoanli po, ke li dataali daali o baa fii bi tinkpiba siiga.»

⁸ Lani bi puoba yeni den tiadi Jesu maama.

⁹ Bi den ñani li kuli kani, ki kuni ki ban togidi laa bonla bi piiga n niyendiba leni yaaba n sieni kuli.

¹⁰ Yaa puoba n den togidi Jesu tondiba laa bonla den tie Magidala dogu yua Maliyama, leni Jana, leni Jaka naa Maliyama, leni potoaba yaaba n den ye leni ba.

¹¹ Jesu tondiba den tama ke ban togidi yaala tie mafanma. Baa den dugi bi maama po ke mi tie moamoani.

¹² Ama Pieli den fii ki sani ki gedi li kuli po. O den buani ki noanli lienni, ki laa ban den finfini o kpiemo yaa cabipiena bebe bili. O den lebidi ki kuni, ke yaala n tieni paki o boncianla.

¹³ Laa daali bi ñoadikaaba siiga niba lie den caa Emayusa dogu ke li foagi leni Jelusalema nani piiga n kilo dajenbiyenga,

¹⁴ ki cuoni ki maadi leni biyaba yaala n den tientieni kuli.

¹⁵ Ban den maadi ki nia leni biyaba yaa yogunu, Jesu wani oba den nagini ki yegi leni ba.

¹⁶ Bi den laa o, ama li den duagi bipo ke baa bandi o.

- 17 O den yedi ba: “Yi cuoni ki boe be ke yi pala biidi nanda?”
- 18 Bi siiga yendo ke bi yi o Kileyopasa den goa ki yedi o: “Yaaba n ye Jelusalema siiga kuli fini bebe n ki bani yaa bonla n tieni u niinni a dana ne?”
- 19 O den buali ba: “Be n yeni?” Bi den goa ki yedi o: “Yaa bonla n tieni Nasaleti yua Jesu, yua n den tie U Tienu leni bi niba kuli yaa nintuali yaa sawalipualo pia u paaciamu a tuona po leni mi maama po kuli,
- 20 bi kopadicianba yudanba leni ti yudanba den cuo o ki teni bi jia o buudi ki bili ke ban kpa o, ki den joani o li dapoanpoanli po.
- 21 Tinba, ti den sugini ke wani n tie yua n bi baa faabi Isalele buolu yaaba. Ama dinla n tie dana taa leni laa bonla n tieni.
- 22 Ti siiga puoba mo bi potianba maadi ke li paki ti. Bi bi yagidi ki gedi li kuli po dinla ku tinjaapanpangu,
- 23 kaa ban laa o kpiemo. Bi guani ki yedi ti ke bi laa malekinba yaaba n doagidi bi yula bikani ki waani ba ke Jesu fo.
- 24 Ti lieba bi tianba gedi li kuli po ki ban sua ke li bonla kuli tie nani bi puoba n yedi maama, die baa laa wan wani.”
- 25 Lani Jesu den yedi ba: “Yinba bi yanpiidanba na, yaaba n ki jaligi ki baa daani bi sawalipuaba n den yedi yaala kuli po.
- 26 Nani laa den tie tiladi ke U Tienu n Gandi Yua n le fala yeni ki kua o kpiagidi kaanu bi?”
- 27 Lani Jesu den cili leni Musa yaa maama ki pundi bi sawalipuaba yaa maama ki bundi bipo i Diani nni kuli yaala n den maadi o yaa po.
- 28 Ban den nagini ban caa yaa dogu, Jesu den tieni nani o bua ki pendi ki suagi liiga.
- 29 Ama bi den yie opo ki yedi: “Sedi leni ti kelima ku jofangu pundi, u yienu di bua ki kua.” Lani o den kua ki sedi leni ba.
- 30 Wan den ka u saajekaanu kani leni ba, o den taa dupen ki tuondi U Tienu ki cabidi ki teni ba.
- 31 Lani bi nuni den njobidi ke bi bandi o, ama o den yindi bi siiga ke baa go laa o.
- 32 Bi den yedi biyaba: “Wan bi maadi leni ti u sanu nni ki bundi tipo i Diani n yedi yaala yeni, laa bi tie nani mi fantama n co ti pala nni yeni ka?”
- 33 Lanyogunu liga bi den fii ki guani Jelusalema, ki laa ke bi piiga n niyendiba leni bi njoadikalieba taani ki ka,
- 34 ki yedi: “O Diedo fii bi tinkpiba siiga moamoani lige. O doagidi o yuli Simono po mo.”

- 35 Bani bi niliediba yeni mo den togidi yaala n tieni u sanu po, leni ban bandi Jesu maama wan cabidi dupen yaa yogunu.
- 36 Ban den maadi laa bonla yaa yogunu, Jesu wani oba den doagidi ki sedi bi siiga ki yedi ba: “Mi yanduanma n yaa ye leni yi.”
- 37 Li pakili leni ti jawaanciandi den cuo ba kelima bi den tama ke bi laa jiingoe.
- 38 Jesu den yedi ba: “Be n teni ke yi yama yagi yeni, be yaa po ke yi pia laa yanmaalibuolu yi pala nni?”
- 39 Diidi mani n nii leni n taana, mini lige. Sii mani n nii ki le, jiingu naa pia gbanandi leni kpaba nani yin nua ke n pia maama.”
- 40 Wan den maadi yeni, o den waani ba o nii leni o taana.
- 41 Nani li pamancianli po n den teni ke bi daa den daani o maama ki go ye leni li pakili, o den buali ba: “Yi pia li bonjekaala nekanba bi?”
- 42 Bi den teni o li janjenjoabidili.
- 43 O den ga ki ŋmani bi nintuali.
- 44 Lani o den yedi ba: “Line n tie min da den ye leni yi ki wangi yi yaala, ke li tie tiladi ke yaala n diani ki bili npo Musa balimaama nni leni bi sawalipuaba tila nni leni Pisominba tila nni kuli n tieni ki dudi.”
- 45 Lanwani o den libidi bi yantiali ke ban fidi ki gbadi I Diani n yedi yaala.
- 46 Lani o den yedi ba: “Li diani ki yedi ke U Tienu n Gandi Yua baa le fala yeni, ki yuandi ki fii bi tinkpiba siiga li dataali daali,
- 47 ke bi baa cili Jelusalema na ki yadi ki gedi i nibuoli kuli po ki ban yaa wangi ke bi niba n lebidi bi yama ki baa sugili bi tuonbiadi po.
- 48 Yinba n tie laa bonla yaa siedinba.
- 49 Mini nba baa soani yipo n Baa n niani yaala. Ama yin yaa ye mani u naa dogu nni hali tanpoli paaciamu n baa jidi yipo.”
- 50 Lani yaa puoli Jesu den ñani ba u dogu nni ki gedini ba hali ki ban kuli Betani, ki yugidi o nii ki gaali ba.
- 51 Wan den gaaliti ba yaa yogunu, o den paadi leni ba ki doni tanpoli po.
- 52 Bani yaa po, ban den kpiagi o, bi den lebidi ki guani Jelusalema leni li pamancianli.
- 53 Bi den ye U Tienu diegu nni daali kuli, ki pagi U Tienu.

Jan

Jan 1

- 1 Hali mi cilima mi Maama den ye. Mi Maama den ye leni U Tienu. Mi Maama yeni den tie U Tienu.
- 2 Mi den ye leni U Tienu hali mi cilima.
- 3 Mi Maama yeni den tagi li bonla kuli. Liba kuli ki ye kaa tie mani n tagi yaala.
- 4 Li miali den ye mi niinni, li miali yeni den tie mi yenma bi nisaaliba po.
- 5 Mi yenma yeni yendi li biigili nni, ama li biigili ki ga ma.
- 6 U Tienu den soani niyendo ke o yi Jan.
- 7 O den cua ki tie siedi, ki baa tiendi siedi mi yenma po ke bi niba kuli n daani kelima o yaa po.
- 8 Wani oba ki den tie laa yenma, ama o den cua ki baa tiendi siedi mi yenma yeni po.
- 9 Mi den tie mi yenmoanma, yaama n cua nanduna nni ki yendi nisaalo kuli po.
- 10 Mi Maama yeni den ye nanduna nni, mani n den tagi nanduna, ama nanduna ki den bandi ma.
- 11 Mi den cua o yaaba siiga, ama o yaaba ki den tuo ki ga ma.
- 12 Ama yaaba n tuo ki ga ma kuli, ki daani o yeli nni, mi dini ba li bali ke bi tua U Tienu bila.
- 13 Ban tua U Tienu bila yeni, laa tie nani nisaalo n mali maama ka, laa noadi ti gbanandi yanbuama, yaaka nisaalo yanbuama mo, ama U Tienu yaa yanbuama po.
- 14 Mi Maama yeni den tua nisaalo, ki ye ti siiga ki gbie leni li nambili leni i moamoani. Ti den laa o kpiagidi, wani ki Bonjayenyenga yua n nani Baa kani yaa kpiagidi.
- 15 Jan tieni opo siedi ki kpaani: “Wani n tie min maadi yua yaa maama ki yedi: <Yua n baa yuandi ki cua n puoli cie nni kelima o den ye hali ke n daa ye.>”
- 16 Tikuli baa o nambili nalimani, ki baadi la ki pugidi pugidi.
- 17 Kelima Musa den cuani li balimaama, ama li nambili leni i moamoani cua kelima Jesu Kilisiti yaa po.
- 18 Oba kuli daa laa U Tienu. Ama ki Bonjayenyenga, yua n tie U Tienu ki ye Baa kani yogunu kuli, n teni ke bi niba bandi o.

- 19 Line n tie Jan n den tieni yaa siedi: Jufinba yaaba n ye Jelusalema den soani bi kopadicianba leni Lefi buolu yaaba Jan kani ki buali o: “A tie n̄me?”
- 20 O den tieni bipo siedi ki tuo, waa yie, o den tuo ki yedi: “Mii tie U Tienu n Gandi Yua.”
- 21 Bi go den buali o: “Lanwani a nan tie n̄me yo? Naani a tie Elia bi?” O den yedi: “Mii tie wani ba.” Bi go den buali o: “Naani a tie o sawalipualo bi?” O den yedi: “A-a.”
- 22 Lanwani bi den yedi o: “A nan tie n̄me yo? Dan waani ti tin ban waani yaaba n soani ti. A yedi a yuli po be?”
- 23 O den yedi ke o tie: “Yua n kpaani mi fanpienma nni ki tua: <Naadi mani o Diedo sanu.> “ Nani Esayi den yedi maama.
- 24 Ban den soani yaaba yeni den tie Falisieninba.
- 25 Bi go den buali o: “A yaa tie U Tienu n Gandi Yua, ki naa tie Elia, ki naa tie o sawalipualo mo, be yaa po ke a batisi bi niba?”
- 26 Jan den goa ki yedi ba: “N batisi bi niba leni mi n̄ima, ama o nilo ye yi siiga ke yii bani o. O baa cua n puoli.
- 27 Mii pundi baa yua n baa loti o cacaagbansiamama.”
- 28 Lankuli den tieni Betani, u kpenu Judana kandima, Jan n den batisi bi niba naankani.
- 29 Lan den fii ki fa, Jan den laa Jesu ke o kpendi o kani ki yedi: “Diidi mani U Tienu Pebiga, yua n tugi ki n̄andi n̄anduna tuonbiadi.
- 30 Wani n tie min den maadi yua yaa maama ki tua: <O nilo baa cua n puoli, o cie nni kelima o den ye hali ke n daa ye.>
- 31 Mii den bani wan tie yua, ama n cua ki batisi bi niba leni mi n̄ima ke wan doagidi Isalele yaaba po.”
- 32 Jan go den tieni yaa siedi n tie na: “N den laa ke U Tienu Fuoma n̄ani tanpoli ki jidi nani ki kpaajiega yeni, ki jagini opo.
- 33 N daa den bani wan tie yua, ama yua n den soani nni ke min yaa batisi bi niba leni mi n̄ima den yedi nni: <Dan baa le ke U Tienu Fuoma jidi ki jagini yua po, wani n baa batisi bi niba leni U Tienu Fuoma Yua.>
- 34 N den laa, ki tieni siedi ke wani n tie U Tienu Bijua.”
- 35 Lan go den fii ki fa Jan den ye likani leni o n̄oadikaaba siiga bonba lie,
- 36 ki laa Jesu ke o cuoni ki yedi: “Diidi mani U Tienu Pebiga.”
- 37 Jan n̄oadikaliediba yeni den gbadi wan yedi yaala ki tagini ki n̄oadi Jesu.

- 38 Jesu den jigidi ki sua ke bi nua o, o den buali ba: “Yi lingi be?” Bi den goa ki yedi o: “Labi lani n tie “Canbaa” a denpo ye le?”
- 39 O den yedi ba: “Cua mani ki ban le.” Li den tie u yienu n soangi yaa yogunu. Bi den gedi ki ban laa o deni n ye naani ki juadi o kani.
- 40 Yaa niliediba n den gbadi Jan maama ki nɔadi Jesu yeni siiga nni yendo den tie Simono Pieli waalo Andile.
- 41 O den jaligi ki tuogi o kpelo Simono ki yedi o: “Ti laa U Tienu n Gandi Yua n tie Kilisiti.”
- 42 O den gedini o Jesu kani. Jesu den nuali o ki yedi: “A tie Simono Jan bijua. Moala a di baa yi Sefa.” Lani n tie “Pieli.”
- 43 Lan go den fii ki fa Jesu den jagi ke o baa gedi Galile. O den tuogi Filipi ki yedi o: “Doadi nni.”
- 44 Filipi yeni den tie Betisayida yua, Andile leni Pieli moko n ñani yaa dogu.
- 45 Filipi den tuogi Nataneli ki yedi o: “Ti laa ban maadi yua yaa maama Musa n den diani yua yaa po li balimaama nni, leni bi sawalipuaba n den diani yua po lani n tie Nasaleti yua Jesu Josefi bijua.”
- 46 Nataneli den buali o: “Naani yaala n nɔani baa fidi ki ña Nasaleti bi?” Filipi den yedi o: “Cua na ki ban le.”
- 47 Jesu n den laa Nataneli ke o kpendi o kani, o den yedi: “Diidi, yua n kpendi na tie Isalele buolu yua moamoani, waa pia boandiba kuli o pali nni.”
- 48 Nataneli den buali o: “A ga lede ki bani nni?” Jesu den goa ki yedi o: “Hali ke Filipi daa yini a, nɔan bi ye bu kankanbu tinga n bi laa nɔa.”
- 49 Nataneli den goa ki yedi o: “Labi lani n tie Canbaa, fini n tie U Tienu Bijua, fini n tie Isalele yaaba Bado.”
- 50 Jesu den yedi o: “Li tie kelima n yedi a ke n bi laa nɔa bu kankanbu kani ke a daani. A baa le yaala n cie line.”
- 51 O go den yedi: “N yedi yi i moamoani yi baa le ke tanpoli luodi, ke U Tienu malekinba do tanpoli ki go jii o Ja Bijua po.”

Jan 2

- 1 Li dataali daali li pocali den tieni Kana, Galile diema nni. Jesu naa mo den ye likani.
- 2 Bi den yini Jesu leni o nɔadikaaba moko ban cua li pocali yeni.
- 3 Duven n den poadi, Jesu naa den yedi o: “Baa go pia duven.”
- 4 Jesu den goa ki yedi o: “Pua, be n ye mini leni fini siiga? N yogunu daa pundi.”

- 5 O naa den yedi bi naacenba: “Yin tieni mani wan baa yedi yi yaala kuli.”
- 6 Bobiciama luoba den ye likani ki tie tana ki tie Jufinba nidiŋanbima bogida po. Bobicianyenli kuli baa fidi ki ga litidi kobiga.
- 7 Jesu den yedi ba: “Yin gbieni mani a bobiciama na mi ñima.” Bi den gbieni a ke a landilandi.
- 8 Lane o den yedi ba: “Kabidi mani ki gedini mi pocaajiema yudaano kani.” Bi den gedini.
- 9 Mi pocaajiema yudaano den leni yaa ñima n lebidi ki tua duven kaa bani man ñani naani. Ama yaa naacenba n den kabidi den bani.
- 10 Lani o den yini o pocaancalo ki yedi o: “Nilo kuli yen kpa cuani wan yini yaaba po yaa duven n ŋani boncianle no. Bi yaa ñuni ki guo, wan di cuani bipo yaa duven n ŋani waamu. Ama fini wani a bi wuoni yaa duven n ŋani boncianla ki ti cuani o moala.”
- 11 Lani n tie Jesu n den cili ki tieni yaa bancianma Kana, Galile diema nni. O den doagidi o kpiagidi ke o ŋoadikaaba den daani o.
- 12 Lani n pendi Jesu den gedi Kapenayuma, wani leni o naa leni o waamu leni o ŋoadikaaba kuli, ki tieni likani danaba.
- 13 Jufinba jaanma, mi Pendima jaanma yeni n den nagidi, Jesu den doni ki gedi Jelusalema.
- 14 O den laa U Tienu diegu nni yaaba n kuadi i ne leni i pe leni mu kpaajiemu, leni bi ligilebidiba ke bi ka.
- 15 O den taa u baabu ki lebini ke u tua nani u baliju yeni, ki deli bikuli ki ñani ba U Tienu diegu nni, bani leni bi pe leni bi ne kuli. O go den tudi ki luni bi ligilebidiba kpagidi, ki yayadi bi ligi,
- 16 ki yedi a kpaajekuada: “Ñani mani laa bonla nekanba. Yin da teni n Baa diegu n tua daaga.”
- 17 O ŋoadikaaba den tiadi ke li diani ki yedi: “A diegu yankuali cuo nni hali boncianla.”
- 18 Lani yaa po Jufinba den yedi o: “A baa tieni be bancianme ki doagidi tipo ke a pia li bali ki tieni ŋan tieni yaala na?”
- 19 Jesu den goa ki yedi ba: “Bolini mani U Tienu diegu na, n go baa maa li dana taa siiga.”
- 20 Jufinba den goa ki yedi o: “Li den pundi piinaa n bina luoba ke bi maa U Tienu diegu na, ke fini wani baa goa ki maa li dana taa?”
- 21 Ama wan den maadi U Tienu diegu yaali yaa maama yeni den tie o gbanandi.

²² Wan den fii bi tinkpiba siiga, o nɔadikaaba den tiadi ke o maadi laa maama, ki daani i Diani n yedi yaala, leni Jesu n den maadi yaa maama.

²³ Jesu n den ye Jelusalema mi Pendima jaanma yogunu yeni, bi niba boncianla den laa wan tiendi yaa bancianma, ki daani o yeli nni.

²⁴ Ama Jesu ki den dugi bipo, kelima o den bani bikuli.

²⁵ Laa den tie opo tiladi ban tieni opo siedi niloba kuli po. Wani oba den bani yaala n ye o nisaalo niinni.

Jan 3

¹ Niyendo den ye ki yi Nikodema ki tie Falisieni, ki go tie Jufinba yudanba siiga yendo.

² O den cua Jesu kani ku ñiagu ki yedi o: “Canbaa, ti bani ke a tie U Tienu n soani yaa bangika, kelima oba kuli kan fidi ki tieni ñan tiendi yaa bancianma na, kali U Tienu n ye leni yua.”

³ Jesu den goa ki yedi o: “N yedi a i moamoani, o nilo yaa mali milie, o kan fidi ki le U Tienu diema.”

⁴ Nikodema den goa ki yedi o: “O nilo yaa kpeligi, o baa tieni lede ban goa ki maa o? Naani o baa fidi ki go kua o naa tugu nni wan go maa o milie yoo?”

⁵ Jesu den goa ki yedi o: “N yedi a i moamoani, o nilo yaa mali mi ñima leni U Tienu Fuoma Yua po, o kan kua U Tienu diema nni.

⁶ O nisaalo n mali yua kuli tie nisaalo, ama U Tienu Fuoma Yua n mali yua kuli pia U Tienu Fuoma miali yaa buolu.

⁷ Lan da paki a ke n yedi a ke li tie tiladi yikuli n goa ki maa mi liema.

⁸ U faalu figi wun bua naani ke a gba u sagimu, ama ñaa bani wun ñani naani, yaa ka wun caa naani. Ban mali yua mi maaliema kelima mi Fuoma paalu po moko tie yeni.”

⁹ Nikodema den goa ki buali o: “Laa bonla baa fidi ki tieni lede?”

¹⁰ Jesu den yedi o: “Fini yua n tie Isalele yaaba siiga bangikaciamo, ñaa bani laa bonla?”

¹¹ N yedi a i moamoani, ti maadi tin bani yaala, ki tiendi siedi tin laa yaala po, ama yii tuodi ki gaani ti siedi.

¹² N maadi yi yaala n tie ñanduna nni bonla maama, yii dugi mipo, lanwani, n yaa maadi yi yaala n tie tanpoli po bonla yaa maama, yi baa ga lede ki dugi mipo?

¹³ Oba kuli daa doni tanpoli kali yua n ñani tanpoli po ki jiidi, lani n tie o Ja Bijua yua n ye tanpoli.

- 14 Nani Musa n den taa o kumoanwa ki fiini ki caani o ku daagu po mi fanpienma nni maama, li tie tiladi ban yugidi o Ja Bijua moko yeni.
- 15 Lani, ke yua n tuo ki daani o kuli n baa yaa miali n kan gbeni.
- 16 U Tienu den bua nanduna yaaba bonjanla hali ki puni o Bonjayenyenga, ke yua n daani o kuli n da bodi, ama wan yaa pia yaa miali n kan gbeni.
- 17 U Tienu naa den soani o Bijua nanduna nni ke wan jia leni nanduna yaaba ti buudi ka, li tie ke wani U Tienu n faabi ba kelima o Bijua yaa po.
- 18 Bi kan jia ti buudi leni yua n daani o, ama yua kaa daani o, U Tienu tuodi ki jia o buudi, kelima waa tuo ki daani U Tienu Bonjayenyenga.
- 19 Line n tie ban baa jia bi niba ti buudi yaala yaa po: Mi yenma cua nanduna nni. Ama bi nisaaliba bua li biigili ki cie mi yenma kelima bi tuona bia.
- 20 Yua n tiendi yaala n bia kuli nani mi yenma. O kan cua mi yenma kani, kelima waa bua mi yenma n doagidi wan tiendi yaa tuonbiada.
- 21 Ama yua n tiendi i moamoani n bili yaala kpendi mi yenma kani, ke lan doagidi ke wan tiendi yaala tie U Tienu n bili yaala.”
- 22 Lan pendi, Jesu leni o noadikaaba den gedi Jude diema tinbuona nni. O den ye likani leni ba danaba ki batisi bi niba.
- 23 Jan moko den ye Eno, yaa dogu n kuu leni Salima, ki batisi bi niba, kelima mi nima ye likani ki yaba. Bi niba den kpendi o kani ke o batisi ba.
- 24 Li den sua ke bi daa cuo Jan ki kuani o li kpaadidieli nni.
- 25 Jan noadikaaba siiga bi tianba den nia leni Jufi yendo yaala n tie mi wali-nanbima bogida maama po.
- 26 Bi den cua Jan kani ki yedi o: “Canbaa, yua n den ye leni a Judana boanduoli, nan den tieni yua yaa po siedeni yeni, diidi ki le, o batisi bi niba, ke bi niba kuli caa o kani.”
- 27 Jan den goa ki yedi ba: “O nilo kan fidi ki baa li bonla li yaa tie U Tienu n puni o yaala yaaka.
- 28 Yinba yiba tie n siedinba ke n yedi: <Mii tie U Tienu n Gandi Yua, ama U Tienu soani nni o liiga.>
- 29 Yua n die o pocaano tie o pocaancalo. Ama o pocaancalo danli, yua n ye o kani ki cengi o, yaa pali mani boncianla o yaa gbadi o pocaancalo nialu. N moko pia laa pamancianli buolu yo ke li dagidi ki pundi.
- 30 Li tie tiladi wani n yaa pugidi, n mo n yaa wadi.
- 31 Yua n nani tanpoli ki jidi cie bi niba kuli. Yua n tie ki tinga nni yua tie ki tinga nni yaaba buolu ki maadi ki tinga nni bonla yaa maama. Yua n nani tanpoli po ki cua cie bi niba kuli.

32 O tiendi siedi wan laa yaala leni wan gbadi yaala likani yaa po, ama oba naa dugi o siedi po.

33 Ama yua n dugi o siedi po saa i moamoani yeni ke U Tienu tie moamoandaano.

34 Kelima U Tienu n soani yua maadi U Tienu n maadi yaa maama, kelima wani U Tienu n puuni o o Fuoma ke o gbie o niinni.

35 Baa bua Bijua ki dini o li bonla kuli bali ke o die.

36 Yua n tuo ki daani Bijua kuli pia yaa miali n kan gbeni. Ama yua kaa tuo ki daani Bijua, o kan le laa miali. U Tienu pabienli bebe n baa sedi o yuli po.”

Jan 4

1 Falisieninba den gbadi ke yaa niba n den tua Jesu n̄oadikaaba ke o go batisi ba, yaba ki cie Jan yaaba.

2 Ama Jesu wani oba ka den batisi bi niba, o n̄oadikaaba n den batisi ba.

3 Wan den bandi ke bi yedi yeni, o den ñani Jude ki baa goa Galile diema nni.

4 Li den tie tiladi wan tagi Samali diema nni.

5 Lane o den pundi Samali dogu yu n yi Sikali. Laa dogu den kuu leni Jakobo n den puni o bijua Josefi yaa kuanu.

6 Jakobo n den gbini yaa caali mo den ye likani. Jesu den cuoni ki coagi ki kali li caagbanli po. Li den bua ki pundi u yensiinu.

7 Samali pua den cua li caali kani ki baa yidi mi ñima. Jesu den yedi o: “Pa nni min ño.”

8 Li den sua ke o n̄oadikaaba kua u dogu nni ki baa n da mi jinema.

9 Samali pua yeni den buali o: “Li ga lede ke fini yua n tie Jufi mia mini Samali pua ke min pa ña ñan ño?” O den yedi yeni kelima Jufinba naa den pia n̄antaado leni Samali yaaba.

10 Jesu den goa ki yedi o: “A yaa bi bani U Tienu paabu n tie yaala, leni mini yua n yedi a: «Pa nni min ño» yeni n tie yua, fini n bi baa mia o. Lani o bi baa pa ña yaa ñima n pia li miali.”

11 O pua yeni den yedi o: “Canbaa, ñaa pia loangu ke li caali mo nan ñua. A baa baa yaa ñima n pia li miali le?”

12 Naani a tama ke a cie ti yaaja Jakobo yua n den puni ti li naa caali? Wani oba n den ñuni li ñima wani leni o bijaba leni o yandi kuli.”

13 Jesu den goa ki yedi o: “Yua n ñuni mi naa ñima kuli, u ñunñuunu go baa co o.

- 14 Ama yua n ñuni min baa pa o yaa ñima kuli, u ñunñuunu kan go cuo o hali abada. Min baa pa o yaa ñima baa tua ñinbunli o niinni ki yaa pudi ki puubi hali yaa miali n kan gbeni nni.”
- 15 O pua yeni den yedi o: “Canbaa, pa nni laa ñima ke u ñunñuunu n da go cuo nni, ke min da go cua ne ki yidi.”
- 16 Jesu den yedi o: “Gedi ki ban yini a calo ne.”
- 17 O pua yeni den goa ki yedi o: “N naa pia ja.” Jesu den yedi o: “A maadi moamoani leni ñan yedi ke ñaa pia ja.
- 18 Kelima a den kuni jaba muu ke bi den tie a ciaba, ñan ye leni yua moala naa tie a calo. A maadi moamoani.”
- 19 O pua yeni den yedi o: “Canbaa, n sua ke a tie sawalipualo.
- 20 Ti yaajanba den kpiagidi U Tienu li naa juali po. Ama yinba Jufinba yedi ke tiladi bi niba n baa kpiagidi U Tienu naani tie Jelusalema.”
- 21 Jesu den yedi o: “Pua, daani n maama po. U yogunu kpendi ke yi kan go yaa kpiagidi yua n tie Baa li naa juali po, yaaka Jelusalema po.
- 22 Yinba Samali yaaba, yii bani yin kpiagidi yaala, ama tinba Jufinba wani, ti kpiagidi tin bani yaala, kelima mi tindima baa ña Jufinba kani.
- 23 Ama, u yogunu kpendi, u pundi baa moala ke yaa niba n kpiagidi Baa moamoani, baa kpiagidi o bi pala nni leni i moamoani. Kelima Baa lingi yaaba n baa kpiagidi o yene.
- 24 U Tienu tie mi fuoma. Lani yaa po li tie tiladi ke yaaba n baa kpiagi o kuli n yaa kpiagidi o bi pala nni leni i moamoani.”
- 25 O pua yeni den yedi o: “N bani ke U Tienu n Gandi Yua baa cua, wani, ban yi yua Kilisiti yeni. O yaa cua o baa waani ti li bonla kuli.”
- 26 Jesu den yedi o: “Mini yua n maadi leni a yeni tie wani.”
- 27 Lanyogunu o ñoadikaaba den goa ki cua. Li den paki ba ke o boe leni o pua yeni, ama oba ki den buali: “A bua be?” yaaka, “Be yaa po ke a maadi leni o?”
- 28 O pua yeni den ña o cuali, ki goa ki kua u dogu nni ki yedi bi niba:
- 29 “Cua mani ki ban le yaa nilo n waani nni min tieni yaala kuli. Waa baa tie U Tienu n Gandi Yua kaa?”
- 30 Bi niba den ñani u dogu nni ki cua Jesu kani.
- 31 Laa yogunu Jesu ñoadikaaba den yedi o: “Canbaa, a di.”
- 32 Ama o den yedi ba: “N pia yin ki bani yaa jema ki baa je.”
- 33 Lane o ñoadikaaba den buali biyaba: “Naani niloba cuani opo bonjekaala bi?”

- 34 Jesu den yedi ba: “N yaa jiema tie min yaa tiendi yua n soani nni yanbuama, ki yaa tuuni o tuonli hali ki dudi.
- 35 Yii tua ke n̄maali naa ka sieni yin taani ti kpaandi? Ama mini wani n yedi yi, yaadi mani ki nuali i kuani, i beni ki pundi yin taani ti kpaandi.
- 36 Yua n yendi baadi o panpaani ki taagi ti kpaandi yaa miali n kan gbeni po, ke yua n buu leni yua n yendi kuli n taani ki mangi bi pala.
- 37 Ban pua yaa kpanjama na tie moamoani: <One buu, one mo yendi.>
- 38 N soani yi ke yin yendi yin ki den soani yaala yaa po. Nitoaba den soani li tuonli ke moala yi mo taani ti kpaandi kelima bi den soani.”
- 39 Yaa niba n den ye laa dogu nni ki tie Samali yaaba, boncianla den tuo ki daani Jesu kelima o pua yeni den yedi ba: “O waani nni min den tieni yaala kuli.”
- 40 Samali niba yaaba n den cua Jesu kani yeni den mia o ke wan sedi leni ba. O go den tieni likani dana lie.
- 41 Yaaba n tuo ki daani o den pugini hali boncianla kelima ban den gbadi yaa maama o kani po.
- 42 Bi den yedi o pua yeni: “Moala, laa di tie n̄an bi waani ti yaa maama bebe ka teni ke ti tuo ki daani o, tinba tiba gbadi o maama ki bani ke moamoani wani n tie n̄anduna Candaano.”
- 43 Laa danlieda n den pendi Jesu den fii ki ñani lankani ki gedi Galile diema nni.
- 44 Wani oba den yedi ke bi kan kpiagi sawalipualo o dandogu nni.
- 45 Wan den pundi Galile, laa diema yaaba den ga o cangu bonjanla kelima bi moko den gedi Jelusalema ki jaani mi Pendima jaanma, ki laa wan den tieni yaala kuli laa jaanma yogunu.
- 46 Jesu den goa ki gedi Galile yaa Kana, wan den teni ke mi ñima lebidi ki tua duven naankani yeni. O bado koanbali den ye Kapenayuma dogu nni ke o bijua yia.
- 47 Li koanbali yeni n den gbadi ke Jesu ñani Jude diema nni ki cua Galile diema nni, o den cua o kani ki mia o ke wan yegi leni o ki gedi Kapenayuma ki ban paagi o bijua kelima o nagini mi kuuma.
- 48 Jesu den yedi o: “Yi yaa laa mi bancianma leni li bonpakikaala yaaka, yi kan daani nni.”
- 49 Li koanbali den yedi o: “Canbaa, cua tin yegi ki gedi ke n biga daa kpe.”
- 50 Jesu den yedi o: “Kuni, a biga baa laafia.” O ja yeni den daani Jesu n maadi o yaa maama po ki gedi.

⁵¹ Wan den ye u sanu nni, o naacenba den tuogi o ki waani o ke o biga baa laafia.

⁵² O den buali ba wan li baa laafia yaa yogunu. Bi den waani o ke wonli li yenlebidile ke o gbananbiendi den kagidi opo.

⁵³ Ki biga baa den bani ke li den tie laa yogunu cap ke Jesu yedi o: “A biga baa laafia.” Wani leni o deni yaaba kuli den tuo ki daani Jesu.

⁵⁴ Line n tie Jesu n den tieni yaa bancianliema wan den ñani Jude diema nni ki guani Galile diema nni.

Jan 5

¹ Lani n pendi, Jesu den doni ki gedi Jelusalema Jufinba jaanma siiga jaanyenma po.

² Jelusalema yeni nni den pia ku ñinbuogu ki kuu leni i Pe Buliñoabu. Ebilu maama nni ku ñinbuogu yeni den yi Beteseda ke jana muu ye ku kunkuni.

³ A yama boncianla den dua a jana yeni soangu nni, bine den tie juama, bine diama, bine waba, [bine mo ti gbanankpiendi danba. Bi den gu mi ñima n langidi.

⁴ Kelima yogunuba maleki yen jiidi ku ñinbuogu yeni niinni ki langidi mi ñima. O yaa langidi ma, yua n kpa kua lienni yen paagi, baa wan pia yaa yianu kuli.]

⁵ Jayendo den ye likani ki yia hali piitaa n bina nii.

⁶ Jesu den laa o ke o dua, ki go bani ke o ye likani ke li waagi, ke o buali o: “Naani a bua ki baa laafia bi?”

⁷ O yiamo yeni den goa ki yedi o: “Canbaa, mii pia yua n baa kuani nni ku ñinbuogu nni mi ñima yaa langidi yaa yogunu. N yaa nagidi ki baa kua, nitoa yen kpa kua ki ña nni.”

⁸ Jesu den yedi o: “Taa a kaagu ki yaa cuoni.”

⁹ Lanyogunu liga o ja yeni den baa laafia. O den gbabi o kaagu ki taa ki tugi ki cuoni.

¹⁰ Li daali yeni den tie U Tienu fuodima daali. Lanwani Jufinba den yedi yua n baa laafia yeni: “Dinla tie fuodima daali. Li kua ñan tugi a kaagu.”

¹¹ O den goa ki yedi ba: “Yaa nilo n paagi nni n yedi ke min taa n kaagu ki yaa cuoni.”

¹² Lani bi den buali o: “Laa nilo tie ñme, yua n yedi a ñan taa a kaagu ki yaa cuoni yeni?”

¹³ Yua n den baa laafia naa den bani Jesu n tie yua, kelima li sua ke ku niligu ye likani ke Jesu kua ku niinni ke waa go laa o.

- 14 Lan den yen waamu Jesu den tuogi o U Tienu diegu nni ki yedi o: “Diidi ki le, a baa laafia, ñan da go tieni tuonbiadi, ke yaala n bia ki cie line n da cuo ña.”
- 15 O ja yeni den gedi ki waani Jufinba ke yua n paagi o tie Jesu.
- 16 Lani yaa po Jufinba den wangi Jesu fala kelima o den tiendi laa bonbuolu mi fuodima daali.
- 17 Jesu den yedi ba: “N Baa baa tuuni hali moala, n moko tuuni.”
- 18 Laa maama po Jufinba den lingi ki pugidi ki bua ki kpa o. Laa di den tie kelima o miidi mi fuodima daali kuali bebe ka, ama li tie kelima o go tua ke U Tienu n tie o Baa. Lani n tie ke o nua o yuli ke o de leni U Tienu.
- 19 Lanwani Jesu den yedi ba: “N yedi yi i moamoani, Bijua kan fidi ki tieni liba kelima o yuceli paalu po. O tiendi wan laa ke Baa tiendi yaala bebe. Wani Baa n tiendi yaala kuli, Bijua moko baa tiendi lane.
- 20 Kelima Baa bua Bijua ki wangi o wani oba n tiendi yaala kuli. O go baa waani o yaa bonbuolu n cie line ke li baa paki yi.
- 21 Kelima nani Baa n yen fiini bi tinkpiba ki teni ban goa ki yaa fo maama, yeni moko Bijua puuni li miali wan bua yua kuli.
- 22 Baa mo kan jia ti buudi leni oba kuli, o dini Bijua yo li bali wan jia ti buudi kuli.
- 23 Lani ke bi niba kuli n yaa jigindi Bijua nani ban jigindi Baa maama yeni. Yua n kaa jigindi Bijua kuli, waa jigindi Baa yua n den soani o.
- 24 N yedi yi i moamoani, yua n cengi n maama, ki daani yua n soani nni, pia yaa miali n kan gbeni. O kan cua ti buudi po, ama o ñani mi kuuma nni ki kua li miali nni.
- 25 N yedi yi i moamoani, u yogunu kpendi ki pundi baa moala, ke yaaba n kpe baa gbadi U Tienu Bijua nialu. Yaaba n baa gbadi u mo kuli baa fo.
- 26 Kelima nani Baa n pia li miali o niinni maama, o teni ke Bijua moko pia li miali o niinni yene.
- 27 O go dini Bijua li bali wan yaa jia ti buudi kelima o tie o Ja Bijua.
- 28 Lan da paki yi. U yogunu kpendi ke yaaba n ye a kula nni kuli baa gbadi o nialu
- 29 ki ña bi kula nni. Yaaba n den tieni yaala n ñani baa fii ki yaa fo, yaaba n den tieni yaala n bia baa fii ban jia leni ba ti buudi ki cuo ba.
- 30 N kan fidi ki tieni pu n yuceli po. N ja ti buudi nani min gba U Tienu kani maama. N ja yaa buudi n tiegi, kelima mii lingi ki baa tiendi n yaa yanbuama, kali yua n soani nni yaa yanbuama.

- 31 N yaa tieni n yuli po siedi, n siedi ki tie moamoani.
- 32 Toa ye, yua n tiendi npo siedi. N bani ke wani n tiendi npo yaa siedi tie moamoani.
- 33 Yi den soani bi tondiba Jan kani ke o den tieni siedi i moamoani po.
- 34 Nisaalo siedi ki tie npo tiladi ka, ama n yedi yeni ke yin tindi.
- 35 Wani Jan n den tie yaa fidisanga n co ki yieni. Yi den tuo ki mangi yi pala o yenma nni u yogunu waamu.
- 36 Ama n pia yaa siedi n cie Jan n den tieni npo yaa siedi. Lani n tie min tuuni yaa tuona na, Baa n den puogi nni ke min yaa tuuni yaa ki dudi yeni. Laa tuona n tieni npo siedi ke Baa soani nni.
- 37 Baa yua n den soani nni yeni, wani oba moko tieni npo siedi. Yi daa gbadi o nialu, yi daa laa o mo.
- 38 O maama mo naa ye yi pala nni, kelima yi naa tuo ki daani wan soani yua yeni.
- 39 Yi cogi ki kpaagi i Diani po bonŋanla kelima yi tama ke yi baa baa yaa miali n kan gbeni lienni. Laa Diani n tiendi npo siedi.
- 40 Baa yeni, yii bua ki cua n kani ki baa li miali.
- 41 Mii lingi bi nisaaliba ka n kpiagi nni.
- 42 N bani yi, yii pia U Tienu po mi buama yi pala nni.
- 43 N cua ki tie n Baa tondo, ama yii tuo nni. Ama nitoa yaa cua o yuceli cuama, yi baa tuo o.
- 44 Yi tuo ki baadi ti kpiagidi yiyaba kani, ama yii lingi yaa kpiagidi n ñani U Tienu yua n kaa pia lielo kani. Yin tiendi maama yeni, yi baa ga lede ki dugi npo?
- 45 Yin da tama ke mini n tie yua n baa kuli yi Baa kani. Yua n kuliti yi, lani n tie Musa, yin bili yi suginma yua yaa kani.
- 46 Kelima yi yaa den daani Musa maama po, yi bi den baa daani n yaa maama moko. Kelima wan den diani yaa maama yeni maadi mini yaa maame.
- 47 Ama yin ki daani wan den diani yaama po yeni, yi nan baa ga lede ki daani min maadi yaa maama po?"

Jan 6

- 1 Lani n pendi, Jesu den duodi yaa ñincianma n yi Galile ki go yi Tibeliada.
- 2 Ku niligu boncianla den ŋua o kelima bi den laadi wan tiendi yaa bancianma ki paagidi a yiama.

- 3 Jesu den doni ki kali li juali po leni o ñoadikaaba.
- 4 Jufinba jaanma yaama n tie mi Pendima jaanma den kuli.
- 5 Jesu n den yaadi ki laa ke yaa niligu n yaba kpendi o kani, o den yedi Filipi: “Ti baa da mi jiema hali le ke bine n baa ki je?”
- 6 O den yedi yeni ki bua ki biigi o. Wani oba den bani wan baa tieni yaala.
- 7 Filipi den goa ki yedi o: “Kujapiena kobilie dupen kan dagidi bikuli n baa waamu waamu.”
- 8 O ñoadikaaba siiga nitoa, Simono Pieli waalo Andile, den yedi o:
- 9 “O jawaalo ye ne ki pia dupen bonba muu leni jami lie, ama line nan baa tieni ku naa niligu be?”
- 10 Jesu den yedi: “Teni mani bi niba kuli n kali.” Li sua ke ti moasoangidi ye likani boncianla, ke bi kali tipo. Bi jaba den bua ki pundi niba tudamuu (5 000).
- 11 Jesu den taa bi dupenmuudiba ki tuondi U Tienu, ki boagidi yaaba n ka yeni kuli. O go den boagidi i jami, ke yua kuli baa wan bua yaa bianu.
- 12 Ban den dini ki guo, o den yedi o ñoadikaaba: “Gandigandi mani yaa boncaba n sieni, ke liba n da bia.”
- 13 Lani bi den gandigandi ki gbieni piiga n baabuodi lie bi dupenmuudiba yeni boncaba, ban den dini ki guo ki sieni yaa.
- 14 Bi niba yeni n den laa Jesu n tieni yaa bancianma, bi den yedi: “Moamoani wani n tie o sawalipualo yua n den baa cua ñanduna nni yeni.”
- 15 Jesu den bani ke bi bua ki cuo o paalu, ki dini o li bali wan tua bi bado. Lani yaa po o den fii bikani ki goa ki gedi li juali po wani obebe.
- 16 Ku yenjoboandigu o ñoadikaaba den jiidi li juali po ki gedi mi ñincianma jaali kani.
- 17 Bi den kua ku ñinbiagu nni ki fii ki baa duodi ki gedi Kapenayuma. Ku ñiagu den bii ba, ke Jesu daa cua bikani.
- 18 Ku faaciangu den figi ke mi ñincianma langidi.
- 19 Ban den kudi ki cuoni kilo dajena muu, yaaka dajena luoba, bi den laa Jesu ke o cuoni u ñingbanu po ki nagindi ku ñinbiagu kani. Ti jawaandi den cuo ba.
- 20 O den yedi ba: “Mine, yin da jie mani!”
- 21 Bi den bua wan kua ku ñinbiagu nni, ama lanyogu liga ku ñinbiagu den pundi ban caa yaa jaali kani.
- 22 Lan den fii ki fa yaa niligu n den sieni li jaali kani den sua ke ñinbiatoagu ki ye likani kali Jesu ñoadikaaba n den kua yaagu. Jesu wani oba mo naa den kua leni o ñoadikaaba, ama o ñoadikaaba bebe n kua ki gedi.

- 23 Ama ñinbiatoadi den ñani Tibeliada dogu po ki duodi ki nagini Jesu n den tuondi U Tienu mi jiema po ke bi dini naani.
- 24 Lanwani ku niligu yeni n den laa ke Jesu ki ye likani, ke o ñoadikaaba moko ki ye likani, bi den kua ti ñinbiadi yeni niinni, ki duodi ki gedi Kapenayuma ki baa n lingi Jesu.
- 25 Bi den laa o mi ñincianma boanduoli kani ki yedi o: “Canbaa, a cua nekanba be yogunu?”
- 26 Jesu den goa ki yedi ba: “N yedi yi i moamoani, yii lingi nni kelima yin den laa yaa bancianma ka, li tie kelima yi den dini dupen ki guo.
- 27 Yin da tuuni mani ki baadi yaa jiema n pendi ka. Yin yaa tuuni mani ki baadi yaa jiema n baa ye hali yaa yogunu kuli ki puuni yaa miali n kan gbeni. O Ja Bijua n baa pa yi laa jiema kelima Baa U Tienu n tieni opo o maalima.”
- 28 Lanwani bi den buali o: “Ti baa tieni lede ki soani U Tienu n bua yaa tuona?”
- 29 Jesu den goa ki yedi ba: “U Tienu n bua yin soani yaa tuonli tie ke yin daani wan soani yua yeni.”
- 30 Bi den buali o: “A baa tieni be bancianma, tin le ki nan daani a? A baa tieni be?”
- 31 Ti yaajanba den di mana mi fanpienma nni, nani lan diani maama: «O den puni ba yaa jiema n ñani tanpoli po ke bi di.» “
- 32 Lani yaa po Jesu den yedi ba: “N yedi yi i moamoani ke Musa ka den puni yi yaa jiema n ñani tanpoli po, ama n Baa n puuni yi yaa jemoanma n ña tanpoli po.
- 33 Kelima U Tienu n puuni yaa jiema tie yaama n ñani tanpoli po ki jiidi ki puuni ñanduna li miali.”
- 34 Bi den yedi o: “Canbaa, yaa puuni ti laa jiema yogunu kuli.”
- 35 Jesu den yedi ba: “Mini n tie li miali jiema. Yua n cua n kani, mi koma kan go gbadi o, yua n daani nni mo, u ñunñuunu kan go cuo o hali abada.
- 36 N den waani yi la, ama baa ke yi laa nni, yii tuo ki daani nni.
- 37 Baa n puni nni yaaba kuli baa cua n kani. N kan deli yua n cua n kani kuli.
- 38 Kelima mii ñani tanpoli po ki jiidi ki baa tiendi n yanbuama ka, kali yua n soani nni yaa yanbuama.
- 39 Yua n soani nni yanbuama yeni tie line: Min da biani wan puni nni yaa niba kuli siiga baa niyendo, ama ke min fiini ba bi tinkpiba siiga li juodidaali.
- 40 N Baa yanbuama go tie line, ke yua n nuali Bijua ki daani o kuli n baa yaa miali n kan gbeni, ke min fiini o bi tinkpiba siiga li juodidaali.”

- 41 Lani yaa po Jufinba den yenbidi Jesu po kelima o den yedi: “Mini, n tie yaa jiema n ñani tanpoli.”
- 42 Bi den tua: “Wani ka tie Jesu, Josefi bijua, tin bani yua yaa naa leni o baa kuli yeni? Lede ke o yedi moala ke o ñani tanpoli po ki jiidi?”
- 43 Jesu den goa ki yedi ba: “Da go yenbidi mani yi siiga.
- 44 Oba kuli kan fidi ki cua n kani, li yaa tie Baa yua n soani nni n dadi yua yaa yama yaaka. Yua n cua n kani yeni, n baa fiini o bi tinkpiba siiga li juodidaali.
- 45 Li diani bi sawalipuaba tila nni: U Tienu baa bangi o niba kuli. Yua n cengi Baa ki ga o bangima kuli, wani n baa cua n kani.
- 46 Laa bua ki yedi ke niloba kuli laa Baa ka. Yua n ñani U Tienu kani yaaka. Wani bebe n laa Baa.
- 47 N yedi yi i moamoani, yua n tuo ki daani nni pia yaa miali n kan gbeni.
- 48 Mini, n tie li miali jiema.
- 49 Yi yaajanba den dini mana mi fanpienma nni ki nan kpe.
- 50 Ama min maadi yaa jiema maama yeni tie yaama n ñani tanpoli po ki jiidi, ke yua n di ma kuli kan kpe.
- 51 Mini, n tie yaa jiema n fo ki ñani tanpoli po ki jiidi ki puuni li miali. Yua n di laa jiema kuli baa ye hali yaa yogunu kuli. Min baa pa o yaa jiema yeni tie n gbanandi, min baa pa yaadi ñanduna yaaba kuli po ke ban baa li miali.”
- 52 Lani yaa po Jufinba den nia leni biyaba ki tua: “O naa nilo baa ga lede ki pa ti o gbanandi tin ñmani?”
- 53 Jesu den yedi ba: “N yedi yi moamoani, yi yaa ñmani o Ja Bijua gbanandi ki go ñuni o soama, yi kaa pia li miali yi niinni.
- 54 Yua n ñmani n gbanandi ki ñuni n soama kuli pia yaa miali n kan gbeni. N baa fiini o bi tinkpiba siiga li juodidaali.
- 55 Kelima n gbanandi tie mi jemoanma, n soama mo tie li bonñokamoanla.
- 56 Yua n ñmani n gbanandi ki ñuni n soama kuli ye n niinni, ke n mo ye o niinni.
- 57 Baa yua n soani nni fo, n moko fo kelima wani yaa po. Li go tie yeni leni yua n di nni, o mo baa fo kelima n yaa po.
- 58 Mine n tie yaa jiema n ñani tanpoli po ki jiidi. Maa taa leni yi yaajanba n den dini yaama. Bi den kpe. Yua n di mi naa jiema baa ye hali yaa yogunu kuli.”
- 59 Jesu den maadi lani wan den bangi li balimaama bangima dieli nni Kapenayuma.

- 60 O ɲoadikaaba siiga boncianla n den gbadi laa maama bi den yedi: “Mi naa maama pa, ɲme baa fidi ki ga ma?”
- 61 Jesu den bandi o pali nni ke o ɲoadikaaba yenbidi laa maama po ke o yedi ba: “Naani laa maama biidi yi pala ke yi baa ɲa nni bi?”
- 62 Yi yaa ti laa ke o Ja Bijua goa ki do ki caa wan den kpa ye naani mo te?
- 63 U Tienu Fuoma n puuni li miali, ti gbanandi ki pia fuoma. Min maadi yi yaa maama tie mi Fuoma yaa maama leni li miali yaa maama.
- 64 Ama yi siiga nni nitianba ki tuo ki ɲoadi ma.” Jesu den yedi yeni kelima o den bani hali mi cilima yaaba n ki daani o, leni yua n baa janbi o n tie yua.
- 65 O go den yedi: “Li tie lani yaa po ke n yedi yi ke oba kuli kan cua n kani, li yaa tie ke Baa puni o wan cua yaaka.”
- 66 Laa yogunu liiga o ɲoadikaaba siiga boncianla den ɲa o ki guani puoli, kaa go yegi leni o.
- 67 Jesu den buali bi piiga n niliediba: “Yi moko bua ki ɲa nni ki gedi yoo?”
- 68 Simono Peli den goa ki yedi o: “N Daano, ti baa gedi ɲme kani? Fini n pia yaa miali n kan gbeni yaa maama.
- 69 Tinba wani daani ki bani cain ke fini n tie U Tienu Nigagidika.”
- 70 Jesu den goa ki yedi ba: “Naani mini ka den gandi yinba bi piiga n niliediba te? Ama yi siiga nni yendo tie cicibiadiga.”
- 71 O den baa Judasa Isikalioto, Simono bijua, kelima baa ke wani Judasa n den tie bi piiga n niliediba siiga nni yua, o den baa janbi o.

Jan 7

- 1 Lani n pendi Jesu den goadi Galile nni. Waa go den bua ki yaa goadi Jude nni kelima Jufinba den lingi ki bua ki kpa o.
- 2 Jufinba jaanma yaama n yi a suga jaanma den kuli.
- 3 Lani yaa po Jesu waamu den yedi o: “Dan fii nekanba ki gedi Jude ke a ɲoadikaaba mo n le ɲan tuuni yaa tuona.
- 4 Kelima yua n bua bi niba kuli n yaa bani o kan yaa wuondi wan tiendi yaala. Dan tiendi laa bonla yeni, teni ɲanduna kuli n bandi.”
- 5 Kelima baa o waamu mo naa den tuo ki daani o.
- 6 Jesu den yedi ba: “N yogunu daa pundi, ama yinba wani yaa po, yogunu kuli dagidi.
- 7 Danduna yaaba kan fidi ki yaa nani yi, ama bi nani mini wani, kelima n tiendi siedi ke ban tuuni yaa tuona bia.

- 8 Yin gedi mani mi jaanma. Mini n wani da kan gedi kelima n yogunu daa pundi.”
- 9 Wan den yedi ba yeni, o go den sedi Galile.
- 10 O waamu n den fii ki gedi mi jaanma yeni, wani oba moko den yuandi ki gedi, ama waa den gedi ke bi niba bani, o den gedi n̄asiili nni.
- 11 Jufinba den lingi o mi jaanma nni ki tua: “O ye le?”
- 12 Ku niligu mo den soabidisoabidi leni biyaba ki maadi o maama. Bine den tua ke o tie niŋamo, bine mo n yaa tua: “Yeni ka, o boandi bi niba.”
- 13 Ama oba ki den maadi o maama ke bi niba gba kelima bi den jie Jufinba.
- 14 Mi jaanma dana yeni siiga Jesu den gedi U Tienu diegu nni ki bangi bi niba.
- 15 Li den paki Jufinba ke bi tua: “O naa nilo ga lede ki bandi i Diani maama fuuli, wani yua kaa kua li cogu?”
- 16 Jesu den goa ki yedi ba: “Min bangi yaa bangima, maa tie n yaama ka, mi tie yua n soani nni yaa bangime.
- 17 O nilo yaa bua ki tieni U Tienu yanbuama baa bandi n bangima yaa ñani U Tienu kani, yaaka n yaa maadi n yuli po.
- 18 Yua n maadi o yuli po lingi o yuli po ti kpiagidi. Ama yua n lingi yua n soani o yaa kpiagidi tie moamoandaano, waa pia boandiba.
- 19 Musa n den soagini yipo li balimaama, bi yeni kaa? Ama yi siiga nni baa niyendo naa tiendi man bili yaala. Be yaa po ke yi lingi ki bua ki kpa nni?”
- 20 Ku niligu den goa ki yedi o: “A pia ki cicibiadiga. Dme lingi ki baa kpa ŋa?”
- 21 Jesu den goa ki yedi ba: “N den soani tuonyenli ke li paki yikuli.
- 22 Musa den bili yipo ku koanciagu ŋantaado, laa cili Musa yaa kani ka, li den cili ti yaajakpiaba kane. Lani yaa po yi yen kuani o nilo ku koanciagu, baa U Tienu fuodima daali.
- 23 Li yaa tie ke yi kuani o nilo ku koanciagu mi fuodima daali ke yin da miidi Musa balimaama, be yaa po ke yi pala nan be leni nni kelima n paagi o nilo cain mi fuodima daali?
- 24 Yin da ja ti buudi nani yin nua maama, ama yin yaa jia ti buudi ke li tiegi.”
- 25 Jelusalema yaaba siiga nni bi nitianba den tua: “Naani one ka tie ban lingi ki bua ki kpa yua yeni?”
- 26 Diidi ki le, o maadi bi niba siiga ke baa tua o liba. Naani ti yudanba tuo ke o tie U Tienu n Gandi Yua bi?
- 27 Wani, ti bani wan ñani naani, ama U Tienu n Gandi Yua yaa cua, oba kuli kan bandi wan ñani naani.”

- 28 Lani yaa po Jesu n den bangi ba U Tienu diegu nni, o den kpaani: “Yi bani nni, ki bani min ñani naani. Mii cua n yuceli cuama ka. Yua n soani nni tie o moamoandaano. Yii bani o.
- 29 Ama mini n bani o kelima n ñani o yaa kani, wani n soani nni mo.”
- 30 Lani yaa po bi den lingi ki bua ki cuo o, ama oba kuli ki den cuo o kelima o yogunu daa den pundi.
- 31 Ku niligu siiga boncianla den tuo ki daani o ki tua: “Naani U Tienu n Gandi Yua yaa cua, o go baa tieni yaa bancianma n cie o naa nilo n tiendi yaama bi?”
- 32 Falisieninba den gbadi ke ku niligu soabidi leni biyaba ki maadi Jesu maama yeni. Lani bi kopadicianba yudanba leni Falisieninba den soani U Tienu diegu jiidikaaba ban cuo o.
- 33 Lani yaa po Jesu den yedi: “N da go baa waagi leni yi u yogunu waamu, lan yaa pendi n baa goa ki gedi yua n soani nni po.
- 34 Yi baa lingi nni, ama yi kan le nni. Min baa ye naani yeni, yi kan fidi ki cua likani.”
- 35 Lanwani Jufinba den buali biyaba: “One baa gedi hali le, ke ti kan go le o? Naani o baa gedi Jufinba yaaba n yayadi ki ye bi nilanba siiga, ki ban bangi bi nilanba yeni bi?”
- 36 Wan maadi yaa maama yeni ki yedi: <Yi baa lingi nni ki nan kan le nni,> ki go yedi: <Min baa ye naani, yi kan fidi ki cua likani,> laa maama mo bua ki yedi be?”
- 37 Laa jaanma juodidaali, lani n tie mi jaanma dacianli, Jesu den se ki kpaani: “U ñunñuunu n pia yua kuli, wan cua n kani ki ño.
- 38 Yaa nilo n tuo ki daani nni, li miali kpenciami baa puubi ki ña o niinni nani i Diani n yedi maama.”
- 39 Jesu n den maadi yeni, o den maadi U Tienu Fuoma yaa maame, yaa niba n tuo ki daani wani Jesu n baa baa yua. U Tienu daa den puni ba o Fuoma yeni, kelima Jesu daa baa o kpiagidi.
- 40 Ku niligu siiga nitianba den gbadi laa maama ki tua: “Moamoani, one n tie tin gu yaa sawalipualo.”
- 41 Bine mo den yedi: “One n tie U Tienu n Gandi Yua.” Bine mo den tua: “Naani U Tienu n Gandi Yua baa ña Galile yoo?”
- 42 Naani i Diani ki yedi ke U Tienu n Gandi Yua baa tie Dafidi puolinuanu, ki ña Betelema dogu nni Dafidi dandogu nni kaa?”
- 43 Lanwani mi paadima den tieni ku niligu nni kelima Jesu po.

- 44 Bi nitianba den bua ki cuo o, ama oba ki den cuo o.
- 45 U Tienu diegu jiidikaaba n den guani bi kopadicianba yudanba leni Falisieninba yeni kani, bi den buali ba: “Be n teni ke yii cuani o?”
- 46 Bi jiidikaaba den goa ki yedi ba: “Nisaaloba kuli ki maadi nani laa ja n maadi maama.”
- 47 Falisieninba den goa ki buali ba: “O boandi yinba moko bi?”
- 48 Naani yi sua ke bi yudanba leni Falisieninba siiga, baa yendo tuo ki daani o bi?
- 49 Ama ku naa niligu, yaaba n ki bani Musa balimaama fuuli tie ban soli yaaba.”
- 50 Nikodema, yua n den kpa gedi Jesu kani ku ñiagu ki tie Falisieninba siiga yua, den yedi ba:
- 51 ” Naani ti balimaama tuo ban jia leni o nilo ti buudi ki cuo o, bi yaa kpa cengi ki gbadi wan yedi yaala o yuli po ki bandi wan tiendi yaala?”
- 52 Bi den yedi o: “Naani a moko tie Galile yua yoo? Dan lingi i Diani nni, a kan le ke sawalipualoba ñani Galile.”
- [53 Bi den yadi ke yua kuli kuni o denpo.

Jan 8

- 1 Jesu den gedi Olifie Tiidi juali po.
- 2 Ku tiñaapanpangu o go den guani U Tienu diegu nni ke bi niba kuli den cua o kani ke o kali ki bangi ba.
- 3 U Tienu balimaama bangikaaba leni Falisieninba den cuani o kani ban cuo yaa pua ke o conbi.
- 4 Bi den sieni o bi niba kuli siiga ki yedi Jesu: “Canbaa, bi cuo o naa pua wan conbi yaa yogunu.
- 5 Li balimaama nni Musa bili tipo ke tin lugidi yaa puoba n tieni yeni a tana, a mo yedi lede?”
- 6 Bi den yedi yeni ki bua ki biigi o ke ban fidi ki kuli o. Ama Jesu den tibini ki dangi tiipo leni o nubili.
- 7 Nani ban den suagi liiga ki buali o, o den yaadi ki yedi ba: “Yi siiga nni yua kaa pia tuonbiadi n kpa lugidi o li tanli.”
- 8 Lani o go den tibini ki dangi tiipo.

- ⁹ Ban den gbadi wan yedi yaala yeni, bi pala siedi den cuo ba, bikuli den ña yendo yendo ki cili a nikipela ki ban pundi hali puoli yaaba, ki ban ña Jesu obebe leni o pua ke o se wan bi se naankani.
- ¹⁰ Lanwani Jesu den yaadi ki buali o: “Pua, yaaba n kuli a ye le? Oba kuli ki buni ki cuo ña?”
- ¹¹ O den yedi o: “Canbaa, oba kuli.” Jesu den yedi o: “N moko kan bu ki cuo ña. Kuni, die ñan da go fa ki tieni tuonbiadi.”]
- ¹² Jesu go den yedi bi niba: “Mini n tie ñanduna yenma, yua n ñua nni kuli kan go cuoni li biigili nni, ama o baa baa li miali yenma.”
- ¹³ Lani yaa po Falisieninba den yedi o: “A tiendi a yuli po siedi, a siedi yeni ki tie moamoani.”
- ¹⁴ Jesu den goa ki yedi ba: “Baa ke n tieni n yuli po siedi, n siedi tie moamoani, kelima n bani min ñani naani, ki go bani min caa naanpo. Ama yinba yii bani min ñani naani ki cua, yii go bani min caa naanpo mo.
- ¹⁵ Yi ja ti buudi nani bi nisaaliba n nua maama, ama mii ja leni niloba ti buudi.
- ¹⁶ Baa n yaa baa jia ti buudi, n bujjali baa tiegi, kelima mii ye nbebe, Baa yua n soani nni ye leni nni.
- ¹⁷ Yi balimaama nni li diani ke niba lie siedo tie moamoani.
- ¹⁸ N tiendi n yuli po siedi, Baa yua n soani nni moko tiendi npo siedi.”
- ¹⁹ Lanwani bi den buali o: “A Baa ye le?” Jesu den goa ki yedi ba: “Yii bani nni, yii bani n Baa mo. Yi yaa bi bani nni, yi bi baa bani n Baa moko.”
- ²⁰ Jesu den maadi laa maama ki ku ban den biliti ñalimani naankani, wan den bangi bi niba U Tienu diegu nni yaa yogunu. Oba kuli ki den cuo o kelima o yogunu daa pundi.
- ²¹ Lani Jesu den yedi ba: “N baa gedi. Yi baa lingi nni, ama yi baa kpe yi tuonbiadi nni. Yi kan fidi ki cua min caa naanpo.”
- ²² Jufinba den yedi: “Wan yedi: <Yi kan fidi ki cua min caa naanpo yeni,> naani o baa kpa o yule?”
- ²³ O den yedi ba: “Yi tie tiipo yaaba, n mo tie tanpoli yua. Yinba, yi tie ñanduna na yaaba, mini, mii tie ñanduna na yua.
- ²⁴ Lani yaa po ke n waani yi ke yi baa kpe yi tuonbiadi nni, kelima yi yaa daani ke "N Ye", yi baa kpe yi tuonbiadi nni.”
- ²⁵ Bi den yedi o: “A tie ñme?” Jesu den yedi ba: “Min den kpa waani yi ke n tie yua yeni.

- 26 N pia li bonla boncianla ki baa maadi leni yi ki go jia yi ti buudi lipo. Ama yua n soani nni tie moamoandaano, min maadi yaa maama moala nanduna nni tie min den gbadi o kani yaama.”
- 27 Baa den bani ke o maadi ba Baa yaa maame.
- 28 Lani yaa po Jesu den yedi ba: “Yi yaa yugidi o Ja Bijua yaa yogunu, yi baa bandi ke "N Ye". Laa yogunu yi baa bandi ke mii tieni liba n yuceli po, ama ke n maadi n Baa n den bangi nni yaala bebe.
- 29 Wani yua n soani nni yeni ye leni nni, waa nja nni nbebe, kelima yogunu kuli n tiendi yaala n mani opo.”
- 30 Wan den maadi laa maama, bi niba boncianla den tuo ki daani o.
- 31 Lani Jesu den yedi yaa Jufinba n den tuo ki daani o yeni: “Yi yaa tuo ki kubi n maama, yi tie n njoadikaaba moamoani.
- 32 Yi baa bandi i moamoani, i moamoani yeni baa faabi yi.”
- 33 Bi den goa ki yedi o: “Ti tie Abalahama puolinuani, hali tin ye tii tua oba kuli yonbi. Be yaa po ke a yedi ke ti baa faabi?”
- 34 Jesu den goa ki yedi ba: “N waani yi i moamoani, yua n tiendi ti tuonbiadi kuli tie ti tuonbiadi yonbo.
- 35 O yonbo n ye yaa diegu nni ka tie wan baa ye naani yogunu kuli, ama yua n tie laa diegu bijua baa ye lienni hali yaa yogunu kuli.
- 36 Lani yaa po Bijua yaa faabi yi, yi baa faabi moamoani.
- 37 N bani ke yi tie Abalahama puolinuani, ama baa yeni yi lingi ki bua ki kpa nni, kelima min maadi yaa maama naa baa kaanu yi pala nni.
- 38 N maadi min laa yaala n Baa kani, yi mo tiendi yin gbadi yaala yi mo yaa baa kani.”
- 39 Bi den yedi o: “Ti baa n tie Abalahama.” Jesu den goa ki yedi ba: “Yi yaa bi tie Abalahama puolinuani, yi bi baa tiendi Abalahama n den tuuni yaa tuona.
- 40 Ama moala yi lingi ki baa kpa nni, mini yua n waani yi min den gbadi yaa moamoani U Tienu kani. Abalahama ki den tieni yeni.
- 41 Yi tiendi yi baa n tuuni yaa tuona.” Bi den yedi o: “Tii tie conconbila ka. Ti pia Baayendo, wani U Tienu del!”
- 42 Jesu den yedi ba: “U Tienu n yaa bi tie yi Baa, yi bi baa bua nni, kelima n ñani U Tienu kani ki cua. Mii cua n yuceli po ka, wani n soani nni.
- 43 Be yaa po ke yii gbadi min maadi yaa maama? Li tie kelima yii fidi ki ga min yedi yaala.

44 Yi baa n tie Sutaani, yi bua ki yaa tiendi wani yi baa yaa yanbuama. O tie nikipalo hali mi cilima, waa ye i moamoani nni kelima i moamoani ki ye o niinni. O yaa pua mi faama, o maadi nani wani oba yantiali n tie maama, kelima o tie o tuofaadaano ki go tie mi faama kuli yaa baa.

45 Kelima mini wani n maadi i moamoani, yii dugi n maama po.

46 Yi siiga nni ηme baa fidi ki doagidi ke n pia ti tuonbiadi? N yaa maadi i moamoani, be yaa po ke yii dugi n maama po?

47 Yaa nilo n tie U Tienu yua kuli cengi wani U Tienu maama, yin kaa cengi yeni, li tie kelima yii tie U Tienu yaa yaabe.”

48 Jufinba den goa ki yedi o: “Tii pia moamoani ka ki yedi ke a tie Samali yua ki pia ki cicibiadiga?”

49 Jesu den goa ki yedi ba: “Mii pia cicibiadiga ka. N jigindi n Baa yo, ama yinba yi jigidi nni.

50 Mii lingi ti kpiagidi n yuli po ka. Yendo ye yua n lingi npo ti kpiagidi, ki go ja ti buudi.

51 N yedi yi i moamoani, yua n kubi n maama, o kan kpe hali abada.”

52 Laa maama po Jufinba den yedi o: “Moala wani ti li bani ke a pia ki cicibiadige. Abalahama kpe, bi sawalipuaba moko kpe, ama ke fini nan yedi ke yua n kubi a maama kan bandi mi kuuma hali abada.

53 Naani a cie ti yaaja Abalahama yua n kpe yoo? Bi sawalipuaba moko kpe. A tama ke a tie ηme?”

54 Jesu den goa ki yedi: “N yaa kpiagidi n yuli, n kpiagidi tie fanma fanma. Yua n kpiagidi nni tie n Baa, yin maadi yua yaa maama ki tua ke o tie yi Tienu yeni.

55 Yii bani o, ama mini n bani o. N yaa bi yedi ke mii bani o, n bi baa tua tuofaadaano nani yinba. Ama n bani o ki kubi o maama.

56 Yi baa Abalahama den mangi o pali boncianla ke o baa le n daali. O den laa li ke li mangi o.”

57 Lani yaa po Jufinba den yedi o: “A daa pundi bina piimuu ki nan laa Abalahama?”

58 Jesu den yedi ba: “N yedi yi i moamoani, hali ke Abalahama daa den ye, "N Ye".”

59 Lani yaa po bi den taa a tana ki baa lugidi, ama Jesu den wuoni ki ñani U Tienu diegu nni.

Jan 9

1 Jesu n den cuoni, o den laa yaa ja n mali ki tie juamo.

- 2 O noadikaaba den buali o: “Canbaa, nme n den tieni ti tuonbiadi ke o naa nilo mali ki tie juamo, wani oba, bi o danbe?”
- 3 Jesu den goa ki yedi ba: “Laa tie kelima wani oba bi o danba n tieni ti tuonbiadi, ama li tie ke U Tienu tuonli n doagidi o niinni.
- 4 Hali ke u yienu da ye, li tie tiladi tin yaa tuuni yua n den soani nni yaa tuona. Ku ñiagu baa bii, ke oba kuli kan go fidi ki soani tuonli.
- 5 Hali ke n da ye nanduna nni, n tie nanduna yenma.”
- 6 Wan den maadi yeni, o den sii ti ñinsandi tiipo ki buuni ti tandi, ki taa ki sogi o juamo yeni nuni,
- 7 ki yedi o: “Dan gedi Silowe ñinbuugu po ki ban fa.” Silowe bua ki yedi, ban soani yua. Lani o den gedi ki ban fa, ki lebidi ki goa ki di nua.
- 8 Lane o yieninlieba leni yaaba n den kpa laadi o ke o tie miado den buali biyaba ki tua: “One ka tie yua n den ka ki miadi yeni?”
- 9 Bine den tua: “Wani de,” bine mo: “A-a, o nannanle.” Wani oba den yedi: “Li tie mini lige.”
- 10 Lane bi den buali o: “A ga lede ki noadi?”
- 11 O den goa ki yedi ba: “Ban yi yaa nilo Jesu yeni n buuni ti tandi ki sogi n nuni ki yedi nni: <Gedi Silowe po ki ban fa.> N gedi ki ban fa ki di nua.”
- 12 Bi den yedi o: “Laa ja ye le?” O den goa ki yedi: “Mii bani.”
- 13 Bi den gedini yua n den kpa tie juamo yeni Falisieninba kani.
- 14 Li sua ke Jesu n buuni ti tandi ki noadi o yaa daali yeni tie U Tienu fuodima daali.
- 15 Lani yaa po Falisieninba moko den buali o lan ga maama ke o di nua. O den yedi ba: “O sogi n nuni ti tandi ke n fa ki di nua.”
- 16 Falisieninba yeni siiga nni bi tianba den tua: “O naa ja ki tie U Tienu n soani yua, kelima waa kubi mi fuodima daali kualii.” Bi tianba mo den tua: “Yaa nilo n tie ti tuonbiadi daano baa ga lede ki tieni yaa bancianma n tie na buolu?”
- 17 Lani yaa po mi paadima den tieni bi siiga. Bi go den yedi o juamo: “A mo yedi opo be, wan teni ke a di nua yeni?” O den yedi: “O tie sawalipualo.”
- 18 Jufinba ki den daani ke o ja yeni den tie juamo ki go den noadi, kali ban yini o danba.
- 19 Bi den buali ba: “Naani one n tie yi bijua, yin tua ke yua den mali ki tie juamo bi? Li ga lede ke o di nua?”
- 20 O danba den yedi: “Ti bani ke o tie ti bijua, ki go bani ke o den mali ki tie juamo.

- 21 Ama tii bani lan ga maama ke o di nua. Tii bani yua n teni ke o di nua mo. Buali o mani wani oba, o fandi, o baa fidi ki maadi o yuli po.”
- 22 O danba den yedi yeni kelima bi jie Jufinba, kelima Jufinba den kpa juogi ki bili ke o nilo yaa tuo ke Jesu tie U Tienu n Gandi Yua, bi baa deli ki ñani o li balimaama bangima dieli nni.
- 23 Lani n teni ke o danba den yedi: “O fandi, buali mani wani oba.”
- 24 Falisieninba go den yini yua n den kpa joa yeni mi liema, ki yedi o: “Kpiagi U Tienu lipo. Tinba wani bani ke laa nilo tie tuonbiadi daano yo.”
- 25 O den goa ki yedi: “Mii bani o yaa tie tuonbiadi daano. Ama n bani bonyenla, lani n tie ke n den joa, ke moala n nua.”
- 26 Bi den goa ki buali o: “O den tieni a be? O tieni lede ki teni ke a di nua?”
- 27 O den goa ki yedi ba: “N bi waani yi, ama yii cengi. Be yaa po ke yi go bua ki gbadi ki pugini? Naani yi mo bua ki tua o ñoadikaaba yoo?”
- 28 Bi den sugidi o ki yedi: “Fini n tie o ñoadika, tinba wani tie Musa yaa ñoadikaabe.
- 29 Ti bani ke U Tienu den maadi leni Musa, ama one, tii bani baa wan ñani naani.”
- 30 O den goa ki yedi ba: “Li tie bonpakikaala ke yii bani wan ñani naani, ama o nan teni ke n nua.
- 31 Ti bani ke U Tienu ki cengi ti tuonbiadi danba maama, ama o cengi yua n jigini o ki tiendi o yanbuama.
- 32 Hali ñanduna cilima, ti daa gbadi ke bi teni ke yua n mali ki tie juamo noadi.
- 33 O naa ja yaa bi tie U Tienu n soani yua, o kan bi fidi ki tieni pu.”
- 34 Bi den goa ki yedi o: “Fini yua n mali ki go fandi ti tuonbiadi nni, fini n bangi tinba?” Bi den deli ki ñani o.
- 35 Jesu den gbadi ke bi deli ki ñani o. Wan den tuogi o o den buali o: “Naani a daani o Ja Bijua bi?”
- 36 O den goa ki yedi: “Canbaa, waani nni wan tie yua min daani o.”
- 37 Jesu den yedi o: “A laa o, yua n maadi leni a yeni tie wani.”
- 38 O den yedi o: “N Daano, n daani,” ki gbaani ki kpiagi o.
- 39 Lane Jesu den yedi: “N cua ñanduna nni ke li bujjali n tieni bi niba siiga, ke a juama n noadi, ke yaaba n nua mo n juani.”
- 40 Falisieninba tianba den ye leni o ki gbadi laa maama ki yedi o: “Naani ti moko joa yoo?”

41 Jesu den yedi ba: “Yi yaa bi joa yi kan bi yaa pia tuonbiadi. Yin tua: <Ti nua> yeni, yi tuonbiadi ye.

Jan 10

1 N yedi yi i moamoani, yua n ki tagini bu buliñoabu kani ki kua li yanloli nni, ama ki doni kaanto yo ki kua, tie conconli leni sanjjalo.

2 Ama yua n tagini bu buliñoabu ki kua li yanloli nni tie i pe yankpaalo.

3 O jiidika luodi opo, i pe mo cengi o nialu. O yini wan die yaa pe, yua kuli leni o yeli, ki ñani ba.

4 O yaa ñani wan die yaa pe kuli, o baa kua bi liiga ban yaa ñua o kelima bi bani o nialu.

5 Bi kan ñoadi caano, bi baa sani ki ña o, kelima baa bani bi canba niali.”

6 Jesu den pua ba laa kpanjama, ama baa den bandi wan maadi ba yaala.

7 Jesu go den yedi ba: “N yedi yi i moamoani, mini n tie bu buliñoabu i pe po.

8 Yaaba n den cua ke n daa cua kuli tie concona leni sanjjaba, ama i pe ki den cengi ba.

9 Mini n tie bu buliñoabu. Yua n tagini n yaa kani ki kua kuli baa faabi. O baa kua ki go ña ki baadi mi jiema.

10 Li conconli kpendi ki baa su, ki kpa, ki go bolini i pe. Mini n cua ke ban baa li miali, ki yaa pia li ke li dua bipo.

11 Mini n tie o yankpaanamo. O yankpaanamo puuni o miali o pe po.

12 Ama yua n tie naacemo ki naa tie i pe kpaalo, ki naa die ba mo yaa laa ke o fuasangbanlo kpendi, o baa sani ki ña i pe. O fuasangbanlo baa cuo bi tianba ki yadi yaaba n sieni.

13 O naacemo baa sani kelima o tie naacemo waa yagini o yama i pe po.

14 Mini n tie o yankpaanamo. N bani n pe, n pe mo bani nni,

15 nani n Baa n bani nni ke n mo bani o maama yeni. N puni n miali n pe po.

16 N go pia yaa pe n kaa ye li naa yanloli nni. Li tie tiladi min cuani bani moko. Bi moko baa cengi n nialu. Lani n pe kuli baa taani ki tua yangoyenli ki yaa pia yankpaayendo.

17 N Baa bua nni kelima n puni n miali ki go baa ti ga li.

18 Oba kuli kan fie nni li, n puni li n yama po. N pia li bali ki pa li, ki go pia li bali ki ga li. Lani n tie n Baa n den teni nni yaa ñoabonli.”

19 Mi paadima go den tieni Jufinba siiga kelima laa maama po.

- 20 Bi siiga nni boncianla den tua: “O pia ki cicibiadiga. O gaadi. Be yaa po ke yi cengi o?”
- 21 Nitoaba mo den tua: “Yua n pia ki cicibiadiga kan yaa maadi mi naa maama. Naani ki cicibiadiga baa fidi ki teni a juama n noadi bi?”
- 22 Li den tie ku fawaagu yogunu, ke bi jaani yaa jaanma n yi U Tienu diegu Goagagidima jaanma Jelusalema po.
- 23 Jesu den cuoni U Tienu diegu nni Salomono janli kani.
- 24 Jufinba den taani ki lindi o ki yedi o: “Hali u laa yogunu ke a baa waani ti, ti yama n duani? A yaa tie U Tienu n Gandi Yua, ñan kadi ki waani ti.”
- 25 Jesu den goa ki yedi ba: “N den waani yi, ama yii daani n maama. Min tuuni yaa tuona n Baa yeli nni tiendi npo siedi.
- 26 Ama yii daani kelima yii tie min die yaa pe siiga nni yaaba.
- 27 N yaa pe cengi n nialu. N bani ba, bi mo ñua nni.
- 28 N puuni ba yaa miali n kan gbeni. Bi kan bodi hali abada, oba kuli kan fie baa n nuu nni mo.
- 29 N Baa yua n den puni nni ba, cie yua kuli. Oba kuli kan fidi ki fie ba Baa nuu nni mo.
- 30 Mini leni Baa tie yendo.”
- 31 Jufinba go den taa a tana ki baa lugidi o.
- 32 Jesu den yedi ba: “N den teni ke yi laa a tuonɲama boncianla, ya n ñani Baa kani. Li laa tuonli yaa po yo ke yi baa lugidi nni a tana?”
- 33 Jufinba den goa ki yedi o: “Ti kan lugidi a a tana kelima tuonɲanliba po ka. Li tie ke a sugidi U Tienu, kelima fini yua n tie nisaalo tua ke a tie U Tienu.”
- 34 Jesu den goa ki yedi ba: “Laa diani yi balimaama nni ki yedi: <N yedi yi tie nani U Tienu?>
- 35 Leni U Tienu n yedi i Diani nni ke o maama n den soagini yaaba po naani leni wani U Tienu yeni, ti bani ke i Diani mo kan lebidi.
- 36 Li ga lede ke yi yedi ke n sugi U Tienu kelima n yedi ke n tie U Tienu Bijua yeni, mini U Tienu yua n tie ti Baa n gandi ki gagidi yua, ki soani nni ñanduna nni?
- 37 N yaa tuuni n Baa tuona, yin da daani n maama.
- 38 Ama n yaa tuuni o tuona, baa ke yii daani n maama, daani mani kelima min tuuni yaa tuona po, ke yin bandi bonɲanla ke Baa ye n niinni, ke n mo ye Baa niinni.”
- 39 Bi go den lingi ki baa cuo o, ama o den cia.

40 Lane Jesu go den gedi Judana kpenu kandima, Jan n den kpa batisi bi niba naankani, ki kali likani.

41 Bi niba boncianla den cua o kani. Bi den tua: “Jan ki den tieni bancianmaba. Ama wan den maadi yaa maama o naa ja po kuli tie moamoani.”

42 Bi niba boncianla den daani o likani.

Jan 11

1 Niyendo den ye ki yia ke bi yi o Lasala. O den tie Betani yua. Betani yeni den tie Maliyama leni o naataanpuoga Malata dogu.

2 (Laa Maliyama tie yua n den wuli Jesu taana po tulale ki duuni a leni o yudi.) Lasala yua n den yia den tie o naataanja.

3 A naataanpola yeni den soani u tondu Jesu kani ki yedi o: “Ti Daano, a buado yia.”

4 Jesu n den gbadi lani, o den yedi: “Laa yianu kan tua kuuma, u cuo o ke U Tienu n baa ti kpiagidi, ke U Tienu Bijua mo n baa ti kpiagidi kelima u yaa po.”

5 Jesu den bua Malata leni o waalo leni Lasala.

6 Wan den gbadi ke Lasala yia, o go den tieni dana lie wan ye naani.

7 Lani n pendi, o den yedi o nɔadikaaba: “Tin goa ki gedi Jude.”

8 O nɔadikaaba den yedi o: “Canbaa, laa waagi ke Jufinba den bua ki lugidi a a tana likani, ke a baa goa ki gedi lipo?”

9 Jesu den goa ki yedi ba: “Yentunmunli kuli pia piiga n leedo lie kaa? Yua n cuoni li yentunli nni kuli kan yaa tuudi, kelima o nua nɔanduna yaa yenma.

10 Ama yua n cuoni ku nɔiagu kuli baa tuudi, kelima mi yenma ki ye o niinni.”

11 Jesu n den maadi lani, o go den yedi ba: “Ti danli Lasala goa, n baa gedi ki ban fundi o.”

12 O nɔadikaaba den yedi o: “Ti Daano, o yaa goa yo wani, laafia baa tieni.”

13 Jesu den maadi o kuuma maama, ama o nɔadikaaba den tama ke o maadi mi fuodima guama.

14 Lane Jesu den kadi ki waani ba: “Lasala kpe.

15 N pali mani ke mii den ye lipo kelima yi yaa po, ke yin daani nni. Tin fii mani ki gedi opo.”

16 Lanwani Toma, ban go yi yua ku poligu, den yedi o nɔadikalieba: “Ti mo n gedi mani ki ban taani ki kpe leni o.”

17 Jesu den pundi likani ki sua ke Lasala ye li kuli nni ke li pundi dana naa.

- 18 Li sua ke Betani kuu leni Jelusalema dajenbila taa,
- 19 ke Jufinba boncianla den cua Malata leni Maliyama kani ki baa baagi ba kelima bi naataanja kuuma po.
- 20 Malata n den gbadi ke Jesu kpendi, o den ñani ki tuogi o, ama Maliyama den ka li dieli nni.
- 21 Malata den yedi Jesu: “N Daano, a yaa den ye ne, n kpelo kan den kpe.
- 22 Ama n bani ke baa moala ñan baa mia U Tienu yaala kuli, o baa pa ña la.”
- 23 Jesu den yedi o: “A kpelo baa fii bi tinkpiba siiga.”
- 24 Malata den goa ki yedi o: “N bani ke o baa fii bi tinkpiba kuli n baa fii ñanduna juodima daali yaa fiima.”
- 25 Jesu den yedi o: “Mini n tie bi tinkpiba fiima, leni li miali. Yua n daani nni, baa o yaa kpe, o baa fo.
- 26 Yua n fo ki daani nni kan kpe hali abada. Naani a dugi mi naa maama po bi?”
- 27 Malata den yedi o: “Mm, n Daano, n daani ke a tie U Tienu n Gandi Yua, U Tienu Bijua, yua n den baa cua ñanduna nni.”
- 28 Wan den yedi yeni, o den gedi ki ban yini o waalo Maliyama ñasiili nni ki yedi o: “Canbaa cua. O yi ña.”
- 29 Maliyama n den gbadi, o den fii tontoni ki gedi Jesu po.
- 30 Li sua ke Jesu daa kua u dogu tugu nni, o da den ye Malata n den tuogi o naankani.
- 31 Yaa Jufinba n den ye leni Maliyama li dieli nni ki baagi o n den laa ke o fii tontoni ki ñani yeni, bi moko den fii ki ñoadi o kelima bi den tama ke o caa li kuli po ki baa n buudi.
- 32 Maliyama n den pundi Jesu n ye naani ki laa o, o den gbaani o taana kani ki yedi o: “N Daano, a yaa den ye ne, n kpelo kan den kpe.”
- 33 Jesu n den laa o ke o buudi, ke yaa Jufinba n yegi leni o moko buudi, li paboanli den cuo o hali o pali tugu nni ke o fuo ki jiini.
- 34 O den buali ba: “Yi piini o le?” Bi den yedi o: “Canbaa, cua ki ban le.”
- 35 Jesu den buudi.
- 36 Lani yaa po Jufinba den yedi: “Diidi ki le mani wan den bua o maama.”
- 37 Bi siiga nni bi tianba den yedi: “Wani yua n den puni o juamo ke o nua, naani o kan den fidi ki teni ke one n da kpe?”

- 38 Li paboanli go den cuo Jesu ke o fuo ki jiini. O den pundi li kuli kani. Li kuli yeni den tie tanlongu ke ku tanpabigu bii bu ñoabu.
- 39 Jesu den yedi: “Biidi mani ku tanpabigu.” Malata, yua n kpe naataanpuoga den yedi o: “N Daano, moala o baa nuugi, kelima hali ban piini o dinla n tie dana naa.”
- 40 Jesu den yedi o: “Mii yedi a ke a yaa daani ke a baa le U Tienu kpiagidi?”
- 41 Lane bi den biidi ku tanpabigu. Jesu den yaadi ki nuali tanpoli ki yedi: “N Baa, n tuondi a ke a cengi n maama.
- 42 N bani ke a cengi n maama yogunu kuli, ama n yedi yeni yaa niligu n se ki lindi na yaa todima po, ban daani ke fini n soani nni.”
- 43 Wan den jaandi yeni, o den kpedi o nialu ki kpaani: “Lasala, ña na.”
- 44 Yua n den kpe yeni den ñani, ke o nii leni o taana kuli finfini a caba, ke li cabili pini o nunga mo. Jesu den yedi: “Findifindi o mani ki cedi wan gedi.”
- 45 Yaa Jufinba n den cua Maliyama kani ki laa Jesu n tieni yaala yeni siiga boncianla den tuo ki daani Jesu.
- 46 Ama bi siiga bi tianba mo den gedi Falisieninba kani ki waani ba wan tieni yaala.
- 47 Lanwani bi kopadicianba yudanba leni Falisieninba den taani bi cancannikpeliba ki yedi: “Ti baa tieni be? Laa nilo tiendi mi bancianma boncianla.
- 48 Ti yaa cedi o ke o tiendi yeni ki pugidi, bi niba kuli baa tuo ki daani o, ke Loma yaaba baa ti cua ki bolini ti kaangagidinamu, leni ti buolu.”
- 49 Bi siiga nni yendo, yua n yi Kayifa ki tie bi kopadicianba bado laa binli, den yedi ba: “Yii bani liba.
- 50 Yii kpaagi ki sua ke li baa ñani yipo ke niyendo n kpe ti nibuolu kuli po yoo? Lani n baa cie ti buolu kuli n bodi.”
- 51 Waa den maadi laa maama o yama po ka, ama wan tie bi kopadicianba bado laa binli yeni n teni ke o den pua sawali ke Jesu baa kpe bani Jufinba buolu kuli po.
- 52 Laa tie Jufinba buolu po bebe ka, ama o kuuma baa taani U Tienu bila yaaba n yayadi i kaani kuli, ban taani ki tua yenma.
- 53 Ki cili laa daali, bi den jagi ki bili ki baa teni ban kpa o.
- 54 Lani yaa po Jesu den cedi kaa go goadi Jufinba siiga. O den ñani likani ki gedi yaa kaanu n kuu leni mi fanpienma, ban yi yaa dogu Efilayima. O den kali lipo, wani leni o ñoadikaaba.

⁵⁵ Jufinba Pendima jaanma go den nagidi ke bi niba boncianla den ñani i dogi nni ki gedi Jelusalema, ki baa ñanbi biba hali ke mi Pendima jaanma daa pundi.

⁵⁶ Bi den lingi Jesu. Ban den ye U Tienu diegu nni bi den tua biyaba: “Yi tama be? O nan ko baa tuo ki cua mi jaanma na bi?”

⁵⁷ Li sua ke bi kopadicianba yudanba leni Falisieninba den ñani li ñoabonli, ke yua n bani Jesu n ye naani, wan teni ban bandi ke bi baa cuo o.

Jan 12

¹ Dana luoba n den sieni mi Pendima jaanma n pundi, Jesu den gedi Betani, Lasala, wan den fiini yua bi tinkpiba siiga, n ye yaa dogu nni.

² Bi den ñanbi opo mi jiema likani. Malata den tendi ba mi jiema. Lasala den tie yaaba n ka ki di leni Jesu siiga yendo.

³ Maliyama den taa yaa tulale n yi naadi kilo boagidima, ke li dunga yaba boncianla, ki wuli Jesu taana po ki duuni a leni o yudi. Tulale yeni nuulu den yadi ki gbieni li dieli kuli.

⁴ Judasa Isikalioto, Jesu ñoadikaaba siiga yendo, yua n baa ti janbi o, den yedi:

⁵ ” Be yaa po ke baa kuadi tulale yeni ki ga kujapiena kobitaa ki puni a luoda?”

⁶ Wan den maadi yeni, laa tie ke o bua a luoda ka, li tie ke o den tie conconli. O den kubi bi ligiboagili ki yen ñandi o yuli po ban ñu yaala lienni.

⁷ Jesu den yedi: “Dan cedi o. O kubi laa tulale n piinma daali po.

⁸ Yi baa pia a luoda yi siiga yogunu kuli, ama yi kaa pia mini yaa yogunu kuli.”

⁹ Jufinba siiga yaa niligu n yaba den gbadi ke Jesu ye Betani yeni, ke bi cua likani. Baa den cua Jesu wani oba bebe po ka, ama bi go den bua ki le Lasala, wan den fiini yua bi tinkpiba siiga.

¹⁰ Lanwani bi kopadicianba yudanba den jagi ki bili ke bi baa kpa Lasala moko,

¹¹ kelima Jufinba boncianla den ña ba, ki tuo ki daani Jesu kelima wani Lasala po.

¹² Lan den fii ki fa yaa niligu n den cua ki baa jaani mi jaanma den bandi ke Jesu kpendi Jelusalema.

¹³ Bi den pedi i kpakpa-bensoangi ki ñani ki tuogi o ki kpaani ki tua: “Ti pagi U Tienu. U Tienu n seligi yua n kpendi wani o Diedo yeli nni, Isalele yaaba bado.”

¹⁴ Jesu den laa li ñunbisaagili, ki jagini li nani i Diani n yedi maama:

- 15 ” Yinba Siyono dogu yaaba, da jie mani, Diidi ki le, yi bado kpendi na Ki jagi li n̄unbisaagili.”
- 16 Jesu n̄oadikaaba naa den kpa faami yaala n̄ tieni yeni. Ama Jesu n̄ den baa ti kpiagidi yaa yogunu, bi den tiadi ke laa bonla kuli den diani ki maadi o yaa po. Lanwani bi den sua ke man den yedi opo yaala den kua.
- 17 Li den sua ke yaa niligu n̄ den ye Jesu kani wan den yini Lasala ke o ñani li kuli nni ki fiini o bi tinkpiba siiga yaa yogunu, den tiendi lipo siedi ki yayadi li laabaalo.
- 18 Li tie lani yaa po ke ku niligu den ñani ki tuogi o yeni, kelima bi den gbadi ke o tieni laa bancianma.
- 19 Lani yaa po Falisieninba den yedi biyaba: “Diidi ki le, yin tiendi yaala kuli, yi baa gbali, kelima n̄anduna kuli n̄oadi o.”
- 20 Yaaba n̄ den cua ki baa kpiagidi U Tienu mi jaanma yeni yogunu siiga, bi tianba den tie Gilekinba.
- 21 Bi den cua Filipi kani, yua n̄ tie Galile diema yaa Betisayida dogu yua, ki yedi o: “Canbaa, ti bua ki le Jesu.”
- 22 Filipi den gedi ki waani Andile, ke Andile leni Filipi kuli den yegi ki gedi ki waani Jesu.
- 23 Jesu den goa ki yedi ba: “O Ja Bijua n̄ baa baa ti kpiagidi yaa yogunu pundi.
- 24 N̄ yedi yi i moamoani, mi dibima yaa kua ki tinga nni ki kpe, mi baa ye mi bebe lige. Ama mi yaa kpe, mi baa luoni yaa bonbi n̄ yaba.
- 25 Yua n̄ bua o miali baa bolini li. Ama yua n̄ nani o miali n̄anduna nni na baa pia li, yaa miali n̄ kan gbeni po.
- 26 O nilo yaa tuuni npo, wan yaa n̄ua nni. Min baa ye naani, wani n̄ naacemo mo baa ye lankani. Yua n̄ tuuni npo kuli, n̄ Baa baa jigini o.
- 27 Moala n̄ yama yagi. Naani n̄ baa yedi: «N̄ Baa, faabi nni leni u naa yogunu fala? Ama li nan tie laa fala po ke n̄ cua ki ye hali moala.
- 28 N̄ Baa, teni a yeli n̄ baa ti kpiagidi.» “ Lane u nialu den maadi hali tanpoli po ki yedi: “N̄ teni ke li baa ti kpiagidi no, n̄ go baa teni lin baa ti kpiagidi ki pugini.”
- 29 Yaa niligu n̄ den se likani ki gbadi u nialu yeni, bine den yedi ke ki taaga duni, bine mo ke maleki n̄ maadi leni o.
- 30 Jesu den yedi ba: “Laa tie mini yaa po ka ke u naa nialu maadi, ama li tie yi yaa po yo.
- 31 Moala n̄anduna buudi baa jia ki kadi. Moala bi baa deli ki ñani n̄anduna bado.

- 32 Bi yaa fiini nni ki tinga po, n baa dadi bi niba kuli yama ban cua n kani.”
- 33 Jesu den maadi yeni ki doagidi wan baa kpe yaa kuume.
- 34 Ku niligu den goa ki yedi o: “Ti gbadi U Tienu balimaama nni ke U Tienu n Gandi Yua baa ye hali yaa yogunu kuli. Be yaa po ke fini yedi ke li tie tiladi ban fiini o Ja Bijua. O Ja Bijua yeni, tie nme yo?”
- 35 Jesu den goa ki yedi ba: “Mi yenma da baa ye yi siiga u yogunu waamu po. Yin yaa cuoni mani hali yin pia mi yenma yaa yogunu kuli, ke li biigili n da ludi yi. Yua n cuoni li biigili nni naa bani wan caa naani.
- 36 Hali ke yi da pia mi yenma, yin dugi mani laa yenma po, ke yin tua mi yenma yaaba.” Jesu n den maadi lani, o den ñani bikani ki ban wuoni.
- 37 Baa ke o den tieni yaa bancianma n yaba bikani, baa den tuo ki daani o.
- 38 Li den tua yeni ke o sawalipualo Esayi n maadi yaa maama na n tieni: “O Diedo, nme daani ti maama? Fini o Diedo nuu paalu doagidi nme po?”
- 39 Baa den fidi ki daani Jesu nani Esayi n go maadi maama:
- 40 “U Tienu juani bi nuni, Ki juagi bi pala, Ke ban da le leni bi nuni, Ki da ga leni bi pala, Ke ban da ti lebidi ki nja bi tuonbiadi, Min paagi ba.”
- 41 Esayi den maadi lani kelima o den laa Jesu kpiagidi ki maadi o maama.
- 42 Baa leni lankuli, Jufinba yudanba siiga boncianla den tuo ki daani Jesu, ama baa den tuo ki doagidi ke bi njoadi o kelima Falisieninba po, ke ban da deli ki ñani ba li balimaama bangima diena nni.
- 43 Bi den tieni yeni kelima bi den bua bi niba pagidi ki cie U Tienu yaadi.
- 44 Jesu den kpaani: “Yua n daani nni, waa daani mini bebe ka, o daani yua n soani nni mo.
- 45 Yua n nua nni laa yua n soani nni.
- 46 Mini n tie mi yenma, ki cua nanduna nni ke yua n daani nni kuli n da go ye li biigili nni.
- 47 Yua n gbadi n maama, ki naa kubi ma kuli, mini ka bu leni o. Kelima mii cua ki baa bu leni nanduna yaaba ka. Ama n cua ki baa faabi ba.
- 48 Yua n yie nni kaa ga n maama kuli, pia o bujialo. Min den maadi yaa maama yeni, mani n baa bu leni o li juodidaali.
- 49 Mii maadi n yuli bali po ka, Baa yua n soani nni, wani n bili npo min baa yedi yaa maama leni min baa maadi ma maama.
- 50 N bani ke o mabilikaama yeni tie yaa miali n kan gbeni. Lani yaa po min maadi yaa maama kuli tie Baa n waani nni min maadi yaama.”

Jan 13

- 1 Hali ke mi Pendima jaanma daa pundi, Jesu den bani ke wan baa ña ñanduna nni ki gedi Baa po yaa yogunu pundi. O den bua o yaaba, yaaba n ye ñanduna nni, o den bua ba hali mi juodima.
- 2 Jesu leni o ñoadikaaba den dini mi yenjojiema. Li sua ke Sutaani den kuani Simono Isikalioto bijua Judasa pali nni no, ke wan janbi Jesu.
- 3 Jesu wani oba den bani ke Baa dini o li bali ke o die li bonla kuli, ki go bani ke o den ñani U Tienu kani ki baa goa ki gedi U Tienu kani.
- 4 O den fii u saajekaanu kani, ki landi o tiadi, ki taa li cabili ki ñagini o ciaga.
- 5 Lani o den kuodi mi ñima ku tadigu nni, ki cili ki nigidi o ñoadikaaba taana, ki duuni a leni o cabiñaginkaali.
- 6 O den pundi Simono Pieli kani ke o buali o: “N Daano, fine n nigidi n taana?”
- 7 Jesu den goa ki yedi o: “A daa bani min tiendi yaala moala, ama li yaa yen waamu a baa bandi.”
- 8 Pieli den yedi o: “N kan tuo ñan nigidi n taana hali abada.” Jesu den goa ki yedi o: “N yaa nigidi apo a taana, ñaa taa leni nni.”
- 9 Simono Pieli den yedi o: “N Daano, da nigidi n taana bebe ka, n nii leni n yuli kuli.”
- 10 Jesu den yedi o: “Yua n wali, waa go bua ki wali, kali wan nigidi o taana ki yaa ñani cain. Yi ñani, ama yikuli ka.”
- 11 Jesu den bani yua n baa janbi o, lani yaa po ke o yedi: “Yikuli ka ñani.”
- 12 Wan den nigidi bi taana ki gbeni, ki go lani o tiadi ki goa ki kali u saajekaanu kani, o den yedi ba: “Naani yi faami min tieni yipo yaala na bi?”
- 13 Yi yini nni yi Canbaa leni yi Daano. Yi maadi moamoani kelima n tie yeni lige.
- 14 To, mini yua n tie yi Daano leni yi Canbaa n nigidi yi taana yeni, li pundi ke yi mo n yaa nigidi yiyaba taana.
- 15 Kelima n ña yipo bontogidikaale, ke yi mo n yaa tiendi nani min tieni yipo maama yeni.
- 16 N yedi yi i moamoani, o naacemo kan cie o canbaa, o tondo mo kan cie yua n soani o.
- 17 Yi yaa bani lani ki tiendi la, yi pia li pamanli.
- 18 Mii maadi yeni ki baa yikuli ka. N bani min gandi yaaba. Ama tiladi li baa tieni nani lan diani i Diani nni maama na: <Yua n taa ki di leni nni lugidi nni u danbu.>

- 19 N tuodi ki wangi yi yaala n baa tieni hali ke li daa tieni, ke li yaa ti tieni yaa yogunu, yin daani ke n tie «N Ye».
- 20 N yedi yi moamoani, yua n ga n tondo cangu kuli, o ga mini nba yaa cangoe. Yua n ga n cangu mo ga yua n soani nni yaagu.”
- 21 Jesu n den maadi yeni o yama den yagi. O den kadi ki yedi: “N yedi yi i moamoani ke yi siiga yendo baa janbi nni.”
- 22 O ñoadikaaba den diidi biyaba kaa bandi wan baa yua.
- 23 O ñoadikaaba siiga, Jesu n den bua yua den kpaagi ki kuu leni o.
- 24 Lane Simono Pieli den waani o o nuu ke wan buali Jesu wan maadi yua yaa maama.
- 25 O den tabini Jesu ki buali o: “N Daano, ñme yo?”
- 26 Jesu den goa ki yedi o: “Min baa ñu li saaboali ki teni yua, li tie wani.” O den ñu li saaboali ki teni Simono Isikalioto bijua Judasa.
- 27 Jesu n den teni o li yaa yogunu liga, Sutaani den kua o pali nni. Jesu den yedi o: “Dan baa tieni yaala, tieni li tontoni.”
- 28 Yaaba n den taani ki ye u saajekaanu kani siiga, oba kuli ki den faami yaala yaa po ke Jesu yedi o yeni.
- 29 Nani Judasa n den kubi bi ligiboagili yeni, bi tianba den tama ke Jesu yedi o: “Dan da tin baa bua yaala kuli mi jaanma po,” yaaka: “Dan ñani i ligi ki pa a luoda.”
- 30 Judasa n den ga li saaboali, lanyogunu liga o den ñani. Ku ñiagu den bii.
- 31 Judasa n den ñani, Jesu den yedi: “Moala o Ja Bijua baa ti kpiagidi. U Tienu mo baa ti kpiagidi kelima opo.
- 32 U Tienu yaa baa ti kpiagidi kelima o Bijua yaa po, o mo baa teni wan baa ti kpiagidi o yaa kani. O baa kpiagi o ke li kan waagi.
- 33 N bibuadimu, n go baa ye leni yi yogunu waamu bebe po. Yi baa lingi nni, ama n wangi yinba moko moala nani min den waani Jufinba maama, ke yi kan fidi ki gedi min caa naankani.
- 34 N bili yipo yaa mabilikapanma n tie na: Yin yaa bua mani yiyaba. Nani min bua yi maama, yi moko n bua yiyaba yeni.
- 35 Yi yaa bua yiyaba, lani n baa teni bi niba kuli n bandi ke yi tie n ñoadikaaba.”
- 36 Simono Pieli den buali o: “N Daano, a caa le?” Jesu den goa ki yedi o: “A kan fidi ki ñoadi nni min caa naani moala, ama a baa ti yuandi ki ñoadi nni.”

37 Pieli den buali o: “N Daano, be yaa po ke n kan fidi ki ñoadi a moala? Baa li yaa tie n miali ñama, n ye.”

38 Jesu den goa ki yedi o: “Baa li yaa tie a miali ñama, a ye moamoani? N yedi a i moamoani, hali ke ku kootongu daa mua, a baa nia taalima taa ke ñaa bani nni.

Jan 14

1 Yin da yagi mani yi yama. Daani mani U Tienu, daani mani mini moko.

2 N Baa diegu nni pia i yekaani boncianla. Li yaa bi tie yeni, n bi den baa waani yi. N caa ki baa n ñanbi yipo u kaanu.

3 N yaa gedi ki ban ñanbi yipo u kaanu yeni, n baa goa ki cua ki taa yi tin yegi, ke min ye naani, yi moko baa ye lankani.

4 Yi bani min caa naanpo ki go bani lipo sanu.”

5 Toma den yedi o: “N Daano, tii bani ñan caa naanpo, ti baa ga lede ki bandi lipo sanu?”

6 Jesu den yedi o: “Mini n tie u sanu, leni i moamoani, leni li miali. Oba kuli kan pundi Baa kani, li yaa tie mini yaa po.

7 Yi yaa bi bani nni, yi bi baa bani n Baa. Moala liiga yi bani o, yi laa o.”

8 Filipi den yedi o: “N Daano, waani ti Baa, lani bebe baa dagidi tipo.”

9 Jesu den yedi o: “Filipi, baa ke n waagi ki ye leni yi, a daa bani nni? Yua n laa nni kuli laa Baa. Be yaa po ke a yedi min waani yi Baa?

10 Daa daani ke n ye Baa niinni, ke Baa moko ye n niinni yoo? Min maadi yi yaa maama yeni, maa ñani n yaa kani ka. Li tie Baa yua n ye n niinni n tuuni o tuona yeni.

11 Daani mani nni ke n ye Baa niinni, ke Baa moko ye n niinni. Lani yaaka daani mani kelima a naa tuona wani yaa po.

12 N yedi yi i moamoani ke yua n daani nni kuli, o moko baa tuuni min tuuni yaa tuona, ki go baa tuuni ya n cie ña, kelima n caa Baa po.

13 Yin baa mia yaala kuli n yeli nni, n baa tieni la ke Baa n baa ti kpiagidi kelima Bijua po.

14 Yi yaa mia bonlaba kelima n yeli nni kuli, n baa tieni la.

15 Yi yaa bua nni moamoani, yi baa kubi n balimaama.

16 N baa mia Baa, o baa pa yi toa wan yaa tie yi Todika yua n baa ye leni yi hali yaa yogunu kuli,

- 17 wani i moamoani Fuoma yeni. Danduna yaaba kan fidi ki ga o cangu kelima baa nua o, baa bani o mo. Ama yinba wani, yi bani o kelima o ye leni yi, ki baa ye yi niinni.
- 18 N kan ŋa yi yibebe nani a kpienbila yeni, n go baa cua yikani.
- 19 Li yaa go pugini waamu, ŋanduna kan go le nni. Ama yinba wani, yi baa le nni kelima n fo ki ye, yi mo baa fo ki ye.
- 20 Laa daali yi baa bandi cain ke n ye n Baa niinni, ke yi ye n niinni, ke n mo ye yi niinni.
- 21 Yua n tuo ki ga n balimaama ki go kubi ma, wani n tie yua n bua nni moamoani. Yua n bua nni yeni, n Baa baa bua o, n moko baa bua o, ki doagidi opo min tie yua.”
- 22 Jude, laa tie Judasa Isikalioto ka, den buali o: “N Daano, be teni ke a baa doagidi a yuli tipo, ki nan kan doagidi li ŋanduna po wani?”
- 23 Jesu den goa ki yedi o: “O nilo yaa bua nni moamoani, o baa kubi n maama, lane n Baa baa bua o. Ti baa cua o kani ki yaa ye o deni.
- 24 Yua n kaa bua nni kan tuo ki yaa kubi n maama. Yin gbadi yaa maama yeni, maa ñani mini yaa kani ka, mi ñani Baa yua n soani nni yaa kane.
- 25 N maadi yi lankuli hali ke n da ye leni yi.
- 26 O Todika, U Tienu Fuoma Yua, Baa n baa soani yua n yeli nni yeni, wani n baa bangi yi li bonla kuli, ki tiadi yi min waani yi yaala kuli.
- 27 N ŋa yipo mi yanduanma. N puni yi n yaa yanduanme. Mii puuni yi ma nani ŋanduna n puuni maama ka. Yin da yagi mani yi yama, yin da jie mani.
- 28 Yi den gbadi ke n yedi yi ke n baa gedi ki ŋa yi ki go baa goa yikani. Yi yaa bi bua nni moamoani, yi bi baa mangidi yi pala ke n caa Baa po, kelima wani cie nni.
- 29 N tuodi ki waani yi lankuli moala hali ke li daa pundi, ke yaa daali ke laa bonla kuli baa tieni, yin daani nni.
- 30 N kan go maadi leni yi boncianla, kelima ŋanduna bado kpendi. Waa pia npo baliba kuli.
- 31 Ama li tie tiladi ke ŋanduna kuli n bandi ke n bua Baa ki tiendi wan puogi nni yaala. Fii mani tin fuadi nekanba.

Jan 15

- 1 Mini n tie duven tibu ñiamoanli. N Baa tie bu kubido.
- 2 Yaa benu n tuugi leni nni ki naa luoni kuli, o pedi u. Yaa benu n luoni mo kuli, o kpendi ki ŋanbidi u wun yaa luoni ki pugidi.

- 3 Moala yi tuodi ki ŋanbi, kelima min maadi yi yaa maama ŋanbi yi no.
- 4 Yin yaa ye n niinni, n mo baa ye yi niinni. Nani u benu n kan fidi ki luoni u yuceli po, kali wun yaa tuugi leni li ñiali yeni, li tie yene leni yi moko. Yi kan fidi ki luoni yi yaa tuugi leni mini yaaka.
- 5 Mini n tie bu duven tibu ñiali, yinba n tie bu beni. Yua n ye n niinni, ke n mo ye o niinni, o baa luoni li bonluonkaala boncianla. Kelima n yaa ye leni yi, yi kan fidi ki tieni pu.
- 6 Yua n kaa tuugi leni nni ki ye n niinni kuli, bi baa lu o niinpo nani ban luni u benu maama, ke u kuodi. Bi taagi yaa beni n kuodi ki lu mi fantama nni ke i buodi.
- 7 Yi yaa tuugi leni nni ki ye n niinni, ke n maama mo ye yi niinni, mia mani yin bua yaala kuli, yi baa baa la.
- 8 Yi yaa luoni li bonluonkaala boncianla, n Baa baa baadi ti kpiagidi lipo. Yeni, yi baa doagidi ke yi tie n ŋoadikaaba moko.
- 9 Nani Baa n bua nni maama, n mo bua yi yene. Yin yaa ye mani n buama nni.
- 10 Yi yaa kubi n balimaama, yi baa ye n buama nni nani n mo n kubi n Baa yaa balimaama ki ye o buama nni maama.
- 11 N maadi yi laa maama, ke yin yaa pia n yaa pamanli buolu, ke yi pamanli n pugini ki dagidi.
- 12 N balimaama tie line: Yin yaa bua mani yiyaba nani mini n bua yi maama.
- 13 Oba kuli ki pia yaa buama n cie mine, o nilo n pa o miali o danlinba po.
- 14 Yi yaa tuo ki tiendi min bili yipo yaala, yi tie n danlinba.
- 15 Mii go yi yi bi naacenba ka, kelima o naacemo naa bani o canbaa n tiendi yaala. Ama n yi yi n danlinba kelima n waani yi min gbadi yaala n Baa kani kuli.
- 16 Laa tie ke yinba ka den gandi nni. Ama mini n den gandi yi ki go gagidi yi, ke yin gedi ki yaa luoni li bonluonkaala, ke yi bonluonkaala mo n yaa ye. Lanwani Baa baa pa yi yin mia o yaala kelima n yeli po kuli.
- 17 Min bili yaa balimaama tie line: Yin yaa bua mani yiyaba.
- 18 Danduna yaaba yaa nani yi, yin tiadi ke bi den kpa nani mini hali ke bi daa nani yinba.
- 19 Danduna bi baa bua yi yi yaa bi tie o yaaba, ama kelima yii tie ŋanduna yaa yaaba, ke n go gandi yi ki paadi leni ŋanduna, lani yaa po ŋanduna yaaba nani yi.

- 20 Yin tiadi mani min den maadi yi yaa maama, naacemoba kuli ki cie o canbaa. Bi yaa waani mini falaciamo, bi baa waani yinba moko falaciamo. Bi yaa kubi n maama, bi baa kubi yi moko yaa maama.
- 21 Bi baa tiendi yi lankuli kelima n yeli po, kelima baa bani yua n soani nni.
- 22 N yaa bi den cua ki maadi leni ba, bi kan bi yaa pia tuonbiadi. Ama moala bi kan baa ki nia ke baa pia tuonbiadi.
- 23 Yua n nani nni nani n Baa moko.
- 24 N yaa den soani bi siiga nni nitoa kuli n daa soani yaa tuona, bi kan bi yaa pia tuonbiadi. Moala bi laa laa tuona ki nani mini leni n Baa kuli.
- 25 Li tieni yeni ke yaa maama n diani bi balimaama nni na n tieni ki dudi: <Bi den nani nni fanma fanma.>
- 26 O Todika yaa cua, min baa soani yipo yua, wani i moamoani Fuoma, yua n ñani Baa kani yeni, wani n baa tiendi npo siedi.
- 27 Yinba moko baa tiendi npo siedi kelima yi den ye leni nni hali mi cilima.

Jan 16

- 1 N waani yi lani, ke lan da ti tua yipo tingbali bonla.
- 2 Bi baa ñani yi li balimaama bangima diena nni. U yogunu kpendi ke yua n baa kpa yi, baa nua ke o kpiagidi U Tienu.
- 3 Bi baa tiendi yi laa bonla kelima baa bani Baa, baa bani mini moko.
- 4 N waani yi lani, ke li yogunu yaa ti pundi, yin tiadi ke n den waani yi la. Mii den waani yi lani hali mi cilima, kelima n den ye leni yi.
- 5 Moala n caa yua n den soani nni kani. Yi siiga nni oba kuli naa buali nni: <A caa le?>
- 6 Li paboanli cuo yi boncianla kelima n waani yi lani.
- 7 Baa yeni, min wangi yi yaala na tie moamoani. Li ñani yipo min gedi, kelima n yaa gedi, o Todika kan cua yikani. Ama n yaa gedi, n baa soani o yikani.
- 8 Wani, o yaa cua, o baa bu ki cuo ñanduna yaaba yaala n tie ti tuonbiadi po leni mi teginma po leni ti buudi po.
- 9 Yaala n tie ti tuonbiadi po kelima baa tuo ki daani nni.
- 10 Mi teginma po, kelima n caa Baa po ke yi kan go le nni.
- 11 Ti buudi po mo, kelima U Tienu jia leni ñanduna bado ti buudi no yo.
- 12 N go pia mi maama boncianla ki baa waani yi, ama yi kan fidi ki ga ma moala.

- 13 O yaa cua, wani i moamoani Fuoma yeni, o baa gobidi yi yin bandi i moamoani maama fuuli kuli. O kan maadi o yuceli po ka, ama o baa maadi wan gbadi yaama, ki wangi yi yaa bonla n baa ti cua.
- 14 O baa kpiagi nni, kelima o baa taani min pia yaala ki yaa wangi yi.
- 15 N Baa n pia yaala kuli tie n yaa yaala. Lani yaa po ke n yedi ke o Fuoma baa taani min pia yaala nni ki yaa wangi yi.
- 16 Li yaa yen waamu yi kan go le nni, ama li yaa pugini waamu yi go baa le nni [kelima n caa Baa po.]”
- 17 Lane o njoadikaaba siiga tianba den yedi biyaba: “Wan yedi ti yaala, ke li yaa yen waamu ti kan go le o, li yaa pugini waamu ti go baa le o yeni, li bua ki yedi be? O go yedi ke li tie kelima o caa Baa po, lani mo bua ki yedi be?”
- 18 Lani yaa po bi den tua: “Tii bani wan bua ki yedi yaala: <Li yaa yen waamu yeni...> “
- 19 Jesu den bandi ke bi bua ki buali o, ke o yedi ba: “Min yedi yi ke li yaa yen waamu yi kan go le nni, ama li yaa go pugini waamu yi go baa le nni yeni, yi buali yiyaba laa maama n bua ki yedi yaala.
- 20 N waani yi i moamoani ke yi baa buudi ki go mua, ama nanduna yaaba baa mangi bi pala. Li pabiidili baa cuo yi, ama yi pabiidili baa lebedi ki tua pamanli.
- 21 Li tie nani u maditugukoanu n pia o pua yaa yogunu yeni. O yen le fala kelima o yogunu pundi. Ama o yaa mali o biga, waa go tiani wan bi laa yaa fala kelima o pali mangi ke o mali nisaalo nanduna nni.
- 22 Li baa tie yeni leni yinba moko. Moala li pabiidili cuo yi, ama n go baa le yi ke yi pala baa mangi. Oba kuli kan fie yikani laa pamanli.
- 23 Laa daali yaa pundi yi kan go buali nni liba. N waani yi i moamoani, yin baa mia Baa yaala kuli n yeli nni, o baa pa yi la.
- 24 Hali moala yi daa mia liba kuli n yeli nni. Mia mani, yi baa baa la, ke yi pamanli n pugini ki dagidi cain.
- 25 N maadi yi lankuli leni mi kpanjama. Ama u yogunu kpendi ke n kan go pua kpanjama ka ki maadi leni yi. N baa maadi yi n Baa maama fuuli lan doagidi.
- 26 Laa daali yaa pundi yi baa miadi o n yeli nni. Mii yedi ke n baa mia Baa yipo,
- 27 kelima Baa wani oba bua yi kelima yi den bua nni, ki go daani ke n ñani wani U Tienu kani.
- 28 N den ñani Baa kani ki cua nanduna nni. Moala n go baa ña nanduna nni ki guani Baa po.”

29 O ñoadikaaba den yedi o: “To, moala a maadi bonñanla, ñaa go pua ti kpanjama.

30 Moala ti bandi ke a bani li bonla kuli, laa tie tiladi ñan guudi ke o nilo n buali a bonlaba kuli. Lani yaa po ke ti daani ke a ñani U Tienu kani ki cua.”

31 Jesu den goa ki yedi ba: “Moala yi daani?”

32 U yogunu kpendi, u pundi moko, ke yi baa yayadi ki gedi yua kuli o denpo ki ña nni nbebe. Ama mii ye nbebe, kelima Baa ye leni nni.

33 N waani yi lani ke yin yaa pia mi yanduanma n niinni. Danduna nni yi baa le o falabiado, ama yin paagi mani yi pala. Mini, n paadi ñanduna.”

Jan 17

1 Jesu n den maadi laa maama, o den yaadi ki diidi tanpoli po ki yedi: “N Baa, u yogunu pundi. Kpiagi a Bijua, ke Bijua mo n kpiagi a.

2 Kelima a dini o li bali ke o die bi nisaaliba kuli, ke wan pa ñan puni o yaaba kuli yaa miali n kan gbeni.

3 Line n tie yaa miali n kan gbeni, ke ban bandi a, fini yua bebe n tie U Tienu moamoani, ki go bandi ñan soani yua, Jesu Kilisiti.

4 N den kpiagi a ki tinga nni, ki soani ki dudi ñan den puogi nni yaa tuonli.

5 Moala, fini Baa, ñan kpiagi nni a kani leni min den kpa pia yaa kpiagidi a kani ke ñanduna daa den ye.

6 N doagidi a yeli ñan den puni nni yaa niba kani ñanduna siiga. Bi den tie a yaa yaaba, ke a den puni nni ba. Bi mo tuo ki kubi a maama.

7 Moala bi bandi ke ñan puni nni yaala kuli ñani a kani.

8 Kelima n caa ba ñan den soani nni yaa tondu, bi mo ga ki bandi ke n ñani a kani moamoani, ki go daani ke fini n soani nni.

9 N mia ña bi yaa po yo. Mii mia ña ñanduna po ka, ama n mia ña ñan puni nni yaaba yaa po yo, kelima bi tie a yaa yaaba.

10 Min die yaala kuli tie a yaala, ñan die yaala kuli mo tie n yaala. N baa ti kpiagidi kelima bi yaa po.

11 N kan go yaa ye ñanduna nni. Ama bani wani baa ye ñanduna nni. Mini n caa a yaa kani. Baa yua n gagidi ki ñani, ñan yaa kubi ba kelima a yeli po, ñan puni nni yaa yeli yeni, ke ban yaa tie yendo nani tinba n tie yendo maama.

12 Min den ye leni ba, n den kubi ba kelima a yeli paalu po, ñan puni nni yaa yeli yeni po. N den kubi ba ke bi siiga baa yendo ki bodi kali yua n den baa bodi yaaka, ke i Diani n yedi yaala n tieni.

- 13 Moala n kpendi a kani. N maadi lani ki da ye ɲanduna nni ke min pia yaa pamanli buolu n dagidi bi niinni.
- 14 N caa ba a tondu. Danduna yaaba nani ba, kelima baa go tie ɲanduna yaaba nani mini n ki tie ɲanduna yua maama.
- 15 Mii mia ɲa ke ɲan ɲani ba ɲanduna nni ka. Ama ke ɲan yaa kubi ba o Biado n da paadi ba.
- 16 Nani min ki tie ɲanduna yua maama, bani moko ki tie ɲanduna yaaba yene.
- 17 Gagidi ki ɲanbi ba i moamoani nni. A maama tie i moamoani.
- 18 Nani ɲan den soani nni ɲanduna nni maama, n moko soani ba ɲanduna nni yene.
- 19 N gagidi ki ɲanbi n yuli apo ke bani moko n gagidi ki ɲanbi apo i moamoani nni.
- 20 Mii mia ɲa bani bebe yaa po ka, n go mia ɲa yaaba n baa tuo ki daani nni kelima bi yaa maama po moko yaa po.
- 21 Min mia ɲa bipo yaala tie line, ke bikuli n yaa tie yendo nani fini Baa n ye n niinni ke n moko ye a niinni maama, ke bani mo n yaa ye ti niinni ke ɲanduna yaaba n daani ke fini n soani nni.
- 22 N puni ba ɲan puni nni yaa kpiagidi ke ban yaa tie yendo nani tinba n tie yendo maama.
- 23 Mini n ye bi niinni, ke a mo ye n niinni, ke ban tua yendo cain ke ɲanduna yaaba n bandi ke fini n soani nni, ki bua ba nani ɲan bua mini maama.
- 24 Baa, ɲan puni nni yaaba yeni, min baa ye naankani, n bua bani moko n yaa ye lankani, ke ban yaa nua n kpiagidi, ɲan puni nni yaadi kelima a den bua nni hali ke ɲanduna daa tagi.
- 25 Baa yua n tiegi, ɲanduna yaaba naa bani a, ama mini n bani a. Bine mo bandi ke fini n soani nni.
- 26 N den teni ke bi bandi a yeli n go baa teni ban bandi li, ke ɲan bua nni yaa buama buolu n yaa ye bi pala nni, ke mini mo n yaa ye bi niinni.”

Jan 18

- 1 Jesu n den maadi laa maama, wani leni o ɲoadikaaba den ɲani ki duodi Sedilo fuanu. Sadinga den ye likani. Jesu leni o ɲoadikaaba den kua lienni.
- 2 Judasa yua n den baa janbi o den bani li kaanu, kelima Jesu den maani ki caa lipo leni o ɲoadikaaba.

- 3 Judasa den baa a minteela cagili yenli leni U Tienu diegu jiidikaaba, bi kopadicianba yudanba leni Falisieninba n soani yaaba. O den gedin ba likani, ke bi kubi mu fidisanmu leni i mukaani leni ti toatiadi.
- 4 Jesu den bani yaala n baa tieni o kuli ke o caadi ki yedi ba: “Yi lingi nme?”
- 5 Bi den goa ki yedi o: “Nasaleti Jesu.” O den yedi ba: “Mini n na.” Judasa yua n den janbi o den se leni ba.
- 6 Jesu n den yedi ba: “Mini nna” yeni, bi den guani puoli ki baa yanyanli.
- 7 Lanwani o go den buali ba: “Yi lingi nme?” Bi go den yedi o: “Nasaleti Jesu.”
- 8 Jesu den goa ki yedi ba: “N waani yi ke li tie mini. Lanwani yi yaa lingi mini, cedi mani bine n gedi.”
- 9 O den yedi yeni ke wan den kpa maadi yaa maama n tieni, mani nna: “Dan puni nni yaaba yaa siiga, mii biani baa yendo.”
- 10 Simono Peli den kubi ki jugisiega. O den noadi ga ki pua bi kopadicianba bado naacemo, ki pedi ki joandi o jientubili. O naacemo yeni den yi Malikusa.
- 11 Jesu den yedi Peli: “Duuni a jugisiega. Naani n kan ño Baa n puni nni yaa fala tadiñokaaga nni bi?”
- 12 A minteela cagili yeni leni bi yudaano leni Jufinba n den soani bi jiidikaaba yaaba yeni den cuo Jesu ki loli o.
- 13 Bi den kpa gedin o Hana kani, kelima wani Hana den tie Kayifa cuado. Kayifa den tie bi kopadicianba bado laa binli.
- 14 Wani Kayifa den tie yua n den waani Jufinba ke li baa nani niyendo n kpe bi buolu po.
- 15 Simono Peli leni noadikatoa den nua Jesu. Bi kopadicianba bado den bani laa noadika. Lani yaa po o den baa ki yegi leni Jesu ki kua bi kopadicianba bado luolu nni.
- 16 Ama Peli den se niinpo, bu buliñoajabu kani. Jesu noadika, bi kopadicianba bado n bani yua yeni, den lebidi ki maadi leni yaa jafaano n gu bu buliñoajabu ki teni ke Peli kua.
- 17 Laa yualo, bu buliñoajabu guudo yeni, den yedi Peli: “A moko tie laa nilo noadikaaba siiga yua, bi yeni kaa?” Peli den yedi o: “A-a, mii tie.”
- 18 Li den sua ke ti wadi ye ke bi naacenba leni bi jiidikaaba yeni cuoni mi fantama ki se ki yie. Peli moko den se leni ba ki yie.
- 19 Bi kopadicianba bado den buali Jesu o noadikaaba maama leni o bangima maama fuuli.

- 20 Jesu den goa ki yedi o: “N den maadi asala nni ke bi niba kuli gba. Yogunu kuli n maadi li balimaama bangima diena nni leni U Tienu diegu nni kuli, Jufinba kuli n yen taagi naankani. Mii den wuoni ki maadi liba kuli.
- 21 Be yaa po ke a buali nni i buali? Buali yaaba n den cengi min maadi ba yaa maama. Bani, bi bani min den yedi yaala.”
- 22 Wan den maadi yeni bi jiidikaaba siiga yendo yua n den se ki ku likani, den pabi o ki yedi: “Naani a baa guani bi kopadicianba bado yeni yoo?”
- 23 Jesu den goa ki yedi o: “N yaa maadi ki tudi, waani n tudima. Ama n yaa maadi ke li tiegi, be yaa po ke a pua nni?”
- 24 Lani Hana den loli o ki soani o bi kopadicianba bado Kayifa po.
- 25 Li sua ke Simono Pieli se likani ki yie mi fantama. Lane bi den yedi o: “A moko tie o njoadikaaba siiga yua, bi yeni kaa?” O den nia ki yedi: “A-a, mii tie.”
- 26 Bi kopadicianba bado naacemo yendo, Pieli n den pedi ki joandi yua yaa tubili yeni yaa kpiilo, moko den yedi o: “Mii bi laa na ke a ye leni o sadinga nni?”
- 27 Pieli go den nia. Lanyogunu ku kootongu den mua.
- 28 Bi den ñani Jesu Kayifa kani ki gedini o gufeneeli Pilata bujjali kani. Li den tie ku tinjaapanpangu. Bani biba, baa den kua gufeneeli bujjali kani ke ban da ti joagini biba, ki fidi ki baa ki je mi Pendima jaanjiema.
- 29 Lani yaa po Pilata den ñani ki gedi bikani ki yedi: “Yi yedi ke o naa nilo tieni be?”
- 30 Bi den goa ki yedi o: “O naa nilo yaa tiendi yaala n bia ti kan bi cuo o ki cuani o a kani.”
- 31 Lanwani Pilata den yedi ba: “Yinba yiba, yin taa o ki njoadi yi balimaama ki jia leni o ti buudi.” Jufinba den yedi o: “Tii pia sanu ki jia leni o nilo ti buudi ki kpa o.”
- 32 Li den tieni yeni ke Jesu n den maadi yaa maama ke mi doagidi wan baa kpe maama n tieni.
- 33 Pilata den goa ki kua o bujjali kani ki yini Jesu ki yedi o: “Naani a tie Jufinba bado bi?”
- 34 Jesu den goa ki buali o: “Naani a maadi yeni a yuli po bi, bi nitoaba n waani a n maama?”
- 35 Pilata den goa ki yedi o: “Naani n mo tie Jufi yoo? A nibuolu yaaba leni bi kopadicianba yudanba n cuo na ki cuani a n kani. A tieni be?”

36 Jesu den goa ki yedi o: “N diema naa tie n̄anduna na yaama ka. N diema yaa bi tie n̄anduna na yaama, n naacenba bi baa koani ki ga nni ke ban da teni nni Jufinba. Ama n diema ki tie n̄anduna yaama ka.”

37 Laa maama po Pilata den yedi o: “Lanwani a tie bado yo?” Jesu den goa ki yedi: “Fini n yedi la, n tie bado. Min den cua n̄anduna nni ke bi mali nni den tie ke min yaa tiendi siedi i moamoani po. Yua n tie i moamoani yua kuli baa cengi min yedi yaala.”

38 Pilata den yedi o: “Be n tie i moamoani?” Pilata n den yedi yeni, o den goa ki n̄ani ki gedi Jufinba kani ki yedi ba: “Mii laa wan tieni yaala ke li baa teni min cuo o.”

39 Ama yi pia li bogidili ke min faabi kpaadiyenli ki teni yi mi Pendima jaanma yogunu. Naani yi bua min faabi yipo Jufinba bado bi?”

40 Bi den tiani: “A-a, wani ka, faabi tipo Balabasa.” To, Balabasa yeni den tie sanjiale.

Jan 19

1 Lani Pilata den teni ke a minteela taa Jesu ki pua o i baliji.

2 A minteela den taa i konkoni ki piani nani ki badifogiliga yeni ki cibini o, ki go golini o bu kpalimoanbu.

3 Lani bi den kpendi o kani ki tua: “Ti fuondi a, fini Jufinba bado.” Bi go den pabini o.

4 Pilata go den n̄ani ki gedi Jufinba kani ki yedi ba: “Diidi, n baa teni ban n̄ani o yikani, ke yin bandi ke mii laa ke o tieni liba yaala n baa teni min cuo o.”

5 Lane Jesu den cua bikani ki ciibi i konkoni ki goli bu kpalimoanbu. Pilata den yedi ba: “No mani o ja na.”

6 Bi kopadicianba yudanba leni bi jiidikaaba n den laa Jesu, bi den tiani: “Joani o li dapoanpoanli po, joani o li dapoanpoanli po.” Pilata den yedi ba: “Yinba yiba n taa o ki joani o li dapoanpoanli po, kelima mini, mii laa ke o tieni liba yaala n baa teni min cuo o.”

7 Jufinba den goa ki yedi o: “Tinba wani pia li balimaama. Laa balimaama mo yaa po li bili ke li pundi wan kpe, kelima o den yedi ke o tie U Tienu Bijua.”

8 Pilata n den gbadi laa maama, o den jie ki pugini,

9 ki go den kua o bujjali kani ki buali Jesu ki yedi: “A n̄ani lepoe?” Jesu naa den guani o maamaba kuli.

10 Lani yaa po Pilata den yedi o: “A kan guani mini liba? Naani n̄aa bani ke n pia li bali ki baa faabi a, yaaka ki joani a li dapoanpoanli po?”

- 11 Jesu den goa ki yedi o: “A kan baa npo baliba, bi yaa den puni a li tanpoli po. Li tie lani yaa po ke yua n den cuo nni ki teni a pia i tagili ki cie fini.”
- 12 Lanyogunu liiga Pilata den moandi ki baa faabi Jesu, ama Jufinba den tiani: “A yaa faabi o naa nilo, ŋaa tie Sesa danli. Yua n yedi ke o tie bado kuli, o fiini mi yiema Sesa po.”
- 13 Pilata n den gbadi laa maama o den ñani Jesu niinpo, ki kali u bujiakaanu po ke u ye yaa kaanu n yi "Ti Tanpabidi luolu", Ebilu maama nni u yi Gabata.
- 14 Laa daali den tie mi Pendima jaanma boginli daali, ke li bua ki pundi u yensiinu. Pilata den yedi Jufinba: “Diidi mani yi bado nna.”
- 15 Bi den tiani: “Kpa o, kpa o, joani o li dapoanpoanli po.” Pilata den yedi ba: “Min joani yi bado li dapoanpoanli po bi?” Bi kopadicianba yudanba den goa ki yedi o: “Tii pia baditoa kali Sesa.”
- 16 Lanwani Pilata den teni ba Jesu ban ban joani o li dapoanpoanli po. Lane bi den taa Jesu ki gedini o.
- 17 Jesu den bugi o dapoanpoanli, ki ñani u dogu nni ki ban caa ban yi yaa kaanu "ku Yukuokuogu kaanu". Ebilu maama nni bi yi u Goligota.
- 18 Lankane ke bi den joani o li dapoanpoanli po. Bi go den joani nitoaba bonba lie a dapoanpoana po, yendo o jienu, yendo o ganu, ke Jesu mo ye siiga nni.
- 19 Pilata den diani i diani ki tabini li dapoanpoanli yuli po. Yaala n den diani n tie na: "Nasaleti Jesu, Jufinba bado."
- 20 Jufinba boncianla den cogi i diani yeni, kelima ban den joani Jesu li dapoanpoanli po naankani den kuu leni u dogu. Li den diani Ebilu maama nni, Latena maama nni leni Gileka maama nni.
- 21 Lani yaa po bi kopadicianba yudanba den yedi Pilata: “Dan da diani "Jufinba bado", ama ŋan diani ke o yedi ke o tie Jufinba bado.”
- 22 Pilata den goa ki yedi ba: “Min diani yaa maama, n diani ma.”
- 23 Yaa minteela n den joani Jesu li dapoanpoanli po, den taa o tiadi ki boagidi kaani naa, ke minteeli kuli den baa kaanyendu. Bi den taa o liadicianli moko, yaali n naa den pia ñialu kelima li den tie cabiyenli, ki cili tanpoli hali tinga, ki yedi biyaba:
- 24 ” Tin da padi li, tin toa li tiatia ki le yua n baa baa li.” Lani den tieni ke yaala n diani i Diani nni n tieni ki dudi: “Bi boagidi n tiayiekaadi bi siiga, Ki toa tiatia n liadicianli po.” Lani n tie a minteela n den tieni yaala.
- 25 Jesu naa leni o naa waalo, leni Kilopa pua Maliyama, leni Magidala yua Maliyama den se ki nagi Jesu dapoanpoanli.
- 26 Jesu n den laa o naa leni wan bua yaa ŋoadika ke o se leni o, o den yedi o naa: “Pua, no a bijua nna.”

- 27 Lani o den yedi o ɲoadika yeni: “No a naa nna.” Laa yogunu liiga laa ɲoadika den kubi Jesu naa o denpo.
- 28 Lani yaa puoli, kelima Jesu den bani ke li bonla kuli tieni ki dudi, o den yedi: “U ɲunɲuunu pia nni.” O den yedi yeni ke yaala n diani i Diani nni n tieni ki dudi.
- 29 Ku ɲintiagu den se likani ki gbie leni mi ɲinmiligima. Niyendo den taa u cietuogu ki pagini mi niinni ki tuuni isope benu, ki gedini Jesu ɲoabu kani.
- 30 Jesu n den fua mi ɲinmiligima yeni o den yedi: “Likuli tieni ki dudi.” Lani o den tibini ki cabi o naano ki kpe.
- 31 Li sua ke li tie li boginli daali, ke li baa fii ki fa ki yaa tie U Tienu fuodima daali, yaali n gagidi ki tie jaancianma. Jufinba naa den bua a kpiema n yaa ye a dapoanpoana po laa daali. Lanwani bi den mia Pilata wan teni ban kuakua yaaba n ye a dapoanpoana po taana ki ɲani ba likani.
- 32 Lani yaa po a minteela den gedi likani ki kua o nikpialo taana leni o nilielo yaa, ban den joani yaaba a dapoanpoana po leni Jesu.
- 33 Ama ban den pundi Jesu kani ki sua ke o kpe no, baa den kua o taana.
- 34 A minteela siiga nni yendo den muu Jesu logili li kpaanli. Lanyogunu mi soama leni mi ɲima den ɲani likani.
- 35 Yua n den laa lankuli n tieni siedi lipo. O siedi tie moamoani. O go bani ke o maadi moamoani. O tieni siedi yeni ke yi moko n tuo ki ɲoadi Jesu ki dugi opo.
- 36 Lankuli den tieni yeni ke i Diani n kua: “Bi kan kua o kpaba siiga baa yenli.”
- 37 I Diani go yedi kaanto: “Bi baa diidi ban den muu yua.”
- 38 Lani n pendi, Alimate dogu yua Josefi, yua n den tie Jesu ɲoadika, ama ɲasiili nni, kelima o den jie Jufinba, den mia Pilata ke wan pa o u sanu wan taa Jesu o kpiemo ki piini. Pilata den puni o u sanu, ke o gedi ki ban taa o kpiemo.
- 39 Nikodema, yua n den kpa cua Jesu kani ku ɲiagu moko den taani leni Josefi ki cuani mili leni alowesi ki kakali ke li kpiagu den pundi kilo piitaa.
- 40 Bi jaliediba yeni den taa Jesu o kpiemo ki fini o a cabipiena ki taani leni tulale yua n pia u nuulimanu nani Jufinba n maani ki tiendi maama.
- 41 U kuanu den nagi ban den joani Jesu li dapoanpoanli po naankani. Yaa kuli n tie kupanli ke bi daa kuani kpiemo kuli lienni den ye u kuanu yeni niinni.
- 42 Nani lan den tie Jufinba n baa bogini mi fuodima daali po yaa daali ke li kuli mo ye koankoanma nni yeni, bi den kuani Jesu o kpiemo laa kuli nni.

Jan 20

- 1 A danleleeda cilima daali ku tijaapanpangu ke li daa yendi, Magidala Maliyama den gedi li kuli po. O den sua ke bi fuadi li tanli li kuli ñoabu kani.
- 2 O den sani ki gedi Simono Pieli leni o ñoadikalielo Jesu n bua yua yeni kani, ki yedi ba: “Bi ñani o Diedo li kuli nni, tii bani ban duani o naankani.”
- 3 Pieli leni o ñoadikalielo den ñani ki caa li kuli po.
- 4 Bani bonba lie kuli den tiini. Ama o ñoadikalielo den jaligi ki kua Pieli liiga, ki kpa pundi li kuli kani.
- 5 O den buani ki diidi li kuli nni, ki laa a cabipiena ke a bili tiipo, ama waa den kua.
- 6 Simono Pieli mo den yuandi ki pundi ki kua li kuli nni, ki nuali ki laa a cabipiena ke a ye tiipo, ki go laa ban den ñoagini Jesu yuli yaa cabili.
- 7 Laa cabili naa den taani leni yaa cabipiena n sieni, li den gbabi ki piadi ki bili.
- 8 Lani o ñoadikalielo yua n den kpa pundi li kuli kani moko den kua. O den laa ki daani.
- 9 Li tie ke bi daa den bandi i Diani n yedi yaala, yi n den waani ke li tie tiladi ke Jesu n fii bi tinkpiba siiga.
- 10 Lan pendi bi ñoadikaaba yeni den kuni bi denpo.
- 11 Maliyama den se niini ki nagi li kuli kani ki buudi. Wan den buudi yeni o den buani ki diidi li kuli nni,
- 12 ki laa malekinba lie ke bi laa ti tiapiendi ki ka Jesu o kpiemo n den dua naankani. Yendo ka o yuli n den ye naankani, yendo mo o taana n den ye naankani.
- 13 Bi den buali o: “Pua ne, be yaa po ke a buudi?” O den yedi ba: “Kelima bi ñani n Diedo, mii bani ban duani o naani.”
- 14 Wan den maadi yeni o den jili ki sua ke Jesu se likani. Ama waa den bandi ke li tie Jesu.
- 15 Jesu den yedi o: “Pua ne, be yaa po ke a buudi? A lingi ñme?” Maliyama den tama ke o tie o koaguudo ki yedi o: “N Daano, li yaa tie ke fini n ñani o, ñan waani nni ñan duani o naani, ke n baa gedi ki ban taa o.”
- 16 Jesu den yedi o: “Maliyama.” O den gbegi ki maadi o Ebilu maama ki yedi o: “Labuni” , lani n tie Canbaa.
- 17 Jesu den yedi o: “Da sii nni, kelima n daa doni ki gedi n Baa po. Ama gedi n kpiiba po ki ban waani ba ke n baa do n Baa yua n tie yi moko Baa po, wani yua n tie mini leni yinba kuli Tienu yeni po.”
- 18 Magidala Maliyama den gedi Jesu ñoadikaaba po ki ban waani ba ke o laa o Diedo, ki go waani ba wan yedi o yaala.

- 19** Landaali yaa ñiagu, dana lele cilima daali yeni, bi ñoadikaaba den ye li dieli nni ke li buliñoana lo kelima bi jie Jufinba. Jesu den cua ki sedi bi siiga ki yedi: “Mi yanduanma n yaa ye leni yi.”
- 20** Wan den yedi yeni, o den waani ba o nii leni o logili. Bi ñoadikaaba pala den mangi leni ban laa o Diedo.
- 21** Jesu go den yedi ba: “Mi yanduanma n yaa ye leni yi. Nani Baa n den soani nni maama, mini moko n soani yi yene.”
- 22** Wan den yedi yeni o den fuo bipo ki yedi: “Ga mani o U Tienu Fuoma Yua.
- 23** Yin puni yaaba bi tuonbiadi sugili kuli, bi baa sugili, yin ki puni yaaba bi tuonbiadi sugili mo kan baa sugili.”
- 24** Toma, ban go yi yua ku Poligu yua n tie bi piiga n niliediba siiga nni yua, naa den ye leni ba Jesu n cua bikani yaa yogunu.
- 25** Lane o ñoadikalieba den yedi o: “Ti laa o Diedo.” Toma den yedi ba: “N yaa laa a kukpaana bona o nii po ki tuuni n nubili lienni, ki go tuuni n nuu o logili nni, n kan daani.”
- 26** Li daniili daali Jesu ñoadikaaba go den ye li dieli nni ke Toma moko ye leni ba. Baa ke bi den luoni a buliñoana, Jesu den cua ki sedi bi siiga ki yedi: “Mi yanduanma n yaa ye leni yi.”
- 27** Lani o den yedi Toma: “Tandi a nubili na, diidi n nii. Tandii a nuu ki tuuni n logili nni, ki da luo li dandanli, ama ñan daani.”
- 28** Toma den goa ki yedi o: “N Diedo leni n Tienu.”
- 29** Jesu den yedi o: “A daani kelima a laa nni. Li pamanli ye leni yaaba n daa laa ki daani.”
- 30** Jesu go den tieni banciantoama boncianla ke o ñoadikaaba laa, yaama n kaa diani li naa tili nni.
- 31** Ama yaama n tie na diani ke yin daani ke Jesu tie U Tienu n Gandi Yua, U Tienu Bijua, ke yi yaa tuo ki daani o, yin baa li miali o yeli nni.

Jan 21

- 1** Lani n pendi Jesu go den doagidi o yuli o ñoadikaaba po ke bi ye Tibeliada ñincianma boanjaali po. Line n tie wan den doagidi o yuli bipo maama:
- 2** Simono Pieli leni Toma, ban go yi yua ku Poligu, leni Galile yaa Kana yua Nataneli, leni Sebede bijaba, leni ñoadikatoaba bonba lie den taa ki ye.
- 3** Simono Pieli den yedi ba: “N caa u jankpaanu.” Bi den yedi o: “Ti baa yegi leni a.” Bi den ñani ki kua ku ñinbiagu nni ki gedi u jankpaanu, ama laa ñiagu kuli baa den baa pu.

- 4 U yienu n den pudi yaa yogunu Jesu den se li boanjaali kani, ama bi n̄oadikaaba naa den bandi ke li tie Jesu.
- 5 Jesu den buali ba: “N bila, naani yi pia i jami?” Bi den goa ki yedi o: “A-a.”
- 6 O den yedi ba: “Lu mani yi taalu ku ñinbiagu jienu po, yi baa baa.” Lanwani bi den luni u taalu ke u gbie i jami hali ke baa fidi ki dadi u.
- 7 Jesu n den bua yaa n̄oadika den yedi Pieli: “Li tie o Diedo yo.” Simono Pieli n den gbadi ke li tie o Diedo, wani yua n den se benbili, den goli o kpalibu ki yugi ki cii mi ñima.
- 8 Yaa n̄oadikaaba n den sieni den cua leni ku ñinbiagu ki dadi u taalu hali li wali kani ke u gbie i jami kelima baa den foagidi leni li jaali ke li cie nani nukpanduna kobilie.
- 9 Ban den ñani ku ñinbiagu nni ki sedi li boanjaali po, bi sua ke mi fantama ye likani ke i jami n̄uabi mipo ke dupen mo ye.
- 10 Jesu den yedi ba: “Cuani mani yin cuo yaa jami yeni waamu na.”
- 11 Simono den kua ku ñinbiagu nni ki dadi u taalu ki cuani li boanjaali kani. U den gbie a jangbenga, ke a pundi kobiga n piimuu n jami taa. Baa ke i jami den yaba yeni, u taalu naa den padi.
- 12 Jesu den yedi ba: “Cua mani ki siibi.” Bi siiga baa niyendo naa den tuo ki buali o: “A tie n̄me?” Bi den bani ke li tie o Diedo.
- 13 Lanwani Jesu den nagini ki taa dupen ki teni ba, ki go teni ba i jami moko.
- 14 Lani n den tie mi tataama hali Jesu n den fii bi tinkpiba siiga ki doagidi o yuli o n̄oadikaaba po.
- 15 Ban den siibi ki gbeni, Jesu den buali Simono Pieli: “Jan bijua Simono, a sua ke a bua nni ki cie bine bi?” O den goa ki yedi o: “Mm, n Diedo, a bani ke n bua n̄a.” Jesu den yedi o: “Ŋan yaa kpa a n pebila.”
- 16 Jesu go den buali o: “Jan bijua Simono, a sua ke a bua nni bi?” Pieli den goa ki yedi o: “Mm, n Diedo, a bani ke n bua n̄a.” O den yedi o: “Ŋan yaa kpa a n pe.”
- 17 Jesu go den buali o mi tataama: “Jan bijua Simono, a sua ke a bua nni bi?” Li den biidi Pieli pali ke Jesu buali o taalima taa: “A sua ke a bua nni bi?” Lane o den yedi o: “N Diedo, a bani li bonla kuli, a bani ke n bua n̄a.” Jesu den yedi o: “Ŋan yaa kubi n pe.
- 18 N waani a i moamoani, n̄an den tie jawaalo, a den yie ki ñagindi fini aba a gbanñagidigu, ki caa n̄an bua naani. Ama a yaa podi, a baa tandi a nii nitoa n ñagini apo, ki gedi a n̄an kaa bua naani.”
- 19 Jesu n den maadi yeni, o den doagidi Pieli n baa kpe yaa kuuma lan kpiagi U Tienu. Lani Jesu den yedi Pieli: “Ŋoadi nni.”

20 Pielu den jili ki laa Jesu n bua yaa ŋoadika ke o se bi puoli. Laa ŋoadika n den kpagini ki nagini Jesu ban den taani ki di ban den cuo Jesu yaa ŋiagu, ki den buali Jesu: “N Diedo, ŋme n baa janbi a?”

21 Pielu n den laa o, o den yedi Jesu: “N Diedo, one mo te?”

22 Jesu den yedi o: “N yaa bua wan yaa ye hali min go baa cua, li ŋua ŋa bi? Fini, ŋoadi nni.”

23 Lani yaa po mi maama den yadi bi kpiiba siiga ke laa ŋoadika kan kpe. Ama Jesu naa den yedi Pielu ke laa ŋoadika kan kpe, o den yedi: “N yaa bua wan yaa ye hali min go baa cua, li ŋua ŋa bi?”

24 Wani n tie yaa ŋoadika n tiendi siedu yaa maama n tie na kuli po, ki diani ma. Ti bani ke wan tieni yaa siedu tie moamoani.

25 Jesu go den tieni bontoala boncianla. Bi yaa bi diani likuli bonyenla yenla, n tama ke baa ŋanduna nni kuli kan bi yaa pia yaa kaanu n baa dagidi ki ga ban diani yaa tila.

Jesu Tondiba Tuona Tili

Jesu Tondiba Tuona Tili 1

- 1 Tewofila, min den kpa diani yaa tili nni n den togidi Jesu n den cili ki tiendi yaala ki go bangi yaala,
- 2 ki taa ki pundi hali yaa daali ke o den doni tanpoli. Hali ke o daa doni, U Tienu Fuoma Yua paaciamu po, o den teni o ñoabona o tondiba wan gandi yaaba.
- 3 O fala puoli, o den doagidi o yuli bipo, ki waani ba yaa bonla n yaba ki tie siedi ke laa pia niama ke o go fo. Hali dana piinaa o den doagidi o yuli bipo ke bi laa o, ke o yen maadi leni ba U Tienu diema maama fuuli.
- 4 Dayenli wan den ye leni ba, o den yedi ba: “Yin da ña Jelusalema, ama yin guudi Baa n den niani yaa ñoanianu, yin den gbadi ke n maadi yaala yaa maama.
- 5 Kelima Jan den batasi leni mi ñima, ama li kan cie danaba ke yi baa baa U Tienu Fuoma Yua yaa batisima.”
- 6 Bi ñoadikaaba n den taani, bi den buali o ki yedi: “O Diedo, naani yaa yogunu n tie na yo ke a baa teni Isalele buolu yaaba n goa ki diedi bi diema bi?”
- 7 O den goa ki yedi ba: “Laa tie yinba ka n bandi Baa n bili yaa yogini leni li dana kelima wani oba yaa bali po.
- 8 Ama yi baa baa u paalu U Tienu Fuoma Yua yaa jiidi yipo yaa yogunu, yi baa tie n siedinba Jelusalema nni, Jude po leni Samali kuli, hali ki pundi ñanduna banlu kuli.”
- 9 Jesu n den yedi yeni, o den doni ban se ki nua o yaa yogunu. Ku tawaligu den doagini o bi nuni po.
- 10 Wan den caa yaa yogunu ke bi yaa ki nua tanpoli, jaba lie yaaba n laa ti tiapiendi den doagidi bi yula bipo ki yedi:
- 11 ” Yinba Galile yaaba, be yaa po ke yi baa se ki diidi tanpoli nanda? Wani Jesu, yua n ñani yi siiga ki doni tanpoli po, baa goa ki cua nani yin laa ke o gedi tanpoli po maama.”
- 12 Lani, bi den jiidi Olifie Tiidi juali ki guani Jelusalema. Li juali yeni leni Jelusalema banli tie kilo dajenbiyenga.
- 13 Ban den pundi, bi den kua li dieli nni ki doni li dietuadili po ban den maani ki taagi naankani. Li den tie: Pieli, Jan, Jaka leni Andile, Filipi leni Toma, Batelemi leni Matiyu, Alife bijua Jaka, leni Simono ban yi yua o Yankuadaano, leni Jaka bijua Jude.

- 14 Bikuli den pia yanyenma ki yen taandi ki jaandi kaa cedi, bani leni bi puoba, leni Jesu naa Maliyama, leni Jesu waamu.
- 15 Laa dana nni Pieli den fii ki sedi o kpiiba siiga, bani yaaba n den taani ki bua ki pundi niba kobiga n piilie ki yedi:
- 16 “N kpiiba, li den tie tiladi ke i Diani n kua, ke o U Tienu Fuoma Yua n den tuodi ki maadi yaala Dafidi ñoabu nni n tieni. O den tuodi ki maadi Judasa maama, wani yua n den ciani yaaba n cuo Jesu.
- 17 Judasa den tie ti siiga yua ki taa leni ti tuonyenli.
- 18 O den da u kuanu leni wan den tieni mi biadima ki baa yaa pani, ki baa likani ki tandi, ke o siiga pudi ke o nuadi kuli yayadi.
- 19 Jelusalema yaaba kuli den bandi ke li tieni yeni, hali ke bi yi laa kuanu bi maama nni Akelidama lani n tie mi soama kuanu.
- 20 To, li diani Pisominba tili nni: «O diegu n tua diegbengu, Oba kuli n da go yaa ye lienni.» Li go diani: «Nitoa n ga o tuonli.»
- 21 Li pia yaaba n den yegi leni ti ti Diedo Jesu n da den ye leni
- 22 ti yaa yogunu, ki cili hali Jan n den batasi o yaa yogunu, ki yaa caa hali wan den ti ñani ti siiga ki doni tanpoli po yaa daali. Li tie tiladi ke bi yaa siiga niyendo n taani leni ti ki yaa tiendi siedi ke Jesu fii bi tinkpiba siiga.”
- 23 Bi den bili niba lie yela, Josefi ban go yi yua Basabasa ki go yi o Jusitusa, leni Matiasa.
- 24 Lani bi den jaandi ki mia U Tienu ki yedi: “Ti Diedo, fini yua n bani bi niba kuli pala, waani ti bi naa niliediba siiga ñan gandi yua
- 25 ke wan tua Jesu tondo ki yaa tugi o tugili li naa tuonli nni, Judasa n den ña yaali ki gedi o kaanu.”
- 26 Bi den toani tiatia ke li baa Matiasa po, ke o taani leni bi piiga n tondiyendiba.

Jesu Tondiba Tuona Tili 2

- 1 Li Danpiimuuli jaanma n pundi, Jesu ñoadikaaba kuli den taa ki ye kaanyendu.
- 2 Lanyogunu lanyogunu ku fuugu den ñani tanpoli po ki naani leni ku faaciangu, ki gbieni ban ka yaa dieli nni.
- 3 Bi den laa yaa landi n naani leni mi fantanlanma yeni ke i paadipaadi ki maani yua kuli po.
- 4 Bikuli den gbie leni U Tienu Fuoma Yua ki cili ki maadi mabotoe nni nani mi Fuoma n puni ba ban maadi maama.

- ⁵ Li sua ke yaa Jufinba n fangi U Tienu ki ye n̄anduna nibuoli kuli siiga, den cua ki da ye Jelusalema.
- ⁶ Ban den gbadi ku fuugu yeni, bi den taani ki yaba. Li den paki ba boncianla, kelima yua kuli den gba ke bi maadi o mabuocele nni.
- ⁷ Ki yanlidiga leni li pakili den cuo ba ke bi tua: “Yaaba n maadi na kuli, baa tie Galile yaaba kaa?”
- ⁸ Li nan tie lede ke ti gba ke bi maadi ti siiga yua kuli mabuocele nni?
- ⁹ Tinba yaaba n tie Pati, leni Medi yaaba, leni Elama yaaba, ki go tie yaaba n ka Mesopotami, leni Jude, leni Kapadosi, leni Ponita, leni Asi,
- ¹⁰ leni Filiji, Panfili, Ejipiti, leni Libi diema nni Silena yaa tinbuoli kuli, leni ti siiga yaaba n ñani Loma ki cua ke bi tianba tie Jufinba, bi tianba mo tie nilanba yaaba n lebidi ki n̄oadi U Tienu, leni Kileta yaaba leni Alabi yaaba,
- ¹¹ li ga lede ke tikuli, yua kuli gba ke bi maadi o mabuolu, ki togidi U Tienu n tieni yaa bancianma.”
- ¹² Li pakili den cuo bikuli ke baa bani ban baa maali yaala. Bi den buali biyaba: “Line bua ki yedi be?”
- ¹³ Bi tianba mo den ñuadi ba ki tua: “Bi ñuni duven ki gaade!”
- ¹⁴ Lani, Pieli den sedi leni bi piiga n tondiyendiba ki kpaani ki yedi ku niligu: “Yinba Jufinba, leni yaaba n ye Jelusalema na kuli, cengi mani n maama bonjanla, ki bandi line,
- ¹⁵ duven ka cuo yaa jaba n tie na nani yin tama maama, kelima u yienu daa paagi.
- ¹⁶ Line tie o sawalipualo Joeli n den maadi yaala yaa maama ki yedi:
- ¹⁷ U Tienu yedi daa: «A juodidana yogunu n baa teni n Fuoma n jidi Ki yayadi bi nisaaliba kuli po, Yi bijaba leni yi bisiaba baa pua sawali, Yi jawaaba baa baa li bonlekaala, Yi jakpela mo baa dangi ti dangidi.
- ¹⁸ Yeni de, laa dana nni n baa teni n Fuoma n jidi Ki yayadi n naacenba leni n potuada po, Ke ban pua sawali.
- ¹⁹ N baa tieni li bonlidikaala tanpoli po, Ki go tieni sinankeeninba ki tinga nni, Mi soama leni mi fantama leni a muñiijuana.
- ²⁰ U yienu baa lebidi ki biigi, O n̄maalo moko baa lebidi ki moandi nani mi soama yeni, Hali ke o Diedo daali, yaa dacianli n pia ti kpiagidi yeni, daa cua.
- ²¹ Lane yua n jaandi ki mia Diedo Yaa yeli nni kuli, baa faabi.»
- ²² Yinba Isalele yaaba, cengi mani mi naa maama. Nasaleti yua Jesu, U Tienu n den tieni yua yaa po siedi yikuli nintuali kelima wan den tiendi yaa

bancianma leni yaa bonlidikaala leni yaa sinankeeninba yi siiga yeni, nani yinba yiba n bani maama.

23 Bi den taa laa ja ki teni o yi nuu nni nani U Tienu n den jagi ki bili maama ki tuodi ki bani ke li baa tieni yeni. Yi den ku o, ki teni ke yaaba n kaa fangi U Tienu den joani o li dapoanpoanli po.

24 U Tienu den fiini o bi tinkpiba siiga, ki faabi o leni mi kuuma lolima, li kan den tuo mi kuuma n yaa muubi o moko.

25 Kelima Dafidi den yedi opo line: «N den nua o Diedo n kani yogunu kuli. O ye n jienu ke n yama n da yagini.

26 Lani n teni ke n pali mani, Ke n lanbu maadi li pamanli maama, N gbanandi mo baa ye leni mi suginma,

27 Kelima fini U Tienu kan ŋa nni bi tinkpiba diema nni, A kan tuo ke a nigagidiŋamo n le mi bedima.

28 A teni ke n bandi li miali sani, A go baa teni n pali n yaa mani boncianla kelima a ye leni nni.» “

29 Pieli go den yedi: “N kpiiba, n baa fidi ki kadi ki waani yi ti yaaja Dafidi maama. O den kpe ke bi piini o, o kuli mo ye ti siiga hali dinla.

30 Kelima o den tie sawalipualo ki pua sawali, ki bani ke U Tienu niani o o ñoanianu ki poli ke o baa teni o puolinuani siiga yendo n ti kali o gbandi po.

31 Lani yaa po o den maadi ki tuodi ki waani U Tienu n Gandi Yua fiima bi tinkpiba siiga maama fuuli. Moamoani U Tienu ki den ŋa o bi tinkpiba diema nni, o gbanandi mo ki bedi.

32 U Tienu den fiini o bi tinkpiba siiga. Tikuli tie lipo siedinba.

33 U Tienu n den duoni o o jienu po ki kpiagi o, o den baa wani Baa kani U Tienu Fuoma Yua nani U Tienu n den niani maama, ki yayadi o tipo, nani yin nua ki go gba maama.

34 Dafidi naa den doni ki gedi tanpoli po, ama o nan yedi: «O Diedo U Tienu den yedi n Diedo: Kali n jienu po,

35 Hali min baa guli a yibalinba ŋan ŋmaa ba.»”

36 Pieli go den yedi: “Lani yaa po yinba Isalele yaaba kuli, yin bandi mani bonŋanla ke U Tienu teni ke Jesu, yin den joani yua li dapoanpoanli po, tie o Diedo leni U Tienu n Gandi Yua.”

37 Ban den gbadi mi naa maama, mi den cuo bi pala ke bi yedi Pieli leni o tondilieba: “Ti kpiiba, ti baa tieni lede?”

- 38 Pieli den goa ki yedi ba: “Lebidi mani yi yama, yi siiga yua kuli n batisi Jesu Kilisiti yeli nni, ke yin baa sugili yi tuonbiadi po. Lane yi baa baa U Tienu paabu yaabu n tie o U Tienu Fuoma Yua.
- 39 Kelima U Tienu ñoanianu yeni tie yinba yaa po leni yi bila yaa po, ki go tie yaaba n ye hali foagima yaa po, o Diedo ti Tienu n baa yini yaaba kuli.”
- 40 Pieli den maadi matoama boncianla ki pugini, ki tiendi siedi Jesu po ki tundi ba ki yedi: “Sani mani ki faabi yi yula leni bi naa nibiadiba.”
- 41 Bi den batisi yaaba n den ga o maama. Laa daali yaaba n den pugini bi ñoadikaaba po den bua ki pundi niba tudataa (3 000).
- 42 Bi den kuani bi yama ki gaani Jesu tondiba bangima, ki taagi li dandanli yaaba taanli nni, ki taandi ki taani dupen ki go jaandi yogunu kuli kaa cedi.
- 43 Li fangili den cuo nilo kuli. Jesu tondiba den tiendi li bonlidikaala leni mi bancianma boncianla.
- 44 Yaaba n den daani Jesu kuli den ye kaanyendu, ki taani bi bonpiakaala ke li tie bikuli yaala.
- 45 Bi den yen kuadi bi kuani leni bi loagi, ki boagidi laa ligi bi siiga nani yua kuli n luo maama.
- 46 Daali kuli bi den taagi U Tienu diegu nni leni yanyenma kaa cedi, ki caa biyaba deni ki taandi ki taani dupen, ki boagidi bi jema leni biyaba leni li pamanli leni li padingili,
- 47 ki pagi U Tienu, ki baadi li seli bi niba kuli nintuali. Daali kuli o Diedo go den faabidi nitoaba ki pugidi Kilisiti n yini yaaba.

Jesu Tondiba Tuona Tili 3

- 1 Pieli leni Jan den caa U Tienu diegu po i jaandi yogunu, li den tie li yenlebidili yogunu.
- 2 Bi niba den yuani yaa ja n mali ki tie wabo. Daali kuli bi den yuani o ki kaandi o U Tienu diegu buliñoajabu yaabu n yi bu Buliñoanjanbu kani, ke wan yaa miadi yaaba n kua U Tienu diegu nni.
- 3 Wan den laa Pieli leni Jan ke bi baa kua U Tienu diegu nni, o den mia ba mi todima.
- 4 Pieli leni Jan den nuali o ke Pieli yedi o: “Diidi ti.”
- 5 O den diidi ba, ki tama ke o baa baa bikani liba.
- 6 Pieli den yedi o: “Mii pia ñanjilifa mii pia wula mo, ama min pia yaala, n puni a: Nasaleti yua Jesu Kilisiti yeli po, fii ki yaa cuoni.”

- 7 Lani, o den cuo o jienu ki fiini o. Lanyogunu lanyogunu o taana leni o kpagima den paagi.
- 8 O den fii yenma ki sedi ki di yaa cuoni. O den yegi leni ba ki kua U Tienu diegu nni ki cuoni ki yugi ki ciini ki pagi U Tienu.
- 9 Bi niba kuli den laa o ke o cuoni ki pagi U Tienu.
- 10 Bi den bandi ke o tie yua n den maani ki ka U Tienu diegu buliñoajabu yaabu n yi bu Buliñoaŋanbu kani ki miadi mi todima. Li den paki ba hali boncianla leni yaala n tieni o.
- 11 O ja yeni n den taabi Pieli leni Jan, li pakili den cuo bi niba kuli ke bi sani ki gedi bikani Salomono janli kani.
- 12 Pieli n den laa ba, o den yedi bikuli: “Yinba Isalele yaaba, be yaa po ke yaala n tieni na paki yi? Be yaa po ke yi nua ti nani li tie tinba n teni ke o ja na cuoni kelima ti banma po, yaaka kelima tin fangi U Tienu maama yaa po?”
- 13 Abalahama leni Isaaka leni Jakobo Tienu, wani, ti yaajanba Tienu, den kpiagi o naacemo Jesu. Yi den teni o li bali danba nuu nni, ki yie o Pilata bujjali kani, baa ke o den jagi ke o baa faabi o.
- 14 Ama yi den yie o, wani o Nigagidiŋamo leni o Niteginka. Yi den mia ban faabi yipo o nikipalo.
- 15 Yi den ku li miali yaa Diedo, U Tienu n den fiini yua bi tinkpiba siiga. Ti tie siedinba laa bonla kuli po.
- 16 Li tie li dandanli wani Jesu yeli po n teni ke yaa ja n tie na, yin nua ki go bani yua, paagi kelima Jesu yeli po. Li tie li dandanli wani Jesu po n teni ke o ja na paagi cain yikuli nintuali.
- 17 Moala, n kpiiba, n bani ke yinba leni yi yudanba den tieni lankuli kelima yii den bani yin tieni yaala.
- 18 Ama U Tienu den kuani yeni wan den tuodi ki teni ke o sawalipuaba pua sawali ki waani yaama. Lani n tie ke wani Gandi Yua den baa le fala.
- 19 Lani yaa po yin lebidi yi yama ki daani U Tienu ke wan n ŋuudi ki ñani yi tuonbiadi,
- 20 Ianwani o Diedo baa cuani mi fuodima yogini, ki soani Jesu Kilisiti wan den tuodi ki jagi ke o baa soani yipo yua.
- 21 Wani Jesu baa ye tanpoli hali li yogunu n baa ti pundi ke U Tienu baa go ŋanbi li bonla kuli nani wan den tuodi ki teni ke o sawalipuaba yaaba n gagidi pua sawali ki yedi yaala hali yogu.
- 22 Bi siiga Musa den yedi: «O Diedo yi Tienu baa gandi ki fiini yi buolu siiga o sawalipualo nani mini. Yin cengi mani wani n baa yedi yi yaala kuli.

23 Yua n kan tuo ki cengi laa sawalipualo maama, bi baa ñani o U Tienu niba siiga ki bolini o.›

24 Ki cili Samueli leni bi sawalipuaba yaaba n ñoadi o ki soagini U Tienu maama kuli, bikuli den tuodi ki waani yaa dana n tie na maama fuuli.

25 U Tienu n den teni ke o sawalipuaba maadi yaa maama yeni tie yinba yaa po. Wan go den kuani yaa ñantaado leni ti yaajanba moko tie yinba yaa po. O ñantaado yeni tie wan den kuani yua leni Abalahama ki yedi o: «Danduna nibuoli kuli n baa li seli li kelima a puolinuani yaa po.»

26 U Tienu den fiini o naacemo Jesu ki kpa soani o yinba yaa kani ke wan seligi yi ki teni yua kuli n lebidi ki ña o tuonbiadi.”

Jesu Tondiba Tuona Tili 4

1 Pieli leni Jan n da den maadi leni bi niba yeni, bi kopadicianba leni U Tienu diegu guudikaaba yudaano leni Sadiusieninba den cua likani.

2 Bi pala den beni kelima Pieli leni Jan bangi bi niba ki wangi ba ke bi tinkpiba kuli baa fii kelima Jesu den fii bi tinkpiba siiga.

3 Bi den cuo ba ki kuani ba li kpaadidieli nni hali lan baa fii ki fa, kelima u yienu den bua ki baa.

4 Baa yeni, yaaba n den cengi bi maama siiga boncianla den daani Jesu, ke bi coali den bua ki pundi niba tudamuu (5 000).

5 Lan den fii ki fa Jufinba yudanba leni bi nikpeliba leni li balimaama bangikaaba den taani Jelusalema.

6 Bi kopadicianba bado Hana, leni Kayifa, leni Jan, leni Alesanda leni yaaba n sieni ki tie bi kopadicianba yudanba kuli.

7 Bi den teni ke Pieli leni Jan sedi bi siiga ke bi buali ba: “U laa paalu yaa po yo, bi ñme yaa yeli nni ke yi tieni yeni?”

8 Lani U Tienu Fuoma Yua den gbieni Pieli ke o den yedi ba:

9” Yinba bi paatieba leni Isalele nikpeliba, yi buali ti dinla yaa tuonñanli n tieni o naa wabo po maama fuuli, leni lan ga maama ke o paagi.

10 To, yinba yaaba n ye ne kuli, leni Isalele yaaba yaaba n sieni kuli, yin bandi mani ke li tie kelima Nasaleti yua Jesu Kilisiti yaa yeli po, yin den joani yua li dapoanpoanli po, ke U Tienu fiini o bi tinkpiba siiga, ke yaa ja n tie na paagi cain ki se yi nintuali.

11 Wani Jesu n tie: Yinba bi tanmaaba n den luni yaa tanli, Lini n tua li tanpuuli tanjigi.

12 Mi tindima ki ye nitoa kuli kani, kelima yetoali kuli ki ye ñanduna nni tin baa tindi kelima yaali yaa po tiladi.”

- 13 Bi cancannikpeliba yeni n den laa Pieli leni Jan n pia yaa papaali, li den paki ba kelima bi bani ke bi tie taliginba kaa kua cogu. Bi den bandi ke bi tie yaaba n den taa ki ye leni Jesu.
- 14 Ban den nua ke yaa ja n paagi yeni se Pieli leni Jan kani, baa den fidi ki guani ba liba.
- 15 Bi den teni ke bi ñani bi cancannikpeliba taanli nni, ke bi ledi ki juogi ki yedi: “Ti baa tieni bi naa jaba lede?”
- 16 Kelima Jelusalema yaaba kuli bani ke bi tieni mi bancianma, ti moko nan kan fidi ki nia.
- 17 Ama ke laa maama n da yadi bi niba siiga ki pugini, tin fu leni ba ki yie bipo ke ban da go maadi oba kuli laa yeli nni.”
- 18 Lani, bi den goa ki yini ba ki yie bipo cain ke ban da go maadi bi ki bangi bi niba Jesu yeli nni.
- 19 Pieli leni Jan den goa ki yedi ba: “Biigi mani ki le li yaa tiegi U Tienu po ke tin tuo yi yaa maama ki cedi wani U Tienu yaama.
- 20 Kelima ti kan fidi ki cedi ki kan maadi tin laa ki go gbadi yaala.”
- 21 Bi cancannikpeliba go den funi leni ba ki yuandi ki ña ba. Baa den laa ban baa cuo ba yaala yaa po, kelima bi niba kuli den kpiagidi U Tienu kelima yaala n den tieni po.
- 22 Kelima ban den tieni yaa ja po mi bancianma ke o paagi den kpeligi ki cie bina piinaa.
- 23 Pieli leni Jan n den faabi ki ñani, bi den gedi bi lieba po ki ban waani ba bi kopadicianba yudanba leni bi nikpeliba n yedi ba yaala kuli.
- 24 Ban den gbadi lani, bi den taani yanyenma ki jaandi ki mia U Tienu ki yedi: “Ti Diedo, fini n den tagi tanpoli, ki tinga, mi ñincianma leni yaala n ye mi niinni kuli.
- 25 A den maadi, ke U Tienu Fuoma Yua teni ke ti yaaja Dafidi a naacemo soagini a maama ki yedi: «Be n teni ke bi nilanba fii ki tiendi ku fuugu? Ke i nibuoli mo pia laa yantiabiada?»
- 26 Ki tinga badiba kuli fii ki sedi. Bi badijaba mo taani ki tuu ñoayenbu Ki fii ki sedi o Diedo Leni wan Gandi Yua po.»
- 27 Moamoani o bado Elodo leni gufeneeli Ponisa Pilata den taani yanyenma leni yaaba n kaa tie Isalele yaaba leni Isalele yaaba kuli u naa dogu nni, ki juogi ban baa tieni maama ki cuo fini U Tienu yaa naacen-gagidiŋamo Jesu, ŋan Gandi Yua.
- 28 Ban den taani yeni, bi den tieni ŋan den tuodi ki bili yaala kelima a paaciamu leni a yanjagili po.

- ²⁹ Moala o Diedo, cengi ban funi leni ti maama, ki paagi tinba a naacenba tin yaa wangi a maama leni li papaali.
- ³⁰ Tandi a nuu ke tin yaa taagi a naacen-gagidiŋamo Jesu yeli ki paagidi bi niba ki tiendi sinankeeninba leni mi bancianma.”
- ³¹ Ban den jaandi yeni, ban taani naankani den digibi. Bi den gbie leni U Tienu Fuoma Yua ke bi wangi U Tienu maama leni li papaali.
- ³² Yaaba n den daani kuli den pia yanyenma leni yanjagiyenli. Oba kuli naa den yedi ke wan pia yaala tie wani bebe n baa die yaala, nilo kuli den tuo ke o piama tua o lieba kuli po.
- ³³ Jesu tondiba den tiendi siedi wani o Diedo Jesu fiima bi tinkpiba siiga po leni u paaciamu. U Tienu sela mo den ye leni bikuli.
- ³⁴ Bi siiga luodo ki den ye kelima yaaba n den pia i kuani bi ti diedi kuli den kuadi ki kpendinni li ligi
- ³⁵ ki biliti Jesu tondiba taana kani. Bi den yen ñandi lienni ki boagidi ki tendi yua kuli nani o luoma n tie maama.
- ³⁶ Josefi, Jesu tondiba n den cili yua yaa yeli Banabasa, lan tie yua n paagidi bi niba pala. O den tie Lefi buolu yua ki ñani Sipila diema nni.
- ³⁷ O moko den pia u kuanu, ki kuadi ki cuani ki bili wan baa yaa ligi Jesu tondiba taana kani.

Jesu Tondiba Tuona Tili 5

- ¹ Ama niyendo, ban yi yua Ananiasa, leni o pua Safila den ye. O ja yeni den kuadi o kuanu,
- ² ki juogi leni o pua ki kubi i ligi boagidima. O den cuani yi n sieni ki bili Jesu tondiba taana kani.
- ³ Pieli den yedi o: “Ananiasa, be n teni ke Sutaani gbieni a pali ke a pua U Tienu Fuoma Yua mi faama ki kubi u kuanu yeni ligi boagidima?”
- ⁴ Dan daa bi kuadi u, wuu den tie a yaa yu kaa? Baa ŋan kuadi u ki ga yaa ligi, yii tie a yi kaa? Be n teni ke a tia a pali nni ki tieni ŋan tieni yaala na? Daa pua bi niba ka mi faama, a pua ma U Tiene.”
- ⁵ Ananiasa n den gbadi laa maama o den baa ki kpe. Ti jawaanciandi den cuo yaaba n gbadi laa maama kuli.
- ⁶ Bi jawaaba den fii ki bobini o bu kpalibu ki taa o ki ban piini.
- ⁷ Li den waagi nani leedo taa ke Ananiasa pua kua, kaa bani yaala n tieni.
- ⁸ Pieli den yedi o: “Waani nni, naani yin den kuadi u kuanu yaa ligi bianu na?” O den goa ki yedi: “Yini n yeni.”

- ⁹ Lane Piel den yedi o: “Be n teni ke yi taani ki juogi ki bua ki biigi o Diedo Fuoma? Diidi ki le, yaaba n ban piini a calo kpendi, bi pundi bu buliñoabu kani, bi baa taa a moko.”
- ¹⁰ Lanyogunu liga o pua yeni den baa Piel taana kani ki kpe. Bi jawaaba den kua ki sua ke o kpe. Bi den taa o ki ban piini o o calo kani.
- ¹¹ Ti jawaanciandi den cuo Kilisiti n yini yaaba kuli leni yaaba n den gbadi laa bonla kuli.
- ¹² Jesu tondiba den tiendi bi niba siiga sinankeeninba leni mi bancianma boncianla. Yaaba n daani kuli den maani ki taagi kaanyendu U Tienu diegu nni Salomono janli kani.
- ¹³ Nitoaba kan den tuo ki taani leni ba. Ama bi niba kuli den jigindi ba boncianla.
- ¹⁴ Bi niba boncianla, bi jaba leni bi puoba kuli, den pugidi ki daani o Diedo.
- ¹⁵ Bi niba den kpendinni a yiama i sani nni ki duandi ba i duani leni ti duankaadi po, ke Piel yaa tagini ki baa pendi, baa o jinjingu n yini bi tianba po.
- ¹⁶ Yaa niba n yaba den ña Jelusalema tinkundogi nni moko, ki kpendinni bi yiama leni mu cicibiadimu n ye yaaba yaa niinni ki yagini bi yama kuli. Bikuli den paagi.
- ¹⁷ Lane li nunponbiadili den cuo bi kopadicianba bado leni yaaba n den ye leni o, lani n tie Sadiusieninba.
- ¹⁸ Bi den cuo Jesu tondiba ki kuani ba li kpaadidieli nni.
- ¹⁹ Ama ku ñiagu o Diedo maleki den luodi li kpaadidieli buliñoana ki ñani ba lienni ki yedi ba:
- ²⁰ “Gedi mani ki ban sedi U Tienu diegu nni, ki yaa wangi yaaba n ye lienni li naa miali maama fuuli kuli.”
- ²¹ Ban gbadi lani, bi den kua U Tienu diegu nni ku tijaapanpangu ki cili ki bangi bi niba. Bi kopadicianba bado leni yaaba n ye leni o n den cua, bi den yini Isalele yaaba nikpeliba kuli, bi cancannikpeliba taanli po. Bi den soani li kpaadidieli po ke ban cuani Jesu tondiba.
- ²² U Tienu diegu jiidikaaba n den gedi li kpaadidieli po, baa ban laa ba. Bi den goa ki cua ki yedi:
- ²³ “Ti pundi ki laa ke li kpaadidieli lo bonjanla, ke li jiidikaaba se a buliñoana kani, ama tin luodi, tii laa baa niyendo lienni.”
- ²⁴ U Tienu diegu jiidikaaba yudaano leni bi kopadicianba yudanba n den gbadi laa maama, li den wudi ba ke bi bungu yaala n baa yuandi ki tieni.

- 25 Niyendo den cua ki yedi ba: “Diidi ki le, yin den kuani yaa jaba li kpaadidieli nni yeni se U Tienu diegu nni ki bangi bi niba.”
- 26 Lani, U Tienu diegu jiidikaaba yudaano leni o lieba den gedi ki ban cuani Jesu tondiba kaa tieni ba paalu, kelima bi den jie bi yula po ke bi niba baa lugidi ba a tana.
- 27 Ban den cuani ba, bi den kuani ba bi cancannikpeliba yeni kani. Bi kopadicianba bado den buali ba ki yedi:
- 28 ” Ti den kuani yi cain ke yin da go bangi bi niba laa yeli nni. Ama diidi ki le, yi teni ke yi bangima yeni gbieni Jelusalema, ki go bua ki teni ke laa ja soama n baa ti yula po.”
- 29 Pieli leni o tondilieba den goa ki yedi ba: “Li tie tiladi tin tuo ki yaa tiendi U Tienu n yedi yaala, ki cie bi nisaaliba n yedi yaala.
- 30 Yin den joani Jesu yua ku daagu po ki ku o, ti yaajanba Tienu fiini o bi tinkpiba siiga.
- 31 U Tienu kpiagi o ki teni ke o ye o jienu kani ki tie Yudaano leni Candaano ke wan pa Isalele yaaba ban lebidi bi yama ki baa sugili bi tuonbiadi po.
- 32 Ti tie siedinba laa bonla kuli po, U Tienu Fuoma Yua U Tienu n puni yua yaaba n tuo ki nua o maama kuli, moko tieni lipo siedi.”
- 33 Bi cancannikpeliba n den gbadi laa maama kuli, bi pala den beni ke li kandi ke bi bua ki kpa Jesu tondiba.
- 34 Ama bi siiga yendo yua n tie Falisieni ki yi Gamalieli ki tie li balimaama bangikaciamo, ki go tie bi niba kuli n jigini yua, den fii li taancianli siiga ki yedi ke ban ñani Jesu tondiba hali lan yen waamu.
- 35 Lani o den ledi ki yedi: “Yinba Isalele yaaba, yin fangi mani yi yula leni yin bua ki tieni bi naa jaba yaala.
- 36 Kelima laa waagi ke ban den yi yua Tudasa den fii ki jigini o yuli ke o tie nicioamo, ke yaa niba n bua ki pundi niba kobinaa den taani ki noadi o. Bi den ku o ke yaaba n tuo ki nua o kuli den yayadi. Laa juodi pu.
- 37 O yaa puoli, li coali yogunu, Galile yua Judasa den fii ki baa bi niba ke bi noadi o. O moko den kpe, ke yaaba n tuo ki nua o kuli yayadi.
- 38 Lanwani yaala n tie na yaa po, n kadi ki yedi yi ke yin da tieni bi naa jaba liba, cedi ban gedi. Ban jagi yaala leni ban tiendi yaala yaa ñani bi nisaaliba kani li baa bodi,
- 39 ama li yaa ñani U Tienu kani yi kan fidi ki bolini la. Li go baa fidi mo yin ti sua ke yi tuogi leni U Tienu.”

⁴⁰ Bi cancannikpeliba taanli yaaba den ga o tundi, ki yini Jesu tondiba. Bi den teni ke bi pua ba i baliji, ki yie bipo leni u paalu ke ban da go maadi Jesu yeli nni, ki ŋa ba.

⁴¹ Jesu tondiba den ñani bi cancaancianli taanli kani, ki mangi bi pala leni U Tienu n den sua ke li pundi ban le i fe o Diedo yeli po.

⁴² Daali kuli U Tienu diegu nni leni bi niba diedi nni kuli bi den bangi bi niba ki wangi ba Jesu Kilisiti Laabaalinamo, kaa cedi.

Jesu Tondiba Tuona Tili 6

¹ Laa dana nni Jesu ŋoadikaaba den pugidipugidi ke yaa Jufinba n maadi gileka maama den yenbidi kelima yaa Jufinba n tie dentieba yaa den boagidi daali kuli todima, bi yen kandi yaa Jufinba n maadi gileka maama yaa kpepuona kaa puuni ba.

² Bi piiga n niliediba den yini bi ŋoadikaaba kuli ki yedi ba: “Laa pundi tin cedi U Tienu maama wangima ki yaa tendi mi jiema.

³ Lani yaa po, ti kpiiba, yin gandi yi siiga niba lele, bi niba n tiendi yaaba yaa po o siedinamo, yaaba n gbie leni o U Tienu Fuoma, leni mi yanfuoma mo. Ti baa puogi ba laa tuonli,

⁴ ama tinba wani baa pa ti yula i jaandi po leni U Tienu maama wangima po ki kan cedi.”

⁵ Laa maama den mangi li nitaanli kuli. Bi den gandi Etiena, yua n gbie leni li dandanli o Diedo po leni U Tienu Fuoma Yua leni Filipi, Pilokolo, Nikanola, Timono, Pamenasa, leni Nikolasa yua n den tie nilamo, Antiosa yua, ki nan lebidi ŋoadi U Tienu.

⁶ Bi den cuani laa jabe Jesu tondiba kani, ke bi jaandi ki mia U Tienu ki maani bipo bi nii.

⁷ U Tienu maama den yayadi ki pugidi, Jesu ŋoadikaaba den pugidi hali boncianla Jelusalema, bi kopadicianba siiga mo boncianla den tuodi ki ŋua Jesu.

⁸ Etiena den gbie leni U Tienu ŋanbili leni u paalu, ki tiendi bi niba siiga mi bancianma leni sinankeenciami.

⁹ Bi nitianba yaaba n tie li balimaama bangima dieyenli yaaba, ban yi yaaba bi Nifaabikaaba, den fii ki nia leni Etiena. Bi den tie yaa Jufinba n ñani Silena leni Alesandili dogi nni, leni yaaba n ñani Silisi leni Asi yaa diema nni kuli.

¹⁰ U Tienu Fuoma den puni Etiena mi yanfuoma ke o maadi ke bi kan den fidi ki nia leni o.

¹¹ Lane bi den suu bi jaba li suuli ke bi pua opo mi faama ki yedi: “Ti gbadi ke o maadi ti masugidi Musa po leni U Tienu po.”

¹² Bi den lengidi bi niba leni bi nikpeliba leni li balimaama bangikaaba yama. Lani bi den cua ki bibi Etiena ki cuo o ki gedini o bi cancannikpeliba taancianli po.

¹³ Bi go den teni ke bi siedifaadanba pua opo mi faama ki yedi: “O naa ja sugidi u naa कांगагиди́amu, ki go sugidi li balimaama kaa cedi.

¹⁴ Ti go den gbadi ke o yedi ke Jesu, Nasaleti yua yeni, baa bolini U Tienu diegu na ki lebidi Musa n den bili tipo yaa bogida.”

¹⁵ Bi cancannikpeliba yaaba n ka bi taancianli kani kuli den diidi Etiena, ki laa ke o nunga tie nani maleki yaaga yeni.

Jesu Tondiba Tuona Tili 7

¹ Bi kopadicianba bado den buali Etiena ki yedi o: “Li tie yeni moamoani bi?”

² Etiena den yedi: “Yinba, n kpiiba leni n baanba, cengi mani! Ti kpiagidi Tienu den doagidi o yuli ti yaaja Abalahama po wan den ye Mesopotami diema nni yaa yogunu, hali ke o daa fii likani ki gedi ki ye Halana dogu.

³ O den yedi o: «Fii ki ña a diema nni ki ña a deni yaaba, ki gedi min baa waani a yaa diema nni.»

⁴ Lane Abalahama den ñani Kalide yaaba diema nni, ki gedi ki ban kali Halana. O baa n den kpe yaa yogunu, U Tienu den teni ke o fii ki ñani likani ki cua yaa diema n tie na, yin di ye naankani moala.

⁵ U Tienu ki den puni o wan die naani mi naa diema nni, baa taapuogu n baa ñmaa naani. Ama o den niani o ke o baa ti pa o mi diema yeni man tua wani leni o puoliñuani n baa ti die yaama, baa ke waa den pia biga laa yogunu.

⁶ U Tienu den yedi o yaala n tie na: «A puoliñuani baa tie canbaa mi dielanma nni, bi nilanba yeni baa ti cuo ba ti yonbidi ki yaa wangi ba fala hali bina kobinaa.

⁷ Ama mini U Tienu n baa bu leni yaa nilanbuolu n cuo ba ti yonbidi yeni. Lani yaa puoli n niba baa fii ki ña laa diema nni, ki go cua ki yaa kpiagidi nni mi naa diema nni.»

⁸ Lani U Tienu den kuani yaa ñantaado n tie ku koanciagu leni Abalahama. Lani yaa po, Abalahama n den mali Isaaka, o den kuani ku koanciagu o madi daniili daali. Wani Isaaka den mali Jakobo ki kuani o yeni. Jakobo den mali piiga n jaba lie, lani n tie ti yaajanba, ki kuani bani mo.

⁹ Kelima ti yaajanba den pia li nunponbiadili bi waalo Josefi po, bi den kuadi o ke bi gedini o Ejipti ti yonbidi.

¹⁰ Ama U Tienu den ye leni o ki ga o wan ye yaa fala kuli nni. O go den puni o mi yanfomoanma ki teni ke Ejipti bado Falono mani leni o, ki dini o li bali ke o tua Ejipti gufeneeli ki go die wani Falono diegu nni kuli.

- 11 Lani n pendu mi koncianma den baa Ejipiti nni kuli leni Kanana nni. Fala den ye boncianla. Ti yaajanba den luo li bonjekaala.
- 12 Jakobo den gbadi ke mi jiema ye Ejipiti po, ki kpa soani ti yaajanba likani yenma.
- 13 Ban guani likani mi liema, Josefi den waani o kpeliba wan tie yua, Falono moko den bandi Josefi n tie yaa nibuolu yua.
- 14 Lani Josefi den soani ke bi yini o baa Jakobo leni o deni yaaba kuli yaaba n den pundi piilele n niba muu yeni, ke bi cua o kani.
- 15 Jakobo den gedi Ejipiti, ki kpe lipo, wani leni ti yaajanba.
- 16 Bi den tugi ba ki gedini ba Sikema ki ban piini ba Abalahama n den da yaa kuli nni Hamola bijaba kani.
- 17 U Tienu n baa tieni wan den niani Abalahama yaa ñoanianu yaa yogunu n den nagidi, li sua ke ti buolu yaaba den yabidi pugidipugidi Ejipiti nni.
- 18 Hali yaa yogu ke baditoa, yua n kaa bani Josefi po, den ti dini Ejipiti bali.
- 19 O bado yeni den janbi ti buolu yaaba ki wangi ti yaajanba fala, ki teni ke bi lu bi canpandimu ke ban da ye.
- 20 Laa yogunu bi den mali Musa, ke o ñani U Tienu nintuali. Bi den kubi o o baa deni ñmaali taa.
- 21 Ban den ti luni o, Falono bisalo den taa o o yuceli po ki kubi o nani o bijacele yeni.
- 22 Bi den bangi Musa Ejipiti yaaba cogu leni bi yanfobanma kuli. O den pia u paalu mi maama leni a tuona nni kuli.
- 23 Wan den pia bina piinaa, li den kua o pali nni wan gedi ki ban le o buolu, Isalele yaaba.
- 24 O den pundi ki laa ke Ejipiti yua faligidi Isalele yua. Lani o den ga Isalele yua koanli ki pua ki ku yua n waani o fala yeni ki tu o o panli.
- 25 O den tama ke o kpiiba Isalele yaaba baa bandi ke U Tienu baa ga ba kelima wani yaa nuu yaa po, ama baa den bandi.
- 26 Lan den fii ki fa o den laa Isalele yaaba siiga niba lie ke bi pua biyaba. O den moandi ki baa teni ban goa ki mangi leni biyaba, ki yedi ba: <Yinba yi tie buoyendu, be n teni ke yi faligidi yiyaba?>
- 27 Yua n den faligidi o nisaalilielo den tudi Musa ki yedi o: <Ñme dini a li bali ñan tua ti yudaano leni ti bujjalo?>
- 28 Naani a bua ki kpa nni nani wonli nni ñan den ku Ejipiti yua maama yeni bi?>

- 29 Laa maama po Musa den sani ki gedi ki ban ye Madiana diema nni. O den mali bonjala lie lipo.
- 30 Bina piinaa n den pendi Musa den ye Sinayi juali fanpienma nni. O den laa yaa fatuugu n co ke maleki den doagidi o yuli opo u mupienu nni.
- 31 Musa den laa laa bonla ke li paki o. Wan den nagidi ki baa diidi bonjanla, o den gbadi o Diedo nialu ke o yedi:
- 32 «N tie a yaajanba Tienu, Abalahama, Isaaka leni Jakobo Tienu.» Ti jawaandi den cuo Musa ke o digibi kaa tuo ki baa diidi.
- 33 O Diedo den yedi o: «Piti a cacaadi kelima ñan se yaa kaanu yeni tie tingagidikaaga.
- 34 N laa n niba fala Ejipiti nni, ki go gbadi bi dunli, ki jiidi ki baa faabi ba. Dan cua moala, n baa soani a Ejipiti.»
- 35 Musa yeni tie ti yaajanba n den yie yua ki yedi o: «Dme dini a li bali ñan tua ti yudaano leni ti bujialo?» Wane, ke U Tienu n den soani ke o tua bi yudaano leni bi faabika kelima yaa maleki n den doagidi o yuli opo ku fatuugu nni yaa paalu po.
- 36 Wani Musa den tieni mi bancianma leni sinankeeninba Ejipiti nni leni mi ñincianmoanma nni, ki ñani Isalele yaaba, ki go tiendi mi bancianma leni sinankeeninba mi fanpiencianma nni hali bina piinaa.
- 37 Wani Musa tie yua n den yedi Isalele buolu yaaba: «U Tienu baa fiini yi siiga o sawalipualo yua n tie nani mini.»
- 38 O den ye leni Isalele yaaba nitaanli mi fanpiencianma po, leni ti yaajanba yeni, leni U Tienu maleki yua n den maadi leni o Sinayi juali kani. O den baa li miali maama, ki soagini ma tipo.
- 39 Ama ti yaajanba naa den tuo ki ñua Musa n den yedi ba yaala. Bi den yie o maama. Bi pala nni bi den bua ki goa ki gedi Ejipiti.
- 40 Bi den yedi Alono: «Duadi tipo yaa buli n baa yaa cuoni ti nintuali, kelima Musa yaa ja n ñani ti Ejipiti diema nni yeni tii bani yaala n tieni o.»
- 41 Laa dana nni bi den duadi yaa bulo n tie ki naabiga nannanli, ki padi opo a pada, ki mangi bi pala kelima bi nii n tieni yaala po.
- 42 Lane U Tienu den lebidi ki ña ba, ki cedi ke bi kpiagidi tanpoli ñmaali, nani lan diani bi sawalipuaba tila nni maama: «Yinba, Isalele buolu yaaba, Naani yi den padi npo ti yandi leni a pada buoli kuli Yin den ye mi fanpienma nni bina piinaa bi?»
- 43 Yi den tugi o bulo Moloko gbandieli Ki go tugi o bulo Lefana yaa ñmabiga, Yin den tagi yaa buli nannana ki baa kpiagidi ña. Lani yaa po n baa teni ban gedin yi ti yonbidi hali Babilona diema liiga.»

- 44 Ti yaajanba den pia siedi gbandieli mi fanpiencianma nni. Musa den tii li nani U Tienu n den puogi o maama, ke li tie yenma leni wan den waani o yaa nannanli.
- 45 Lani yaa puoli, Josue n den gobidi ti yaajanba yaaba den kuani li gbandieli yeni mi naa diema nni. Bi den diedi yaa nibuoli n den ye ne kelima U Tienu den deli ki ñani ba bi nintuali. Li gbandieli yeni den ye ne hali ki pundi Dafidi yogunu.
- 46 Dafidi den baa li ñanbili U Tienu kani ki mia o ke wan pa o u sanu wan ñanbi wani Jakobo Tienu po u yekaanu.
- 47 Ama yua n den maa opo li dieli den tie Salomono.
- 48 Leni lani kuli Tanpojoma Tienu naa ye bi nisaaliba n maa yaa dieli nni nani o sawalipualo n yedi maama:
- 49 O Diedo yedi: «Tanpoli tie n bali kalikaanu, Ki tinga mo tie n taanmaakaanu. Yi baa maa npo be yaa diebuolu? Bi, le n baa tua n fuodikaanu?
- 50 N yaa nuu ka tagi likuli?»
- 51 Yinba u tupaalu danba, yi tie nani a jifola yeni yi pala nni leni yi tuba po. Yi yiedi U Tienu Fuoma Yua po yogunu kuli nani yi yaajanba n den tiendi maama.
- 52 O laa sawalipuale ke yi yaajanba ki faligi o? Bi den ku yaaba n den tuodi ki wangi o Niteginka cuama. Moala, yi janbi o ki ku o.
- 53 Yi den baa U Tienu balimaama, o malekinba n den soagini yi yaama, ama yii tuo ki kubi ma.”
- 54 Bi cancannikpeliba taancianli yaaba n den gbadi Etiena maama yeni, bi pala den beni hali ke li kandi ke bi cegini bi ñina opo.
- 55 Ama Etiena den gbie leni U Tienu Fuoma Yua ki den yaadi ki diidi tanpoli po ki laa U Tienu kpiagidi, ki go laa Jesu ke o se U Tienu jienu.
- 56 O den yedi: “Diidi mani, n laa ke tanpoli luodi, ke o Ja Bijua se U Tienu jienu.”
- 57 Lane bi den biini bi tuba ki tiani, ki taani ki bibi o yenma,
- 58 ki ñani o u dogu nni ki ban lugidi o a tana. Bi siedinba den bili bi tiayiekaadi ban den yi yaa jawaalo Solo taana kani.
- 59 Ban den lugidi Etiena a tana yaa yogunu, o den jaandi ki yedi: “N Diedo Jesu, ñan ga n naano.”
- 60 Lani o den gbaani ki kpaani ki yedi: “N Diedo, da tuni ba ti naa tuonbiadi.” O den yedi yeni ki kpe. Solo den saa moamoani ban ku Etiena yeni po.

Jesu Tondiba Tuona Tili 8

- 1 Landaali bi niba den cili ki wangi Kilisiti n yini yaaba, yaaba n ye Jelusalema o falabiado. Jesu tondiba yaaka, yaaba n sieni kuli den yayadi Jude diema nni leni Samali diema nni.
- 2 Yaa niba n fangi U Tienu den piini Etiena ki mua opo i kumoe boncianla.
- 3 Solo den moandi ki baa bolini Kilisiti n yini yaaba. O den kua ti diedi nni ki co bi jaba leni bi puoba kuli, ki kuandi ba li kpaadidieli nni.
- 4 n den yayadi yeni, den caa i kaani boncianla ki wangi U Tienu Laabaalinamo.
- 5 Filipi den jiidi ki gedi yaa dogu n ye Samali diema nni ki wangi laa niba U Tienu n Gandi Yua maama fuuli.
- 6 A nigola n den gbadi Filipi n yedi yaala ki laa wan tiendi yaa bancianma, bi den cengi o yedima bonjanla.
- 7 Mu cicibiadimu den tangi ki ña ban ye yaaba yaa niinni. Yaaba yaa gbanandi n faani leni a waba boncianla moko den paagi.
- 8 Li pamanli den tieni boncianla laa dogu nni.
- 9 Li den sua ke o nilo ye u dogu yeni niinni ke li waagi, ki yi Simono. O den tiendi ti buligbandi ke li paki Samali yaaba, ki jigini o yuli ke o tie niamo.
- 10 Bi niba kuli, a bila leni a nikpela, den ga o maama bonjanla ki tua: “Une n tie U Tienu paalu, ban yi yu u paaciamu.”
- 11 Bi den cengi o maama kelima wan den tiendi yaa buligbandi den paki ba hali ke li waagi.
- 12 Ama Filipi n den wangi ba U Tienu diema Laabaalinamo leni Jesu Kilisiti yeli, bi den daani o maama ke o batisi ba, bani bi jaba leni bi puoba kuli.
- 13 Simono wani oba den daani ke bi den batisi o. O den taabi Filipi ki nua wan tiendi yaa sinankeeninba leni yaa bancianma ke li paki o.
- 14 Jesu tondiba yaaba n sieni Jelusalema n den gbadi ke Samali yaaba ga U Tienu maama, bi den soani bikani Pieli leni Jan.
- 15 Ban den pundi likani, bi den jaandi yaaba n daani po ke ban baa U Tienu Fuoma Yua.
- 16 U Tienu Fuoma Yua daa den jiidi bi siiga oba kuli po. Bi da den batisi ba o Diedo Jesu yeli nni bebe.
- 17 Lane Pieli leni Jan den maani bipo bi nii ke bi baa U Tienu Fuoma Yua.
- 18 Simono n den laa ke bi baa U Tienu Fuoma Yua kelima bi tondiba maani bipo bi nii, o den cuani bipo i ligi ki yedi:

- 19 ” Pa mani mini moko laa paalu, ke min maani n nii yua yaa po, wan baa U Tienu Fuoma Yua.”
- 20 Pieli den yedi o: “Fini leni a ligi kuli n bodi, kelima a tama ke a baa pa i lige ki baa U Tienu paabu.
- 21 Daa pia biinu leni nantaadoba kuli li naa tuonli nni, kelima a pali naa tiegi U Tienu nintuali.
- 22 Lani yaa po njan biidi a pali a yanjagibiadili po ki nja li ki mia o Diedo li yaa baa tuo wan pa nja sugili njan pia yaa yanmaalima po.
- 23 Kelima n nua ke li nunponbiadili gbie a niinni, ti tuonbiadi go loli a mo.”
- 24 Simono den goa ki yedi: “Mia npo mani o Diedo, ke yin yedi yaala kuli n da cua n kani.” ”
- 25 Pieli leni Jan n den tieni siedo o Diedo po ki go waani o maama likani, bi den fii ki goa Jelusalema, ki wangi Samali dogi boncianla nni o Laabaalinjamo.
- 26 O Diedo maleki den maadi leni Filipi ki yedi o: ” “Fii ki gedi ganu po, ki pundi yaa sanu n nani Jelusalema ki caa Gasa dogu po, ki njoadi yaa sanu n poandi mi fanpienma nni yeni.”
- 27 Filipi den fii ki gedi. Li den sua ke Etiopi diema nilo, yua n tie moagiliga, Kandasi Etiopi pobado koanbali, yua n den tie o ligi kubido, den gedi Jelusalema ki baan kpiagi U Tienu.
- 28 Wan den lebidi ki baa guani o denpo, o den ka i taami teligu nni ki cogi o sawalipualo Esayi tili.
- 29 U Tienu Fuoma den yedi Filipi: “Gedi ki nagini yaa taami teligu n tie na ki yegi leni gu.”
- 30 Filipi den sani ki nagini gu ki gbadi ke Etiopi yua cogi o sawalipualo Esayi tili nni. O den buali o: “A ga njan cogi yaala n bua ki yedi yaala bi?”
- 31 O den goa ki yedi o: “N baa ga lede ki bandi, nitoa yaa bundi npo?” Lani o den mia Filipi wan do ki kali leni o i taami teligu nni ban yegi.
- 32 Wan den cogi i Diani nni naankani den maadi yaa maama n tie na: “Bi den dia o nani o pia yeni ki caani o u yankodikaanu po. Nani ki pebiga n njmini yua n moagidi o kobidi kani maama. Waa den yaadi o noabu.
- 33 Bi den miidi o, ki jia opo yaa buudi n ki tiegi. Nme baa fidi ki togidi o buolu maama? Kelima bi nani o miali njanduna nni.”
- 34 Ki moagiliga den yedi Filipi: “N bua njan waani nni, o sawalipualo maadi njme yaa maame? O maadi o yuli maama bi, bi nitoa yaama yo?”
- 35 Filipi den cili leni laa dianu ki waani o Jesu Laabaalinjamo.

³⁶ Ban den nua bi sanu ki suagi liiga, bi den pundi mi ñima kani. Ki moagiliga den yedi: “Diidi mi ñima nna. Be n yie npo ke min da batisi?”

[³⁷ Filipi den goa ki yedi o: “A yaa daani leni a pali kuli, li baa fidi.” Ki moagiliga den goa ki yedi: “N daani ke Jesu Kilisiti tie U Tienu Bijua.”]

³⁸ O den waani yua n gobidi i taami teligu wan sieni gu. Filipi leni ki moagiliga den jiidi ki kua mi ñima nni ke Filipi batisi o.

³⁹ Ban den ñani mi ñima nni, o Diedo Fuoma den taa Filipi ke ki moagiliga ki go laa o. Ki moagiliga den suagi liiga leni o sancenli ke o pali mani.

⁴⁰ Filipi den sua ke o ye Asota dogu nni. O den ñani Asota ki caa Sesale, ki wangi o Laabaaliqamo wan tagini yaa dogi kuli hali ki ban pundi.

Jesu Tondiba Tuona Tili 9

¹ Ama Solo pali go den baa ki be o Diedo njoadikaaba po hali ke o den bua ki kpa ba. O den gedi bi kopadicianba bado kani,

² ki mia o wan diani a tila li balimaama bangima diena yudanba yaaba n ye Damasa po, ke o yaa ban laa lipo, ja bi pua kuli, ke bi nua laa sanu, wan loli ba ki cuani Jelusalema.

³ Solo n den ye u sanu nni ki nagidi Damasa, yaa yenma n ñuliti boncianla den ñani tanpoli po ki jiidi ki lindi o yenma.

⁴ O den baa tiipo ki gbadi ke u nialu maadi ki yedi o: “Solo, Solo, be yaa po ke a faligidi nni?”

⁵ O den goa ki yedi: “N Daano, a tie nme?” O Diedo den yedi o: “N tie Jesu, njan faligidi yua. [Li baa pa apo njan yiadi u danbu ki pua li bonmuukaala.” Ti jawaandi leni li pakili den cuo Solo ke o digibi ki yedi: “N Diedo, a bua min tieni be?” O Diedo den yedi o:]

⁶ “Fii ki kua u dogu nni, bi baa waani a njan baa tieni yaala tiladi.”

⁷ Yaa jaba n den yegi leni Solo den sedi ki nmini suo kelima ti jawaandi po, bi den gba u nialu, ki naa nua oba kuli.

⁸ Solo den fii ki sedi. Baa ke o nuni den njobidi waa den nua liba. Bi den cuo o nuu ki dia o ki gedinu Damasa.

⁹ O den tieni dana taa kaa nua, waa di, waa ñu mo.

¹⁰ Li den sua ke Jesu njoadika ye Damasa ke bi yi o Ananiasa. O Diedo den yedi o li bonlekaala nni: “Ananiasa,” o den goa ki yedi: “N Diedo, mini nna.”

¹¹ O Diedo den yedi o: “Fii ki gedi yaa sanu n yi u Sansiedu ki pundi yua n yi Judasa diegu, ki lingi yaa nilo n yi Solo, Tasa dogu yua kelima o jaandi.

- 12 O den laa li bonlekaala nni ke yua n yi Ananiasa kua wan ye naani ki maani opo o nii ke wan go yaa nua.”
- 13 Ananiasa den goa ki yedi o: “N Diedo, bi niba boncianla waani nni o ja yeni maama, leni wan tieni a nigagidiŋanba yaaba n ye Jelusalema yaa biadima kuli.
- 14 Bi kopadicianba yudanba puni o li bali u naa dogu nni moko wan cuo ki loli yaaba n jaandi a yeli nni kuli.”
- 15 Ama o Diedo den goa ki yedi o: “Gedi, kelima n gandi laa ja ke wan yaa tuuni npo ki gedin n yeli i nilanbuoli po leni ŋanduna badicianba po leni Isalele yaaba kuli po.
- 16 N baa waani o wan baa le yaa fala kuli kelima n yeli po.”
- 17 Ananiasa den gedi. Wan den kua ku diegu yeni niinni, o den maani o nii Solo po ki yedi o: “N kpiilo Solo, o Diedo Jesu, yua n den doagidi apo o yuli ŋan den ye u sanu po ki kpendi yaa yogunu yeni, n soani nni a kani ke ŋan go noadi, ki go gbie leni o U Tienu Fuoma Yua moko.”
- 18 Lanyogunu liga yaala n naani leni a poaga den ñani Solo nuni nni ki baa ke o go noadi. O den fii ke bi batisi o.
- 19 Wan den dini, o go den baa u fidu. Solo go den tieni danaba leni bi ŋoadikaaba yaaba n ye Damasa.
- 20 Lanyogunu o den cili ki caa li balimaama bangima diena nni ki wangi Jesu maama, ki tua ke o tie U Tienu Bijua.
- 21 Li den paki yaaba n gba o maama kuli ke bi tua: “O naa ja ka tie yua n den faligidi yaaba n ye Jelusalema ki jaandi Jesu yeli nni? Waa den cua ne ki baa loli ba ki gedin Jelusalema bi kopadicianba yudanba po kaa?”
- 22 Solo paalu o Diedo sanŋoadima nni den pugidipugidi, ke o doagidi ke Jesu tie U Tienu n Gandi Yua hali ki guli yaa Jufinba n ye Damasa kuli.
- 23 Dana boncianla n den pendi, Jufinba den taani ki juogi ki baa kpa Solo,
- 24 ama o den bandi bi juogibiadi yeni. Bi den gu o u dogu buliñoajala kani u yensiinu leni ku ñiagu kuli ki baa kpa o.
- 25 Ñayengu bi ŋoadikaaba den kuani o ku baabuociangu nni ki jiini o u dogu bilinciamu puoli po.
- 26 Solo n den pundi Jelusalema, o den moandi ki baa taani leni Jesu ŋoadikaaba, ama bikuli den jie ki naa daani ke o tua Jesu ŋoadika.
- 27 Lani, Banabasa den gedin o Jesu tondiba kani, ki togidi ba Solo n den laa o Diedo u sanu po maama leni o Diedo n den maadi leni o maama, leni Solo n den wangi Jesu maama leni li papaali Damasa Jesu yeli po maama.

- 28 Lanwani Solo den taani leni Jesu tondiba, ki goagoadi Jelusalema nni kuli ki maadi o Diedo Jesu yeli nni leni li papaali.
- 29 O den maadi leni yaa Jufinba n maadi gileka maama moko ki niania leni ba, ama bi den moandi ki baa kpa o.
- 30 Bi kpiiba n den bandi lani, bi den ciani Solo hali Sesale ki gedini o Tasa dogu po.
- 31 Lani Kilisiti nitaanli den ye leni mi yanduanma Jude nni leni Galile nni leni Samali nni kuli. Li den fandi ki pugidi o Diedo sanɲoadima nni ki fangi o boncianla. U Tienu Fuoma Yua den paagidi li ke li niba coali pugidi.
- 32 Pieli n den goadi ki lindi i kaani kuli, o den gedi ki ban fuondi bi nigagidiɲanba yaaba n ye Lida dogu nni.
- 33 Lankani o den laa o ja ke bi yi o Ene. O gbanandi den kpe ke o dua ku kaagu po bina nii.
- 34 Pieli den yedi o: “Ene, Jesu Kilisiti paagi a. Fii ki fiini a kaagu.” Lanyogunu Ene den fii.
- 35 Lida yaaba leni Salono yaaba kuli den laa o ki lebidi ki ɲoadi o Diedo.
- 36 O pua den ye Jafa dogu nni ke bi yi o Tabita, yaali n soagini ki yedi Dokasa lan tie o ɲoago. O den tiendi a tuonɲama ki puuni a luoda mi todima boncianla.
- 37 Laa dana nni o den yiagi ki kpe. Bi den wali o ki duoni o li dietuadili nni ki duani o likani.
- 38 Li sua ke Lida kuu leni Jafa. Jesu yaaba yaaba n ye Jafa den gbadi ke Pieli ye Lida, ki soani jaba lie ban ban mia o ki yedi: “Jaligi ki cua ti kani.”
- 39 Pieli den fii ki yegi leni ba. Wan pundi likani bi den ciani o li dietuadili yeni po. A kpepuona kuli den nagini o kani ki buudi, ki waani o Dokasa n den ye leni ba yaa yogunu wan den ɲali bipo yaa tiayiekaadi leni yaa tialakaadi.
- 40 Pieli den ɲani bikuli lienni ki gbaani ki jaandi. Lani o den pegidi ki diidi o kpiemo ki yedi: “Tabita, fii.” O pua yeni den ɲubidi ki laa Pieli ki fii ki kali.
- 41 Pieli den cuo o nuu ki fiini o ke o sedi. O den yini bi nigagidiɲanba leni a kpepuona, ki taa o ki teni ba ke o fo.
- 42 Jafa yaaba kuli n den gbadi laa laabaalo, bi siiga bi niba boncianla den daani o Diedo.
- 43 Pieli go den tieni danaba Jafa ki ye o candeni o jabido Simono deni.

Jesu Tondiba Tuona Tili 10

- 1 O ja den ye Sesale dogu nni ke bi yi o Koneya. O den tie minteela kobiga yudaano, Itali minteela kobiluoba cagiyenli nni.
- 2 O ja yeni den nua U Tienu ki fangi o, wani leni o diegu nni yaaba kuli. O den puuni Jufinba boncianla mi todima ki go jaandi U Tienu yogunu kuli.
- 3 Dayenli, li yenlebidili yogunu, o den laa li bonlekaala nni ke U Tienu maleki kua o kani ki yedi o: “Koneya.”
- 4 O den noanli maleki ke ti jawaandi cuo o ke o yedi o: “N Daano, a yedi be?” Maleki den goa ki yedi o: “A jaandi leni a njanma a luoda po pundi U Tienu kani ke waa sundi lipo.
- 5 Moala njan soani bi jaba ban gedi Jafa ki ban yini Simono, ban go yi yua Pieli, wan cua a kani.
- 6 O cani o jabido Simono, yua yaa diegu n baali mi ñincianma.”
- 7 Maleki n den ñani o kani, o den yini o naacenba siiga niba lie, leni yaa minteela n gu o siiga yendo, yua n fangi U Tienu ki nua o.
- 8 O den togidi ba yaala n tieni kuli, ki soani ba Jafa.
- 9 Lan den fii ki fa ki bua ki pundi u yensiinu, bi jaba yeni den ye u sanu nni ki nagidi Jafa, Pieli mo den doni ku doangu yuli po ki baa jaandi.
- 10 Mi koma den cuo o ke o bua ki je. Ban den njanbidi opo mi jiema yaa yogunu, o den laa li bonlekaala.
- 11 O den laa ke tanpoli luodi, ke yaa bonla n tie nani bu kpalicianbu yeni ñani tanpoli po ke bi muubi bu ñoakunnaadi kuli ki jiini hali tiipo,
- 12 ke ki tinga yandi buoli kuli leni li bonbalinkaala buoli kuli leni ti bonyugiditi buoli kuli ye bu kpalicianbu yeni niinni.
- 13 U nialu den yedi o: “Pieli, fii ki kpa ki nmani.”
- 14 Pieli den yedi: “O Diedo, n kan tieni lani, kelima n daa nmani yaala n tie kuali leni yaala n joagini baa yenma.”
- 15 U nialu yeni go den maadi mi liema ki yedi o: “U Tienu yaa yedi ke yaala n nani njan da nua la ke li joagini.”
- 16 Li den tieni yeni figilima taa. Lanyogunu li den goa ki doni tanpoli.
- 17 Pieli n da den kpaagi ki bua ki bandi wan bi laa yaa bonlekaala yeni n bua ki yedi yaala, lanyogunu Koneya n soani yaa jaba den buali ki bandi Simono diegu n ye naankani, ki sedi bu buliñoajabu kani.
- 18 Bi den kpaani ki buali Simono ban go yi yua Pieli yaa cani lankane.
- 19 Laa yogunu, Pieli n da bungi li bonlekaala yeni n bua ki yedi yaala, U Tienu Fuoma den yedi o: “Cengi, niba taa cua ki lingi a.

- 20 Fii ki jidi, ki yegi leni ba ki da bangi liba, kelima mini n soani ba.”
- 21 Pieli den jidi, ki yedi bi jaba yeni: “Mini n tie yin lingi yua. Be cuani yi ne?”
- 22 Bi den yedi o: “A minteela kobiga yudaano Koneya n soani ti a kani. O tie niteginka ki go fangi U Tienu. Jufinba nibuolu yaaba kuli tieni opo yaa sieda n nani. U Tienu soani maleki o kani ki waani o ke wan yini a njan cua o denpo, wan gbadi njan baa yedi yaala.”
- 23 Pieli den kuani ba li dieli nni ki ga bi cangu. Lan den fii ki fa o den fii ki yegi leni ba. Bi kpiiba yaaba n ye Jafa siiga bi tianba den ciani o.
- 24 Li dalieli daali bi den pundi Sesale. Li sua ke Koneya den yini o kpiiba leni o buakaaba ke bi taani ki ji ba.
- 25 Pieli n den kua yaa yogunu, Koneya den tuogi o ki biali o ki gbaani o taana kani.
- 26 Pieli den fiini o ki yedi o: “Fii, n moko tie nisaalo.”
- 27 Pieli leni Koneya n den boe ki kua o dieli nni, Pieli den laa ke bi niba taani boncianla.
- 28 O den yedi ba: “Yi bani ke li kua ke Jufi n taani leni o nilamo, yaaka ki kua o dieli nni. Ama U Tienu doagidi npo ke min da go nua oba kuli ke o joagini U Tienu po.
- 29 Lani n teni ke yin den soani ke bi yini nni yaa yogunu, n den fii ki cua kaa bangi liba. Lanwani n buali yi, be yaa po ke yi soani ki yini nni?”
- 30 Koneya den goa ki yedi: “Dinla dana taa, li yenlebidili yogunu, n den ye n dieli nni ki jaandi. Lanyogunu yaa ja n laa yaa tiadi n ñuliti den doagidi o yuli nkani ki yedi nni:
- 31 <Koneya, U Tienu gbadi a jaandi ki go tiani a todima a luoda po.
- 32 <Dan soani Jafa po, ban ban yini Simono ban go yi yua Pieli. O cani o jabido Simono, yua yaa diegu n kuu leni mi ñincianma.>
- 33 Lanyogunu n den soani ke ban yini a. A njanbi leni njan cua. Moala tikuli ye U Tienu nintuali ki bua ki gbadi wani o Diedo n yedi a yaala kuli.”
- 34 Pieli den yaadi ki yedi: “Moamoani n bandi moala ke U Tienu ki gagidi bi niba leni biyaba.
- 35 Yua n fangi o ki tiendi yaala n tiegi, wan tie yaa nibuolu yua kuli, baa fidi ki cua o kani.
- 36 U Tienu den soani u tondu Isalele yaaba po ki waani ba mi yanduanma Laabaalinjamo, kelima Jesu Kilisiti yaa po, wani yua n tie bi niba kuli Diedo.

37 Yi bani ke Jan den wangi bi niba ban lebidi bi yama ke wan batisi ba. Yi go bani yaala n den cili ki tieni laa yogunu Galile nni ki yuandi ki tieni Jude kuli nni.

38 U Tienu den teni ke U Tienu Fuoma Yua jiidi Nasaleti yua Jesu po ki gbie o niinni maama, ki puni o u paalu. Yi go bani ke o den caa i kaani kuli ki ŋanbidi bi niba po, ki faabidi Sutaani n den miabi yaaba kuli ki paagidi ba kelima U Tienu den ye leni o.

39 Ti tie siedinba wan den tieni yaala Jufinba diema nni leni Jelusalema nni kuli. Bi den joani o ku daagu po ki ku o.

40 Ama li dataali daali U Tienu den fiini o bi tinkpiba siiga ki teni ke o doagidi o yuli tipo.

41 Waa den doagidi o yuli Jufinba kuli po ka, kali U Tienu n den tuodi ki gandi yaa siedinba po, tinba yaaba n den taani ki di ki go ñu leni o wan den fii bi tinkpiba siiga yaa yogu.

42 Wani Jesu den puogi ti ke tin yaa wangi bi niba o Laabaalinjamo, ki yaa tiendi siedi ke U Tienu dini wani Jesu li bali ke wan yaa tie o bujjalo yaa niba n fo leni bi tinkpiba kuli po.

43 Bi sawalipuaba kuli maadi o maama ki yedi ke yua n tuo ki daani o kuli baa baa sugili o tuonbiadi po kelima o yaa yeli po.”

44 Pieli n da den maadi yaa yogunu, U Tienu Fuoma Yua den jiidi yaaba n cengi o maama kuli po.

45 Li den paki yaaba n den daani ki tie Jufinba ki yegi leni Pieli kuli, ban laa ke U Tienu puni bi nilanba o paabu yaabu n tie U Tienu Fuoma Yua, ke o jiidi bipo.

46 Bi den bandi ke U Tienu puni ba o paabu yeni kelima bi den gba ke bi maadi mi malanma ki kpiagidi U Tienu.

47 Lani Pieli den yedi: “Yaa niba n tie na baa U Tienu Fuoma Yua nani ti moko n den baa maama. Dme baa fidi ki yie bipo ke tin da batisi ba mi ñima nni?”

48 O den teni li ñoabonli ke ban batisi ba Jesu Kilisiti yeli nni. Bi den mia o wan sedi leni ba danaba.

Jesu Tondiba Tuona Tili 11

1 Jesu tondiba leni bi kpiiba yaaba n sieni ki ye Jude nni den gbadi ke bi nilanba tuo ki ŋoadi U Tienu maama.

2 Pieli n den guani Jelusalema po, yaaba n den daani siiga, yaaba n ñii ku koanciagu maama den funi leni o

3 ki yedi o: “A den cani a jifola ki go dini leni ba.”

- 4 Pieli den doagidi bipo yaala n tientieni kuli
- 5 ki yedi: “N den ye Jafa ki jaandi ke li ti tua npo nani ti dangidi yeni, ke n laa li bonlekaala nni ke yaala n tie nani bu kpalicianbu yeni ñani tanpoli po ke bi muubi bu ñoakunnaadi kuli ki jiini hali ke li pundi n kani.
- 6 N den diidi bu niinni bonjanla ki laa njanduna yandi, ti fuayandi, yaala n balini leni ti bonyugiditi.
- 7 N den gbadi u nialu ke u yedi nni: <Pieli, fii ki kpa ki njmani.>
- 8 Ama n den goa ki yedi: <N Diedo, n kan tieni yeni kelima yaala n tie kuali bi yaala n joagini kuli daa kua n ñoabu nni baa yenma.>
- 9 U nialu go den maadi tanpoli po mi liema ki yedi: <U Tienu n yedi ke yaala n njani, njan da nua la ke li joagini.>
- 10 Li den tieni yeni hali figilima taa. Li yaa puoli likuli den goa ki doni tanpoli po.
- 11 Lanyogunu lanyogunu niba taa den cua min ye yaa diegu nni. Bi den soani ba ke bi ñani Sesale ki cua n kani.
- 12 Mi Fuoma den waani nni ke min yegi leni ba ki da bangi liba. Ti kpiiba yaa niluobidiba n tie na den yegi leni nni ke ti pundi ki kua Koneya diegu nni.
- 13 O den togidi ti wan mo n laa yaala, ke maleki den doagidi opo o yuli o dieli nni, ki yedi o: <Soani Jafa ban ban yini ban yi yua Simono Pieli ke wan cua a kani.
- 14 O baa waani a yaa maama n baa tua yipo mi tindima fini leni a deni yaaba kuli.>
- 15 To, min den cili ki maadi yaa yogunu, U Tienu Fuoma Yua den jiidi bipo nani wan den kpa jiidi tipo maama yeni.
- 16 Lane n den tiadi ti Diedo maama yaama n tie na: <Jan den batisi yi leni mi ñima, ama U Tienu baa batisi yi leni U Tienu Fuoma Yua.>
- 17 To, U Tienu yaa den puni bani moko yaa paabu n de leni wan den puni ti yaabu, tin den daani o Diedo Jesu Kilisiti yaa yogunu, n mo tie njme ki baa yie U Tienu po?”
- 18 Yaaba n den funi leni o yeni n den gbadi li maama fuuli bi den cedi, ki kpiagi U Tienu ki yedi: “Lanwani U Tienu puni bi nilanba moko ke bi baa u sanu ki lebidi bi yama, ki baa li miali.”
- 19 Yaaba n den yayadi kelima yaa falabiado n den tieni Etiena kuuma yogunu yeni, den gedi hali Fenisi diema leni Sipila kpendegili leni Antiosa nni kuli. Baa den wangi nitoaba kuli U Tienu maama, kali Jufinba bebe.

- 20** Ama bi siiga bi tianba, yaaba n tie Sipila yaaba leni Silena yaaba, den gedi Antiosa, ki maadi leni yaaba n kaa tie Jufinba moko ki wangi ba o Diedo Jesu Laabaalinamo maama fuuli.
- 21** O Diedo paaciamu den ye leni ba ke bi niba boncianla den tuo ki lebidi ki daani o Diedo.
- 22** Li laabaalo den pundi Kilisiti n yini yaaba kani Jelusalema, ke bi soani Banabasa Antiosa.
- 23** Wan den pundi ki laa U Tienu njanbili, o pali den mangi. O den tundi bikuli ke ban yaa nua o Diedo leni payenli.
- 24** O den tie niqamo, ki gbie leni U Tienu Fuoma Yua leni li dandanli moko. Bi niba boncianla den lebidi ki tuo ki noadi o Diedo.
- 25** Lani n pendi Banabasa den fii ki gedi Tasa dogu ki baan lingi Solo.
- 26** Wan den laa o, o den cuani o Antiosa. Hali binmunli bi den taagi leni Kilisiti n yini yaaba taanli likani, ki bangi bi niba boncianla. Li den tie Antiosa ke bi cili ki yini bi noadikaaba Kilisiti yaaba.
- 27** Laa yogunu bi sawalipuaba den nani Jelusalema ki cua Antiosa.
- 28** Bi siiga nni yendo ke bi yi o Agabusa den fii ki pua sawali kelima U Tienu Fuoma paalu po, ki yedi ke mi koncianma baa baa nanduna kuli. Mi den baa Kiloda n den tie badiciamo yaa yogunu.
- 29** Jesu noadikaaba den jagi ki bili ke bi siiga yua kuli baa todi wan fidi maama, ban taani ki soani bi kpiiba yaaba n ye Jude nni po.
- 30** Bi den tieni yeni ki soani Banabasa leni Solo, ke bi gedini mi todima yeni ki ban teni Jude nikpeliba.

Jesu Tondiba Tuona Tili 12

- 1** Laa yogunu o bado Elodo den cili ki waani Kilisiti nitaanli yaaba bi tianba fala.
- 2** O den teni ke bi ku Jan kpelo Jaka leni ki jugisiega.
- 3** Wan den laa ke li mangi Jufinba, o go den cuo Pieli. Li den tie yaa dupen ki pia dabinli jaanma dana.
- 4** Wan den cuo Pieli, o den kuani o li kpaadidieli nni ki puogi a minteela caga naa ban yaa gu o. Cagiyenli kuli den pia niba naa ke bi guudi ki lebidi. Elodo den jagi ke mi Pendima jaanma n yaa pendi, o baa jia Pieli buudi bi niba kuli nintuali.
- 5** Lane bi den ji Pieli li kpaadidieli nni, ama Kilisiti nitaanli den miadi opo U Tienu, kaa cedi.

- 6 Yaa ñiagu ke li baa fa Elodo n jia Pieli buudi bi niba nintuali, Pieli den luu leni kuseseli lie, ki dua ki goa minteela lie siiga. Yaa minteela n se ki ji mo den ye li kpaadidieli buliñoajabu kani.
- 7 O Diedo maleki den ludi ki cua Pieli kani ke mi yenma yendi li kpaadidieli nni. Maleki den maa Pieli kalu ki fundi o ki yedi: “Fii tontoni.” Lanyogunu i kuseseli den piti o nii kani ki baa.
- 8 Maleki go den yedi o: “Ñagini a gbanñagidigu ki pili a cacaadi.” Pieli den tieni yeni. Maleki go den yedi o: “Goli a kpalibu ki ñoadi nni.”
- 9 Pieli den ñua o ki ñani li kpaadidieli nni kaa bani maleki n tieni yaala yaa tie moamoani. O den tama ke li tua opo nani ti dangidi ke o laa li bonlekaala yeni.
- 10 Bi den pendi o jiidikpialo, leni yua n ñua, ki pundi yaa buliñoajabu n lo ti kuboandi bonluodigu, ki tiegi u dociamu. Bu den luodi bipo buba, ke bi ñani ki tagi u sanu. Lanyogunu maleki den ña Pieli.
- 11 O yama n den guani, o den yedi: “N bandi moala bonñanla ke moamoani n Diedo soani o maleki ki ga nni Elodo nuu nni leni Jufinba n bua ki tieni nni yaala kuli po.”
- 12 Wan den bungi yaala n tieni yeni, o den gedi Jan ban go yi yua Maka yaa naa Maliyama denpo. Li den sua ke bi niba boncianla taani likani ki miadi U Tienu.
- 13 Pieli n den pua bu buliñoajabu kani, yaa jafaano n tuuni ku diegu nni ke bi yi o Loda den nagini ki cengi.
- 14 O den bandi Pieli nialu, ama o pali n den mangi maama po, waa luodi bu buliñoajabu. O den sani ki ban waani yaaba n ye ku diegu tugu nni ke Pieli se bu buliñoajabu po.
- 15 Bi den yedi o: “A gaadi.” Ama o den ñi ke wan yedi yaala tie moamoani. Lani bi den yedi: “Li baa tie o maleki yo.”
- 16 Ama Pieli n den baa pua bu buliñoajabu kani, bi den luodi ki laa o ke li paki ba.
- 17 Pieli den tia ba o nuu ban suo, ki togidi ba o Diedo n ñani o li kpaadidieli nni maama. O go den yedi ba: “Yin waani mani Jaka leni ti kpiiba yaala n tieni.” Lani o den ñani ki gedi potogu.
- 18 Lan den fii ki fa a minteela yama den yagi boncianla, ke bi den bungi ki bua ki bandi yaala n den tieni Pieli.
- 19 Elodo n den teni ke bi lingi o kaa laa o, o den buni ti buudi leni li kpaadidieli jiidikaaba, ki jia ke ban ñani ba ki kpa ba. Lani n pendi Elodo den ñani Jude nni ki gedi Sesale ki ban ye.

²⁰ Elodo pali den beni leni Tili yaaba leni Sidoni yaaba. Bi den taani ki cua o kani. Ban den boadi ku danligu leni Elodo badibaanlo, yua n yi Balatusu, bi den mia Elodo ke wan goa ki mangi leni ba kelima bi diema jiema den ña Elodo yaa diema nne.

²¹ Elodo n den bili yaa daali mi taanma po n den pundi, o den bobi o baditiadi ki kali o bali kalikaanu po ki maadi ke li waagi.

²² Ku niligu den cengi o ki kpaani: “Laa tie nisaalo ka maadi, li tie yua n tie nani U Tienu n maadi.”

²³ Lanyogunu o Diedo maleki den pua o kelima waa den teni U Tienu ti kpiagidi. A sidibila den lugi o ke o kpe.

²⁴ U Tienu maama den pugidipugidi, ki yayadi i kaani kuli.

²⁵ Banabasa leni Solo n den caa Antiosa yaaba tondu, bi den taa Jan ban go yi yua Maka ke o yegi leni ba ki fii Jelusalema ki goa ki kuni.

Jesu Tondiba Tuona Tili 13

¹ Kilisiti n yini yaaba yaaba n ye Antiosa siiga den pia bi sawalipuaba leni bi bangikaaba. Bi yela den tie Banabasa, Simeyono ke bi go yi o Nijeli, (lani n tie o niboano), leni Silena yua Lusiyusa, leni Manayena yua n den taani ki fandi leni Elodo leni Solo.

² Ban den taani ki jaandi o Diedo yaa yogunu ki luo bu ñoabu U Tienu Fuoma Yua den yedi: “Gagidi mani npo Banabasa leni Solo ke ban yaa tuuni min yini ba yaa tuonli po.”

³ Lane, ban go den loli bu ñoabu ki jaandi ki mia U Tienu, bi den maani bi nii bi jaba yeni po ki cabi ba ke bi gedi.

⁴ U Tienu Fuoma Yua den soani Banabasa leni Solo yeni ke bi gedi Selusi dogu nni ki kua ku ñinbiagu nni ki duodi ki gedi Sipila kpendegili po.

⁵ Ban den pundi Salamina dogu nni, bi den wangi U Tienu maama li balimaama bangima diena nni, Jufinba n den taagi naankani. Jan Maka den tie bi todika.

⁶ Bi den goagoadi li kpendegili yeni nni kuli hali ki ban pundi Pafoso dogu nni. Lankani bi den laa o lingido, yua n tie Jufi ke bi yi o Bali-Jesu, yua n tie sawalipua-faadaano.

⁷ O den ye gufeneeli ban yi yua Sejiyusa Polusa kani. Gufeneeli yeni den tie yanfodaano. O den yini Banabasa leni Solo kelima o bua ki gbadi U Tienu maama.

⁸ O lingido yeni ban go yi yua Elimasa, (lani n tie o lingido), den yie bipo, ki moandi ke gufeneeli n da tuo li dandanli.

- ⁹ Lane Solo, ban go yi yua Polo, yua n gbie leni U Tienu Fuoma, den noali o lingido yeni
- ¹⁰ ki yedi o: “Fini yua n gbie leni bu nunfanbiadibu kuli leni i janbi buoli kuli, ki tie Sutaani bijua, ki tie mi teginma kuli yibali, a kan cedi ki da go moandi ke a baa golini o Diedo yanjaga?”
- ¹¹ Moala o Diedo baa pua ŋa ŋan tua juamo ki kan le u yienu hali danaba.” Lanyogunu liga Elimasa nuni den biigi ke o juani cain. O di den baaliti ki lingi yaaba n baa dadi o.
- ¹² Gufeneeli n den laa yaala n tieni yeni, o den daani kelima o Diedo maama bangima n den cuo o pali maama po.
- ¹³ Polo leni o lieba den ñani Pafoso ki kua ku ñinbiagu nni ki duodi ki gedi Panfili diema ki pundi mi dogu Peja. Ama Jan Maka den paadi leni ba ki guani Jelusalema.
- ¹⁴ Bi den fii Peja ki suagi ki pundi Pisidi yaa Antiosa. Mi fuodima daali bi den kua U Tienu balimaama bangima dieli nni ki kali.
- ¹⁵ Bi yudanba n den cogi li balimaama leni bi sawalipuaba maama ki gbeni, bi den soani Polo leni o lieba kani ki yedi ba: “Ti kpiiba Jufinba, yi yaa pia tundiba bi niba po, yin maadi mani.”
- ¹⁶ Polo den fii ki tia ba o nuu ke bi suoni, ke o yedi ba: “Isalele yaaba leni yinba yaa nilanba n ŋoadi U Tienu ki fangi o kuli, cengi mani!
- ¹⁷ Isalele yaaba Tienu den gandi ti yaajanba, ki teni ke bi yabidi ban den ye Ejipiti diema nni yaa yogunu. O den ñani ba mi niinni leni o paaciamu,
- ¹⁸ ki juuni leni ba mi fanpienma nni ke li bua ki pundi bina piinaa.
- ¹⁹ Lani yaa puoli o den bolini nilanbuoli lele Kanana diema nni ki puni o nibuolu ke u diedi bi diema.
- ²⁰ Laa bina kuli coali den bua ki yaa tie kobinaa n bina piimuu. Lani yaa puoli U Tienu den teni ke bi bujiaba diedi ba hali ki pundi o sawalipualo Samueli yogunu.
- ²¹ Lani bi den mia o bado, ke U Tienu den dini bipo Kisa bijua Sayula, Benjamina buolu yua, ke o tua bi bado ki die ba bina piinaa.
- ²² U Tienu den dindi o ki gandi bipo Dafidi ki dini o li bali, ki tieni opo yaa siedi n tie na: «N laa ke Isayi bijua Dafidi tie yaa ja n mani n pali ki baa tiendi n yanbuama kuli.»
- ²³ U Tienu den tieni wan den niani yaa ñoanianu ki teni ke bi mali Jesu ke o tie Dafidi puoliŋuanu ki tie Candaano Isalele buolu yaaba po.
- ²⁴ Hali ke Jesu daa cua, Jan den wangi Isalele yaaba kuli ban lebidi bi yama ke wan batisi ba.

- 25 Jan tuonli n den yoa mi gbenma, o den yedi: «Mii tie yin tama yua ka, diidi ki le mani, o baa cua n puoli. Mii pundi baa yua n baa loti o cacaagbansiama.»
- 26 N kpiiba, yinba Abalahama puolinuani leni yi siiga yaa nilanba n njoadi U Tienu ki fangi o kuli, li tie tinba yaa po yo ke U Tienu soani o tondu, yu n tie o tindima maama fuuli.
- 27 Jelusalema dotieba leni bi yudanba naa den bandi Jesu n tie yua, baa go den ga bi sawalipuaba maama, ban maani ki cogi yaama mi fuodima daali kuli moko. Ban den jia Jesu buudi bi den kuani laa maama n den yedi yaala ki dudi.
- 28 Baa ke baa den laa ke Jesu tieni yaala n bia ki pundi mi kuuma, bi den mia Pilata wan teni ban kpa o.
- 29 Ban den kuani i Diani n den maadi opo yaa maama kuli ki dudi, bi den joandi o ku daagu po, ki ban duani o li kuli nni.
- 30 Ama U Tienu den fiini o bi tinkpiba siiga.
- 31 O den doagidi o yuli dana boncianla yaaba n den taani leni o ki ñani Galile ki yegi ki gedi Jelusalema po. Moala bi tie o siedinba Isalele yaaba po.
- 32-33 Tinba tiba wangi yi laa Laabaalinamo. U Tienu n den niani ti yaajanba yaa ñoanianu, o kuani u tinba yaaba n tie bi puolinuani yeni po, ki fiini Jesu bi tinkpiba siiga. Li diani Pisoma tili nni diani lie kani yaa maama n tie na: «A tie n Bijua, Mini n mali a dinla.»
- 34 O den fiini Jesu bi tinkpiba siiga ke o kan bedi hali abada. O den maadi lani yaa po yo wan den yedi: «N baa pa yi min den niani Dafidi yaa sela, Yaa n gagidi ki nani, ki kan gbali tienma.»
- 35 Lani yaa po o go yedi kaanto: «A kan tuo ke a Nigagidinamo n bedi.»
- 36 To, Dafidi n den tieni U Tienu n den jagi ki bili opo yaala o nifiima siiga, o den kpe ke bi den piini o ke o taani leni o baanba ki bedi.
- 37 Ama U Tienu n den fiini yua bi tinkpiba siiga yeni, waa bedi.
- 38-39 Lanwani n kpiiba, yin bandi cain ke li tie wani Jesu yaa po ke bi wangi yi ti tuonbiadi sugili maama. Musa balimaama naa den fidi ki teni ke yi baa li moamoansaali. Ama kelima Jesu yaa po, yua n tuo ki daani kuli pia i moamoansaali.
- 40 Lani yaa po fangi mani yi yula ke bi sawalipuaba n den yedi yaama n da baa yipo:
- 41 «Diidi mani, yinba li ñuali danba, Li pakili n cuo yi, yin bodi mani, Kelima n baa tieni li bonla yi dana nni, Yaa bonla ke yi kan bi tuo ki ga ke li tie moamoani. Baa bi yaa togidi yi la.»

42 Polo leni Banabasa n den ñani, bi niba den mia ba ke ban goa ki maadi bipo laa maama buolu mi fuodima daali yaali n ñua.

43 Li nitaanli yeni yaaba n den yadi, Jufinba boncianla leni yaa nilanba n den lebidi ki ñoadi U Tienu nani Jufinba yeni den ñoadi Polo leni Banabasa. Bi go den maadi leni ba ki tundi ba ke ban yaa se U Tienu ñanbili nni.

44 U Tienu fuodima daali yaali n ñua, li den bua ki tua u dogu yaaba kuli, yaaba n den taani ki baa gbadi o Diedo maama.

45 Jufinba n den laa ku niligu yeni, li nunponli den cuo ba boncianla ke bi sugidi Polo ki nia wan yedi yaala.

46 Polo leni Banabasa den paagi bi pala ki yedi ba: “Li den tie tiladi ke U Tienu maama n kpa pundi yinba yaa kani, ama kelima yi yie yii ga ma, yi nua yi yula ke yii pundi ki baa yaa miali n kan gbeni. Lani yaa po ti baa lebidi ki gedi bi nilanba po.

47 Kelima o Diedo puogi ti ki yedi yaa maama n tie na: «N ganda a ke ñan tua mi yenma i nibuoli po. Ke ñan yaa caani mi faabima yaaba n ye hali ñanduna banlu kuli po.» “

48 Bi nilanba n den gbadi mi naa maama, bi pala den mangi ke bi pagi o Diedo maama. U Tienu n den gandi yaaba ke ban baa yaa miali n kan gbeni kuli den tuo ki daani.

49 O Diedo maama den yayadi laa diema nni kuli.

50 Ama Jufinba den moandi ki fiini yaa puoba n tie nilanba ki pia ti kpiagidi pala, bani yaaba n lebidi bi sanñoadima ki ñoadi U Tienu nani Jufinba yeni, leni u dogu nicianba kuli pala. Bi den fiini bi niba ke bi faligi Polo leni Banabasa ki deli ki ñani ba bi diema nni.

51 Polo leni Banabasa den kpia bipo bi taatama lan tua siedi bi tudima po, ki fii ki gedi Ikoniyyuma dogu nni.

52 Yaa ñoadikaaba den ye Antiosa po den ye leni li pamancianli ki go gbie leni U Tienu Fuoma Yua.

Jesu Tondiba Tuona Tili 14

1 Ikoniyyuma po moko, Polo leni Banabasa den kua Jufinba yaa balimaama bangima dieli nni. Ban maadi maama den teni ke Jufinba leni bi nilanba boncianla tuo ki daani.

2 Ama Jufinba siiga yaaba n den yie kaa tuo ki daani, den fiini bi nilanba pala ki teni ke baa go mani leni li dandanli yaaba yeni.

3 Polo leni Banabasa den kali ki waagi Ikoniyyuma ki maadi leni li papaali ki dugi o Diedo po. Wani o Diedo den saagi o ñanbili maama yeni po moamoani ki teni ke bi tiendi li bonlidikaala leni mi bancianma.

- 4 U dogu yeni niba den paadi leni biyaba, bine den taa Jufinba po, bine mo n yaa taa Jesu tondiba po.
- 5 Bi nilanba leni Jufinba den juogi leni bi yudanba ki baa faligi Polo leni Banabasa ki lugidi ba a tana ki kpa ba.
- 6 Polo leni Banabasa n den bandi laa bonla, bi den sani ki gedi Likaoni, Lisita leni Deba yaa tinkundogi po ki cia.
- 7 Bi den ban wangi o Laabaalinamo i dogi yeni kuli nni.
- 8 O ja den ye Lisita dogu nni ki tie wabo kaa fidi ki cuoni hali wan mali.
- 9 O den cengi Polo n maadi yaala. Polo den nuali o ki laa ke o pia yaa dandanli n baa teni wan paagi.
- 10 O den kpaani ki yedi o: "Fii ki sedi a taana po." O ja yeni den fii yenma ki cuoni.
- 11 Ku niligu n den laa Polo n tieni yaala, bi den maadi bi mabuolu, lani n tie Likaoni yaaba maama, ki kpaani: "Tin nua ki kpiagidi yaa buli kpandi ki tua nani bi nisaaliba yeni ki jiidi ki cua tikani."
- 12 Bi den yini Banabasa "Seyusa", ki cili Polo mo yaa yeli "Elimesa", kelima Polo n den maani ki maadi.
- 13 Seyusa jaandieli den ye u dogu buliñoajabu kani. Seyusa kopadiciamo den lani a naatona mi puuma ki cuani a bu buliñoajabu kani, ki bua ki taani leni ku niligu ki padi a bipo li padili.
- 14 Bani Banabasa leni Polo n den gbadi lani, bi den cuo bani biba tiadi ki papadi ki doagidi bi pabiidili, ki sani ki kua ku niligu siiga, ki kpaani ki yedi:
- 15 " Be yaa po ke yi tiendi yeni? Ti moko tie nisaaliba nani yinba n tie maama. Ti wangi yi o Laabaalinamo ke yin lebidi ki nja yaa jaanma n tie fanma fanma na ki noadi U Tienu yua n fo, wani yua n den tagi tanpoli leni ki tinga leni mi ñincianma leni yaala n ye lienni kuli.
- 16 Hali u yogunkpelu o cedi ke i nibuoli kuli nua bi yuceli jaanbuolu.
- 17 Baa yeni o tiendi siedi o yuli po kaa cedi leni wan njanbidi maama ki puuni yi ku siagu leni u jetaagu yogini kuli, ki go puuni yi mi jiema ke li kandi, ki go puuni yi li pamancianli yeni."
- 18 Baa ke bi den maadi yeni, li den sieni waamu ke ku niligu padi li padili ki kpiagi ba.
- 19 Lani yaa puoli Jufinba bi tianba den ñani Pisidi yaa Antiosa ki taani leni Ikoniyuma yaaba ki maadi leni ku niligu ki dadi bi yama hali ke bi taani leni ba ki lugidi Polo a tana ki fuli ki ñani o u dogu nni ki tama ke o kpe.

- 20** Jesu n̄oadikaaba n den sedi ki lindi o, o den fii ki go kua u dogu nni. Lan den fii ki fa, o den yegi leni Banabasa ki gedi Deba dogu nni.
- 21** Ban den wangi U Tienu Laabaalin̄amo Deba ki baa bi n̄oadikaaba boncianla, bi den guani Lisita leni Ikoniyyuma leni Pisidi yaa Antiosa.
- 22** I kaani kuli bi den paagidi yaaba n daani pala, ki tundi ba ke ban yaa se bonnanla li dandanli nni, ki tua ba: “Li tie tiladi tin kpa le fala boncianla ki baa ki kua U Tienu diema nni.”
- 23** Kilisiti nitaana yenli yenli kuli nni Polo leni Banabasa den gandi ki puogi yaaba n baa tie taanli kuli nikpeliba. Ban den loli bu n̄oabu, ki jaandi ki mia U Tienu, bi den taa bikuli ki piani o Diedo ban den daani yua, ke wan yaa kubi ba.
- 24** Lani yaa puoli bi den poandi Pisidi diema nni ki pundi Panfili yaa diema nni.
- 25** Ban den waani Peja dogu yaaba U Tienu maama, bi den suagi liiga ki jigidi ki gedi Atali dogu nni.
- 26** Lankani bi den kua ku n̄inbiagu nni ki duodi ki baa goa Sili yaa Antiosa, ban den kpa n̄ani naankani. Lankane yaaba n den daani den mia ke U Tienu n yaa n̄anbidi bipo kelima ban soani ki dudi o tuonli yaali moala yeni po.
- 27** Ban den goa ki pundi likani, bi den taani Kilisiti n yini yaaba ki togidi ba U Tienu n den tuuni leni ba ki tieni yaala kuli, leni wan den luodi li dandanli buli n̄oabu bi nilanba mo yaa po maama.
- 28** Bi den waagi ki ye likani leni bi n̄oadikaaba.

Jesu Tondiba Tuona Tili 15

- 1** Bi nitianba den n̄ani Jude nni ki cua Sili yaa Antiosa ki bangi ti kpiiba ki tua: “Yi yaa kua ku koanciagu nani Musa n bili maama, yi kan tindi.”
- 2** Polo leni Banabasa den yie bipo ki waagi ki nia leni ba leni u paalu. Lani yaa po likani yaaba den jagi ki bili ke Polo leni Banabasa leni bi siiga bi tianba baa gedin̄i laa maama Jelusalema, Jesu tondiba leni likani taanli nikpeliba po.
- 3** Kilisiti n yini yaaba Antiosa po den todi ba li sancenli po. Bi den poandi Fenisi leni Samali diema kuli ki togidi bi nilanba n den lebidi ki daani maama, ki teni ke lanpo, bi kpiiba kuli pala mangi boncianla laa maama po.
- 4** Ban den pundi Jelusalema, Kilisiti n yini yaaba, bi tondiba leni bi nikpeliba den biali ba. Bi den togidi U Tienu n den tuuni leni ba ki tieni yaala kuli.
- 5** Li sua ke Falisieninba cagili siiga, bi tianba yaaba n den daani den fii ki yedi ke li tie tiladi bi nilanba n kua ku koanciagu ki go waani ba ban kubi Musa balimaama.
- 6** Jesu tondiba leni bi nikpeliba den taani ki baa juogi laa maama po.

- ⁷ Ban den juogijuogi hali boncianla, Pieli den fii ki yedi ba: “N kpiiba, yi bani ke li waagi leni U Tienu n den gandi nni yi siiga, ke min yaa wangi bi nilanba o Laabaalɩŋamo maama, ke ban tuo ki daani.
- ⁸ U Tienu, yua n bani bi niba pala kuli den tieni bipo siedɩ wan den puni ba U Tienu Fuoma Yua nani wan den puni ti moko maama.
- ⁹ Waa den tieni gagidimaba tinba leni bani yaa siiga kelima o den ŋuudi ki ŋanbi bi moko yaa pala kelima ban den daani yeni po.
- ¹⁰ Lanwani be yaa po ke yi moandi ki baa biigi U Tienu, ki bua ki tuni bi ŋoadikaaba yaa tugili ke tinba leni ti yaajanba kuli n kaa den fidi ki tugi yaali.
- ¹¹ Ama, ti daani ke ti tindi kelima ti Diedo Jesu ŋanbili po, nani bani moko yeni.”
- ¹² Li nitaanli yeni kuli den ŋmini suo ki cengi Banabasa leni Polo n bi togidi U Tienu n den teni ke bi tieni yaa bancianma leni yaa bonlidikaala bi nilanba siiga.
- ¹³ Ban den maadi ki gbeni, Jaka den yedi:
- ¹⁴ “N kpiiba, cengi mani nni. Simono togidi U Tienu n den kpa noanli ki laa bi nilanba po maama, ki gandi bi siiga yaa niba n baa tie o nibuolu.
- ¹⁵ Laa maama taa leni bi sawalipuaba maama nani lan diani i Diani nni maama ki yedi:
- ¹⁶ ‹Lani yaa pendi, n baa goa ki cua Ki go sieni Dafidi diegu, yaagu n baa. N baa fiini ku diegbenbuona, Ki go maa ki sieni gu.
- ¹⁷ Lanwani yaa nisaaliba n sieni kuli baa lingi o Diedo, Bani min yini yaaba ke ban tua n niba yeni.
- ¹⁸ O Diedo, yua n tiendi wan jagi yaala, Hali yogu yeni n yedi yeni.› ”
- ¹⁹ Jaka den pugini ki yedi: “Lani yaa po min sua yaala tie ke tin da bili bi nilanba po yaala n pa, bani yaaba n lebidi ki ŋoadi U Tienu yeni.
- ²⁰ Ama tin diani ki waani ba ke ban kubi bi yula, ki da biidi bi yula ki je i buli padijiema kuli, ki go kubi bi yula leni mi conconma buoli, ki da ŋmani ti yansoadikaadi ki da ŋmani mi soama.
- ²¹ Kelima ki cili hali yogu li den pia dogu nni kuli yaaba n wangi Musa balimaama, kelima bi den cogi ma mi fuodima daali kuli li balimaama bangima diena nni.”
- ²² Lane Jesu tondiba leni bi nikpeliba leni Kilisiti n yini yaaba kuli den sua ke li pundi ban gandi bi siiga bi nitianba, ki soani ba ban yegi leni Polo leni Banabasa ki gedi Antiosa. Bi den gandi Jude ke bi yi o Basabasa, leni Silasa, bani bi kpiiba n den jigindi yaaba.

- 23 Bi den soani ba leni li tili ke li yedi: “Tinba, yi kpiiba, Jesu tondiba leni bi nikpeliba, ti fuondi yinba yaaba n tie nilanba ki tie ti kpiiba ki ye Antiosa, Sili, leni Silisi yaa diema nni kuli.
- 24 Ti gbadi ke ti siiga yaaba bi tianba den gedi yipo, tin ki den teni yaaba ñoabonliba kuli, ke bi ban maadi yi yaa maama n yagi yi yama ki jieni yi.
- 25 Li tie lani yaa po ke tikuli taani yanyenma ki sua ke li ñani tin gandi bi niba ki soani ba ban yegi leni ti buakaaba Banabasa leni Polo,
- 26 yaaba n den luni bi miana ti Diedo Jesu Kilisiti yaa yeli po.
- 27 Lani yaa po ti soani yikani Jude leni Silasa ke ban yaadi ki maadi yi tin diani yaala li naa tili nni.
- 28 U Tienu Fuoma Yua leni tinba kuli taa yanyenma ki sua ke li ñani tin da tuni yi tugitoali kali yaali n tie tiladi na.
- 29 Lani n tie yin kubi yi yula ki da je i buli padijiema ki da go ñmani mi soama, ki da ñmani ti yansoadikaadi, ki go kubi yi yula ki da conbi conconbuoluba kuli. Li baa ñani yipo yin yaa kubi yi yula ki da tieni lankuli. U Tienu n waani ti tiyaba!”
- 30 Lani Kilisiti n yini yaaba den cabi bi tondiba yeni ke bi guani Antiosa. Bi den teni li tili yaa niligu n den taani yeni.
- 31 Bi den cogi li ke li mangi ba ki go paagi bi pala.
- 32 Jude leni Silasa, yaaba n tie bani biba sawalipuaba, den tundi bi kpiiba ki paagi bi pala ke ban yaa se ke li pa li dandanli nni.
- 33 Ban den tieni likani danaba, bi kpiiba den cabi ba leni mi yanduanma ke ban lebidi ki guani yaaba n den soani bipo.
- 34 [Ama Silasa den sua ke li ñani wan go sedi likani waamu.]
- 35 Polo leni Banabasa den waagi Antiosa, bani leni nitoaba boncianla ki bangi ki go wangi o Diedo maama.
- 36 Danaba n den pendi, Polo den yedi Banabasa: “Tin guani tin den wangi o Diedo Laabaalinjamo yaa dogi nni kuli, ki ban le lan tie ti kpiiba po maama.”
- 37 Banabasa den bua ki taa Jan ban yi yua Maka wan yegi leni ba.
- 38 Ama Polo den sua ke laa pundi ban go taa yua n den paadi leni ba Panfili diema nni kaa go ciani ba bi tuonli nni.
- 39 Mi niama den tieni bi siiga hali ke bi paadi leni biyaba. Banabasa den taa Maka ki kua ku ñinbiagu ki duodi ki gedi Sipila kpendegili po.
- 40 Polo den gandi Silasa wan yegi leni o. Bi kpiiba den mia o Diedo wan yaa ñanbidi opo, ke o fii ki gedi.

41 O den goagoadi Sili diema leni Silisi yaa diema nni kuli ki pugindi Kilisiti nitaana li papaali.

Jesu Tondiba Tuona Tili 16

1 Polo den pundi Deba dogu nni ki suagi ki gedi Lisita yaa dogu nni. Lankani den pia n̄oadika yendo ke bi yi o Timote. O naa den tie Jufi ki tuo ki daani, o baa den tie Gileki.

2 Ti kpiiba yaaba n ye Lisita leni Ikoniyuma den tiendi Timote po yaa siedo n n̄ani.

3 Polo den bua ki taa Timote wan yegi leni o. Lani yaa po o den kuani o ku koanciagu kelima yaa Jufinba n ye laa gaanilindima yaa po, kelima bikuli den bani ke Timote baa tie Gileki.

4 Bi den goagoadi i dogi nni ki caagi Jesu tondiba leni Jelusalema nitaani n̄ikpeliba n den juogi ki bili yaala ke ban kubi la.

5 Lani Kilisiti nitaana den se li dandanli nni ke li pa ke a coali mo pugidi daali kuli.

6 U Tienu Fuoma Yua naa den puni ba u sanu ban kua Asi diema nni ki waani U Tienu maama. Lani yaa po bi den poandi Filiji diema leni Galati diema.

7 Ban den nagini Misi diema banlu, bi den moandi ki baa kua Bitini diema nni, ama Jesu Fuoma den yie bipo.

8 Lane bi den pendi Misi ki gedi Tilowasa dogu nni.

9 Ku ñiagu, Polo den laa li bonlekaala nni laa ke Maseduana diema yua se o kani ki miadi o ki tua: “Dan duodi ki cua Maseduana po ne ki todi ti.”

10 Polo n den laa li bonlekaala yeni, tontoni ti den lingi yaa ñinbiagu n baa gedi ti Maseduana, kelima ti den sua ke U Tienu yini ti tin ban yaa wangi o Laabaalin̄amo lankane.

11 Ti den kua ku ñinbiagu nni ki ñani Tilowasa ki duodi ki cubini ki pundi Samotasa kpendegili. Lan den fii ki fa ti go den kua ku ñinbiagu nni ki duodi ki gedi Maseduana dogu Neyapolisa.

12 Ti den fii lankani ki cuoni ki gedi Filipa dogu nni yu n den tie Maseduana cagiyenli nni dogu ki tie Loma yaaba n den diedi naani. Ti den kali likani danaba.

13 Mi fuodima daali, ti den ñani yaa bilinciamu n lindi u dogu yeni buliñoajabu kani ki gedi li kpenjaali po, kelima ti den tama ke Jufinba jaandi kaanu ye lanpo. Ti den kali ki maadi leni yaa puoba n taani likani.

- 14 Bi siiga poyendo den ye, yua n den fangi U Tienu, ke bi yi o Lidi. O den tie Tiatila dogu yua, ki tie kpendo ki kuadi yaa caba n moani ke a dunga pa. O Diedo den luodi o pali ke o tuo ki ga Polo n maadi yaa maama.
- 15 Tin den batisi o, wani leni o deni yaaba kuli, o den mia ti ki yedi: “Yi yaa sua ke n dugi o Diedo po moamoani, yin kua mani ki yaa ye n diegu nni.” Wan den tigrini ti maama po ti den tuo.
- 16 Dayenli ke ti go den caa i jaandi kaanu yeni, o potuado den tuogi ti ke yaa cicibiadiga n teni ke o bu ku baagu den ye o niinni ki teni ke o canbaanba baadi i ligi boncianla kelima o den bu ku baagu bi niba po.
- 17 O den cili ki nua Polo leni tikuli ki tangi: “Yaa jaba n tie na tie U Tienu yua n ye hali Tanpojoma naacenba. Bi wangi yi U Tienu tindima sanu maama.”
- 18 O den tiendi yeni dana boncianla ke li yagi Polo yama boncianla hali ke o den ti jigidi ki maadi leni ki cicibiadiga ki yedi: “Jesu Kilisiti yeli po, n yedi a, nan ña o niinni ki na o.” Lanyogunu liga ki den ñani ki na o.
- 19 O potuado danba n den laa ke yaala n baa kpendinni bipo i ligi yeni gbeni, bi den cuo Polo leni Silasa ki fuli ki gedini ba ki daaga po u dogu bujiaba kani.
- 20 Bani mo den gedini ba u dogu yudancianba kani ki yedi: “Bi naa jaba yagi ti dogu yaaba yama.
- 21 Bi tie Jufinba ki wangi ti yaa bogida n kua tipo, tinba Loma yaaba n kan tuo ya, ki kan tieni a mo.”
- 22 Ku niligu moko den taani leni ba ki tuogi leni Polo leni Silasa. Lane bi yudancianba den teni ke bi landi bi tiadi ki pua ba i baliji.
- 23 Ban den puapua ba boncianla, bi den kuani ba li kpaadidieli nni ki puogi li kpaadidieli jiidika wan yaa gu ba bonnanla.
- 24 O jiidika yeni n den gbadi laa maama, o den kuani ba li kpaadidieli tugu nni ki kpaabi taana ti kpaadi.
- 25 Lan den bua ki pundi ku yagisiigu, Polo leni Silasa den jaandi ki go yiini i yani ki pagi U Tienu, ke a kpaada cengi.
- 26 Lanyogunu lanyogunu mi tindigibicianma den tieni hali ke li kpaadidieli tanpuuna kuli begibi. Lanyogunu liga a buliñoana kuli den luodi. Yaa kuseseli n luo a kpaada kuli den loti.
- 27 Li kpaadidieli jiidika den fundi. Wan den laa ke li kpaadidieli buliñoana kuli ya, o den tama ke a kpaada sani, ke o noadi o jugisiega ki baa kpa o yuli.
- 28 Ama Polo den tiani: “Da tieni a yuli liba kelima tikuli ye ne.”
- 29 O jiidika yeni den teni ke bi cuani opo ki fidisanga, ke o sani ki kua Polo leni Silasa n ye naankani ki jie hali ki digibi, ki gbaani bi nintuali.

- 30 O den ñani ba niinpo ki yedi ba: “N danba, n baa tieni be ki tindi nni?”
- 31 Bi den yedi o: “Daani o Diedo Jesu a baa tindi, fini leni a diegu yaaba kuli.”
- 32 Lani bi den waani o O Diedo Laabaalinamo, wani leni yaaba n den ye o deni kuli.
- 33 Lanyogunu, ku ñiagu yeni liga, o den gedini ba ki ñuudi bi nala. Lanyogunu bi den batisi o, wani leni o diegu yaaba kuli.
- 34 O den kuani ba o dieli nni ki puni ba mi jiema. Wani leni o deni yaaba kuli pala den mangi hali boncianla kelima bi den tuo ki daani U Tienu.
- 35 Lan den fii ki fa, bi yudancianba den soani a minteela yudanba li kpaadidieli jiidika kani ki yedi o: “Faabi bi jaba yeni.”
- 36 O den togidi Polo laa maama ki yedi o: “Bi yudancianba soani ke min faabi yi. Lanwani yin fii ki ña ki gedi leni mi yanduanma.”
- 37 Ama Polo den yedi a minteela: “Bi den pua tinba Loma yaaba i gbiami bi niba nintuali ki naa kpa jia leni ti ti buudi ka no, ki go kuani ti li kpaadidieli nni. Moala bi bua ki ñani ti ñasiili nni. Li kan tuo ki tieni yeni, se ban cua biba ki faabi ti.”
- 38 A minteela yudanba den ban togidi bi yudancianba laa maama. Ban den gbadi ke bi tie Loma yaaba, ti jawaandi den cuo ba.
- 39 Bi den cua ki mia ba sugili ki ciani ki ñani ba li kpaadidieli nni ki mia ba ban ña u dogu nni.
- 40 Polo leni Silasa n ñani li kpaadidieli nni, bi den guani Lidi denpo. Bi den laa ti kpiiba likani ki paagi bi pala, ki ñani likani ki suagi liiga.

Jesu Tondiba Tuona Tili 17

- 1 Bi den tagini ki ñani Amifipolisi dogu nni, leni Apoloni dogu nni, ki ban pundi Tesalonika. Jufinba den pia li balimaama bangima dieli likani.
- 2 Polo den kua lienni ki taani leni ba nani wan den maani ki tiendi maama. Mi fuodima dana, dana taa o den boe leni ba yaala n diani i Diani nni.
- 3 O den bundi ki doagidi ke li tie tiladi ke U Tienu n Gandi Yua n le fala ki kpe ki go fii bi tinkpiba siiga. O den yedi ba: “Min wangi yi Jesu yua yaa maama na, wani n tie U Tienu n Gandi Yua yeni.”
- 4 Bi siiga bi tianba den tuo ki ga laa maama ki taani Polo leni Silasa po. Gileka yaaba siiga moko yaaba n fangi U Tienu leni yaa puoba n den pia ti kpiagidi yaa siiga, boncianla den tuo ki ga laa maama.
- 5 Ama li nunponli den cuo Jufinba ke bi taani bi nibiadiba yaaba n puagi kaa pia fuoma, ke bi fiini ku niligu pala ke bi fiini ku fuugu u dogu nni. Bi den gedi

Jasono denpo ki baa woli Polo leni Silasa, ki bua ki ñani ba ki sieni ku niligu nintuali.

⁶ Ban kaa den laa ba, bi den cuo Jasono leni ti kpiiba bi tianba ki fuli ki gedini ba u dogu yudanba po ki tiani ki yedi: “Bi jaba na yaaba n yagini ñanduna kuli yama cua ne, ke Jasono ga bi cangu.

⁷ Bikuli yie Sesa balimaama, ki yedi ke baditoa ye ke bi yi o Jesu.”

⁸ Laa maama den yagi ku niligu leni u dogu yudanba kuli yama.

⁹ U dogu yudanba den teni ke Jasono leni o lieba pani i ligi ke bi ña ba.

¹⁰ Ku ñiagu n den bii yaa yogunu, ti kpiiba den gedini Polo leni Silasa Bele dogu po. Ban den pundi likani, bi den gedi Jufinba n taagi yaa balimaama bangima dieli kani.

¹¹ Yaa Jufinba n ye laa dogu nni den tie nimoanba ki cie Tesalonika yaaba. Bi den kuani bi yama ki ga U Tienu maama, ki lingilingi daali kuli i Diani nni ki baa le ban wangi ba yaala yaa tie moamoani.

¹² Bi siiga boncianla leni Gileka yaaba siiga moko yaa puoba n pia ti kpiagidi leni bi jaba boncianla den tuo ki daani.

¹³ Ama Tesalonika yaa Jufinba n den gbadi ke Polo wangi Bele yaaba moko U Tienu maama, bi den cua likani ki yagi ku niligu yama ki fiini bi pala.

¹⁴ Lanwani ti kpiiba den gedini Polo lanyogunu mi ñincianma po. Ama Silasa leni Timote den sedi Bele.

¹⁵ Yaaba n piadi Polo den pundi o Atena dogu nni ki lebidi ki guani Bele ki ban waani Silasa leni Timote ke Polo yedi ban ñoadi o tontoni.

¹⁶ Polo n den gu o lieba Atena, o den laa ke laa dogu nni gbie i buli nannana ke o yama den yagi boncianla.

¹⁷ Lani yaa po o den yen kua li balimaama bangima dieli nni ki boe leni Jufinba leni yaa nilanba n fangi U Tienu. Daali kuli o go den boe ki daaga nni mo leni wan togidi yaaba likani kuli.

¹⁸ Yaa yanfodanba n den ñua Epikule bangima bi tianba, leni yaaba n den ñua bangitoama ke bi yi ba Sitoysisieninba bi tianba den taani ki nia leni Polo. Bine den tua: “O maciandaano na bua ki yedi be?” Bine mo n yaa tua: “Li naani ke o bua ki maadi bucaaniba yaa maama.” Bi den yedi yeni kelima Polo den wangi ba Jesu Laabaalinjamo leni bi tinkpiba fiima yaa maama.

¹⁹ Lane bi den taa Polo ki gedini o u dogu nikpeliba nitaanli po, yaala n maani ki taagi Aleyopaja juali kani. Bi den yedi o: “Naani ti baa baa ki bandi ñan maadi yaa bangipanma yeni bi?”

²⁰ A teni ke ti gbadi li boncanla. Lanwani ti bua ki bandi laa maama n bua ki yedi yaala.”

- 21 Li den sua ke Atena dotieba leni yaa canba n ye likani kuli, naa den tiendi bontoala kali ki maadi yaaka ki cengi li boncanla bi lieba kani.
- 22 Polo den fii ki sedi Aleyopaja nitaanli siiga ki yedi: “Atena yaaba, n laa ke yi kuani yi yama mi jaanma nni hali boncianla.
- 23 Min goagoadi u naa dogu nni, n laa yin pia yaa buli kuli ki padi a pada ki kpiagidi yi. N go laa baa padibinbinyenli po yaa diani n tie na: <Line n tie tin kaa bani yaa Tienu po.> To, yin kpiagi yua kaa bani o yeni, n wangi yi o yaa maame.
- 24 U Tienu yua n den tagi tanpoli leni n̄anduna leni yaala n ye lienni kuli, wani yua n die tanpoli po leni ki tinga nni kuli, o yekaanu naa tie bi nisaaliba n maa yaa jaandiena nni ka.
- 25 Waa pia yaaba n tuuni opo nani o luo bonlaba ka, kelima wani n puuni bi niba kuli ke bi ye ki fo ki pia ban pia yaala kuli.
- 26 O den tagi jayendo ki teni ke n̄anduna nibuoli kuli n̄ani o kani, ki go teni ke bi yayadi ki ye ki tinga kuli nni. Hali ban daa den ye, o den bili ban baa ye yaa yogunu leni ban baa ye naankani.
- 27 O den tieni yeni kelima o bua ban lingi wani o Diedo, ke daalinba, bi yaa baaliti ki lingi o, bi baa le o. Moamoani waa foagi leni ti siiga oba kuli.
- 28 Kelima <ti fuoma leni ti cenli leni ti yema kuli ye kelima wani U Tienu yaa po.> Yi yaa baantiadi moko bi tianba yedi line: <Ti moko tie o bila.>
- 29 Lani yaa po, kelima ti tie U Tienu bila, laa pundi tin yaa tama ke wani U Tienu naani leni bi nisaaliba n fidi ki taa wula, yaaka n̄anjilifa, yaaka li tanli ki tagi yaa nannanli kelima bi banma leni bi yanfuoma po.
- 30 U yogunkpelu U Tienu ki den coadi bi niba yanpiima, ama moala o wangi bi niba kuli i kaani kuli ke bikuli n lebidi bi yama.
- 31 Kelima wani U Tienu bili ti buudi daali, wan baa bu leni n̄anduna yaaba kuli yaa daali leni mi teginma. O gandi o nilo ki bili ke o baa jia laa buudi. O saa i moamoani ke li baa tieni yeni leni wan fiini laa nilo bi tinkpiba siiga yeni.”
- 32 Atena yaaba n den gbadi ke Polo maadi bi tinkpiba fiima maama, bine den n̄uadi o, bine mo n yedi: “Ti go baa cengi a cima datoali.”
- 33 Lani Polo den n̄ani bi nitaanli siiga.
- 34 Bi nitianba den taani Polo po ki tuo ki daani. Bi siiga yendo den tie Aleyopaja nitaanli yua ki yi Denisa, yendo mo den tie pua ki yi Damalisa. Nitoaba moko den ye.

Jesu Tondiba Tuona Tili 18

- 1 Lani yaa puoli Polo den fii Atena ki gedi Kolinta.

- ² Lankani o den laa Jufi yendo ke bi yi o Akilasa. O den mali Ponta diema nni ama Polo n laa o yaa yogunu li sua ke o ñani Itali diema nni, wani leni o pua Pilisila, ki cua Kolinta kelima Loma badiciamo Kiloda den bili ke Jufinba kuli n ña Loma. Polo den gedi ki ye bi deni
- ³ ki taani leni ba ki tuuni, kelima bikuli den taa tuonyenli ki tie a gbandiena yaa jabida.
- ⁴ U Tienu fuodima daali kuli Polo den caa li balimaama bangima dieli nni ki maadi leni Jufinba leni Gilekinba kuli, ki moandi ke ban tuo ke o Laabaalinjamo tie moamoani.
- ⁵ Ama Silasa leni Timote n den ñani Maseduana ki cua, Polo den cedi wan tuuni yaa tuonli kuli ki taa o yogunu kuli ki wangi U Tienu maama, ki tiendi Jufinba po siedi ke Jesu tie U Tienu n Gandi Yua.
- ⁶ Ama Jufinba n den nia Polo maama ki sugidi o, o den yoagi o tiadi ki yedi ba: “Yi soama n goa ki wuli yi yula po. Mii pia lienni tagiliba kuli. Dinla liiga n baa caa ki wangi bi nilanbe o Laabaalinjamo.”
- ⁷ O den ñani li balimaama bangima dieli nni, ki gedi ki kua ban yi yua Titusa Jusitusa dieli nni, yaali n baali li balimaama bangima dieli. Jusitusa yeni den tie yua n fangi U Tienu.
- ⁸ Li balimaama bangima dieli yudaano, ban yi yua Kilisipusa, leni o deni yaaba kuli, den tuo ki daani o Diedo. Kolinta yaaba boncianla moko den cengi Polo maama, ki tuo ki daani ke bi batisi ba.
- ⁹ Ñayengu o Diedo den yedi Polo ti dangidi nni: “Da jie liba, ñan yaa maadi ki da ñmini,
- ¹⁰ kelima n ye leni a. Oba kan sii ña ki tieni a yaala n bia, kelima n pia bi niba boncianla yaa dogu n tie na niinni.”
- ¹¹ Lane Polo den tieni Kolinta yaaba siiga binli leni ñmaali luoba ki bangi bi niba U Tienu maama.
- ¹² Galiyo n den tie Akayi diema gufeneeli yaa yogunu, Jufinba den taani ki tu ñoabu ki yie Polo po ki gedin o gufeneeli yeni bujiakaanu kani ki yedi:
- ¹³ “Yaa ja n tie na bangi bi niba ki go tigrini ba ke ban lebidi ki ñoadi U Tienu nani li balimaama n ki bili maama.”
- ¹⁴ Polo n den bua ki yaadi ki maadi yaa yogunu, Galiyo den yedi Jufinba: “Li yaa bi tie ke yi maadi tagili maama yaaka biicianliba maama ki cuani n kani, n bi baa juuni ki cengi yi maama.
- ¹⁵ Ama li yaa tie ke yi nia mi maama po leni a yela po leni yin ñua yaa balimaama po, li ñua yinba, mii bua ki bu ti buudi laa maama po.”
- ¹⁶ Wan den yedi yeni o den deli ki ñani ba u bujiakaanu kani.

- 17** Lani bikuli den cuo Sositena, li balimaama bangima dieli yudaano, ki pua o u bujiakaanu kani. Galiyo yama naa den yagini lipo.
- 18** Polo go den kali Kolinta ke li waagi. Lani n pendi o den cabi o kpiiba ki fii, wani leni Pilisila leni Akilasa, ki kua ku ñinbiagu nni ki caa Sili diema. O den cedi ke bi kuo o Sankile dogu nni, kelima o den niani U Tienu u ñoanianu.
- 19** Bi den kpa pundi Efesa, Polo n den baa ña Pilisila leni Akilasa naani. O den kua li balimaama bangima dieli nni ki maadi leni Jufinba.
- 20** Bi den mia o wan sedi leni ba yogunuba, ama waa den tuo.
- 21** O den cabi ba ki yedi: [“Mi jaanma yogunu bua ki pundi ke li tie tiladi min yaa ye Jelusalema ki jaani yaa jaanma n kpendi na.] Li yaa tie ke U Tienu bua, n baa goa ki cua yikani.”
- 22** Lani o go den kua ku ñinbiagu nni ki ñani Efesa ki suagi ki duodi ki gedi Sesale. Wan den pundi Sesale o den ñani ku ñinbiagu nni ki do ki gedi ki fuondi Kilisiti n yini yaaba, ki jiidi ki gedi Antiosa.
- 23** Polo n den tieni likani yogunuba, o den fii ki goagoadi Galati leni Filiji diema nni, ki paagi bi ñoadikaaba pala li dandanli nni.
- 24** Laa yogunu Jufi yendo yua den tie Alesandili dogu yua ke bi yi o Apolosa den cua Efesa. O den bani mi maama, ki go bani i Diani hali bonñanla.
- 25** Bi den bangi o o Diedo Jesu sanñoadima ke o maadi leni li yankuali ki bangi Jesu maama ke li tiegi. Leni lankuli waa den bani batisitoama maama, kali Jan yaama.
- 26** Wan den cua Efesa yeni o den cili ki maadi li balimaama bangima dieli nni leni li papaali. Akilasa leni Pilisila n den gbadi o maama, bi den taa o ki gedinu o bi denpo, ki doagidi opo U Tienu sanñoadima maama ke o bandi ma ki pugini.
- 27** Wan den bua ki gedi Akayi diema, o kpiiba yaaba n ye Efesa den waani o wan moandi. Bi go den diani li tili bi ñoadikaaba yaaba n ye Akayi po, ke ban ga o cangu bonñanla. Apolosa n den pundi Akayi, o den todi hali bonñanla yaaba n tuo ki daani Jesu kelima U Tienu ñanbili po.
- 28** O den nia leni Jufinba leni u paalu bi niba kuli nintuali ki waani i Diani nni ke Jesu tie U Tienu n Gandi Yua.

Jesu Tondiba Tuona Tili 19

- 1** Apolosa n den ye Kolinta yaa yogunu, Polo den tagi ki poandi Asi diema yaama n pia a juana ki pundi Efesa. O den laa bi ñoadikaaba bi tianba likani,
- 2** ki buali ba: “Yin den daani yaa yogunu, naani yi den baa U Tienu Fuoma Yua bi?” Bi den goa ki yedi o: “Ti daa gbadi ke U Tienu Fuoma Yua ye moko.”

- 3 O den yedi ba: “Bi nan den batisi yi mi laa batisime?” Bi den goa ki yedi o: “Jan yaa batisima.”
- 4 Polo den yedi: “Jan den batisi yaaba n den lebidi bi yama, ki go yedi ban tuo ki daani yua n baa yuandi ki cua o puoli, lani n tie Jesu.”
- 5 Ban den gbadi lani, bi den tuo ke bi batisi ba o Diedo Jesu yeli nni.
- 6 Polo den maani bipo o nii, ke U Tienu Fuoma Yua jiidi bipo ke bi maadi mi malanma ki pua sawali.
- 7 Bikuli den bua ki pundi piiga n jaba lie.
- 8 Polo den caa li balimaama bangima dieli nni ki maadi ba leni li papaali hali ŋmaali taa, ki moandi ban tuo ki ga U Tienu diema maama fuuli.
- 9 Ama bi tianba pala den juagi, baa tuo ki ga o maama ke mi tie moamoani. Bi go den sugidi o Diedo Jesu sanŋoadima bi niba kuli nintuali. Lani yaa po Polo den ŋa ba ki taa bi ŋoadikaaba ki piadi ki maadi leni ba Tilanusa cogidieli nni.
- 10 Polo den caa likani daali kuli ki maadi leni bi niba hali bina lie hali ke yaaba n ye Asi nni kuli, Jufinba leni Gilekinba kuli, den gbadi o Diedo maama.
- 11 U Tienu den teni ke Polo tiendi leni o nii bi niba siiga yaa bancianma n pia li pakili.
- 12 Baa bi yaa den taa yaa tiayiekaadi yaaka yaa cabimu n sii Polo ki maani a yama po, kali bi yiani n kagidi bipo. Mu cicibiadimu mo den ña ban ye yaaba yaa niinni.
- 13 Jufinba bi tianba den ye ki goadi ki deli mu cicibiadimu bi niba kani. Bi den moandi ki baa taa o Diedo Jesu yeli ki maadi mu cicibiadimu danba ki yedi mu cicibiadimu: “Kelima Jesu yeli po, Polo n wangi yua yaa maama, n yedi yi yin ña bi naa niba niinni.”
- 14 Yaaba n den tiendi yeni den tie bi kopadicianba yudanba siiga yendo ke bi yi o Sefa yaa bijaba. Bi den tie niba lele.
- 15 Ki cicibiadiga den goa ki yedi ba: “N bani Jesu, n bani Polo mo n tie yua, ama yinba, yi tie ŋmenba?”
- 16 Lani ki cicibiadiga n ye yaa ja niinni den bibi ba ki paadi bikuli leni u paalu, ki poagili ba ke bi ñani li dieli nni ki poagilipoagili ki sani mubima.
- 17 Jufinba leni Gilekinba yaaba n ye Efesa kuli den gbadi li laabaalo ke ti jawaandi cuo bikuli boncianla. O Diedo Jesu yeli den baa ti kpiagiciandi.
- 18 Yaaba n den tuo ki daani siiga boncianla den kpendi ki togidi bi niba nintuali ban den tieni yaala.

- 19 Bi siiga, i ñoagibiadi danba boncianla den cuani bi tila ki sia ña mi fantama nni bi niba kuli nintuali. Bi den coadi a tila yeni kuli dunga ki sua ke li bua ki pundi kujapiena tudapiimuu (50 000).
- 20 Yeni yaa po o Diedo maama den yayadi leni u paalu ki pugidi.
- 21 Lani n den tieni ki pendi, Polo den jagi ki bili ke o baa tagi ki poandi Maseduana leni Akayi ki gedi Jelusalema. O den yedi: “N yaa gedi laa diema kuli, li tie tiladi min yuandi ki gedi ki ban le Loma moko.”
- 22 O den soani o todikaaba siiga niba lie, Timote leni Elasita, Maseduana po, wani oba go den kali danaba Asi nni.
- 23 Laa yogunu mi janjancianma den fii Efesa po kelima o Diedo sannoadima po.
- 24 O maano den ye ki yi Demetilusa, ki duadi Atemisa jaandieli nannana leni ñanjilifa, ki kuadi ki teni ke o tuonsoanba den baa li baali boncianla ku maagu yeni po.
- 25 O den yini o tuonsoanba leni yaaba n tuuni ku maagu tuonli kuli, ki yedi ba: “Yikuli bani ke ti baali ña ku maagu na niinne.
- 26 Yi nan laa ki go gbadi Polo yeni n tiendi yaala. O yedi ke bi niba n tagi yaa buli leni bi nii naa tie bonmoanla. O teni ke bi niba boncianla ga o maama ki yaadi, baa go ñua i buli, laa tie nekanba Efesa niinni bebe ka, li bua ki yaa tie yene Asi kuli nni.
- 27 Li fidi ke bi niba baa fali ti tuonli yaali n tie ti loagu na. Laa tie lani bebe ka, li go baa fidi ke ti bupua Atemisa yua n pia ti kpiagiciandi yaa dieli kpiagidi n bodi. Li go baa teni Asi yaaba leni ñanduna yaaba kuli n jigindi wani yua yaa jigidi kuli n bodi.”
- 28 Ban den gbadi laa maama, bi pala den beni ke bi cili ki tangi ki tua: “Efesa yaaba bupua Atemisa pia ti kpiagidi.”
- 29 U dogu yaaba kuli yama den lengidi. Bi den cuo Gayusa leni Alisitaka, Polo yegininlieba, Maseduana yaaba yeni, ki fuli ba ki jaligi ki gedini ba u taankaanu kani.
- 30 Polo den bua ki gedi likani ki maadi li nitaanli yeni, ama bi ñoadikaaba den yie opo.
- 31 Baa Asi bali danba siiga bi tianba yaaba n tie Polo danlinba den soani o kani ki tundi o ke wan da gedi li nitaanli yeni po.
- 32 Li nitaanli yeni den tiendi ku fuugu, bine den pia bi yaa fuugu, ke bine mo pia bi yaagu, bi yama kuli den lengidi, boncianla ki den bani ban taani yaala yaa po.

33 Bi nitianba den ñani Alesanda ku niligu siiga, ke Jufinba den tudi o ke wan sedi bikuli nintuali. O den tia baa o nuu ke ban cengi wan baa maadi yaala ki ga o yuli.

34 Ban den bandi ke o tie Jufi, bikuli den taani mayenma, ki tangi ki tua: “Efesa yaaba bupua Atemisa n pia ti kpiagidi.” Bi den waagi ki tangi yeni hali leedo lie.

35 Lanwani Efesa dogu yudaano ñoaliebu den teni ke li nitaanli suoni, ke o yedi ba: “Efesa yaaba, ñme ye kaa bani ke u dociamu Efesa na kubi Atemisa yaa bupua n pia ti kpiagiciandi yaa dieli, leni o nannanli yaali den ñani tanpoli ki baa?”

36 Lan ki pia niama yeni, li ñani yin jiini yi yama ki da tieni liba leni mi yanjegibima.

37 Yi cuani yaa jaba n tie na, yaaba n kaa suni liba yi budiena nni, baa sugi yi bupua mo.

38 Lanwani li yaa tie ke Demetilusa leni o tuonsoanlieba pia mi maama leni niloba, ti buudi dana ye, bi bujiaba mo ye. Ban maadi ban pia yaa maama leni biyaba bi nintuali.

39 Yi yaa go pia matoama, mi baa jia yaa nitaanli n pia li sanu kani.

40 Li baa fidi ban ti jaligi ti ki yedi ke dinla fuugu na tie bali yiema, kelima ti kan fidi ki waani yin taani yaala yaa po.” Wan den yedi yeni, o den cabi li nitaanli.

Jesu Tondiba Tuona Tili 20

1 Laa fuugu n den suoni, Polo go den yini bi ñoadikaaba ki paagi bi pala ki cabi ba, ki fii ki gedi Maseduana.

2 O den poandi mi diema yeni niinni, ki maadi ki paagidi bi niba pala boncianla, ki suagi ki gedi Gilesi diema nni.

3 O den tieni likani ñmaali taa. Wan den bogini ki baa kua ku ñinbiagu nni ki gedi Sili diema, o den bandi ke Jufinba luni o i janbi ki bua ki cuo o. Lani yaa po o den jagi ke o baa lebidi ki tagi Maseduana.

4 Yaaba n yegi leni o den tie Bele yua Pilusa bijua Sopate, Tesalonika yaaba Alisitaka, Segondusi, Deba yua Gayusa, Timote, Asi yaaba Tikika leni Tilofima.

5 Bi den ga ti liiga ki gedi Tilowasa ki guudi ti li kani.

6 Yaa dupen n ki pia dabinli jaanma dana n den pendi, ti den kua ku ñinbiagu nni Filipa dogu nni, ki tieni dana muu ki nandi ti lieba yeni Tilowasa. Ti den tieni likani dana lele.

- 7 A danleleeda cilima daali, ti den taani ki baa cabidi dupen kelima Polo den jagi ke o baa fa ki fii. Lani yaa po o den maadi ki waagi ki pundi hali ku yagisiigu.
- 8 Mu fidisanmu den yaba boncianla tin den taani yaa dietuadili nni.
- 9 O jawaalo den ye likani ki yi Yutikusa, ki ka li bonli po. Polo n den waagi ki maadi yeni, mi guama den gbadi o jawaalo yeni ke o ñani li dietuaditaali po ki baa tiipo. Bi den yua o ki sua ke o kpe.
- 10 Polo den jiidi ki buani opo ki tandi o buadi ki soagi o ki yedi: “Da jie mani, o fo.”
- 11 Lani Polo den goa ki doni li dietuadili po ki cabidi dupen ki dini, ki go waagi ki maadi leni ba hali ke li fandi. Lanwani o den cabi ba ki gedi.
- 12 Bi den kunninni o jawaalo yeni o denpo ke o fo. Li den baagi ba boncianla.
- 13 Ama tinba, ti den ga Polo liiga ki kua ku ñinbiagu nni ki gedi Asoso, tin den baa guudi Polo naankani kelima o den baa cuoni o taana.
- 14 Polo n den nandi ti Asoso, o den kua tin ye yaa ñinbiagu nni ke ti yegi ki gedi Mitilena.
- 15 Ti den suagi liiga ki duodi ki gedi. Lan den fii ki fa ti den bali Kiyosa ki pendi. Li dalieli ti go den bali Samoso. Li dataali ti den pundi Mile.
- 16 Tin den pendi Efesa, tii sedi kelima Polo den jagi ke o kan go waagi Asi nni. O den jaligi yeni kelima o den bua ki pundi Jelusalema li Dapiimuuli jaanma yogunu, li yaa baa fidi.
- 17 Polo n den ye Mile yeni, o den soani Efesa ban yini Kilisiti n yini yaaba nikpeliba.
- 18 Ban den cua o kani o den yedi ba: “Yi bani n tagu n den tie maama kuli yi siiga hali min den kpa kua Asi nni yaa yogunu.
- 19 Yi bani ke n den tuuni o Diedo po leni li yumiinli leni ti ninsiidi, ki go laa fala kelima Jufinba n den lu yaa janbi ki bua ki cuo nni yaa po.
- 20 Yi go bani ke min wangi yi o Laabaalinjamo ki go bangi yi a sala nni leni yi diedi nni kuli, mii den wuoni yi yaala n baa ñani yipo kuli.
- 21 N den wangi Jufinba leni Gilekinba kuli ke ban lebidi bi yama U Tienu po, ki tuo ki daani ti Diedo Jesu.
- 22 Moala n tuo U Tienu Fuoma tigini, ki caani nni Jelusalema ki naa bani yaala n baan tieni nni lipo,
- 23 kali bonyenla, min gedi yaa dogi kuli U Tienu Fuoma Yua yen wangi nni ke ti kpaadi leni fala bili ki gu nni.

- 24 Ama mii nua n miali ke li tie bonmoanla, yaala n pia npo mayuli tie ke min fidi ki pundi n nuama bianu, ki dudi o Diedo Jesu n puogi nni yaa tuonli. Lani n tie, ki yaa wangi U Tienu njanbili yaa Laabaalinjamo.
- 25 Ama moala, yinba min den lindi yaaba siiga, ki wangi yi U Tienu diema maama yeni, n bani ke yi kan go le n nunga.
- 26 Li tie lani yaa po ke n kadi ki waani yi dinla, ke yi siiga oba kuli soama ki go maa n yuli po,
- 27 kelima n waani yi U Tienu yanjagili kuli, mii wuoni liba.
- 28 Yin yaa fangi mani yi yula po ki go yaa gu u yankulu kuli, yu n tie Kilisiti n yini yaaba, U Tienu Fuoma Yua n kaani yi yaaba yaa siiga ke yin yaa tie bi gobidikaaba, ki tie nani bi yankpaaba ki yaa kpa U Tienu nitaanli yaaba, wan da yaaba leni o soaceli.
- 29 N bani ke n yaa fii, yaaba n tie nani i fuasangbanbiadi yeni baa kua yi siiga. Bi kan cedi u yankulu.
- 30 Baa yi siiga bi nitianba baa ti fii ki golini mi mamooanma, ki bua ki dadi bi njoadikaaba bi yula po.
- 31 Lani yaa po yin yaa gu mani ki yaa tiani ke hali bina taa banlu n tuodi ki tundi yi siiga nni yua kuli leni ti ninsiidi ku n̄iagu leni u yensiinu kuli, mii cedi.
- 32 Moala n taa yi ki piani U Tienu leni o njanbili maama, yaama n baa fidi ki teni yin yaa kpedi ki paagidi o sanjoadima nni, ki go teni yin baa u biinu wan bili yaa njalimani o nigagidiŋanba kuli po.
- 33 Mii den kuani n yama oba kuli ligi nni, yaaka o wula nni, yaaka o tiadi nni.
- 34 Yinba yiba bani ke n den tuuni leni n nii na ki baadi min luo yaala kuli ki go baadi n yieninlieba n luo yaala.
- 35 N den waani li bonla kuli nni ke yi baa tuuni yene ki todi a tadima, ki tiadi o Diedo Jesu n den maadi yaa maama: «Ki pa bu paabu pia li pamanli ki cie ki ga bu.» “
- 36 Polo n den yedi lani yeni, o den gbaani ki taani ki jaandi leni bikuli.
- 37 Bikuli den buudi boncianla, ki gobini Polo leni mi buama.
- 38 Yaala n den biidi bi pala ki cie tie ke o yedi ke bi kan go le o nunga. Bi den piadi o hali ku n̄inbiagu kani.

Jesu Tondiba Tuona Tili 21

- 1 Ti den paadi leni ba ki kua ku n̄inbiagu nni, ki teli Koso. Lan den fii ki fa ti den suagi liiga ki pundi Lode. Ti go den fii likani ki gedi Patala.

- ² Laa dogu nne ke ti den laa yaa ñinbiagu n baa duodi ki gedi Fenisi diema. Ti den kua ku niinni ki duodi ki caa.
- ³ Tin den laa Sipila diema, ti den bali ki ña ma ti ganu po ki teli Sili ñinkunu ki pundi ki sedi Tili dogu nni. Tin den ye yaa ñinbiagu nni den baa jiini ku tuga likani.
- ⁴ Ti den lingi ki laa bi ñoadikaaba likani ki kali leni ba dana lele. U Tienu Fuoma den doagidi bipo ke ban waani Polo ke wan da gedi Jelusalema.
- ⁵ Ti fiima daali n den pundi ti den fii. Bani leni bi puoba leni bi bila kuli den piadi ti hali ki ñani ti u dogu nni. Ti den gbaani u ñinkunu ki jaandi.
- ⁶ Tin den cabi tiyaba, ti den kua ku ñinbiagu nni, ke bi mo lebidi ki kuni.
- ⁷ Ti den fii Tili yeni ki suagi ki gedi Pitoleme. Lankani ke ti sancenli mi ñincianma nni de sedi. Ti den fuondi ti kpiiba yaaba n ye likani ki sedi leni ba dayenli.
- ⁸ Lan den fii ki fa ti go den fii ki gedi Sesale. Lankani ti den cani Filipi, o Laabaalinamo wangika, ban den gandi yaa nileleediba siiga yendo.
- ⁹ O den pia bisiaba naa, ke bi tie powandiana, ke bi moko den pua sawali.
- ¹⁰ Tin den ye likani danaba, o sawalipualo, ban yi yua Agabusa, den ñani Jude ki cua tikani.
- ¹¹ O den taa Polo gbanñagidigu ki loli wani oba yaa taana leni o nii kuli ki yedi: “U Tienu Fuoma Yua yedi ke Jufinba baa loli ku gbanñagidigu na daano nanda yo Jelusalema, ki teni o bi nilanba nuu nni.”
- ¹² Tin den gbadi laa maama, tinba leni likani yaaba kuli den mia Polo ke wan da gedi Jelusalema.
- ¹³ O den goa ki yedi: “Yi tiendi be n yeni ki buudi ki bua ki biidi n pali? N baa tuo ban loli nni, baa ki kpa nni moko, o Diedo Jesu yeli po, Jelusalema po.”
- ¹⁴ Wan kaa den tuo ti tundi kaa lebidi o yama yeni, ti den cedi ki yedi: “Ti Diedo yanbuama n tieni.”
- ¹⁵ Laa dana n den pendi ti den bogini ti tiadi ki baa ña Sesale ki gedi Jelusalema.
- ¹⁶ Bi ñoadikaaba siiga bi tianba den ciani ti ki gedini ti Minasono denpo, tin den baa caani yua. Minasono yeni den tie Sipila diema yua ki tie bi ñoadikakpiaba siiga yendo.
- ¹⁷ Tin den pundi Jelusalema, ti kpiiba den biali ti leni li pamanli.
- ¹⁸ Lan den fii ki fa ti den yegi leni Polo ki gedi ki ban fuondi Jaka. Kilisiti n yini yaaba nikpeliba kuli moko den cua ki taani likani.

- 19 Polo den fuondi ba ki togidi U Tienu n den tieni bi nilanba siiga yaala kuli kelima o yaa tuonli po.
- 20 Ban den gbadi o maama, bi den kpiagi U Tienu. Lani bi den yedi o: “Ti kpiilo, a bani ke Jufinba siiga yaaba n tuo ki daani pundi niba tudatuda, ama bikuli nan baa pia li yankuali li balimaama kubima po.
- 21 To, bi gbadi ke a bangi yaa Jufinba n yayadi ki ye bi nilanba dogi nni kuli ke ban cedi ki da go yaa nua Musa balimaama, ki da go kuani bi bila koanciagu, ki da go yaa nua Jufinba bogida mo.
- 22 To, ti baa tieni lede? Laa pia tama ke [ku niligu baa taani kelima] bi baa gbadi ke a cua.
- 23 Lanwani, n̄an tieni tin baa waani a yaala. Ti siiga niba naa ye, yaaba n niani U Tienu u ñoanianu.
- 24 Dan taa ba, ki taani leni ba ki wali ki ñani li kuali, ki pa ban bili yaa panpaani ban baa ki kuo. Lanwani bi niba kuli baa bandi ke ban den gbadi apo yaala yeni tie faama, ki go bandi ke a moko baa nua li balimaama.
- 25 Bi nilanba siiga yaaba n tuo ki daani yaa po, ti den diani bipo li tili ki yedi ke ti jagi ki bili ke ban kubi bi yula ki da je i buli padijiema kuli, ki da n̄mani mi soama, ki da n̄mani ti yansoadikaadi, ki go kubi bi yula leni mi conconma.”
- 26 Lan den fii ki fa Polo den taa bi jaba yeni, ki taani leni ba ki wali ki ñani li kuali. Lani, o den kua U Tienu diegu nni ki waani bi n̄anbima dana n baa gbeni yaa daali, ban baa padi yua kuli po yaa padili.
- 27 A danleleeda n den bua ki pundi, yaa Jufinba n den ñani Asi nni ki cua Jelusalema den laa Polo U Tienu diegu nni. Bi den maadi ki fiini ku niligu pala ki cuo Polo,
- 28 ki tangi ki tua: “Isalele yaaba, cua mani ki todi ti. Yaa ja n tie na caa i kaani kuli ki bangi bi niba kuli ke tinba Jufinba leni li balimaama leni u naa kaanu kuli ki pia mayuli. O kuani baa Gilekinba U Tienu diegu nni mo, ki joagini u naa kaangagidijamu.”
- 29 Bi den yedi yeni kelima bi den kpa laa ke Polo yegi leni Tilofima yua n tie nilamo, Efesa yua, Jelusalema nni. Bi den tama ke Polo kuani o U Tienu diegu nni.
- 30 U dogu nni yaaba kuli yama den lengidi, ke bi ñani i kaani kuli ki sani ki taani. Bi den cuo Polo ki fuli ki ñani o U Tienu diegu nni. Lanyogunu bi den luoni ku buliñoajala.
- 31 Ban den moandi ki bua ki kpa Polo, li laabaalo den pundi Loma minteela yudanciamo kani ke Jelusalema kuli den digi.

- 32 Lanyogunu lanyogunu o den taa a minteela leni bi yudanba tianba ki sani ki gedi ku niligu kani. Ban den laa a minteela yudanciamo leni a minteela, bi den cedi kaa go pua Polo.
- 33 O yudanciamo den nagini ki cuo Polo ki teni ke bi loli o kuseseli lie. Lani o den buali wan tie yua leni wan tieni yaala.
- 34 Ku niligu siiga bine den tangi mine, bine mo n yaa tangi mine. Wan kaa den fidi ki bandi i moamoani kelima ku niligu fuugu po yeni, o den yedi a minteela ban kuani Polo bi diepaali nni.
- 35 Polo n den pundi u ηmaadokaanu kani, tiladi a minteela den yugidi ki tiebi o tanpoli kelima ku niligu pabiencianli po.
- 36 Ku niligu den ηua o ki tangi ki tua: “Kpa mani o.”
- 37 Ban den bua ki kuani Polo li diepaali nni yaa yogunu, o den buali a minteela yudanciamo: “A baa tuo ki pa nni u sanu min maadi a bonlaba bi?” O den goa ki yedi o: “Naani a bani gileka maama bi?”
- 38 Lanwani ηaa tie Ejipiti yua, yua n den fiini mi badiyiema ke laa waagi, ki den gedini niba tudanaa (4 000) mi fanpienma po ka?”
- 39 Polo den goa ki yedi o: “N tie Jufi, ki tie Silisi diema Tasa dogu yua, yaa dogu n pia mi yulolima yua. N mia ηa ηan cedi min maadi leni ku niligu na.”
- 40 O yudanciamo n den tuo, Polo den se u bonηmaadokaanu po ki tia ba o nuu ban suo. Ban den suoni, o den maadi Ebilu maama ki yedi ba:

Jesu Tondiba Tuona Tili 22

- 1 “N kpiiba leni n baanba, cengi mani min pia yaa maama moala na ki baa maadi yi ki ga n yuli.”
- 2 Ban den gbadi ke o maadi Ebilu maama bi den ηmini suo. Lani Polo den yedi ba:
- 3 “N tie Jufi ki mali Silisi diema Tasa dogu nni. Ama n den fandi u naa dogu nni. N den kua Gamalieli cogidieli, ke o bangi nni ti yaajanba balimaama cap. N den pia li yankuali boncianla U Tienu po nani yikuli n tie maama dinla.
- 4 N den waani yaaba n ηua Jesu sanηoadima na fala hali ki ku ba. N den loli bi jaba leni bi puoba kuli ki kuani ba a kpaadidiena nni.
- 5 Bi kopadicianba bado leni bi cancannikpeliba taancianli kuli tie n siedinba ke n maadi moamoani. Bi den teni nni a tila min ban teni ti kpiiba Jufinba, yaaba n ye Damasa, min den gedi naanpo ki baan loli yaaba n ye lipo ki ηua mi naa sanηoadima ki cuani ba Jelusalema na ki baa teni ban waani ba fala.

- 6 Min den ye u sanu nni ki nagidi Damasa ke li bua ki pundi u yensiinu, lanyogunu yaa yencianma n ñuliti boncianla den ñani tanpoli po ki jiidi ki lindi nni.
- 7 N den baa tiipo ki gbadi u nialu ke u yedi nni: «Solo, Solo, be yaa po ke a faligidi nni?»
- 8 N den goa ki yedi: «N Daano, a tie ηme?» O den yedi nni: «N tie Jesu, Nasaleti yua, ηan faligidi yua.»
- 9 N yegininlieba den laa mi yenma yeni, ama baa den gbadi yua n maadi leni nni nialu.
- 10 N den yedi o: «N Diedo, a bua min tieni lede?» O Diedo den yedi nni: «Fii ki pundi Damasa. Lankani bi baa waani a ηan baa tieni yaala kuli.»
- 11 Mi yenma yeni n den ñuliti maama den teni ke n juani, ke n yegininlieba den cuo n nuu ki dadi nni ke n pundi Damasa.
- 12 O ja den ye Damasa ki yi Ananiasa. O den ηua U Tienu ki fangi o ki kubi o balimaama. Yaa Jufinba n ye Damasa kuli den tiendi opo o siedinamo.
- 13 O den cua n kani ki yedi nni: «N kpiilo Solo, goa ki yaa nua.» Lanyogunu liga n den goa ki nua ki laa o.
- 14 O go den yedi nni: «Ti yaajanba Tienu, tuodi ki gandi a ki bili ke ηan bandi o yanbuama, ki le o Niteginka ki gbadi o ñoabu nni maama.
- 15 Kelima a baa tie o siedo bi nisaaliba kuli po, ki waani ba ηan laa ki go gbadi yaala.
- 16 Moala a go ji be? Fii ki teni ban batisi a, a tuonbiadi n ηuudi ki ña, kelima a jaandi o Diedo yeli nni.»
- 17 Min den ti guani Jelusalema ki ye U Tienu diegu nni ki jaandi U Tienu, n den laa li bonlekaala.
- 18 N den laa o Diedo ke o yedi nni: «Fii ki ña Jelusalema na tontoni kelima yaaba n ye ne kan ga ηan tieni npo yaa siedi.»
- 19 N den yedi o: «N Diedo, bi bani bonηanla ke n den caa li balimaama bangima diena nni ki co bi siiga nni yaaba n tuo ki daani a, ki kuandi ba a kpaadidiena nni ki teni ke bi pua ba i gbiami.
- 20 N den taa leni yaaba n den wuli a siedo Etiena soama ki ku o, ki saa bipo i moamoani ke li pundi, ki se ki gu yaaba n ku o tiayiekaadi.»
- 21 Lani o Diedo den yedi nni: «Fii ki gedi, kelima n baa soani a hali foagima, bi nilanba po.»
- 22 Bi den cengi Polo hali ke o maadi ki pundi laa maama. Lane bi den tangi ki tua: “Kpa o mani. Laa pundi yaa nibuolu n tie na n yaa ye leni miali.”

- 23 Bi den tangi ki pugidi, ki yoagini bi tiadi ki yadi mi tama tanpoli.
- 24 A minteela yudanciamo den yedi ke ban kuani Polo li diepaali nni, ki pua o i baliji ki buali o ki bandi yaala n teni ku niligu tangi yeni.
- 25 Ban den luo o ki baa pua o yaa yogunu, Polo den yedi minteela kobiga yudaano yua n den se likani: “Naani yi pia u sanu ki pua Loma yua i baliji ki daa buni leni o?”
- 26 Minteela kobiga yudaano yeni n den gbadi laa maama, o den gedi ki ban waani a minteela yudanciamo ki yedi: “A baa tieni be n yeni? O ja yeni tie Loma yua yo.”
- 27 A minteela yudanciamo den cua Polo kani ki yedi o: “Waani nni! A tie Loma yua yoo?” O den goa ki yedi o: “Yeni de.”
- 28 A minteela yudanciamo den yedi o: “N den pani ligiciame ki tua Loma yua.” Polo den goa ki yedi o: “Mini wani n mali ki tie yene.”
- 29 Lanyogunu yaaba n den baa pua o wan maadi yeni den fuadi o kani. A minteela yudanciamo mo den jie boncianla kelima o teni ke bi loli o, wani yua n tie Loma yua, i kuseseli.
- 30 A minteela yudanciamo den li bua ki bandi Jufinba n den kuliti Polo yaala yaa po. Lan den fii ki fa, o den teni ke bi loti Polo, ki go teni ke bi kopadicianba yudanba leni bi cancannikpeliba taancianli kuli n taani. Lani o den gedin Polo ki sieni o bi nintuali.

Jesu Tondiba Tuona Tili 23

- 1 Polo den noali bi cancannikpeliba taancianli ki yedi ba: “N kpiiba, n ye U Tienu nintuali leni yaa pali sieda n nani hali dinla.”
- 2 Bi kopadicianba bado Ananiasa den yedi yaaba n nagi Polo n pua o ñoabu.
- 3 Polo den yedi o: “U Tienu baa pua ña, fini u bilinpienu na. A ka u bujiakaanu po ki baa jia n buudi nani li balimaama n bili maama, ki nan miidi li balimaama ñan teni ke bi pua nni yeni.”
- 4 Yaaba n se likani den yedi Polo: “A sugidi bi kopadicianba bado yoo?”
- 5 Polo den yedi: “N kpiiba, mii bi bani ke o tie bi kopadicianba bado. Li diani i Diani nni ki yedi: <Dan da maadi a buolu yudaano po yaala n bia.> “
- 6 Polo den bandi ke bi cancannikpeliba taancianli yeni siiga bine tie Sadusieninba, bine mo Falisieninba. Lane o den kpaani li taanli yeni niinni ki yedi: “N kpiiba, n tie Falisieni, n yaajanba mo den tie Falisieninba. Bi cuo nni ki baa bu leni nni kelima n sugini ke bi tinkpiba baa fii.”
- 7 Wan den yedi yeni, Falisieninba leni Sadusieninba den cili ki nia leni biyaba, ke mi paadima den tieni li taancianli siiga.

- 8 Sadiusieninba yieni ke bi tinkpiba fiima ki ye, ki go yieni ke malekinba leni a cicila mo ki ye, ama Falisieninba wani yieni ke lankuli ye.
- 9 Ku fuugu den tieni boncianla. Li balimaama bangikaaba bi tianba yaaba n tie Falisieninba den fii ki nia leni u paalu ki yedi: “Tii sua ke o ja na pia tagiliba. Daalinba ciciligaba yaaka malekoba n maadi leni o.”
- 10 Mi niama yeni den biagidi ki pugidi hali ke a minteela yudanciamo den jie ke bi baa ti papadi Polo. Lani yaa po o den waani a minteela ban jidi ki kua li nitaanli siiga, ki cuo Polo ki ñani o ki kuani o li diepaali nni.
- 11 Yaa ñiagu n den ñua o Diedo den cua ki sedi Polo kani ki yedi o: “Paagi a pali! Nani ñan tieni npo siedi Jelusalema na maama, a go baa tieni npo yeni Loma po moko tiladi.”
- 12 Lan den fii ki fa, Jufinba den taani ki juogi, ki poli ki yedi ke bi kan je, bi kan ño bi yaa ku Polo.
- 13 Yaaba n den taani ki jagi ki bili yeni den cie niba piinaa.
- 14 Bi den gedi bi kopadicianba yudanba leni bi nikpeliba kani ki yedi: “Ti taani ki poli ke jiema kan kua ti ñoana nni kali ti ku Polo.
- 15 Lanwani, yin taani mani leni bi cancannikpeliba taancianli yaaba, ki soani a minteela yudanciamo kani ki mia o ke wan cuani Polo yikani nani yi bua ki bandi o maama fuuli ki pugini yeni. Tinba mo ti bogini ki baa kpa o hali ke o daa pundi yikani.”
- 16 Ama Polo naataanpuoga bijua den gbadi ban jagi yaa jagibiadili ki gedi ki kua li diepaali nni ki waani Polo.
- 17 Polo den yini minteela kobiga yudanba siiga yendo, ki yedi o: “Ciani o jawaalo na yi yudanciamo kani kelima o pia mi maama ki baa waani o.”
- 18 Minteela kobiga yudaano den ciani o jawaalo yeni a minteela yudanciamo kani ki yedi o: “Yaa kpaadili n yi Polo yini nni ki mia nni min ciani o jawaalo na a kani, kelima o pia mi maama ki baa waani a.”
- 19 A minteela yudanciamo den cuo o jawaalo nuu ki piadi o ki buali o: “A pia be maame ki baa waani nni?”
- 20 O den yedi o: “Jufinba juogi ki bili ke bi baa mia ña ñan cuani Polo saala bi cancannikpeliba taancianli kani nani bi bua ki buali o o maama fuuli ki pugini yeni.
- 21 Dan da tuo bi miabu, kelima yaa niba n cie piinaa wuoni ki bua ki bibi o. Bi poli ke jiema yaaka bonñokaala kan kua bi ñoana nni kali bi ku o. Bi bogini ki di gu ke fini n tuo bipo bi miabu bebe.”
- 22 O yudanciamo den tundi o jawaalo ke wan da maadi oba kuli wan cua ki waani o yaala, ki cabi o.

- 23 Lani o den yini minteela kobiga kobiga yudanba bilie ki yedi ba: “Teni mani minteela kobilie leni tandanba piilele leni kpandanba kobilie n bogini, ke dinla u duanyogou yaa pendi waamu yi baa gedi Sesale.
- 24 Yin bogini mani i taami Polo moko yaa po, ki gedini o gufeneeli Felisi po leni laafia.”
- 25 O den diani yaa tili n tie na:
- 26 “Mini Kiloda Lisiasa n fuondi a, fini ti yudaano gufeneeli Felisi.
- 27 Jufinba den cuo o naa ja ki bua ki kpa o. N den cua leni a minteela ki ga o bi nuu nni kelima n den bandi ke o tie Loma yua.
- 28 N den bua ki bandi bonŋanla ban den kuliti o yaala yaa po ke n gedini o bi cancannikpeliba taancianli kani.
- 29 N den sua ke ban kuli o yaala po nua bi balimaama, ama ke waa tieni yaala n pundi ban kpa o, baa ki kuani o li kpaadidieli nni.
- 30 Min den bandi ke Jufinba jagi opo li jagibiadili, n den jaligi ki soani o a kani, ki go waani yaaba n kuliti o, ban cuani ban kuliti o yaala po a kani. [U Tienu n waani ti tiyaba.]”
- 31 A minteela den tieni wan puogi ba yaala. Ku ñiagu yeni bi den taa Polo ki gedini o Antipatilisa dogu nni.
- 32 Lan den fii ki fa, a taacenda den lebidi ki guani Jelusalema li diepaali po, ke bi tandanba soagini Polo liiga.
- 33 Bi den pundi Sesale ki teni gufeneeli li tili yeni, ki go teni o Polo moko.
- 34 Gufeneeli n den cogi li tili, o den buali Polo n tie yaa diema yua. Wan den bandi ke o tie Silisi diema yua,
- 35 o den yedi o: “Yaaba n kuliti a yaa cua, n baa cengi a maama.” O den puogi a minteela ban yaa ji Polo Elodo dieciangu nni.

Jesu Tondiba Tuona Tili 24

- 1 Dana muu n den pendi, bi kopadicianba bado Ananiasa den yegi leni bi nikpeliba leni maliiga daano yendo ke bi yi o Tetula ki jiidi ki cua Sesale. Bi den maadi gufeneeli ban pia yaa maama leni Polo.
- 2 O den yini Polo, ke Tetula cili ki maadi ki kuliti o ki yedi:
- 3 “Fini ti yudaano Felisi, tikuli ye leni mi yanduanma cain kelima a yaa po. Fini n teni ke ti diema lebidi ki ŋanbi. I kaani kuli leni i yogini kuli ti pala mani leni ŋan tieni yaala yeni ke ti jaandi a likuli po hali boncianla.
- 4 Mii go bua ki pugini mi maama ki coagi a. N mia ŋa ŋan cengi ti u yogunu waamu bebe.

- 5 Ti sua ke o naa ja tie nani u yianu yeni, ki fiindi mi janjanma Jufinba siiga ban ye naankani kuli nanduna nni. O tie Nasaleti yaaba jaanbuolu yudanba siiga yendo.
- 6 O den moandi ki baa joagini U Tienu diegu, ke ti cuo o. [Ti den bua ki bu leni o nani ti yaa balimaama n bili maama.
- 7 Ama a minteela yudanciamo Lisiasa den tieni u paalu ki fie o ti nuu nni, ki yedi ke yaaba n pia mi maama leni o n cua a yaa kani.]
- 8 Fini aba baa fidi ki buali o ki bandi tin pia leni o yaa maama kuli yaa tie moamoani.”
- 9 Yaa Jufinba n den ye likani den saa Tetula maama po i moamoani, ki yedi ke wan maadi Polo po yaala kuli tie yeni.
- 10 Gufeneeli den yugidi o nuu ki puni Polo u sanu ke wan maadi, ke o den yedi: “N bani ke a tie ti nibuolu bujialo yaa bina n yaba. Lane n pali mani ke n ye a nintuali ki baa maadi ki ga n yuli.
- 11 Laa cie piiga n dana lie ke n den gedi Jelusalema ki baan kpiagi U Tienu. A yaa bua a baa fidi ki buali ki bandi.
- 12 Baa den laa ke n nia leni niloba U Tienu diegu nni, yaaka ke n fiini ku niligu pala li balimaama bangima diena nni leni u dogu nni kaanuba kuli.
- 13 Bi kan fidi ki baa yaa siedi n baa doagidi ke ban maadi npo yaa maama a kani moala tie moamoani.
- 14 Ama ban yini yaa jaanma jaanbuocaanu yeni, n tuo a nintuali ke n nua ma ki jaandi ti yaajanba Tienu, ki dugi yaala n diani li balimaama nni, leni bi sawalipuaba tila nni po.
- 15 N sugini nani bani yaaba n ye ne n sugini maama, ke bi tinkpiba fiima ye, yaaba n tiegi leni yaaba n ki tiegi kuli po.
- 16 Lani n teni ke n moandi yogunu kuli ke n pali siedi n da bu leni nni kelima tagiliba po U Tienu kani leni bi niba kani kuli.
- 17 Min kaa den ye Jelusalema binaba, n den guani likani baa cuani mi todima n buolu yaaba po, ki pa U Tienu bu paabu.
- 18 Min den tieni lani, yaa Jufinba n nani Asi nni den laa nni U Tienu diegu nni. N den wali ki nanbi nba.
- 19 Mii den taani niligu, mii tiendi fuugu mo. Jufinba yeni yaa pia npo liba, li pundi bani biba n yaa ye ne ki maadi laa maama a nintuali.
- 20 Lani yaaka li pundi yaaba n ye ne n waani ban den laa ke n pia yaa tagili min den sedi bi cancannikpeliba taancianli kani.

- 21 Li yaa tie min den kpaani bi siiga ki yedi: «Yi ja leni nni ti buudi dinla kelima bi tinkpiba fiima yaa po.»
- 22 Lani Felisi, yua n bani Jesu sanɔoadima maama bonɔanla, den sieni mi maama yeni hali datoali, ki yedi Polo: «A minteela yudanciamo Lisiasa yaa cua, n baa jia a maama.»
- 23 O den puogi minteela kobiga yudaano wan yaa ji Polo ki dingi opo, ki cedi o danlinba n yaa kpendi o kani ki todi o.
- 24 Danaba n den pendi Felisi den cua leni o pua Dusila, yua n tie Jufi. O den teni ke bi cuani Polo o kani ki cengi Polo n maadi opo li dandanli Jesu Kilisiti nni n tie yaala.
- 25 Ama Polo n den maadi mi teginma, li yukubili, leni U Tienu buudi yaadi n baa ti cua yaa maama fuuli yeni, ti jawaandi den cuo Felisi ke o yedi o: «Moala po, a baa fidi ki ña. N yaa go ti baa li lenli n baa yini a.»
- 26 O go den sugini ke Polo baa pa o i ligi. Lani yaa po o den tuuni ki yi o boncianla ki maadi leni o.
- 27 Bina lie n den pendi ke li tie yeni, Felisi den baa o lebidu ke bi yi o Posiyusa Fesitusa. Nani Felisi n den bua ki mangi Jufinba pala yeni, o den ɔa Polo ke o baa ye li kpaadidieli nni.

Jesu Tondiba Tuona Tili 25

- 1 Fesitusa n den cua ki tuuni o bali tuonli dana taa, o den fii Sesale ki gedi Jelusalema.
- 2 Bi kopadicianba yudanba leni Jufinba niciama den cua o kani ki waani o ban pia yaa maama leni Polo.
- 3 Bi den miadi o ki tigrini o wan ɔanbi bipo ki soani ban yini Polo wan cua Jelusalema. Ama bi den jagi li jagibiadili ki baa kpa o u sanu po.
- 4 Fesitusa den goa ki yedi ba ke bi ji Polo Sesale, ke wani oba baa goa lipo li kan waagi.
- 5 O go den yedi ba: «Yi siiga yaaba n tugi li yuli n yegi leni nni lipo, o ja yeni yaa pia tagiliba ban maadi ban pia opo yaa maama.»
- 6 Fesitusa naa den kali bi siiga ke li cie dana nii bi dana piiga, ki jidi ki guani Sesale. Lan den fii ki fa, o den kali u bujiakaanu po, ki yedi ban cuani Polo.
- 7 Polo n den cua, Jufinba, yaaba n ñani Jelusalema, den lindi o ki maadi opo ki kuliti o leni yaa maama n yaba ki bia boncianla, ban kan fidi ki doagidi ke yaama n tie moamoani.

- 8 Polo den maadi ki baa ga o yuli ki yedi: “Mii tieni yaala n bia Jufinba balimaama po, yaaka U Tienu diegu po, yaaka Loma diema badiciamo Sesa po.”
- 9 Fesitusa yua n den bua ki yaa mani leni Jufinba, den yedi Polo: “Naani a baa tuo ki do ki gedi Jelusalema min ban jia ban pia leni a yaa maama lankani bi?”
- 10 Polo den yedi: “N se o badiciamo Sesa bujiakaanu kani, lan pundi ban jia n buudi naankani. Mii tieni tudimaba Jufinba po, nani a moko n bani hali bonjanla maama.
- 11 Li yaa tie ke n tieni yaala n bia ke li pundi kuuma, n kan yie ki kpe. Ama ban maadi npo yaa maama yaa tie faama, laa pundi oba kuli n teni nni bi nuu nni. N soagini n buudi Sesa po.”
- 12 Fesitusa leni o niuoginkaaba n den juogi laa maama po, o den goa ki yedi Polo: “A yedi ke a bua ki soagini a buudi Sesa po. To, a baa gedi Sesa kani.”
- 13 Danaba n den pendi, o bado Agilipa leni Belenisa den cua Sesale ki baa fuondi Fesitusa.
- 14 Ban den tieni likani danaba, Fesitusa den waani o bado Agilipa Polo maama fuuli ki yedi: “O ja ye ne ki tie kpaadili, Felisi n den fii ki ŋa yua.
- 15 Min den gedi Jelusalema, bi kopadicianba yudanba leni Jufinba nikpeliba den waani nni ban pia opo yaa maama, ki mia nni ke min jia leni o ti buudi ki teni ban kpa o.
- 16 N den waani ba ke laa tie Loma yaaba bogida, ki kpa nilo, kaa kpa cedi ke o taani ki sedi leni yaaba n kuliti o, ke wan maadi ki ga o yuli.
- 17 Lane bi den cua n kani. Mii den waagi ki bu bi maama, lan den fii ki fa n den gedi ki kali u bujiakaanu kani ki teni ke bi cuani o ja yeni.
- 18 Yaaba n den kuliti o n den sedi ki togidi, baa den maadi opo min tama ke bi baa maadi yaa tagili.
- 19 Ban den nia leni o yaa maama po den tie bi yaa jaanma sanŋoadima maama fuuli, leni yaa nilo n yi Jesu yaa maama fuuli, yua n den kpe ke Polo yedi ke o go fo.
- 20 Min kaa den bani min baa jia laa maama maama, n den buali Polo o yaa bua ki gedi Jelusalema, ban jia o maama lankani.
- 21 Polo den soagini o buudi Sesa po ke wani o badiciamo n jia ti. Lanwani n teni ke bi ji o li kpaadidieli nni hali min baa fidi ki gedin o Sesa po.”
- 22 Agilipa den yedi Fesitusa: “N bua o ja yeni n maadi, n mo n gbadi.” Fesitusa den goa ki yedi o: “Saala o baa maadi ŋan gbadi.”

²³ Lan den fii ki fa, Agilipa leni Belenisa den bobi bi tiadi yaadi n pia ti kpiagidi boncianla ki kua u bujiakaanu kani. A minteela yudanba leni u dogu nikpiaga den taani leni ba. Fesitusa den teni ke bi cuani Polo.

²⁴ Fesitusa den yedi: “O bado Agilipa leni yinba yaaba n taani ne kuli, yi nua o naa ja. Jufinba niligu kuli maadi n kani o maama Jelusalema leni nekanba kuli, ki tangi ki tua ke laa pundi wan go yaa ye leni miali.

²⁵ Mini yaa po, mii den laa ke o tieni liba yaala n pundi ban kpa o. Wani oba n den soagini o buudi Sesa kani, n den bili ke n baa gedini o.

²⁶ Mii laa min baa diani yaala o maama po ki soani ti badiciamo yeni po. Lani n teni ke n cuani o fini o bado Agilipa nintuali leni yikuli nintuali, ke ti yaa biigi o maama min baa min baa diani yaala.

²⁷ Kelima n sua ke li tie fanma fanma min soani li kpaadili kaa waani ban pia leni o yaa maama.”

Jesu Tondiba Tuona Tili 26

¹ Agilipa den yedi Polo: “Li tuo njan maadi ki ga a yuli.” Polo den yugidi o nuu ki maadi ki baa ga o yuli ki yedi:

² “O bado Agilipa, n pali mani ke n baa fidi ki maadi a nintuali dinla ki ga n yuli, ki nan doagidi ke Jufinba n kuliti nni yaala yaa po yeni naa tie moamoani.

³ Lani mo, kelima fini aba bani Jufinba bogida cain leni ban nia yaala yaa po. Lanwani n mia njan juuni ki cengi n maama.

⁴ Jufinba kuli bani n yema n den tie maama hali n biwaama yogunu leni hali mi cilima n maadogu nni, leni Jelusalema nni.

⁵ Bi bani nni hali ke li waagi, ki bani ke n tie Falisieni, yaa cagili n ñii ti jaanma po leni ti danbogida po ki cie. Bi yaa bua, bi baa fidi ki tieni siedilipo.

⁶ Moala n se ne u bujiakaanu kani kelima n sugini ke U Tienu baa kuani wan den niani ti yaajanba yaa ñoanianu.

⁷ Ti buolu yaaba, bani i piiga n buoliedi yeni, yaaba n jaandi ki miadi U Tienu u yensiinu leni ku ñiagu kuli, moko sugini laa ñoanianu kuama. O bado, li tie kelima laa suginma po yo ke Jufinba kuliti nni.

⁸ Yinba, be teni ke yi nua ke li kan tuo U Tienu fiini bi tinkpiba?

⁹ Moamoani mini nba den tama ke li pundi min tieni min fidi yaala kuli ki yie Nasaleti yua Jesu yeli po.

¹⁰ N den tieni yeni Jelusalema, ki baa bi kopadicianba yudanba kani li bali ki kuani bi nigagidiñanba a kpaadidiena nni. Ban den jia leni ba ti buudi, n den taa leni yaaba n sua ke li pundi ban kpa ba.

- 11 N go den caa li balimaama bangima diena nni kuli ki wangi ba fala, ki tiendi ba u paalu ban sugi U Tienu. N pabienkandikaali den teni ke n caa baa i dolami nni ki faligidi ba.
- 12 Li tie lani yaa po ke n den baa bi kopadicianba yudanba kani li bali leni u sanu ki fii ki caa Damasa ki baan tieni yeni lanpo mo.
- 13 O bado, u yensiinu, min den ye u sanu nni, n den laa yaa yenma n ñuliti ki cie u yienu, ke mi ñani tanpoli po ki yendi ki lindi nni, mini leni n yegininlieba.
- 14 Tikuli den baa tiipo. N den gbadi ke u nialu maadi leni nni Ebilu maama nni ki yedi: «Solo, Solo, be yaa po ke a faligidi nni? Li pa apo ñan yiadi u danbu ki pua li bonmuukaala.»
- 15 N den yedi: «N Daano, a tie ñme?» O Diedo den yedi nni: «N tie Jesu, ñan faligidi yua.
- 16 Fii ki ñmaa ki sedi. N doagidi apo n yuli kelima n gandi a ñan yaa tie n naacemo leni n siedo, ki yaa wangi bi niba ñan laa yaala na leni min go baa wangi a yaala.
- 17 N baa ga ña Jufinba leni yaaba n kaa tie Jufinba kuli nuu nni min baa soani a bani yaaba yaa kani.
- 18 N soani a bikani ke ñan ñubidi bi nuni, ki ñani ba li biigili nni ban kua mi yenma nni, ki ñani ba Sutaani paalu nni, ban cua U Tienu kani. Lani ban baa bi tuonbiadi sugili, ki baa bi u kaanu U Tienu gagidi ki ñanbi yaaba kelima li dandanli po yaa siiga.»
- 19 Lanwani o bado Agilipa, mii den yie ke n kan tuo ki tieni min den laa tanpoli po bonlekaala yaala yeni n puogi nni yaala.
- 20 N den kpa wangi Damasa yaaba, ki yuandi ki wangi Jelusalema yaaba, leni Jude yaa diema nni yaaba kuli. N go den wangi bi nilanba moko, ke ban lebidi bi yama ki ñoadi U Tienu, ki yaa tuuni yaa tuona n doagidi ke bi lebidi.
- 21 Li tie lani yaa po ke Jufinba den cuo nni U Tienu diegu nni ki moandi ki baa kpa nni.
- 22 Ama kelima U Tienu todima po n ye hali dinla ki tiendi siedi taliginba leni bi paatieba kuli po. Min yedi yaala taa yenma leni bi sawalipuaba leni Musa kuli n den pua sawali ke yaala n baa tieni yeni po, mii pugini lipo liba.
- 23 Lan tie ke U Tienu n Gandi Yua baa le fala tiladi, ki tua U Tienu n kpia fiini yua bi tinkpiba siiga. O ba yaa wangi Jufinba leni bi nilanba kuli mi yenma maama.”
- 24 Polo n den maadi yeni ki baa ga o yuli, Fesitusa den kpaani ki yedi: “Polo, a gaadi, a cogiciamu teni ke a gaadi.”

- 25 Polo den goa ki yedi o: “Ti yudaano Fesitusa, mii gaadi ka. Min maadi yaa maama tie mamoaama, ki go tie yandanmaama.
- 26 O bado Agilipa mo bani laa bonla maama fuuli. Lani n teni ke n maadi o kani leni li papaali, kelima n bani ke laa maama siiga baa bonyenla ki boani o, kelima laa den tieni wuoli nni.
- 27 Fini o bado Agilipa, naani a dugi bi sawalipuaba maama po bi? N bani ke a dugi mipo.”
- 28 Agilipa den goa ki yedi Polo: “Li sieni waamu njan teni min tua Kilisiti yua.”
- 29 Polo den goa ki yedi o: “Li yaa tie moala, bi li yaa baa waagi, min miadi U Tieniu yaala tie, ke lan da tua fini bebe ka, ama yinba yaaba n ye ne ki gbadi n maama kuli, n tua nani min tie maama, li yaa tie n kpaadi bebe ne yaaka.”
- 30 O bado leni gufeneeli leni Belenisa leni yaaba n den taani ki ka leni ba kuli den fii.
- 31 Ban den ña, bi den maadi leni biyaba ki tua: “O naa ja naa tieni yaala n pundi ban kpa o, baa ban kuani o li kpaadidieli nni moko.”
- 32 O bado Agilipa den yedi Fesitusa: “O ja na yaa den soagini o buudi Sesa po, a bi baa fidi ki faabi o.”

Jesu Tondiba Tuona Tili 27

- 1 Ban den jagi ki bili ke ti baa kua ku ñinbiagu nni ki gedi Itali diema nni, bi den teni a minteela yudaano ban yi yua Juliyusa n yaa ji Polo leni kpaaditoana.
- 2 Ti den kua yaa ñinbiagu n ñani Adamita dogu nni, ki baa gedi yaa dogi n ye Asi ñinkunu. Ti den fii ki caa, ke Alisitaka, Maseduana diema Tesalonika dogu yua yegi leni ti.
- 3 Lan den fii ki fa, ti den pundi Sidoni ki sedi. Juliyusa den kubi Polo leni mi buama, ki puni o ke o ñani ku ñinbiagu nni, ki gedi ki fuondi o danlinba ki baa mi todima bikani.
- 4 Ti den fii lankani ki suagi liiga ki balini Sipila kpendegili kelima u faalu den togidi ti.
- 5 Ti den suagi liiga ki poandi mi ñincianma, ki balini Silisi leni Panfili diema, ti den ban pundi Lisi diema, ki sedi Mila dogu nni.
- 6 Lankani a minteela yudaano den laa ñinbiatoagu, yaagu n ñani Alesandili dogu nni ki baa gedi Itali, ki kuani ti ku niinni.
- 7 Ti den suagi ki cuoni dindini danaba ki nagidi Sinida dogu leni fala. U faalu n go den togidi ti ke tii den fidi ki suagi liiga, ti den lebidi ki balini Kileta kpendegili ki teli Salimone po.

- 8** Ti den suagi liiga leni fala hali ki ban balini ki pundi yaa dogu n yi ti ñinbiadi Sedikaanjamu, yu n kuu leni Lase dogu ki sedi.
- 9** Ti cenli den waagi hali ke li den ban pundi yaa yogunu ke ku ñinbiagu cenli biagidi kelima mi ñoalolima yogunu den pendi. Lane Polo den tuodi ki waani ba
- 10** ki yedi: “N sua ke ti yaa suagi liiga, ku ñinbiagu cenli baa biagi. Laa tie ku ñinbiagu leni gun tugi yaa tuga bebe ka baa bodi, ti miana moko baa ti taani lienni.”
- 11** Ama a minteela yudaano den dugi ku ñinbiagu gobidika leni ku daano maama po ki cie Polo yaa maama.
- 12** Kelima ban den ye yaa ñinbiadi sedikaanu yeni naa den dagidi bipo ban yaa ye likani hali ku fawaagu. Lane ti siiga yaaba, yaaba n yaba ki cie den yedi ke li baa ñani tin go fiini a cabiciama ki ña likani ki moandi ki le ti yaa baa fidi ki suagi ki pundi Fenikisi dogu ki sedi lankani hali ku fawaagu yogunu n pendi. Fenikisi yeni den tie Kileta ñinbiadi sedikaanu ki tiegi jienu ki goa nintuali po, leni ganu ki goa nintuali po.
- 13** Yaa faagu n ñani ganu po den figi waamu waamu ke bi tama ke bi baa fidi ki tieni nani ban den jagi maama. Bi den fiini ku ñinbiagu kubikpiagili, yaali siendi gu, ki suagi ki balini Kileta kaa foagi leni li jaali.
- 14** Ama lan den yen waamu puoli faaligu den ñani li kpendegili po ki figi boncianla.
- 15** Ku faaligu yeni den taa ku ñinbiagu ke ku naa go fidi ki baa togidi gu. Lani, ti den cedi ke ku faagu taa gu ki gedini gu kun bua naani.
- 16** Ti den balini kpendegili ke li wa ki yi Kiloda ganu po. Nani lin den sieni tipo ku faaligu waamu yeni, ti den fidi ki cuo ki ñinbiabiga, ama leni fala.
- 17** Bi den yugidi ga ki kuani ga ku ñinbiagu nni. Li yaa puoli bi den soali i baabi ku ñinbiagu tiipo ki loli bonjanla. Bi den jie ke u faalu baa tudi ki gedini ti Libi boanjaali yaa tanbi-tintingu po. Lani, bi den jiini ku dagbeegu, ki cedi ke u faalu tudi ki gedini ti.
- 18** Kelima u faalu n go den waani ti fala boncianla maama po, lan den fii ki fa bi den cili ki luni a tugitiama mi ñima nni.
- 19** Li dataali daali bani biba den taa ku ñinbiaciangu tuonsoantiadi ki luni mi ñima nni.
- 20** Dana boncianla den pendi ke u yienu leni a ñmabila naa den ñani. Ku faagu mo den figi ki bia hali boncianla ke tii go den daani ke ti go baa ye leni miana.
- 21** Li den waagi danaba ke niloba kuli ki den dini. Lani Polo den sedi bi siiga ki yedi ba: “Li den baa ñani yi yaa den cengi n maama kaa den fii Kileta. Ti kan bi lu ti tuga ki go le yaa fala n tie na.

- 22 Moala n waani yi ke yin paagi mani yi pala, kelima yi siiga oba kuli kan bodi kali ku ñinbiagu bebe.
- 23 Kelima U Tienu yua n die nni ke n tuuni opo yeni yaa maleki doagidi o yuli npo ku naa ñiagu,
- 24 ki yedi nni: «Polo, ñan da jie liba. Li tie tiladi ñan pundi ki sedi Sesa nintuali. U Tienu go ñanbi apo ki puni a ke yaaba n ye leni a ku ñinbiagu na niinni kuli siiga, baa yendo kan bodi.»
- 25 Lanwani yin paagi mani yi pala, kelima n pia li dandanli U Tienu po ke li baa tua nani wan yedi nni maama.
- 26 Die tiladi ti baa tuoni kpendegiliba jaali kani.”
- 27 Li piiga n danaadili daali ñiagu, ku faagu den pengipengi ti ki caani ti ganu leni jienu Adiliatika yaa ñincianma nni. Ku yagisiigu ku ñinbiagu tuonsoanba den tama ke ti nagidi tingaba.
- 28 Bi den luni mi ñinñuanma bonbiigikaala, ki sua ke mi ñima ñua ki pundi nukpanduna piyyia. Lan pendi waamu, bi go den biigi ki sua ke mi ñima ñua ki pundi piiluoba n nukpanduna muu.
- 29 Bi den jie ke ku ñinbiaciangu baa kpaabi yaa tanciama n ye likani mi ñima nni, ke bi taa yaa kubikpiaginaada n ye ku juodima, ki jiini a mi ñima nni ke gun da go cuoni. Lani bi den miadi lan fa, ki ji leni mi yanjegibima.
- 30 Ku ñinbiagu tuonsoanba den tieni nani bi baa jiini yaa kubikpiaga n ye ku yuli po yeni, ama bi go den jiini ki ñinbiabiga mi ñima nni ki baa kua ki niinni ki ña ku ñinbiaciangu ki sani ki cia.
- 31 Polo den yedi a minteela yudaano leni a minteela kuli: “Bi jaba yeni yaa sedi ku ñinbiaciangu nni, yi kan cia.”
- 32 Lanwani a minteela den jia yaa baabi n doali ki ñinbiabiga leni ku ñinbiaciangu, ki cedi ke ki baa, ke mi ñima taa ga ki gedini.
- 33 Lan den bua ki fa Polo den mia bikuli ban je waamu, ki yedi ba: “Dinla n tie piiga n dana naa ke yi ji leni fala ki naa dini jiemaba kuli mo.
- 34 N mia yi yin je mani, lan baa todi yi yin ciadi. Yi siiga baa niyendo yuyengu kan bodi.”
- 35 Wan den yedi yeni, o den taa dupen ki tuondi U Tienu bikuli nintuali ki cabidi ki ñmani.
- 36 Lane bikuli den baa li papaali ki dini.
- 37 Tinba yaaba n den ye ku ñinbiaciangu yeni niinni kuli den pundi kobilie n piilele n niba luoba.

- ³⁸ Ban den dini ki dagidi, bi den luni ban tugi yaa ñalikama mi ñima nni ke ku ñinbiagu yuagi.
- ³⁹ Lan den fa, baa den bandi ban baali yaa tinga, ama bi den laa ku kpenkadigu ke ku jaali tie tanbi-tintingu. Bi den jagi ke li yaa baa tuo ban nagini ku ñinbiagu ki sieni ku lankani.
- ⁴⁰ Bi den jia yaa baabi n kubi a kubikpiaga kuli ki ña ña mi ñima nni, ki go loti yaa baabi n luo ku ñinbiagu bonpegidikaala. Lani bi den yugidi yaa cabicianli n ye ku ñinbiagu yuli kani ke u faalu tudi ku ñinbiagu ke gu teli li jaali po.
- ⁴¹ Ban den pundi yaa tanbijuali n ye mi ñima nni, ku ñinbiagu den kpaabi li ki sedi. Ku ñoabu den feli mi tanbiima yeni niinni jinjini, a ñinguona den pua ku puoli po leni u paalu hali ki teni ke ku kuakua bonjenajena.
- ⁴² A minteela den jagi ke bi baa kpa a kpaada, kelima baa den bua bi siiga baa yendo n kua mi ñima nni ki dugi ki cia.
- ⁴³ Ama bi yudaano yua n den bua ki ga Polo miali, den yie bipo ke ban da tieni yeni. O go den yedi ke yaaba n bani li ñindugili n kpia yugi ki baa mi ñima nni ki dugi ki pundi li jaali.
- ⁴⁴ O go den yedi yaaba n sieni mo, bi nitianba n cuo ti dapagidi, bi tianba mo n cuo ku ñinbiaciangu n mudi ki ña yaa dajena, ki ñoadi ba. Bi den tieni yeni ke bikuli den pundi li jaali po leni laafia.

Jesu Tondiba Tuona Tili 28

- ¹ Tin den pundi li jaali leni laafia, ti den bandi ke bi yi li kpendegili yeni Malita.
- ² Likani yaaba, den ñanbi tipo ke li kandi. Ki taaga den mii, ti wadi mo den ye boncianla, ke bi cuoni tipo mi fantama, ki yini tikuli ke ti nagini ki yie.
- ³ Polo den wodi ti dabidi ki baa tieni mi fantama nni. Ku muwuligu den tuogi li waalabili ke li ñani ti daadi nni ki joani Polo nuu.
- ⁴ Laa dogu yaaba n den laa ke li juani Polo nuu yeni, bi den yedi biyaba: “Moamoani o naa ja baa tie nikipale. Baa ke o ciadi mi ñincianma nni, U Tienu teginma naa cedi o wan yaa ye.”
- ⁵ Ama Polo den kpia o nuu ke o wa baa mi fantama nni ke liba kuli ki tieni Polo.
- ⁶ Yaaba n ye likani den gu ki tama ke o nuu baa moali, yaaka ke o baa baa ki kpe lanyogunu. Ama ban den guudi ki sua ke liba kuli ki tieni o, bi den lebidi bi yantiali ki yedi ke o baa tie buloba yo.
- ⁷ Li kpendegili yudaano den yi Pubiliyusa. O diegu den kuu leni tin ye naankani. O den cua ki biali ti ki gedini ti o denpo ki ga ti cangu hali dana taa leni ki nunmanga.

- 8 Li den sua ke o baa dua ke o gbanandi beni ke o go pia punjaankaaga. Polo den gedi o kani ki maani opo o nii ki jaandi ki paagi o.
- 9 Lani yaa po li kpendegili yaaba, yaaba n yia kuli den cua o kani ke o paagi ba.
- 10 Bi den jigini ti bonjanla. Tin baa fii yaa yogunu, bi den puni ti tin luo yaala kuli.
- 11 Li sua ke ñinbiatoagu den ñani Alesandili ki pundi tin ye yaa kpendegili hali u faalu n daa fii yaa yogunu, ki sedi ki gu hali ke u faalu yogunu n pendi. Bi den yi gu Diyosikuli. Tin den tieni ñmaali taa likani, ti den kua ku niinni ki fii.
- 12 Tin den duodi ki pundi Silakusa dogu, ti den tieni likani dana taa.
- 13 Ti den suagi liiga ki balini mi ñincianma jaali ki pundi Lejiyo. Lan den fii ki fa, ganu po faagu den fii ki tudi ti ki teni ke ti pundi Pusoli li dalieli daali.
- 14 Ti den lingi ki laa ti kpiiba likani ke bi mia ti ke ti kali leni ba dana lele. Ti sancenli den tientieni yene ke ti gedi Loma.
- 15 Hali ke ti daa den pundi Loma, li den sua ke ti kpiiba yaaba n tie Loma yaaba den ga ti laabaalo ki tuogi ti Apiyusa daaga kani. Nitoaba mo den cua hali yaa candiegu n yi a Candietaada ki tuogi ti lankani. Polo n den laa ba o den tuondi U Tienu ki paagi o pali.
- 16 Tin den pundi Loma, a minteela yudaano den teni a kpaada o yudanciamo nuu nni, ama bi den puni Polo ke o baa li dieli wan baa ye naankani obebe ke minteeli yenli gu o.
- 17 Dana taa n den pendi, Polo den yini Jufinba nikpiaga kuli. Ban den taani, o den yedi ba: “N kpiiba, mii tieni liba ti buolu po, mii yie ti yaajanba bogida mo, baa yeni bi den kuani nni li kpaadidieli nni Jelusalema, ki go teni nni Loma yaaba nuu nni.
- 18 Loma yaaba n den buali nni ki bua ki bandi min pia yaa tagili, bi den bua ki ña nni kelima baa laa ke n tieni liba yaala n pundi ban kpa nni.
- 19 Ama Jufinba n den yie, n den sua ke li tie npo tiladi min soagini n buudi Sesa kani. Mii den tieni yeni kelima n bua ki tabi n buolu tuotabiguba kuli ka.
- 20 Lani yaa po ke n mia ki bua ki le yi ki go maadi leni yi. Kelima li tie Isalele yaaba suginma po ke n luo leni i kuseseli na.”
- 21 Bi den goa ki yedi o: “Tii baa tiliba kuli ke li ñani Jude diema po ki maadi a maama. Ti kpiiba siiga oba mo naa ñani lipo ki cua ki maadi apo yaala n bia.
- 22 Die ti bua ki gbadi a kani ñan sua yaala, kelima ti bani ke bi yie u naa jaanbuolu i kaani kuli.”
- 23 Bi den bili ban baa goa ki taani yaa daali. Li daali n pundi bi tianba den taani wan cani naani ki yaba. Bi den cua ku tinjaagu ke Polo den maadi leni ba ki

yaa caa hali ku yenjuogu, ki bundi bipo ki tieni siedi ke U Tienu diema pundi. O den togidi ba yaala n diani Musa balimaama nni leni bi sawalipuaba yaa tila nni ki maadi Jesu maama fuuli, ki moandi ki baa dadi bi yama ban tuo ke Jesu maama tie moamoani.

24 Bi nitianba den tuo ke wan maadi yaa maama tie moamoani, bi nitianba mo den yie baa tuo.

25 Ban den ña o kani ki niania leni biyaba, Polo den maadi mayenma ki pugini ki yedi: “U Tienu Fuoma Yua den pia moamoani wan den teni ke o sawalipualo Esayi maadi leni yi yaajanba yaa maama ki yedi:

26 Gedi u nibuolu na po ki yedi ba: Yi baa gbadi bonṅanla, ama ki nan kan bandi liba, Yi baa noanli bonṅanla, ama ki nan kan le liba.

27 Kelima u nibuolu na pala juagi, Bi biini bi tuba ki go ṅubini bi nuni. Ke ban da ti le leni bi nuni, Ki da gbadi leni bi tuba, Ki da ga bi pala nni, Ke ban da lebidi bi yama min paagi ba.”

28 Polo go den pugini ki yedi: “Lanwani yin bandi mani ke U Tienu di soani o tindima maama yeni bi nilanba po yo. Bani wani baa cengi.”

[**29** Polo n den yedi yeni, Jufinba den ñani ki nia leni biyaba boncianla.]

30 Lan pendi Polo den ye wan den pa i ligi ki ye yaa dieli nni obebe yeni binmuna lie. O den bialiti yaaba n kpendi o kani ki baa le o kuli.

31 O den wangi ba U Tienu diema maama, ki go bangi ba o Diedo Jesu Kilisiti maama fuuli leni li papaali boncianla. Oba kuli ki den yie opo wan da maadi.

Loma Yaaba

Loma Yaaba 1

- 1 Mini Polo yua n tie Jesu Kilisiti naacemo, U Tienu n den yini ki gandi yua ke n tua o tondo ki baa wangi o Laabaalinjamo, n diani li tili yinba yaaba n ye Loma po.
- 2 Hali yogu U Tienu den niani u ñoanianu o Laabaalinjamo po, ki teni ke o sawalipuaba diani o i Diani yi n gagidi ki njani niinni.
- 3 O Laabaalinjamo yeni maadi o Bijua maama fuuli. A yaa diidi wan mali yaa buolu nni po, o tie Dafidi puolinuanu.
- 4 Ama li doagidi leni U Tienu Fuoma Yua paaciamu po, ke o tie U Tienu Bijua kelima o fiima bi tinkpiba siiga yaa po. Wani n tie ti Diedo Jesu Kilisiti.
- 5 Kelima wani yaa po ti den baa li njanbili ki tua o tondiba, ke tin yaa gobidi i nibuoli kuli ban daani o ki tuo o maama.
- 6 Yi moko tie laa niba siiga yaaba, yinba Jesu Kilisiti n yini yaaba.
- 7 N diani yipo, yinba yaaba n ye Loma ki tie U Tienu buakaaba kuli, wan yini yinba yaaba ke yi gagidi opo. Ti Baa U Tienu leni o Diedo Jesu Kilisiti n pa yi li njanbili leni mi yanduanma.
- 8 N kpa tuondi n Tienu yikuli po, Jesu Kilisiti yaa yeli nni, kelima bi maadi yi dandanli maama njanduna nni kuli.
- 9 U Tienu, min nua yua leni li payenli, ki wangi o Bijua yaa Laabaalinjamo, tie n siedo ke n tiadi ki taagi yikuli yela yogunu kuli
- 10 n jaandi nni ki naa cedi. N miadi o ke li yaa tie o yanbuama, min baa u sanu moala wani ki cua yikani.
- 11 Kelima n bua hali bonjanla ki le yi, ki boagidi leni yi U Tienu Fuoma n puni yaa paabu, ke yin yaa se ki pa,
- 12 bi mo, n yaa cua yikani, tikuli n baa li papaali, kelima mini leni yinba n taani ki pia yaa dandanli yaa po.
- 13 N kpiiba, n bua ke yin bandi ke yaa yogini n yaba n den jagi ki baa cua yikani, ke min fidi ki baa bonluonkaalaba yi siiga nani min de baa nibuotoe siiga maama. Ama hali moala bonlaba yen pigini n sanu ke mii fidi ki cua.
- 14 Li tie npo tiladi ke min gedi bi nunfandanba leni bi yanboandanba po, yaaba n bani u cogu leni yaaba n ki bani kuli po.
- 15 Lani yaa po n bua hali boncianla ki yaa wangi yinba yaaba n ye Loma moko o Laabaalinjamo.

- 16 Kelima mii jie i fe o Laabaalinamo wangima po. Li tie U Tienu paalu yaaba n daani kuli yaa tindima po, ki cili Jufinba, ki noadi bi nilanba.
- 17 O Laabaalinamo yeni doagidi U Tienu n saa bi nisaaliba po i moamoani ke bi tiegi maama kelima li dandanli yaa po, leni li dandanli bebe yaa po, nani lan diani maama: “O niteginka baa ye kelima o dandanli yaa po.”
- 18 U Tienu pabienli doagidi tanpoli po, ki baa cuo yaaba n yie o ki tiendi yaala n ki tiegi kuli, bani yaaba n moandi ki ñii i moamoani leni bi biadima.
- 19 Kelima o nilo n baa fidi ki bandi yaala wani U Tienu po doagidi. U Tienu doagidi bipo la.
- 20 U Tienu paaciamu yu n ki pia gbenma leni wan tie maama naa tie bi nisaaliba n baa fidi ki le yaala. Ama hali nanduna tagima yogunu laa bonla kuli doagidi wan tagi yaala yaa niinni. Lani n teni ke baa pia ban baa fidi ki tabi yaala ki ga bi yula.
- 21 Kelima baa ke bi bani wani U Tienu, baa kpiagidi o ki go tuondi o nani lan pundi maama, ama bi yaadi bi yankpaagifana nni. Bi yanpiima teni ke bi kua li biigili nni.
- 22 Baa ke bi kpiagidi bi yula ke bi tie yanfodanba, bi tua yanluodanba.
- 23 Bi lebidi U Tienu yua n kan kpe yaa kpiagidi, ki kpiagidi a nannana, ya n naani leni o nisaalo yua n baa kpe, leni ti bonyugiditi, leni ti yandi, leni li bonbalinkaala.
- 24 Li tie lani yaa po yo ke U Tienu mo na ba ke bi pala n bua ban yaa tiendi yaa bonjoagindi kuli diedi ba. Lani, bi jigidi bi yula hali ki tiendi yaala n pia i fe bi gbanandi po.
- 25 Bi lebidi ki na U Tienu n tie maama moamoani, ki nua mi faama. Bi kpiagidi U Tienu n den tagi yaala, ki na wani o Tagido oba, yua n pundi ki yaa baadi ti pagidi hali yaa yogunu kuli. Amina.
- 26 Li tie lani yaa po ke U Tienu mo na ba ke bi gbanandi fiima, yaama n tie ti cagindi ki jigidi ba, n paadi ba. Baa bi puoba na U Tienu n bili bipo yaala ki cagini bi yula.
- 27 Bi jaba moko na U Tienu n bili ke ban yaa taagi leni bi puoba maama. Bi gbanandi fiima co nani mi fantama yeni jatoaba po, ki teni ke bi cagini leni jatoaba. Lanwani bi baadi bani biba yaa panpaani n dagidi bi yaadima yeni po.
- 28 Nani bi nisaaliba n den sua ke laa pundi ban bandi U Tienu yeni, U Tienu mo na ba ke bi yantiabiada paadi ba, ke ban yaa tiendi yaala n ki pundi.
- 29 Yaala n kaa tiegi kuli gbie bi pala nni, yaala n bia, leni mi nalijabuama, leni mi biadima. Bi pala go gbie leni li nunponli, leni mi kukpama leni li koanli leni mi niama kuli, leni bu nunfanbiadibu leni ku tugutongu.

³⁰ Bi go tie bi ñoakpalidanba ki maadi bi lieba po yaala n bia leni U Tienu yiekaaba leni bi yusiedanba, leni bi japaadanba, leni yaaba n pagi bi yula. Bi go cili yaa biadima n kaa den kpa ye, ki tie bi danyiekaaba moko.

³¹ Baa pia yanfuoma, baa kuandi ban niani yaa ñoaniani, baa pia nitoaba po padingili leni niñingbadima.

³² Baa ke bi bani U Tienu mabilikaama yaama n tiegi ki yedi ke li pundi ke yaaba n tieni laa bonbiadi buolu n kpe. Ama bi tiendi la bani biba, ki go saagi yaaba n tiendi yeni po i moamoani.

Loma Yaaba 2

¹ Fini, ñan tie yua kuli, ki ja a lielo ti buudi, a kan baa ñan baa tabi yaala ki ga a yuli. Kelima ñan ja ti buudi leni nitoaba yeni a cuo a yuli, kelima a moko tiendi nani bani yeni.

² Ti bani ke U Tienu buudi yaaba n tieni laa bonbuolu po tie i moamoani.

³ Naani a tama ke fini yua n ja ti buudi leni yaaba n tiendi laa bonbuolu, ki nan tiendi la fini aba yeni ke a baa cia U Tienu bujjali po bi?

⁴ Bi a fali o ñanbicianli leni o yansoangima leni o juunli ki naa faami ke U Tienu tieni apo li ñanbili ki bua ki gobidi a ñan tuo ki lebidi a yama yoo?

⁵ Lanwani a juagi a pali, ki naa tuo ki lebidi. Li tie lani yaa po ke U Tienu baa doagidi o pabienli wan baa jia bi niba buudi leni mi teginma yaa daali. Lani, a baa cuani a yuli po yaa cuonu n bia ki cie.

⁶ Kelima laa daali U Tienu baa pa nilo kuli nani o tuona n den tie maama.

⁷ Yaaba n tiendi yaala n ñani kaa cedi, ki lingi U Tienu kani ti kpiagidi leni ti jigidi leni yaa miali n ki pia kuuma, U Tienu baa pa ba yaa miali n kan gbeni.

⁸ Ama yaaba mo n pia mi niama yantiali ki yie kaa tuo ki ñua i moamoani, ki ñua yaala n ki tiegi, ki tiendi yaala n bia, U Tienu baa jia ba ti buudi leni li pabienli.

⁹ Yaaba n tiendi mi biadima kuli, ki cili Jufinba ki ñoadi bi nilanba, baa le fala leni ti yanyagidi.

¹⁰ Ama yua n tiendi yaala n ñani kuli, ki cili Jufinba ki ñoadi bi nilanba, U Tienu baa pa ba ti kpiagidi leni ti jigidi leni mi yanduanma.

¹¹ Kelima U Tienu naa tiendi gagidima bi niba siiga.

¹² Yaaba n tieni ti tuonbiadi kaa pia U Tienu balimaama kuli baa bodi kaa pia li balimaama. Ama yaaba n tieni ti tuonbiadi ki nan pia li balimaama kuli, U Tienu baa jia leni ba ti buudi nani o balimaama n bili maama.

¹³ Kelima laa tie yaaba n cengi li balimaama ka baa baa li moamoansaali, ama yaaba n tiendi li balimaama n bili yaala, bani n baa baa li moamoansaali.

- 14 Moamoani po, yaaba n tie bi nilanba ki naa pia li balimaama yaa tiendi li balimaama n bili yaala kelima bi yama po, bi bili li balimaama bi yula po baa ke baa pia li balimaama.
- 15 Bi doagidi ke li balimaama n bili yaala diani bi pala nni, bi pala siedi moko yen bu leni ba bi ki yen saagi bipo moamoani.
- 16 Lani n baa doagidi U Tienu n baa teni Jesu Kilisiti n jia ti buudi leni bi nisaaliba n wuoni yaala kuli yaa daali. Min wangi yaa Laabaalinjamo moko yedi ke li baa tie yeni.
- 17 Ama fini yua n yedi ke a tie Jufi, a jigi co U Tienu balimaama nni, ki kpiagi a yuli kelima njan pia yaa njantaado leni U Tienu.
- 18 Yeni de, a bani o yanbuama, ki go bani ki gandi yaala n njani ki cie kelima bi den bangi a li balimaama.
- 19 A nua a yuli ke a tie gobidika a juama po, leni mi yenma yaaba n ye li biigili nni po.
- 20 A go nua a yuli ke a tie tundika bi yanpiidanba po, leni bangika a biwaala po. Kelima a nua ke a pia li balimaama nni yaala n wangi mi bandima leni i moamoani kuli.
- 21 Lanwani fini yua n bangi nitoaba, Daa bangi a yuli. Fini yua n wangi nitoaba ke ban da su, A moko nan su.
- 22 Fini yua n yieni nitoaba ke ban da conbi, A moko nan conbi. Fini yua n sengi i buli, A su yaala n ye a budiena nni.
- 23 Fini yua n kpiagi a yuli ke a pia li balimaama, A teni ke bi niba sugidi U Tienu Kelima a miidi li balimaama.
- 24 Nani lan diani maama: “Yinba yaa po n teni ke bi nilanba sugidi U Tienu yeli.”
- 25 Yaala n tie ku koanciagu po, moamoani ku pia mayuli a yaa tiendi li balimaama n bili yaala. Ama a yaa miidi li balimaama a tua nani o jifolo yeni, baa ke a tie jungili.
- 26 Yua n tie jifolo yaa tiendi li balimaama n bili yaala, li baa tua opo nani ku koanciagu yeni, baa ke o tie jifolo.
- 27 Yua n tie jifolo buolu yaa tiendi li balimaama n bili yaala, o baa bu leni a, fini yua n pia li balimaama leni ku koanciagu ama ki nan miidi li balimaama.
- 28 Jufi naa tie yua n pia li nannanli ka, li jungili moko naa tie yua n pia li maalima o gbanandi nni ka.
- 29 Yua n tie Jufi moamoani, tie yua n tie yeni hali o pali tugu nni. Ku koanciagu moko nua U Tienu Fuoma n tieni yaala o nilo pali nni, ke laa nua li balimaama ka. Yua n tie yeni naa baadi ti pagidi bi niba kani ka, ama U Tienu kani.

Loma Yaaba 3

- 1 Lanwani, Jufinba pia be ke li teni ke bi cie yaa ni buoli n sieni? Bi koanciagu mo pia bee fuome?
- 2 Lankuli pia mayuli boncianla li bonla kuli po. Li bonkpiala tie ke U Tienu den piani bani yo o maama.
- 3 Baa bi siiga bi tianba yaa den tie dugikaaba, naani li baa teni ke U Tienu kaa tie dugika ki kan tieni wan den niani yaala bi?
- 4 Lani ki ye. Tiladi U Tienu tie moamoandaano, baa nilo kuli yaa tie tuofaadaano, nani lan diani maama: “Li tie tiladi ban bandi Ke a tiegi a maama nni, A yaa buni leni bi niba mo, A baa paadi.”
- 5 Lanwani, li yaa tie ke tin tieni yaa biadima teni ke U Tienu teginma doagidi, ti baa yedi lede? Naani U Tienu ki tiegi o pali yaa beni kelima ti biadima yeni po bi? Min maadi yeni, n maadi nani bi nisaaliba n nua maama.
- 6 Yeni ka. U Tienu yaa tiegi, o baa ga lede ki jia ti buudi leni nanduna?
- 7 Li yaa tie ke mini yaa faama teni ke U Tienu moamoani doagidi ki tie o kpiagidi po, be yaa po ke o baa bu ki cuo nni nani n tie ti tuonbiadi daano yeni?
- 8 Bi nitianba tabi ki tua ke ti yieni: “Tin yaa tiendi yaala n bia kelima li baa teni yaala n nani n yuandi ki cua.” U Tienu baa cuo ba lipo nani lan pundi maama.
- 9 Lanwani ti baa yedi lede? Naani tinba Jufinba tie nimoanba ki cie nibuotoe bi? Baa waamu. Kelima ti maadi ki doagidi ke bi niba kuli, Jufinba leni bi nilanba kuli tie ti tuonbiadi n die yaaba.
- 10 Nani lan diani maama: “Oba kuli ki tiegi, baa niyendo,
- 11 O yanfodaano naa ye, Niloba ki lingi U Tienu. Bikuli yaadi, Bikuli biidi bi yula.
- 12 Yua n tiendi yaala n nani naa ye, Baa niyendo.
- 13 Bi niabonma kuli tie nani yaa kuli n yaa yeni Bi landi gbie leni i boandi. Yaa maama n ña bi ñoacuuna nni bia Nani o duduun loabidi yeni.
- 14 Bi ñoana gbie leni ti solindi leni ki nanga.
- 15 Bi taana jaligi mi soama wulima po.
- 16 Ban tagini naankani kuli, Bi nja diegbendi leni falabiado.
- 17 Baa bani mi yanduanma sanu.
- 18 Baa diidi U Tienu leni li fangili.”

19 To, ti bani ke U Tienu balimaama n bili yaala kuli tie li balimaama n die yaaba po, ki baa teni nilo kuli ñoabu n mubini, bi niba kuli n tuo ke bi pia i tagili U Tienu nintuali.

20 Kelima niloba kuli kan baa li moamoansaali U Tienu kani kelima o tiendi li balimaama n yedi yaala. Kelima li balimaama n teni ke o nilo bandi ti tuonbiadi.

21 Moala po, U Tienu n saa i moamoani maama ke bi nisaaliba tiegi doagidi, ke li naa ñoadi li balimaama kubima. Li balimaama leni bi sawalipuaba kuli tieni lipo sieda.

22 U Tienu saagi i moamoani bi niba po ke bi tiegi kelima li dandanli Jesu Kilisiti nni yaa po, bani yaaba n tuo ki daani kuli yaa po. Mi gagidima ki ye bi niba siiga,

23 kelima bikuli tieni ti tuonbiadi ki poadi U Tienu kpiagidi.

24 Ama kelima U Tienu ñanbili-paabu yaa po, bi baa li moamoansaali kelima Jesu Kilisiti daafaabima yaa po.

25 U Tienu den tuodi ki bili ke wani Jesu baa tua i candanbaani padili yaaba n pia li dandanli o soama po kuli yaa po. U Tienu tieni yeni ke wan fidi ki doagidi o teginma, kelima o den juuni leni bi niba n den tieni yaa tuonbiadi u yogunkpelu kaa cuo ba tipo.

26 O den bua ki doagidi o teginma moala po, ke bi niba n bandi ke o tiegi ki go tie yua n puuni li moamoansaali yua n daani Jesu kuli.

27 Lanwani o nisaalo baa kpiagi o yuli kelima be yaa po? Waa go pia li sanu. Mi laa balimaama po? A tuona po bi? A-a, ama li dandanli yaa po.

28 Kelima ti sua ke o nilo baa baa li moamoansaali kelima li dandanli yaa po, ke laa tie li balimaama kubima yaa po.

29 U Tienu tie U Tienu Jufinba bebe po bi? Naani waa tie U Tienu bi nilanba moko yaa po? O tie U Tienu bi nilanba moko po saa.

30 Kelima Tienyendu bebe n ye, yua n baa saa i moamoani yaaba n kua ku koanciagu po kelima bi dandanli po, ki go saa yaaba n tie jifola po moamoani kelima bi moko yaa dandanli yaa po.

31 Naani tin wangi li dandanli maama yeni, li bua ki yedi ke ti teni ke U Tienu balimaama ki go pia mayuli bi? Kalam, ti doagidi li balimaama n pia yaa mayuli moamoani.

Loma Yaaba 4

1 Ti baa yedi lede Abalahama po? Wani yua n tie ti yaaja ti gbanandi nni. O den baa be?

- ² Li yaa tie ke o den baa li moamoansaali kelima o tuona po o den baa fidi ki kpiagi o yuli. Ama o kan kpiagi o yuli U Tienu kani.
- ³ Lani yaa po i Diani mo yedi lede? Li yedi: “Abalahama den daani U Tienu ke U Tienu den coadi opo la ke li tie teginma.”
- ⁴ To, yua n soani li tuonli kuli baa baa o panpaani. O kan yaa nua ke o panpaani yeni tie paabu, yi tie pani.
- ⁵ Ama, yua n ki soani tuona, ki nan daani U Tienu yua n saagi i moamoani ti tuonbiadi daano po, U Tienu baa coadi opo o dandanli yeni ke li tie teginma.
- ⁶ Yeni moko, Dafidi doagidi yaa pamanli n ye leni U Tienu n coadi yaaba yaa teginma ke laa ηoadi a tuona po ki yedi:
- ⁷ Li pamanli ye leni yaaba N baa sugili bi biadima po, Leni U Tienu n piini yaaba yaa tuonbiadi,
- ⁸ Li pamanli ye leni o Diedo n kan go tiadi Yaa nilo tuonbiadi po.
- ⁹ Naani laa pamanli baa ye yaaba n kua koanciagu bebe yaa po bi, bi li baa ye yaaba n ki kua moko yaa po? Kelima ti yedi moala na: “Abalahama den daani U Tienu, ke wani U Tienu den coadi opo la ke li tie teginma.”
- ¹⁰ Abalahama den tie lede U Tienu n den coadi opo la yaa yogunu? O den kua ku koanciagu bi? Bi o daa den kua? O daa den kua.
- ¹¹ O den baa ku koanciagu ke lan tua mi maalima ke o baa li moamoansaali kelima o dandanli yaa po wan da den tie jifolo yaa yogunu. Lanwani Abalahama tie yaaba n daani kuli yaa baa, baa ke bi tie jifola ke U Tienu n coadi bani moko yaa po bi teginma.
- ¹² O go tie a junga moko yaa baa, bani yaaba n ki sedi leni ku koanciagu bebe ka, ama bi moko ηua Abalahama dandanli fuuli hali ke o daa kua ku koanciagu.
- ¹³ Li naa tie kelima li balimaama kubima yaa po ka ke U Tienu den niani Abalahama leni o buolu kuli ke o baa teni ban diedi ηanduna. Ama li tie wan den baa yaa moamoansaali kelima li dandanli yaa po.
- ¹⁴ Li yaa tie kelima li balimaama kubili yaa po yo ke bi tua bi faajieba, lanwani li dandanli tie fanma fanma, U Tienu ñoanianu moko naa pia mayuli.
- ¹⁵ Kelima U Tienu balimaama baa cuani U Tienu pabienli cuonu. Li balimaama yaa ye, li balimaama miidima moko ki ye.
- ¹⁶ Lanwani yaaba n baa baa U Tienu n den niani yaa ñoanianu baa baa u kelima li dandanli yaa po, kelima U Tienu bua ban baa u ñoanianu kelima o ηanbili-paabu po bebe. O bili ke o ñoanianu baa ye Abalahama puoliηuani kuli po. Laa tie yaaba n pia li balimaama bebe yaa po ka, ama yaaba n daani U

Tienu nani Abalahama n den daani maama. Wani Abalahama tie tikuli yaaja. Nani lan diani maama:

- 17** “N teni ke a tua nibuoli boncianla baa.” U Tienu, Abalahama n den daani yua yeni, nua wani Abalahama yua n tie tikuli baa, wani U Tienu yua n teni ke bi tinkpiba go ye ki fo, ki go teni ke yaa bonla n ki ye n tua yaala n ye.
- 18** Abalahama den daani U Tienu ki pia mi suginma baa ke o suginma naa go den pia man baa fidi ki sedi naani. Lani yaa po o den tua i nibuoli boncianla baa nani U Tienu n den maadi o maama ki yedi: “A puolinuani baa yaba yeni.”
- 19** Abalahama den bua ki pundi bina kobiga, ama o dandanli ki den tadigi baa ke o laa ke o gbanandi tie nani ti kpe yeni, ke Sala mo pendi ti madi.
- 20** Baa yeni, o yama ki den lengidi ke o luo li dandanli U Tienu po ki nua ke o kan kuani wan den niani yaa ñoanianu. Ama o dandanli den paagi o ke o kpiagi U Tienu.
- 21** O den daani ki go bani cain ke U Tienu n niani yaala, o go pia li fidu ki baa kuani o ñoanianu.
- 22** Kelima lani yaa po U Tienu den coadi la opo ke li tie teginma.
- 23** Laa tie Abalahama bebe yaa po ka ke li diani: “U Tienu den coadi opo la.”
- 24** Ama li diani tinba yaa po moko, U Tienu n baa coadi yaaba yaa po ke li tie teginma, tinba yaaba n daani U Tienu, wani yua n den fiini ti Diedo Jesu bi tinkpiba siiga.
- 25** Bi den cuo o kelima ti yaa tagili po ke o go fii bi tinkpiba siiga ke tin baa li moamoansaali.

Loma Yaaba 5

- 1** Lanwani, tin baa li moamoansaali kelima li dandanli yaa po yeni, ti pia mi yanduanma leni U Tienu kelima ti Diedo Jesu Kilisiti yaa po.
- 2** Li tie kelima li dandanli Jesu po n teni ke ti baa U Tienu ñanbili, tin se yaali yaa niinni bonjanla. Ti go pia li pamancianli kelima ti sugini ke ti baa taani leni U Tienu o kpiagidi nni.
- 3** Lani bebe ka, ti pia li pamancianli tin ye yaa fala nni moko, kelima ti bani ke fala baa teni tin bangi li juunli.
- 4** Li juunli baa teni tin yaa se ke li pa mi biigima siiga. Ti yaa se ke li pa mi biigima siiga, li baa teni tin yaa pia mi suginma.
- 5** Mi suginma yeni kan boandi ti kelima U Tienu yaa buama gbieni ti pala kelima U Tienu Fuoma Yua, wan puni ti yua yaa po.
- 6** U Tienu n den bili yaa yogunu n den pundi, tin kaa den fidi ki todi ti yula yaa yogunu, Kilisiti den kpe ti tuonbiadi danba po.

- ⁷ Laa yaba o nilo n tuo ki kpe baa o niteginka po. Daalinba niloba baa pia li papaali ki tuo ki kpe o nijamo po.
- ⁸ Ama U Tienu wani n tieni yaala ki doagidi o buama tipo tie ke tin da den tie ti tuonbiadi danba yaa yogunu, Kilisiti den kpe tipo.
- ⁹ Tin baa li moamoansaali kelima Kilisiti soama po yeni, laa pia kuli tama ke ti baa faabi leni U Tienu pabienli kelima wani Kilisiti yaa po.
- ¹⁰ Tin den tie U Tienu yibalinba yaa yogunu, o den teni ke ti mangi leni o kelima o Bijua kuuma po. Lanwani moala ke ti mangi leni o, laa pia kuli tama ke ti baa tindi kelima o yaa miali po.
- ¹¹ Laa tie lani bebe ka, ama ti pia li pamancianli U Tienu nintuali kelima ti Diedo Jesu Kilisiti po, yua n teni ke ti mangi leni U Tienu.
- ¹² Ti tuonbiadi den kua nanduna nni kelima niyendo yaa po, ti tuonbiadi yeni mo den teni ke mi kuuma kua. Li tie yeni ke mi kuuma den pundi bi nisaaliba kuli, kelima bikuli tieni ti tuonbiadi.
- ¹³ Hali ke U Tienu daa den bili o balimaama, ti tuonbiadi den ye nanduna nni. Ama ti tuonbiadi naa pia buudi li balimaama yaa ye.
- ¹⁴ Baa yeni, ki cili Adama yogunu ki yaa caa hali Musa yaa yogunu, mi kuuma den die bi niba kuli, baa yaa niba n kaa den tieni ti tuonbiadi nani Adama yeni. Adama tie yua n den baa ti cua yaa nannanli.
- ¹⁵ Ama laa taa yenma li njanbili leni ti tuonbiadi panpaani. Bi niba boncianla n kpe kelima o niyendo yeni tuonbiadi po, laa pia kuli tama ke bi niba boncianla baa U Tienu njanbili leni o paabu yaabu n dua kelima o niyendo yaa njanbili po, lani n tie Jesu Kilisiti.
- ¹⁶ U Tienu paabu mo n cuani yaala ki naani leni o niyendo yeni yaa tuonbiadi n cuani yaala. Kelima o niyendo yeni yaa tuonbiadi den cuani U Tienu buudi leni o cuonu. Ama ti tuonbiadi n den yabidi, naankani, U Tienu njanbili-paabu den cuani li moamoansaali.
- ¹⁷ Li yaa tie ke o niyendo yeni n den tieni yaa tuonbiadi po, mi kuuma den die bi niba kuli ke bi kpe kelima laa niyendo po, lanwani laa pia kuli tama ke yaaba n baa U Tienu njanbicianli, ki go baa yaa paabu n tie li moamoansaali baa pia li miali ki die kelima laa niyendo yua n tie Jesu Kilisiti yaa po.
- ¹⁸ Nani o niyendo yeni tuonbiadi n den teni ke U Tienu cuonu cua bi niba kuli po maama, li go tie yeni, o niyendo tuonteginkaali mo teni ke li moamoansaali yaali n puuni li miali mo cua bi niba kuli po.
- ¹⁹ Nani niyendo yaa yiema n den teni ke bi niba boncianla tua ti tuonbiadi danba maama, li go tie yeni, niyendo yaa tuoma baa teni niba boncianla n baa li moamoansaali.

20 U Tienu balimaama den yuandi ki bili ki baa teni i tagili n yabidi, ama ti tuonbiadi n den yabidi naankani, U Tienu njanbili den yabidi likani ki cie.

21 Lanwani, nani ti tuonbiadi n den die bi niba ki teni ke bi ku maama, li go tie yeni, U Tienu njanbili mo die bi niba kelima wani U Tienu puni baa li moamoansaali, ki caani ba yaa miali n kan gbeni po kelima ti Diedo Jesu Kilisiti yaa po.

Loma Yaaba 6

1 Lanwani ti baa yedi lede? Naani tin suagi ki yaa tiendi ti tuonbiadi ke U Tienu njanbili n yaa dua tipo bi?

2 Kalam. Tinba yaaba n den kpe ki paadi cain leni ti tuonbiadi, ti baa ga lede ki go yaa ye ti tuonbiadi nni?

3 Yii bani ke tinba yaaba n den batisi Jesu Kilisiti nni kuli, li tie o kuuma nni ke ti den batisi?

4 Lanwani tin den batisi yeni, bi den taani ki piini ti leni o o kuuma nni, ke nani ti Baa U Tienu kpiagidi paalu n den teni ke Kilisiti fii bi tinkpiba siiga maama, ti moko baa ye leni li miapanli yene.

5 Moamoani, ti yaa taa leni o o kuuma nni, ti go baa taa leni o o fiima bi tinkpiba siiga nni moko.

6 Ti bani ke bi den joani ti tagikpelu leni Kilisiti li dapoanpoanli po ke u kpe, ke ti gbanankpiadi, ti tuonbiadi n die yaadi, kan go fidi liba, ke tin da go tie ti tuonbiadi yonbi.

7 Kelima yua n kpe kuli faabi leni ti tuonbiadi.

8 Li yaa tie ke ti den kpe leni Kilisiti, ti daani ke ti baa ye ki fo leni o moko.

9 Ti bani ke Kilisiti n den fii bi tinkpiba siiga yeni, o kan go kpe. Mi kuuma naa go pia bali o yaa po.

10 Wan den kpe yaa kuuma, o den kpe yenma ki paadi leni ti tuonbiadi hali yaa yogunu kuli po. Ama moala wan go ye ki fo yeni, o ye ki fo U Tienu po.

11 Yi moko n yaa nua mani yi yula ke yi kpe ki paadi leni ti tuonbiadi, ki nan ye ki fo U Tienu po Jesu Kilisiti nni.

12 Lani yaa po yin da go tuo mani ke ti tuonbiadi n yaa die yi gbanandi yaadi n baa kpe. Yin da tuo mani ki yaa tiendi yi gbanandi bonbuaka-biadila.

13 Yin da go teni ti tuonbiadi n diedi yi gbananbuoli, ke ti tuonbiadi n taa ki yaa tiendi mi biadima. Ama yin teni U Tienu yi yula nani yaaba n fii bi tinkpiba siiga ki go ye ki fo yeni. Yin yaa puuni mani yi gbananbuoli U Tienu ki yaa tiendi yaala n tiegi.

- 14 Ti tuonbiadi kan go yaa die yi, kelima U Tienu balimaama ki go die yi, ama o n̄anbili n die yi.
- 15 Lanwani ti baa yedi lede? Moala ke U Tienu balimaama ki go die ti, ama o n̄anbili n di die ti, ti go baa tiendi ti tuonbiadi bi? Kalam.
- 16 Yii bani ke yin teni yua yi yula nani i yonbi yeni ki tuo ki n̄ua o maama kuli, yi tie o yonbi kaa? Li yaa tie ti tuonbiadi yaadi n baa yuandi ki cuani mi kuuma, bi U Tienu tuoma yaama n baa yuandi ki cuani yipo li moamoansaali.
- 17 Tin yaa tuondi mani U Tienu kelima baa ke yi den kpa tie ti tuonbiadi yonbi, yi den tuo leni payenli ki n̄oadi ban den bangi yi yaa bangima.
- 18 Lanwani yi den faabi leni ti tuonbiadi yonbidi ki tua mi teginma yaa yonbi.
- 19 N maadi nani bi nisaaliba n maadi maama kelima yi yantiana tadingu po, ke yin fidi ki gbadi. Nani yin den kpa puni yi gbananbuoli ke yi tua ti cagindi leni mi biadima yonbi ki baa tiendi ti tuonbiadi maama, moala yin yaa puuni mani yi gbananbuoli yin yaa tie mi teginma yonbi, ke yin fidi ki pundi mi gagidiŋanma U Tienu po.
- 20 Yin den tie ti tuonbiadi yonbi yaa yogunu, mi teginma ki den die yi.
- 21 Moala yi jie i fe leni yin den tiendi yaala laa yogunu. Yi den baa be n̄uadi laa bonla po? Laa bonla baa juodi mi kuuma.
- 22 Ama moala ke yi faabi leni ti tuonbiadi yonbidi ki tua U Tienu yonbi, yin baadi yaala lienni tie mi gagidiŋanma, ke likuli baa cuani yaa miali n kan gbeni.
- 23 Kelima ti tuonbiadi panpaani tie mi kuuma, ama U Tienu n̄anbili-paabu tie yaa miali n kan gbeni ti Diedo Jesu Kilisiti nni.

Loma Yaaba 7

- 1 N kpiiba, yi baa ga min baa maadi yipo yaama na kelima yi bani li balimaama fuuli. Laa boani yi ke li balimaama die o nilo hali wan ye yaa yogunu kuli.
- 2 Li tie nani li balimaama n loli o pua leni o calo hali o calo miali banlu kuli maama. Ama o ja yaa kpe, o pua yeni faabi leni yaa balimaama n luo o yeni.
- 3 Lanwani o yaa kuni jatoa ke o calo da ye, bi baa yi o li poconconli. Ama o calo yaa kpe, o pua yeni faabi leni li balimaama yeni, o yaa kuni jatoa waa tie poconconli.
- 4 N kpiiba, li tie yene leni yinba moko. Kelima Kilisiti kuuma o gbanandi nni yaa po, yi kpe yaala n tie li balimaama po. Moala nitoa n di die yi, lani n tie Kilisiti, U Tienu n den fiini yua bi tinkpiba siiga, ke tin yaa tiendi yaala n pia mayuli U Tienu po.

- ⁵ Li nisaali-yantiali n den die ti yaa yogunu, li balimaama den fiini li bonbuaka-biadila ti gbanandi buoli kuli nni, ki teni ke ti tiendi yaala n juodi mi kuuma.
- ⁶ Ama moala, ti faabi leni li balimaama kelima ti kpe ki paadi leni yaala n den kpa luo ti nani a kpaada yeni. Lani yaa po U Tienu Fuoma gobidi ti ke ti tuuni U Tienu po leni yantiapanli ke laa go taa leni tin den moandi ki baa ɲoadi yaala n diani li balimaama nni maama.
- ⁷ Lanwani ti baa yedi lede? Li balimaama tie tuonbiadi bi? Kalam. N kan den bandi ti tuonbiadi n tie yaala, kali li balimaama n den waani nni. N kan den faami ke li nunponbiadili tie tagili li yaa tie ke li balimaama den yedi: “Dan da pia li nunponbiadili.”
- ⁸ Ti tuonbiadi den baa u sanu kelima li balimaama po ki fiini li nunponli buoli kuli n pali nni. Kelima li balimaama yaa ye, ti tuonbiadi kpe.
- ⁹ Min ki den pia li balimaama yaa yogunu n den ye ki fo, ama li balimaama n den cua ti tuonbiadi den faadi,
- ¹⁰ ke n mo kpe. Yeni li balimaama yaama n den baa cuani li miali den cuani npo mi kuuma.
- ¹¹ Ti tuonbiadi den baa u sanu kelima li balimaama po ki boandi nni ki ku nni.
- ¹² Baa yeni, li balimaama gagidi ki ɲani, mi mabilikaama moko gagidi ki ɲani ki tiegi ki go pia mayuli.
- ¹³ To, naani yaala n pia mayuli yeni n teni ke n kpe bi? Kalam. Ti tuonbiadi n den tieni la, ki taa li balimaama, yaama n pia mayuli, ki ku nni. Lanwani, kelima li balimaama yaa po, li doagidi ti tuonbiadi n bia ke li pendi maama.
- ¹⁴ Ti bani ke li balimaama ɲani U Tienu kani. Ama mini wani tie nisaalo ki ɲua n gbanandi n bua yaala, ki tie nani bi kuadi nni ti tuonbiadi po yeni.
- ¹⁵ Mii bani kuli min tiendi yaala, kelima mii tiendi min bua ki yaa tiendi yaala, ama n tiendi min nani yaala.
- ¹⁶ N yaa tiendi min ki bua ki tieni yaala yeni, n tuo ke li balimaama ɲani.
- ¹⁷ Lanwani laa go tie mini nba n tiendi yeni, ama li tie ti tuonbiadi yaadi n ye n niinni n tiendi la.
- ¹⁸ N bani ke yaala n ɲani ki ye n niinni baa waamu, lani n tie min tie nisaalo maama po. N bua ki tieni yaala n ɲani, ama mii pia li fidu.
- ¹⁹ Mii tiendi min bua ki yaa tiendi yaa bonɲanla, ama n tiendi mi biadima min ki bua ki yaa tiendi yaama.
- ²⁰ To, n yaa tiendi min kaa bua ki tieni yaala, laa go tie mini n tiendi la, li tie ti tuonbiadi yaadi n ye n niinni n tiendi la.

²¹ N laa ke yaa bali n tie na miabi nni, n yaa bua ki tieni yaala n nani ti tuonbiadi tabini nni.

²² N pali tugu nni U Tienu balimaama mani npo.

²³ Ama n go laa batoali n gbanandi nni, yaali n moa leni n yantiali yaa bali ki teni ke n tua ti tuonbiadi bali, yaali n tuuni n gbanandi nni yaa kpaadili.

²⁴ Fala ye leni nni boncianla. Dme baa faabi nni leni n gbanandi yaadi n caani nni mi kuuma nni?

²⁵ N tuondi U Tienu, kelima ti Diedo Jesu Kilisiti po. Lanwani mini nba n yantiali nni, n tuo ki nua U Tienu balimaama, ama n gbanandi nni n nua ti tuonbiadi yaa bali.

Loma Yaaba 8

¹ Lanwani moala buudi cuonuba ki go ye yaaba n ye Jesu Kilisiti nni po.

² Kelima U Tienu Fuoma yaama n puuni li miali Jesu Kilisiti nni yaa bali faabi nni leni ti tuonbiadi leni mi kuuma kuli yaa bali.

³ Li balimaama n kaa den fidi ki tieni yaala kelima ti gbanandi tadingu po, U Tienu den tieni la. O den soani o Bijacele kelima ti tuonbiadi po, ke o taa yaa gbanandi n naani leni ti tuonbiadi n diedi yaa gbanandi. Wan den tieni yeni, o den buni ki cuo ti tuonbiadi ti gbanandi nni.

⁴ U Tienu den tieni lankuli ke li balimaama n bili yaa teginma n tieni ti niinni, tinba yaaba n tiendi U Tienu Fuoma n bua yaala, ki naa tiendi ti gbandi n bua yaala.

⁵ Moamoani yaaba n tiendi ti gbanandi n bua yaala kuandi bi yama ti gbanandi n bua yaala niinni. Ama yaaba n tiendi U Tienu Fuoma n bua yaala kuandi bi yama U Tienu Fuoma bua yaala yaa niinni.

⁶ Yua kuandi o yama ti gbanandi n bua yaala yaa niinni, li baa gedinu o mi kuuma po. Ama yua n kuandi o yama U Tienu Fuoma n bua yaala yaa niinni, li baa gobidi ki gedinu o li miali leni mi yanduanma kuli po.

⁷ Li tie yeni, ki yaa nua ti gbanandi n bua yaala tie ti yibalindi leni U Tienu, kelima laa tuo ki tiendi U Tienu balimaama n bili yaala, li kan fidi moko.

⁸ Ti gbanandi bonbuakaala n die yaaba kan fidi ki mangi U Tienu pali.

⁹ Yinba yaa po, ti gbanandi bonbuakaala ka die yi, ama mi Fuoma n die yi kelima U Tienu Fuoma ye yi niinni. Yua n kaa pia Kilisiti Fuoma, waa tie Kilisiti yua.

¹⁰ Li yaa tie ke Kilisiti ye yi niinni, li tie moamoani ke yi gbanandi kpe kelima ti tuonbiadi po. Ama mi Fuoma tie li miali yi niinni kelima li moamoansaali po.

- 11 Lanwani, U Tienu yua n den fiini Jesu bi tinkpiba siiga yaa Fuoma yaa ye yi pala nni, wani yua n den fiini Jesu Kilisiti bi tinkpiba siiga yeni go baa pa yi gbanandi, yaadi n baa kpe, li miali, kelima o Fuoma yaama n ye yi niinni yaa po.
- 12 Lani yaa po n kpiiba, baa ke ti pia li panli, tii pia li ti gbanandi bonbuakaala po ka, hali yaala ke ti go baa tiendi tin bua yaala.
- 13 Yi yaa tiendi ti gbanandi n bua yaala, yi baa kpe. Ama yi yaa teni ke mi Fuoma paalu ku yi gbanandi bontienkaala, yi baa ye.
- 14 Kelima mi Fuoma n gobidi yaaba kuli, bani n tie U Tienu bijaba.
- 15 U Tienu naa puni yi yaa Fuoma n teni ke yi tie yonbi ki go baa ye i jeje nni ka. Ama yi baa U Tienu Fuoma yaama n puni yi mu bimoanmu yaa bali ke ti kpaani ki tua U Tienu: "Ti Baa, ti Baa."
- 16 U Tienu Fuoma mani miba tiendi siedti yantiana nni ke ti tie U Tienu bila.
- 17 Ti yaa tie U Tienu bila, ti go tie bi faajieba moko, ti tie U Tienu faajieba, ki baa taani leni Kilisiti ki je li faali. Kelima ti yaa taani leni Kilisiti o fala nni, ti go baa taani leni o o kpiagidi nni moko.
- 18 Lani yaa po n bani ke tin laadi yaa fala yaa yogunu n tie na kan fidi ki boagini leni U Tienu n baa doagidi yaa kpiagidi yaadi n baa ye.
- 19 Mi tagima kuli gu leni mi sugincianma U Tienu n baa doagidi o bila yaa yogunu.
- 20 Mi tagima n den tua fanma bonla yeni, laa den tie ke mani n bua ki tua yeni, ama U Tienu n den bua yeni. Ama mi tagima yeni pia yaa suginma n tie na,
- 21 ke dayenli U Tienu n faabi ma ke mi kan go bedi, ki teni man taani leni U Tienu bila faabima yaama n pia ti kpiagidi yaa niinni.
- 22 Ti bani ke hali moala mi tagima kuli ye leni fala ki duni nani u maditugukoanu n cuo yaa pua yeni.
- 23 Laa tie mi tagima bebe ka ye leni fala. Tinba yaaba n pia U Tienu paakpiabu, lani n tie o Fuoma, ti moko duni ti pala nni, ki gu U Tienu n baa ti teni tin tua o bimoanmu cain yaa yogunu, ki faabi ti gbanandi.
- 24 U Tienu den faabi ti ke ti pia laa suginma. Ama o nilo yaa laa wan sugini yaala, laa go tie suginma. Kelima o nilo yaa laa wan sugini yaala, be yaa po ke o go baa sugini ke li baa cua?
- 25 Ama ti yaa sugini tin daa laa yaala, ti baa gu leni li juunli.
- 26 Li tie yeni, mi Fuoma moko todi ti ti tadingu nni. Kelima tii bani lan pundi tin mia U Tienu yaa miabu ti jaandi nni. Ama mi Fuoma mani miba miadi U Tienu tipo ki duni yaa dunli n kaa pia maama.

- 27 U Tienu yua n bigidi bi niba pala bani yaala n ye o Fuoma yantiali nni, kelima o Fuoma miadi wani U Tienu nigagidinjanba po nani wani U Tienu n bua maama.
- 28 Ti bani ke U Tienu tuuni li bonla kuli nni yaaba n bua o yaa njamu po, bani, wan yini yaaba o yanjagili po.
- 29 U Tienu n den tuodi ki bani yaaba, o go den tuodi ki gandi ba ki baa teni ban tua nani o Bijua yeni, ke o Bijua n tua o bijakpelo o waamu U Tienu bila boncianla siiga.
- 30 Lanwani U Tienu den yini wan den tuodi ki gandi yaaba. Wan den yini yaaba, o go den puni baa li moamoansaali. Wan den puni yaaba li moamoansaali, o teni ke bi baa ti kpiagidi moko.
- 31 Lan tie maama yeni, ti baa yedi lede? U Tienu yaa tie tipo, nme baa fidi ki sedi tipo?
- 32 Wani U Tienu, yua n kaa den yie ke o yaa Bijua n da le fala, den soani o ki teni bi niba nuu nni ke o kpe tikuli po. Lani li baa ga lede ke o kan pa ti li bonla kuli leni wani o Bijua leni ti bulicindi?
- 33 Dme baa kuli U Tienu n gandi yaaba? Oba kuli, kelima U Tienu wani oba n tie o moamoansaalo.
- 34 Dme baa jia leni ba ti buudi ki cuo ba? Oba kuli, kelima Jesu Kilisiti kpe, li cie yeni. O go den fii bi tinkpiba siiga. O ye U Tienu jienu po ki miadi o tipo.
- 35 Dme baa paadi ti leni Kilisiti yaa buama? Naani fala bi, bi ti yanyagidi, bi o falabiado, bi mi koma, bi mi luoma, bi yaa fala n baa fidi ki cuani mi kuuma, bi ki jugisiega n baa paadi ti leni o buama?
- 36 Nani lan diani maama: "A yaa po n teni ke bi kpaani ti daali kuli, Ki nua ti nani ban baa kodi yaa pe yeni."
- 37 Ama laa bonla kuli siiga, yua n den bua ti yeni tendi ke ti paadi likuli cain.
- 38 Moala n bani cain ke bonlaba kuli kan fidi ki paadi ti leni U Tienu buama, baa mi kuuma, baa li miali, baa malekinba, baa mi fawaama paaciami danba, baa yaala n ye moala na, baa yaala n baa ti cua,
- 39 baa i paaciami, baa yaaba n ye tanpoli, baa yaaba n ye tiipo, mi tagima kuli nni liba kuli kan fidi ki paadi ti leni U Tienu n pia tipo yaa buama, yaama n den doagidi ti Diedo Jesu Kilisiti nni.

Loma Yaaba 9

- 1 N maadi moamoani Kilisiti nni mii pua faama. U Tienu Fuoma Yua teni ke n pali siedi moko saa lipo moamoani.
- 2 N ye leni ti yanyagiciandi leni li paboanli yogunu kuli.

- 3 Kelima n bi baa sugini ki tua ti solindi yua ki paadi leni Kilisiti n kpiiba yaa po, yaaba n kpi leni nni ti gbanandi nni yaa ŋamu po.
- 4 Bani Isalele buolu yaaba yeni, U Tienu n den gandi yaa nibuolu ki teni ke bi tua o bimoanmu, ki doagidi bipo o kpiagidi, ki kuani i ŋantaadi leni ba, ki teni ba o balimaama, ki doagidi bipo ban baa jaandi o maama, ki niani ba o ñoaniani.
- 5 Bi tie ti yaajanba puoliŋuani, Kilisiti moko den mali bi yaa buolu nne ti gbanandi po, wani yua n die li bonla kuli. U Tienu n baa ti pagidi hali yaa yogunu kuli. Amina.
- 6 Mii bua ki yedi ke U Tienu ñoaniani ki go pia mayuli ka. Kelima yaaba n mali ki tie Isalele puoliŋuani, bikuli ka tie Isalele buolu yaaba moamoani.
- 7 Ban tie Abalahama puoliŋuani yeni moko naa teni ke bi tie o bimoanmu. Kelima U Tienu den yedi Abalahama: “Isaaka puoliŋuani n baa tie a buolu.”
- 8 Lani n bua ki yedi ke laa tie yaaba n mali nani bi nisaaliba kuli n maa maama n baa tie U Tienu bila. Ama yaaba n mali nani wani U Tienu ñoanianu n bili maama n tie o buolu moamoani.
- 9 U Tienu ñoanianu n tie na: “Binli, u naa yogunu yaa pundi, n baa goa ki cua, Sala baa maa bonjaga.”
- 10 Lani bebe ka, Lebeka moko yaa po li den tie yeni leni o bilieda yaaba n den pia baayendo, lani n tie ti yaaja Isaaka.
- 11 Hali ke laa bila daa den mali, ki daa tieni yaala n ŋani bi yaala n bia, ke U Tienu n den tuodi ki jagi yaala n yaa ye, ki ŋua o gandima ki naa ŋoadi a tuona, ama ki ŋua U Tienu yiinu,
- 12 U Tienu den yedi Lebeka: “Dan baa yuandi ki maa yua baa die ŋan baa kpa maa yua,”
- 13 nani lan diani maama: “N den bua Jakobo ki nani Esayu.”
- 14 Lanwani ti baa yedi lede? U Tienu ki tiegi bi? Yeni ka.
- 15 U Tienu den yedi Musa: “N baa gba mi niñima min bua ki yaa gba mi niñima yua yaa po. N baa yaa dingidi n pali min bua ki yaa dingidi n pali yua yaa po.”
- 16 Lanwani laa ŋua o nilo n bua yaala, laa ŋua o moandili mo. Li ŋua U Tienu niñingbadima.
- 17 Li go diani Falono mo yaa po ki yedi: “Min yini a ki teni ke a tua o badiciamo yaala yaa po tie ke n bua ki doagidi n paalu kelima a yaa po, ki go teni n yeli n ña ŋanduna kuli nni kelima a yaa po.”
- 18 Lanwani U Tienu gba mi niñima wan bua ki yaa gba yua yaa po mi niñima, ki go juagi wan bua ki juagi yua yaa pali.

- 19 Daalinba yi siiga yendo baa goa ki yedi nni: “Lan tie maama yeni, be yaa po ke U Tienu go fu leni ti? Kelima nme n baa fidi ki yie o yanbuama?”
- 20 Fini o nisaalo, a tie nme ki baa nia leni U Tienu? Naani ban maa yaa tiagu baa yedi yua n maa gu: “Be yaa po ke a maa nni nanda?”
- 21 O maado ki pia li bali ki taa ku yoagu ki tieni wan bua yaala yoo? O kan ñani yoagikonyenli nni ki maa yaa tiagu n baa ye li tuonkpiagili po, ki go ñani laa yoagikonli nni ki maa yaa tiagu n baa ye li tuonfanli po yoo?
- 22 U Tienu mo den bua ki doagidi o pabienli ki teni bi niba n bandi o paalu. Lani yaa po o den juuni ke li waagi leni yaa niba n tie nani yaa tiadi n tie li tuonfanli po, bani yaaba n den pundi U Tienu n cuo ba ki bolini ba.
- 23 U Tienu den tieni yeni ki baa doagidi o kpiagidi n yaba maama yaa niba n tie nani wan den gbadi yaa tiadi po mi niñima yaa po wan den tuodi ki njanbi yaaba ke ban taani leni o o kpiagidi nni?
- 24 Lani n tie tinba, wan yini yaaba. Waa yini ti yaaba n tie Jufinba siiga bebe ka. Ama o go yini ti yaaba n kaa tie Jufinba moko yaa siiga.
- 25 Nani wan yedi o sawalipualo Ose yaa tili nni maama: “Yaa nibuolu n kaa den tie n nibuolu, N baa yini ba n nibuolu. Min kaa den bua yaa nibuolu yeni, N baa yi ba n buakaaba.
- 26 Ban den tua yaa nibuolu siiga: <Yii tie n nibuolu,> Lankani lige bi baa yi ba: <U Tienu yua n fo yaa bijaba.> “
- 27 O sawalipualo Esayi moko kpaani ki maadi Isalele buolu maama ki yedi: “Baa Isalele buolu yaaba yaa yaba Nani mi ñincianma tanbiima yeni, Nitianga bebe n baa faabi.
- 28 Kelima o Diedo baa tieni Wan den yedi yaala ki tinga nni Ki juodi ke li kan waagi.”
- 29 Li baa tie nani Esayi n den kpa maadi maama ki yedi: “O Diedo U Tienu, U Paaciamu Kuli Daano, yaa den cedi Ke ti siiga nitianga sieni, Ti buolu den baa bodi, Ti den baa tua nani Sodoma yaaba yeni, Ki go tua nani Gomola yaaba yeni.”
- 30 Lanwani ti baa yedi lede? Yaa nibuoli n kaa tie Isalele yaaba kaa lingi mi teginma, bani n baa li moamoansaali kelima li dandanli yaa po.
- 31 Ama Isalele buolu yaaba, yaaba n den lingi ki bua ki baa li moamoansaali kelima li balimaama kubima yaa po, naa baa.
- 32 Be yaa po ke baa baa? Kelima baa den lingi ki baa baa kelima li dandanli yaa po. Ama bi den lingi ki bua ki baa li kelima bi tuona po. Lani, bi den tuodi li tantuudikaali,

33 nani lan diani maama: “Diidi ki le, n bili Siyono juali kani Yaa tanli n baa teni bi niba n tuudi, Yaa tancianli n baa teni bi niba n baa yeni, Ama yua n dugi opo kuli, O kan le i fe hali abada.”

Loma Yaaba 10

1 N kpiiba, n pali buama leni n miabu U Tienu kani Isalele buolu yaaba po tie ke ban tindi.

2 N tieni bipo siedi ke bi pia li yankuali U Tienu sanjoadima po, ama baa pia mi bandima.

3 Ban ki bani U Tienu n puuni yaa moamoansaali yeni, li teni ke bi lingi bi yula po li moamoansaali ki naa lingi li U Tienu kani.

4 Kelima Kilisiti n teni ke li balimaama kua, ke yaaba n daani kuli n baa li moamoansaali.

5 Musa diani yaa teginma n baadi kelima li balimaama kubima po ki yedi: “Yaa nilo n tiendi man bili yaala kuli baa yaa ye kelima mi yaa po.”

6 Ama yaa moamoansaali n baadi kelima li dandanli yaa po, bi yedi mine: “Dan da yedi a pali nni: <Dme n baa do tanpoli?> “ Lani n tie ki ban teni Kilisiti n ña lipo ki jiidi.

7 Dan da go yedi mo: “Dme n baa jiidi ki gedi u kulu nni?” Lani n tie ki ban teni Kilisiti n ña likani ki fii bi tinkpiba siiga.

8 Lanwani bi yedi lede? Bi yedi yaala n tie na: “U Tienu maama ye ki ku leni yi bonṅanla, ki ye yi ñoana nni, leni yi pala nni. Mani n tie li dandanli yaa maama, tin wangi yi yaama.”

9 A yaa tuo leni a ñoabu bi niba nintuali ke Jesu tie o Diedo, ki daani a pali nni ke U Tienu den fiini o bi tinkpiba siiga, a baa tindi.

10 Kelima li tie li dandanli a pali nni n baa teni ṅan baa li moamoansaali. A ñoabu tuoma bi niba nintuali mo n baa teni ṅan baa mi tindima.

11 Nani i Diani n yedi maama: “Yua n daani o kan le fe.”

12 Lanwani mi gagidima ki ye Jufi leni yua n kaa tie Jufi siiga, bikuli taa Diediyendo, wani yua n seligidi yaaba n jaandi ki miadi o kuli boncianla.

13 Li diani: “Ama yua n jaandi ki mia o Diedo yaa yeli nni kuli, baa faabi.”

14 Bi baa mia ban kaa daani yua lede? Bi baa tuo ki daani ban daa gbadi yua yaa maama lede? Bi baa gbadi o maama mo lede, oba kuli yaa wangi ba?

15 Oba kuli yaa soani U Tienu mawangikaaba mo, bi baa ga lede ki yaa wangi o maama? Nani lan diani maama: “Diidi mani bi cenli n ṅani maama, Bani yaaba n cua ki wangi o Laabaalinamo.”

- 16 Ama bikuli naa den tuo ki ɲoadi o Laabaalinɲamo. Esayi den doagidi la ki yedi: “O Diedo, ɲme daani ti maama?”
- 17 O nilo baa baa li dandanli kelima wan gbadi yaala po, wan gbadi yaala mo tie Kilisiti maama.
- 18 To, n buali line, naani baa gbadi u tondu bi? Bi gbadi saa. Li diani: “Bi niali yayadi ki tinga nni kuli, Bi maama mo yayadi hali ɲanduna banlu kuli.”
- 19 N go buali, naani Isalele buolu yaaba naa den bani yoo? Musa n den kpa maadi li maguankaama ki yedi: “N baa teni ke yaaba N kaa tie nibuomoanu N yaa ɲundi yi buolu yaaba li mutuoli. Yeni de, n baa teni yaa nibuolu N kaa pia mi yanfuoma N fiini yi pala.”
- 20 Esayi den pia li papaali ki cie ki yedi: “Yaaba n kaa lingi nni, bani n laa nni, N den doagidi n yuli Bani yaaba n kaa lingi nni po.”
- 21 Ama Isalele buolu yaaba po o yedi: “Daali kuli n tiani n nii Ki bua ki mangi Leni yaaba n tie niyiekaaba Leni tupaalu danba.”

Loma Yaaba 11

- 1 Lanwani n buali, naani U Tienu luni o nibuolu Isalele yaaba bi? Kalam. Mini nba, n tie Isalele buolu, Abalahama puolinɲanu leni Benjamina buoluyua.
- 2 U Tienu naa luni o niba cain, wan den tuodi ki bani yaaba hali yogu. Yii bani i Diani n yedi yaala naankani ke Elia den yenbidi U Tienu kani Isalele buolu yaaba po ki yedi:
- 3 “N Diedo, bi ku a sawalipuaba, ki go tudi ki luni a padibinbina. Mini bebe n sieni, ke bi moandi ki baa ɲani n moko yaa miali.”
- 4 U Tienu den guani o be? O den goa ki yedi o: “N kubi n yuli po niba tudalele (7 000), yaaba n daa gbaani ki pugi Baali.”
- 5 Li go tie yeni moala na, Isalele buolu yaaba siiga nitianga sieni, U Tienu n gandi yaaba kelima o ɲanbili po.
- 6 Lanwani li yaa tie ke o gandima yeni ɲua o ɲanbili, laa ɲua a tuona. Lani yaaka o ɲanbili ki go tie ɲanbili moamoani.
- 7 Lankuli doagidi be? Isalele buolu yaaba naa baa ban den lingi yaala leni li yankuali. Ama bi siiga nni U Tienu n gandi yaaba bebe n baa la, yaaba n sieni kuli yaa pala den juagi.
- 8 Nani lan diani maama: “U Tienu kuani bi niinni Mi guama yantiali ke bi gonbidi. Bi pia i nuni ki naa nua liba, Bi pia a tuba moko ki naa gba liba Ki taa ki pundi hali dinla.”
- 9 Dafidi moko yedi: “Bi saajekaanu n tua bipo diagu Leni taalun leni tingbali bonla, Ban baa bi biadima panpaani.

- 10 Bi nuni n tadigi ki da go nua, Bi ciamu n poali ki buani yaa yogunu kuli po.”
- 11 Lanwani n buali: Naani Isalele buolu yaaba tuudi ki baa yaa yogunu kuli po ki kan go fii bi? Yeni ka. Bi tingbali teni ke bi nilanba fidi ki baa mi tindima ke lan yaa ñundi bani Isalele buolu yaaba li mutuoli.
- 12 To, Isalele buolu tingbali yaa cuani a sela ñanduna kuli po, ke bi gbalima mo teni ke bi nilanba baa a sela, laa pia kuli tama ke bi yaa guani U Tienu kani li baa cuani ñanduna kuli po yaa sela n yaba ki cie.
- 13 Moala n maadi leni yinba bi nilanba kelima n tie U Tienu tondo bi nilanba po. N jigini min pia yaa tuonli bi nilanba siiga,
- 14 ke li yaa baa tuo min yaa ñundi n buolu yaaba li mutuoli ke min fidi ki faabi bi siiga bi tianba.
- 15 U Tienu n da den yie Isalele buolu yaaba yeni yaa den teni ke ñanduna yaaba mangi leni o, o yaa goa ki tuo bipo li baa tua lede? Li baa tie nani bi tinkpiba n goa ki baa li miali yeni.
- 16 A yaa buuni ti yonbudi ki yidi waamu ki puni U Tienu nani li bonluonka-kpiala yeni, yaadi n sieni moko gagidi U Tienu po. Bu tibu jiinu yaa gagidi U Tienu po, bu beni moko gagidi opo.
- 17 Ama li yaa tie ke i bentiami jia ki ñani, ke fini yua n tie olifie tilianbu yaa benu tugini bi yaa kaanu ki baadi olifie tinjuukaabu yaa jiini n puuni yaa sinma,
- 18 da kpiagi a yuli ki fali ban den jia ki ñani yaa beni. A yaa kpiagidi a yuli, ñan kpaagi line, a tie benu bebe, fini ka tugi u jiinu, u jiinu n tugi a.
- 19 Daalinba a baa goa ki yedi: “Bi den jia ki ñani i benmoani ki baa tugini mini.”
- 20 Li tie moamoani. Bi den jia ki ñani bani, kelima bi dandanluoma po, fini mo ye lienni kelima li dandanli yaa po. Lanwani ñan da kpiagi a yuli, ama ñan yaa jie.
- 21 Kelima U Tienu yaa den cedi i benmoani yi n den ye i kaanceli, o kan cedi fini moko.
- 22 Lani yaa po ñan kpaagi U Tienu ñanbili leni o mabinli po. O den mabini yaaba n den baa, ki ñanbi a yaa po, ama se ñan yaa ye o ñanbili nni, yaaka o baa jia ki ñani a moko.
- 23 Bani Isalele buolu yaaba mo yaa cedi ki naa go suagi liiga bi dandanluoma nni, U Tienu baa goa ki tugini ba bu tinjanbu nni, kelima wani U Tienu pia u paalu ki baa fidi ki goa ki tugini ba.
- 24 Li yaa tie ke fini yua n bi tie olifie tilianbu yaa bengal den jia ki tugini yaa olifie tibu n tie tinjuukaabu ki naa tie a yaa buolu kani, lanwani laa pia kuli tama ke bani moko baa fidi ki goa ki tugini bani biba yaa tibu kani nani bi buolu n tie maama.

²⁵ N kpiiba, mii bua yaa bondoaginkaala n tie na n yaa boani yi, ke yin da nua yi yula ke yi tie yanfodanba. Laa bondoaginkaala tie ke Isalele buolu siiga bi tianba pala juagi hali bi nilanba n baa kua U Tienu tindima nni ki pundi ki dagidi cain.

²⁶ Li tie yeni ke Isalele buolu kuli baa tindi nani lan diani maama: “O faabika baa ña Siyono po, Ki ñani U Tienu yiema kuli Jakobo puoliñuani pala nni.

²⁷ Lani n baa tie n ñantaado leni ba, Min ñani bipo bi tuonbiadi yaa yogunu.”

²⁸ A yaa kpaagi Isalele buolu yaaba n yie o Laabaalinamo maama, bi tie U Tienu yibalinba yinba bi nilanba yaa ñamu po. Ama a yaa kpaagi U Tienu gandima po, bi tie U Tienu buakaaba kelima bi yaajanba po.

²⁹ Kelima U Tienu yiinu leni o paabu naa pia lebidima.

³⁰ Puoli po yinba bi nilanba den yie ki naa tiendi U Tienu n bili yaala. Ama moala yi baa ke o gbadi yipo mi niñima kelima bani Isalele buolu yaaba yiema yaa po.

³¹ Li go tie yeni, Isalele buolu yaaba yie ki naa tiendi U Tienu n bili yaala ke bani moko n baa U Tienu n gbadi bipo mi niñima nani wan gbadi yi mo yaa po mi niñima maama.

³² Kelima U Tienu luoni bi nisaaliba kuli bi yiema nni nani li kpaadidieli yeni ke wan yuandi ki gbadi bikuli po mi niñima.

³³ U Tienu ñalimani yaba, o banma leni o yanfuoma yaba ki ñua ki pendi bi nisaaliba bandima kuli. O yanjaga pendi bi nisaaliba n fidi ki kpaagi yaala. Baa fidi ki bandi yaala yaa po ke o tieni wan tiendi yaala.

³⁴ Kelima li diani: “Dme n bani o Diedo kpaagili Dme n fidi ki tua o juoginka?”

³⁵ Dme n den kpa puni U Tienu bu paabu Ke wani U Tienu mo baa guani o tiladi?”

³⁶ Li bonla kuli ñani o yaa kani, wani n kubi likuli, likuli mo ye o yaa po. Wani n yaa baadi ti kpiagidi hali yaa yogunu kuli. Amina!

Loma Yaaba 12

¹ Lani yaa po n kpiiba, n mia yi ki go tundi yi kelima U Tienu niñingbadima yaa po, ke yin pa U Tienu yi yula nani yaa padili n fo, yaali n gagidi ki mani opo. Lani n tie lan pundi yin yaa kpiagidi o maama.

² Da taa mani leni ñanduna na niinni yaaba, ama yi yantiana pandima n teni yin lebidi ke yin fidi ki gagidi ki bandi U Tienu yanbuama, lani n tie yaala n ñani, ki mani opo, ki go dagidi cain.

- ³ Kelima min baa yaa n̄anbili-paabu yaa po, n yedi yikuli yendo yendo, yin da nua yi yula ke yi cie yin tie maama. Yin yaa pia li yumiinli ki cuo ki dagini nani U Tienu n biigi ki puni yua kuli li dandanli yaa banlu.
- ⁴ Kelima nani tin pia i gbananbuoli ke i yaba gbananyendi nni maama, ke i gbananbuoli yeni ki taata tuona,
- ⁵ li go tie yeni leni tinba yaaba n ye Kilisiti nni. Baa ke ti yaba, tikuli tie gbananyendi ki tuugi leni tiyaba nani i gbananbuoli n tuugi leni iyi maama.
- ⁶ Ama tin pia yaa paabu ki taata, nani U Tienu n puni yua kuli li n̄anbili maama. Lanwani yua n pia sawali maama paabu, wan yaa wangi ma ke li n̄ua leni li dandanli.
- ⁷ Yua n pia o lieba todima paabu mo, wan yaa todi leni yantiayenli. Yua n pia mi bangima yaa paabu mo, wan yaa bangi ma.
- ⁸ Yua mo n pia ki yaa paagidi o lieba pala yaa paabu, wan yaa paagidi bi pala. Yua n pia ki yaa puuni yaaba n luo bu paabu mo, wan yaa puuni ba leni ti bulicindi. Yua n baa mi gobidima yaa paabu mo, wan yaa gobidi leni li yankuali. Yua mo n baa mi niñingbadima yaa paabu, wan yaa pia li pamanli lipo.
- ⁹ Yin da bua yi lieba mo leni pala lie. Yin yaa nani mani yaala n bia, ki yaa kubi yaala n n̄ani ke li pa.
- ¹⁰ Yin yaa bua mani yi yaba nani yaaba n kpi yeni. Yaa jigindi mani yiyaba.
- ¹¹ Yaa tuuni mani leni li yankuali ki da pia i kpadije, yi pala n yaa tuuni yi tuonli po kelima yi tuuni o Diedo po.
- ¹² Yin yaa mangidi yi pala yi suginma nni. Yin yaa pia li juunli fala nni. Yin yaa jaandi mani ki da cedi.
- ¹³ Yin yaa todi mani bi nigagidiñanba leni ban luo yaala, ki gaani bi canba cangu bonñanla.
- ¹⁴ Yaa gaaliti mani yaaba n wangi yi fala. Yeni de, gaali ba mani ki da soli ba.
- ¹⁵ Yin mangi mani yi pala leni yaaba n pia li pamanli, ki go buudi leni yaaba n buudi.
- ¹⁶ Yin yaa pia mani yantiayenli leni yiyaba. Yin da bua ki yaa tie niciama. Yin da fiini yi yula, ama yin cedi li yumiinli n diedi yi. Da nua mani yi yula ke yi tie yanfodanba.
- ¹⁷ Yin da guani oba mi biadima kelima wan tieni yi yaa biadima po. Yaa lingi mani yaala n n̄ani bi niba kuli nintuali.
- ¹⁸ Yin moandi mani yin fidi maama kuli ke li yaa n̄ua yinba, yin yaa ye leni mi yanduanma leni bi niba kuli.

19 N buakaaba, da tu mani i biadi panpaani yi yula po. Ama yin cedi mani U Tienu pabienli daali n cua, kelima li diani: “Mini n tie o pantuulo, mini n baa tu i biadi panpaani,”

20 ki go yedi: “Mi koma yaa gbadi a yibali, Dan pa o wan je, U ñunñuunu yaa gbadi o, Dan pa o wan ño. Kelima a yaa tieni yeni, A dogini o yuli po a mukuanmoana.”

21 Dan da tuo ke mi biadima n paadi a, ama ñan paadi mi biadima kelima mi ñanma tienma po.

Loma Yaaba 13

1 Nilo kuli n tuo ki yaa ñua mi diema bali danba n bili yaala, kelima bali kuli ki ye kaa ñani U Tienu kani. U Tienu n dini yaa bali danba n ye kuli.

2 Lanwani yua n yie li bali danba maama yie U Tienu ñoabonli, yaaba n yie ma baa cuani bi yula po u cuonu.

3 Yua n tiendi yaala n tiegi kan yaa jie mi diema bali danba, se yua n tiendi yaala n bia. A bua ki da jie li bali daano bi? Yaa tiendi yaala n tiegi, yeni, o baa pagi a.

4 Kelima li bali daano tie U Tienu naacemo, yua n tuuni a ñamu po. Ama a yaa tiendi yaala n bia ñan yaa jie, kelima wan bali ki jugisiega yeni, laa tie fanma fanma po ka. O tie U Tienu naacemo ki baa teni yaaba n tieni mi biadima ki fiini U Tienu pali n baa bi biadima panpaani.

5 Lanwani li tie tiladi yin tuo ki yaa ñua mi diema bali danba. Laa tie kelima bi baa fidi ki cuo yi bebe ka, ama yi pala siedi moko yaa po.

6 Li tie lani yaa po ke yi pa li lubili moko. Mi diema bali danba tie U Tienu naacenba laa tuonli po.

7 Lanwani yin pa bikuli yaala n bili. Li yaa tie o lubigaalo, yin pa o li lubili, li yaa tie li bancanli danba, yin pa ba li bancanli. Yua n pundi ki baa li fangili, yin fangi o. Yua n pundi ki baa ti jigidi, yin jigini o.

8 Yin da pia panli oba kuli po, li yaa tie yaa panli n tie yin yaa bua yiyaba yaaka. Yua n bua o lielo kubi U Tienu balimaama n bili yaala cain.

9 Kelima U Tienu mabilikaama yaama n yedi: ñan da conbi, ñan da kpa o nilo, ñan da su, ñan da tieni mi siedi faama ñan da pia li nunponbiadili, leni yaa mabilikaama n sieni kuli, likuli taani yaa mabilikayenma n tie na yaa niinni: ñan bua a nisaalilielo nani ñan bua a yuli maama yeni.

10 Yua n bua o nisaalilielo kan tieni o yaala n bia, lanwani mi buama tie balimaama kuli yaa tienma.

11 Yin yaa tiendi mani yeni ki cie kelima yi bani tin ye yaa yogunu. Li tie yin di baa fundi yi guama nni yaa yogunu, kelima mi tindima yogunu nagini moala ki cie tin den daani yaa yogunu.

12 Ku ñiagu bii ke li waagi, li daali nagini. Lanwani, tin landi mani li biigili yaa tuonbiada ki nan laa mi yenma yaa tuonɲama nani ti toatiadi yeni.

13 Tin yaa tiendi mani yaala n dagidi nani bi niba n tiendi yaala u yensiinu, ki da tuo mi jiema n diedi ti yantiana, ki foagidi leni li dañoli, leni mi conconma leni ti cagindi, leni mi niama leni li nunponli.

14 Yin laa mani o Diedo Jesu Kilisiti yaa tagu, ki da cedi yi gbanandi bonbuakaala n dadi yi.

Loma Yaaba 14

1 Yaa gaani mani yua n tadi li dandanli nni ki da nia leni o wan tama yaala po.

2 One tama ke o pia u sanu ki yaa di lan tie yaala kuli, one, yua n tadi li dandanli nni, cedi ti nandi ki ɲmani ti kpinfraadi bebe.

3 Yua n tama ke o fidi ki je li bonla kuli n da fali yua n kaa di jetianma. Yua n kaa di jietianma mo n da jia ti buudi leni yua n daani ke o baa fidi ki je li bonla kuli yeni kelima U Tienu tuo o.

4 A tie ɲme, fini yua n ja ti buudi leni nitoa naacemo? O yaa se bonɲanla, leni o yaa baa, li tie o canbaa maama. Ama o baa se kelima o Diedo pia u paalu ki baa teni wan yaa se.

5 One nua ke daaliba gagidi ki cie liyali, one mo nua ke a dana kuli tie yenma. Nilo kuli n kpaagi ki bandi cain wan daani yaala.

6 Yua n sua ke daaliba gagidi ki cie liyali tieni yeni ki baa kpiagi o Diedo. Yua n di lan tie yaa jiema kuli di ki baa kpiagi o Diedo, kelima o tuondi U Tienu o jiema po. Yua n kaa di jetianma moko tieni yeni ki baa kpiagi o Diedo ki tuondi U Tienu.

7 Ti siiga oba kuli ki ye o yuceli po, oba kuli ki kpe o yuceli po.

8 Kelima ti yaa ye, ti ye o Diedo po, ti yaa kpe mo, ti kpe o Diedo po. Lanwani ti yaa ye leni ti yaa kpe kuli, ti tie o Diedo yaaba.

9 Kilisiti den kpe ki go fii ki fo ki baa die yaaba n ye leni yaaba n kpe kuli.

10 Lanwani fini, be yaa po ke a ja ti buudi leni a kpiilo? Be yaa po ke a fali a kpiilo yeni? Tikuli baa sedi U Tienu bujjali kaanu kani.

11 Kelima li diani: “O Diedo yedi: <N ye ki fo, Dunli kuli baa gbaani n nintuali, Lanbu kuli baa kpiagi U Tienu.> ”

12 Lanwani ti siiga yua kuli baa togidi U Tienu wan den tieni yaala kuli.

- 13 Lanwani tin cedi ki da ja leni ti lieba ti buudi. Ama yin jagi mani ki bili ke yi kan tieni yaala n baa tua yi kpiilo po, tantuudikaali bi tingbali bonla.
- 14 N daani ki go bani cain o Diedo Jesu nni ke liba kuli ki joagini li yuli po. Ama o nilo yaa nua ke bonlaba joagini, li joagini laa nilo yaa po.
- 15 Dan di yaa jiema yaa yagini a kpiilo yama, ŋaa go cuoni leni mi buama. Da tuo ke ŋan di yaa jiema n teni a kpiilo, Kilisiti n kpe yua yaa po, n bodi.
- 16 Da tuo mani ke yaala n ŋani yipo n pa bi niba u sanu ban sugi la.
- 17 Kelima U Tienu diema naa tie mi jiema leni li bonñokaala bebe ka. Ama, mi teginma, mi yanduanma, leni li pamanli, U Tienu Fuoma Yua n teni ke ti pia yaala.
- 18 Yua n tuuni Kilisiti po yeni, U Tienu pali baa mani leni o, bi nisaaliba mo baa saa opo i moamoani.
- 19 Lanwani tin moandi ki yaa tiendi yaala n baa teni tin yaa mani leni ti lieba, ki go paagidi tiyaba pala U Tienu sanŋoadima nni.
- 20 Dan da biidi U Tienu tuonli kelima mi jiema po. Moamoani mi jiema kuli ŋani, ama o nilo yaa dini yaa jiema n baa tua o kpiilo po tantuudikaali o pia lipo i tagili.
- 21 Yaala n baa ŋani tie ŋan cedi ki da ŋmani nandi, ki da ño duven mo, ki da tieni yaala n sieni ki baa tua a kpiilo po tingbali bonla.
- 22 Dan pia yaa dandanli, kubi li a yuli po U Tienu nintuali. Li pamanli ye leni yua n ki buni ki cuo o yuli wan saa yaala yaa po i moamoani nni.
- 23 U Tienu bu leni yua yaa yama n lengidi kelima wan di yaala yaa po, kelima waa tieni nani o dandanli n waani o maama. Yaala n kaa ŋua li dandanli kuli tie tuonbiadi.

Loma Yaaba 15

- 1 Li pundi ke tinba yaaba n pa U Tienu sanŋoadima nni n juuni leni yaaba n tadi lienni, ki yaa todi ba bi tadingu nni, ki da lingi yaala n mani tinba bebe yaa po.
- 2 Li pundi ke ti siiga yendo yendo kuli n yaa tiendi yaala n baa mani o nisaalilielo po, ki tiendi opo yaala n baa todi o wan suagi liiga U Tienu sanŋoadima nni.
- 3 Kelima baa Kilisiti naa den lingi yaala n mani o, ama nani lan diani maama: “Ban den sugidi a yaa sugidi baa mini n yaa yuli po.”
- 4 To, yaala n den kpa diani kuli den diani ke lan bangi ti, ke i Diani n puuni yaa juunli leni yaa baagi yaa po, tin fidi ki baa mi suginma.

- ⁵ U Tienu yua puuni li juunli leni li papaali n teni yin yaa pia yantiyenli leni yiyaba nani Jesu Kilisiti n bua maama,
- ⁶ ke yin taani yanyenma leni ñoayenbu ki yaa kpiagidi ti Diedo Jesu Kilisiti Tienu leni o Baa.
- ⁷ Yin yaa gaani mani yiyaba nani Kilisiti n den ga yi maama U Tienu yaa kpiagidi po.
- ⁸ Kelima n waani yi ke Kilisiti den tua Isalele buolu yaaba naacemo ki baa doagidi ke U Tienu tie dugika ki teni ban baa U Tienu n den niani bi yaajanba yaa ñoanianu,
- ⁹ ki go teni ke bi nilanba moko n kpiagi U Tienu o niñigbadima po. Nani lan diani maama: “Lani yaa po n baa pagi a I nilanbuoli siiga, N baa yiini ki kpiagi a yeli.”
- ¹⁰ Li go diani: “Yinba i nilanbuoli kuli, Taani mani leni o nibuolu Ki yaa mangidi yi pala.”
- ¹¹ Li go diani: “Pagi mani o Diedo, Yinba i nilanbuoli kuli, Kpiagi o mani, yinba i nibuoli kuli.”
- ¹² Esayi moko yedi: “Li benkpele baa pudi Isayi jiinu nni, Yua n baa fii ki diedi i nibuoli kuli. I nibuoli baa bili bi suginma o yaa kani.”
- ¹³ Mi suginma Tienu n gbieni yi pala leni li pamanli leni mi yanduanma li dandanli nni. U Tienu Fuoma Yua paaciamu n teni yin yaa pia mi suginma ki pugidipugidi.
- ¹⁴ N kpiiba, n bani ke yi pala gbie leni li ñanbili, ke yi bani cain yin baa tiendi yaala kuli, ki go baa fidi ki tundi yiyaba.
- ¹⁵ Baa yeni, n diani yipo bonyenla yenla leni li papaali, ki bua ki tiadi yi yin bani yaala no kelima U Tienu n puni nni yaa ñanbili yaa po,
- ¹⁶ ki teni ke n tua Jesu Kilisiti naacemo bi nilanba siiga. N tuuni yaa tuonli n gagidi ki wangi ba U Tienu Laabaalinamo ke bani bi nilanba n tua nani U Tienu n baa tuo yaa padili ke li mani o yeni, U Tienu Fuoma Yua n gagidi yaali wani U Tienu po.
- ¹⁷ Lanwani n baa fidi ki kpiagi n yuli Jesu Kilisiti nni kelima n tuuni U Tienu po.
- ¹⁸ Mii pia li papaali ki maadi matoama kuli kali Kilisiti n den taa nni ke min yaa gobidi bi nilanba ban tuo ki ñoadi U Tienu kelima n maama leni n tuona po.
- ¹⁹ N den baa U Tienu Fuoma paalu, ki tieni bi siiga sinankeeninba leni mi bancianma. N den cili ki wangi Kilisiti Laabaalinamo Jelusalema, ki yuandi ki wangi li maama i kaani kuli hali ki ban gaani ki pundi Ilili diema.

20 N den bua ki tieni bonyenla, lani n tie ki yaa wangi Kilisiti Laabaaliŋamo yaaba n daa kpa gbadi o, ke min da njuani nitoa tanpuuli po. Nani lan diani maama:

21 “Ban ki den kpa waani yaaba O maama fuuli, bani n baa le, Bani yaaba n ki den kpa gbadi o maama Baa bandi ma.”

22 Lani n den yiedi npo yaa yogini n yaba ke n daa cua yikani.

23 Moala n soani n tuonli ki gbeni yaa dogi n lindi na kuli. Nani lan tie yaa bina n yaba ke n moko bua ki cua yikani yeni,

24 n sugini ke n yaa caa Esipana diema, n baa tagi ki fuondi yi. N yaa mangi n pali leni yi danaba, n sugini ke yi baa todi nni min gedi lipo.

25 Moala n da baa fii ki gedi Jelusalema bi nigagidiŋanba yaa todima po.

26 Kelima Kilisiti n yini yaaba, ke bi ye Maseduana leni Akayi diema nni kuli den sua ke li nani ke bi taani mi todima, ki soani bi nigagidiŋanba siiga yaaba n tie luoda ki ye Jelusalema po.

27 Bi den tieni yeni bi yama po, li pundi ban tieni yeni moko. Kelima bani bi nilanba yaa den taani leni Jufinba ki boagidi U Tienu sela, li pundi bi nilanba n boagidi bi yema bonbaakaala leni Jufinba.

28 N yaa caa ba laa tondu, ki teni ba ban taani bipo yaa paabu ki dudi, n baa tagi yikani ki gedi Esipana diema.

29 N bani ke n yaa cua yikani, n baa gbie leni Kilisiti seli.

30 N kpiiba, n mia yi kelima ti Diedo Jesu Kilisiti yaa po leni U Tienu Fuoma yaa buama yaa po, ke yin taani leni nni min moa yaa muali nni, ki yaa jaandi U Tienu ki miadi o npo leni li yankuali,

31 ke min faabi leni yaaba n ye Jude diema po ki naa tuo ki daani. N go mia yi yin yaa miadi ke min baa gedi yaa todima Jelusalema po, baa mangi bi nigagidiŋanba lipo.

32 Lanwani, U Tienu yaa bua, n baa pundi yikani leni li pamanli ki go baa yi siiga fuodimaba.

33 Mi yanduanma Tienu n yaa ye leni yikuli. Amina!

Loma Yaaba 16

1 N bua ki waani yi ke ti kpiilo Febe, Kilisiti n yini yaaba Sankile dogu nni todika, tie yin baa fidi ki dugi yua yaa po.

2 Yin ga o cangu o Diedo nni nani lan pundi bi nigagidiŋanba n yaa tiendi maama, ki todi o leni wan baa bua yi todima yaa bonla nni kuli, kelima wani oba todi niba boncianla leni mini moko.

- 3 Yin fuondi mani Pilisila leni Akilasa, yaaba n tie n tuonsoanlieba Jesu Kilisiti tuonli nni.
- 4 Bi den luni bi yula ki ga n miali. Laa tie mini bebe n tuondi ba lipo, Kilisiti n yini yaaba nitaana bi nilanba siiga kuli tuondi ba lipo.
- 5 Yin fuondi Kilisiti n yini yaaba yaaba n taagi bi yaa diegu nni moko. Yin fuondi mani n buado Epayineta, yua n den kpa daani Jesu Asi diema nni, ki tie wani Kilisiti bonluonka-kpiala likani.
- 6 Yin fuondi mani Maliyama yua n den soani ki todi yi boncianla.
- 7 Yin fuondi mani n kpiiba Andonikusa leni Juniasa, mini leni yaaba n den taani ki ye li kpaadidieli nni. Jesu tondiba siiga bi tie ban jigindi yaaba boncianla. Bi den daani Kilisiti hali ke mini daa daani o.
- 8 Yin fuondi mani Anpiliatusa wani yua n tie n buado o Diedo nni.
- 9 Yin fuondi mani Ulibana, ti tuonsoanlielo Kilisiti nni, leni n buado Sitakisa.
- 10 Yin fuondi mani Apelesa wani yua n doagidi ke o se Kilisiti nni ke li pa. Yin fuondi mani Alisitobula denpo yaaba.
- 11 Yin fuondi mani n kpiilo Elodiono. Yin fuondi mani Nasisa denpo yaaba yaaba n tie o Diedo yaaba.
- 12 Yin fuondi mani Tilifena leni Tilifosa, yaa puoba n tuuni o Diedo tuonli boncianla. Yin fuondi mani Pesida ti danlimoano, yua n soani O Diedo tuonli hali boncianla.
- 13 Yin fuondi mani Lufusa o Diedo n gandi yua, leni o naa yua n tie n moko yaa naa.
- 14 Yin fuondi mani Asinkilita, Filego, Emesa, Patilobasa, Emasa leni ti kpiiba yaaba n ye leni ba.
- 15 Yin fuondi mani Filologa leni Julia, leni Nele leni o naataanpuoga Olinpa leni yaa nigagidiŋanba n ye leni ba kuli.
- 16 Yin fuondi mani yiyaba ki gobini yiyaba leni mi buamoanma. Kilisiti n yini yaaba nitaana kuli fuondi yi.
- 17 N kpiiba, n tundi yi ke yin fangi mani yi yula leni yaaba n fiindi mi paadima ki go tie tingbali bonla yi siiga, ki naa ŋua yin den baa yaa bangima. Yin foagidi mani leni ba.
- 18 Kelima laa nibuolu naa tuuni ti Diedo Kilisiti po ka, bi tuuni bi tugiceli po yo. Bi maadi mi madingima leni mi mamanma ki boandi yaaba n ki fani.
- 19 Ama yinba wani bi niba kuli bandi yi tuoma. Lani yaa po n mangi n pali yipo. N bua yin yaa fani yaala n ŋani tienma po, ki da pia tagiliba kuli yaala n bia yaa tienma nni.

20 Li kan waagi ke mi yanduanma Tienu baa paadi Sutaani ki madi o yi taana tiipo. Ti Diedo Jesu yaa njanbili n yaa ye leni yi.

21 N tuonsoanlielo Timote fuondi yi. N kpiiba Lusiyusa, Jasono leni Sosipateli moko fuondi yi.

22 Mini Tetiyusa yua n diani li naa tili o Diedo nni, n mo fuondi yi.

23 Min cani yua, Gayusa, Kilisiti n yini yaaba n taagi yua yaa diegu nni, fuondi yi. Elasita, yua n kubi u naa dogu ligi tuonli, fuondi yi, wani leni ti kpiilo Kalitusa kuli.

[24 Ti Diedo Jesu Kilisiti njanbili n yaa ye leni yikuli. Amina!]

25 Tin yaa kpiagidi mani U Tienu, Wani yua n baa fidi ki teni yin yaa se Ke li pa o sanɲoadima nni Nani min wangi yaa Laabaaliɲamo Ki maadi Jesu Kilisiti maama n yedi maama. N wangi o nani U Tienu bondoaginkaala, Yaala n den duagi njanbili nni hali yogu, N doagidi maama moala.

26 U Tienu yua n ye yogunu kuli Nani o njanbonli Ki yedi ke o bondoaginkaala N doagidi i nibuoli kuli po Kelima o sawalipuaba n diani yaa tila yaa po. U Tienu tieni yeni ki bua Ke i nibuoli kuli n tuo li dandanli.

27 Tin yaa kpiagidi U Tienu, Wani yua bebe n pia mi yanfuoma kuli, Kelima Jesu Kilisiti po. Tin yaa kpiagidi o hali yaa yogu n tu yaa yogu. Amina!

1 Kolinta Yaaba

1 Kolinta Yaaba 1

- 1 Mini Polo, U Tienu n den yini yua kelima o yanbuama po, ke min tua Jesu Kilisiti tondo, n taani leni ti kpiilo Sositena
- 2 ki diani li tili U Tienu n yini yaaba, yaaba n ye Kolinta dogu nni po. O den gagidi ki n̄anbi yi Jesu Kilisiti nni, ke yin yaa tie o nigagidiŋanba. N fuondi yi leni yaaba n jaandi ki miadi ti Diedo Jesu Kilisiti i kaani kuli, wani yua n tie bi Diedo leni ti yaa Diedo.
- 3 Ti Baa U Tienu leni o Diedo Jesu Kilisiti n pa yi li n̄anbili leni mi yanduanma.
- 4 Yogunu kuli n tuondi U Tienu yipo kelima yin baa yaa n̄anbili o kani Jesu Kilisiti nni.
- 5 Kelima o yaa niinni, yi den baa li seli li bonla kuli nni, lan tie mi maama po leni mi bandima kuli po.
- 6 Lan tie ke yin den gbadi yaa siedi Kilisiti po den pu ki go se yi siiga ki pa.
- 7 Yeni U Tienu paabu kuli siiga, baa bonyenbu ki poadi yipo yin gu ke U Tienu baa doagidi ti Diedo Jesu Kilisiti yaa yogunu.
- 8 Wani U Tienu n baa teni yin yaa se ki pa hali mi juodima yogunu, ke bi kan fidi ki kuli yi liba kuli ti Diedo Jesu Kilisiti cuama daali.
- 9 U Tienu tie tin fidi ki dugi yua yaa po, wani yua n den yini yi ke yin yaa pia yanyenma leni o Bijua Jesu Kilisiti ti Diedo.
- 10 N kpiiba, n mia yi ki tundi yi kelima ti Diedo Jesu Kilisiti yeli po ke yikuli n yaa mani leni yiyaba, ke paadimaba kuli n da ye yi siiga, ke yin yaa taa yenma yi yantiana leni yi yanjaga kuli nni.
- 11 N kpiiba, Kilowe diegu yaaba den waani nni ke mi niama ye yi siiga.
- 12 Min bagi yaala tie ke yi siiga one tua: «Mini wani n n̄ua Polo,» one: «Mini wani n n̄ua Apolosa,» one: «Mini wani n n̄ua Sefa,» one mo: «Mini wani n n̄ua Kilisiti.»
- 13 Naani Kilisiti boagidi yoo? Naani bi den kpa Polo yo li dapoanpoanli po ki baa faabi yi? Bi, bi den batisi yi Polo yeli nni yoo?
- 14 N tuondi U Tienu ke mii den batisi yi siiga oba kuli, kali Kilisipusa leni Gayusa.
- 15 Lanwani oba kuli kan yedi ke bi den batisi o mini yaa yeli nni.
- 16 Moamoani, n den batisi Sitefana leni o deni yaaba moko, mii tiani n yaa go den batisi nitoa.

- 17 Kilisiti naa den soani nni ke min yaa batisi bi niba ka. Ama o den soani nni ke min yaa wangi o Laabaalinjamo, ke laa tie min yaa wangi leni mi yanfodanmaama ka ke Kilisiti dapoanpoanli n da tua fanma.
- 18 Kelima li dapoanpoanli yaa mawangima tie yanluoma yaaba n baa bodi po. Ama tinba yaaba n tindi po, li tie U Tienu paaciamu.
- 19 Li diani ki yedi: «N baa bolini bi yanfodanba yanfuoma, Ki biani bi nunfandanba nunfanbu.»
- 20 Lanwani o yanfodaano ye le? Li balimaama bangika go ye le? U naa yogunu nianiado go ye le? Naani U Tienu ki doagidi ke njanduna yanfuoma kuli tie mi yanluoma ka?
- 21 Kelima bi nisaaliba leni bi yaa yanfoceli naa fidi ki bandi U Tienu leni wan doagidi o yanfuoma maama. Lanwani U Tienu den jagi ke o baa faabi yaaba n daani leni o Laabaalinjamo wangima yaama n tie nani mi yanluomaama yeni.
- 22 Jufinba miadi mi bancianma, Gilekinba mo lingi mi yanfuoma.
- 23 Ama tinba wani wangi Kilisiti, ban den kpaa yua li dapoanpoanli po. Laa maama tie tingbali bonla Jufinba po, mi go tie yanluoma bi nilanba po.
- 24 Ama U Tienu n yini yaaba po, ban tie Jufinba bi ban tie Gilekinba, Kilisiti tie U Tienu paaciamu leni U Tienu yanfuoma.
- 25 Kelima U Tienu yanluoma fani ki cie bi niba yanfuoma, U Tienu tadingu mo pa ki cie bi nisaaliba yaa paalu.
- 26 N kpiiba, kpaagi mani U Tienu n den yini yaaba n tie maama. Yi siiga yaaba n tie yanfodanba naa yaba, yaaba n tie paatieba leni yaaba n tie bulicinba moko naa fuu.
- 27 Ama U Tienu gandi bi nisaaliba n nua yaala ke li tie yanluobonla, ki baa waani bi yanfodanba i fe. O go gandi bi nisaaliba n nua yaala ke li tie tadinbonla, ki baa waani bi paatieba i fe.
- 28 O go gandi bi nisaaliba n nua yaala ke li tie bonfanla ki fali la, leni yaala n ki tie pu, ki baa bolini ban nua yaala ke li tie bonmoanla.
- 29 O tieni yeni ke nisaaloba kuli n da kpiagi o yuli wani U Tienu kani.
- 30 Ama yinba, U Tienu teni ke yi ye Jesu Kilisiti nni. O go teni ke Jesu tie tipo mi yanfuoma, leni mi teginma, leni mi gagidijanma, leni mi daafaabima.
- 31 Lanwani, nani lan diani maama: «Yua n bua ki jigini o yuli, Wan jigini li o Diedo nni.»

1 Kolinta Yaaba 2

- 1 N kpiiba, min den cua yikani yaa yogunu ki wangi yi U Tienu moamoani yi duagi, mii den cua leni mi mabanma, bi leni mi yanfocianma ka.

- ² Kelima n den jagi ki sua ke laa tie tiladi min bandi bontoala kuli yi siiga, kali Jesu Kilisiti, ban den kpaawani yua li dapoanpoanli po yeni.
- ³ N den ye yi siiga leni ku tadingu ki digibi kelima ti jawaandi po.
- ⁴ N mawangima leni n bangima naa den nua bi nisaaliba mabanma ka. Ama li den tie leni U Tienu Fuoma leni o paaciamu doagidima yaa po,
- ⁵ ke yi dandanli n da se kelima bi nisaaliba yanfuoma po, ama U Tienu yaa paaciamu po.
- ⁶ Baa yeni, ti wangi yaa maama n tie mi yanfomaama yaaba kpeligi ki dagidi li dandanli po yaa siiga. Laa yanfuoma naa tie o naa jamaano yaama ka, laa tie nanduna bali danba yaaba n ye mi bodima sanu nni yanfuoma mo ka.
- ⁷ Ti wangi U Tienu yaa yanfuoma maame, yaama n duagi ki wuo bi nisaaliba po, U Tienu n den tuodi ki bili yaama ke man yaa tie tipo ti kpiagidi.
- ⁸ Danduna bali danba siiga oba kuli naa den bani laa yanfuoma. Bi yaa den bandi ma, bi kan den kpaawani ti kpiagiciandi Diedo li dapoanpoanli po.
- ⁹ Nani lan diani ki yedi maama: «Nunbu n daa laa yaala, Tubili n daa gbadi yaala, O nisaalo n daa kpaagi yaala mo, U Tienu tuodi ki njanbi lankuli Yaaba n bua o yaa po.»
- ¹⁰ U Tienu teni ke o Fuoma doagidi la tinba yaa po. Kelima o Fuoma bigidi li bonla kuli, baa U Tienu yanjaga ya n wuo ki nua.
- ¹¹ Bi nisaaliba siiga nme bani o nisaalo pali tugu nni bonla, li yaa tie o nisaalo yantiaceli yaali n ye o niinni? Likuli yenma leni U Tienu. Oba kuli ki bani U Tienu pali tugu nni bonla, kali U Tienu Fuoma.
- ¹² Tinba, tii baa nanduna yantiali, ama ti baa yaa Fuoma n nani U Tienu kani, ke tin fidi ki bandi U Tienu n puni ti yaala kelima o njanbili po.
- ¹³ Tii maadi laa bonla nani mi nisaali-yanfuoma n bangi yaala ka, ama nani o U Tienu Fuoma n bangi ti yaame ki doagidi li moamoani yaaba n pia U Tienu Fuoma po.
- ¹⁴ Ama li nisaali-yantiali n die yua, kan fidi ki ga yaa bonla n nani U Tienu Fuoma kani, kelima li tie opo yanluobonla. O kan bandi la kelima li bigidi leni U Tienu Fuoma Yua yaa yantiale.
- ¹⁵ U Tienu Fuoma Yua yantiali n diedi yua bigidi li bonla kuli. Ama oba kuli kan fidi ki biigi ki bandi wani.
- ¹⁶ Li diani: «Dme bani o Diedo yantiali? Dme baa fidi ki bangi o?» Ama, tinba ti pia Kilisiti yaa yantiali.

1 Kolinta Yaaba 3

- 1 N kpiiba mii den fidi ki maadi leni yi nani yi tie U Tienu Fuoma n die yaaba, ama n den maadi leni yi nani yi da nua li nisaali-yantiali, nani a canpanda yeni Kilisiti nni.
- 2 N den ñundi yi mi naanjanma yeni, ki naa tendi yi yaa jiema n juagi, kelima yi kan den fidi ki ga ma. Baa moala yi daa fidi ki ga ma, kelima yi da nua li nisaali-yantiali.
- 3 Nani li nunponli leni li koanli n da ye yi siiga yeni, laa doagidi ke yi nua li nisaali-yantiali, ki tiendi nani bi nisaaliba n tiendi maama kaa?
- 4 Yaa yogu ke yi siiga one tua: «Mini wani n nua Polo,» ke one mo tua: «Mini wani n nua Apolosa,»
- 5 Yii nua li nisaali-yantiali kaa? Apolosa tie nme? Polo tie nme? Ti tie o Diedo naacenba bebe, yaaba n den cuani yipo o Laabaalinjamo, ke yi daani nani o Diedo n puogi yua kuli maama.
- 6 Mini n den buli ke Apolosa mo den kpidi. Ama U Tienu n teni ke li kpedi.
- 7 Lanwani yua n buu ki tie pu, yua n kpidi mo ki tie pu, kali U Tienu yua n tendi ke li kpedi, wani n tie likuli.
- 8 Yua n buli leni yua n kpidi kuli de yenma, yua kuli baa baa o panpaani nani o tuonli n tie maama.
- 9 Kelima ti taa ki tuuni leni U Tienu. Yinba n tie U Tienu kuanu. Yi go tie U Tienu diegu.
- 10 Nani U Tienu n puni nni yaa njanbili po, n den pu li tanpuuli nani o diemaa-yanfodaano yeni, ke nitoa mo nuandi lipo. Die yua kuli n fangi o yuli leni wan nuandi lipo maama.
- 11 Kelima oba kuli kan go puu tanputoali, ke laa tie yaali n mali ki puu, lani n tie Jesu Kilisiti.
- 12 O nilo yaa nuani laa tanpuuli po wula, yaaka njanjilifa, yaaka yaa tana yaa dunga pa, yaaka ti daadi, yaaka ti muadi, yaaka a kankaga, yua kuli tuonli n tie yaali baa doagidi,
- 13 kelima ti buudi daali baa waani la. Mi fantama baa doagidi yua kuli n soani yaala. Mi baa biigi yua kuli tuonli ki waani lan tie yaala.
- 14 Yua kuli n nuani yaala li tanpuuli yuli po yaa fidi ki ñani mi fantama biigima nni kaa buodi, o baa baa i panpaani.
- 15 Ama yua yaa tuonli n buodi, o baa luo i panpaani. O baa faabi, die nani yua n sani ki ñani mi fantama nni ki cia yeni.
- 16 Yii bani ke yi tie U Tienu diegu ke o Fuoma ye yi niinni yoo?

- ¹⁷ Yua n bolini U Tienu diegu kuli, U Tienu baa bolini o. Kelima U Tienu dieli gagidi ki nani, yinba n tie laa dieli.
- ¹⁸ Oba kuli n da boandi o yuli. Yi siiga oba yaa tama ke o tie o yanfodaano nani nanduna n nua maama, wan tua yanluodaano ke wan baa ki tua o yanfodaano.
- ¹⁹ Kelima nanduna na yaa yanfuoma tie yanluoma U Tienu po. Li diani yeni ki yedi: «O co bi yanfodanba bi nunfanbu nni.»
- ²⁰ Li go diani ki yedi: «O Diedo bani bi yanfodanba yanmaalima. O bani ke mi tie fanma fanma.»
- ²¹ Lanwani oba kuli n da jigini o yuli bi nisaaliba po. Kelima li bonla kuli tie yi yaa yaala.
- ²² Li yaa tie Polo, li yaa tie Apolosa, li yaa tie Sefa, li yaa tie nanduna, li yaa tie li miali, li yaa tie mi kuuma, li yaa tie yaa yogunu n tie na, li yaa tie yaa yogunu n baa ti cua, likuli tie yi yaa yaala.
- ²³ Yi mo tie Kilisiti yaaba. Kilisiti mo tie U Tienu yaa yua.

1 Kolinta Yaaba 4

- ¹ Lanwani li pundi ban yaa nua ti ke ti tie Kilisiti naacenba, U Tienu n puogi yaaba ban yaa wangi o bondoaginkaala.
- ² Bi yaa puogi o nilo li tuonli, ban lingi yaala o kani tie wan yaa tie nidugika.
- ³ Mini yaa po, yi yaa jia npo ti buudi, laa tie npo liba. Li bali danba mo yaa jia nni ti buudi laa tie npo liba. Mini nba mo ki jia n yuli buudi. N pali siedi mo ki bu leni nni liba kuli po.
- ⁴ Ama lani ka doagidi ke n pia moamoani, yua n jia npo ti buudi tie o Diedo.
- ⁵ Lani yaa po yin da ja ti buudi liba kuli po hali ke li yogunu daa pundi. Yaa gu mani o Diedo cuama, wani yua n baa yendi yaala n wuo li biigili nni, ki go doagidi yaala n den wuo a pala nni. Laa yogunu nilo kuli baa baa U Tienu kani lan pundi wan baa yaa pagidi.
- ⁶ N kpiiba n maadi mini leni Apolosa maama na nani mi kpanjama yeni, ki baa todi yi yin bandi tikani ki da pendi yaala n diani ki bili yaa bianu. Min maadi yaala tie ke yin da pia ti japaadi ki kpiagi niyendo ki fali o lielo.
- ⁷ Dme teni ke a cie a lieba? A pia be ke U Tienu ka puni a? Li yaa tie yeni, be n teni ke a kpiagi a yuli nani U Tienu ka puni a la yeni?
- ⁸ Moala ke yi pia ke li dagidi! Moala ke yi tua piada! Yi cili ki diedi ke tii ye lienni. N bi sugini yin bi yaa die moamoani, ke ti moko bi baa taani leni yi ki yaa die.

- ⁹ Ama li tie npo nani U Tienu n bili ke tinba o tondiba n yaa tie puoli yaaba, nani yaaba yaa buudi n kadi ke bi baa kpa yeni. Kelima bi sieni ti asala nni nanduna, malekinba leni bi nisaaliba kuli nuni po.
- ¹⁰ Tinba ti tie yanluodanba kelima wani Kilisiti yaa po, ama yinba wani tie yanfodanba Kilisiti nni. Ti tadi, ama yinba wani pa. Bi kpiagi yinba ama bi yuandi tinba.
- ¹¹ Hali moala ti ye leni mi koma leni u ñunñuunu leni ti cadi leni ti puadi ke ti go tie lianliama.
- ¹² Ti tuuni leni ti nii hali ki coagi. Bi niba yaa sugi ti, ti gaali ba. Bi yaa waani ti fala, ti juuni.
- ¹³ Bi yaa kuli ti, ti guani ba mi madingima. Ti tie nani nanduna baadi yeni, ki tie nani bi niba kuli n lu yaala hali moala.
- ¹⁴ Laa tie ke n bua ki fiagi yi ka ke n diani yipo, ama n tuodi ki tundi yi kelima yi tie n bibuadimu.
- ¹⁵ To, baa yi yaa pia gobidikaaba tudapiiga (10 000) Kilisiti nni, yii pia baanba wani boncianla. Kelima mini n den mali yi Jesu Kilisiti nni, min den cuani yipo o Laabaalinjamo yaa yogunu.
- ¹⁶ Lanwani n mia yi ki tundi yi ke yin yaa nua n yaa fuuli.
- ¹⁷ Lani yaa po yo ke n soani Timote yikani yua n tie n bibuadiga ki tie nidugika o Diedo nni. O baa tiadi yi min nua Kilisiti maama, nani min bangi Kilisiti nitaana ya n ye i kaani kuli maama.
- ¹⁸ Yi siiga bi nitianba fiini ti japaadi ki tama ke n kan go cua yikani.
- ¹⁹ To, o Diedo yaa bua, n baa cua yikani ke li kan waagi. Lanwani n kan bandi bi japaadanba yeni n maadi yaa maama bebe ka, n baa bandi ban pia yaa paalu n tie yu.
- ²⁰ Kelima U Tienu n diema naa doagidi mi maama nni bebe ka, ama u paalu nni.
- ²¹ Yi bua be? Ke min cua yikani leni u fibu bi? Bi min cua leni mi buama leni li padingile?

1 Kolinta Yaaba 5

- ¹ I kaani kuli bi niba tua ke mi conconma ye yi siiga, yaa conconma buolu n kaa ye baa bi nilanba siiga. Lani n tie ke yi siiga o niyendo ye leni o baa pua.
- ² Ama baa yeni, yi gbengidi yi yula, kaa biidi yi pala ki mua nani i kumoe yeni ki ñani yi siiga yua n tieni laa cagindi.
- ³ Mini yaa po, baa ke n foagi leni yi n gbanandi nni, n ye leni yi n yantiali nni. N mali ki jia yua n tieni laa bonla yeni buudi nani n ye leni yi yeni.

- 4 O Diedo yeli nni leni o paalu po, yikuli yaa taani, ke n moko ye leni yi n yantiali nni,
- 5 yin teni laa nilo Sutaani, ke wan bolini o gbanandi ke o naano n tindi o Diedo Jesu n baa cua yaa daali.
- 6 Yin gbengidi yi yula maama, laa nani. Yii bani ke li dabinli waamu bebe baa teni ti yonbudi kuli n pili yoo?
- 7 Yin ñani mani yi siiga li dabinkpeli, ki tua nani ti yonbupandi yaadi n ki pia dabinli yeni. Moamoani yi tie laa yonbudi, kelima Kilisiti yua n tie ti Pendima jaanma pebiga padi no.
- 8 Lanwani tin jaani laa jaanma ke laa tie leni li dabinkpeli lani tie mi conconma, ama leni yaa dupen n ki pia dabinli lani n tie li papienli leni i moamoani.
- 9 N den diani yipo li tili ki waani yi ke yin da pia nantaado leni mi conconma danba.
- 10 Mii baa ke yin da pia nantaado baa kuli leni nanduna yaaba, yaaba n tie mi conconma danba, leni bi nalinabuaba, leni yaaba n bua ki yaa di bi lieba, leni yaaba n nua i buli, kelima li yaa tie yeni kali yin nan ña nanduna nni.
- 11 Min den diani ki bua ki waani yi yaala tie line: yin da pia nantaado leni yua n yedi ke o tie yi kpiilo ki nan conbi, yaaka ki tie nalinabualo, yaaka yua n nua i buli, yaaka o nisugido, yaaka o dañogaado yaaka yua n bua ki yaa di o lieba. Yin da tuo baa ki taani ki je leni laa nibuolu.
- 12 Naani li tie mini yaa nantaado yo ki jia ti buudi leni niinpo yaaba? Laa tie yi siiga nni yaaba yaa buudi ka ke yi baa jia?
- 13 Ama niinpo yaaba U Tienu baa jia leni ba ti buudi. Deli mani ki ñani o nibiado yi siiga.

1 Kolinta Yaaba 6

- 1 Yi siiga nme n baa tuo ki gedinii o lielo nanduna yaaba, yaaba n ki daani bujjali kani? O yaa pia maama leni o lielo, waa baa gedinii ma bi nigagidinjanba kani?
- 2 Yii bani ke bi nigagidinjanba baa jia ti buudi leni nanduna yoo? Lanwani li yaa tie ke yi baa jia ti buudi leni nanduna yi baa gbali ki jia ti buwaadi bii?
- 3 Yii bani ke ti baa jia ti buudi leni malekinba yoo? Lanwani laa pia kuli tama ke ti baa fidi ki jia ti buudi yaa jamaano n tie na yaa maama po.
- 4 Lanwani yi yaa pia o naa jamaano yaa maama leni yiyaba, yi yen taa Kilisiti n yini yaaba n ki pia leni yaaba nantaado yene ban tua yi bujjaba.
- 5 N yedi yeni ki bua i fe n cuo yi. Naani yii pia yi siiga baa niyendo yua n pia mi yanfuoma ki baa fidi ki jia ti buudi o kpiiba siiga?

- 6 Naani yi siiga yua n pia mi maama leni o kpiilo baa gedini o ti buudi po, yaaba n kaa daani kani yo?
- 7 Baa yin pia ti buudi leni yiyaba yeni, li doagidi yi gbalima. Laa baa ɲani ki cie yin juuni leni yi kpiiba n tieni yi yaa bonbiadila kaa? Laa baa ɲani ki cie yin tuo ban je yi kaa?
- 8 Ama yinba n tiendi laa bonbiadila, ki di nitoaba, bani yaaba n tie yi kpiiba yeni.
- 9 Yii bani ke yaaba n ki tiegi kan ba biinu U Tienu diema nni yoo? Yin da boandi yi yula. Yaaba n tiendi ti cagindi, leni i buli danba, leni mi conconma danba, leni yaaba n biidi bi yula, leni yaa jaba n taagi leni biyaba kuli,
- 10 leni a concona, leni bi ɲalinjabuaba, leni a dañogaada, leni a nisugida, leni yaaba n di bi lieba, kuli kan baa biinu U Tienu diema nni.
- 11 Yi siiga bi nitianba den tie laa nibuolu, ama U Tienu ɲuudi yi o gagidi yi ki puni yi li moamoansaali o Diedo Jesu Kilisiti yeli po leni ti Tienu Fuoma tuonli po.
- 12 Bi tianba yi siiga tua: «Mii go kua liba,» ama li bonla kuli ka ɲani. N baa fidi ki yedi: «Mii go kua liba kuli,» ama n kan tuo liba kuli n diedi nni.
- 13 Yi go tua: «Mi jiema ye ku tugu po, ku tugu mo ye mi jiema po.» U Tienu baa ti bolini likuli yenma. Ama ti gbanandi naa ye mi conconma po ka, ti ye o Diedo yaa po, o Diedo mo ye ti gbanandi yaa po.
- 14 U Tienu, yua n den fiini o Diedo bi tinkpiba siiga, o go baa fiini ti mo kelima o paalu yaa po.
- 15 Yii bani ke yi gbanandi tie Kilisiti gbananbuoli ka yoo? Naani n baa taa Kilisiti gbananbuoli ki teni yin tua li poconconli gbananbuoli bi? Kalam.
- 16 Yii bani ke yua n taani leni li poconconli tua gbananyendi leni o kaa? Kelima li diani: Bani niba lie baa tua gbananyendi.
- 17 Yua n taabi o Diedo tua yendo leni o.
- 18 Yin sani ki foagidi mani leni mi conconma. Tuonbiatoadi kuli ye ti gbanandi niinpo, ama yua n puni o yuli mi conconma po, tudi o gbanandi po yo.
- 19 Yii bani ke yi gbanandi tie U Tienu Fuoma Yua dieli, yua n ye yi niinni, U Tienu n puni yi yua ke yii go die yi yula?
- 20 Moamoani o da yi leni yaa dunga n pa. Lanwani yin yaa kpiagidi mani U Tienu yi gbanandi nni lani yaala n tie U Tienu n die yaali.

1 Kolinta Yaaba 7

- 1 Moala n bua ki maadi yin den diani ki buali nni yaa maama. Li ɲani ke o ja n da taa pua.

- 2 Ama kelima mi conconma n yaba maama, li pundi ke ja kuli n yaa pia o pua, pua kuli mo n yaa pia o calo.
- 3 O ja n yaa tiendi o pua po yaala n pundi, o pua moko n yaa tiendi o calo po yeni.
- 4 O pua ki die o gbanandi, o calo n die, o ja moko ki die o gbanandi, o pua n die.
- 5 Yin da yie mani yiyaba po, kali yikuli yaa juogi ki tuo ki bili u yogunu waamu i jaandi po. Lani yaa pendi, yin goa ki taani leni yiyaba ke Sutaani n da tulini yi kelima yi gbali yi gbanandi kubima.
- 6 Min maadi yeni, laa tie ke n bili yipo yin baa tiendi yaala ka, li tie sanbili yo.
- 7 N bi bua ke nilo kuli n yaa tie nani min tie maama na. Ama nilo kuli baa U Tienu kani yaa paabu n ki taa leni o lielo, niyendo baa ki baa fidi ki tieni line, nitoa mo line.
- 8 Moala n maadi yaaba n daa tieni ñiigili, bi jaba leni bi puoba, leni a kpepuona mo po, li baa ñani bipo ban yaa tie ban tie maama, nani n moko n tie maama.
- 9 Ama bi yaa kan fidi ki kubi bi gbanandi, ban tieni li ñiigili, kelima bi yaa tieni li ñiigili ñani ki cie bi gbanandi n yaa fiidi bipo nani mi fantama n co yeni, ki paadi ba.
- 10 N bili mi naa maama yaaba n tieni li ñiigili po. Mini ka bili ma, o Diedo n bili ma. O pua n da ña o calo kani.
- 11 O yaa ñani o kani wan da go kuni jatoa, wan yaa ye obebe, yaaka wan go mangi leni o calo ki goa o kani. Ja mo n da ñani o pua.
- 12 Moala n maadi yaaba n sieni po, mini n maadi, o Diedo ka. Ti kpiilo yendo yaa pia yaa pua n ki daani, ama ki tuo ki ye leni o, wan da ñani o.
- 13 Yaa pua n pia o calo ke waa tuo ki daani, ama ki tuo ki baa ye leni o, wan da ña o kani.
- 14 Kelima yaa calo n ki daani baa mi gagidiñanma kelima o pua po. Yaa pua n ki daani mo baa mi gagidiñanma kelima o calo po. Lani yaaka yi bila bi baa joagini, ama lan tie maama yeni, bi gagidi.
- 15 Ama yua n ki daani yaa bua ki ña, ban cedi wan ña. O yaa ñani, ti kpiiba, lan tie ja bi pua, faabi leni laa lolima, kelima U Tienu yini ti ke tin yaa ye leni mi yanduanma.
- 16 Fini o pua, a bani lede a yaa baa faabi a calo? Fini o ja mo, a bani lede a yaa baa faabi a pua?
- 17 Lanwani bonyenla bebe n ye, yua kuli n yaa ye nani o Diedo n puni o maama, ki ñoadi wan den tie maama U Tienu n yini o yaa yogunu. Lani n tie min biliti yaala Kilisiti n yini yaaba i kaani kuli po.

- 18 O nilo yaa den kua ku koanciagu U Tienu n yini o yaa yogunu, wan da lingi ki bolini ku koanciagu maalima, o nilo yaa den kua U Tienu n yini o yaa yogunu, wan da kua.
- 19 O nilo yaa kua leni o yaa kua, laa tie pu, ama U Tienu mabilikaama kubima n tie li kuli.
- 20 Nilo kuli n yaa tie wan den tie maama U Tienu n den yini o yaa yogunu.
- 21 A yaa den tie yonbo U Tienu n yini a yaa yogunu, lan da yagi a yama. Ama a yaa baa fidi ki faabi, ŋan moandi.
- 22 Yua n tie yonbo o Diedo n yini o yaa yogunu, o Diedo faabi o ke o tua o yua. Yua n die o yuli mo U Tienu n yini o yaa yogunu tua Kilisiti yonbo.
- 23 U Tienu den da yi yaa dunga n pa, lanwani da tua mani bi nisaaliba yaa yonbi.
- 24 N kpiiba yua kuli n yaa tie U Tienu kani wan den tie maama U Tienu n den yini o yaa yogunu.
- 25 Yaala n tie yaaba n kaa tieni ŋiigili nani yin den buali nni maama po, mii pia o Diedo mabilikaama laa maama po. Ama n baa waani yi min sua yaala, mini yua ke o Diedo teni ke n tua nidugika kelima o niŋingbadima yaa po.
- 26 Kelima yaa fala n kpendi yaa po, n sua ke li baa ŋani o nilo n yaa tie wan tie maama.
- 27 A pia pua bi? Dan da moandi ki bua ki ŋani o. Daa pia pua? Da lingi ki taa.
- 28 Ama a yaa taa pua, ŋaa tieni tuonbiadi. O jafaano mo yaa kuni ja, waa tieni tuonbiadi. Ama yaaba n tieni li ŋiigili baa laadi fala u naa yogunu yema nni, li tie lani yaa po ke n bua ki todi yi yin da kua laa fala nni.
- 29 N kpiiba min bagi yaala tie ke yaa yogunu n sieni koabi. Lanwani dinla liiga yua n pia pua n yaa ye nani waa pia yeni.
- 30 Yaaba n buudi n yaa ye nani baa buudi yeni. Yaaba n pia li pamancianli n yaa ye nani baa pia yeni. Yaaba n da bonla n yaa ye nani baa die ban da yaala.
- 31 Yaaba n pia i ŋantaadi leni ŋanduna bonla n yaa ye nani laa bonla ki tie bipo tiladi, kelima ŋanduna yua n ye moala na pendi ki baa juodi.
- 32 N bua yin yaa ye ki da pia yanyagidi. Yua n kaa pia pua kuandi o yama o Diedo ŋantaadi nni, ki lingi wan baa mangidi o Diedo pali maama.
- 33 Yua n pia pua mo kuandi o yama ŋanduna na ŋantaadi nni ki lingi wani baa mangidi o pua yaa pali maama.
- 34 Lani n teni ke o podaano yama boagidi kaani lie. O pua moko, yua n kaa pia ja, leni yua n daa bani ja, bi moko kuandi bi yama o Diedo ŋantaadi nni, ki

moandi ki gagidi bi gbanandi nni leni bi yantiali nni kuli. Yua n kuni o ja kuandi o yama nanduna nantaadi nni ki lingi ki baa mangidi o calo pali.

35 N maadi lankuli ki bua ki todi yi. Laa tie ke n bua ki dia ku diagu ka. N bua yin yaa nua o Diedo nani lan pundi maama, ki bua o ki taabi o leni payenli.

36 O nilo yaa pia o toginaa ke o dagidi li calinkpenli ke o sua ke li pundi wan kuni o ja mo, ke o sua ke o tudi leni wan yie opo, wan tieni wan sua maama, waa tieni tuonbiadi, wan cedi wan kuni.

37 Ama yua n den jagi ki bili o yama po ke o baa kubi o toginaa wan da kuni ja, o yaa sua ke o baa fidi ki tieni nani wan den jagi maama, o njanbi leni wan teni ke o toginaa kan kuni ja.

38 Lanwani yua n cedi ke o bisalo kuni, o tieni yaala n nani, ama yua n kubi o bisalo ke waa kuni, wani n tieni yaala n nani ki cie.

39 O pua luo leni o calo, o calo n ye yaa banlu kuli, ama o calo yaa ti kpe, o pua yeni faabi ki baa fidi ki kuni wan bua yua kuli, ama kali wan yaa tie o Diedo yua.

40 O yaa tie wan tie maama kaa go kuni jatoa n baa mani opo ki cie. Lani n tie mini n sua maama, n tama ke n pia U Tienu Fuoma moko.

1 Kolinta Yaaba 8

1 Moala yaala n tie ti padinandi po. Yi tua: «Tikuli pia mi bandima.» Mi bandima kpendinni ti japaadi, ama mi buama todi mi kpedima li dandanli nni.

2 O nilo yaa tama ke o bani li bonla, o daa bandi nani lan pundi wan bandi maama.

3 Ama yua n bua U Tienu kuli, U Tienu mo bani wane.

4 To, moala n baa maadi ti padinandi maama. Ti bani ke bulo naa ye nanduna nni se U Tienu yendo bebe n ye.

5 Kelima baa ke ban yi yaala i buli yaba lan tie tanpoli bi tinga nni, li tie moamoani ke i buli yaba ke bi diediba moko yaba.

6 Ama tinba yaa po wani Tienyendu bebe n ye, yua n tie Baa. O den tagi li bonla kuli, tinba mo ye o yaa po. Diediyendo bebe moko n ye, Jesu Kilisiti, li bonla kuli den tagi kelima o yaa po, ti moko ye kelima wani yaa po.

7 Ama bi niba kuli daa pia laa bandima. Bi nitianba n den maani i buli noadima maama teni ke baa moala bi yaanmani laa nandi bi di nua ti ke ti tie padinandi o bulo po. Lanwani bi pala sieda ya n tadi yen joagini lienni.

8 To, laa tie mi jiema ka baa teni tin nagini U Tienu. Ti yaa dini, li kan wadi tipo liba, ti yaa dini mo, li kan pugini ti liba.

⁹ Ama yin fangi mani yi yula ke yin pia u sanu ki tieni yaala n da tua tantuudikaali yaaba n tadi yaa po.

¹⁰ Kelima o nilo yaa laa ke fini yua n pia mi bandima ka li budieli nni ki ŋmani ti padinandi, wani yua yaa pali sieda n tadi, li kan teni wan baa li papaali ki ŋmani ti padinandi yoo?

¹¹ Lanwani a kpiilo yua n tadi, wani Kilisiti n den kpe yua yaa po, baa bodi kelima a bandima yaa po.

¹² Yi yaa tudi yi kpiiba po yeni, ki lengidi bi pala sieda yaali n tadi, yi tudi Kilisiti po.

¹³ Lanwani jiemaba yaa baa guli n kpiilo, n kan go je laa jiema hali abada, ke min da guli n kpiilo.

1 Kolinta Yaaba 9

¹ Mii die n yuli kaa? Mii tie Jesu tondo kaa yoo? Mii den laa ti Diedo Jesu kaa? Yii tie min den soani o Diedo po ki baa yaaba kaa yoo?

² Baa nitoaba yaa nua ke n tie o Diedo tondo, yinba wani nua ke n tie yeni, kelima yinba n tie yaa maalima n doagidi ke n tie o Diedo tondo.

³ Lani n tie min maadi maama ki baa ga n yuli leni yaaba n kuliti nni.

⁴ Naani tii pia li bali ki yaa baadi ti jiema leni tin baa ñu yaala yoo?

⁵ Tii pia li bali ki taa pua yua n daani Jesu nani Jesu tondiba yaaba n sieni, leni wani o Diedo waamu leni Pieli n tieni maama?

⁶ Bi mini leni Banabasa bebe n baa tuuni li tuonli tiladi ki yaa baadi li bonjekaala ti yema po?

⁷ Dme baa kua minteeli leni o yuceli piama? Dme baa ŋu i tilondi ki nan kan ŋmani li bonluonkaala? Dme baa kpa u naakulu ki nan kan ño mi naaŋanma?

⁸ Min maadi yaa maama yeni, naani n maadi nani bi nisaaliba n nua maama bebe bi? Li balimaama wani ki yedi yeni kaa?

⁹ Li diani Musa balimaama nni ki yedi: ŋan da yilini o nua ñoabu takunkumi wan ŋmaadi ti disiandi yaa yogunu. Naani U Tienu den yagini o yama i ne po yoo?

¹⁰ Bi o maadi tinba bebe yaa po? Li diani yeni tinba yaa po saa. Li pundi ke yua n ko bu kpaabu leni yua n ŋmaadi ti siandi kuli n yaa sugini ke bi baa baa bi biinu lienni.

¹¹ Ti yaa den buli yikani yaa bonbi n tie U Tienu Fuoma bonla, naani li baa bia ti yaa yendi yikani yi bonpiakaala?

- 12 Nitoaba yaa pia li bali ki baa ga yi kani nanduna bonla, tinba kaa pia ki cie yoo? Ama tii den ga yi kani nani tin pia li bali ki baa ga maama. Ti den tuo ki ga fala buolu kuli ki juuni li po, ke bonlaba kuli n da pigini Kilisiti Laabaalinjamo po.
- 13 Yii bani ke yaaba n tuuni U Tienu diegu tuonli baa baadi bi jiema U Tienu diegu nni kaa yoo? Ke yaaba n tuuni li padibinbinli kani baadi bi biinu ban padi yaala nni?
- 14 Likuli yenma o Diedo bili ke yaaba n tuuni o Laabaalinjamo tuonli n yaa baadi yaala n dagidi bi yema po o Laabaalinjamo tuonli nni.
- 15 Ama mii tieni nani n bali n puni nni u sanu maama baa waamu. Min diani yipo yaa maama moala na mo, laa tie ke min baa liba ka. N yaa kpe, lani n mani n po ki cie min tieni yeni. Niloba kan fie nni min kpiagidi n yuli yaala yaa po.
- 16 Min wangi o Laabaalinjamo yeni, n kan kpiagi n yuli lipo, kelima li tie n po tiladi. Fala n baa n po n yaa wangi o Laabaalinjamo.
- 17 N yaa bi wangi o Laabaalinjamo n yama po, n bi baa ga i panpaani, ama min wangi o Laabaalinjamo tiladi ke laa tie n yama po yeni, n tuuni U Tienu n piani nni yaa tuonli.
- 18 Lanwani n panpaani tie be? Li tie, ke n wangi o Laabaalinjamo ki naa lingi panpaaniba kuli, ki naa baa o Laabaalinjamo tondo n pia li bali ki yaa baadi yaala.
- 19 Baa ke n die n yuli kaa tie oba kuli naacemo, n puni n yuli ki tua bi niba kuli naacemo, ki baa dadi min fidi yaa bianu kuli ban cua o Diedo kani.
- 20 N yaa ye Jufinba siiga, n tie nani n tie Jufi yeni, ke min fidi ki dadi ba. N yaa ye bani li balimaama n die yaaba siiga, n tua nani li die n moko yeni, ke min fidi ki dadi ki cuani li balimaama n die yaaba.
- 21 Li balimaama n kaa die yaaba moko yaa siiga, n tua nani maa die nni yeni, baa ke mi die nni, kelima Kilisiti balimaama die nni, ke min fidi ki dadi li balimaama n kaa die yaaba.
- 22 N yaa ye yaaba n tadi U Tienu sanjoadima nni siiga, n tie nani yua n tadi yeni, ke min fidi ki gobidi ki cuani baa o Diedo kani. N moandi yeni li bonla kuli nni ki yaa tie nani bi niba kuli n tie maama, ke lan tie yaala kuli nni min fidi ki faabi bi nitianba.
- 23 N tiendi lankuli o Laabaalinjamo po, ke min fidi ki baa n mo yaa biinu o Laabaalinjamo njalimani nni.
- 24 Yi bani ke yaaba n boagini ki baa sani mi nuama kuli yen sani, ama niyendo bebe n baa baa i panpaani, bi yeni kaa? Sani mani maama ke yi mo baa baa i panpaani.

²⁵ Yua n bua ki tua liiga yua jelibuolu kuli nni yen kubi li kualo o gbanandi po li bonla boncianla po. O tiendi yeni kelima o bua ki baa yaa panpaani n baa pendi po. Ama tinba wani tiendi yeni ki bua ki baa yaa panpaani n kan pendi hali abada.

²⁶ Lanwani n tiini mi nuama, ama mii tiini yaali ka, n go tie nani yua n tiendi yaa jeligu n tie ki kudi a nikula, mii kudi mi fawaama ka.

²⁷ N wangi n gbanandi fala ki paani ti cain, kelima mii bua ki waani nitoaba o Laabaalinjamo, ki yuandi ki sua ke bi yedi ke mini nba ki dagidi, ki ñani nni.

1 Kolinta Yaaba 10

¹ N kpiiba mii bua ke yaala n den tieni ti yaajanba n yaa boani yi: Ku tawaligu den yiini bikuli po, bikuli den duodi mi ñincianma.

² Bikuli den baa mi batisima Musa niinni ku tawaligu nni leni mi ñincianma nni.

³ Bikuli den di jeyenma yaama n ña U Tienu kani,

⁴ ki go ñu bonñokayenla yaala n ña u Tienu kani, kelima bi den ñu yaa tangu yaa ñima n ñani U Tienu kani, yaagu n den yegi leni ba. Laa tangu den tie Kilisiti.

⁵ Ama bi siiga boncianla ki den mangidi U Tienu pali, lani n teni ke bi den kpe mi fanpienma nni.

⁶ Lankuli tie tipo li bonbangikaala, ki bua ki tuodi ki bangi ti ke tin da bua yaala n bia nani bani yeni.

⁷ Yin da ñoadi i buli nani bi siiga bi tianba n den tieni maama. Nani lan diani maama: «Bi den kali ki dini ki go ñuni, lani n pendi bi den fii ki jeli ki ciaga.»

⁸ Tin da pa ti yula mi conconma mo nani bi siiga bi tianba n den puni bi yula mipo maama, ke piillie n niba tudataa (23 000) den kpe dayenli.

⁹ Tin da biigi o Diedo nani bi siiga bi tianba n den tieni maama ke i we ku ba.

¹⁰ Yin da yenbidi mo nani bi siiga bi tianba n den yenbidi maama, ke mi kuuma maleki den ku ba.

¹¹ Laa bonla kuli den baa bipo ki baa tie bi niba kuli po li bonbangikaala. U Tienu den teni ke likuli diani ki baa tie tipo i tundi, tinba yaaba n ye ñanduna juodima dana siiga.

¹² Lani yaa po yua n tama ke o se wan fangi o yuli ki da baa.

¹³ Tulinmaba kuli kan cua yi kani kaa tie yaama n kpendi bi nisaaliba kuli po. U Tienu tie dugika, o kan tuo yaa tulinma n cie yi fidu bianu n cua yi kani. Ama mi biigima yaa cua yi kani, o baa ñanbi yipo u sanu ke yin fidi ki juuni ki ña lienni.

- 14 Lani yaa po n buakaaba, yin sani mani ki foagidi leni i buli njoadima.
- 15 N maadi leni yi kelima yi tie yanfodanba, yin biigi mani min maadi yaama na.
- 16 Li seli tadiñokaaga tin tuondi U Tienu yaaga yaa po, naani kaa tie mi taanyenma leni Kilisiti soama po kaa? Tin cabidi yaa dupen, naani tii tie mi taanyenma leni Kilisiti gbanandi po kaa?
- 17 Dupen tie yendo, tinba yaaba n yaba moko tie gbananyendi, kelima tikuli taani ki boagidi laa dupen yendo.
- 18 Kpaagi mani Isalele yaaba po. Bi yaa dini ti padijiedi, naani baa pia taanyenma leni U Tienu kaa?
- 19 N bua ki yedi be? Ke o bulo tie bonmoanla bi? Bi ke ban padi yaala o bulo tie bonmoanla bi? Kalam.
- 20 N bua ki yedi ke yaaba n padi i buli yeni padi mu cicibiadimu po yo, baa padi U Tienu po ka. Mii bua ke yin yaa pia nantaado leni mu cicibiadimu.
- 21 Yi kan fidi ki ño o Diedo tadiñokaaga, ki go ño mu cicibiadimu yaa tadiñokaaga. Yi kan taani ki je o Diedo jiema, ki go taani ki je mu cicibiadimu mo yaa jiema.
- 22 Ti baa tieni yeni ki ñuni o Diedo li mutuoli bii? Ti pia u fidu ki cie o bi?
- 23 Yi tua: «Liba kuli ki go kua» yeni, ama li bonla kuli ka nani, «Liba kuli ki go kua,» ama li bonla kuli ka tadi.
- 24 Oba kuli n da lingi o yuceli bebe yaa nani, ama wan yaa lingi yaala n tie o lieba moko yaa po.
- 25 Yi pia u sanu ki nani yaa nandi n kuadi ki daaga nni kuli, ki da tuo yi pali siedu n yaa bangi liba kuli po,
- 26 kelima li diani ki yedi: «O Diedo die ki tinga Leni yaala n ye ki niinni kuli.»
- 27 Yua n ki daani yaa yini yi ke yin cua ki je leni o, ke yi bua ki gedi, je mani wan teni yi yaa jiema kuli, ki da buali kelima yi pali siedu po.
- 28 Ama o nilo yaa yedi yi: «Yaa nandi n tie na tie padinandi,» da je mani kelima yaa nilo n waani yi la po, leni li pali siedu po.
- 29 N baa yaa nilo n waani yi yeni yaa pali siedu, mii maadi yi yaa pali siedu ka. Be yaa po ke nitoa pali siedu baa bu leni min pia u sanu ki tieni yaala yaa po?
- 30 N yaa tuondi U Tienu n jiema po, be yaa po ke bi baa jaligidi nni min tuondi U Tienu yaa jiema po?
- 31 Lani, yi yaa baa je, leni yi yaa baa ño, leni yin baa tieni yaala kuli, tieni mani likuli U Tienu yaa kpiagidi po.

³² Yin da tieni mani yaala n baa teni ke Jufinba leni yaaba n kaa tie Jufinba leni U Tienu n yini yaaba kuli n tuudi ki baa ti tuonbiadi nni.

³³ N moko moandi ki tiendi yeni ki baa dagidi leni bi niba kuli min tiendi yaala kuli nni. Mii tiendi yeni ki bua ki lingi n yuceli njamu ka, n lingi yaaba n yaba yaa njamu po, ke ban baa ki tindi.

1 Kolinta Yaaba 11

¹ Yin yaa nua mani n fuuli nani min nua Kilisiti fuuli maama.

² N pagi yi kelima yi tiani npo li bonla kuli nni, ki go nua min den bangi yi yaa bangima mo.

³ Baa yeni n bua yin bandi ke Kilisiti tie ja kuli yudaano, o ja mo tie o pua yudaano, U Tienu mo tie Kilisiti yudaano.

⁴ Yaa ja n jaandi bi ki wangi U Tienu maama ki ciibi kuli, o jigidi o yudaano.

⁵ Ama yaa pua n jaandi bi ki waani U Tienu maama ki naa yili, o jigidi o yudaano. Likuli yenma leni wan kuo o yudi.

⁶ O pua yaa kan yili, wan moagi o yudi. Ama i fe yaa pia o pua wan kuo o yudi, bi wan moagi ti, li pundi wan yili.

⁷ Laa pundi o ja n yaa ciibi, kelima o tie U Tienu nannanli leni o kpiagidi. O pua mo n tie o ja yaa kpiagidi.

⁸ Moamoani, o ja naa den ñani o pua niinni, ama o pua n den ñani o ja niinni.

⁹ U Tienu naa den tagi o ja kelima o pua po ka, ama o den tagi o pua kelima o ja yaa po.

¹⁰ Lani yaa po, leni malekinba yaa po, li pundi o pua n yili.

¹¹ Yaala n tie o Diedo nni yaa po, o pua yema kan dagidi se ja n yaa ye, o ja mo yema kan dagidi se pua n yaa ye.

¹² Kelima nani o pua n den ñani o ja niinni maama, likuli tie yenma leni moala, ja kuli mali kelima o pua po, ama li bonla kuli ñani U Tienu kani.

¹³ Yinba yiba n biigi mani ki le li yaa nani ke o pua n jaandi U Tienu kaa yili.

¹⁴ Naani mi tagima mani miba ki wangi ke o ja yaa pia ti yuciandi, ke li pia i fe?

¹⁵ Ama o pua wani yaa pia ti yuciandi, li tie opo ti kpiagidi, kelima U Tienu puni o ti yuciandi tin yaa tie opo nani li cabiyilikaali yeni.

¹⁶ O nilo yaa bua ki nia laa maama, wan bandi ke tinba leni U Tienu n yini yaaba kuli siiga, tii pia laa bogidili.

¹⁷ Yaa maama n baa nua yaa po, mii pagi yi ba, kelima yi yaa taani laa njanbi yipo liba, li biidi yi bebe.

- 18 Min da baa kpa maadi yi yaala tie ke n gba ke yi yaa taani mi paadima ye yi siiga. N daani li waamu
- 19 kelima li tie tiladi ke mi paadima n yaa ye yi siiga, ke yaaba n se i moamoani nni n doagidi.
- 20 Yi yaa taani, li naa tie o Diedo jiema po ka ke yi taani.
- 21 Kelima yi yaa kali ki baa je, yua kuli yen cili ki yaa di wani oba yaa jiema kaa gu o lieba, ke mi koma pia tianba, ke tianba mo ñu hali ki gaadi.
- 22 Yii pia yi denpo yin baa di ki go ñu naani yoo? Bi yi fali U Tienu n yini yaaba, ki fiagi bi siiga yaaba n ki pia liba yoo? Min yedi yi lede? Min pagi yi bi? N kan pagi yi lani yaa po.
- 23 Kelima n den baa o Diedo kani min bangi yi yaala. Ban den janbi o yaa ñiagu, o den taa dupen
- 24 ki tuondi U Tienu, ki cabidi ki yedi: «Line n tie n gbanandi yaadi n cabidi yipo. Yaa tiendi mani yeni ki tiani npo.»
- 25 Ban den dini ki gbeni yaa yogunu, o den taa ki tadiñokaaga ki yedi: «Yaa tadiñokaaga n tie na tie o ñantaadipaano yua n kua kelima n soama yaa po. Yaa tiendi mani yeni ki tiani npo yin baa ñu yaa yogunu kuli.»
- 26 Lanwani yaa yogunu kuli ke yi ñmani dupen ki go ñuni ki tadiñokaaga nni na, yi wangi o Diedo kuuma, hali wan go baa cua.
- 27 Lani yaa po yua n ñmani o Diedo dupen ki go ñuni o Diedo tadiñokaaga nni kaa dagidi, o pia i tagili o Diedo gbanandi leni o soama po.
- 28 Lanwani nilo kuli n kpa biigi o yuli, lani yaa puoli wan ñmani laa dupen ki go ño laa tadiñokaaga.
- 29 Kelima yua n ñmani ki go ñuni ki naa laa ke o Diedo gbanandi ye lienni ñmani ki go ñuni o yuli po ti buudi.
- 30 Lani n teni ke a yiama leni a tadima yaba yi siiga, ke niba boncianla kpe.
- 31 Ti yaa den biigi ti yula, U Tienu kan bi bu leni ti.
- 32 Ama o Diedo bu leni ti ki tundi ti leni fala yeni, ke wan da ti taani ki bu ki cuo ti leni ñanduna.
- 33 Lani yaa po n kpiiba yi yaa taani ki baa je o Diedo jiema, yin guudi mani yiyaba.
- 34 Mi koma yaa pia yua, wan kpa je o denpo ki nan cua, ke yin da taani yi nitaanli nni ki cuani yi yula po ti buudi. N baa ñanbi yaa maama n sieni kuli n yaa ti cua yaa yogunu.

1 Kolinta Yaaba 12

- 1 N kpiiba, yaala n tie U Tienu Fuoma paabu yaa po, mii bua lan yaa boani yi.
- 2 Yi bani ke yin den tie nilanba yaa yogunu, yi den tuodi ke bi dia ki caani yi i buli yi n ki maadi po.
- 3 Lanwani n kadi ki waani yi ke U Tienu Fuoma n gobidi yua kuli kan yedi: Jesu tie ti solindi yua, oba kuli mo kan yedi: «Jesu n tie o Diedo,» kali U Tienu Fuoma Yua gobidi o.
- 4 Bu paabu buoli yaba, ama Fuoma Yua yendo n puuni likuli.
- 5 I todibuoli moko yaba ama o Diedo yua n die likuli tie yendo.
- 6 I tuonbuoli yaba, ama U Tienyendu n tuuni laa tuona kuli bi niba kuli nni.
- 7 Yua kuli baa U Tienu Fuoma doagidima li nitaanli kuli todima po.
- 8 O Fuoma puni niyendo mi yanfomaama. Mi Fuoma yenma yeni go puni nitoa mi bandima maama.
- 9 Mi Fuoma yenma yeni n puni niyendo li dandanli, ki go puni nitoa mo wan yaa paagidi a yiama.
- 10 O puni niyendo ke o baa fidi ki yaa tiendi mi bancianma, ki go puni nitoa ke o baa fidi ki yaa wangi U Tienu maama, ki puni nitoa goga U Tienu Fuoma leni mu cicibiadimu gagidima paabu. O puni mi malanma paabu ki go puni nitoa mi malanma soaginma paabu.
- 11 Laa Fuoma yenma n tuuni laa bonbuoli kuli, ki puuni nilo kuli oba nani wani oba n bua maama.
- 12 Kelima, nani ti gbanandi n tie yenma ki nan pia yaa gbananbuoli n yaba maama, ama baa ke ti buoli yaba yeni, tikuli taani ki tie gbananyendi. Li moko tie yene leni Kilisiti.
- 13 Tikuli den batisi mi Fuoma yenma yeni yaa niinni, ke tin tua gbananyendi, lan tie Jufinba leni bi nilanba, lan tie i yonbi bi yaaba n die bi yula, U Tienu puni tikuli ke ti baa ki ñuni Fuoma yenma yaa kani.
- 14 Lani yaa po, ti gbanandi naa tie gbanan-buoyendu bebe ka ama gbananbuoli boncianla.
- 15 Li yaa tie ke li taali yedi: «Min ki tie nuu yeni, mii taa ti gbanandi nni,» lani kan teni ke li kaa taa ti gbanandi nni.
- 16 Li yaa tie ke li tubili mo yedi: «Min ki tie nunbu yeni, mii taa ti gbanandi nni,» lani kan teni ke li kaa taa ti gbanandi nni.
- 17 Li yaa tie ke ti gbanandi kuli bi tie nunbu bebe, mi gbadima bi baa ye le? Bi tikuli yaa bi tie tubili bebe, ti baa gba u nuulu lede?
- 18 Moamoani U Tienu bili gbananbuolu kuli uba uba ti gbanandi nni nani wan bua maama.

- 19 I gbananbuoli yeni kuli yaa bi tie gbanan-buoyendu bebe, ti gbanandi bi baa ye le?
- 20 To, baa ke i gbananbuoli yaba, ti gbanandi tie gbananyendi.
- 21 Lanwani bu nunbu naa pia sanu ki yedi u nuu: «Mii pia leni a njantaado.» Li yuli mo naa pia sanu ki yedi a taana: «Mii pia leni yi njantaado.»
- 22 Ama yaa gbananbuoli n naani ke i tadi ki cie moko tie tiladi.
- 23 Yaa gbananbuoli n kaa pia jigidi ti gbanandi nni, ti jigindi ti boncianla. Yaa gbananbuoli n kaa pia jawaama, ti tiani ipo ki kubi i leni li fangili,
- 24 yaa gbananbuoli n pia mi jawaama mo, yii bua puginma. U Tienu den tagi ti gbanandi ki taani ti buoli, ki teni ke yaa gbananbuoli n kaa pia jigidi n baa ti jigidi ki pugini.
- 25 O den tieni yeni ke mi paadima n da ye ti gbanandi nni, ama gbananbuoli kuli n yaa bua ki todi iyi yenma.
- 26 Gbanan-buoyendu yaa laadi fala, i gbananbuoli kuli taani leni u laa fala nni. Gbanan-buoyendu yaa baa ti jigidi, i gbananbuoli kuli mangi i pala leni u.
- 27 Yinba kuli taani ki tie Kilisiti gbanandi, yi siiga yua kuli tie o gbananbuoli.
- 28 U Tienu kpa bili Kilisiti n yini yaaba siiga, bi tondiba, miliema bi mawangikaaba, mi taama bi bangikaaba. Li yaa puoli li pia yaaba n tiendi mi bancianma, tianba ke bi baa paagidi a yama, tianba mi todima paabu, bi tianba mi gobidima paabu, tianba malanma maama paabu.
- 29 Bikuli tie tondiba bi? Bikuli tie mawangikaaba bi? Bikuli tie bangikaaba bi? Bikuli tiendi mi bancianma bi?
- 30 Bi bikuli baa a yama paagima paabu yoo? Bi ki maadi mi malanma yoo? Bi ki fidi ki soagindi mi malanma yoo? Yeni ka.
- 31 Lanwani yin yaa bua mani yaa paabu n njani ki cie. N go baa waani yi yaa sanu n njani ki cie likuli.

1 Kolinta Yaaba 13

- 1 Baa n yaa bi maadi bi nisaaliba mabuoli Leni malekinba yaa mabuoli kuli, Ki naa pia mi buama, N baa tie nani yaa kudi n mua Bi nani ban pua yaa longa Ke ki tiendi ku fuugu yeni.
- 2 Baa n yaa bi baa mi mawangima paabu, Ki go bandi yaala n duagi kuli, Ki go baa mi bandima kuli, Baa n yaa pia yaa dandanli N baa fidi ki fuadi a juana, N yaa pia mi buama, Mii tie pu.
- 3 Baa n yaa bi boagidi n piama kuli Ki puni a luoda, Baa n yaa bi baa teni n gbanandi Ban ju mi fantama, N yaa pia mi buama, Li kan todi nni liba.

- 4 Mi buama pia li juunli ki go njanbidi. Mi buama ki pia nunponli. Maa kpiagidi mi yuli, Maa gbengidi mi yuli mo.
- 5 Maa pia boandi, Maa lingi yaala n nani mi yuli po bebe, Maa fiindi mi pali, Maa kpaagi yaala n bia.
- 6 Maa mangidi mi pali Leni yaala n ki tiegi, Ama mi mangidi mi pali Leni i moamoani.
- 7 Mi buama tiendi sugili Li bonla kuli po. Mi pia li dandanli leni mi suginma Leni li juunli li bonla kuli nni.
- 8 Mi buama ki pia gbenma. Mi mawangima baa pendi, Mi malanma baa gbeni, Mi bandima moko baa pendi.
- 9 Kelima moala ti bandima Tie bonjenga bebe, Ti mawangima moko Tie bonjenga bebe.
- 10 Ama yaala n tie bonmunli yaa ti cua, Ki bonjenga baa pendi.
- 11 Min den tie biga yaa yogunu, N den maadi nani ki biga yeni, Ki bungu nani ki biga yeni, Ki go kpaagi nani ki biga yeni, Ama moala ke n tua ja, N cedi li bonwaabonla.
- 12 Moala ti laa likuli nani tin nua Ti nannanli ki maduubiga nni maama, Ke laa doagidi cain. Laa yogunu, ti baa le likuli Ki nunga leni kiyaga. Moala n bani bonjenga, Li bonmunli yaa ti cua yaa yogunu N baa bandi cain nani U Tienu N bani nni cain maama.
- 13 Moala bonla taa n ye ki kan pendi, Lani n tie li dandanli, Mi suginma leni mi buama, Likuli siiga yaala n cie tie mi buama.

1 Kolinta Yaaba 14

- 1 Yin moandi mani ki yaa pia mi buama. Yin yaa lingi mani U Tienu Fuoma paabu moko, ama yin yaa lingi mani mi mawangima yaa paabu ki cie.
- 2 Kelima yua n maadi mi malanma, waa maadi leni bi niba, o maadi leni U Tiene, kelima niloba kuli ki gba wan tua yaala. U Tienu Fuoma paalu teni ke o maadi U Tienu bondoaginkaala.
- 3 Ama yua n wangi U Tienu n yedi o yaala maadi leni bi niba, ki todi ba ke bi suagi liiga, ki tundi ba ki go paagidi bi pala, ki baagi baa mo.
- 4 Yua n maadi mi malanma todi o yuli bebe. Ama yua n wangi U Tienu n yedi o yaala todi Kilisiti n yini yaaba kuli.
- 5 N bua ke yikuli n yaa maadi mi malanma, ama n bua yin yaa wangi U Tienu yedi yaala ki cie. Yua n wangi U Tienu n yedi yaala cie yua n maadi mi malanma, li yaa tie ke o soagini wan yedi yaala ke Kilisiti n yini yaaba n baa mi todima lienni yaaka.

- 6 N kpiiba, li baa pia yipo bee fuome n yaa cua yikani ki maadi yi mi malanma ki naa doagidi yipo bondoaginkaalaba, yaaka bandimaba, yaaka U Tienu n yedi yaala, yaaka bangimaba?
- 7 Baa yaa bonla n kaa fo ki nan pia u nialu nani ki yeliga leni ku kogidigu, li yaa tiendi yaa fuugu n kaa pia gagidima, bi niba baa ga lede ki bandi ban piebi yaala, bi ban pua yaala?
- 8 Yua n piebi kakaci yaa piebi ke li gagidi bu toabu po, ηmee n baa bandi ki bogini bu toabu po?
- 9 Likuli tie yenma leni yinba. Yi yaa maadi mi malanma kaa maadi ban baa fidi ki gbadi yaala, bi baa gbadi yin maadi yaala lede? Yi baa maadi mi fawaama nni bebe.
- 10 Baa ke i mabuoli yaba ηanduna nni, yaa maama n ki pia bundima ki ye.
- 11 O nilo yaa maadi min kaa bani yaa mabuolu, n baa yaa tie opo nilamo, o moko baa yaa tie npo nilamo.
- 12 Lanwani yinba mo, kelima yi lingi U Tienu Fuoma paabu leni li yankuali, lan yaa tie Kilisiti n yini yaaba todima po yo ke yi lingi ki baa boncianla.
- 13 Lani yaa po, yua n maadi mi malanma n mia U Tienu wan pa o wan fidi ki soagini wan yedi yaala.
- 14 Kelima n yaa jaandi ki maadi malanma n pali ye i jaandi nni ama n yantiali naa ye lienni.
- 15 Lanwani n baa tieni lede? N baa jaandi len U Tienu Fuoma, ama n baa jaandi leni n yantiali mo. N baa yiini leni U Tienu Fuoma, ama n baa yiini leni n yantiali mo.
- 16 A yaa tuondi U Tienu a pali nni, yua n kua yi nitaanli nni ki naa bani laa bonla, baa ga lede ki ga "Amina" kelima o naa bani ηan tua yaala?
- 17 Moamoani a tuondi U Tienu bonηanla, ama laa todi a lielo wan suagi.
- 18 N tuondi U Tienu ke n maadi mi malanma ki cie yikuli.
- 19 Ama Kilisiti n yini yaaba siiga, n yaa maadi maama muu ke mi pia mi bundima ki baa fidi ki bangi nitoaba, lani n cie npo min maadi malanma maama tudapiiga (10 000).
- 20 N kpiiba da kpaagi mani nani a biwaala yeni. Li bonbiadila yaa po, yin yaa tie nani a canpanda yeni, ama yi kpaagili nni yin yaa tie nani bi nikpeliba yeni.
- 21 I Diani waani ke o Diedo yedi mine: «N baa soani nibuotoe n niba kani, Ki teni bi nilanba n maadi ba mi malanma, Ki yaa wangi ba n maama. Baa yeni, bi kan cengi n maama.»

- 22 Lanwani mi malanma tie sinankeeni yaaba n daa tuo ki daani po yaa po, maa tie yaaba n daani yaa po, ama mi mawangima tie sinankeeni yaaba n tuo ki daani yaa po.
- 23 Lanwani Kilisiti n yini yaaba kuli yaa taani ki maadi mi malanma, yaaba n kaa bani laa bonla leni yaaba n daa tuo ki daani yaa kua yi siiga, baa baa yedi ke yi gaadi kaa?
- 24 Ama li yaa tie ke bikuli wangi U Tienu maama, ke yua n ki tuo ki daani bi yua n bani kua yi siiga, li baa doagidi opo ke o tie ti tuonbiadi daano, wan gbadi yaala baa cuo o pali.
- 25 Yaala n wuo o pali nni kuli baa wuodi. Lanwani o baa labini U Tienu nintuali ki kpiagi o ki yedi ke U Tienu ye yi siiga moamoani.
- 26 N kpiiba ti baa tieni lede? Yi yaa taani, one baa pia bu yanbu, one mi bangima, one mi doagidima, one mi malanma, one mi malanma soaginma. Likuli n tieni ke Kilisiti n yini yaaba n baa mi todima.
- 27 Li yaa tie ke bi niba cili ki maadi mi malanma, niba lie, bi niba taa, baa fidi ki maadi yendo yendo ki ñoadi biyaba, niyendo mo n soagini.
- 28 Li yaa pia yua n baa soagini, yua n bua ki maadi mi malanma n yaa ñmini Kilisiti nitaanli nni, ki maadi ma o yuceli po leni U Tienu po.
- 29 U Tienu mawangikaaba moko, niba lie, yaaka niba taa, n yaa wangi U Tienu maama, yaaba n sieni n yaa bigidi ban yieni yaala.
- 30 Yaaba n ka ki cengi yeni siiga, niyendo yaa baa doagidima, yua n bi kpa maadi n ñmini.
- 31 Yikuli baa fidi ki waani U Tienu maama yendo yendo ki ñoadi yiyaba, ke yikuli n baa mi bangima leni i tundi U Tienu sanñoadima nni.
- 32 Bi mawangikaaba n die bi yama,
- 33 kelima U Tienu naa tie sisindi sindi Tienu ka, ama mi yanduanma Tienu. Nani lan tie maama bi nigagidiñanba taana kuli nni,
- 34 li pundi bi puoba n yaa ñmini a taana nni, kelima baa pia sanu ki maadi lienni. Ama ban yaa miindi bi yula, nani li balimaama moko n bili maama.
- 35 Bi yaa bua ki bandi bonlaba, kali ban buali bi ciaba bi denpo, kelima laa pundi o pua n maadi Kilisiti n yini yaaba siiga.
- 36 U Tienu maama den ñani yi yaa kani yo? Bi mi den cua yinba bebe yaa kani yoo?
- 37 Niloba yaa tama ke o tie mawangika, bi ke U Tienu Fuoma ye o niinni, wan faami bonñanla ke min diani yipo yaala na tie o Diedo ñoabonli.
- 38 O yaa yie kaa tuo, cedi o mani.

³⁹ Lanwani n kpiiba yaa kuandi mani yi yama ki bua ki baa ki yaa wangi U Tienu maama. Yin da yie mi malanma maama mo.

⁴⁰ Ama li bonla kuli n yaa tiendi ke li nua li fuuli, ki da cuoni sisindi sindi.

1 Kolinta Yaaba 15

¹ N kpiiba n bua ki go tiadi yi min den kpa waani yi yaa Laabaalinamo, yin den ga yua, ki se lienni bonjanla.

² Yi tindi kelima o Laabaalinamo yeni yaa po, li yaa tie ke yi kubi o nani min den waani yi maama. Yeni yaaka yi dandanli moko tie fanma fanma.

³ N den kpa waani yi mini nba n den baa yaa bangima, lani n tie ke Kilisiti den kpe ti yaa tuonbiadi po nani i Diani n yedi maama,

⁴ ke bi den piini o, ke li dataali daali o den fii bi tinkpiba siiga, nani i Diani n yedi maama.

⁵ O den doagidi o yuli Sefa po, ki go doagidi bi piiga n niliediba po.

⁶ Lani n pendi o go den doagidi o yuli ti kpiiba yaaba n den taani ki cie niba kobimuu po. Bi siiga boncianla da ye, ama bi tianba wani kpe.

⁷ Lani n pendi o den doagidi o yuli Jaka po, ki yuandi ki doagidi li bi tondiba kuli po.

⁸ O den juodi ki doagidi o yuli mini mo yaa po, mini yua n tie nani ki bikaaga yeni.

⁹ Moamoani n tie Jesu tondiba kuli siiga puoli yua, mii pundi ban yini nni Jesu tondo moko kelima n den wangi U Tienu n yini yaaba fala.

¹⁰ Kelima U Tienu njanbili po yo ke n tua min tie yua na. O njanbili npo naa tua fanma, li teni ke n soani ki cie Jesu tondiba kuli. Laa tie mini nba ka soani yeni, ama U Tienu njanbili n tuuni leni nni.

¹¹ Lanwani lan tie mini, lan tie bani, tikuli wangi yi laa Laabaalinamo, yi mo den tuo ki daani wane.

¹² Lanwani, li yaa tie ke ti wangi ke Kilisiti fii bi tinkpiba siiga, li ga lede ke yi siiga tianba nia ke bi tinkpiba fiima ki ye?

¹³ Bi tinkpiba fiima yaa ye, Kilisiti moko naa den fii bi tinkpiba siiga.

¹⁴ Kilisiti yaa den fii mo, ti mawangima tie fanma fanma, yi dandanli moko tie fanma fanma.

¹⁵ Yeni moko ti tie siedi tuofaadanba U Tienu po, kelima ti tieni opo siedi ke o fiini Kilisiti bi tinkpiba siiga, ke o naa fiini o, li yaa tie ke bi tinkpiba kan fii.

¹⁶ Kelima bi tinkpiba yaa kan fii, Kilisiti moko naa den fii bi tinkpiba.

- 17 Kilisiti mo yaa den fii bi tinkpiba siiga, yi dandanli tie fanma fanma, yi da ye yi tuonbiadi nni,
- 18 yaaba n daani Kilisiti ki kpe moko bodi.
- 19 Li yaa tie ke ti suginma Kilisiti po tie o naa jamaano bebe po, ti yema pia mi niñima ki cie bi niba kuli.
- 20 Ama moamoani, Kilisiti fii bi tinkpiba siiga ki tie o kpialo ki tie siedi ke yaaba n kpe kuli baa fii.
- 21 Lanwani kelima mi kuuma n den cua kelima o nisaalo yaa po, yeni moko bi tinkpiba fiima cua kelima niyendo yaa po.
- 22 Nani bi niba kuli n kpe kelima Adama po maama, yeni bi niba kuli go baa baa li miali kelima Kilisiti yaa po.
- 23 Ama yua kuli o kaanu, Kilisiti o kpialo, li yaa puoli, wan cua yaa yogunu, yaaba n tie o yaaba baa fii.
- 24 Li yaa puoli mi juodima yogunu baa cua. Kilisiti baa paadi ki bolini batoali kuli leni paato kuli leni paacianto kuli ki teni U Tienu yua n tie Baa mi diema kuli.
- 25 Kelima li tie tiladi ke Kilisiti n yaa die hali U Tienu n teni wan ηmaa o yibalinba o taana tiipo.
- 26 Wan baa juodi ki bolini yaa yibali tie mi kuuma.
- 27 Moamoani U Tienu den teni ke Kilisiti die li bonla kuli ki ηmaa la ki diedi likuli. Ama lan yedi ke o teni ke Kilisiti die li bonla kuli yeni, li doagidi ke yua n teni ke o die li bonla kuli naa taa laa bonla nni.
- 28 Li yaa tie ke Kilisiti diedi li bonla kuli yaa yogunu, wani U Tienu Bijua baa miini o yuli ki tuo ke yua n den teni ke o die likuli yeni n yaa die o, ke U Tienu n yaa tie likukuli li bonla kuli nni.
- 29 Bi tinkpiba fiima yaa ye, yaaba n batisi kelima yaa niba n kpe yaa po baa baa lipo be? Li yaa tie moamoani ke bi tinkpiba kan fii, be yaa po ke nitoaba batisi bani yaaba n kpe yaa po?
- 30 Tinba mo, be yaa po ke ti ye mi yebiadima nni yogunu kuli?
- 31 N kpiiba li tie moamoani ke n ye mi kuuma nni daali kuli nani lan tie ke n pia li pamancianli ti Diedo Jesu Kilisiti kani kelima yi yaa po maama.
- 32 Li yaa tie ke bi niba n nua maama bebe yaa po ke n den koani leni ti moayandi Efesa po, n den baa be ñuadi lienni? Li yaa tie ke bi tinkpiba kan go fii, lanwani: Tin je mani ki go ño, kelima saala ti baa kpe.
- 33 Lan da boani yi: "U yeginbiadu n baa biidi li yantianli".

- 34 Yin go baa mani li yantiananli nani lan pundi maama, ki cedi ki da go tiendi tuonbiadi, kelima yi siiga tianba naa bani U Tienu. N maadi yeni ke i fe n cuo yi lipo.
- 35 Daalinba niloba baa buali: «Bi tinkpiba baa fii lede? Bi baa goa ki cua leni be yaa gbananbuolu?»
- 36 Fini o yanpiidaano, nan buli yaala yaa kpe, li kan pudi.
- 37 Dan buli yaala ke li tie bonbibu, bi dibima, bi bonbuotoe, laa tie nan go baa le yaala.
- 38 U Tienu puuni bonbibu kuli wan bua yaa gbanandi buolu. O puuni bonbibu kuli bu gbanandi buba.
- 39 Ti gbanandi buoli kuli naa tie yenma. Bi nisaaliba gbanandi ye tiba, ti yandi gbanandi ye tiba, ti bonyugiditi gbanandi ye tiba, i jami yaa gbanandi mo ye tiba.
- 40 Tanpoli yaa yaadi ye, ki tinga mo yaa yaadi ye. Tanpoli yaa yaadi kpiagidi naa taa leni ki tinga yaa yaadi yaa kpiagidi.
- 41 U yienu pia u kpiagidi uba, o nmaalo pia o kpiagidi oba, a nmabila pia a yaa kpiagidi aba. A nmabila moko naa taa kpiagidi buolu leni aya.
- 42 Bi tinkpiba fiima mo baa tie yene. Bi buli ti gbanandi ke ti tie bonbedikaadi, ama ti go baa fii kaa go pia bedima.
- 43 Bi buli ti ke ti gundi, ama ti baa goa ki fii ki pia ti kpiagidi. Bi buli ti ke ti tadi, ama ti baa goa ki fii ki pia u fidu.
- 44 Bi buli ti ke ti tie nisaali gbanandi, ama ti fii leni U Tienu Fuoma yaa miali. Li yaa tie ke ti nisaali gbanandi ye, yaa gbanandi n pia U Tienu Fuoma miali moko ye.
- 45 Li tie yeni ke li diani ki yedi: O nikpialo Adama den tua yaa milai n fo. Ama Adama juodika tie yaa Fuoma n puuni li miali.
- 46 Laa tie tanpoli yua ka den kpia, ama ki tinga yua, ke tanpoli yua yuandi ki cua.
- 47 O nikpialo den ñani ki tinga tama nni ki tie ki tinga yua, o nilielo ñani tanpoli.
- 48 Tinga nni yua n tie maama, tinga nni yaaba mo kuli tie yeni, tanpoli po yua n tie maama, tanpoli yaaba mo kuli tie yeni.
- 49 Nani tin pia ki tinga yua yaa nannanli yeni, ti go baa baa tanpoli po yua yaa nannanli yene.
- 50 N kpiiba, min yedi yaala tie ke ti gbanandi leni mi soama kan je li faali U Tienu diema nni, yaala n baa bedi mo kan je yaala n kan bedi faali.

- 51 Diidi mani, n baa doagidi yipo li bondoaginkaala. Tikuli ka baa kpe. Ama tikuli baa lebidi.
- 52 Li baa tieni yenma nani ku nungbangu kabima yeni, o kakaci-juodika yaa piebi yaa yogunu. Kelima kakaci yaa piebi yaaba n kpe baa fii ki kaa go pia mi bedima, lani ti mo baa lebidi.
- 53 Li tie tiladi ti naa gbanandi yaadi n baa bedi n lebidi ki tua yaadi n kan bedi. Li tie tiladi ti naa gbanandi yaadi n baa kpe n lebidi ki tua yaadi n kan kpe.
- 54 Lanwani yaa gbanandi n baa bedi yaa lebidi ki tua yaadi n kan bedi, ke yaa gbanandi n baa kpe mo lebidi ki tua yaadi n kan kpe, laa yogunu yaa maama n diani na baa tieni ki dudi: Bi paadi mi kuuma ki bolini ma cain.
- 55 Mi kuuma, a paani be? Mi kuuma, a bonjunkaala go ye le?
- 56 Mi kuuma bonjunkaala tie ti tuonbiadi, ti tuonbiadi paalu mo tie li balimaama yaa po.
- 57 Ama tin tuondi mani U Tienu yua n teni ke ti paani li bonla kuli kelima ti Diedo Jesu Kilisiti po.
- 58 Lanwani n kpibuadiba yin yaa se mani bonjanla ki da lengidi. Yin yaa suagi mani liiga o Diedo tuonli nni yaa yogunu kuli, ki bani ke yi tuonli o Diedo po kan tua fanma.

1 Kolinta Yaaba 16

- 1 Yaala n tie mi ligitaanma bi nigagidiŋanba yaa todima po, yi moko n tieni nani min den bili Kilisiti n yini yaaba, yaaba n ye Galati diema nni maama.
- 2 A ŋada daali kuli, yi siiga yua kuli n yen bili o denpo wan fidi yaala nani o bonpiakaala n pundi maama, ki da guudi n cuama yogunu ki tieni mi ligi taanma.
- 3 N yaa cua, n baa diani a tila Jelusalema yaaba po, ki teni yin gandi yaa nidugikaaba, ki soani ba ban gedini yi paabu Jelusalema.
- 4 Li yaa pundi mini nba n gedi, bi baa yegi leni nni.
- 5 N yaa poandi Maseduana diema, n baa cua yikani. Kelima n jagi ke n baa poandi Maseduana nni.
- 6 Daalinba n baa waagi leni yi, li fidi min pundi ti wadi yogunu, ke yin todi nni leni n cenli, min baa gedi naankani kuli.
- 7 Kelima mii bua ki le yi moala ki pendi tontoni, ama o Diedo yaa tuo, n sugini ki waagi leni yi waamu.
- 8 Ama n da baa ye Efesa na hali li Dapiimuuli jaanma n pundi,
- 9 kelima u sanu luodi npo yaala n tie n tuonli po, ama yibalinba moko yaba.

- 10 Li yaa tie ke Timote cua yikani yin ga o cangu bonjanla ke wan da bangi liba yi siiga, kelima o tuuni o Diedo tuonli nani mini yeni.
- 11 Oba kuli n da fali o. Yin todi o o cenli nni ki cabi o leni mi yanduanma wan goa ki cua n kani. Kelima n gu wan taani leni ti kpiiba ki cua.
- 12 Ti kpiilo Apolosa yaa maama po, n den tigini o ke wani leni ti kpiiba n yegi ki gedi yikani, ama waa bua ki cua yikani moala, o yaa baa u sanu o baa cua.
- 13 Yin yaa gu mani, ki yaa se ke li pa li dandanli nni, tua mani jaba, paagi mani yiba.
- 14 Yi siiga li bonla kuli n yaa tiendi leni mi buama.
- 15 N kpiiba n go pia mayenma. Yi bani ke Sitefana leni o deni yaaba kuli tie yaaba n den kpa daani Jesu Akayi diema nni. Yi go bani ke bi puni bi yula ki todi bi nigagidiŋanba.
- 16 Yin miini mani yi yula laa nibuolu kani leni yaaba n kuani bi yama ki tuuni o Diedo tuonli kuli.
- 17 N pali mangi leni Sitefana leni Fotunata leni Akayikusa cuama, bi tieni n po yin bi baa tieni n po yaala kuli.
- 18 Bi duani n yama ki mangi n pali ki go tieni yeni yi moko yaa po. Yin pagi mani laa nibuolu po.
- 19 Kilisiti n yini yaaba Asi diema nni kuli fuondi yi. Akilasa leni Pilisila, leni Kilisiti n yini yaaba, yaaba n taandi bi diegu nni, fuondi yi o Diedo nni.
- 20 Ti kpiiba yaaba n ye nekanba kuli fuondi yi. Fuondi mani yiyaba ki gobini yiyaba leni mi buamoanma.
- 21 Mini Polo n diani n fuondi na leni n nuceli.
- 22 Yua n kaa bua o Diedo kuli, wan tua ti solindi yua. Ti Diedo, ŋan cua.
- 23 O Diedo Jesu yaa ŋanbili n yaa ye leni yi.
- 24 N buama ye leni yikuli, Jesu Kilisiti nni.

2 Kolinta Yaaba

2 Kolinta Yaaba 1

- 1 Mini Polo, Jesu Kilisiti tondo kelima U Tienu yanbuama po, n taani leni ti kpiilo Timote ki diani ki fuondi yinba U Tienu nitaanli yaali n ye Kolinta, leni yaa nigagidiŋanba n ye Akayi diema nni kuli.
- 2 Ti Baa U Tienu leni ti Diedo Jesu Kilisiti yaa ŋanbili leni o yanduanma n yaa ye leni yi.
- 3 U Tienu yua n tie ti Diedo Jesu Kilisiti Tienu leni o Baa n baa ti pagidi, wani Baa, yua n tie mi niŋingbadima kuli daano leni i baagi kuli Tienu.
- 4 Wani n baagidi ti ti fala kuli nni ke tin fidi ki yaa baagidi yaaba n ye leni fala kuli, kelima tinba tiba n baadi yaa baagi wani U Tienu kani yaa po.
- 5 Nani tin laadi Kilisiti n den laa yaa fala buolu boncianla maama, ti moko baadi i baagi boncianla Kilisiti kani yene.
- 6 Ti yaa laadi fala, li tie yi yaa baagi leni yi yaa tindima po. Ti yaa baa i baagi, li tie ke yi moko n yaa baadi i baagi ke yin fidi ki juuni, li yaa tie ke yi laa tin laadi yaa fala.
- 7 Tin pia yaa suginma yipo mo se bonŋanla, kelima ti bani ke yin taani leni ti ki laadi fala yeni, yi go baa taani leni ti tin pia yaa baagi nni moko.
- 8 N kpiiba, n bua yin bandi tin den laa yaa falabiado tin den ye Asi diema nni yaa yogunu. Laa falabiado den kpiagi ki pendi ti fidu banlu hali ke ti den tama ke ti kaa pia miali.
- 9 Ti den nua cain ke ti kuuma yogunu pundi, ki go nua ke li tie yeni ki bua ki bangi ti ke tin da go dugi ti fidiceli po, kali U Tienu yua n fiindi bi tinkpiba po.
- 10 Wani yua n den faabi ti, go baa faabi ti leni laa kuuma. Ti go sugini ke o go baa faabidi ti.
- 11 Yi moko baa todi ti leni yi jaandi, yeni niba boncianla baa teni tin baa laa ŋanbili U Tienu kani kelima bi niba boncianla baa tuondi o kelima tipo.
- 12 Tin jigini ti yula yaala yaa po tie ke ti pala siedo doagidi ke ti ye ŋanduna nni leni yaa tagu n gagidi leni yaa yantugupiendi n ŋani U Tienu kani. Yaala n cie mo tie ke ti tagu den tie yeni yi moko yaa siiga. Tii den pia laa tagiŋamu kelima o nisaalo yanfuoma po ka, ama kelima U Tienu ŋanbili po.
- 13 Tii diani yipo bontoala, kali yin cogi ki gba yaala. N sugini ke yi baa bandi ki pugidi hali ki ban bandi la cain.
- 14 Nani yin bandi waamu maama, yi tie ti jigidi ke yi mo baa fa ki tua ti yaa jigidi o Diedo Jesu cuama daali.

- 15 Min den bani cain ke li baa tie yeni, n den jagi ke n baa kpa gedi yikani ke yin baa li n̄anbili ki pugini.
- 16 N den baa ña yikani ki suagi liiga ki gedi Maseduana diema, ki ña lipo ki go tagi yikani ke yin ciani nni min gedi Jude po.
- 17 Min den bua ki tieni yeni, naani li den tie leni ku jeligu yoo? Bi n yanjaga yeni n̄ua li nisaali-yantiali ki baa yedi: «Mm,» ki go yedi: «A-a?»
- 18 U Tienu tie n siedi ke tin den waani yaa maama naa den tie: «Mm,» leni: «A-a.»
- 19 Kelima Jesu Kilisiti, U Tienu Bijua, mini, Silasa leni Timote n den wangi yi yua yaa maama, naa tie: «Mm,» ki go tie: «A-a.» «Mm,» bebe n ye o kani.
- 20 U Tienu ñoaniani kuli tie: «Mm,» o yaa niinni. Li tie wani yaa po ke ti tua: «Amina,» U Tienu kpiagidi po.
- 21 Yua n teni ke ti taani leni yinba ki se ke li pa Kilisiti nni tie U Tienu, wani yua n den gandi ti,
- 22 ki go tieni tipo o maalima, ki go puuni ti o Fuoma ke mi ye ti pala nni ki tie nani i kpaaligi yeni.
- 23 U Tienu tie n siedo. Li yaa tie ke n pua faama, wan taa n miali. Min den lebidi n jagili kaa cua Kolinta yeni tie ke mii bua ki cuani yipo pabiidili.
- 24 Laa tie ke ti bua ki bili yin baa yaa daani yaala ka. Ama ti bua ki todi yi yin yaa pia li pamancianli kelima yi se ke li pa li dandanli nni.

2 Kolinta Yaaba 2

- 1 Lanwani n den jagi ki bili ke n kan goa yikani ke min da go biidi yi pala.
- 2 N yaa biidi yi pala, n̄me n baa mangi n pali li yaa tie yinba min biidi yaaba yaa pala yaaka?
- 3 N den diani yipo yeni kelima mii den bua ki baa li pabiidili yinba yaaba n baa mangidi n pali yaa kani. Kelima n dugi yipo ke n pamanli tie yikuli yaa pamanli.
- 4 N den diani yipo leni li pabiidili leni li paboanli leni ti ninsiidi boncianla, laa den tie ke n bua ki biidi yi pala ka, n den bua ke yin bandi min pia yipo yaa buacianme.
- 5 Niloba yaa den tieni yaala n cuani li pabiidili, laa tie ke o biidi mini bebe yaa pali ka, o biidi yikuli yaa pala yo, yaaka min yedi yi siiga nitianba yaa pala ke min da ti maadi ki pendi.
- 6 Boncianla yi siiga n den funi leni laa nilo ki paadi leni o yeni dagidi,
- 7 ke li di pundi moala yin tieni opo sugili ki baagi o, ke li pabiidicianli n da ti je o.

- 8 Lanwani n mia yi ke yin doagidi opo yi buama.
- 9 Min den diani yipo yeni, li tie ke n den bua ki biigi yi ki bandi yi yaa baa tuo ki yaa tiendi min yedi yaala kuli.
- 10 Yin tieni yua po sugili, n moko tieni opo sugili. Min tieni yaala po sugili, li yaa tie ke n pia min baa tieni yaala po sugili, n tieni la Kilisiti nintuali kelima yi yaa po,
- 11 ke Sutaani n da ti fidi ti, kelima ti bani o jagibiada po.
- 12 Min den pundi Tilowasa dogu nni Kilisiti Laabaalingamo po, baa ke o Diedo den luodi npo u sanu likani po,
- 13 mii den pia yanduanma, kelima mii laa n kpiilo Tita. Lani yaa po n den cabi Tilowasa yaaba, ki gedi Maseduana diema po.
- 14 Tin yaa tuondi mani U Tienu, wani yua n teni ke ti paadi yogunu kuli Kilisiti nni. O teni ke ti yadi i kaani o bandima yaa nuulimanu.
- 15 Ti tie U Tienu po nani Kilisiti nuulimanu yeni, ki go tie yeni yaaba n ye mi tindima sanu nni leni yaaba n ye mi bodima sanu nni po.
- 16 Yaaba n ye mi bodima sanu nni yaa po, laa nuulu tie mi kuuma nuulu ki caani mi kuuma po. Yaaba n ye mi tindima sanu nni yaa po, laa nuulu tie li miali yaa nuulu ki caani li miali po. Dme n dagidi laa tuonli po?
- 17 Tii tie nani bi niba boncianla yaaba n lebidi U Tienu maama ke man tua li baali, ama tinba, ti maadi U Tienu po leni li payenli wani U Tienu nintuali, Kilisiti nni.

2 Kolinta Yaaba 3

- 1 Naani ti didi go baa cili ki yaa tiendi ti yula po siedi bi? Bi ti baa bua nani nitianba n tiendi maama yaa tila n baa tieni tipo siedi yi yaa kani, bi ki mia yinba n diani tipo laa tila?
- 2 Yinba yiba n tie tipo laa tili, yaali n diani ti pala nni, bi niba kuli n bandi ki go cogi yaali.
- 3 Li doagidi bi niba kuli po ke yi tie Kilisiti tili, tin soani yaali. Laa tili naa den diani leni tidianñima ka, ama leni U Tienu yua n fo yaa Fuoma. Lii den diani a tana yaa walimu po ka, ama ti gbanandi yaa walimu po, lan tie yi pala po.
- 4 Lani n tie tin pia yaa dugidi U Tienu po kelima Kilisiti yaa po.
- 5 Laa tie ke ti tama ke ti fidi ki tieni liba kuli ti yucela po. Ama tin fidi yaala kuli ñani U Tienu kani.
- 6 Wani n teni ke ti dagidi ki tua o ñantaadipaano tuonsoanba ke laa ñua leni yaa balimaama n den diani, ama ke li ñua leni U Tienu Fuoma. Kelima yaa balimaama n den diani kpendinni mi kuuma, ama mi Fuoma puuni li miali.

- ⁷ Lanwani li yaa tie ke li balimaama yaama n den diani mu tanpabimu ki kpendinni mi kuuma yaa den pia ti kpiagidi, hali yaala ke Isalele yaaba kan den fidi ki diidi Musa nunga kelima laa kpiagidi yaadi n baa pendi yeni n ñuliti maama po,
- ⁸ laa pia kuli tama ke U Tienu Fuoma n soani yaa tuonli baa pia ti kpiagidi ki cie.
- ⁹ Li yaa tie ke ti buudi cuonu yaa tuona yaa den pia ti kpiagidi yeni, laa pia kuli tama ke li moamoansaali yaa tuonli baa pia ti kpiagidi hali boncianla ki cie.
- ¹⁰ Kelima lani yaa po yaala n den kpa pia ti kpiagidi naa den tie pu a yaa biigi ti leni ti naa kpiagidi, kelima ti naa kpiagidi yaadi n cie boncianla yaa po.
- ¹¹ Yaala n den tie bonpendikaala yaa den pia ti kpiagidi yeni, yaala n ye ki kan pendi hali abada baa pia ti kpiagidi boncianla ki cie.
- ¹² Li tie kelima ti pia laa suginma po yo ke ti ye leni ti dugidi.
- ¹³ Tii tiendi nani Musa ka, wani yua n den fingi o nunga li cabili ke Isalele yaaba n da noanli laa kpiagipendikaadi juodima.
- ¹⁴ Ama bi yama den pii. Hali dinla bi yaa cogi o ñantaadikpelo Diani, laa cabili baa ye. Kelima li kan pigidi li yaa tie Kilisiti nni bebe yaaka.
- ¹⁵ Hali dinla bi yaa cogi Musa tila, li cabili pii bi pala.
- ¹⁶ Ama, bi yaa lebidi bi yama ki diidi o Diedo yaa yogunu, li cabili pigidi.
- ¹⁷ To, nekanba lan yedi o Diedo yeni, li bagi mi Fuoma. O Diedo Fuoma n ye naani mo, mi faabima mo ye lankani.
- ¹⁸ Tinba yaaba yaa nunmu n pigidi ke bi nua ti niinni o Diedo kpiagidi n ñuliti maama, U Tienu lebidi ti ke ti naani leni wani o Diedo yeni ki baadi ti kpiagidi ki pugidipugidi. O Diedo yua n tie mi Fuoma n tiendi lankuli.

2 Kolinta Yaaba 4

- ¹ Lanwani kelima U Tienu n gbadi tipo mi niñima ki puogi ti li naa tuonli yeni, tii luo li papaali.
- ² Ti yie yaala n pia i fe ki tiendi ñasiili nni kuli, tii tiendi liba leni nunfanbiadibu, tii lu ki lebidi U Tienu Maama baa waamu. Ama ti doagidi i moamoani ki tendi ke bi niba kuli pala siedi dua tipo U Tienu nintuali.
- ³ Tin wangi yaa Laabaalinjamo yaa baa duagi, o duagi yaaba n bodi yaa po,
- ⁴ bani yaaba n kaa daani po. Sutaani, yua n die ñanduna, na juani bi yantiana, ke ban da le Kilisiti yua n tie U Tienu nannanli yaa Laabaalinjamo kpiagidi yendi.

- ⁵ Ti mawangima nni tii wangi ti yula ka, ama ti wangi Jesu Kilisiti o Diedo, ki yi ti yula yi naacenba kelima wani Jesu yaa po.
- ⁶ U Tienu yua n den yedi: «Mi yenma n yendi li biigili nni,» teni ke mi yenma yendi ti pala nni, ki puni ti U Tienu kpiagidi yaa bandima yaadi n yendi Kilisiti nunga nni.
- ⁷ Laa bonmoanla, ti kubi la ti tandi tiadi nni, ke lan doagidi ke laa paacianmoanu tie U Tienu yaa paaciamu yo, laa tie ti yaa yu ka.
- ⁸ I falabuoli kuli mabindi ti, ama yii paadi ti. Ti yama yagini, ama ti jigi ki cenli.
- ⁹ Bi yen wangi ti fala, ama U Tienu ki ŋa ti. Bi yen guliti ti, ama baa bolindi ti.
- ¹⁰ Yogunu kuli ti tugi Jesu kuuma ti gbanandi nni ke wani Jesu miali mo n yaa doagidi ti gbanandi nni.
- ¹¹ Kelima tinba yaaba n da fo, ti ye mi kuuma nni yogunu kuli kelima Jesu po, ke wani Jesu miali n yaa doagidi ti gbanandi yaadi n baa kpe yaa niinni.
- ¹² Lanwani mi kuuma tuuni ti niinni, ama li miali tuuni yinba yaa niinni.
- ¹³ Kelima ti pia yantiayenli ti dandanli nni nani lan diani maama: «N daani, lani yaa po ke n maadi.» Ti moko ti daani, lani yaa po ke ti maadi.
- ¹⁴ Ti bani ke wani yua n den fiini o Diedo Jesu bi tinkpiba siiga baa fiini ti mo leni Jesu, ki teni ke tinba leni yinba kuli n taani ki sedi o nintuali.
- ¹⁵ Tin laa yaa yema kuli tie yi yaa po, ke U Tienu ŋanbili n yaa pugidi niba boncianla po, ki teni ban yaa tuondi ki pugidi boncianla o kpiagidi po.
- ¹⁶ Lani yaa po tii luo papaali. Baa ke ti gbanandi kpeligidi, ti niinni, ti pandi daali kuli.
- ¹⁷ Kelima tin laadi yaa fala u naa yogunu po, naa tie pu ti yaa biigi o leni wan bogini tipo yaa kpiagidi n yaba ki kandi ki naa pia pendima maama po.
- ¹⁸ Tii diidi bi niba n baa fidi ki le yaala ka, ama ti diidi ban kan fidi ki le yaala. Kelima bi niba n baa fidi ki le yaala pia mi pendima, ama ban kan fidi ki le yaala naa pia pendima.

2 Kolinta Yaaba 5

- ¹ Ti bani ke ti gbanandi yaadi n tie nani li gbandieli, tin ye yaali yaa niinni li ŋandunli nni yaa bodi, ti pia li dieli tanpoli po, nisaalo n ki maa yaali, ke li tie U Tienu n maa yaali ke li baa ye hali yaa yogunu kuli.
- ² Ti ye leni fala ki duni li naa gbandieli nni kelima ti bua hali boncianla ki laa tin pia yaa dieli tanpoli po nani li liadili yeni.
- ³ Kelima ti kan yaa ye mubili, ama ti baa yie ti tiadi.

- ⁴ Ama, tin da ye li naa gbandieli nni, ti duni ki laadi fala ki go coagi. Laa tie ke ti bua ki landi ti naa gbanandi ka, ama ti bua ki laa ti gbananpandi, ke li miali n nali yaala n baa kpe.
- ⁵ U Tienu den tagi ti laa lebidima po, ki puni ti o Fuoma ke mi tie nani i kpaaligi yeni.
- ⁶ Lani yaa po ti jigi co yogunu kuli. Ti bani ke tin da ye ti gbanandi na niinni yaa yogunu, ti da foagi leni o Diedo.
- ⁷ Kelima ti cuoni leni li dandanli, laa tie tin nua yaala ka.
- ⁸ Yeni de, ti jigi co. Yaala n cie tipo tie tin ña ki ña ti diegu yaagu n tie ti gbanandi na, ki gedi ki baa ye o Diedo kani.
- ⁹ Lani yaa po ti moandi ki baa mangidi o pali tin ye yaa gbanandi na niinni, leni tin ñani ti niinni kuli.
- ¹⁰ Kelima li tie tiladi ke tikuli n sedi Kilisiti bujiakaanu kani, ke yua kuli n ga wan den ye o gbanandi nni ki tiendi yaala yaa panpaani, lan tie yaala n ñani bi yaala n bia.
- ¹¹ Lanwani, kelima ti bani li fangili o Diedo po n tie yaala, ti moandi ki maadi ki guli bi niba. U Tienu bani ti cain, n sugini ke hali yi pala tugidi nni yi moko bani ti.
- ¹² Tii didi tieni ti yula siedi yikani ka. Ama ti puni yi u sanu ke yin yaa mangidi yi pala kelima tipo, ke yin fidi guani yaala bi nitianba yaaba n pagi bi yula leni ban nua o nilo maama, ki naa faami ki diidi yaala n ye o pali nni.
- ¹³ Ti yaa luo mi yama, li tie U Tienu po, ti yaa pia ma mo, li tie yinba yaa po.
- ¹⁴ Kilisiti buama die ti ki tigrini ti. Ti sua ke niyendo yaa den kpe bi niba kuli po, lanwani bi niba kuli kpe.
- ¹⁵ O den kpe bikuli po, ke yaaba n fo n da go yaa ye bi yucela po ka, ama wani yua n den kpe ki go fii bi tinkpiba siiga bipo yaa po.
- ¹⁶ Lanwani moala liiga tii go nua oba kuli nani o nisaalo n nua bi niba maama. Baa ke ti den kpa nua Kilisiti nani o nisaalo n nua maama, moala tii go nua o yeni ka.
- ¹⁷ O nilo yaa ye Kilisiti nni, o tie tagipanma, li bonkpelila pendi, li bonla kuli tua bonpanla.
- ¹⁸ Lankuli ñani U Tienu kani, wani yua n teni ke ti mangi leni o kelima Kilisiti yaa po, ki puogi ti yaa tuonli n tie ki teni bi niba n goa ki mangi leni o.
- ¹⁹ Kelima U Tienu den ye Kilisiti nni ki teni ñanduna n goa ki mangi leni o, kaa coadi bipo bi tuonbiadi. O den puogi ti tin yaa wangi ke bi niba n goa ki mangi leni o.

²⁰ Lanwani ti tie Kilisiti badibaanba. Li tie nani U Tienu oba n maadi ti ñoana nni ki tundi yi. Ti miadi yi Kilisiti yeli nni: «Goa ki mangi mani leni U Tienu.»

²¹ Wani Kilisiti yua n ki den bani tuonbiadi, U Tienu den teni ke o tua ti tuonbiadi tinba yaa po, ke timo n baa o yaa niinni U Tienu moamoansaali.

2 Kolinta Yaaba 6

¹ Lanwani, nani tin taa ki tuuni leni U Tienu yeni, ti tundi yi ke yin da fali yin den baa U Tienu ñanbili-paabu yaabu.

² Kelima o yedi: «Li ñanbili yogunu, n den guani a miabu, Mi faabima daali n den faabi a.» Diidi mani, moala n tie li ñanbili yaa yogunu moamoani, moala n tie mi tindima daali.

³ Tii tieni oba n tudi liba kuli nni, ke ti tuonli n da tie ban baa fidi ki sugi yaali.

⁴ Ama li bonla kuli nni ti moandi ki pia yaa siedi n ñani bi niba kani nani U Tienu yaa naacenba yeni, kelima tin pia yaa toli o falaciamo nni po, mi luoma nni leni li paboanli nni kuli yaa po.

⁵ Ti juuni leni ti puadi, a kpaadidiena nni, mi janjanma yaa siiga, ku coagingu nni, mi duanoanlima nni leni mi ñoalolima nni kuli.

⁶ Ti moandi ki pia laa siedinamo kelima ti yantugupiendi po, mi bandima po, li juunli po, li ñanbili po, U Tienu Fuoma Yua po leni mi buamoanma po.

⁷ Ti moandi ki pia laa siedinamo kelima i moamoani maama po, U Tienu paaciamu po, mi teginma toatiadi tin moa leni yaadi, leni tin gaani ti yula leni yaadi kuli po.

⁸ Ti go moandi ki pia laa siedinamo ban kpiagidi ti leni ban fiagidi ti yaa yogunu kuli, ban pagi ti leni ban yuandi ti kuli. Bi nua ke ti tie boandi danba, baa ke ti tie moamoandanba.

⁹ Bi go nua ti nani bi canba yeni baa ke bi bani ti bonjanla, bi nua ti nani yaaba n baa kpe, ama ti fo. Bi wangi ti fala nani i tagili danba yeni, ama baa ku ti.

¹⁰ Bi nua ti nani li pabiidili danba, ama ti pia li pamanli yogunu kuli. Bi nua ti nani a luoda, ama ti teni ke niba boncianla tua piada. Bi nua ti nani tii pia pu, ama ti pia li bonla kuli.

¹¹ Yinba Kolinta yaaba, tin maadi leni yi yeni, tii wuoni yi liba kuli. Ti luodi ki yaani yipo ti pala.

¹² Tii luoni yipo ti pala, ama yinba n luoni tipo yi yaa pala.

¹³ N baa maadi leni yi nani n bila yeni, yi moko n luodi tipo yi pala.

14 Yin da loli yi yula leni yaaba n kaa daani lan yaa tie nani ku naakpakpaadi-daagu yeni. Kelima mi teginma leni mi biadima pia be nantaado bi siiga? Mi yenma leni li biigili mo taani ki pia be bi siiga?

15 Kilisiti leni Beliali baa dagidi leni biyaba lede? Yua n daani baa taani ki boagidi be leni yua n kaa daani?

16 U Tienu diegu pia be nantaado leni i buli? Tinba mo n tie U Tienu yua n fo dieli, nani U Tienu wani oba n yedi maama: «N baa ye leni ba ki cuoni bi siiga ki tie bi Tienu, Bi mo baa tie n niba.

17 Lani yaa po o Diedo go yedi: «Yin ña mani bi siiga Ki paadi leni ba, Ki da sii yaala n joagini kuli, Lani n baa ga yi.»

18 N baa tie yipo yi Baa, Yinba mo baa tie n bonjala leni n bonpola. O Diedo U Paaciamu Kuli Daano n yedi yeni.»

2 Kolinta Yaaba 7

1 N buakaaba, kelima ti pia laa ñoaniani, tin yaa nbanbidi mani ti yula ki ñandi ti gbanandi leni ti yantiali kuli joagindi, ki yaa tiendi ania ki suagi liiga leni mi gagidiñanma hali ki pundi li bianu U Tienu fangili nni.

2 Pa ti mani u kaanu yi pala nni. Tii biidi oba kuli po, tii guli oba kuli, tii dini oba kuli liba.

3 Mii maadi yeni ki bua ki jaligi yi ka, ama nani min den kpa yedi maama, yi ye ti pala nni, tin ye leni tin kpe kuli.

4 N dugi yipo boncianla, n jigini n yuli yipo boncianla, n baa i baagi ke li dagidi. Baa ti falabiado kuli nni, n pia li pamankandikaali.

5 Moamoani, hali tin den pundi Maseduana tii den baa fuodima baa waamu. Ti den laa fala buoli kuli, a koana den lindi ti, i jeje mo ti pala nni.

6 Ama U Tienu, yua n baagidi yaaba n ye fala nni, den baagi ti leni Tita cuama.

7 Laa tie ke o cuama bebe ka den baagi ti, ama wan den baa yikani yaa baagi den baagi ti. O den togidi ti yin bua ki goa ki le nni maama, leni yi pabiidili, leni yi yankuali npo n yaba maama, ki teni ke lankuli mangi n pali ki pugini.

8 Baa ke n den biidi yi pala leni min den diani yipo yaa tili, mii mua ke n yaa den diani li. Baa n yaa den mua lipo, li tie kelima n laa ke laa tili n biidi yi pala u yogunu waamu po maama,

9 n pali mani moala. Laa mangi n pali kelima n biidi yi pala ka, ama kelima yi pabiidili den teni ke yi lebidi yi yama. Kelima yi pabiidili yeni tie U Tienu n bua yaa pabiidili buolu. Lanwani tii biidi yipo liba kuli.

10 Yeni de, U Tienu n bua yaa pabiidili buolu yeni baa cuani yaa yanlebidima n kpendinni mi tindima, ki kan teni wan di fa ki mua lipo. Ama n̄anduna yaa pabiidili baa cuani mi kuuma.

11 Diidi mani laa pabiidili, U Tienu n bua yaali yaa buolu yeni, n cuani yaala: Li tigrini yi ke yi moandi. Li go cie yeni kelima li teni ke yi mia sugili, yi pala mo biidi lipo. Li go teni ke ti jawaandi cuo yi, ki teni ke yi go bua ki le nni, ki go teni ke yi baa li yankuali, ki tundi i tagili daano leni tundifala. Yi doagidi li bonla kuli nni ke yii pia tagili laa bonla nni.

12 Lanwani, baa ke n den diani yipo li tili yeni, laa tie yua n tudi yaa po, laa tie wan den tudi yua po yaa po mo, ama ke yin puni yi yula tipo maama n doagidi yi siiga, U Tienu nintuali.

13 Lankuli baagi ti. Laa tie ke li baagi ti bebe ka, ama ti pala go den mangi boncianla kelima ti laa Tita yaa pamanli kelima yikuli n den duani o yama maama.

14 Baa n yaa pagi n yuli waamu yipo Tita kani, mii laa i fe lipo kelima li doagidi ke min den pagi yi o kani maama tie moamoani, nani tin den yen maadi yi yaa maama kuli n tie moamoani maama.

15 O yaa tiadi yikuli n den ga o cangu leni li fangili leni mi digibima ki go tuo ki n̄ua o maama maama, o buama yipo yabidi ki pugini.

16 N pali mani ke n baa fidi ki dugi yipo li bonla kuli nni.

2 Kolinta Yaaba 8

1 Ti kpiiba, ti bua yin bandi U Tienu n̄anbili n doagidi maama Kilisiti n yini yaaba Maseduana diema nni yaa siiga.

2 Baa ke bi den laa fala hali boncianla kelima yaa biigima n den kpendi bikani yaa po, bi pamankandikaali po bi den puni mi todima leni ti bulicindi baa leni bi luobiadima.

3 N tieni bipo sieda ke bi den puni mi todima nani ban fidi maama bi yama po, baa ki cie bi fidu banlu moko.

4 Bi go den mia ti leni i tigrini boncianla yaa n̄anbili n tie ke ban fidi ki taani leni nitoaba ki todi U Tienu nigagidin̄anba.

5 Bi den tieni ki cie tin den tama maama, kelima bi den kpa puni bi yula o Diedo, ki yuandi ki puni tinba mo bi yula, U Tienu yanbuama po.

6 Lanwani ti den mia Tita wan soani laa todima tuonli ki dudi, nani wan den cili li yikani maama.

7 Yi pia li bonla kuli ke li dagidi. Lan tie li dandanli leni mi mawangima, mi bandima leni mi buama tipo, yin doagidi ke yi pia li bonla kuli ke li dagidi mi naa todima nni moko.

- 8 Mii bili yipo n ñoabonbilikaali ka, n togidi nitoaba yaa yankuale ki bua ki biigi ki le yi buama yaa tie buamoanma.
- 9 Yi bani ti Diedo Jesu Kilisiti ñanbili, wani yua n den tie piado den tua luodo kelima yi yaa po, ke o luoma yeni teni ke yi mo n baa lan kandi.
- 10 N waani yi min sua yaala laa todima po. Li ñani yipo yin tieni ki dudi yin den cili yaala. Yinba yaaba n den kpa bua ki tieni laa todima, ki cili ki tieni hali jeli mo.
- 11 Lanwani, moala yin soani ki dudi, ke nani yin den pia li yankuali ki cili maama, yin go yaa pia laa yankuali buolu ki tieni ki dudi yeni, nani yi fidu n dagidi maama.
- 12 O nilo yaa pia li yankuali ki baa tieni mi todima, U Tienu baa ga la ki nua o piama banlu, ki naa nua wan ki pia yaala.
- 13 Laa tie ke n bua yin kua mi luoma nni nitoaba todima po ka, ama ke likuli n yaa da.
- 14 Moala yin pia yaala ke li sieni baa todi ba ban baa ban luo yaala, ke dayenli bani mo yaa pia ke li sieni ke yinba mo luo, ban todi yi, ke likuli n yaa da.
- 15 Nani lan diani maama: «Yua n den wodi boncianla naa den pia ke li sieni, yua n den wodi waamu mo, laa den poadi o.»
- 16 U Tienu n baa i tuondi leni wan teni ke Tita pia laa yankuali nani ti mo n pia yipo maama.
- 17 Kelima o den tuo ti miabu ke o baa gedi yikani, wani oba yama den ye lienni hali maama ke o fii ki caa leni li yankuali.
- 18 Ti soani o leni ti kpiilo yua yaa pagidi n yadi Kilisiti n yini yaaba siiga kelima o tuonli o Laabaalinamo po.
- 19 Kilisiti n yini yaaba gandi o ke wan yaa tie ti yeginilielo mi naa todima tuonli nni. Ti kubi laa tuonli o Diedo kpiagidi po, ki bua ki doagidi ke ti moko yama ye lienni.
- 20 Ti tieni yeni kelima tii bua tuotabiguba kuli leni ban piani ti tin cuani yaa todicianma.
- 21 Kelima tii lingi yaala n ñani o Diedo nintuali bebe ka, ti lingi la bi nisaaliba moko yaa nuni po moko.
- 22 Ti go soani nitoa leni ba. O moko tie ti kpiilo, tin biigi yua i yogini boncianla ki sua ke o pia li yankuali. Moala o yankuali go yabidi kelima wan pia yipo yaa dugiciandi yaa po.
- 23 Yaala n tie Tita yaa po, o tie n yeginilielo leni n tuonsoanlielo yikani. Ti kpiiba yeni mo tie Kilisiti n yini yaaba, yaaba n tie o kpiagidi yeni yaa tondiba.

²⁴ Lanwani yin doagidi mani Kilisiti n yini yaaba kuli po yi buama, ki go teni ban bandi ke ti pia moamoani leni tin jigini ti yula yipo bi nintuali yeni.

2 Kolinta Yaaba 9

¹ Mii nua ke li tie tiladi min diani yipo mi todima bi nigagidiŋanba po yaa maama.

² N bani yin pia yaa yankuali laa todima po, ki pagi n yuli lipo Maseduana yaaba kani, ki wangi ba ke Akayi diema yaaba bogini laa todima po hali yaa binli n pendi. Yi yankuali yeni den tigin bi siiga bi niba boncianla.

³ N soani ti kpiiba yikani kelima mii bua min pagi yi maama laa bonla nni n tua fanma fanma. N bua ke yin bogini ki gbeni, nani min yedi maama.

⁴ Maseduana yaaba yaa yegi leni nni ki sua ke yii bogini ki gbeni, ti baa le i fe leni tin den pia yipo yaa dugidi yeni, mii go maadi yi yaa fe maama wani.

⁵ Lani yaa po n den sua ke li tie tiladi min mia ti kpiiba, ban ga n liiga ki gedi yikani, ki taani yin den niani ke yi baa pa yaa todima. Lanwani laa todima baa bogini min cua yaa yogunu, ki tie yin puni yaama leni ti bulicindi, ki naa tie mundibu.

⁶ Yin bandi mani ke yua n buli waamu baa yendi waamu, yua n buli boncianla mo baa yendi boncianla.

⁷ Nilo kuli n pa nani wan den jagi ki bili o pali nni maama, ki da pa leni pabiidili, yaaka kelima paalu po, kelima U Tienu bua yua n puuni leni li pamanli.

⁸ U Tienu baa fidi ki teni o ŋanbili n yaa wuli yipo li bonla kuli nni, ke yogunu kuli yin yaa pia ke li kandi ki fidi ki soani tuonŋanli kuli,

⁹ nani lan diani maama: «O yadi o sela a luoda po, O teginma ye hali yaa yogunu kuli.»

¹⁰ Wani yua n puuni o kpakpaalo i bonbuoli, ki go puuni o o bonjekaala, baa pa yi yin fidi ki buli yi bonbuoli ki pugini, ki go teni yi bulicindi yeni bonluonkaala n yabidi.

¹¹ Yeni yi baa yaa pia ke li dagidi li bonla kuli nni, ki yaa puuni leni ti bulicindi yogunu kuli, ke yin soani ti tin teni yaaba yi todima yeni baa tuondi U Tienu.

¹² Kelima yin tieni yaa todima yeni baa todi bi nigagidiŋanba, ki go teni i tuondi n yabidi boncianla U Tienu po.

¹³ Laa tuonli n pia yaa ŋuadi po teni ke bi pagi yi leni yin tuo ki go ŋua Kilisiti Laabaaliŋamo maama, leni yin puni bu paabu leni ti bulicindi maama bani yaa po leni bi niba kuli po.

¹⁴ Bi go jaandi U Tienu ki miadi o yipo leni mi buama boncianla kelima wan puni yi yaa ŋanbicianli.

15 U Tienu n baa i tuondi o paabu yaabu n ki pia maama yeni po.

2 Kolinta Yaaba 10

1 Mini Polo n tundi yi kelima Kilisiti yumiinli leni o dingima po, mini yua n dingi yi siiga, ama n yaa foagi leni yi n tie nipaalo yipo.

2 To, n mia yi ke n yaa cua yikani yin da tieni yaala n baa teni min yaa pia yipo ki mabinga. N nua ke li fidi min mabini bi nitianba yaaba n nua ke tin tiendi yaala yi siiga nua bi nisaaliba n nua maama.

3 Baa ke ti tie nisaaliba, tii tiendi bu toabu nani bi nisaaliba n tiendi maama.

4 Kelima tin togidi ti yibalinba leni yaa toatiadi naa tie bi nisaaliba yaadi, ti tie yaa toatiadi n pia U Tienu paalu, yu n fidi ki bolini yibalinba kaanpaali.

5 Ti guli yanmaalima buoli kuli leni ti yantia-japaadi yaala n fii ki yie U Tienu bandima po kuli. Ti go cuo ki dadi a yantiana kuli ke njan tuo ki yaa nua Kilisiti.

6 Ti go bogini ki baa cuo yiema kuli, yi tuoma yaa dagidi cain yaa yogunu.

7 Diidi mani lan tie maama moamoani. Niloba yaa nua ke o tie Kilisiti yua, wan yaa tiani ke tinba mo tie Kilisiti yaaba nani wani n tie Kilisiti yua maama.

8 O Diedo den dini nni li bali ke min todi yi yin suagi liiga o sanjoadima nni, laa tie ke min guli yi ka. Baa ke n mangi n pali laa bali po ki pendi waamu, fe ki pia nni lipo.

9 Mii bua lan yaa tie nani n bua ki jieni yi leni n tila yeni.

10 Bi nitianba maadi n maama ki yieni: «Polo tila pia li mabinli leni u paalu, ama o yaa ye ti siiga wani, o tie tadimo, o maama mo ki pia fuoma.»

11 Yaaba n yieni yeni n faami line, tin foagi leni yi ki maadi maama ti tila nni, ti bontienkaala mo baa tie yene, tin baa ye yi siiga yaa yogunu.

12 Ti kan tuo ki biigi ti yula ki dagini leni bi nitianba yaaba n pagi bi yula. Ama ban biigi bi yula leni bani biba yaa bonbiigikaala leni ban boagini bi yula leni biyaba yeni, baa pia yanfuoma.

13 Tinba wani kan pagi ti yula leni yaa tuonli n pendi U Tienu n bili tipo yaa banlu, ti baa pagi ti yula leni wan bili tipo yaa banlu, yua n puni ti u sanu ke ti pundi hali yikani.

14 Ti yaa den pundi yikani, tin pagi ti yula maama yeni bi baa pendi, ama laa tie yeni kelima ti den pundi yikani ki wangi Kilisiti Laabaalinamo.

15 Tii pendi ti banlu, tii pagi ti yula leni nitoaba yaa tuona. Tin sugini yaala mo tie ke yi dandanli ti Diedo po n yaa pugidi, ke ti tuonli yi siiga moko baa pugini ki nua U Tienu n bili tipo yaa banlu.

16 Tin go sugini yaala tie ki pendi yi diema ki suagi liiga moko ki ban yaa wangi o Laabaalinamo yaa diema n ye yi liiga, ki da mangi ti pala leni U Tienu n bili nitoaba po naankani ke bi kpa soani likani.

17 Lanwani nani lan diani maama: «Yua n baa jigini o yuli, wan jigini li o Diedo nni.»

18 Kelima laa tie yaa nilo n tieni o yuli siedi ka baa baa o Diedo n saa opo moamoani. Ama o Diedo n tieni yua yaa po siedi n baa baa wan saa opo moamoani.

2 Kolinta Yaaba 11

1 N bi bua yin juuni leni nni min maadi yipo mi yanluomaama waamu. Lanwani, juuni mani leni nni.

2 N pia yipo U Tienu nunponli buolu, kelima n den bua ki caa yi jayendo nani yaa powandiali n nani cain yeni ke min teni yi Kilisiti.

3 Ama n jie ke nani o wa n den boandi Awa leni o nunfanbiadibu maama, ke ban da ti biidi yi yantiana yin yaadi ki nja Kilisiti, yin bua yua leni payenli yeni.

4 Kelima niloba yaa cua yikani ki wangi yi Jesutoa, tin kaa waani yi yua, bi yantiatoali yin ki den kpa baa U Tienu Fuoma kani yaali yeni, bi ki nua yaa laabaalinamo n ki taa leni yin den kpa nua yua, yi yen juuni ki tuo ki ga lankuli bonnanla.

5 To, mii tama ke yaaba n nua bi yula ke bi tie bi tondicianba yeni cie nni baa waamu.

6 N yaa tie mabanlo, n pia mi bandima wani. Ti den doagidi yipo lani u yogunu kuli li bonla kuli nni.

7 Naani n den tudi leni min jiini n yuli ki fiini yinba min den wangi yi U Tienu Laabaalinamo fanma kaa ga panpaani yeni?

8 N den fie Kilisiti n yini yaaba taana kaanto yaaba kani ki tuuni yipo. Ama min den ye yi siiga leni mi luoma, mii den tie oba kuli po tugili.

9 Ti kpiiba, yaaba n den nani Maseduana ki cua Kolinta, den puni nni yaala n poadi npo kuli. N den kubi n yuli kaa tua yipo tugili bonlaba kuli nni. N go baa tiendi yeni.

10 Kelima Kilisiti moamoani yi n ye n niinni yaa po, oba kuli kan fidi ki yie npo ke n kan kpiagi n yuli lipo Akayi diema nni.

11 Be yaa po ke n yedi yeni? Kelima mii bua yi bi? U Tienu bani ke n bua yi.

12 N go baa tiendi nani min tiendi maama moala, ke yaaba n bua ki kpiagi bi yula, ki go bua bi niba n yedi ke bi da leni tinba n da pia magbaali.

- 13 Laa niba tie bi tondifaadanba, yaaba n tuuni ki boandi bi niba, ki moandi ki naani leni Kilisiti tondiba.
- 14 Ban tiendi yaala yeni naa pia pakili, kelima Sutaani oba moandi ki naani leni mi yenma maleki.
- 15 Lanwani laa pia pakili o tuonsoanba moko yaa moandi ki naani leni mi teginma tuonsoanba. Bi juodima baa tua nani bi tuona n tie maama.
- 16 N go yedi ke niloba n da nua ke n tie yanluodaano. Baa yeni mo, tuo mani ke n tie yanluodaano, ke min baa ki kpiagi n yuli waamu.
- 17 Min maadi maama ki pagi n yuli leni li papaali yeni, mii maadi nani o Diedo n baa maadi maama ka, n maadi nani o yanluodaano yeni.
- 18 Kelima niba boncianla kpiagidi bi yula nani bi nisaaliba n nua maama, lani yaa po n moko baa kpiagidi n yuli.
- 19 Yinba yaaba n tie bi yanfodanba, yi tuo ki juuni leni bi yanluodanba.
- 20 Yi tuo ban kuani yi ti yonbidi nni, ki je yi, ki fagi yi, ki fali yi, ki pabi yi.
- 21 Li pia npo i fe min yedi yeni: Tin den ye yi siiga, ti den dingi ki kan fidi laa bonla. Ama o nilo n baa tuo ki kpiagi o yuli yaala yaa po kuli, n maadi nani o yanluodaano yeni, n moko baa fidi ki kpiagi n yuli lani yaa po.
- 22 Bani bi tie Ebilunba ka? N moko tie yeni. Bi tie Isalele yaaba ka? N moko tie yeni. Bi tie Abalahama puoliquni ka? N moko tie yeni.
- 23 Bi tie Kilisiti naacenba ka? N maadi nani o gaado yeni, n moko tie yeni ki cie ba. Li tuonli po, N cie ba boncianla, A kpaadidiena kuama po, N cie ba boncianla, Ti puadi po, N cie ba boncianla. I yogini boncianla Mini leni mi kuuma ki den foagi.
- 24 Jufinba den pua nni piitaa n puadi yia yia taalima muu.
- 25 Taalima taa bi den pua nni leni i baliji. Yenma bi den lugidi nni a tana ki bua ki kpa nni. Taalima taa n den ye yaa ñinbiaciangu n mia mi ñincianma nni. Yenma n den ye mi ñincianma nni yentunmunli leni li ñiagu.
- 26 N den cuoni a sancena boncianla, ki nagini mi kuuma i kpenciami nni, ki go nagini mi kuuma kelima bi sanjiaba po, ki go nagini mi kuuma kelima n buolu Jufinba po leni bi nilanba po kuli, ki go nagini mi kuuma u dociamu nni, leni mi fanpienma nni, leni mi ñincianma nni kuli, ki go nagini mi kuuma yaa tuofaadanba n yedi ke bi tie ti kpiiba ki naa tie yaa po.
- 27 N den tuuni li tuonli leni li tuonpaali kuli, n den yen ye leni mi duanoanlima, leni mi koma leni u ñunñuunu, yaa yogini n yaba n den ye leni ti jepoadi, ki ye leni ti wadi, ki yen luo ti tiayiekaadi.
- 28 Lani kuli daa taa lienni, yaala n tugi npo mayuli lan tie Kilisiti n yini yaaba nitaana kuli yanyagidi mabini nni daali kuli.

- 29 Bi siiga nni nme n tadi ke mini mo naa tadi? Dme n baa ti tuonbiadi nni ke laa juni n pali?
- 30 Li yaa tie tiladi min kpiagi n yuli, n baa kpiagi li kelima n tadingu po.
- 31 U Tienu yua n tie o Diedo Jesu Baa, wani yua n pia ti pagidi hali yaa yogunu kuli, bani ke mii pua faama.
- 32 Min den ye Damasa dogu nni, Aleta o badiciamo n den dini yua laa dogu bali den teni ke bi gu u dogu buliñoajala kuli ki baa cuo nni.
- 33 Ama n lieba den teni ke n kua ku baabuogu nni ke bi ñani nni li dieli bonli u dogu bilinciamu puoli po, ki jiini nni, ke n sani ki cia o nuu nni.

2 Kolinta Yaaba 12

- 1 Li tie npo tiladi ke min kpiagi n yuli. Baa ke laa pia mayuli, n baa waani yi o Diedo bonlekaala leni o bondoagidikaala.
- 2 N bani o nilo Kilisiti nni laa luo piiga n bina naa moala ke bi den duoni o hali tanpotuada taa kaanu. O yaa den ye leni o gbanandi bi o yaa den ye leni ti, mii bani, U Tienu bebe n bani.
- 3-4 N bani ke bi den duoni laa nilo hali *ñalijani nni. O yaa den ye leni o gbanandi, leni o yaa den ye leni ti, mii bani, U Tienu bebe n bani. Lankani o den gbadi mi maama ke maa pia togida, ke li kua o nisaalo n maadi ma.
- 5 N baa kpiagi n yuli laa nilo yaa po, ama n kan kpiagi n yuli n yuceli po, li yaa tie n tadingu po yaaka.
- 6 Baa n yaa bi bua ki kpiagi n yuli, n kan bi yaa tie o yanluodaano, kelima n bi baa maadi moamoani. Ama n baa cedi ki kan kpiagi n yuli, kelima mii bua o nilo n jigini nni ki cie wan nua ke n tie yua na, leni wan gbadi ke n maadi maama.
- 7 Ama ke min da gbengi n yuli leni ti japaadi, kelima laa bondoagidikaala n den nani maama po, li den tie naani i konkoni n ye n gbanandi nni, Sutaani yaa maleki yeni ke wan yaa kudi nni, ke min da gbie leni ti japaadi.
- 8 N den mia U Tienu taalima taa ke wan ñani npo laa bonla.
- 9 Ama o den yedi nni: «N njanbili dagidi apo kelima n paaciamu tuuni ki pundi li bianu ku tadingu nni.» Lani yaa po n baa kpiagidi n yuli ki pugidi n tadingu nni ke Kilisiti yaa paaciamu n yaa nua nni.
- 10 Lani yaa po ke n mangidi n pali leni ku tadingu, leni ti sugidi, leni mi luoma, leni bi niba n faligidi nni, leni ban mabindi nni kelima Kilisiti po. Kelima yaa yogunu ke n tadi, laa yogunu yo ke n pa.

- 11 Min kpiagi n yuli yeni, n tua nani o yanluodaano, ama yinba n teni ke n tua yeni, kelima li bi pundi yinbe n tieni npo siedi. Yaa tondiba n nua ke bi tie tondicianba yeni naa cie nni baa waamu, baa ke mii tie pu.
- 12 Moamoani n den tieni yi siiga yaala n doagidi ke n tie Kilisiti tondo, lani n tie ke n juuni mi biigima kuli nni, ki tiendi sinankeeninba, li bonlidikaala leni mi bancianma.
- 13 Be yaa bonla po ke n den njanbi Kilisiti n yini yaaba nitaana ya n ye kaanto po ki cie yinba yaa po, li yaa tie ke mii den tie yipo tugili yaaka? Tieni mani npo sugili ke n den tudi yipo yene.
- 14 Diidi mani, n bogini ki kpendi yikani mi tataama nne. N kan yaa tie yipo tugili, kelima mii lingi yi piama ka, ama n lingi yinba yiba yo. Laa pundi ke a bila n taantaani ki bili li bonla bi danba po, kali bi bidanbe n taantaani ki bili bi bila po.
- 15 Mini nba n baa pa n piama n yama po, ki go pa n yuli yipo. Naani n buama yaa pugidi yipo, yi yaa buama baa wadi npo yoo?
- 16 To, li tie yeni, mii den tie yipo tugili, ama daalinba n tieni nunfanboe ki cuo yi.
- 17 To, min den soani yaaba yikani, bi siiga niloba den fie yi ki teni nni bi?
- 18 N den mia Tita wan gedi yikani, ki go soani ti kpiilo wan yegi leni o. Naani Tita den fie yi bi? Tii den pia yantiyenli kaa? Tii den nua fuuyenli kaa?
- 19 Hali yogu yi tama ke ti bua ki saa ti yula po i moamoani yikani. Ama li tie Kilisiti nni leni U Tienu nintuali ke ti maadi. N buakaaba, tin maadi yaala yeni kuli tie ki baa todi yi yin suagi liiga li dandanli nni.
- 20 N jie ke n yaa cua yikani, n kan sua ke yi tie nani min bua yin yaa tie maama, ki go jie ke yinba mo kan sua ke n tie nani yin bua min yaa tie maama. N jie ke n baa le yikani ku mafuugu leni li ponli leni li pabienli leni mi paadima leni ti sugidi leni ku tuotabigu leni ti japaadi leni yaala n tie sisindi sindi kuli.
- 21 N jie ke n yaa cua, n Tienu baa miidi nni yi siiga. N jie ke n baa buudi kelima tianba po, bani yaaba n den kpa tieni ti tuonbiadi ki naa lebidi bi yama ki nja ban den kubi ki tiendi yaa joagindi leni yaa conconma leni yaa cagindi kuli yeni.

2 Kolinta Yaaba 13

- 1 Min baa cua yikani yaama na n tie mi tataama. Maama kuli baa kadi siedinba lie bi siedinba taa yaa ñoana nni.

- 2** Min den ye yikani mi liema yaa yogunu ki yedi yaala, n go tuodi ki yedi la moala baa ke mii ye yikani ke yaaba n den kpa tiendi ti tuonbiadi leni yaaba n sieni kuli, ke n yaa go cua yikani n kan cedi oba kuli.
- 3** Yi lingi yaala n doagidi ke Kilisiti maadi n ñoabu nni. Wani Kilisiti naa tie tadimo yinba yaa po, o ye yi siiga leni u paalu.
- 4** Moamoani o den ye leni o tadingu ban den kpa o li dapoanpoanli po yaa yogunu. Ama o ye ki fo kelima U Tienu paaciamu po. Ti moko taani leni o o tadingu nni, ki go baa fo leni o kelima U Tienu paaciamu po tin tiendi yaala yi siiga po.
- 5** Yinba yiba, yin kpaagikpaagi ki le yi yaa ye li dandanli nni. Biigi mani yi yula yiba. Naani yii bani ke Jesu Kilisiti ye yi niinni yoo? Li yaa tie ke yi biigi yi yula, yi baa sua ke yi poadi.
- 6** N sugini ke yi baa bandi ke bi yaa biigi tinba, bi kan sua ke ti poadi.
- 7** Tin miadi U Tienu yaala tie ke yin da tiendi yaala n bia baa waamu. Laa tie ti bua ki yaa tie nani ban biigi ki pagi yaaba ka, ama ti bua ke yin yaa tiendi yaala n tiegi, baa li yaa naani ke bi biigi ti ki sua ke ti poadi.
- 8** Kelima tii pia yaa paalu n baa yie i moamoani po, se ki yaa ñua i moamoani bebe.
- 9** Ti mangidi ti pala tin tadi ke yi mo pa yaa yogunu. Tin miadi yaala ti jaandi nni tie ke yin ñanbi ki dagidi cain.
- 10** Li tie lani yaa po ke n diani yipo laa maama kuli min ki ye yikani yaa yogunu, ke n yaa ti cua yikani, min da mabini yi leni o Diedo n dini nni yaa bali yaala n tie yi ñamu po, kaa tie yi tingbali po.
- 11** N kpiiba, n majuodikaama tie mine: Yin yaa mangidi mani yi pala. Moandi mani ki ñanbi ki dagidi cain, baagi mani yiyaba, ki yaa pia mani yantiayenli, ki yaa mani leni yiyaba. Lanwani mi buama leni mi yanduanma Tienu baa ye leni yi.
- 12** Gobini mani yiyaba leni mi buamoanma. Bi nigagidiñanba kuli fuondi yi.
- 13** O Diedo Jesu Kilisiti ñanbili leni U Tienu buama leni U Tienu Fuoma Yua yanyenma n yaa ye leni yikuli.

Galati Yaaba

Galati Yaaba 1

- 1 Mini Polo yua n tua Jesu tondo, ke laa ŋua bi nisaaliba ka soani nni, bi niloba mo, ama kelima Jesu Kilisiti leni U Tienu yua n tie Baa, yua n den fiini o bi tinkpiba siiga n soani nni.
- 2 Mini leni n kpiiba, yaaba n ye ne leni nni kuli, taani ki fuondi yi yinba Kilisiti n yini yaaba nitaana ya n ye Galati diema nni.
- 3 Ti Baa U Tienu leni o Diedo Jesu Kilisiti n pa yi li ŋanbili leni mi yanduanma.
- 4 Wani Jesu Kilisiti n den puni o yuli ti tuonbiadi po, nani ti Baa U Tienu n den bua maama, ki baa faabi ti leni ŋanduna na leni o biadima.
- 5 Wani n yaa baadi ti kpiagidi hali yaa yogunu n tu uyu. Amina!
- 6 Li paki nni leni yin jaligi ki lebidi ki ŋa U Tienu yua n yini yi kelima Kilisiti ŋanbili po, ki baa ŋoadi laabaaliŋantoo.
- 7 Moamoani laabaaliŋantoo ki ye, n maadi yeni kelima bi nitianba lengidi yi yama, ki moandi ki baa lebidi Kilisiti Laabaaliŋamo.
- 8 Baa tinba, ti yaa wangi yi yaa laabaaliŋamo n ki taa leni tin den kpa wangi yi yua, baa maleki yaa ñani tanpoli ki tieni yeni, yua n tieni yeni kuli, wan tua ti solindi yua.
- 9 Nani tin den kpa yedi maama, n go yedi yeni moala, yaa nilo n wangi yi laabaaliŋantoo yua n ki taa leni yin den kpa ga yua, wan tua ti solindi yaa.
- 10 Moala po, naani n moandi ke bi nisaaliba n saa npo i moamoani bi, bi U Tiene? Naani n moandi ki bua ki mangi bi nisaaliba yaa pala bi? Li yaa tie ke n bi bua ki mangi bi nisaaliba yaa pala, n kan bi yaa tie Kilisiti naacemo.
- 11 N kpiiba, n kadi ki waani yi ke min den waani yi yaa Laabaaliŋamo ki ñani bi nisaaliba kani ka.
- 12 Mii den gbadi o nisaalo kani ka, o nisaalo ka den bangi nni o maama fuuli mo, ama Jesu Kilisiti n den doagidi o npo.
- 13 Yi den gbadi n tagu n den tie maama min den ŋua Jufinba jaanma yaa yogunu. N den wangi U Tienu niba fala hali ki bua ki bolini ba.
- 14 Jufinba jaanma yeni niinni, n den ŋua ma ki cie n buolu yaaba leni yaaba n taa leni nni saala boncianla, kelima min den pia li yankuali ke li pendi maama ti danbogida po.
- 15 Die U Tienu den ŋanbi npo ki gandi nni ki gagidi nni hali n naa tugu nni, ki go ti yini nni o tuonli po.

- 16 Wan den sua ke li dagidi opo, o den doagidi npo o Bijua, ke min yaa wangi o Laabaalinjamo bi nilanba siiga. Lanyogunu mii den kpa gedi ki buni niloba kuli.
- 17 Mii den gedi Jelusalema mo ki baa lingi yaaba n den kpa tie Jesu tondiba hali ke n daa tua o. Ama n den fii ki gedi Alabi diema. Li yaa puoli n den guani Damasa dogu nni.
- 18 Bina taa n den pendi, n den gedi Jelusalema ki baa bandi Pieli, ki den tieni o deni piiga n dana muu.
- 19 Likani Jesu tondiba siiga, mii den laa nitoa kuli kali o Diedo Jesu waalo Jaka.
- 20 Min diani yipo yaa maama na, mii pua faama, U Tienu tie n siedo.
- 21 Li yaa puoli n den gedi Sili diema leni Silisi yaa diema nni.
- 22 Laa yogunu Kilisiti n yini yaaba yaaba n ye Jude diema nni, daa den laa n nunga.
- 23 Bi den gba bebe ke bi tua: “Yua n den kpa wangi ti fala lebidi ki wangi li dandanli maama, wan den kpa moandi ki baa bolini yaama.”
- 24 Lane bi den pagi U Tienu kelima npo.

Galati Yaaba 2

- 1 Piiga n bina naa n den pendi, n den yegi leni Banabasa ki go gedi Jelusalema, ki taa Tita ke o yegi leni nni.
- 2 N den gedi kelima U Tienu doagidi npo min gedi. N den waani bani Jelusalema yaaba, min den wangi bi nilanba o Laabaalinjamo maama. N den piadi leni bi liiga yaaba ki waani bani bebe, kelima mii den bua ke min den kpa soani yaa tuonli ki go tuuni yaali moala, n tua fanma.
- 3 Baa den ñi ke Tita yua n den yegi leni nni n kua koanciagu, baa ke o tie Gileka.
- 4 Laa maama den fii mo kelima bi nitianba yaaba n kaa den tie ti kpiiba moamoani den kua ti siiga nni ñasiili nni, ki bua ki goandi ti ki bandi tin pia yaa faabima Jesu Kilisiti nni, ke ban fidi ki go kuani ti li balimaama yonbidi nni.
- 5 Tii den tuo ki puni ba u sanu baa waamu, kelima ti bua ke o Laabaalinjamo yaa moamoani n yaa ye yi siiga ki da lebidi.
- 6 Ban den nua yaaba ke bi tie bi yudanba, (to, ban tie yaaba ki tie npo liba, kelima U Tienu naa tiendi gagidima bi niba siiga,) yaaba n den tie bi yudanba yeni naa bili npo bontoala.
- 7 Bi den laa ke U Tienu den puogi nni min yaa wangi o Laabaalinjamo bi nilanba, nani wan den puogi Pieli maama Jufinba po.

- 8 Moamoani, U Tienu yua n den teni ke Pieli tua o tondo ki gedini o Laabaalinamo Jufinba po den teni ke n mo tua o tondo ki gedini o Laabaalinamo bi nilanba po.
- 9 Jesu yaaba siiga, yaaba n den tie nani i benjieli yeni, Jaka, Pieli leni Jan, ban den laa U Tienu n njanbi npo maama, bi den cuo mini leni Banabasa nijieni ki yoagi, ki doagidi ke bi taa leni ti. Bikuli den tuo ke mini leni Banabasa baa yaa tuuni bi nilanba siiga, ke bani mo baa yaa tuuni Jufinba yaa siiga.
- 10 Bi den mia bonyenla bebe, ke tin yaa tiadi ki todi a luoda, min pia li yankuali ki tiendi yaala.
- 11 Ama, Pieli n den cua Antiosa, n den funi leni o kelima o tagili po.
- 12 Wan den kpa cua, o den taagi ki di leni yaaba n ki tie Jufinba. Ama Jaka n soani yaaba n den cua, o den cili ki sengi ti kpiiba yaaba n ki tie Jufinba, kaa go taani leni ba, kelima o den jie yaaba n yedi ke Jufinba koanciagu tie tiladi.
- 13 Jufinba siiga bi tianba moko den cili ki njoadi laa yantiali buolu hali ke Banabasa moko den taani leni ba laa palieda nni.
- 14 Min den laa ke baa nua o Laabaalinamo yaa moamoani n bili maama, n den yedi Pieli bikuli nintuali: “Fini yua n tie Jufi yaa tiendi nani bi nilanba n tiendi maama, ki naa nua Jufinba n tiendi maama, a baa fidi ki tieni bi nilanba u paalu lede ban yaa nua Jufinba n tiendi maama?”
- 15 Tinba ti mali ki tie Jufinba, tii tie nilanba yaaba n tie ti tuonbiadi danba ka.
- 16 Ti bandi ke o nilo kan baa li moamoansaali kelima U Tienu balimaama kubima yaa po. Ama o baa baa li kelima li dandanli Jesu Kilisiti nni yaa po. Ti moko ti daani, ke tin baa li moamoansaali kelima ti dandanli Kilisiti nni yaa po ke laa nua leni li balimaama kubima. Kelima niloba kuli kan baa li moamoansaali kelima li balimaama yaa po.
- 17 Ama li yaa tie ke ti lingi ki bua ki baa li moamoansaali kelima Kilisiti yaa po ti sua ke tinba Jufinba moko tie ti tuonbiadi danba. Naani li bua ki yedi ke Kilisiti tie ti tuonbiadi naacemo bi? Kalam.
- 18 Li yaa tie ke n goa ki maa min den mudi yaala, n tua mini nba li balimaama miidika.
- 19 Mini yaa po li balimaama den teni ke n kpe yaala n tie li balimaama kubima yaa po, ke min yaa ye ki fo U Tienu po. Bi den taani ki joani nni leni Kilisiti li dapoanpoanli po.
- 20 Lanwani laa go tie mini yua n ye ki fo, li tie Kilisiti yua n ye ki fo n niinni. Min pia yaa miali n gbanandi nni moala, n pia li kelima n dugi wani U Tienu Bijua po, wani yua n den bua nni ki puni o yuli ki kpe npo.
- 21 Mii bua ki fali U Tienu njanbili. Kelima li yaa tie ke li moamoansaali baadi kelima li balimaama kubima yaa po, lani Kilisiti den kpe fanma fanma.

Galati Yaaba 3

- 1 Yinba Galati yaaba, bi yanluodanba, ηme ηmiagi yi yama? Yinba yaaba n den gbadi Jesu maama hali ke li naani ke yi den laa ban den joani o li dapoanpoanli po maama leni yi nuni.
- 2 N bua ki buali bonyenla bebe: Naani yi den baa U Tienu Fuoma kelima yi den tuo ki tiendi li balimaama n bili yaala bi? Bi kelima yi den gbadi o Laabaalinjamo ki daani?
- 3 Yi luo mi yama cain yoo? Yin den cili leni U Tienu Fuoma yeni, naani moala yi baa juodi leni yi yaa moandili yoo?
- 4 Yin den laa yaa yema li dandanli nni, naani li den tie fanma fanma po yoo? Laa tie fanma fanma po ka.
- 5 U Tienu yua n puuni yi o Fuoma ki tiendi yi siiga mi bancianma yeni, o tiendi la kelima yi tiendi li balimaama n bili yaala bi? Bi kelima yi den gbadi o Laabaalinjamo ki daani?
- 6 Yin kpaagi mani Abalahama po. O den daani U Tienu, ke U Tienu mo den coadi opo la ke li tie teginma.
- 7 Lanwani yin bandi mani ke yaaba n pia li dandanli n tie Abalahama puolinjani moamoani.
- 8 I Diani nni li den tuodi ki waani ke U Tienu baa saa bi nilanba po moamoani kelima bi dandanli po. Lani yaa po o den tuodi ki waani Abalahama yaa laabaalinjamo n tie na: "I nibuoli kuli baa li seli kelima a yaa po."
- 9 Yeni yaa po yaaba n daani U Tienu nani Abalahama yeni, baa taani leni o ki baa li seli.
- 10 Yaaba n nua ke bi baa baa li moamoansaali kelima li balimaama kubima po ye ti solindi nni, kelima li diani: "Ti solindi n baa yua n naa kubi ki go tieni laa balimaama n yedi yaala."
- 11 Oba kan baa li moamoansaali U Tienu nintuali kelima li balimaama kubima yaa po. Line doagidi cain, kelima li yedi: "O niteginka baa ye ki fo kelima li dandanli yaa po."
- 12 Li balimaama naa taa leni li dandanli, ama mi yedi: "Yaa nilo n kubi ki tiendi likuli baa yaa ye kelima li yaa po."
- 13 Kilisiti den da ki faabi ti leni li balimaama yaa solindi, ki den tua ti solindi ti yaa po, kelima li diani: "Ban joani yua ku daagu po kuli tie ti solindi yua."
- 14 Li den tua yeni ke bi nilanba n baa Abalahama seli kelima Jesu Kilisiti yaa po, ke tikuli n baa U Tienu n den niani ti yaala kelima li dandanli yaa po. Lani n tie o Fuoma.

- 15 N kpiiba, cedi min taa yaala n tiendi bi nisaaliba siiga ki doagidi min bua ki yedi yaala. O nilo yaa ŋa ñoabu bonlaba po, oba kuli kan bolini la bi ki pugini likani liba mo.
- 16 To, U Tienu den niani Abalahama leni o puolinuanu i ñoaniani. Laa yedi o puolinuani nani li tie boncianla yeni, ama yendu bebe: Leni a puolinuanu, lani n tie Kilisiti.
- 17 Diidi min bua ki yedi yaala nne: U Tienu n den bogini ki bili yaala ki niani ke o baa kubi la yeni, li balimaama yaama n den yuandi ki cua kobinaa n bina piitaa puoli kan fidi ki lebidi la, ki teni ke u ñoanianu kan kua.
- 18 Li yaa tie ke U Tienu ŋalimani baadi kelima li balimaama kubima yaa po, laa go tie u ñoanianu po. Ama li tie kelima u ñoanianu yaa po yo ke U Tienu den puni Abalahama o ŋanbili.
- 19 Lanwani be yaa po ke li balimaama ye? Mi den pugini ki baa doagidi bi niba tuonbiadi, hali U Tienu n den niani u ñoanianu yua yaa po n baa cua. Malekinba den doagidi ma, ke o candanbaalo mo soagini ma.
- 20 O candanbaalo kan yaa ye niyendo bebe po. Ama U Tienu wan tie yendo.
- 21 Naani li balimaama nia leni U Tienu ñoaniani bi? Kalam. Li yaa tie ke li den pia yaa balimaama n baa fidi ki pa li miali, lanwani li balimaama den baa fidi ki cuani li moamoansaali.
- 22 Ama i Diani doagidi ke bi nisaaliba kuli ye ti tuonbiadi lolima nni. Ama yaaba n daani kuli n baa U Tienu n den niani yaa ñoanianu kelima li dandanli Jesu Kilisiti nni yaa po.
- 23 Hali ke li dandanli maama daa den cua, li balimaama den kubi ti nani li kpaadidieli nni yeni, hali U Tienu n baa doagidi laa dandanli.
- 24 Lanwani li balimaama den tie nani o biyualo yeni ki gobidi ki gedini ti Kilisiti kani ke tin baa li moamoansaali kelima li dandanli yaa po.
- 25 Moala ke li dandanli maama cua, laa biyualo naa go die ti.
- 26 Kelima yikuli tua U Tienu bijaba kelima li dandanli Jesu Kilisiti nni yaa po.
- 27 Yinba, yaaba n den batisi Kilisiti nni, yi lani wani Kilisiti nani li liadili yeni.
- 28 Mi gagidima naa go ye Jufinba leni bi nilanba siiga, i yonbi leni yaaba n die bi yula siiga, bi jaba leni bi puoba siiga, kelima yikuli tie yenma Jesu Kilisiti nni.
- 29 Yi yaa tie Kilisiti yaaba, yi tie Abalahama puolinuani ki baa baa U Tienu n den niani yaa ŋalimani.

Galati Yaaba 4

- 1 Diidi, n yedi ke hali o faajielo n da tie biwaaga yaa yogunu, waa paadi leni o yonbo, baa ke o die li bonla kuli.
- 2 Wan da tie bonwaaga yeni yaa yogunu, o pia yaaba n die o ki go gobidi o piama hali o baa n den bili yaa yogunu n baa ti pundi.
- 3 Li den tie yeni leni tinba tin den tie nani a bila yeni yaa yogunu ke nanduna bogida den die ti.
- 4 Ama U Tienu n den bili yaa yogunu n pundi, o den soani o Bijua nanduna nni ke o pua mali o, ke li balimaama n die o,
- 5 ke wan faabi li balimaama n die yaaba kuli, ke tin tua U Tienu bila ki baa mu bimoanmu yaa bali.
- 6 Lani yaa po, kelima yi tua U Tienu bijaba, wani U Tienu n den soani o Bijua Fuoma ti pala nni ke o kpaani ki tua U Tienu: "N Baa, n Baa."
- 7 Lanwani nja go tie yonbo, a di tie U Tienu bijua. Dan tie U Tienu bijua yeni, o baa pa nja wan bili o bila po yaa njalimani.
- 8 Yaa yogunu n pendi, yin ki den bani U Tienu yaa yogunu, yi den nua i buli yi n ki tie U Tienu yeni, ki go tie li yonbi.
- 9 Ama moala ke yi bandi U Tienu, bi ke U Tienu n bani yi, be n teni ke yi lebidi ki go nua bi nisaaliba bogida ya n tadi kaa pia mayuli, ki bua ki go tua laa bonla yonbi?
- 10 Yi gagidi danaba leni nmaaliba leni yoginiba leni binaba, ke likuli tua yi jaanma yogini.
- 11 N jie ke daalinba min soani yaala yi siiga n da ti tua fanma fanma.
- 12 N kpiiba, n mia yi ke yin tua nani mini n tie maama yeni, kelima n moko tie nani yinba n tie maama yeni. Yii tudi npo baa waamu.
- 13 Yi bani ke li tie n yianu po yo ke n den kpa waani yi o Laabaalinjamo.
- 14 Baa ke n tadingu yeni den tie yipo mi biigima, yii den fali nni ki sengi nni. Yi den ga n cangu nani n tie U Tienu maleki yeni, nani n tie Jesu Kilisiti yeni.
- 15 Yin pia yaa pamancianli yeni kua le? N tieni yipo siedi ke laa yogunu, li yaa den baa fidi, yi den baa logidi yi nunceli ki pa nni.
- 16 Naani min maadi yi i moamoani yeni n teni ke n di tua yi yibali bi?
- 17 Yaaba n kpali ke bi bua yi yeni, yanjaga ki nani. Bi bua ke yin paadi leni nni ki noadi bani.
- 18 To, li nani ke yin yaa pia li yankuali yaala n nani boncianla po yogunu kuli, laa tie min ye leni yi yaa yogunu bebe ka.

- 19** N bila, n go baa laadi yipo yaa fala n tie nani u maditugukoanu hali yin baa baa Kilisiti tagu buolu yi niinni.
- 20** Min bua yaala tie ke n bi baa ye leni yi moala ki lebidi mataali leni yi, kelima n yama yagi yipo.
- 21** Waani nni mani, yinba yaaba n bua ke li balimaama n yaa die yi, yii gba li balimaama n yedi yaala yoo?
- 22** Li diani lienni ke Abalahama den pia bonjala lie, o potuado Agala den mali opo yendo, yua n ki tie yonbo, Sala yeni mo den mali opo yendo.
- 23** O potuado n mali yua den mali nani bi nisaaliba kuli n maa maama, yua n ki tie yonbo n mali yua den mali kelima U Tienu ñoanianu yaa po.
- 24** Laa poliediba maama tie nani kpanjama ki doagidi U Tienu ñantaadiliedi. O ñantaadi-yendo yua n den kua Sinayi Juali kani naani leni Agala. Wani n mali yaaba kuli tie i yonbi.
- 25** Agala yeni tie Sinayi Juali yaali n ye Alabi diema nni ki naani leni yaa Jelusalema dogu n ye moala, yua n ye ti yonbidi nni leni o bila kuli.
- 26** Ama Jelusalema dogu yu n ye tanpoli die u yuli wuni n tie ti yaa naa.
- 27** Kelima li diani: Fini ki ñoaliga, yua n ki mali Dan yaa ye leni li pamancianli, Yeni de, fini yua n daa bani u maditugukoanu, Dan kpaani kelima a pamanli po, Kelima ku ponanbangu bila baa yaba Ki cie yaa pua n ye leni o calo yaa bila.
- 28** N kpiiba, yinba n tie u ñoanianu bila nani Isaaka yeni.
- 29** Nani yua n den mali nani bi nisaaliba kuli n maa maama n den wangi yua den n mali kelima mi Fuoma paalu po fala maama, li go tie yeni moala.
- 30** Ama i Diani yedi lede? Li yedi: “Deli o potuado leni o bijua kuli, kelima o bijua kan taani ki je li faali leni yua n ki tie yonbo yaa bijua.”
- 31** Lanwani, n kpiiba, tii tie o potuado yaa bila ka, ti tie yua n ki tie yonbo yaa bila.

Galati Yaaba 5

- 1** Kilisiti den faabi ti ke tin yaa die ti yula. Lani yaa po sedi mani bonñanla ki da go kuani yi yula ti yonbidi yaa lolima nni.
- 2** Cengi mani, mini Polo n yedi yi, ke yi yaa tuo ke bi kuani yi ku koanciagu, Kilisiti naa go pia yipo mayuli.
- 3** N go kadi ki waani yua n tuo ke bi kuani o ku koanciagu kuli, li baa tie opo tiladi wan yaa tiendi li balimaama n bili yaala kuli.

- 4 Yinba yaaba n lingi li moamoansaali li balimaama nni, yi paadi leni Kilisiti, ki luo U Tienu njanbili.
- 5 Ama tinba, li tie li dandanli yaa po leni U Tienu Fuoma paaciamu po ke ti gu ki sugini ke ti baa li moamoansaali.
- 6 Kelima Jesu Kilisiti nni ki kua ku koanciagu, bi ki da kua, ka pia mayuli, kali li dandanli yaali n doagidi mi buama nni.
- 7 Yi den cili ki tiini mi nuama bonjanla. Dme n den pigini ki yie yipo ke yii go tuo ki nua i moamoani?
- 8 Laa bonla naa ñani U Tienu yua n yini yi yaa kani.
- 9 “Li dabinli waamu bebe baa teni ti yonbudi kuli n pili.”
- 10 Mini yaa po, n pia yipo ti dugidi o Diedo nni ke yi kan tuo ki tia bontoala po. Ama yua n lengidi yi yama, wan tie yua kuli, U Tienu baa bu ki cuo o.
- 11 N kpiiba, li yaa bi tie ke n baa wangi ke ku koanciagu tie tiladi, be yaa po ke bi go wangi nni fala? Li yaa bi tie yeni, li dapoanpoanli n cuani yaa tudima bodi.
- 12 N bi bua ke yaaba n yagini yi yama leni ku koanciagu maama yeni n jia ki fali biba.
- 13 N kpiiba, U Tienu den yini yi ke yin yaa die yi yula. Yin da taa laa yudiedima ki yaa tiendi yi gbanandi bonbuakaala. Ama, mi buama po, yin yaa tuuni ki todi yiyaba.
- 14 Kelima li balimaama kuli taani mayenma nni, yaama n tie na: “Dan bua a nisaalilielo nani njan bua a yuli maama yeni.”
- 15 Ama yi yaa ñi yiyaba ki go nmani yiyaba, yin fangi mani yi yula, ke yi baa bolini yiyaba.
- 16 Min yedi yi yaala tie line: Cedi mani U Tienu Fuoma n yaa gobidi yi, lani yi kan yaa go tiendi yi gbanandi bonbuakaala.
- 17 Kelima o nisaalo gbanandi n bua yaala nia leni U Tienu Fuoma n bua yaala, U Tienu Fuoma n bua yaala mo nia leni ti gbanandi n bua yaala. Li bonliedila yeni koani leni biyaba, ki tendi ke yii fidi ki tiendi yin bua yaala.
- 18 U Tienu Fuoma yaa gobidi yi, li balimaama kaa go die yi.
- 19 To, o nisaalo gbanandi tuona doagidi, lani n tie mi conconma buoli kuli, ti joagindi leni ti cagindi,
- 20 i buli njoadima leni u ñoagubiadu lingima, ti yibalindi leni li koanli leni li nunponli, li pabienli leni yaa yantiali n tie ki niagi leni o lielo, leni mi paadima,

²¹ leni li nunponbiadili, leni li dañogaadili, leni ku nuagu leni laa bonbuoli kuli. N go tuodi ki waani yi nani min den kpa waani yi maama, ke yaaba n tiendi laa bonjoagindi buoli kan kua U Tienu diema nni.

²² Ama U Tienu Fuoma n baa cuani yaa bonluonkaala tie: mi buama, li pamanli, mi yanduanma, li juunli, mi ŋanma, ti bulicindi, ti dugidi, mi dingima, leni li yukubili.

²³ Li balimaama naa koani leni laa bonla.

²⁴ Yaaba n tie Kilisiti yaaba joani ti gbanandi leni ti yantiali leni ti bonbuakaala li dapoanpoanli po.

²⁵ U Tienu Fuoma yaa teni ke ti fo, tin go yaa cuoni kelima o yaa po.

²⁶ Tin da gbengidi ti yula, ki da ñundi tiyaba li mutuoli, ki da pia li nunponbiadili tiyaba po.

Galati Yaaba 6

¹ N kpiiba, bi yaa pigini o nilo ke o tiendi tuonbiadiba, yi siiga nni U Tienu Fuoma n gobidi yaaba n pegidi ki guani o leni mi dingima. Fangi a yuli ke a mo n da ti kua mi tulinma nni.

² Yaa todi mani yiyaba leni yin tugi yaa tuga, yeni yi baa tiendi Kilisiti balimaama n bili yaala.

³ O nilo yaa nua ke o tie bonmoanla, kaa tie pu, o boandi o yuli.

⁴ Yua kuli n biigi o tuona oba. Lanwani o yaa baa jigini o yuli lipo, li kan yaa tie ke o cie o lielo ka.

⁵ Kelima nilo kuli baa tugi o yaa tugiceli wani oba.

⁶ Ban bangi yua U Tienu maama n boagidi wan pia yaala kuli leni yua n bangi o.

⁷ Yin da boandi mani yi yula, oba kan ñuadi U Tienu. O nilo baa yendi wan buli yaala.

⁸ Yua n buli o gbanandi bonbuakaala po, baa yendi o gbanandi bonbuakaala po mi bedima. Yua n buli U Tienu Fuoma n bua yaala, baa yendi U Tienu Fuoma po yaa miali n kan gbeni.

⁹ Tin da coagi leni a tuonŋama tienma, kelima ti yaa cedi, u yogunu yaa ti pundi, ti baa baa ti panpaani.

¹⁰ Lanwani tin baa u sanu yaa yogunu kuli, tin yaa ŋanbidi bi niba kuli po, ki yaa ŋanbidi ti kpiiba li dandanli nni po ki cie.

¹¹ Diidi ki le mani min diani yipo yaa diani leni n nuceli n gbengi maama.

- 12 Yaaba n bua bi niba n yaa kpiagidi ba kuli tigrini yi ke yin kua ku koanciagu, ke bi niba n da wangi ba fala kelima Kilisiti dapoanpoanli yaa po.
- 13 Baa bani yaaba n kua ku koanciagu, baa tiendi li balimaama n bili yaala. Ama bi nan bua ke yinba n kua ku koanciagu ke ban baa u sanu ki kpiagi bi yula kelima yaala n tieni yi gbanandi nni yaa po.
- 14 Ama mini, n kan tuo ki kpiagi n yuli bontoala kuli po, kali ti Diedo Jesu Kilisiti dapoanpoanli. Kilisiti n den kpe li dapoanpoanli po yeni, nanduna bonla kuli tie npo nani li kpe, n moko tie nani n kpe nanduna bonla kuli po yeni.
- 15 Kelima yaala n pia mayuli naa tie ki kua ku koanciagu, bi ki da kua, laa tie liba, kali ki yaa tie nipaano.
- 16 Yaaba n tuo ki nua laa maama kuli, U Tienu n pa ba mi yanduanma, ki go gbadi bipo mi niñima, bani U Tienu nibuolu Isalele yaaba yeni.
- 17 Moala liiga oba kuli n da go yagi n yama, kelima n pia Kilisiti maalima n gbanandi nni.
- 18 N kpiiba, ti Diedo Jesu Kilisiti yaa nambili n yaa ye leni yi! Amina!

Efesa Yaaba

Efesa Yaaba 1

- 1 Mini Polo, Jesu Kilisiti tondo kelima U Tienu yanbuama po, n diani li tili ki fuondi yinba yaaba n tie bi nigagidiŋanba leni bi nidugikaaba Jesu Kilisiti nni ki ye Efesa.
- 2 Ti Baa U Tienu leni o Diedo Jesu Kilisiti ŋanbili leni o yanduanma n yaa ye leni yi.
- 3 Tin pagi U Tienu yua n tie ti Diedo Jesu Kilisiti yaa Baa. Wani n seligi ti, U Tienu Fuoma sela buoli kuli Kilisiti nni tanpoli po.
- 4 U Tienu den tuodi ki gandi ti Kilisiti nni hali ke ŋanduna daa den tagi, ke tin yaa tie yaaba n gagidi ki ŋani, kaa pia tagiliba kuli o nintuali. O buama yaa po,
- 5 o den tuodi ki bili ke tin baa mu bimoanmu bali kelima Jesu Kilisiti yaa po. O yanbuama leni o yanjagili yaa po ke o den tieni yeni.
- 6 Lanwani tin yaa pagi o ŋanbili yaali n pia ti kpiagidi, wan puni ti yaali kelima o Bijabuadiga po.
- 7 Ti baa mi daafaabima o niinni kelima o soama po, leni ti tuonbiadi sugili nani o ŋanbili n yaba maama po.
- 8 U Tienu den wuli tipo laa ŋanbili ke li yaba ki puni ti mi yanfuoma leni mi bandima kuli.
- 9 O den doagidi tipo o yanbuama bondoaginkaala, wan den tuodi ki bili yaa yanjagiŋanli Kilisiti nni.
- 10 Lani n tie ke u yogunu yaa pundi, wan taani li bonla kuli, yaala n ye tanpoli po leni yaala n ye ŋanduna nni kuli, ke likuli n tua yenma, ke Kilisiti n yaa die likuli.
- 11 Li tie wani Kilisiti yaa niinni ke U Tienu tieni li bonla kuli nani wan den kpa jagi ki bili maama. O den gandi ki gagidi ti, ke ti tua o yaaba.
- 12 O den tieni yeni ke tinba yaaba n den kpa bili ti suginma Kilisiti nni, n yaa pagi o.
- 13 Yi moko n den gbadi i moamoani maama, lani n tie o Laabaaliŋamo yua n cuani yipo mi tindima, yi den tuo ki daani Kilisiti. O yaa niinni U Tienu den tieni yipo mi maalima, lani n tie U Tienu Fuoma Yua wan den niani u ŋoanianu ke o baa pa yi yua.
- 14 U Tienu Fuoma Yua yeni tie tipo i kpaaligi U Tienu diema ŋalimani po, yaala n doagidi ke U Tienu baa faabi ti cain ke tin yaa pagi o kpiagidi.
- 15 Li tie lani yaa po ke min den gbadi yi *dandanli o Diedo Jesu po maama leni yi buama bi nigagidiŋanba kuli po,

- 16 n tuondi U Tienu yipo kaa cedi, ki taagi yikuli yela n jaandi nni.
- 17 Ke ti Diedo Jesu Kilisiti Tienu, wani Baa yua n pia ti kpiagidi kuli, n teni o Fuoma n yendi yi yantiana ki go doagidi o yipo U Tienu, yin bandi o moamoani.
- 18 N go miadi o ke wan yendi yi yantiana nuni ke yin fidi ki bandi yaa suginma n tuugi leni o yiinu, leni wan bili o nigagidiŋanba po yaa ŋalimani ke i pia ti kpiagidi.
- 19 N go miadi o ke yin bandi o paaciamu yu n tuuni tinba yaaba n dugi opo yaa niinni n yaba hali ke li kandi maama.
- 20 O paaciamu yu n tuuni ti niinni yeni tie wan den soani leni yu ki fiini Kilisiti bi tinkpiba siiga ke o go ye ki fo, ki kaani o o jienu po tanpoli po.
- 21 Wani Kilisiti ka lankani ki die mi diema danba, li bali danba, bi paatieba leni bi diediba kuli, o yeli cie yeli kuli yaa yogunu n tie na leni yu n baa ti cua kuli.
- 22 U Tienu bili li bonla kuli wani Kilisiti taana tiipo ke o die la, ki teni ke o tie wan yini yaaba kuli yudanciamo.
- 23 Kilisiti n yini yaaba yeni tie o gbanandi, ki tie o yedagidikaama, wani yua n dagidi bikuli po li bonla kuli nni.

Efesa Yaaba 2

- 1 Mi kpiama, yi den tie tinkpiba kelima yi tagili leni yi tuonbiadi po.
- 2 Laa yogunu yi den ŋua ŋanduna na yema sanbiadu, leni mi fawaama nni paaciami bado, yua yaa yantiali n tuuni yaaba n yiedi U Tienu yaa pala nni.
- 3 Tikuli den kpa tie yeni, ki tiendi nani laa niba n tiendi maama moala, ki ŋua ti gbanandi bonbuakaala, ki tiendi ti gbanandi leni ti yantiana n bua yaala kuli. Ti den mali ki tie U Tienu pali n be leni yaaba nani bi nisaaliba kuli yeni.
- 4 Ama U Tienu niŋingbadima yaba, o bua ti hali boncianla.
- 5 Lani yaa po, tin den tie bi tinkpiba kelima ti tagili po, o den goa ki puni ti li miali leni Kilisiti. Li tie kelima o ŋanbili-paabu yaa po ke yi tindi.
- 6 O taani ki fiini ti leni Kilisiti ki duoni ki kaani ti leni o tanpoli diema nni, wani Jesu Kilisiti yaa niinni.
- 7 O den tieni lankuli ki baa doagidi o ŋanbili n yaba kaa pia bianu maama hali yaa yogini n baa ti cua, kelima o ŋanma tipo Jesu Kilisiti nni.
- 8 Li tie li ŋanbili-paabu yaa po ke yi tindi. Yi baa la kelima li dandanli yaa po. Laa ŋani yi yaa kani, li tie U Tienu paabu.
- 9 Laa tie a tuona po baa waamu, lanwani oba kuli kan kpiagi o yuli lipo.

- 10 Ti tie U Tienu nuu tuonli. O tagi ti Jesu Kilisiti nni ke tin yaa tuuni a tuonɲama, wan den tuodi ki jagi ke tin yaa tuuni yaa.
- 11 Yin tiadi mani line, yi den mali ki tie nilanba. Ban yi yaaba a junga kelima bi niba n tieni ba yaala bi gbanandi nni den yini yi a jifola.
- 12 Laa yogunu yi den foagi leni Kilisiti. Yii den pia liba Isalele buolu yaaba diema nni. Yi den tie canba U Tienu n den pia yaa *ɲantaadi leni Isalele buolu yaaba, yaala n ɲua wan den niani ba yaa ɲoanianu. Yi den ye ɲanduna na niinni kaa pia suginmaba kuli, kaa pia ɲantaado leni U Tienu.
- 13 Ama moala Jesu Kilisiti nni, yinba yaaba n den kpa ye foagima yeni, yi nagini U Tienu kani kelima Kilisiti yaa soama po.
- 14 Kelima Kilisiti n tie ti yanduanma, o taani nibuoli lie, Jufinba leni bi nilanba ke bi tua nibuoliyendu. O den puni o gbanandi ki mudi yaa goanli n den paadi ti leni tiyaba, lani n tie ti yibalindi yeni.
- 15 O den bolini li *balimaama leni man den pia yaa kuana kuli ki taa laa nibuoliedi ki tagi nibuopaanyendu wani oba yaa niinni ki tieni mi yanduanma.
- 16 O den tieni yeni ki baa teni ban mangi leni U Tienu, ki tua nibuoliyendu kelima li *dapoanpoanli yaa po, wan den bolini ti yibalindi naankani.
- 17 Wani Kilisiti den cua ki wangi mi yanduanma yaa Laabaaliɲamo yinba yaaba n den ye foagima leni yaaba n den ye koanma nni.
- 18 Kelima wani yaa po, tikuli pia u sanu ki baa fidi ki pundi Baa kani, Fuoma yenma nni.
- 19 Lanwani, yii go tie nilanba leni canba ka, yi di tie tanpoli diema yaaba ki taa buolu leni U Tienu nigagidiɲanba, ki tie U Tienu deni yaaba.
- 20 Yi tie nani a tanmaakaana yeni, ke bi ɲuani yi yaa tanpuuli n tie U Tienu tondiba leni o sawalipuaba po. Jesu Kilisiti wani oba n tie laa tanpuuli tanjigi.
- 21 O yaa niinne ke laa dieli maa bonɲanla ki kpedi ki tua U Tienu dieli yaali n gagidi ki ɲani opo.
- 22 Bi ɲuani yi moko o yaa niinne ke yi taani ki tie U Tienu yekaanu kelima o Fuoma nni.

Efesa Yaaba 3

- 1 Lanwani, mini Polo yua n tie Jesu Kilisiti kpaadili, jaandi yinba bi nilanba po.
- 2 Yi gbadi U Tienu n tieni npo yaa *ɲanbili ke min boagidi li leni yi.
- 3 Li tie U Tienu doagidima po yo ke n bandi laa bondoaginkaala nani min diani yipo maama waamu.

- ⁴ Yi yaa cogi, yi baa fidi ki bandi min ga maama ki bandi Kilisiti bondoaginkaala.
- ⁵ Hali puoli po yaa nifiima n pendi, U Tienu ki den doagidi bi nisaaliba po laa bondoaginkaala, nani moala o Fuoma n doagidi la o tondiba leni o sawalipuaba yaaba n gagidi opo maama.
- ⁶ Laa bondoaginkaala tie line, kelima o Laabaalinamo po, bi nilanba leni Jufinba taani ki baa U Tienu ḡalimani. Bikuli taa leni biyaba gbananyendi nni ki baa U Tienu ḡoaniani Kilisiti nni.
- ⁷ U Tienu den ḡanbi npo ki puni nni ke n tua o Laabaalinamo naacemo kelima o paaciamu po.
- ⁸ Mini yua n tie puoli yua U Tienu nigagidiḡanba kuli siiga, n den baa laa ḡanbili ki baa wangi bi nilanba o Laabaalinamo, yua n doagidi Kilisiti n pia yaa ḡalimani n yaba hali ke li kandi maama.
- ⁹ O go teni ke n doagidi bi niba kuli po laa bondoaginkaala n baa tieni maama. U Tienu yua n tagi li bonla kuli wuoni o bondoaginkaala yeni hali yaa yogini n kpeli,
- ¹⁰ ki bua moala, kelima Kilisiti n yini yaaba po, i paaciami danba leni li bali danba yaaba ye tanpoli po n bandi wani U Tienu yanfuoma, yaama yaa buoli n yaba.
- ¹¹ U Tienu den jagi ke o baa tieni la hali yogu, ki go tieni la ki dudi kelima ti Diedo Jesu Kilisiti yaa po.
- ¹² O yaa niinne ke ti fidi ki nagini U Tienu kani leni ti dugidi kelima tin pia yaa dandanli opo yaa po.
- ¹³ Lanwani n mia yi yin da luo li papaali kelima min laadi yaa fala yipo yaa po, kelima li baa tie yipo kpiagidi.
- ¹⁴ Li tie lani yaa po yo ke n gba Baa kani ki jaandi o,
- ¹⁵ diegu kuli, lan tie ḡanduna nni leni tanpoli po, n baadi ku yeli yua yaa kani.
- ¹⁶ N miadi wani U Tienu wan pa yi nani o kpiagidi ḡalimano n yaba maama ke o Fuoma n yaa tuuni yi niinni leni u paaciamu ki teni yin yaa pa hali yi pala tugu nni,
- ¹⁷ ke Kilisiti n yaa ye yi pala nni kelima li dandanli yaa po. N go mia o ke wan pa yi yin yaa pia yi jiini leni yi tanpuuli mi buama nni ki se ke li pa.
- ¹⁸ Lani n tie yin fidi ki taani leni bi nigagidiḡanba kuli ki bandi wani Kilisiti buama n pia, ki foagi, ki ḡua ki go kpedi maama,
- ¹⁹ ke yin bandi laa buama, yaama n yaba ki pendi tin baa fidi ki bandi yaala, hali ke U Tienu yedagidikaama n gbie yi pala nni.

20 U Tienu yua n fidi ki tiendi yaala n yaba ki pendi tin mia o yaala leni tin tia yaala kuli hali ke li kandi, kelima o paaciamu yu n tuuni ti niinni yaa po,

21 wani n yaa baadi ti kpiagidi Kilisiti n yini yaaba siiga leni Jesu Kilisiti yaa po hali nifiima n tu nifiima hali yaa yogunu kuli. Amina!

Efesa Yaaba 4

1 Kelima lankuli yaa po n tundi yi, mini yua n tie li kpaadili kelima n tie o Diedo yua, ke yi tagu n dagidi leni wan den yini yi yaala yaa po.

2 Yin yaa ye mani leni yiyaba leni li yumiinli leni mi dingima leni li juunli. Juuni mani leni yiyaba leni mi buama.

3 Yin moandi mani hali bonŋanla ki kubi mi Fuoma taanyenma, kelima mi yanduanma n loli yi yenma maama po.

4 Gbananyendi n ye, mi Fuoma moko tie yenma, yeni moko suginyenma n ye, U Tienu n den yini yi yaama yaa po.

5 O Diedo yendo bebe n ye, dandanyenli bebe n ye, mi *batisima moko tie yenma.

6 Tienyendu bebe n ye yua n tie Baa tikuli po, yua n die tikuli, ki ye tikuli siiga, ki go ye tikuli yaa niinni.

7 Ama ti siiga yua kuli den baa li *ŋanbili nani Kilisiti n puni yua kuli bu paabu maama.

8 Li tie lani yaa po ke li yedi: “ Wan den doni hali tanpoli, O den taa a kpaada Ki go puni bi nisaaliba bu paabu.”

9 Lan yedi ke o den doni tanpoli po yeni, li baa be? Li baa ke o den kpa jiidi hali ki tinga tiipo.

10 Wani yua n den jiidi yeni tie yua n doni ki pendi hali tanpoli ki baa gbieni i kaani kuli.

11 O puni bi nitianba ke ban yaa tie tondiba, bi nitianba ban yaa tie sawalipuaba, bi nitianba ban yaa tie o Laabaaliŋamo wangikaaba, bi nitianba mo ban yaa tie bi yankpaaba bi bi bangikaaba.

12 O den tieni yeni ki bua ki yaa ŋanbidi o nigagidiŋanba cain, ki bogini ba ban yaa tuuni, ki teni wani Kilisiti gbanandi n yaa kpedi ki suagi liiga.

13 Lani n baa teni tikuli n pundi ki baa yaa taanyenma n ye li *dandanli nni leni U Tienu Bijua yaa bandima, ki tie yaaba n kpedi o sanŋoadima nni, hali ki dagidi cain nani Kilisiti n dagidi cain maama.

14 Lanwani ti kan go yaa tie nani a biwaala yeni, ki lengidi kelima bi niba nunfanbiadibu leni bi boandi n kpendinni yaa bangima po.

- 15 Ama ti yaa maadi i moamoani leni mi buama, ti baa yaa kpedi ki dagidi li bonla kuli nni, Kilisiti nni wani yua n tie li yuli.
- 16 Li tie wani leni o yaa todima po, ke ti gbanandi kuli taani ki tuugi yenma kelima ti tuga kuli ya n kubi ti ke ti pa bonjanla po. Yeni yaa po ti kpedi kelima gbananbuolu kuli tuuni u tuonli nani lan pundi maama, ki njanbidi tiba mi buama nni.
- 17 Lanwani min yedi yaala leni min kadi ki waani yi yaala, o Diedo yeli nni tie line: Yi tagi n da naani leni bi nilanba yaa tagi yeni, bani yaaba n nua bi yantiana ya n tie fanma fanma yeni.
- 18 Bi yama biigi. Bi tie canba U Tienu yaa miali po kelima bi yanpiima leni bi pajuagili yaa po.
- 19 Baa go bani i fe n tie yaala. Bi puuni bi yula mi conconma po ki baa tiendi ti joagindi buolu kuli, ki kuandi bi yama lienni ki pugidipugidi.
- 20 Ama yinba, yii den bandi Kilisiti yeni ka.
- 21 Yi den gbadi o maama, bi den bangi yinba yaaba n daani yaa moamoani n ye wani Jesu nni.
- 22 Lani n tie ke yin da go tie nani yin den kpa tie maama. Ama yi siiga yua kuli n landi o tagikpelu nani li liadili yeni, o yanbuabiadima boandi n den biidi yu.
- 23 Yin baa mani li yantiapanli.
- 24 Yin laa mani u tagipaanu, yu n tagi nani U Tienu n bua maama, ki nua i moamoani n kpendinni yaa teginma leni yaa gagidijanma.
- 25 Lani yaa po yin cedi mani mi faama, yi siiga yua kuli n yaa maadi o nisaalilielo i moamoani kelima tikuli tie gbananyendi yaaba.
- 26 Yi pala yaa fii, yin da tieni ti tuonbiadi, ki da tuo mani u yienu n kua ke yi pala daa kuugi.
- 27 Da pa mani ku tuotabigu yudaano u kaanu yi pala nni.
- 28 Yua n den kpa su, wan da go su. Ama wan yaa tuuni li tuonli nani lan dagidi maama, ke wan yaa pia wan baa fidi ki pa a luoda yaala.
- 29 Majoagindiba kuli n da ña yi ñoana nni. Ama yin fidi yaa yogunu kuli, yin maadi yaa maama n nani, yaama n baa njanbi ki go seligi yaaba n gbadi ma.
- 30 Yin da biidi mani U Tienu Fuoma Yua pali, wani yua n tie yipo mi maalima ki doagidi ke yi daafaabima daali kpendi.
- 31 Yin cedi mani li mutuoli, ki nanga, li pabienli, ku fuugu, ku tuotabigu, leni tugutongu buolu kuli n ña yi siiga.
- 32 Yin yaa mani mani leni yiyaba ki gba yiyaba po mi niñima, ki tiendi yiyaba po sugili nani U Tienu n den tieni yipo sugili kelima Kilisiti nni maama.

Efesa Yaaba 5

- 1 Lanwani yin yaa nua mani wani U Tienu fuuli, nani o bibuadimu yeni.
- 2 Yin yaa ye mani leni yiyaba leni mi buama nani Kilisiti n den bua ti maama ki puni o yuli U Tienu, ki tua yaa paabu leni yaa padili yaa nuulu n mani.
- 3 Yin da tuo mi conconma maama leni majoagindi buoluba kuli, bi mi nalinabuama maama n ña yi siiga baa waamu, kelima laa dagidi yinba bi nigagidiŋanba po.
- 4 Yin yaa kubi mani yi yula yi maama nni ki da maadi mi cancaginmaama leni mi gaadimaama leni o faajibiado kuli. Ama yin yaa tuondi mani U Tienu.
- 5 Yin bandi mani ke baa niyendo yua n tie mi conconma daano leni yua n tiendi ti joagindi, leni o nalinabualo yaala n tie opo nani i buli noadima, kan baa U Tienu leni Kilisiti diema nalinmani.
- 6 Oba kuli n da boandi yi leni mi mafanma. Li tie laa bonla yaa po yo ke U Tienu pabienli se yaaba n yie o kuli po.
- 7 Lani yaa po yin da pia nantaadoba kuli leni ba.
- 8 Yi den kpa tie li *biigili yaaba, ama moala yi tie mi yenma yaaba o Diedo nni. Yi tagi n yaa tie nani mi yenma yaaba yeni.
- 9 Kelima mi yenma n baa luoni yaa bonluonkaala tie li njanbili leni mi teginma leni i moamoani.
- 10 Yin biigi ki bandi yaala n baa mani o Diedo po,
- 11 ki da pia nantaadoba kuli leni li biigili tuona, ya n kaa pia fuoma, ama yin doagidi ke a bia.
- 12 Kelima li pia i fe, baa ki maadi ban tiendi yaa bonla nasiili nni.
- 13 Bi yaa doagidi laa niba n tiendi yaa bonbiadila mi yenma nni, mi yenma baa doagidi lan bia maama, kelima mi yenma doagidi likuli.
- 14 Lani yaa po ke li yedi: “ Dan fundi, fini yua n goa, Dan fii bi tinkpiba siiga. Kilisiti baa yendi apo.”
- 15 Lani yaa po yin yaa fangi mani yi yula leni yi tagi n tie maama. Yin da tie nani bi yanluodanba yeni, ama yin yaa tie nani bi yanfodanba.
- 16 Yin da u yogunu, kelima yaa dana n tie na bia.
- 17 Lani yaa po yin da tie yanluodanba, yin yaa fani mani ki moandi ki bandi o Diedo yanbuama.
- 18 Yin da ñu mi daama ki gaadi, kelima li baa teni yin biidi yiba, ama yin yaa gbie leni U Tienu Fuoma.

- 19** Lani, yi baa yaa maadi leni yiyaba ki togidi Pisominba, leni yaa yani n pagi U Tienu, leni U Tienu Fuoma n gobidi yi ke yi yini yaa yani. Yaa yiini mani ki pagi o Diedo leni yi pala kuli.
- 20** Yaa tuondi mani U Tienu yua n tie Baa yogunu kuli li bonla kuli po ti Diedo Jesu Kilisiti yeli po.
- 21** Yin yaa miindi mani yi yula yiyaba kani kelima yin pia Kilisiti po yaa fangili yaa po.
- 22** Yinba bi puoba, yua kuli n yaa miindi o yuli o calo kani nani wan miindi o yuli o Diedo kani maama.
- 23** Kelima o ja tie o pua yudaano nani Kilisiti n tie wan yini yaaba yudaano maama, yaaba n tie o gbanandi, wani n tie bi Candaano.
- 24** Nani Kilisiti n yini yaaba n miindi bi yuli Kilisiti kani maama, li pundi ke bi puoba n yaa miindi bi yuli bi ciaba kani li bonla kuli nni.
- 25** Yinba bi podanba, yua kuli n yaa bua o pua nani Kilisiti n den bua wan yini yaaba maama ki puni o yuli ki kpe bipo.
- 26** O den tieni yeni ki baa njuudi ki njanbi ba leni mi ñima leni U Tienu maama,
- 27** ki teni ban pundi ki sedi o kani ki pia ti kpiagidi, kaa pia joagindiba leni golimaba leni yaala n gundi kuli. Ama ban gagidi ki yaa nani cain, kaa pia ban baa fidi ki kuli ba leni yaala.
- 28** Li pundi ke bi podanba moko n yaa bua bi puoba nani ban bua bi yula maama yeni. Yua n bua o pua kuli, bua o yuli.
- 29** Kelima oba naa nani o gbanandi. Ama o dindi o ti ki kubi ti nani Kilisiti moko n kubi wan yini yaaba maama,
- 30** kelima ti mo tie o yaa gbanandi buoli.
- 31** Li diani: “ Li tie lani yaa po ke o ja baa ña o baa leni o naa kani ki taani leni o pua, bani niba lie yeni n tua gbananyendi.”
- 32** Line n tie yaa bondoaginkaala n yaba. N maadi laa maama Kilisiti leni wan yini yaaba yaa po yo.
- 33** Li mayuli yinba yaa po tie ke ja kuli n yaa bua o pua nani wan bua o yuceli maama, pua kuli mo n yaa fangi o calo.

Efesa Yaaba 6

- 1** Yinba a bila, yin tuo mani ki yaa nua yi danba maama nani o Diedo n bua maama, kelima lani n tiegi.
- 2** Dan jigini a baa leni a naa, lan tie yaa balimakpiama n yegi leni u ñoanianu.

- 3 Laa ñoanianu mo n tie: “ A baa ye leni li pamanli, a miali dana mo n foagidi ki tinga nni.”
- 4 Yinba bibaanba mo, yin da mabini yi bila hali ki fiini bi pala. Ama yin yaa wubi ba ki tundi ba ki bangi ba nani o Diedo n bua maama.
- 5 Yinba i yonbi, yin tuo ki yaa tiendi yin pia yaa canbaanba ñanduna nni n yedi yaala leni li fangili leni mi digibima leni li payenli, nani yin tuo ki tiendi Kilisiti n yedi yaala maama.
- 6 Yin da tiendi yeni ban nua yi yaa yogunu bebe ka, nani yi bua ki mangi bi nisaaliba pala yeni. Ama, kelima yi tie Kilisiti yaa yonbi, yin yaa kuandi mani yi yama ki yaa tiendi U Tienu yanbuama.
- 7 Yaa tuuni mani bipo leni li pamanli kelima yi tuuni o Diedo po, laa tie bi nisaaliba yaa po ka.
- 8 Yi bani ke nilo kuli baa baa o Diedo kani wan den soani yaa tuonñanli panpaani, wan tie yonbo bi wan die o yuli.
- 9 Yinba canbaanba mo, yin yaa tiendi yeni yi yonbi po. Yin da fu leni ba, kelima yi bani ke yinba leni bani kuli pia Canbaa tanpoli po, yua n naa gagidi bi niba leni biyaba.
- 10 N majuodikaama n tie na: Yin yaa baadi mani yi fidu o Diedo kani leni o paaciamu yu n cie li bonla kuli nni.
- 11 Yin bobi mani U Tienu n puni yi yaa toatiadi kuli ke yin fidi ki yaa se bonñanla, ki yie ku *tuotabigu yudaano nunfanbiadibu kuli po.
- 12 Kelima tii koani leni yaa yibalinba n pia ti gbanandi leni mi soama ka. Ama ti koani leni li bali danba len i paaciami danba leni yaaba n die li *biigili ñandunli, ki tie yaa cicibiadimu n ye mi fawaama nni.
- 13 Lani yaa po yin taa mani U Tienu n puni yi yaa toatiadi kuli, ke yin fidi ki sedi ki yie yaala n bia yaa ti cua yaa daali ki koani ki paadi, ki go yaa se ke li pa mo.
- 14 Lanwani yin bogini mani ki yaa se ke li pa. Yin yaa ñaagi i moamoani nani ku gbanñagidigu yeni. Yin yaa laa yaa kuliadili n tie mi teginma.
- 15 Yin pili li yankuali nani ti cacaadi yeni mi yanduanma Laabaaliñamo wangima po.
- 16 Yin go taa li dandanli nani ku gbankoandigu yeni ki yaa muubi yogunu kuli, ke yin fidi ki gbindi o Biado n toa yi yaa mupiemi kuli.
- 17 Yin yaa ciibi mani mi tindima kusanli leni mi Fuoma jugisiega yaaga n tie U Tienu Maama.

- 18 Mi Fuoma n teni yin yaa jaandi yogunu kuli, ki yaa miadi U Tienu yogunu kuli leni i jaandi leni bu miabu buoli kuli. Yaa miadi mani U Tienu o nigagidiŋanba kuli po ki da yoaigi ki da cedi.
- 19 Yin yaa miadi o mani n moko yaa po, ke min baa yaadi ki maadi yaa yogunu kuli, wan pa nni min baa maadi yaama, ke min doagidi ki waani o Laabaaliŋamo bondoaginkaala leni li papaali.
- 20 N tie laa Laabaaliŋamo yaa tondo ti kpaadi nni. Yin yaa miadi o mani ke min yaa wangi o Laabaaliŋamo yeni leni li papaali nani lan pundi min yaa wangi o maama.
- 21 Tikika, yua n tie ti kpibuado leni o Diedo naacendugika, baa waani yi n laabaalo leni min tiendi yaala, ke yi moko n bandi likuli.
- 22 N soani o yikani lani yaa po bebe, ke yin bandi ti yema n tie maama, ke wani mo n paagi yi pala.
- 23 U Tienu yua n tie Baa leni o Diedo Jesu Kilisiti n pa ti kpiiba mi yanduanma leni mi buama leni li dandanli.
- 24 Li ŋanbili n yaa ye leni yaaba n bua ti Diedo Jesu Kilisiti leni yaa buama n kan lebidi hali abada.

Filipa Yaaba

Filipa Yaaba 1

- 1 Mini Polo leni Timote, Jesu Kilisiti yaa naacenba, n diani yipo li tili, yinba yaaba n tie bi nigagidiŋanba Jesu Kilisiti nni ki ye Filipa dogu nni, leni yi nitaanli yudanba leni yi todikaaba kuli.
- 2 Ti Baa U Tienu leni o Diedo Jesu Kilisiti n pa yi li ŋanbili leni mi yanduanma.
- 3 N tuondi n Tienu min tiadi yipo yaa yogunu kuli.
- 4 Min jaandi yikuli po yaa yogunu kuli, n jaandi leni li pamanli,
- 5 kelima yin taa leni nni ki todi nni o Laabaaliŋamo wangima po maama, ki cili yin den kpa gbadi o yaa daali ki pundi hali moala.
- 6 N daani ki go bani cain ke wani yua n cili laa tuonŋanli yi niinni, baa tuuni li hali lin dudi Jesu Kilisiti goacuama daali.
- 7 Li pundi min yaa tiani yikuli po yeni, kelima n kubi yi n pali nni. Min ye leni ti kpaadi, leni min maadi ki ga o Laabaaliŋamo ki teni ke o se ki pa, yikuli taa leni nni ki baadi min baadi yaa ŋanbili U Tienu kani.
- 8 U Tienu tie npo n siedo ke n bua yikuli leni Jesu Kilisiti yaa buamoanma.
- 9 Min miadi U Tienu yipo yaala n jaandi nni tie ke yi buama n yaa yabidi ki pugidi leni mi bandima leni u fanmoanu,
- 10 ke yin bandi ki gagidi ki gandi yaala n ŋani ki cie. Lani n baa teni yin yaa ŋani cain ki naa pia ban baa fidi ki kuli yi leni yaala Kilisiti goacuama daali.
- 11 Yeni, yi baa yaa tuuni mi teginma tuona ya n ŋani Jesu Kilisiti kani, lan tua ti kpiagidi leni ti pagidi U Tienu po.
- 12 N kpiiba, n bua ke yin bandi line, yaala n den baa npo teni ke o Laabaaliŋamo wangima suagi liiga.
- 13 Moamoani, li doagidi yaa minteela n gu o bado diegu kuli leni nitoaba kuli po ke n lo li kpaadidieli nni kelima Kilisiti yaa po.
- 14 N kpaadi teni ke ti kpiiba boncianla dugi o Diedo po ki cie ki go paagi bi pala ki wangi U Tienu maama kaa go jie.
- 15 Li tie moamoani ke bi siiga bi tianba wangi Kilisiti Laabaaliŋamo kelima bi pia npo li nunponli ki bua ki cie nni. Ama bi tianba mo li wangi o leni li yantianle.
- 16 Bine wangi o Laabaaliŋamo kelima bi bua nni, ki bani ke n ye ne kelima U Tienu puogi nni ke min maadi ki ga o Laabaaliŋamo ki doagidi ke o tie moamoani.

- 17 Bine mo wangi o ki bua ki cie nni, bi yantiana naa ṅani. Bi tama ke bi yaa tieni yeni li baa pugini npo fala li kpaadidieli nni.
- 18 Likuli tie npo yenma. Baa lan tie maama kuli, bi yaa wangi o leni mi tuonanma, bi ban wangi o leni li yantiamoanli, bi wangi Kilisiti Laabaalinjamo. N mangi n pali lipo ki go baa mangidi li ki pugidi.
- 19 Kelima n bani ke likuli baa juodi ki tua n tindima yaa po kelima yin jaandi ki miadi npo maama, leni Jesu Kilisiti Fuoma todima yaa po.
- 20 Nani min bua ki go sugini maama tie ke n kan le i fe liba kuli po. Ama nani lan den kpa tie maama, li go tie yeni moala. N sugini ke Kilisiti baa baa ti kpiagidi n miali yema nni kuli, li yaa tie ke n baa kpe leni n yaa baa ye kuli.
- 21 Kelima mini yaa po Kilisiti n tie n miali, mi kuuma mo tie npo ñuadi.
- 22 Ama, li yaa tie ke li ṅani min tuuni yaa tuonli yaa po ke min yaa ye n gbanandi nni, mii bani min baa gandi yaala.
- 23 Laa bonliedila miabi nni. N bua ki ña ki gedi ki ban yaa ye leni Kilisiti, lani n cie npo hali boncianla.
- 24 Ama yi mo yaa todima po, li baa cie min yaa ye ki fo.
- 25 N daani ki go bani ke n go baa fo, ki ye leni yikuli, ke yin fidi ki yaa suagi liiga ki go pia li pamanli li dandanli nni.
- 26 Yeni, n goacuama yikani go baa teni yin baa li pamankandikaali Jesu Kilisiti nni.
- 27 Lanwani bonyenla tugi li yuli, lani n tie ke yi tagi n yaa de leni Kilisiti yaa Laabaalinjamo. N yaa fidi ki cua yikani ki laa yi, leni n yaa fidi ki cua, min yaa gba ke yi se bonṅanla ki pia yantiayenli, ki moa o Laabaalinjamo n cuani yaa dandanli yaa muali.
- 28 Yin da cedi yi koanginkaaba n jieni yi baa waamu. Lani n tie bipo siedi ke bi baa bodi, ama li tie yinba yaa po siedi yi tindima po. Laa bonla ñani U Tienu yaa kani.
- 29 Kelima U Tienu n tieni yipo yaa ṅanbili yeni, laa tie ke yin daani Kilisiti bebe ka, ama yin go yaa laadi opo fala moko.
- 30 Yi moko taa leni nni ki moa yin den laa ke n moa yaa muali, ki go gba moala ke n baa moa.

Filipa Yaaba 2

- 1 Yi yema Kilisiti nni teni ke yi pia u fidu. O buama mo puni yi li papaali. Yi pia mi taanyenma leni o Fuoma. Yi pia li padingili leni mi niñingbadima yiyaba po.
- 2 Lanwani yin mangi n pali hali lan kandi ki yaa pia yantiayenli leni yiyaba. Yin yaa pia mani buayenma leni payenli leni yantiayenli.

- 3 Yin da tieni liba kuli leni mi paadima yantiali, yaaka yaa kpiagidi n tie fanma fanma po, ama ke li yumiinli n teni yin yaa nua yiyaba ke bi cie yi.
- 4 Oba kuli n da lingi o yuli po njamu bebe ka, ama yua kuli n yaa lingi o lieba njamu.
- 5 Yin yaa pia mani Jesu Kilisiti n den pia yaa yantiali.
- 6 O den tie U Tienu n tie maama. Baa ke o den tie yenma leni U Tienu Waa den sua ke li tie wan baa fie yaala leni u paalu.
- 7 Ama o den landi laa kpiagidi kuli o yama po Ki taa o naacemo n tie maama ki lani, Ki tua nani bi nisaaliba n tie maama yeni. Wan den tua nisaalo ki tie nani bi nisaaliba n tie maama,
- 8 O go den wadi o yuli Ki tuo ki tiendi U Tienu yanbuama Ki pundi hali mi kuuma, Baa hali li dapoanpoanli po yaa kuuma.
- 9 Li tie lani yaa po ke U Tienu mo jigini o hali boncianla Ki puni o yaa yeli n cie a yela kuli,
- 10 Ke dunli kuli baa gbaani Jesu yeli po Tanpoli po leni ki tinga po leni ki tinga tiipo kuli,
- 11 Ke nilo kuli mo n tuo Ke Jesu Kilisiti n tie o Diedo, U Tienu yua n tie Baa yaa kpiagidi yaa po.
- 12 Lanwani n buakaaba, nani yin den tuo ki tiendi min yedi yaala min den ye leni yi yaa yogunu kuli maama, moala min kaa go ye leni yi yeni, yin go yaa tiendi yeni ki pugidi. Yin yaa moandi leni li fangili leni mi digibima ki yaa ye yi tindima yema.
- 13 Kelima U Tienu n baa teni yin bua ki go fidi ki tieni nani o yanjaginjanli n tie maama.
- 14 Yin tiendi yaala kuli, yaa tiendi mani la ki naa yenbidi ki da nia mo.
- 15 Yeni n tie yin yaa nani cain ki pia li papienli, ki tie U Tienu bila ban kan fidi ki kuli yaaba leni liba kuli moala na niba yaaba n joagini ki bia siiga. Yin yaa yieni mani nani i mukaani yeni nanduna yaaba siiga,
- 16 ki wangi ba li miali maama. Yi yaa tiendi yeni, li baa tie npo ti jigidi Kilisiti goacuama daali, kelima li baa doagidi ke mii den tiini mi nuama fanma fanma, kaa tuuni fanma fanma mo.
- 17 Baa li yaa tie ke n soama baa wuli ki tua nani li ñincabili yeni, yi dandanli tuonli padili po, n baa mangidi n pali lipo, n go baa mangidi n pali leni yikuli.
- 18 Yi mo n mangi yi pala lipo ki taani leni nni n yaa pamanli nni.
- 19 O Diedo Jesu yaa bua, n sugini ke li yaa yen waamu, n baa soani Timote yikani, ki baa yi laabaalo lan paagi n pali.

- 20 Mii pia nitoa yua n taa leni nni yantiayenli ki yagini o yama yi njamu po.
- 21 Yaaba n sieni kuli kuani bi yama bi nantaadicali nni, baa kuani bi yama Jesu Kilisiti yaa nantaadi nni.
- 22 Yikuli bani Timote n doagidi ke o tie nidugika maama, ki taa leni nni ki tuuni o Laabaalinjamo wangima tuonli nani ki biga n baa taa leni o baa ki yaa tuuni maama yeni.
- 23 N yaa bandi n maama n baa juodi maama, n sugini ke laa yogunu n baa soani o yikani.
- 24 N dugi o Diedo po ke mini nba moko baa cua yikani ke li kan waagi.
- 25 N sua ke li tie tiladi min goa ki soani yikani n kpiilo Epafilodita, n tuonsoanlielo leni n moamuadilielo, yin den soani yua n kani ke wan yaa todi nni leni yaala n poadi npo.
- 26 O den bua hali bonjanla ki le yikuli. Wan den bandi ke yi gbadi ke o yia, o yama den yagi lipo boncianla.
- 27 Moamoani, o den yiagi boncianla hali ke li poadi waamu ke o kpe moko. Ama U Tienu den gbadi opo mi niñima, ki go gbadi mini yaa po moko mi niñima, ki teni ke min da go baa pabiiditoali ki pugini.
- 28 Yaala n tigini nni ke min soani o yikani tie ke n bua ke yin go le o yi pala n mangi, n yaa pabiidili mo n wadi.
- 29 Lanwani yin ga o cangu mani bonjanla kelima o Diedo po leni li pamancianli, ki go yaa jigindi laa nibuolu.
- 30 O den luni o miali ki tuuni Kilisiti tuonli hali ki nagini mi kuuma. O den bua ki todi nni yin bi baa todi nni yaa todima ki naa ye n kani.

Filipa Yaaba 3

- 1 N kpiiba, n majuodikaama tie mine: Yin yaa mangidi mani yi pala o Diedo nni. Laa coagini nni min go diani yipo yeni ki pugini, li go baa teni yin yaa se ke li pa.
- 2 Yin yaa fangi mani yi yula leni yaaba n tie nani i sangbanli yeni leni bi tuonsoanbiadiba, bani yaaba n ñii ke ban kua ku koanciagu yeni.
- 3 Kelima tinba n tie a jungimoana, yaaba n kpiagidi U Tienu kelima o Fuoma yaa po, ki jigini ti yula Jesu Kilisiti nni, ki naa bili ti dugidi ti gbanandi nni.
- 4 Ama mini, n bi baa fidi ki dugi min tie maama po. Li yaa tie ke nitoaba nua ke bi baa fidi ki dugi ban tie maama po, mini n baa fidi ki cie.
- 5 Kelima bi den kuani nni ku koanciagub ke n pia dana nii. N tie Isalele yua, Benjamina buolu, ki tie Ebilu ke n yaajanba kuli tie Ebilunba. Yaala tie li balimaama po, n den tie Falisieni.

- 6 Yaala n tie n yankuali po, n den wangi Kilisiti nitaanli fala. Yaala n tie yaa teginma n nua li balimaama kubima po, bi kan den fidi ki kuli nni leni liba kuli.
- 7 Ama min den nua yaala ke li tie npo bonmoanla yeni kuli, n di nua likuli ke li tie bonfanla kelima Kilisiti yaa po.
- 8 Moko, n nua li bonla kuli ke li tie nani li bonbodikaala yeni. Yaala n tie npo li bonmoanla tie: Ki bandi Jesu Kilisiti n Diedo. Kelima wani yaa po ke n tuo ki luni min pia yaala kuli, ki nua la nani ti baadi yeni, ke min fidi ki baa Kilisiti.
- 9 Mii go pia n yuli po yaa moamoansaali n ñani li balimaama kubima nni, ama yaali n baadi kelima li dandanli Kilisiti nni yaa po. Li tie yaa moamoansaali n ñani U Tienu kani ki nua leni li dandanli.
- 10 Min bua yaala tie min bandi wani Kilisiti, leni o fiima bi tinkpiba siiga paalu, ki go taani leni o o fala nni, ki yaa naani leni o o kuuma nni,
- 11 ke mini moko n fidi, lan tie maama kuli ki pundi bi tinkpiba goafiima.
- 12 Laa tie ke moala n baa i panpaani no ka, bi ke n ñanbi ki dagidi cain no ka. Ama n suagi ki tiini ke min fidi ki cuo n nuama panpaani, kelima Jesu Kilisiti den cuo nni lani yaa po.
- 13 N kpiiba, mii nua ke n cuo laa panpaani no ka, n tiendi bonyenla, n sundi yaala n ye n puoli ki moandi ki suagi liiga.
- 14 Yeni n tiini ki cuubi n nuama juodima, ki baa baa laa panpaani. Lani n tie U Tienu n yini nni min baa yaa panpaani tanpoli po Jesu Kilisiti nni.
- 15 Tinba yaaba n kpedi o Diedo sanɲoadima nni kuli n yaa pia laa yantiali buolu. Yi yaa pia yantiatoli, lan tie yaala kuli, U Tienu baa yendi yi yama laa bonla po yin bandi ki pugini.
- 16 Ama tin pundi yaa bianu po, tin taani mani ki suagi liiga yenma.
- 17 N kpiiba, yin yaa nua mani n yaa fuuli ki yaa diidi yaaba n nua tin nja yipo yaa bontogidikaala.
- 18 Kelima niba boncianla ye, min den kpa waani yi yaaba yaa maama ki go wangi yi la moala leni a bubula, ke bi tagi doagidi ke bi tie Kilisiti dapoanpoanli yibalinba.
- 19 Bi juodima baa tie mi bodima. Bi tugidi n die ba. Ban tama ke yaala n tie bipo ti jigidi yeni tie bipo i fe. Bi kuandi bi yama nanduna bonla nni bebe.
- 20 Ama tinba, ti tie tanpoli diema yaaba. Ti gu ke ti Candaano o Diedo Jesu Kilisiti baa go ña lankani ki cua,
- 21 ki lebidi ti gbanandi yaadi n tadi kaa go pia kpiagidi, ki teni tin yaa naani leni wani Kilisiti yaa gbanandi yaadi n pia ti kpiagiciandi. O baa tieni lani kelima o paaciamu po, yu n teni ke o paani li bonla kuli ki go die la.

Filipa Yaaba 4

- 1 Lanwani n kpiiba n buakaaba, min bua ki go le yaaba hali bonŋanla, yinba yaaba n tie n pamanli leni n kpiagidi, yin yaa se mani ke li pa o Diedo nni yinba n buakaaba.
- 2 N tundi ki mia Efodi, ki go tundi ki mia Sintika ke ban yaa pia yantiayenli o Diedo nni.
- 3 N go mia fini min dugi yua po, yua n tuuni leni nni ti Diedo tuonli, ke ŋan todi bi poliediba yeni, bani yaaba n den taa leni nni ki moa o Laabaaliŋamo muali. Bani leni Kilema leni nitoaba n tuonsoanlieba yaaba taa leni nni laa tuonli nni, ke bi yela mo diani li miali tili nni.
- 4 Yin yaa mangidi mani yi pala o Diedo nni yogunu kuli. N go waani yi yeni, yaa mangidi mani yi pala.
- 5 Yi dingima n yaa doagidi bi niba kuli po. O Diedo nagi.
- 6 Yin da yagi mani yi yama bonlaba kuli po. Ama li bonla kuli yaa po, yin waani U Tienu yin luo yaala, ki yaa jaandi ki miadi ki go tuondi o.
- 7 Lanwani U Tienu yaa yanduanma, yaama n pendi o nisaalo bandima kuli, baa guudi yi pala leni yi yantiana kuli Jesu Kilisiti nni.
- 8 N kpiiba, yaa maama n sieni tie mine: yin yaa tia mani yaala n tie moamoani kuli, leni yaala n pia ti jigidi kuli, leni yaala n tiegi kuli, leni yaala n ŋani kuli, leni bi niba n baa bua yaala ki faadi la kuli, leni yaala n pia siedinamo, leni yaala n pia ti bulicindi ki pundi bi niba n pagi la kuli.
- 9 Yin go yaa tiendi mani min den bangi ki tundi yi yaala, yin den gbadi ke n yedi yaala ki go laa ke n tiendi yaala. Lanwani mi yanduanma Tienu baa ye leni yi.
- 10 N pali den mangi hali boncianla o Diedo nni, min den laa ke yi goa ki faadi yi buama npo. Moamoani, yi den tiani npo yogunu kuli, ama yi daa den baa u sanu ki fidi ki doagidi npo la.
- 11 Mii maadi yeni kelima n luo bonlaba kuli ka. Kelima n bangi ki bani ki dagini n yema lan tie yaa yema buoli kuli nni.
- 12 N bani ki yaa ye leni mi luoma, ki go bani ki yaa ye ki pia ke li kandi. N yema n tie maama kuli leni min ye naankani kuli, n bani ki je ki guo, ki go bani mi koma. N bani ki yaa pia ke li kandi, bi ki yaa ye leni mi luoma.
- 13 N fidi likuli kelima wani yua n puuni nni li paalu yaa po.
- 14 Baa yeni, yin den taani leni nni ki tugi n fala tugili yeni, yi tieni yaala n ŋani.
- 15 Yinba Filipa yaaba bani bonŋanla ke min den cili ki wangi o Laabaaliŋamo yaa yogunu, ki ŋani Maseduana diema nni, Kilisiti n yini yaaba kuli siiga yinba

bebe n den tiadi min baa baadi yaala leni min go baa ñandi yaala, ki tuuni npo bu paabu ki todi nni.

16 Baa min den ye Tesalonika, yi den soani npo bu paabu ke laa luo taalima lie ki baa todi nni min luo yaala po.

17 Laa tie ke n bua ki yaa baadi bu paabu ka, n bua yin baa ti ñuadi boncianla kelima laa paabu po.

18 N diani yeni ki waani yi ke yin den soani npo yaala kuli pundi n kani ke n pia ke li kandi. Min den ga yin den soani Epafilodita ke wan teni nni yaala yeni, mii go luo liba kuli. Yi paabu yeni tie nani yaa tulale yaa nuulu n mani leni U Tienu n ga yaa padili ke li mani opo.

19 N Tienu baa pa yi yin luo yaala kuli, nani o ñalimano kpiagidi n tie maama Jesu Kilisiti nni.

20 U Tienu ti Baa n yaa pia ti kpiagidi hali yaa yogunu kuli. Amina.

21 Fuondi mani bi nigagidiñanba Jesu Kilisiti nni.

22 N kpiiba, yaaba n ye ne leni nni fuondi yi. Bi nigagidiñanba yaaba n ye ne kuli fuondi yi, bi siiga yaaba n ye o badiciamo Sesa diegu nni fuondi yi hali bonñanla.

23 Ti Diedo Jesu Kilisiti yaa ñanbili n yaa ye leni yikuli.

Kolosa Yaaba

Kolosa Yaaba 1

- 1 Mini Polo, Jesu Kilisiti tondo kelima U Tienu yanbuama po, leni ti kpiilo Timote, n diani li tili
- 2 yinba ti kpiiba yaaba n tie bi nigagidiŋanba leni bi nidugikaaba Kilisiti nni ki ye Kolosa po po. Ti Baa U Tienu n pa yi li ŋanbili leni mi yanduanma.
- 3 Ti tuondi U Tienu ti Diedo Jesu Kilisiti Baa yipo, ki go jaandi yipo yaa yogunu kuli kaa cedi.
- 4 Kelima tin gbadi ke yi pia yaa dandanli Jesu Kilisiti po leni yaa buama bi nigagidiŋanba kuli po.
- 5 Yi baa la kelima U Tienu n bili yipo yaa suginma tanpoli po, i moamoani maama, yaama n tie o Laabaaliŋamo n den kpa cua yikani, ki bangi yi yaama.
- 6 Laa laabaaliŋamo pundi yikani ki yayadi ŋanduna nni kuli ki luoni o bonluonkaala ki yabidi ki pugidi. Li tie yeni yisiiga hali yin den gbadi o yaa daali ki bandi U Tienu ŋanbili n tie yaala moamoani.
- 7 Li tie nani ti buado leni ti tuonsoanlielo Epafasa n den bangi yi maama. O tie yipo Kilisiti naacendugika,
- 8 ki den waani ti U Tienu Fuoma n teni ke yi pia yaa buamoanma.
- 9 Li tie lani yaa po ke hali tin gbadi lankuli yaa daali, ti jaandi yipo U Tienu kaa cedi ki miadi o wan gbieni yi pala leni yaa yanfuoma leni yaa fanu n ñani wani U Tienu kani, ke yin bandi o yanbuama.
- 10 Yeni yi tagu n yaa tie nani lan dagidi o Diedo po maama, ke yin yaa tiendi yaala n mani opo yogunu kuli. Yin yaa tuuni a tuonŋama buoli kuli, ki kpedi ki suagi liiga U Tienu bandima nni.
- 11 Ti go miadi o ke wan pa yi u paalu li bonla kuli po kelima o paalu yu n pia ti kpiagidi yaa po, ke yin yaa pia li toli leni li juunli yogunu kuli.
- 12 Yaa tuondi mani Baa leni li pamanli, yua n teni ke yi dagidi ki baa yi biinu wani U Tienu n bili yaa ŋalimani mi yenma diema nni o nigagidiŋanba po.
- 13 O faabi ti ki ñani ti li biigili paaciamu nni ki kuani ti o Bijabuadiga yaa diema nni.
- 14 O yaa niinne ke ti pia mi daafaabima leni ti ti tuonbiadi sugili.
- 15 Wani Kilisiti n tie U Tienu tin kaa fidi ki nua yua yaa nannanli, ki go tie o Bijakpiaga yua n den ye hali ke bonlaba kuli daa tagi.
- 16 Li bonla kuli den tagi o yaa niinni, yaala n ye tanpoli leni yaala n ye ki tinga nni kuli, tin nua yaala leni tin kaa nua yaala: yaaba n ka i bali kalikaani po leni

yaaba n tie bi diediba leni bi yudanba leni yaaba n pia li bali kuli. Li bonla kuli tie o yaa tagima ki tagi o yaa po.

17 O ye hali ke bonlaba kuli daa ye. Wani n kubi li bonla kuli ke li tuugi ki se bonjanla.

18 Wani n tie Kilisiti n yini yaaba kuli yuli, bani o gbanandi. O tie o kpialo, U Tienu Bijakpiaga, wani U Tienu n den kpa fiini yua bi tinkpiba siiga, ke wan yaa tugi li yuli li bonla kuli nni.

19 Kelima li den mani U Tienu po ke o yedagidikaama kuli n yaa ye Kilisiti niinni.

20 O yanbuama po goga, o teni ke li bonla kuli, yaala n ye n̄anduna nni leni yaala n ye tanpoli po kuli, n mangi leni o kelima Kilisiti yaa po. O n̄ani ti yibalindi ki teni ke i mani ye kelima o soama li dapoanpoanli po yaa po.

21 Yinba yaaba n den tie bi canba leni U Tienu yibalinba kelima yi yantiabiada leni yi tuonbiada po,

22 o teni ke yi mangi leni o moala kelima o Bijua n den kpe yaa kuuma o gbanandi nni yaa po. U Tienu tieni yeni ki bua ke yin sedi o nintuali ki n̄ani cain ki da pia tagiliba kuli kaa pia ban baa kuli yi leni yaala.

23 Li baa tie yeni ke yi n yaa se bonjanla yaa tanpuuli n pa po kelima yi dandanli po, ki naa lebidi ki n̄a o Laabaalin̄amo suginma, yin den baa yaama. Bi waani n̄anduna yaaba kuli o Laabaalin̄amo yeni, mini Polo mo n tua yua yaa naacemo.

24 N mangidi n pali moala leni min laadi yipo yaa fala. N tiendi yeni ke min gbieni n gbanandi nni yaala n poadi Kilisiti yaa fala o gbanandi nni, yaadi n tie wan n yini yaaba po.

25 N tua Kilisiti n yini yaaba yaa tuonsoanlo kelima U Tienu den puogi nni ke min yaa wangi yi U Tienu maama kuli.

26 Mani n tie yaa bondoaginkaala n den wuo hali yogu yaa jamaani n pendi kuli po, ki doagidi moala o nigagidin̄anba po.

27 O bua ki teni o nigagidin̄anba n yaa bani o bondoaginkaala, yaala n tie n̄alimani ki pia ti kpiagidi ki ye i nibuoli kuli po. Laa bondoaginkaala tie line, Kilisiti ye yi niinni, ki teni ke yi pia mi suginma ke yi baa taani ki baa U Tienu kpiagidi.

28 Ti wangi wani yaa maame ki tuodi ki wangi nilo kuli, ki go bangi laa maama leni mi yanfuoma, ki bua ki cuani nilo kuli U Tienu kani, ke o dagidi cain Kilisiti nni.

29 Li tie lani yaa po ke n tuuni, ki moa li muali leni o yaa fidu yu n tuuni n niinni leni u paaciamu.

Kolosa Yaaba 2

- 1 N bua yin bandi min moa yaa muacianli yinba leni yaaba n ye Layodise po yaa po leni yaaba n daa laa n nunga kuli po.
- 2 N tiendi yeni ke ban baa li papaali, ki taani yenma mi buama nni, ki yaa pia yaa yanfuoma n dagidi ke yin bandi yin dugi yaala yaa po cain. Li go tie ke yin bandi U Tienu bondoaginkaala, lani n tie Kilisiti.
- 3 Mi yanfuoma leni U Tienu bandima njalimani kuli wuo wani Kilisiti yaa niinni.
- 4 N waani yi laa maama kuli ke oba kuli n da boandi yi ki tulini yi leni mi mamanma.
- 5 Kelima baa ke mii ye leni yi n gbanandi nni, n ye leni yi n yantiali nni ki pia li pamanli leni min nua ke yi dagidi leni yiyaba maama, ke yi dandanli mo se ke li pa Kilisiti nni.
- 6 Yin den tuo Jesu Kilisiti o Diedo yeni, yin yaa tuugi mani leni o yi yema kuli nni,
- 7 ki yaa pia yi jiini o niinni ki suagi liiga o sanjoadima nni. Yin go yaa se ke li pa yi dandanli nni nani ban den bangi yi maama. Yi pala n yaa gbie leni i tuondi opo hali ke li kandi.
- 8 Yin fangi mani yi yula ki da tuo ke oba kuli n cuo yi yama leni o nisaalo yanfuoma yaama n njua bi nisaaliba bangima, yaama n tie fanma fanma ki tie boandi ki njua bi nisaaliba danbogida leni njanduna paaciami, ki naa njua Kilisiti.
- 9 Kelima U Tienu n tie maama kuli ye Kilisiti gbanandi nni ki dagidi.
- 10 Yi mo pia li bonla kuli ke li dagidi o yaa niinni, wani yua n tugi li yuli ki die yaaba n tie mi diema danba leni u paaciamu danba kuli.
- 11 O yaa niinne, ke yi kua yaa koanciagu n naa tie o nisaalo nuu n tieni yaala, gu tie Kilisiti n tieni yaala, lani n tie ke yi landi ti nisaali-gbanandi tagibiadu.
- 12 Nani ban den taani ki piini yi leni Kilisiti kelima mi batisima po yeni, yi go fii bi tinkpiba siiga o yaa niinni ki taani leni o, kelima li dandanli U Tienu yua n den fiini o bi tinkpiba siiga paaciamu yaa po.
- 13 Yinba yaaba n den kpe kelima yi tuonbiadi leni yin kaa den kua koanciagu yi gbanandi nni maama po, U Tienu goa ki puni ti li miali kelima o yaa po: Ki puni ti sugili ti tuonbiadi kuli po.
- 14 O den bolini yaa tili yaa diani N den buni ki cuo ti ki doagidi Tin den yie o mabilikaama maama, Ki kpaa ki tabini laa tili Li dapoanpoanli po ki bolini li.
- 15 O den dindi yaaba n tie mi diema danba Leni i paaciami danba kuli bi bali, Ki doagidi mi tagima kuli po Ke o paani ba, Kelima li dapoanpoanli po.

- ¹⁶ Lani yaa po, yin da tuo ke oba kuli n jia yi ti buudi kelima yin di ki go ñu yaala po, bi lan tie yaa jaanma dana po, yaaka i ñmapaani jaanma dana, yaaka mi fuodima dana po.
- ¹⁷ Laa bonla kuli tie yaala n baa ti cua yaa jinjingu, li bonmoanla liba tie Kilisiti.
- ¹⁸ Yin da tuo niloba kuli n fie yi nuama panpaani nani wan bua maama, baa yaaba n kpali ke bi pia li yumiinli ki jaandi malekinba. Bi puni bi yula li bonlekaala po, ki gbengidi bi yula fanma fanma bi gbanandi yantiana po.
- ¹⁹ Baa tuugi leni yua n tie li yuli, ti gbanandi kuli n tuugi yenma ki go baadi yaala n dagidi yua yaa kani kelima i jiini leni a tuga po, ki kpedi nani U Tienu n puni maama.
- ²⁰ Yi yaa kpe leni Kilisiti, yi paadi leni ñanduna maasuagu. Be yaa po ke yi go tuo ke ñanduna kuana die yi nani yi da tie ñanduna yaaba yeni?
- ²¹ Laa kuana nne: Ðan da taa, ñan da leni, ñan da sii.
- ²² A kuli maadi yaa bonla n pia mi tienma ki baa bodi yaa maama. A kuli ñua bi nisaaliba n bili ki bangi yaala bebe.
- ²³ A kuana yeni tie nani a pia mi yanfuoma kelima a cedi bi niba n gandi ban baa jaandi maama, ki go bili bi niba n yaa miindi bi yula ki wangi bi gbanandi fala. Ama ñaa pia mayuli ki baa todi bi niba ban yaa paani bi gbanandi bonbuakaala.

Kolosa Yaaba 3

- ¹ Lanwani yi yaa den fii leni Kilisiti bi tinkpiba siiga, yaa lingi mani yaa bonla n ye tanpoli po, Kilisiti n ka naankani U Tienu jienu.
- ² Yaa kuandi mani yi yama tanpoli bonla nni, ki da kuandi yi yama ñanduna yaa bonla nni.
- ³ Kelima yi kpe, ke yi miali mo wuo leni Kilisiti U Tienu kani.
- ⁴ Kilisiti, yua n tie yi miali, yaa go cua ki doagidi o yuli yaa yogunu, yi moko baa taani ki doagidi leni o o kpiagidi nni.
- ⁵ Lanwani yin kpa mani ñanduna bonbuaka-biadila yaala n die yi gbananbuoli nni, mi conconma leni ti cagindi buoli kuli, leni ti gbanandi bonbuaka-biadila, leni yaala n joagini yaa buama kuli, leni mi ñalimanbuama, yaala n tie nani i buli ñoadima yeni.
- ⁶ Kelima laa bonla yaa po ke U Tienu pabienli cuonu baa cua bi niyiekaaba po.
- ⁷ Yi moko den tie yene yin den ye ti tuonbiadi nni yaa yogunu.
- ⁸ Ama moala yin ña mani yaala n tie na kuli: li pabienli, li mutuoli, ki nanga, ku tuotabigu leni yaa majoagindi n ña yi ñoana nni kuli.

- 9 Yin da pua faama leni yiyaba, kelima yi den landi u tagikpelu leni u bontienkaala,
- 10 ki lani u tagipaanu, yu n pandi mi bandima nni cain yogunu kuli, nani yua n tagi u yaa nannanli yeni.
- 11 Laa tagipaanu nni mi gagidima ki go ye bi nilanba leni Jufinba siiga, a junga leni a jifola siiga, yaaba n cogi leni yaaba n kaa cogi siiga, i yonbi leni yaaba n die bi yula siiga. Ama Kilisiti n tie likuli, ki go ye bikuli nni.
- 12 Lanwani yinba U Tienu nigandikaaba, wan gagidi ki njanbi yaaba, ke yi tie o buakaaba, yin yaa laa mani mi niñingbadima leni li njanbili, li yumiinli leni mi dingima leni li juunli.
- 13 Yin moandi ki juuni leni yiyaba ki yaa tiendi yiyaba po sugili. Li yaa tie ke nilo bii o lielo po, nani Kilisiti n den puni yi sugili maama, yi mo n yaa puuni yiyaba sugili yeni.
- 14 Yi yaa tieni laa bonla kuli ki gbeni, yin laa mani mi buama yaama taani ki loli yikuli yenma nani lan dagidi maama.
- 15 Kilisiti yanduanma n yaa die yi pala nni wan den yini yaa yanduanma po ke yin tua gbananyendi o yaa niinni yeni.
- 16 Kilisiti maama n gbie yi pala nni leni man pia yaa njalimano kuli. Yaa bangi mani ki go tundi yiyaba leni mi yanfuoma. Yaa yiini mani Pisoma, leni U Tienu yani, leni yaa yani n doagidi mi Fuoma n bangi yi yaala, ki yiini ki pagi U Tienu leni i tuondi yi pala nni.
- 17 Yin maadi yaa maama kuli leni yin tiendi yaala kuli, tieni mani likuli o Diedo Jesu yeli po, ki yaa tuondi U Tienu yua n tie Baa kelima wani Jesu yaa po.
- 18 Yinba bi puoba, yin yaa miindi mani yi yula yi ciaba kani nani lan pundi o Diedo yaaba n yaa tiendi maama.
- 19 Yinba bi podanba, yin yaa bua mani yi puoba, ki da pia bipo li mutuoli.
- 20 Yinba a bila, yin yaa tuodi ki nua mani yi danba maama li bonla kuli nni kelima lani n mani o Diedo.
- 21 Yinba bibaanba, yin da tiendi yaala n baa fiindi yi bila pala, ke lan da ti wudi bi gbani.
- 22 Yinba i yonbi, yin yaa tuodi ki nua yi canbaanba nanduna nni li bonla kuli nni. Yin da tieni mani yeni ban nua yi yaa yogunu bebe, nani yi bua ki mangi bi pala yeni. Ama yin yaa tiendi yeni yogunu kuli leni li payenli, kelima yi fangi o Diedo.
- 23 Yin tiendi yaala kuli, yin yaa tiendi mani leni li yankuali nani lan dagidi o Diedo po maama, ke laa tie bi nisaaliba po ka.

24 Yi bani ke yi baa taani leni o bila kuli ki baa wan bili yipo yaa njalimani ke i tie yi panpaani, kelima yi tuuni o Diedo Kilisiti po.

25 Yua n tieni yaala n bia kuli baa baa o biadima panpaani, kelima U Tienu naa gagidi bi niba leni biyaba.

Kolosa Yaaba 4

1 Yinba canbaanba, yin yaa tiendi mani yi yonbi po yaala n tiegi leni yaala n pundi, ki yaa tiani ke yi moko pia Canbaa tanpoli po.

2 Yin yaa jaandi mani U Tienu ki da cedi, ki da yoaligi, ki yaa tuondi o mani.

3 Yin yaa jaandi o mani tipo ke wan pa ti u sanu tin fidi ki yaa wangi o Laabaalinamo, ki doagidi o bondoaginkaala yaala n tie Kilisiti maama fuuli. Li tie laa maama po ke n ye ne li kpaadidieli nni.

4 Yin go yaa jaandi mani npo ke min maadi laa maama nani lan pundi min maadi maama.

5 Yin yaa ye leni yaaba n kaa daani leni mi yanfuoma, ki da tuo yin ye leni ba yaa yogunu n bia fanma.

6 Yi maama n yaa mani yogunu kuli, ki tie nani yaa jiema n pia mi yaama ke li dagidi yeni. Li pundi yin yaa bani ki guani nilo kuli po yaa maguankaama n dagidi.

7 Tikika baa waani yi n laabaalo kuli. O tie ti kpibuado leni ti todika tin dugi yua po, leni ti naacenlielo o Diedo tuonli nni.

8 N soani o yikani lani yaa po lige, ke yin bandi lan tie tipo maama, wan mo n paagi yi pala.

9 Ti kpibuado Onesima yegi leni o. O moko tie nidugika ki tie yi siiga yua. Bi baa waani yi nekanba laabaalo kuli.

10 N kpaadilielo Alisitaka fuondi yi. Banabasa yiabiga Maka moko fuondi yi. N den tuodi ki teni yi li ñoabonli o maama po. O yaa cua yikani, yin ga mani o cangu bonñanla.

11 Jesu, ban go yi yua Jusitusa, moko fuondi yi. Yaa Jufinba n ye ne kuli siiga, bani bebe n tie n tuonsoanlieba ki tuuni U Tienu diema tuonli. Bi paagi n pali boncianla.

12 Epafasa yua n tie yi siiga yua ki go tie Jesu Kilisiti naacemo moko fuondi yi. O moa yipo yogunu kuli o jaandi nni, ki miadi yipo ke yin yaa tie yaaba n dagidi cain, ki bani U Tienu n bua yaala, ki yaa se ke li pa U Tienu sanñoadima nni.

13 N tieni opo siedi ke o tuuni yipo leni li yankuali boncianla, yinba leni yaaba n ye Layodise leni yaaba n ye lyelapoli kuli.

- 14 Ti buado lotoli Luka leni Demasa moko fuondi yi.
- 15 Yin fuondi mani ti kpiiba yaaba n ye Layodise kuli, ki go fuondi Ninfa, leni Kilisiti n yini yaaba yaaba n taagi o diegu nni.
- 16 Yi yaa cogi li naa tili, yin teni ban cogi li Kilisiti n yini yaaba yaaba n ye Layodise po moko. Layodise yaaba mo n soani yipo ban baa yaa tili, yin cogi li.
- 17 Yin yedi Alikipa: «Dan fangi a yuli leni o Diedo n puogi a yaa tuonli, ki soani li ki dudi.»
- 18 Mini Polo n diani yaa fuondi n tie na leni n nuceli ki fuondi yi. Yaa tiani mani n kpaadi po. U Tienu yaa njanbili n yaa ye leni yi.

1 Tesalonika Yaaba

1 Tesalonika Yaaba 1

- 1 Mini Polo leni Silasa leni Timote n diani li tili yinba Kilisiti n yini yaaba, yaaba n ye Tesalonika yaa po ki ye U Tienu yua n tie Baa niinni leni o Diedo Jesu Kilisiti niinni. U Tienu njanbili leni o yanduanma n yaa ye lenli yi.
- 2 Ti tuondi U Tienu yogunu kuli yikuli po, ki taagi yi yela ti jaandi nni.
- 3 Ti tiani yogunu kuli kaa cedi ti Baa U Tienu kani yi dandanli leni yi buama ti Diedo Jesu Kilisiti po n teni ke yi tuuni maama, leni yi suginma n se bonjanla maama.
- 4 Ti kpiiba, U Tienu buakaaba, ti bani ke U Tienu den gandi yi.
- 5 Kelima, tii den wangi yi o Laabaalinjamo leni mi maama bebe ka, ama leni U Tienu Fuoma paalu leni ti dugidi o Laabaalinjamo yeni po. Yi bani tin den ye yi siiga leni yaa tagu buolu kelima ti den bua yi njamu.
- 6 Yi den njoadi tinba leni o Diedo fuuli ki ga U Tienu Maama baa o falaciamo siiga leni U Tienu Fuoma n puuni yaa pamanli.
- 7 Lani yaa po yi den tua li bontogidikaala yaaba n daani kuli po, Maseduana leni Akayi diema kuli po.
- 8 Kelima o Diedo maama naa den yadi yikani Maseduana leni Akayi po bebe ka, ama yin pia yaa dandanli U Tienu po den yadi yadi i kaani kuli, hali ke laa go tie tiladi tin maadi lipo.
- 9 Kelima i kaani kuli bi togidi yin den ga ti cangu maama, leni yin den na i buli njoadima ki tuo ki njoadi U Tienu yua n fo ki tie i moamoani maama.
- 10 Moala yi gu ke o Bijua Jesu, U Tienu n den fiini yua bi tinkpiba siiga baa na tanpoli ki goa ki cua, yua n baa faabi ti leni U Tienu pabienli yaali n kpendi.

1 Tesalonika Yaaba 2

- 1 Ti kpiiba, yi bani ke ti cuama yi siiga ki den tie fanma.
- 2 Nani yin bani maama, bi den waani ti fala ki go sugidi ti Filipa dogu nni. Ama baa yeni ti den dugi ti Tienu po ki wangi U Tienu Laabaalinjamo baa ke bi niba den fii ki se tipo.
- 3 Tin den tundi yi yaa tundi naa den nja leni boandi, bi leni yantiajoagindiba, bi leni janbi mo.
- 4 Yeni ka, ti den maadi nani U Tienu n bua tin maadi maama, kelima o biigi ti ki sua ke ti dagidi wan piani ti o Laabaalinjamo. Lanwani, tii maadi ki bua ki yaa mangidi bi niba pala ka. Ti maadi ki bua ki yaa mangidi wani U Tienu yaa pale, wani yua n bigidi a pala.

- 5 Yi bani bonjanla ke tin den ye yi siiga tii den maadi yipo ti ñoamandi ka. Tii den pia ñalimani buama yantiali mo, U Tienu tie ti siedo lankuli po.
- 6 Tii den lingi kpiagidiba bi nisaaliba kani mo, li yaa tie yinba yaa kani leni nitoaba kani kuli, ki sua ke ti den pia li bali ki tieni yeni kelima ti tie Kilisiti tondiba.
- 7 Ama ti den ye yi siiga leni mi dingima nani o pomado n kubi o bila maama yeni.
- 8 Tin den pia yipo yaa buama, li den mani tipo ke ti waani yi U Tienu Laabaalinamo. Laa tie lani bebe ka, ti den bua ki pa yi baa ti yula moko, kelima ti buama yipo den pundi hali laa bianu.
- 9 N kpiiba, yi tiani ti tuonli leni ti coagingu po. Tin den wangi yi o Laabaalinamo, ti go den tuuni li tuonli u yensiinu leni ku ñiagu kuli ki baadi ti jiema, ke ti yema n da tie yi siiga oba kuli po fala.
- 10 Yinba leni U Tienu kuli tie tipo sieda, ke ti den pia yaa tagi n gagidi ki go tiegi ki naa pia ban baa fidi ki kuli ti leni yaala yinba yaaba n daani yaa siiga.
- 11 Yi go bani ke ti den ye yi siiga ki tie yua kuli po nani o jamado n tie o bila po maama.
- 12 Ti den tundi yi, ki paagidi yi pala, ki go tigrini yi ke yin yaa cuoni maama n dagidi U Tienu po, wani yua n yini yi ke yin yaa taa leni o o diema nni leni o kpiagidi nni kuli.
- 13 Li tie lani yaa po ke yogunu kuli ti go tuondi U Tienu kelima yin den ga tin den wangi yi U Tienu maama yaama. Yii den ga ma nani mi tie bi nisaaliba maama ka. Ama yi den ga ma nani man tie maama i moamoani. Lan tie U Tienu maama yaama n tuuni yinba yaaba n tuo ki daani yaa siiga.
- 14 N kpiiba, yi den ñoadi U Tienu n yini yaaba nitaana ya n ye Jude po ki ye Jesu Kilisiti nni yaa fuuli. Kelima yi dogu yaaba den waani yi fala nani bi yaa dogu yaaba Jufinba n den waani ba fala maama.
- 15 Bani n go den ku o Diedo Jesu leni bi sawalipuaba. Bi waani ti moko falabiado. Baa tiendi yaala n mangidi U Tienu pali. Bi go tie bi niba kuli yibalinba.
- 16 Bi yiedi tipo ke tin da waani bi nilanba U Tienu Laabaalinamo ke wan faabi ba. Bi tieni yeni ke bi tuonbiadi n pundi ti bianu. Moala, U Tienu pabienli juodi ki cuo ba.
- 17 N kpiiba, ti den paadi leni yi u yogunu waamu po ti gbanandi nni, laa tie ti yantiana nni ka. Ti go den bua hali bonjanla ki le yi nunmu, ki moandi lipo moko.
- 18 Ti go den bua ki goa yikani. Laa luo taalima lie ke mini Polo den moandi, ama Sutaani den ye tipo.

19 Dmenba n go tie ti suginma leni ti pamanli leni ti kpiagidi badifogiliga? Naani laa tie yinba kaa, ti Diedo Jesu nintuali o yaa goa ki cua yaa yogunu?

20 Yeni de, yinba n tie ti kpiagidi leni ti pamanli.

1 Tesalonika Yaaba 3

1 Tin kaa go den fidi ki juuni kelima tin waagi leni yi maama yaa po, ti den jagi ke tinba niba lie baa ye Atena tibebe,

2 ki soani ti kpiilo Timote yikani, wani yua n taa ki tuuni leni U Tienu leni ti tuonsoanlielo Kilisiti Laabaalinjamo wangima nni. Ti soani o wan paagi yi pala, ki tundi yi yin yaa se bonjanla yi dandanli nni,

3 ke yi siiga oba kuli n da lengidi ki goa puoli kelima ban wangi yi yaa fala yaa po. Yi bani ke U Tienu jagi tipo lani.

4 Tin den ye leni yi, ti den tuodi ki waani yi ke bi baa wangi ti fala yeni. Li den tua yipo yeni nani yin bani maama.

5 Nani min kan go den fidi ki juuni kaa laa yi maama po, n den soani Timote yikani ke wan bandi yin se li dandanli nni maama. Kelima n den jie ke mi tulinma daano n da ti tulini yi ki teni ti tuonli yi siiga n tua fanma.

6 Ama Timote n ñani yikani ki kpeni ke laa waagi, o puni ti yaa laabaalo n mani. O go waani yin pia yaa dandanli leni yaa buama n tie maama. O waani ti ke yi tiani tipo yogunu kuli leni li pamanli, ki go bua ki le ti nani ti mo n bua ki le yi maama.

7 Lani yaa po ti kpiiba, baa ke ti ye leni mi yebiadima ki laadi fala, wan waani ti yi laabaalo ke yi se li dandanli nni yeni baagi ti.

8 Moala ti naani guani, kelima yi se ke li pa o Diedo sanjoadima nni.

9 Moala tii pia ñoabu ki baa tuondi U Tienu lan dagidi kelima yipo. Ti tuondi o ti jaandi nni kelima tin pia yaa pamancianli o kani kelima yipo yaa po.

10 U yensiinu leni ku ñiagu kuli ti miadi o leni ti pala kuli ke wan tuo tin go le yi nunmu ki yaa todi yi ke yin baa ki biini yaala n poadi yi dandanli nni.

11 Ti Baa U Tienu leni ti Diedo Jesu n ñanbi tipo u sanu tin go cua ki le yi.

12 O Diedo n teni ke yi buama yiyaba po leni bi niba kuli po n yaa yabidi ki pugidi, nani ti mo yaa buama n pugidi yipo maama.

13 O Diedo n yaa paagidi yi pala ke ti Baa U Tienu n yaa nua ke yi gagidi cain wani U Tienu po, kaa pia ban baa fidi ki kuli yi leni yaala ti Diedo Jesu n go baa cua leni o nigagidinjanba kuli yaa yogunu.

1 Tesalonika Yaaba 4

- 1 Ti kpiiba, ti majuodikaama tie mine. Ti den bangi yi yi tagi n baa tie maama ki yaa mani U Tienu po. Moamoani yi tiendi yeni. Moala ti mia yi ki go tigini yi kelima o Diedo Jesu po ke yin go yaa tiendi yeni ki pugidi pugidi.
- 2 Yi bani tin den ga yaa ñoabona o Diedo Jesu kani ki teni yi.
- 3 U Tienu n bua yaala lan tie yi gagidiŋanma, ke yin kubi yi yula ki da tieni conconbuoluba kuli.
- 4 O go bua ke yi siiga yua kuli n kubi o gbanandi mi gagidiŋanma nni leni yaa yema n dagidi nni,
- 5 ki da tuo o gbanandi bonbuakaala n diedi o nani bi nilanba yaaba n kaa bani U Tienu n tiendi maama.
- 6 Oba kuli n da boandi o kpiilo laa bonla nni, ki janbi o. Ti den tuodi ki waani yi ki go kadi ki waani yi ke o Diedo baa tu laa biadima buolu kuli li panpaani.
- 7 U Tienu ki den yini ti ke tin yaa kubi mi conconma ka, ama mi gagidiŋanma po.
- 8 Lani yaa po yua n yie laa tundi kuli, waa yie nisaalo ka, o yie U Tienu yua n puni yi o Fuoma yo.
- 9 Laa go tie tiladi min diani yipo ki waani yi yin yaa bua yi kpiiba, kelima U Tienu wani oba n bangi yi ke yin yaa bua yiyaba.
- 10 Yi tiendi yene mo yi kpiiba yaaba n ye Maseduana kuli po. Ti mia ki go tundi yi ke yin yaa tiendi yeni ki pugidi.
- 11 Yin moandi mani ki yaa mani leni yiyaba, ki go yaa kubi yi ŋantaadiceli, ki yaa tuuni li tuonli ki baadi yaala n dagidi yi yema po mo nani tin den kpa bangi yi maama yeni.
- 12 Yin yaa tiendi yeni ke yaaba n kaa daani n yaa nua yi ke yi tie nimoanba ki jigindi yi, ke yin da dugi nitoa todima po.
- 13 Ti kpiiba, tii bua ke lan yaa boani yi yaaba n kpe yaa maama po, ke yin da ye leni li paboanli bipo nani yaaba n kaa pia suginmaba yeni.
- 14 Li yaa tie ke ti daani ke Jesu den kpe ki go fii bi tinkpiba siiga, ti go daani ke U Tienu baa fiini kelima Jesu po, yaaba n daani o ki kpe kuli ki teni ban taani leni o.
- 15 Ti kadi ki waani yi line nani o Diedo n den yedi ti yaala: Lani n tie ke tinba yaaba n ye ki fo hali o Diedo goacutama, ti kan ga yaaba n den kpe liiga.
- 16 Mi maalima yaa tieni, ke malekinba yudaano kpaani, ke U Tienu kakaci piebi, lanyogunu o Diedo wani oba baa ña hali tanpoli po ki jiidi. Yaaba n den kpe leni li dandanli Kilisiti po, baa kpa fii bi tinkpiba siiga.

17 Lani, tinba yaaba n sieni ki fo baa taani leni bani, ki yugi a tawala nni ki tuogi o Diedo mi fawaama nni. Lani ti baa yaa ye leni o Diedo hali yaa yogunu kuli.

18 Lanwani, yin yaa baagidi mani yiyaba pala leni laa maama.

1 Tesalonika Yaaba 5

1 Ti kpiiba, yaala n tie li yogini leni li dana po, laa go tie tiladi ke min diani yipo.

2 Kelima yi bani bonŋanla ke o Diedo daali yeni baa cua nani li conconli yene ku ñiagu.

3 Yaa yogunu ke bi niba baa tua: «Mi yanduanma leni laafia ye,» lanyogunu yo ke mi bolinma baa ludi ba nani u maditugukoanu n yen ludi yaa pua n baa maa yeni. Bi kan fidi ki sani ki cia.

4 Ama yinba, ti kpiiba, yii ye li biigili nni ke laa daali baa ludi yi nani li conconli yeni.

5 Yikuli tie mi yenma yaaba leni u yensiinu yaaba. Tii tie ku ñiagu yaaba leni li biigili yaaba.

6 Lani yaa po tin da goa mani nani yaaba n sieni yeni, ama tin yaa nua ki kubi ti yula ki gu.

7 Kelima yaaba n goa, goa ku ñiagoe, yaaba n ñu ki gaadi mo ñu ki gaadi ku ñiagoe.

8 Ama tinba, yaaba n tie u yensiinu yaaba, tin yaa kubi ti yula. Tin yaa laa li dandanli leni mi buama yaa kudiliadili, ki go ciibi mi tindima yaa suginma nani li kusanli yeni.

9 Kelima U Tienu naa den bili ke tin baa o pabienli nni ka, ama ke tin baa mi tindima kelima ti Diedo Jesu Kilisiti yaa po.

10 Wani Jesu n den kpe tipo ke tin ye ki fo leni tin kpe kuli, tin taani ki yaa ye leni o.

11 Lani yaa po yin yaa paagidi mani yiyaba pala, ki yaa todi yiyaba ke yikuli n suagi liiga ti Diedo sanŋoadima nni, nani yin mali ki tiendi maama.

12 Ti kpiiba, ti mia yi yin yaa jigindi yaaba n tuuni o Diedo tuonli yi siiga, bani yaaba n gobidi yi o sanŋoadima nni ki tuodi ki tundi yi.

13 Yin yaa pia bipo li faadili leni mi buama hali bonŋanla kelima bi tuonli yaa po. Yin yaa mani leni yiyaba.

14 Ti kpiiba, ti go tundi ki mia yi yin tuodi ki yaa tundi yaaba n ye sindisindi yema, ki yaa paagidi yaaba yaa gbani n wudi, ki todi yaaba n tadigi, ki yaa pia li juunli leni bi niba kuli.

- 15 Yin fangi mani yi yula ki da guani oba kuli o biadima panpaani. Ama yogunu kuli yin moandi mani ki yaa tiendi yaala n ɲani yiyaba po leni bi niba kuli po.
- 16 Yaa mangidi mani yi pala yogunu kuli.
- 17 Yaa jaandi mani yogunu kuli ki da cedi.
- 18 Yebuoli kuli nni, yin yaa tuondi mani U Tienu, kelima lani n tie U Tienu yanbuama yipo Jesu Kilisiti nni.
- 19 Yin da gbindi mani U Tienu Fuoma fantama.
- 20 Yin da fali mani sawali maama kuli.
- 21 Yin yaa bigidi mani li bonla kuli ki yaa kubi yaala n ɲani.
- 22 Yin foagidi mani leni biadima buolu kuli.
- 23 Mi yanduanma Tienu, wani oba n yaa gagidi ki ɲanbidi yi cain yi pala nni, yi yantiana nni leni yi gbanandi nni kuli, ke yin da pia tagiliba kuli ti Diedo Jesu Kilisiti cuama daali.
- 24 Yua n yini yi tie dugika, wani n baa tieni la.
- 25 Ti kpiiba, yin yaa miadi mani U Tienu tipo.
- 26 Fuondi mani ti kpiiba kuli ki gobini ba leni mi buamoanma.
- 27 N puogi yi o Diedo yeli po ke yin cogi yaa tili n tie na ti kpiiba kuli po.
- 28 Ti Diedo Jesu Kilisiti ɲanbili n yaa ye leni yi.

2 Tesalonika Yaaba

2 Tesalonika Yaaba 1

- 1 Mini Polo leni Silasa leni Timote n diani li tili yinba Kilisiti n yini yaaba, yaaba n ye Tesalonika ki ye U Tienu ti Baa leni o Diedo Jesu Kilisiti nni.
- 2 U Tienu yua n tie Baa leni o Diedo Jesu Kilisiti n pa yi li n̄anbili leni mi yanduanma.
- 3 Ti kpiiba, li pundi tin yaa tuondi U Tienu kelima yipo yogunu kuli. Li dagidi tin yaa tiendi yeni, kelima yi dandanli yabidi ki pugidi boncianla, yi buama yiyaba po mo yabidi ki pugidi.
- 4 Ti kpiagidi ti yula U Tienu n yini yaaba nitaana nni kelima yi juunli leni yi dandanli po, baa yin laadi yaa fala leni yaa yebiadima kuli.
- 5 Likuli tie siedi ke U Tienu buudi tiegi. O sua ke yi dagidi U Tienu diema po, yin laadi fala yaama yaa po moala na yeni.
- 6 U Tienu nua ke li tiegi ke wan faligi yaaba faligidi yi moala,
- 7 ki taani ki pa tinba leni yinba yaaba n laadi fala mi fuodima o Diedo Jesu yaa n̄nani tanpoli po leni o malekinba yaaba n pia u paaciamu, ki doagidi o yuli yaa daali.
- 8 O baa doagidi u mupienu nni ki tu yaaba n kaa bani U Tienu leni yaaba n kaa tuo ki n̄oadi ti Diedo Jesu yaa Laabaalin̄amo, bi biadima panpaani.
- 9 Bi buudi baa tie yaa bolinma n kaa pia gbenma. Bi baa paadi cain leni o Diedo nunga leni o kpiagidi paalu,
- 10 wan cua yaa daali ki baa baa ti kpiagidi o nigagidin̄anba siiga, ke yaaba n daani o kuli mo n n̄uadi o n̄amu. Yi moko baa ye bi siiga kelima yi den daani ti siedi.
- 11 Li tie lani yaa po ke ti miadi U Tienu yipo yogunu kuli ke wan teni yin dagidi wan yini yi yaala yaa po. Ti go miadi o ke wan teni yin yaa tiendi wan jagi yin teni yaa n̄anma kuli leni li dandanli tuonli kelima o paalu yaa po.
- 12 Yeni ti Diedo Jesu yeli baa baa ti kpiagidi yi siiga, ke yi mo n baa ti kpiagidi kelima o yaa po, nani ti Tienu leni ti Diedo Jesu Kilisiti n̄anbili n tie maama.

2 Tesalonika Yaaba 2

- 1 Ti kpiiba, yaala n tie o Diedo Jesu Kilisiti cuama, leni tin baa taani o kani maama, ti mia yi,
- 2 yin da tuo ke laa bonla n jaligi ki lengidi yi yantiana bi ki jieni yi leni yaa maama n naani ke mi tie sawali maama, bi maamaba, bi li yaa naani leni tiliba n̄nani tikani ki maadi ke o Diedo daali pundi.

- 3 Yin da tuo ke oba kuli n boandi yi, baa lan tie yaala kuli, ki yedi ke laa daali pundi, kelima laa daali kan cua se mi dandanyiema n kpa cua, ke mi biadima daano n doagidi, wani yua n baa gedi mi bodima po yeni.
- 4 O baa fiini o yuli ki yie bi niba n nua yaala nani li tie U Tienu yeni, bi ban kpiagidi yaala kuli. O baa kua ki kali hali U Tienu dieli ki yini o yuli U Tienu.
- 5 Yii tiani ke n den waani yi lankuli min den ye leni yi yaa yogunu yo?
- 6 Yi bani yaala n yie opo ke wan da doagidi hali o yogunu n pundi.
- 7 Baa moala mi biadima yeni ye n̄asiili nni ki tuuni mi tuonli. Li da baa tie yeni hali yua n yiedi mipo n ti ña likani.
- 8 Lanyogunu mi biadima daano baa doagidi, o Diedo Jesu n baa bolini yua leni o ñoabu fawaama. O cuama kpiagidi baa biidi o tuonli cain.
- 9 Sutaani paalu baa teni mi biadima daano yeni n cua leni mi bancianma boncianla leni sinankeeninba leni mi faama bonlidikaala buoli kuli.
- 10 O cuama go baa yegi leni mi biadima yaa boandi kuli ki boandi yaaba n baa bodi kelima baa den bua i moamoani ke ban baa mi faabima.
- 11 Li tie lani yaa po yo ke U Tienu baa soani bikani yaa paalu n baa teni ban yaadi ki daani mi faama.
- 12 Yeni yaaba n naa den tuo ki n̄oadi i moamoani, ama ki mangidi bi pala leni mi biadima kuli, U Tienu baa bu ki cuo ba.
- 13 Ti kpiiba, o Diedo buakaaba, li pundi tin yaa tuondi U Tienu yipo yogunu kuli, kelima o den gandi yi hali mi cilima mi tindima po kelima o Fuoma yaa gagidiŋanbima po leni li dandanli i moamoani nni yaa po.
- 14 U Tienu den yini yi lankuli po kelima tin den waani yi yaa Laabaaliŋamo po, ke yin baa yi biinu ti Diedo Jesu Kilisiti kpiagidi nni.
- 15 Lani yaa po ti kpiiba, yaa se mani ke li pa, ki n̄ua tin den bangi yi yaala kuli, li yaa tie tin den maadi yaala leni ti ñoana, leni tin den diani yaala li tili nni kuli.
- 16 Ti Diedo Jesu Kilisiti wani oba, leni ti Baa U Tienu yua n den bua ti, ki puni ti kelima o n̄anbili po yaa baagi n ki pia mi gbenma leni yaa suginma n n̄ani,
- 17 n yaa baagidi yi pala ki teni yin yaa se ke li pa yaala n n̄ani tienma nni leni mi maama nni kuli.

2 Tesalonika Yaaba 3

- 1 Ti kpiiba, ti majuodikaama tie mine: Yaa miadi mani U Tienu tipo ke o Diedo maama n suagi liiga ki yayadi, bi niba n jigini ma nani lan tie yi yaa siiga maama.

- 2 Yin go yaa miadi o mani wan faabi ti leni bi nibiadiba leni yaaba n bia ke li kandi, kelima bi niba kuli ka tuo li dandanli.
- 3 Ama o Diedo tie tin fidi ki dugi yua yaa po. O baa teni yin yaa se ke li pa bonjanla, ki kubi yi ke o Biado n da paadi yi.
- 4 Ti pia yipo laa dugidi o Diedo nni ke yi tiendi ki go baa tiendi tin den puogi yi yaala kuli.
- 5 O Diedo n gobidi yi yantiana yin yaa pia U Tienu buama leni Kilisiti yaa juunli.
- 6 Ti kpiiba, ti Diedo Jesu Kilisiti yeli po ti waani yi ke yin paadi leni yi kpiiba yaaba n tie kpadijedanba kaa nua tin bangi yi yaa bangima.
- 7 Yinba yiba bani lan pundi yin yaa togidi ti maama. Tin den ye yi siiga, tii den yie a tuona.
- 8 Tii den di oba kuli jiema fanma fanma, ama ti den tuuni li tuonli u yensiinu leni ku ñiagu kuli ki laadi fala ke ti yema n da tua oba kuli po tugili.
- 9 Laa tie ke tii den pia li bali ka, ama ti den tiendi yeni kelima ti den bua ki ña yipo li bontogidikaala.
- 10 Tin den ye yi siiga ti den waani yi line: «Yua n ki bua ki soani n da je moko.»
- 11 Ti maadi yeni kelima ti gba ke yi siiga bi nitianba yie kaa tuuni tuonliba kuli, ama ki goadi leni bu tingbangbaabu.
- 12 Ti waani laa niba, ki tundi ba kelima o Diedo Jesu Kilisiti yeli po, ke ban yaa tuuni li tuonli leni mi yansoangima, ki baadi bi jiema.
- 13 Ti kpiiba, yin da coagi leni a tuonjama tienma.
- 14 Yi yaa sua ke niloba ki tuo ki nua tin bili yipo yaala li naa tili nni, yin faami opo ki da pia ñantaado leni o, ke i fe n cuo o.
- 15 Yin da nua o ke o tie yi yibali ka, ama yin yaa nua o mani ke o tie yi kpiilo ki tuodi ki tundi o.
- 16 Mi yanduanma Diedo, wani oba n yaa puuni yi mi yanduanma u yogunu kuli yi yema buoli kuli nni. Wani o Diedo n yaa ye leni yikuli.
- 17 Mini Polo n diani yaa fuondi n tie na leni n nuceli. Min diani yaa tila kuli, n tiendi n maalima yeni. Lan tie min dangi maama.
- 18 Ti Diedo Jesu Kilisiti yaa ñanbili n yaa ye leni yikuli.

1 Timote

1 Timote 1

- 1 Mini Polo, n tie Jesu Kilisiti tondo kelima U Tienu ti Candaano yaa ñoabonli po, leni Jesu Kilisiti yua n tie ti suginma yaa po.
- 2 N diani apo li tili, fini Timote, yua n tie n bimoanga li dandanli nni. U Tienu yua n tie Baa leni ti Diedo Jesu Kilisiti yaa ñanbili leni o niñingbadima leni o yanduanma n yaa ye leni a.
- 3 N bua ki tiadi a min den puogi a yaala min den baa fii ki gedi Maseduana diema yaa yogunu, ke ñan yaa ye Efesa ki tundi bi nitianba ke ban da bangi bangitoama.
- 4 Dan go yie bipo ke ban da pa bi yula i telimi togida, leni bi yaajanba togida ya n kaa pia gbenma nni. Kelima laa bonla kuli fiindi mi niama ki naa todi ke U Tienu tuonli suagi liiga li dandanli nni.
- 5 Laa tundi n baa cuani yaala tie yaa buama n ña yaa pali n pieni niinni, leni yaa pali siedi n ñani, leni li dandanmoanli.
- 6 Bi nitianba lebidi ki ña laa bonla, ki yaadi ki ñua mi mafanma.
- 7 Bi bua ki yaa tie li balimaama bangikacianba, ama baa bani ban maadi yaala leni ban bangi yaala leni li papaali yeni n bua ki yedi yaala.
- 8 To, ti bani ke U Tienu balimaama ñani, li yaa tie ke o nilo ñua ma nani lan bili maama.
- 9 Ti go bani ke baa bili li balimaama yeni o niteginka po, ama bi bili ma bi nibiadiba leni yaaba n yie li bali leni U Tienu yiekaaba leni ti tuonbiadi danba po, leni yaaba n kaa ñua U Tienu sanu kaa fangi o mo yaa po, leni yaaba n ku bi baanba leni bi naanba, leni nikpalo kuli po,
- 10 leni mi conconma danba leni yaa jaba n taagi leni biyaba po, leni yaaba n kuadi bi niba, leni bi tuofaadanba leni yaaba n tiendi mi siedifaama po, leni yaala n nia leni banginanma po kuli.
- 11 Laa banginanma ñua o Laabaalinamo, U Tienu yua n pundi ki yaa baadi ti kpiagidi ki go pia mi yemanmoanma n piani nni yua.
- 12 N tuondi ti Diedo Jesu Kilisiti yua n puni nni u paalu, ki sua ke n tie nidugika ke o kuani nni o tuonli nni,
- 13 mini yua n den kpa sugidi o, ki wangi o fala, ki tiendi o yaala n bia. O den gbadi npo mi niñima kelima n den tiendi yeni n yanpiima po leni n dandanluoma po.
- 14 Ti Diedo den ñanbi npo hali ke li kandi, ki puni nni yaa dandanli leni yaa buama n ñani Jesu Kilisiti kani.

15 Yaa maama n tie na tie mi madugikaama, ki pundi ke bi niba n ga ma cain ke Jesu Kilisiti den cua nhanduna nni ki baa tindi ti tuonbiadi danba. Bi siiga nni mini n cie.

16 Ama o den gbadi npo mi niñima line yaa po: Jesu Kilisiti cili ki doagidi o juunli mini yaa kani, ke min tua li bontogidikaala yaaba n baa daani o ki baa yaa miali n kan gbeni kuli yaa po.

17 U Tienu, yua n tie o Badiciamo hali yaa yogunu kuli kaa pia kuuma, tin ki nua yua, wani yua bebe n tie U Tienu n yaa baadi ti jigidi leni ti kpiagidi yaa yogu n tu yaa yogu. Amina.

18 N biga Timote, n teni a yaa ñoabonli n tie na, nani ban den kpa pua apo yaa sawali ki yedi maama lani n tie njan yaa koani li dandanli koanjanli,

19 ki yaa kubi li dandanli leni yaa pali siedi n nani. Bi nitianba den nja laa bonla ke bi dandanli bodi.

20 Imene leni Alesanda tie laa niba siiga yaaba. N den teni ba Sutaani, ke lan bangi ba ban da go sugidi U Tienu.

1 Timote 2

1 Min kpa tundi yi yaala tie ke yin yaa jaandi U Tienu, ki miadi o ki tuondi o bi niba kuli po,

2 leni bi badiba leni bi yudanba kuli po, ke tin baa ki yaa ye leni mi yanduanma leni mi yansoangima, ki nua U Tienu ke li dagidi ki go tiegi.

3 Lani n nani ki go mani U Tienu ti Candaano po,

4 wani yua n bua bi niba kuli n tindi, ki go bandi i moamoani.

5 Kelima U Tienu ye ki tie yendo bebe, o candanbaalo moko ye ki tie yendo bebe U Tienu leni bi niba siiga, lani n tie Jesu Kilisiti yua n den tua nisaalo.

6 Wani n den puni o yuli ki kpe ki pani mi faabima panli bi niba kuli po. Laa siedi n den tieni u yogunu n den pundi.

7 Li tie lani yaa po ke U Tienu den puogi nni ke min yaa tie mawangika leni tondo ki bangi bi nilanba li dandanli leni i moamoani nni. N maadi i moamoani, mii pua faama.

8 Lanwani n bua ke bi jaba n yaa jaandi i kaani kuli ki yugidi yaa nii n nani cain, ki naa pia pabienli leni niamaba kuli.

9 N go bua ke bi puoba n yaa yie yaa tiadi n dagidi, ki pia li fangili leni li yukubili, ki da sibidi biba leni i yupiani leni wula tiadi, leni yaa lanbima yaa dunga pa, leni tiatoadi moko yaadi yaa dunga n pa.

10 Ama ban yaa sibidi biba leni a tuonɲama, lan dagidi yaa puoba n tieni siedi ke bi nua U Tienu n yaa tiendi maama.

- 11 Pua kuli n yaa cengi mi bangima leni li yumiinmoanli ki ηmini.
- 12 Mii puni o pua u sanu wan bangi, bi wan diedi o ja, ama wan yaa ηmini.
- 13 Kelima U Tienu den kpa tagi Adama ki yuandi ki tagi Awa.
- 14 Li naa tie Adama ka den kua mi tulinma nni, ama li tie o pua n den kua mi tulinma nni ki miidi li balimaama ki tua i tagili daano.
- 15 Baa yeni, o baa faabi kelima o maaluu po, li yaa tie ke o se li dandanli nni, leni mi buama, leni mi gagidijanma leni li yukubili kuli nni.

1 Timote 3

- 1 Yaa maama n tie na tie mi madugikaama. O nilo yaa lingi ki bua ki tua gobidika Kilisiti n yini yaaba siiga, o bua yaa tuonli n ηnani.
- 2 Li tie tiladi ke yua n tie o gobidika Kilisiti n yini yaaba siiga n da pia ban baa fidi ki kuli o leni yaala. Wan yaa pia poyendo bebe, ki pia mi yansoangima leni u taginamu, ki kubi o yuli, ki gaani bi niba cangu leni mi buama, ki go tie yua n fidi mi bangima.
- 3 Wan da tie yua n puni o yuli li dañoli, wan da tie yua n bua janjanma, wan yaa tie yua n dingi kaa bua koanli, kaa bua ligi ke li pendi.
- 4 Ama wan yaa tie yua n gobidi o diegu bonjanla, o bila mo n tuo o maama bonjanla ki yaa fangi o.
- 5 Kelima o nilo yaa bani ki gobidi wani oba yaa diegu, o baa ga lede ki fidi ki yaa gu U Tienu n yini yaaba?
- 6 Wan da tie yua n daani ke li daa waagi, ke ti japaadi n da ti diedi o, wan da ti baa Sutaani n den baa yaa cuonu nni.
- 7 Li go tie tiladi yaaba n kaa tie Kilisiti n yini yaaba n yaa tiendi opo yaa siedu n ηnani, ke wan da ti le i fe, ki baa Sutaani jogidu nni.
- 8 Li go tie tiladi Kilisiti n yini yaaba todikaaba moko n yaa tie bi niba n jigindi yaaba, ban da pia pala lie, ki da kuani bi yama li dañoli nni, ki da kuani bi yama yaa ñuadi n pia i fe moko nni.
- 9 Ban yaa kubi li dandanli moamoani yi n doagidi leni yaa pali siedu n ηnani.
- 10 Ban kpa biigi ba bi yaa sua ke baa pia ban baa fidi ki kuli ba leni yaala, lanwani ban kua bi tuonli nni.
- 11 Bi puobac moko n yaa tie bi niba n jigindi yaaba, ki da tie tingbangbaaba, ki yaa kubi bi yula, ki tie bi niba n fidi ki dugi yaaba po li bonla kuli nni.
- 12 Kilisiti n yini yaaba todika n yaa pia poyendo bebe ki gobidi o bila leni o diegu bonjanla.

13 Yaaba n tie Kilisiti n yini yaaba todikaaba ki tuuni laa tuonli bonjanla baa baa ti jigidi leni ti dugiciandi li dandanli Jesu Kilisiti nni.

14 N diani apo line ki sugini ke n baa cua a kani ke li kan waagi.

15 Ama n yaa fidi ki cua tonma, n bua njan bandi njan baa tiendi maama U Tienu diegu nni, lani n tie U Tienu yua n fo n yini yaaba, bani yaaba n tie i moamoani benjielu leni yi dasaali.

16 Oba kan nia ke U Tienu sanjoadima bondoaginkaala ñua boncianla. Laa bondoaginkaala tie wani, Yua n den doagidi o yuli ti gbanandi nni. U Tienu Fuoma den saa opo i moamoani, Malekinba den laa o, Bi den wangi o maama i nibuoli nni, Bi den daani o njanduna nni, O den goa ki doni ti kpiagidi kaanu nni.

1 Timote 4

1 U Tienu Fuoma maadi bonjanla ki yedi ke mi juodima yogunu yaa nagini, bi nitianba baa nja li dandanli Kilisiti po sanjoadima, ki tuo ki njoadi i bilisinba yaa boandi leni mu cicibiadimu yaa bangima.

2 Kelima bi baa nja bi bangi-faadanba yaa palieda, bani yaaba yaa pala siedi n kpe nani ban sia yaala leni yaa kudi n tuoni yeni.

3 Bi bangi ke ja n da taa pua, ki go bangi ke ban da di jetianma U Tienu n tagi yaama ke yaaba n tie bi nidugikaaba ki go bani i moamoani n yaa di ki tuondi U Tienu.

4 Kelima U Tienu tagima kuli njani, laa pundi o nilo n fali jjemaba kuli, wan je ki tuondi U Tienu mipo,

5 kelima U Tienu Maama leni i jaandi gagidi ki njanbi likuli.

6 A yaa tundi ti kpiiba laa tundi kuli, a baa tie Jesu Kilisiti naacenjamo, yua n dindi o yuli leni li dandanli maama leni mi banginjanma njan njoadi yaama cain yeni.

7 Ama njan yie yaa togida n tie fanma fanma ki nia li dandanli. Nan moandi ki yaa se ki pa U Tienu sanjoadima nni.

8 Ti gbanandi tuonli pia mayuli waamu bebe, die ki bua ki yaa suagi liiga U Tienu sanjoadima nni, lani n pia mayuli li bonla kuli po, kelima li niani u ñoanianu yaa miali n tie na po leni yaa miali n baa cua moko yaa po.

9 Laa maama tie mi madugikaama, ki pundi bi niba kuli n ga ma.

10 Ti tuuni ki moa kelima ti bili ti suginma U Tienu yua n fo kani, wani yua n tie bi niba kuli Candaano, ama o tie yaaba n daani o yaa po yo ki cie.

11 Nan tundi ba, ki bangi ba laa bonla.

12 Dan da tuo ke niloba kuli n fali a kelima a tie jawaalo. Ama njan tua li bontogidikaala bi nidugikaaba po a maama nni, a tagu nni, a buama nni, a dandanli nni leni a yantugupiengu nni kuli.

13 Hali min baa cua, njan tieni ania ki yaa cogi U Tienu maama ki yaa tundi ba ki go bangi ba.

14 Dan da yie njan den baa yaa paabu, U Tienu den puni a yaabu ban den pua sawali ke Kilisiti n yini yaaba nikpeliba maani apo bi nii yaa yogunu.

15 Dan pa a yuli cain laa bonla kuli po ki kuani a yama lienni bonjanla, bi niba kuli n le njan suagi liiga maama.

16 Dan kubi a yuli, ki go kubi a bangima, ki yaa se ke li pa likuli nni. Kelima a yaa tiendi yeni, a baa faabi a yuli ki go faabi yaaba n cengi a bangima kuli.

1 Timote 5

1 Dan da tundi o nikpelo leni ku fuugu. Ama njan tundi o nani o tie a baa yeni. Dan tundi bi jawaaba nani bi tie a waamu yeni,

2 ki tundi a pociana nani bi tie a naanba yeni, bi jafanba mo nani bi tie a naataanpola yeni leni ku yantugupiengu kuli.

3 Dan yaa jigindi yaa kpepuona n kaa go pia kubikaaba.

4 Li kpepuoli yaa pia a bila, yaaka a yaabila, li pundi ban bandi ki yaa tiendi yaala n pundi yua n nja U Tienu n yaa tiendi yaala o danba po, ki guani bi danba bi njanma. Kelima lani n tie yaala n mani U Tienu po.

5 Yaa kpepuoli n ye obebe kaa pia kubika bili o suginma U Tienu kani ki miadi o u yensiinu leni ku niagu kuli ke wan yaa todi o.

6 Yaa kpepuoli n puni o yuli njanduna jeligu po kpe, baa ke o da fo.

7 Dan yaa wangi ba lankuli, ki tundi ba ke ban da pia ban baa fidi ki kuli ba leni yaala.

8 O nilo yaa kubi o niba, yaala n tugi li yuli tie o dieceli niba, o nia li dandanli, o go bia ki cie yua n kaa daani.

9 Dan da diani kpepuoli yeli a kpepuona tili nni kali o pundi bina piiluoba, ki den pia jayendo,

10 ki tie bi niba n pagi yua o tuonjama po, ki go tie yua n den wubi a bila, ki gaani bi canba cangu leni mi buama, ki nigidi bi nigagidijanba taana, ki todi yaaba n ye leni fala, ki tieni a tuonjama buoli kuli.

11 Dan da tuo ki diani yaa kpepuoli n da paani kelima o gbanandi yaa paadi o ke o bua ki kuni o ja, o baa lebidi ki nja Kilisiti,

12 ki baa i tagili nni ki nja wan den kpa niani yaa noanianu.

- 13 Bi go tua bi kpadijedanba yaaba n goadi ki tuadi ti diedi. Laa tie lani bebe, bi go tua bi lanpaadanba leni a tingbangbaaba, ki maadi lan kaa pundi ban maadi yaa maama.
- 14 Lani yaa po, n bua ke yaa kpepuona n da paani n kuni bi jaba, ki maa a bila, ki kubi bi diegu nantaadi, ki da pa yibali u sanu ban sugi ba.
- 15 Kelima baa moala a kpepotiama lebidi ki nua Sutaani.
- 16 Yaa pua bi yaa ja n daani yaa pia o danba ke bi tie kpepuona, wan yaa todi ba, ki da tuni Kilisiti n yini yaaba laa tugili, ke bi baa fidi ki todi yaa kpepuona n kaa pia kubikaaba.
- 17 Li pundi ke Kilisiti n yini yaaba nikpeliba yaaba n gobidi bonnanla n baa ti jigidi ki cie. Lan pundi yaaba n baa yeni ki cie tie yaaba n kuandi bi yama U Tienu maama wangima nni leni U Tienu maama bangima nni.
- 18 Kelima li diani i Diani nni ki yedi: «Dan da yilini o nua ñoabu takunkumi wan nmaadi ki suodi ti siandi yaa yogunu.» Li go diani ki yedi: «Li pundi o tuonsoanlo n baa o panpaani.»
- 19 Dan da ga makuligaba kuli Kilisiti n yini yaaba nikpelo po, li yaa tie siedinba lie yaaka siedinba taa yaa ñoana nni.
- 20 Dan fu leni yaaba n tieni ti tuonbiadi bi niba kuli nintuali, ke yaaba n sieni n jie.
- 21 N teni a yaa ñoabonli n tie na U Tienu nintuali leni Jesu Kilisiti nintuali, leni bi maleki-gandikaaba yaa nintuali, ke nyan yaa nua laa maama kuli ki da gagidi bi niba leni biyaba, nyan tieni bikuli po yenma.
- 22 Dan da jaligi ki maani a nii niloba po, ki da taani leni nitoa o tuonbiadi nni. Fini aba mo n kubi a yuli ki yaa nani.
- 23 Dan da go ñu mi ñima bebe, nyan yaa ñu duven waamu waamu, yaala n baa todi a a tugukoanu po leni yaa yiani n lindi ki co na po.
- 24 Bi nitianba tuonbiadi doagidi bi niba kuli po baa ke bi daa biigi ba. Ama nitianba yaa tuonbiadi kan doagidi kali bi biigi ba.
- 25 Li go tie yeni leni a tuonjama, ya n doagidi bonnanla bi niba kuli po ye, ya n duagi mo kan yaa wuo hali yaa yogunu kuli.

1 Timote 6

- 1 Yaaba n ye ti yonbidi yaa lolima nni n yaa nua ke li pundi ban yaa jigindi bi canbaanba, ke bi niba n da sugi U Tienu yeli leni o bangima.
- 2 Yaa yonbi n tuuni yaa canbaanba n daani po n da fali ba kelima bi tie bi kpiiba. Ama ban yaa tuuni bipo bonnanla ki cie, kelima bi tie yaaba n daani ki go tie bi buakaaba. Lani n tie nyan baa bangi ki go bili ban yaa tiendi yaala.

- ³ Niloba yaa bangi bangitoama, kaa ŋua ti Diedo Jesu Kilisiti mamooanma yaama tuugi leni U Tienu tuoma,
- ⁴ o gbie leni ti japaadi ki naa bani pu. O pia i buali leni mi niama mi maama po ke li tie opo nani u yianu yeni. Lankuli cuani li nunponli leni li koanli leni ku tuotabigu leni mi yanmaalibiadima,
- ⁵ ki go teni ke yaaba yaa yama n biidi, bani yaaba n kaa go kubi i moamoani, n yaa nia leni biyaba yogunu kuli. Bi tama ke U Tienu tuoma tie ti ñuadi.
- ⁶ Moamoani, U Tienu tuoma pia ti ñuadi boncianla, li yaa tie ke o nilo mangi o pali leni wan pia yaala.
- ⁷ Kelima tii den cua leni liba kuli ŋanduna nni, ti yaa ña lienni mo ti kan fidi ki taa liba kuli.
- ⁸ Lanwani, ti yaa pia mi jiema leni ti tiayiekaadi, li baa dagidi tipo.
- ⁹ Ama yaaba n bua ki tua piada baa baa mi tulinma nni. Bi yankuabiada, ya n kaa pia yanfuoma ki baa biidi ba yeni, cuo ba nani u jogidu yeni, ki teni ke bi feli ki bodi, ke li bolini ba cain.
- ¹⁰ Kelima i ligi buama tie bonbiadila buoli kuli yaa jiinu. Bi nitianba den kuani bi yama mi ligibuama nni, ki yaadi ki ŋa li dandanli ki kuani bi yula li pabiidicianli nni.
- ¹¹ Ama fini U Tienu nilo, ŋan sani ki ŋa laa bonla ki yaa ŋua mi teginma, leni U Tienu tuoma, leni li dandanli, leni mi buama, leni li juunli, leni mi dingima.
- ¹² Dan yaa moa li dandanli yaa muanŋanli, ki cuo yaa miali n kan gbeni, U Tienu n den yini a ke ŋan baa yaali, ŋan go den tieni yaa siedinamo bi niba boncianla nintuali kelima yaali yaa po.
- ¹³ N teni a li ñoabonli U Tienu yua n puni yaala n fo kuli li miali yaa nintuali, leni Jesu Kilisiti nintuali, wani yua n den tieni o siedinamo Ponisa Pilata nintuali,
- ¹⁴ ke ŋan yaa ŋua min teni a yaa ñoabonli na cain, ki da tudi baa waamu hali ti Diedo Jesu Kilisiti n baa doagidi o yuli yaa yogunu.
- ¹⁵ Li yogunu yaa pundi, U Tienu baa teni ke o doagidima yeni n tieni, Wani U Tienu yua bebe n pia ti kpiagidi, Yua yaa bali n cie batoali kuli, Wani bi badiba kuli Badiciamo Leni bi diediba kuli yaa Diedo.
- ¹⁶ Wani bebe n ki pia kuuma, Ki ye miali kuli n kan nagini yaa yenma nni. Miali kuli n daa laa yua Ki kan fidi ki le o mo. Wani n pia yaa jigidi leni yaa paaciamu N ki pia gbenma hali yaa yogunu kuli. Amina!
- ¹⁷ Dan tundi yaaba n tie a piada ŋanduna na niinni ke ban da pia ti japaadi, ki da piani bi yula bi piama po, yaama n naa pia dugidi. Ama ban piani bi yula U

Tienu po, wani yua n puuni ti li bonla kuli ke li kandi, ki bua tin mangi ti pala lipo.

18 Dan go tundi ba ke ban yaa tiendi yaala n ŋani, ki tiendi a tuonŋama ke li yaba, ke lani n yaa tie bi piama. Dan go tundi ba ke ban yaa pia ti bulicindi, bi nii mo n yaa tiani.

19 Ban yaa tiendi yeni ki biliti bi yula po o ŋalimanmoano yaa yogunu n baa ti cua po ki fidi ki cuo li miamoanli.

20 Fini Timote, ŋan yaa gu U Tienu pianli, ki paadi leni yaa mafanma n ki yegi leni li dandanli leni yaa niama n ñani bi niba bandima yaama n ki tie moamoani kani.

21 Bi nitianba ŋoadi laa bonla ki yaadi ki ŋa li dandanli. U Tienu ŋanbili n yaa ye leni yikuli.

2 Timote

2 Timote 1

- 1 Mini Polo yua n tie Jesu Kilisiti tondo kelima U Tienu yanbuama po, wan soani yua min yaa wangi wani U Tienu n den niani yaa miali n ye Jesu Kilisiti nni yaa maama.
- 2 N diani li tili fini Timote n bibuadiga po. Ti Baa U Tienu leni ti Diedo Jesu Kilisiti n pa ŋa li ŋanbili paabu leni mi yanduanma ki go gbadi apo mi niñima.
- 3 N tuondi U Tienu min tuuni yua po leni yaa pali siedi n ŋani, nani n yaajanba n den tuuni opo maama. U yensiinu leni ku ñiagu kuli n yaa jaandi U Tienu, n miadi o apo ki tuondi o kaa cedi.
- 4 N tiadi a ninsiidi ki bua ki le ŋa boncianla n pali n go mangi lan kandi.
- 5 N go tuondi U Tienu kelima n tiadi a dandanmoanli po, a yaa Lowisa leni a naa Yunisa n den kpa pia yaa dandanli buolu, n bani cain ke a moko pia laa dandanli.
- 6 Lani yaa po n bua ki tundi a ŋan yaa tigi nani mi fantama yeni U Tienu n den puni a yaa ŋanbili-paabu min den maani apo n nii yaa yogunu.
- 7 Kelima U Tienu ki puni ti yaa Fuoma n pia i jeje, o puni ti yaa Fuoma n pia li papaali leni mi buama leni li yukubile.
- 8 Lanwani ŋan da jie i fe ŋan tiendi yaa siedi ti Diedo po yaa po, leni mini o kpaadili po moko. Dan taani leni nni o Laabaalinamo fala nni kelima U Tienu paalu po.
- 9 O den faabi ti ki yini ti yaa yiinu n gagidi. Waa den tieni yeni kelima ti tuonŋama po ka, li tie kelima o yanjagili leni o ŋanbili po, wan den tieni tipo yaala Jesu Kilisiti nni hali ke ŋanduna daa tagi.
- 10 Ti Candaano Jesu Kilisiti cuama ŋanduna nni doagidi tipo laa ŋanbili moala. Wani Jesu den paadi mi kuuma paalu ki doagidi tipo li miali, yaali n baa ye hali yaa yogunu kuli, kelima o Laabaalinamo wangima yaa po.
- 11 U Tienu den puogi nni ke min tua laa Laabaalinamo wangika leni o tondo leni o bangika.
- 12 Li tie lani yaa po ke n laadi yaa fala n tie na moala, ama mii jie i fe lipo baa waamu kelima n bani min daani yua, ki go bani ke o pia u paalu ki baa fidi ki kubi n pianlia hali li daali n pundi.
- 13 Dan den gbadi n kani yaa mamooanma baa tie apo li bontogidikaala. Dan yaa ŋua ma, ki se ke li pa li dandanli leni mi buama nni, tin pia yaala Jesu Kilisiti nni.

14 Dan yaa kubi U Tienu n den piani a yaa pianmoanli kelima o U Tienu Fuoma Yua yua n ye ti niinni yaa paalu po.

15 A bani ke ti Diedo yaaba yaaba n ye Asi diema lebidi ki ŋa nni. Fijela leni Elimojena tie bi siiga yaaba.

16 O Diedo n yaa gba Onesifola leni o deni yaaba po mi niñima kelima o den yen duani n yama ki mangidi n pali, waa den jie i fe n kpaadi po.

17 Wan den cua Loma yaa yogunu o den tieni ania ki lingi nni hali ki laa nni.

18 O Diedo n gbadi opo mi niñima o goacuama daali. A bani ki cie nilo kuli wan den todi nni yaa todima kuli min den ye Efesa.

2 Timote 2

1 Lanwani fini n biga, yaa paagidi a pali yaa ŋanbili n ye Jesu Kilisiti nni niinni.

2 Dan den gbadi n kani yaala siedinba boncianla nintuali, a mo n piani la bi nidugikaaba, yaaba mo n baa fidi ki yaa bangi nitoaba.

3 Dan tuo ki ga fala leni nni nani Jesu Kilisiti yaa minteeliŋanli yeni.

4 Yua n tie minteeli, ki bua ki mangi o toagoli-yudaano pali kan pa o yuli mi yema ŋantaadi po.

5 Yua n tiini mi nuama kan baa i panpaani se wan sani nani ban bili maama.

6 O kpakpaalo yua n tuuni o tuonli leni fala, n tie yua n baa kpa baa o tuonli ñuadi.

7 Dan ga min yedi a yaala na, kelima o Diedo baa pa ŋa mi yanfuoma ŋan fidi ki bandi likuli.

8 Dan yaa tiani Jesu Kilisiti po, yua n den fii bi tinkpiba siiga, wani yua n tie Dafidi puoliŋuanu nani min wangi yaa Laabaaliŋamo n yedi maama.

9 Laa Laabaaliŋamo yaa po yo ke n laadi fala hali ke bi kpaani nni ti kpaadi nani n tie o nibiado yeni, ama baa kpa U Tienu maama wani.

10 Lani yaa po n tuo li kuli kelima bi nigandikaaba po, ke bani moko n baa yaa tindima n ye Jesu Kilisiti nni leni yaa kpiagidi n kan gbeni.

11 Mine n tie mi madugikaama: Ti yaa kpe leni o, Ti baa ye ki fo leni o moko.

12 Ti yaa juuni fala nni, Ti baa diedi leni o. Ti yaa nia o, O mo baa nia ti.

13 Tinba yaa tie wan baa fidi ki dugi yaaba po, Wani n wani n tie tin fidi ki dugi yua po, Kelima o kan tieni yaala n baa nia wan tie maama.

14 Dan yaa tiadi ba laa maama kuli, ki tundi ba U Tienu nintuali ke ban da nia leni biyaba mi maama bundima po kelima laa pia todima baa waamu, li yaa tie ki bolini yaaba n gbadi ma yaaka.

- 15 Dan moandi ki doagidi U Tienu nintuali ke a tie ban biigi ki pagi yaa nilo, nani yaa tuonsoanlo n kaa jie i fe o tuonli po, ama ki wangi i moamoani maama ke li tiegi.
- 16 Dan sani ki foagidi leni mi mafanma yaama n nia li dandanli, kelima yaaba n kubi ma baa suagi liiga U Tienu yiema nni yogunu kuli.
- 17 Bi maama tie nani yaa nabiadili n lugi ti gbanandi yeni. Imene leni Fileta tie bi yaa siiga yaaba.
- 18 Bi den yaadi ki ŋa i moamoani, ki yedi ke bi tinkpiba fiima pendi, ki guliti bi tianba dandanli.
- 19 Baa yeni, U Tienu n pu yaa tanpuuli se bonŋanla, ki ñii mi naa maama po: «O Diedo bani o yaaba,» leni: «Yua n yedi ke o tie o Diedo yua kuli n sani ki ŋa mi biadima.»
- 20 Li diecianli nni a kan le yaa tadimu n tie wula leni ŋanjilifa bebe ka, a go baa le yaamu n tie ti daadi leni ti tandi moko. Mu taditianmu ye yaa tuona n pia ti kpiagidi po, mu tianmu mo a tuonfana po.
- 21 Lanwani o nilo yaa ŋanbi o yuli ki paadi leni min maadi yaa biadima maama na kuli, o baa tie nani yaa tadiga n tie a tuonkpiaga po yeni, o canbaa n gagidi yaaga o tuonli po ke ki pia mi fuoma ki bogini ki dagidi yaa tuonli n ŋani kuli po.
- 22 Dan sani ki ŋa bi nipanba bonbuaka-biadila, ki yaa lingi mi teginma, li dandanli, mi buama, mi yanduanma ki taani leni yaaba n jaandi o Diedo leni li papienli.
- 23 Dan yie yaa niama n ŋua mi yanluoma, kelima a bani ke mi fiindi a koana.
- 24 Kelima laa pundi o Diedo naacemo n yaa pia a koana, ama wan yaa tie yua yaa yama n dingi bi niba kuli po, ki yaa pia mi bangima paabu ki go yaa pia li juunli.
- 25 Wan go yaa tie yua n tundi yaaba n yiedi opo leni mi dingima, ki yaa sugini U Tienu n pa ba ban lebidi bi yama, ki fidi ki bandi i moamoani,
- 26 Iani n tie ban go goa ki baa bi yama ki ña Sutaani jogidi nni yii n den cuo ba ki teni ke bi tiendi o yanbuama.

2 Timote 3

- 1 N bua ŋan bandi ke a juodidana yaa nagidi, yaa yogini n pa baa cua.
- 2 Kelima bi niba baa bua bi yula ŋamu bebe, ki tua i ligi buakaaba. Bi baa tie ñoakpalidanba leni japaadanba, ki tie a nisugida, leni bi danyiekaaba, leni ŋanwaadanba, ki go tie yaaba n kaa fangi U Tienu.

- ³ Bi go baa tie yaaba n bia ki naa pia niñingbadima, ki tie ku tuotabigu danba, leni yaaba n kaa kubi bi yula, leni ku tugutongu danba, ki tie bi niñanba kuli yibalinba,
- ⁴ leni i janbi danba, leni bi yanjegibidanba, leni bi yusiedanba, ki bua yaala n mani bipo ki cie U Tienu.
- ⁵ Bi baa pia U Tienu tuoma yaa nannanli, ama bi nia yaala n tie li paalu. Dan foagidi leni laa nibuolu.
- ⁶ Bi siiga bi jatianba wuondi ki caa ti diedi nni ki boandi yaa puoba n tadi ki tugi ti tuonbiadi ke li bonbuaka-biadila buoli kuli die ba.
- ⁷ Bi ñua mi bangima yogunu kuli ki naa fidi ki pundi i moamoani yaa bandima.
- ⁸ Nani Janesi leni Jamibilesi n den yie Musa maama, laa jaba moko yie i moamoani yene. Bi tie yaa niba yaa yantiana n joagini ki biidi, bi dandanli mo ki fidi ki sedi mi biigima nni.
- ⁹ Ama bi kan suagi liiga bi boandi bangima nni kelima bi yanluoma baa doagidi bi niba kuli po nani laa niliediba yaama n den doagidi maama.
- ¹⁰ Ama fini, a den ñoadi n bangima, leni n tagu leni n yanjaga, leni n dandanli, leni n dingima, leni n buama, leni n juunli,
- ¹¹ leni ban den wangi nni yaa fala, leni min den ye yaa yepaama nni. Bee fala yo ke mii den laa Antiosa leni Ikonyuma, leni Lisita dogi nni? Baa den waani nni o laa fala? Ama o Diedo den faabi ki ñani nni likuli nni.
- ¹² Moamoani yaaba n bua ki yaa cuoni ke li tiegi Jesu Kilisiti nni kuli, bi baa wangi ba fala.
- ¹³ Ama bi nibiadiba leni i boandi danba baa suagi liiga mi biadima nni ki yaadi biba ki go yaandi nitoaba.
- ¹⁴ Ama fini wani n yaa se ke li pa ñan den bandi yaala ki go daani la. A bani ñan den bandi la yua yaa kani.
- ¹⁵ Hali a biwaama nni a bani i Diani, yi n gagidi ki fidi ki puni a mi yanfuoma mi tindima po kelima li dandanli Jesu Kilisiti nni yaa po.
- ¹⁶ I Diani kuli den diani U Tienu gobidima yaa niinni. I pia mi fuoma mi bangima po, ki maadi ki cuo bi niba, ki tundi ba mi tudima nni, ki go bangi ba mi teginma.
- ¹⁷ Yeni, ke U Tienu nilo n ñanbi cain ki bogini ki fidi ki yaa tiendi a tuonñama kuli.

2 Timote 4

- 1 N teni a yaa ñoabonli n tie na U Tienu nintuali leni Jesu Kilisiti yua n baa jia ti buudi leni yaaba n fo leni yaaba n kpe kuli nintuali, ki puogi a kelima o cuama leni o diema kuli po,
- 2 ñan yaa wangi U Tienu maama, tieni ania ki moandi li yaa pa leni li yaa dingi kuli. Dan maadi ki guli yaaba n pia mi niama, ki fu leni yaaba n tudi, ki yaa tundi bi niba, ki go bangi ba leni li juunmoanli.
- 3 Kelima u yogunu baa ti cua ke bi niba kan go tuo ki yaa ñua mi banginma, ama bi baa bua yaala n mani bipo bebe, ki lingi bi bangikaaba ki pugidipugidi, bani yaaba n baa bangi ba ban bua ki yaa gba yaala.
- 4 Bi go baa lebidi ki ña i moamoani cengima ki yaa cengi a togidifana.
- 5 Ama fini wani, ñan kubi a yuli li bonla kuli nni, ki tuo ki yaa laadi fala ki juuni lienni, ki tuuni o Laabaalinamo wangika yaa tuonli, ki soani a tuonli bonñanla.
- 6 Mini yaa po, bi wuli nni nani mi padiñima yeni, n kuuma yogunu pundi.
- 7 N moani li muanñanli ki gbeni, n sani mi nuama ki gbeni, n kubi li dandanli.
- 8 Baa moala bi bili npo mi teginma badifogiliga, o Diedo yua n tie o bujiateginka n baa pa nni yaaga o goacuama daali. O kan pa mini n bebe ka, ama yaaba n den bua o goacuama kuli.
- 9 Dan moandi ki cua n kani tontoni
- 10 kelima Demasa den ña nni kelima o bua yaa jamaano tie na yaa bonla, ki gedi Tesalonika. Kilesa fii ki gedi Galati, Tita mo fii ki gedi Dalimati diema.
- 11 Luka bebe n ye leni nni. A yaa kpendi ñan taa Maka wan yegi leni a, kelima o baa pia npo mi fuoma boncianla li tuonli po.
- 12 N den soani Tikika Efesa.
- 13 A yaa kpendi ñan cuani npo min den ña yaa kpalibu Tilowasa Kalipusa deni. Dan cuani npo a tila moko, min bua yaa ki cie tie ya n tie ti gbandi.
- 14 O maano Alesanda den tieni nni mi biadima boncianla. O Diedo baa guani o nani o tuona n tie maama.
- 15 A moko n fangi a yuli leni o kelima o den yie ti maama boncianla.
- 16 Min den kpa sedi ki baa maadi ki ga n yuli u bujiakaanu kani, oba kuli ki den todi nni, bikuli den ña nni. O Diedo n da guani ba la.
- 17 Wani o Diedo den todi nni ki puni nni u fidu ke n fidi ki waani o Laabaalinamo kuli cain, ke bi nilanba kuli n gbadi. O den ga nni o yangbanlo ñoabu nni.
- 18 Wani o Diedo n go baa ga nni leni bonbiadila kuli po, ki faabi nni ki kuani nni o diema tanpoli po. Wani n yaa baadi ti kpiagidi hali yaa yogunu kuli. Amina.

- 19 Dan fuondi Pilisika leni Akilasa, leni Onesifola deni yaaba.
- 20 Elasita sedi Kolinta dogu nni. Tilofima yia ke n ɲa o Mile.
- 21 Dan moandi ki cua n kani ke ku fawaagu daa pundi. Yubulusa leni Puda leni Linusa leni Kilodia leni ti kpiiba yaaba n sieni kuli fuondi a.
- 22 O Diedo n yaa ye leni a. U Tienu ɲanbili n yaa ye leni yikuli. Amina.

Tita

Tita 1

- 1 Mini Polo yua n tie U Tienu naacemo leni Jesu Kilisiti tondo, ki baa gobidi U Tienu n gandi yaaba li dandanli nni ke ban bandi yaa moamoani n nua U Tienu tuoma.
- 2 Laa bonliedila kuli tanpuuli tie ke bi suginma tie ke bi baa yaa miali n kan gbeni, U Tienu yua n kan pua faama n den niani yaa miali hali ke nanduna daa ye.
- 3 Wan den bili yaa yogunu n den pundi, wani U Tienu ti Candaano n den doagidi o maama wan puogi nni min yaa wangi yaama kelima o yanbuama po.
- 4 N diani fini n bimoanga Tita po kelima tikuli n taani ki pia yaa dandanli po yaa po. U Tienu yua n tie Baa leni Jesu Kilisiti ti Candaano n pa nja li njanbili leni mi yanduanma.
- 5 N den nja nja Kileta diema nni, ke njan njanbi yaala n sieni ki bua mi njanbima, ki gandi mi diema yeni dogi kuli nni Kilisiti n yini yaaba nikpeliba nani min den yedi a maama.
- 6 Li tie tiladi ke nikpelo kuli n yaa tie ban kan fidi ki kuli yua leni bonlaba. O baa yaa pia poyendo bebe, leni yaa bila n daani Jesu bi niba n kan fidi ki tabi yaaba leni cagindiba bi ke bi tie biyenyieda.
- 7 Li tie tiladi ke Kilisiti n yini yaaba gobidika n yaa tie U Tienu naacen-juoginka, wan da pia ban baa fidi ki kuli o yaala. Wan da tie tupaalu daano, ki da tie mutuodaano, ki da tie dañolo, ki da tie nipualo, ki da tie yua n kuandi o yama yaa i janbi yaa ñuadi nni.
- 8 Wan yaa tie yua n gaani bi niba cangu, ki bua yaala n nani, ki yaa pia li kpaagili, ki tiegi, ki gagidi U Tienu po, ki kubi o yuli.
- 9 Wan yaa kubi i moamoani maama yaama n tie mi madugikaama nani ban den bangi o maama, ke wan fidi ki bangi mi banginanma yeni ki yaa paagidi bi pala, ki go maadi ki guliti yaaba n bua ki nia ma.
- 10 Li pia bi niyiekaaba boncianla, ama bi yaba yaaba n kua ku koanciagu siiga ki cie ki boandi biyaba ki go maadi majoagindi buoli kuli.
- 11 Li tie tiladi njan mubini bi ñoana, kelima bi yagini ti dietiandi yama ki bangi ki lingi ki baa i janbi ñuadi.
- 12 Bani, Kileta yaaba siiga yeni yendo, bi sawalipualo den yedi: «Kileta yaaba tie bi tuofaadanba yogunu kuli leni ti fuayanbiaditi, ki go tie ku nuagu danba yaaba n pia i kpadije.»

13 Laa siedi tie moamoani. Lani yaa po njan fu leni ba boncianla ke ban baa li dandanmoanli,

14 ki da go nja Jufinba yaa telimi leni bi nisaaliba yaa balimaama, bani yaaba n lebidi ki yie kaa go nja i moamoani.

15 Li bonla kuli njan cain yaaba n njan cain po. Ama liba kuli ki njan cain yaaba n joagini po, bani yaaba n kaa daani yeni po kelima bi yantiali leni bi pala siedi kuli joagini.

16 Bi tua ke bi bani U Tienu, ama bi nia o bi bontienkaala nni. Bi tie cancaginniba leni niyiekaaba kaa fidi ki tieni tuonjanliba kuli.

Tita 2

1 Ama fini wani, njan yaa bangi yaala n nja mi banginanma.

2 Dan yaa wangi a jakpela ke ban yaa kubi bi yula, ki yaa tie bi niba n jigindi yaaba, ki pia li yantjananli, ki se ke li njan li dandanli nni leni mi buama leni li juunli nni.

3 Dan go yaa wangi a pociana ke bi tagi n yaa tuugi leni mi gagidinanma, ban da tie tuotabigu danba, yaaka dañogaada. Ama li pundi ban yaa bangi yaala n njan,

4 ki tundi bi pomadiba ban yaa bua bi ciaba leni bi bila,

5 ki kubi bi yula, ki yaa pia yaa yantiali n njan, ki yaa tuuni bi diedi tuona bonjanla, ki go yaa njanbidi bi niba po, ki miindi bi yula bi ciaba kani ke oba kuli n da sugidi U Tienu maama.

6 Dan go yaa tundi bi jawaaba mo ke ban yaa pia mi yama li bonla kuli nni.

7 Dan tua bipo li bontogidikaala a tuonjana nni. Dan yaa bangi yaa bangima n njan ki go pundi.

8 Dan maadi yaa maama kuli n yaa njan, bi niba n kan fidi ki jaligi yaama, ke yibali n fiagi ki da baa wan baa fidi ki maadi tipo yaa mabiadima kuli.

9 Dan tundi i yonbi ke ban yaa fangi bi canbaanba li bonla kuli nni, ki go yaa mangidi bi pala, ki da nia leni ba,

10 ki da su liba. Ban doagidi ke bi tie nidugikaaba, ke ban teni bi niba n yaa jigindi U Tienu ti Candaano yaa bangima.

11 U Tienu njanbili yaala n cuani mi tindima bi niba kuli po doagidi.

12 Li bangi ti ke tin paadi leni U Tienu yiema leni nanduna bonbuakaala, ki yaa ye nanduna na niinni leni li yantjananli, ki tiendi yaala n tiegi, ki fangi U Tienu,

13 ki go gu tin sugini yaala ke li pia li pamancianli yeni, lani n tie ti Tienu yua n tie Tienciamu leni ti Candaano Jesu Kilisiti yaa kpiagidi yaa doagidima.

14 O den puni o yuli ki kpe tipo ke wan da ki faabi ti leni mi biadima kuli, ki nuudi ki njanbi ti tin tua wani n die yaaba, yaaba n baa pia li yankuali a tuonɲama po.

15 Lani n tie njan baa maadi maama, ki tundi ba ki tigini ba, ki fu leni ba leni li bali. Dan da tuo oba kuli n fali a.

Tita 3

1 Dan yaa tiadi ba ke ban yaa fangi mi diema gobidikaaba leni li bali danba kuli, ki tuo ki yaa nɲa bi maama, ki go bogini tuonɲanli kuli po.

2 Ban da maadi niloba kuli po mabiadima. Ban yaa bua mi yanduanma, ki yaa mani leni bi niba, ki pia mi dingima bi niba kuli kani.

3 Ti moko den kpa tie yanluodanba, niyiekaaba leni bi niyaadikaaba. Ti gbanandi bonbuaka-biadila buoli kuli den die ti. Ti den pia ku tugutongu leni li nunponbiadili, ki tie lan pundi ban yaa nani yaaba, ki go nani ti lieba mo.

4 Ama U Tienu ti Candaano njanbili leni o buama bi niba po n den doagidi yaa yogunu,

5 o den faabi ti. Laa tie kelima ti den tieni yaa tuona n tiegi ka, ama li tie o niɲingbadima yaa po. O den faabi ti kelima yaa maaliema yaa batisima leni U Tienu Fuoma Yua n goa pandi ti maama yaa po.

6 U Tienu den teni ke ti Candaano Jesu Kilisiti yadi tipo o Fuoma yeni ke li kandi,

7 ke tinba yaaba n baa li moamoansaali kelima o njanbili yaa po, baa baa yaa miali n kan gbeni, tin sugini ki baa yaali.

8 Laa maama tie mi madugikaama. N bua njan bangi ki go ñii lipo bonɲanla, ke yaaba n daani U Tienu n yaa tiendi ania a tuonɲama tienma po. Lani n njan, ki go pia mi fuoma bi niba kuli po.

9 Ama njan loagidi li boofanli, leni yaajanba yela togida, leni a koana, leni yaa niama n tuugi leni li balimaama, kelima lankuli naa pia fuoma, laa pia mayuli.

10 Yaa nilo n fiindi mi paadima, njan tundi o yenma, ki go pugini mi liema. Lani yaa pendi, njan paadi leni o,

11 ki bani ke o sindi oba ki goa ki tiendi ti tuonbiadi, ki kuani o yuli ti buudi nni.

12 N yaa soani Alitema yaaka Tikika a kani, njan jaligi ki cua ki tuogi nni Nikopolisa dogu nni, kelima n jagi ke n baa ye lankani ku fawaagu banlu kuli.

13 Dan moandi ki bogini li balimaama bangikaciamo Sena leni Apolosa sancenli, ke liba n da poadi ba.

14 Li tie tiladi ke ti yaa yaaba moko n bandi ki yaa tiendi ania a tuonjama tienma po, ke ban fidi ki yaa baadi yaala n tie bipo tiladi, ke bani biba n da tie nani yaa tibu n kaa luoni yeni.

15 Yaaba n ye ne leni nni kuli fuondi a. Dan fuondi ti danlinba li dandanli nni. U Tienu yaa nanbili n yaa ye leni yikuli.

Filemo

Filemo 1

- 1 Mini Polo yua n tie kpaadili kelima Jesu Kilisiti po, leni ti kpiilo Timote, n diani li tili fini Filemo ti buado leni ti tuonsoanlielo po,
- 2 leni ti kpiilo Apiya, leni Alikipa ti minteelilieli o Diedo toabu nni leni Kilisiti n yini yaaba, yaaba n taagi fini Filemo diegu nni kuli po.
- 3 Ti Baa U Tienu leni o Diedo Jesu Kilisiti n pa yi li njanbili leni mi yanduanma.
- 4 N tiadi apo yogunu kuli n jaandi nni ki tuondi n Tienu
- 5 kelima bi wangi nni njan pia yaa dandanli o Diedo Jesu po leni njan pia yaa buama bi nigagidiŋanba po.
- 6 N miadi U Tienu ke njan pia yaa taanyenma leni ti kelima li dandanli yaa po, n yaa pia mayuli ki teni njan bandi tin pia yaa sela kelima tin ye leni Kilisiti yeni po.
- 7 N kpiilo, a buama yeni mangi n pali ki go baagi nni boncianla kelima a duandi bi nigagidiŋanba yama.
- 8 Lanwani, baa ke n pia u sanu kelima Kilisiti po ki puogi a yaala n pundi,
- 9 yaala n mani npo ki cie tie ki mia nja bu miabu kelima mi buama yaa po. Mini Polo, yua n tie jakpelo ki go tie kpaadili moala kelima Jesu Kilisiti po,
- 10 n mia nja bu miabu n biga Onesima po, min mali yua ti kpaadi nni.
- 11 Waa den kpa pia apo fuoma, ama moala o pia ma apo, ki go pia ma mini mo yaa po.
- 12 N soani o wan goa a kani, o tie nani n boagidi mini nba yeni ki soani a kani.
- 13 N den bua wan bi yaa ye n kani ki ga a kaanu ki yaa todi nni min ye ti kpaadi nni kelima o Laabaaliŋamo po yaa yogunu.
- 14 Die mii den bua ki tieni liba kali min kpa buali a ki bandi njan jagi yaala, ke a njanma n da tie nani u paalu yeni ka, ama lan yaa tie a yama po.
- 15 Daalinba o den paadi leni a u yogunu waamu ke njan goa ki ga o wan yaa ye leni a hali yaa yogunu kuli.
- 16 Moala a kan go yaa nua o ke o tie yonbo ka, ama ke o di cie yonbo. O tie a kpibuado. O tie yeni mini yaa po, ki baa tie yeni fini yaa po ki cie kelima ti gbanandi nni leni o Diedo nni.
- 17 Lanwani a yaa nua ke n tie a danli, njan ga o nani njan bi baa ga mini maama.

- 18 Wan bii apo yaala, leni wan pia apo yaa panli, ŋan coadi la ke li tie n yaa panli.
- 19 Mini Polo n diani yaa maama n tie na leni n nuceli, mini n baa pa ŋa la. N kan maadi fini aba n kubi npo yaa panli, lani n tie ke a pia li miali kelima n yaa po.
- 20 Lanwani n kpiilo, tieni npo laa ŋanbili kelima o Diedo po. Duani n yama Kilisiti nni.
- 21 Min diani lankuli yeni, n dugi apo ke a baa tuo ki tieni min yedi yaala, ki go bani ke a baa tieni baa ki cie min yedi yaala.
- 22 Dan go ŋanbi npo li candieli mo, kelima n sugini ke U Tienu baa guani nni yikani kelima yi jaandi po.
- 23 Epafasa, mini leni yua n taa ki ye li kpaadidieli nni kelima Jesu Kilisiti yaa po, fuondi a.
- 24 N tuonsoanlieba Maka, Alisitaka, Demasa leni Luka moko fuondi a.
- 25 O Diedo Jesu Kilisiti yaa ŋanbili n yaa ye leni yi.

Ebilunba

Ebilunba 1

- 1 Hali yogu U Tienu den maadi leni ti yaajanba bi sawalipuaba ñoana nni yogini boncianla leni mabuoli boncianla.
- 2 Ama moala, mi juodima dana nni, o maadi leni tinba o Bijua yaa ñoabu nni. O den bili ke wane n diedi li bonla kuli, o yaa niinne ke o go tagi li ñandunli kuli.
- 3 Wani Bijua yeni n yadi U Tienu kpiagidi yendima. U Tienu n tie maama, o Bijua moko tie yeni cain. O go kubi mi tagima kuli ke mi ye kelima o maama paaciamu po. Wan den soani ti tuonbiadi ñuudi-ñanma tuonli ki dudi, o den kali hali tanpojoma, U Tienu yua n pia ti kpiagidi jienu po.
- 4 Bijua den tua yua n pia ti kpiagidi ki cie malekinba nani wan baa yaa yeli n pia ti kpiagidi ki cie bi yaa yela maama.
- 5 Kelima u laa yogunu ke U Tienu maadi leni o malekinba siiga baa yendo ki yedi o: “A tie n Bijua, Mini n mali a dinla.” U laa yogunu ke o maadi malekoba maama ki yedi: “N baa tie a Baa, A mo baa tie n bijua.”
- 6 Ama U Tienu n soani o Bijakpiaga ñanduna nni yaa yogunu o go yedi: “O malekinba kuli n kpiagi o.”
- 7 Wan maadi malekinba po, o yedi: “O teni ke o malekinba Tua nani u faalu yeni, Ki go teni ke o naacenba tua mupienu.”
- 8 Ama wan maadi o Bijua yaa maama o yedi: “Fini U Tienu, a bali kalikaanu Baa ye hali yaa yogunu kuli, A badigbiamu mo tie mi teginma gbiamu.
- 9 A bua mi teginma, Ki nani mi biadima. Li tie lani yaa po, fini U Tienu, ke a Tienu gandi a Ki wuli a yuli po li pamanli kpama, Ki teni ke a pia ti jigidi ki cie a lieba.”
- 10 O go yedi: “Fini o Diedo, hali mi cilima, A den pu ki tinga tanpuuli. Tanpoli mo tie a yaa tagime.
- 11 Lani kuli baa bodi, Ama fini wani, a baa ye, Likuli baa kpeligi Ki cadi nani li liadili yeni.
- 12 A baa kokoli la nani bu kpalibu yeni, Likuli baa lebidi nani o nilo N lebidi o liadili maama. Ama fini, a tie yenma yogunu kuli, A bina mo ki pia gbenma hali abada.”
- 13 U laa yogunu ke U Tienu go maadi leni o malekinba kuli siiga baa yendo ki yedi: “Kali n jienu po, Hali min guli a yibalinba ñan ñmaa ba?”
- 14 Malekinba yeni kuli ki tie fuoma yaaba, yaaba n tuuni wani U Tienu po, wan tuuni yaaba ke bi todi mi tindima yaa faajieba kaa?

Ebilunba 2

- 1 Lani yaa po li pundi tin fangi ti yula ki cie mi kpiama ki kubi tin den gbadi yaa maama bonŋanla, ke tin da ti yaadi ki ŋa ma.
- 2 Ti bani ke malekinba n den wangi yaa maama, den sedi bonŋanla, ki tiendi mo. Yua n den miidi kaa tuo ki ŋua man bili yaala kuli den baadi yaa panpaani n dagidi.
- 3 Lanwani ti yaa fangi laa tindicianma, o Diedo wani oba n den kpa waani ti yaama yaa maama, ti baa tieni lede ki sani ki cia o cuonu? Yaaba n den gbadi laa maama o Diedo ñoabu nni mo den tieni tipo siedi ke mi tie moamoani.
- 4 U Tienu moko den ñii bi siedi leni sinankeeninba leni li bonlidikaala leni yaa bancianma buoli n yaba, leni U Tienu Fuoma Yua paabu nani wan bua maama.
- 5 U Tienu ki teni malekinba ke ban yaa die yaa ŋanduna n kpendi, tin maadi yua yaa maama na.
- 6 Niloba yedi kaanuba i Diani nni: “U Tienu, o nisaalo tie be ke a tiani opo, O nisaalo n mali yua, Tie be ke a kubi o bonŋanla Ki lani ti kpiagidi leni ti jigidi?”
- 7 A den jiini o u yogunu waamu Ke malekinba cie o, Ki yilini o ti pagidi Leni ti kpiagidi bonyilikaala.
- 8 A teni ke o diedi likuli Nani u bonŋmaakaanu yeni.” U Tienu n den dini o nisaalo li bali ke o die li bonla kuli yeni, waa ŋa liba kuli ke waa die la. Ama ti daa laa ke o die likuli.
- 9 Ama ti laa Jesu, U Tienu n den jiini yua u yogunu waamu ke malekinba cie o, ki puni o ti pagidi leni ti kpiagidi ki go dini o li bali kelima wan den laa fala ki kpe yaa kuuma yaa po. O den kpe bi niba kuli po kelima U Tienu ŋanbili po.
- 10 U Tienu, yua n den tagi li bonla kuli o yuli po ki go kubi likuli, den bua bila boncianla n taani leni o o kpiagidi nni. Lanwani o den sua ke li den pundi wan teni Jesu n dagidi ki yaa ŋani cain kelima wan laa yaa fala po, ke wan fidi ki tindi ba.
- 11 Jesu yua n gagidi bi niba U Tienu po leni wan gagidi yaaba yeni kuli taa Baayendo. Li tie lani yaa po ke waa jie i fe ki yini ba o waamu
- 12 wan den maadi ki yedi: “N baa waani n waamu a yeli, Ki yiini ki pagi a li nitaanli siiga.”
- 13 O go yedi: “N baa dugu o yaa po.” Ki go yedi: “Mini nna, mini leni U Tienu N puni nni yaa bila.”
- 14 Kelima a bila n tie nisaaliba ki pia ti gbanandi leni mi soama yeni, Jesu moko den tua nisaalo ki pia ti gbanandi leni mi soama. O den tua yeni ki baa kpe, ke o kuuma n bolini Sutaani paalu wani yua n pia mi kuuma paalu,

15 ki baa faabi mi kuuma jawaandi n den kubi yaaba ti yonbidi nni hali bi miana dana kuli.

16 Li doagidi cain ke waa den cua ki baa todi malekinba ka. Ama o den cua ki baa todi Abalahama buolu yo.

17 Lani yaa po, li den tie tiladi ke wan tua nani o waamu yeni li bonla kuli nni. Yeni, ke wan yaa tie yaa kopadicianba bado n gba bipo mi niñima ki go tie o nidugika wan tuuni bipo yaa tuonli U Tienu kani leni wan go den padi i candanbaani padili ki baa sugili bi niba tuonbiadi po maama.

18 O baa fidi ki todi ban tulini yaaba, kelima wani oba den laa fala ban tulini o yaa yogunu.

Ebilunba 3

1 Lani yaa po n kpiiba, bi nigagidiŋanba, yinba U Tienu n yini yaaba yin kpaagi mani Jesu po, wani yua n tie o Tondo leni tin tiendi siedi yaa dandanli po yaa kopadicianba bado.

2 O den tie nidugika yua n den puogi o laa tuonli po, nani Musa n den tie maama U Tienu diegu nni kuli po.

3 Nani yua n maa li dieli n pia ti kpiagidi ki cie wan maa yaa dieli maama, yeni bi sua ke li pundi Jesu n yaa pia ti kpiagidi ki cie Musa.

4 Dieli kuli pia li maado, ama yua n maa li bonla kuli tie U Tienu.

5 Musa den tie nidugika U Tienu diegu nni kuli, ki tiendi siedi U Tienu n den baa yuandi ki yedi yaala yaa po.

6 Ama Kilisiti wani n tie nidugika kelima o tie Bijua ki die U Tienu diegu. Tinba n tie o diegu li yaa tie ke ti kubi leni li papaali hali mi juodima tin kpiagidi ti yula yaa suginma yaa po.

7 Lanwani, nani U Tienu Fuoma Yua n yedi maama: “Dinla, yi yaa gbadi o nialu,

8 Yin da juagi mani yi pala Nani yin den fiini mi yiema Ki biigi o mi fanpienma nni yaa yogunu.”

9 U Tienu yedi: “Yi yaajanba den biigi nni lankani Ki bua ki le nni, Baa ke bi den laa N tuona hali bina piinaa.

10 Lani yaa po n pali den beni Leni laa nifiima ke n yedi: <Yogunu kuli bi yama bodi Baa bani n sani.>

11 Li tie lani yaa po ke n den poli N pabienli nni ki yedi: <Bi kan kua n fuodima nni.> ”

12 N kpiiba, yin fangi mani yi yula ke yi siiga niloba n da pia yaa pali n bia ki luo li dandanli hali yaala ke o baa lebidi ki ŋa U Tienu yua n fo.

- 13 Ama hali tin da ye i Diani n yini yaa yogunu: “Dinla” yeni, tin yaa paagidi tiyaba pala, ki da tuo ti tuonbiadi boandi n juagi ti pala.
- 14 Kelima ti taa leni Kilisiti ki tie yenma leni o li yaa tie ke ti kubi tin den kpa pia yaa dugidi hali mi juodima.
- 15 Nani lan yedi moala na maama: “Dinla, yi yaa gbadi o nialu, Yin da juagi mani yi pala Nani yi yiema yogunu yeni.”
- 16 Dmenba n den gbadi U Tienu nialu ki fiini mi yiema yeni, laa tie Musa n den gobidi ki ñani yaaba Ejipiti diema nni kuli kaa?
- 17 O pali den be leni nmenbe hali bina piinaa? Laa tie yaaba n den tiendi ti tuonbiadi ki kpe ke bi kpiema baa ki yayadi mi fanpienma nni kaa?
- 18 U Tienu den poli leni nmenba mo ki yedi ke bi kan kua o fuodima nni? Laa tie yaaba n den yie ki naa nua o kaa?
- 19 Lanwani, ti laa ke baa den fidi ki kua o fuodima nni kelima bi dandanluoma po.

Ebilunba 4

- 1 Lanwani hali ke U Tienu n den niani yaa ñoanianu o fuodima nni kuama po da baa ye, tin fangi mani ti yula ke yi siiga baa niyendo n da ti sua ke li pendi.
- 2 Kelima bi den waani ti U Tienu maama nani bani yeni. Ama ban den gbadi yaa maama yeni naa den todi ba liba, kelima baa den ga ma leni dandanli.
- 3 Tinba yaaba n daani yaa po, ti kua laa fuodima nni, wan yedi yaama yaa po: “N poli n pabienli nni ki yedi: «Bi kan kua N fuodima nni hali abada.»” O den yedi yeni baa ke o tuona kuli den soani ki gbeni hali nanduna tagima yogunu.
- 4 Kaanuba o maadi li daleleeli daali maama ki yedi: “U Tienu den fuodi leni o tuona kuli li daleleeli daali.”
- 5 Lanwani ki go yedi: “Bi kan kua n fuodima nni hali abada.”
- 6 Yaaba n den kpa gbadi U Tienu maama yeni ki den kua mi niinni kelima bi dandanluoma po. Ama u sanu da ye nitianba po ban kua laa fuodima nni.
- 7 Lani yaa po U Tienu go bili datoali, ki yi li: “Dinla.” Li waagi ke o den ti maadi li maama Dafidi ñoabu nni, nani lan kpa yedi maama: “Dinla, yi yaa gbadi o nialu, Yin da juagi mani yi pala.”
- 8 Li yaa tie ke Josue den puni ba mi fuodima, U Tienu kan go den yuandi ki maadi datoali maama.
- 9 Lanwani U Tienu fuodima daali yaa fuodima baa bili U Tienu niba po.
- 10 Kelima yua n kua U Tienu yaa fuodima nni, fuodi leni o tuona nani U Tienu n den fuodi leni o ya maama.

- 11** Lanwani tin moandi mani hali bonɲanla ki kua laa fuodima nni, ke ti siiga niloba kuli n da pia mi yiema ki gbali mi kuama nani bani yeni.
- 12** Kelima U Tienu maama fo ki tuuni leni u paalu. Mi mani ki cie jugisieñoaliedi, ki muu ki paadi o naano leni li yantiali, ki go paadi a tuga leni o londo. Mi bigidi o nilo yanmaalima leni o yanjaga.
- 13** Tagimaba kuli ki wuo U Tienu nuni po, likuli ye mubima ki doagidi cain o nuni po, tin baa togidi wani yua ti tuona kuli.
- 14** Lanwani, kelima ti pia yaa kopadicianba bado, yua n den kua tanpoli po, lani n tie Jesu U Tienu Bijua. Lani yaa po tin yaa se bonɲanla tin tiendi siedi yaa dandanli po nni.
- 15** Kelima tii pia yaa kopadicianba bado n kan fidi ki gbadi tipo mi niñima ti tadingu nni. Bi den tulini o li bonla kuli nni nani tinba, ama waa den tieni tuonbiadi.
- 16** Lanwani tin yaa nagidi leni li papaali U Tienu bali kalikaanu, li ɲanbili n ye naankani. Lankani ti baa baa mi niñingbadima leni li ɲanbili leni mi todima lan bua yaa yogunu.

Ebilunba 5

- 1** Kopadicianba bado kuli tie ban gandi yua bi niba siiga, ki dini o ke o tuuni U Tienu tuonli bi niba po, ki padi U Tienu po yaa pada n tie bu paabu leni ya n tie ti tuonbiadi po.
- 2** O fidi ki juuni leni bi yanboandanba leni bi niyaadikaaba, kelima wani oba yen pia ku tadingu yogunu kuli.
- 3** Li tie o tadingu yeni yaa po ke li tie tiladi wan yaa padi a pada wani oba tuonbiadi po nani wan padi bi niba kuli po maama.
- 4** Oba kuli kan ga o yuli po laa jigidi, kali U Tienu n yini yua nani wan den yini Alono maama.
- 5** Yeni, Kilisiti moko ki den ga o yuli po kpiagidi leni wan tua bi kopadicianba bado yeni. Ama li tie yua n den yedi o: “A tie n Bijua, Mini n mali a dinla.”
- 6** O go yedi kaanto: “A tie kopadiciamo hali yaa yogunu kuli, Nani Melikisedeki yeni.”
- 7** Wani, wan den tie nisaalo ki ye o gbanandi nni yaa yogunu, o den miadi U Tienu leni i tantani leni ti ninsiidi, wani yua n baa fidi ki faabi o leni mi kuuma. U Tienu den gbadi o miabu kelima o den fangi wani U Tienu.
- 8** Baa ke o tie Bijua, o den bandi mi tuoma U Tienu po kelima wan laa yaa fala yaa po.

⁹ Wan den teni ke o ɲani ki dagidi cain yeni, o den tua yua n cuani yaa tindima n kaa pia gbenma yaaba n tuo ki ɲua o kuli po.

¹⁰ U Tienu dini wani ke o tie bi kopadicianba bado nani Melikisedeki yeni.

¹¹ Ti pia mi maama boncianla ki bua ki maadi laa bonla po, li bundima pa kelima yi tie yaaba n kaa gaani maama tontoni.

¹² Moala li bi pundi ke yinba n yaa tie bangikaaba, ama yi go baa bua ban yaa bangi yi mi bangicilikaama U Tienu maama bangima siiga. Kelima yi tua nani yaaba n da baa ɲu mi naaɲanma bebe, ki kan fidi ki ga yaa jiema n juagi.

¹³ Yua n da ɲu mi naaɲanma bebe daa bandi ki gagidi yaala n tiegi leni yaala n ki tiegi, kelima o da tie canpandiga.

¹⁴ Ama yaa jiema n juagi tie yaaba n kpedi ki dagidi yaa po, bani yaaba n pia yaa yantiali n maani ki bigidi ki gagidi yaala n ɲani leni yaala n bia.

Ebilunba 6

¹ Lanwani tin cedi Kilisiti maama bangicilikaama, ki suagi ki pundi yaa bangima n tie yaaba n kpedi ki dagidi yaa po. Tin da go pu yaa tanpuupanli n tie: Ki lebidi ki ɲa yaa tuona n baa cuani mi kuuma leni li dandanli U Tienu po

² leni mi batisima bangima, leni i nii maanma, leni bi tinkpiba fiima leni yaa buudi n baa yuandi ki cua.

³ Lani n tie tin baa suagi ki tieni yaala U Tienu yaa tuo.

⁴ Yaaba n den baa ke U Tienu yendi ba yenma, ke bi leni yaa paabu n ɲani tanpoli po, ki taani leni yaaba n baa o U Tienu Fuoma Yua,

⁵ ki leni ki bandi U Tienu maama n mani maama, ki go bandi yaa yogunu n kpendi yaa paalu,

⁶ bani yaa yaadi, li kan tuo yanlebidima n yaa go ye bipo. Kelima bani biba go joani U Tienu Bijua li dapoanpoanli po, ki go fiagi o a sala nni.

⁷ Yaa tinga n baadi ke ki taaga mi boncianla yaa pudi yaala n pia mi fuoma yaaba n ko ga po, laa tinga baadi U Tienu seli.

⁸ Ama ki yaa pudi i konkoni leni muadimalikoni, kaa pia fuoma. Bi kan waaginni ke bi soli ga, ki go juodi ke bi juu ga.

⁹ Ama n buakaaba, baa ke ti maadi yeni, ti bani cain ke yi se u sanɲamu nni yaala n tie mi tindima yaa po.

¹⁰ U Tienu tiegi. O kan sundi yin den tieni yaala ki doagidi yi buama opo leni yin den todi bi nigagidiɲanba ki go baa todi ba maama.

¹¹ Ti bua hali bonɲanla ke yi siiga yua kuli n go yaa pia li yankuali yeni hali mi juodima yogunu, ke yin baa yin sugini yaala kuli cain.

- 12 Tii bua yin yaa tie kpadijedanba, ama yin yaa togidi yaaba n baadi U Tienu n niani yaala kelima li dandanli leni li juunli yaa po.
- 13 U Tienu n den niani Abalahama u ñoanianu yaa yogunu, o den poli ke o baa kuani u. Oba n ki ye ki cie o yeni, o den taa wani oba yaa yeli ki poli
- 14 ki yedi: "Moamoani n baa seligi a ki yaa pugidi a puoliñuani."
- 15 Abalahama n den juuni ki gu, o den baa U Tienu n niani o yaala.
- 16 Bi nisaaliba yaa poli li poli, bi yen taa yua n cie ba yaa yeli ki poli. Li poli mo tie yaali n tie nani i kpaaligi yeni ki teni mi niama kuli n gbeni.
- 17 U Tienu moko n den bua lan doagidi cain yaaba n baa baa wan niani ba yaa ñoanianu yaa po ke o yanjagili kan lebidi, o den niani u ñoanianu ki pugini li poli.
- 18 U Tienu den bili laa bonliedila, yaala n kan lebidi, wan kan pua faama yaala yaa po, ki bua ki yaa paagidi ti pala boncianla, tinba yaaba n sani ki baa opo ki cuo wan bili tipo yaa suginma ki muubi.
- 19 Laa suginma tie tipo nani ku ñinbiagu kubikpiagili yaali n siendi gu bonñanla. Mi se ki go pa bonñanla ki piani bu kpalidoaginkaabu ki pendi ki kua liiga po u kaangagidiñanmoanu nni,
- 20 Jesu n den ga ti liiga ki kua naankani tinba yaa po, o tua yaa kopadicianba bado n tie nani Melikisedeki yeni ki baa ye hali yaa yogunu kuli.

Ebilunba 7

- 1 *Melikisedeki yeni den tie Salema dogu bado ki go tie Tanpojoma Tienu yaa kopadiciamo. Abalahama n den paadi bi badiba ki lebidi ki kuni yaa yogunu, Melikisedeki den ñani ki tuogi o ki gaali o.
- 2 Abalahama n den baa yaa fagidi kuli, o den ñani li dim, ki puni Melikisedeki. A yaa soagini o yeli, Melikisedeki yeni tie mi "teginma bado", ki go tie Salema bado, lani n bundi "mi yanduanma bado."
- 3 Waa pia baa, waa pia naa, waa pia o yaajanba togida, waa pia o miali cilima leni o miali juodima. O tie nani U Tienu Bijua ki baa tie kopadiciamo yaa yogunu kuli.
- 4 Yin kpaagi mani wani Melikisedeki n kpiagi maama. Baa ti yaajakpialo Abalahama den puni o fagidi kuli yaa dim.
- 5 U Tienu balimaama bili ke Lefi buolu yaaba siiga yaaba n tuuni li kopadician-tuonli n yaa gaani dim Isalele yaaba kuli kani, bani bi kpiiba yeni, baa ke bikuli tie Abalahama puoliñuani.
- 6 Wani Melikisedeki yeli ki diani Lefi buolu yaajanba yela nni. Ama o den ga dim Abalahama kani, ki gaali o, wani, yua n den baa U Tienu ñoanianu.

- 7 Laa pia tama ke yua n gaali nitoa pia ti kpiagidi ki cie wan gaali yua.
- 8 Lefi buolu kopadicianba maama, yaaba n gaani dim yeni tie nisaaliba ki baa kpe. Ama Melikisedeki yaa po, li kadi ki yedi ke o ye ki fo.
- 9 Lanwani, Lefi, yua n den gaani dim yeni, o moko den ñani dim kelima Abalahama den ñani.
- 10 Kelima Lefi da den ye o yaaja Abalahama tugu nni Melikisedeki n den ñani ki tuogi o yaa yogunu.
- 11 Lefi buolu kopadicianba tuonli den tie U Tienu n den teni Isalele buolu yaaba yaa balimaama yaa tanpuuli. Lanwani, li yaa tie ke Lefi buolu kopadician-tuonli yeni den ñani ki dagidi cain, be yaa po ke li tie tiladi ke kopadiciantoo n cua nani Melikisedeki yeni, kaa tie Alono buolu?
- 12 Yaaba n tuuni bi kopadicianba tuonli buolu n lebidi yeni, li tie tiladi ke li balimaama mo n lebidi.
- 13 Moamoani, mi maama na n maadi yua yaa po tie buoto yua, yaa buolu siiga ke baa niyendo ki den tuuni li padibinbinli tuonli.
- 14 Nilo kuli bani cain ke ti Diedo tie Juda buolu yua, ama Musa n den maadi Juda buolu po, waa den maadi bi kopadicianba maama.
- 15 Kopadiciantoo n den cua ki tie nani Melikisedeki yeni doagidi tin maadi yaa maama na ki cie.
- 16 Waa den tua kopadiciamo kelima wan mali ki tie yaa nibuolu yua po ka. Ama o den tua yeni kelima o pia yaa miali n kan bodi yaa paalu.
- 17 Li tieni opo yaa sieda n tie na: “A tie kopadiciamo hali yaa yogunu kuli, Nani Melikisedeki yeni.”
- 18 Lani yaa po mi mabilikakpiama den bodi, kelima mi tadigi kaa pia todima.
- 19 Li balimaama yeni ki den fidi ki ñanbi liba kuli ke li dagidi cain. Ama U Tienu den yuandi ki cuani tipo yaa suginma n ñani ki cie, tin baa nagidi U Tienu kelima yaama yaa po.
- 20 Laa bonla den tieni leni li poli. Yaaba n den tua bi kopadicianba naa tua leni poli.
- 21 Ama Jesu n den tua o kopadiciamo, U Tienu den poli ki yedi o: “O Diedo n poli Ki kan lebidi o yanjagili, ki yedi: «A baa tie kopadiciamo Hali yaa yogunu kuli.»”
- 22 Lani yaa po, Jesu tie sieda yaa ñantaado n ñani ki cie yaa po.
- 23 Bontoala go ye, bi kopadicianba den yaba kelima mi kuuma den teni ke baa fidi ki ye yaa yogunu kuli.

²⁴ Ama Jesu n ye ki fo hali yaa yogunu kuli yeni, teni ke o tuuni yaa kopadician-tuonli n ye yaa yogunu kuli po.

²⁵ Li tie lani yaa po, ke o baa fidi ki faabi yaaba n nagidi U Tienu kelima o yaa todima po yaa yogunu kuli, kelima o ye ki fo yogunu kuli ki miadi U Tienu bipo.

²⁶ Wani n tie yaa kopadicianba bado buolu n dagidi tipo. Kelima o gagidi ki nani cain, waa pia tagiliba kuli, tuonbiadiba kuli mo ki ye o niinni. O paadi leni ti tuonbiadi danba, U Tienu den duoni o ke o pendi tanpoli kuli.

²⁷ Waa taa leni yaa kopadicianba badiba n sieni, kelima li den tie bipo tiladi daali kuli ban yen kpa padi a pada bani biba yaa tuonbiaceli po, ki nan yuandi ki padi bi niba kuli yaa tuonbiadi po. O den tieni lani yenma ke li dagidi i yogini kuli po, wan den puni o yuli yeni.

²⁸ Li balimaama den dini bi nisaaliba yaaba n tadi ke bi tua bi kopadicianba. Ama li poli yaa maama yaama den yuandi ki cua li balimaama puoli po yeni teni ke Bijua, wani yua n dagidi ki nani cain hali yaa yogunu kuli, n yaa tie bi kopadicianba bado.

Ebilunba 8

¹ Yaala n tugi li yuli tin maadi yaa maama kuli siiga n tie na: ti pia yaa kopadicianba bado n ka tanpoli, U Tienu yua n pia ti kpiagidi jienu po.

² Lankane ke o tuuni u kaangagidijamu nni, lani n tie o Diedo wani oba n tii yaa gbandiemoanli, ke nisaalo ka tii li.

³ Bi yen dini bi kopadicianba bado kuli ke wan yaa kpendinni U Tienu kani bu paabu leni a pada. Lanwani li tie tiladi ke ti yaa kopadicianba bado yeni moko n yaa pia wan baa pa U Tienu yaala.

⁴ O yaa bi ye nanduna nni o kan bi yaa tie baa kopadiciamo moko. Kelima yaa kopadicianba n kpendinni bu paabu nani li balimaama n bili maama da ye.

⁵ Bani n tuuni i jaandi taanma tuonli yaali yeni tie tanpoli bonmoanla nannanli leni li jinjingu. U Tienu den tuodi ki waani Musa yeni, wan den baa tii li gbandieli yaa yogunu, ki yedi o: “Dan fangi a yuli ki tieni likukuli lan yaa tie nani min waani a yaa nannanli li juali po yeni.”

⁶ Ama moala Kilisiti pia yaa tuonli n nani ki cie yeni, kelima o tie yaa nantaado n nani ki cie yaa candanbaalo. Laa nantaado se yaa ñoaniani n nani ki cie po.

⁷ O nantaadikpialo yaa den nani cain kaa pia poadi, li kan den yaa tie tiladi ki lingi o bonyuamo.

⁸ Ama li tie nani ke o Diedo jaligi o niba ki yedi: “Diidi, u yogunu kpendi Ke n baa kuani yaa nantaado n paani Leni Isalele leni Juda buoli yaaba siiga O Diedo n yedi yeni.

⁹ O kan yaa tie nani min den kuani Yaa nantaado leni bi yaajanba, Min den cuo bi nii ki dadi Ki nani ba Ejipti diema nni yaa daali. Kelima baa den tuo ki kubi n nantaado. Lanwani mini mo ki go den yagi n yama bipo. O Diedo n yedi yeni.”

¹⁰ O Diedo go yedi: “Laa dana yaa pendi, Diidi min baa kuani leni Isalele buolu yaaba yaa nantaado: N baa kuani n balimaama bi yantiana nni Ki diani ma bi pala nni. N baa tie bi Tienu, Bani mo baa tie n niba.

¹¹ Bi siiga oba kuli Kan go bangi o yieninlielo, Yaa ka o kpiilo ki yedi o: Bandi o Diedo. Kelima ki cili yaa biga n wa ki cie, Ki yaa caa hali yua n kpeli ki cie, Bikuli baa bandi nni.

¹² Kelima n baa tieni bipo sugili Bi tudima kuli po, Ki kan go tiadi bi tuonbiadi po.”

¹³ Wan yedi o nantaadipaano yeni, o teni ke o nantaadikpialo kpeligi. To, yaala n kpeligi ki podi mo bua ki pendi.

Ebilunba 9

¹ O nantaadikpialo moko den pia o noabona ya n tuugi leni i jaaandi leni u kaangagidiŋamu yu n den ye nanduna nni.

² Lane, bi den tii li gbandieli. Li kaankpialu ban yi yu u kaangagidiŋamu niinni u fidisantuankaanu, tabili leni dupen bilika.

³ Bu kpaldoaginkaliebu liiga ban yi yaa kaanu u kaangagidiŋanmoanu den ye.

⁴ Lienni den pia wula padibinbinli ban den juugi a dugibila naani, ki go pia ku nantaadikpaku ban tabini yaagu wula ku kaani kuli. Ku nantaadikpaku niinni wula tiagu yaagu n pia mana den ye, leni Alono gbiamu yu n den bundi, leni o nantaado tanpabimu.

⁵ Selubanba nannana, ya n doagidi ke U Tienu ye likani leni o kpiagidi, den se ku nantaadikpaku tanpoli ke bi fiabi tiani ki yiini ku nantaadikpaku bonbiili po, ban yi yaali li candanbaali kaanu. Ti kan maadi laa bonla bonbidibidi maama kuli moala po.

⁶ Ban den njanbi laa bonla kuli yeni bi kopadicianba den maani ki kua li gbandieli kaankpialu niinni ki tuuni yaa tuona n tuugi leni i jaandi.

⁷ Bi kopadicianba bado bebe n den yen kua binli kuli yenma li gbandieli kaanlielu nni. O kan kua se o kubi mi soama yaama n baa padi wani oba po leni ku niligu n tieni yaa tagili kaa bani kuli po.

⁸ U Tienu Fuoma Yua den wangi yeni ke hali li gbandiekpiali n da ye yaa yogunu kuli, u sanu daa njanbi yaala n tie u kaangagidiŋanmoanu nni kuama po.

- ⁹ Laa bonla tie li nannanli u naa yogunu po, ki waani ti ke ban cuani yaa paabu leni yaa pada kuli kan fidi ki njanbi o nilo wan dagidi cain, ki teni o pali siedi n duani.
- ¹⁰ Laa ñoabona kuli den tuugi leni mi jiema leni li bonñokaala, leni mi waliñanbima buoli kuli, yaama n baa ye hali mi lebidima yogunu n baa cua.
- ¹¹ Ama Kilisiti den cua ki tie kopadicianba bado yaa bonñanla n baa cua po. O kua yaa gbandieli n yaba ki go njanbi ki cie niinni bi nisaaliba n ki den tii yaala, ki naa tie mi naa tagima nni yaala mo.
- ¹² O den kua u kaangagidiñanmoanu nni yenma, ke li dagidi i yogini kuli po. Waa den kua leni a naabila leni a nuabuana yaa soama ka, ama leni wani oba yaa soaceli, ki baa tipo yaa daafaabima n baa ye hali yaa yogunu kuli.
- ¹³ Kelima li yaa tie ke a naatona leni a nuabuana soama leni o naasalo fantanpienma den mii yaaba n joagini po ki njanbi ba ki ñani bi gbanandi joagindi yeni,
- ¹⁴ lanwani laa pia kuli tama ke Kilisiti yaa soama, wani yua n den puni o yuli U Tienu nani yaa padili n ki pia joagindi kelima U Tienu Fuoma yaama n ye hali yaa yogunu kuli paalu yaa po, baa nuudi ki njanbi ti pala siedi leni yaa tuona n baa cuani mi kuuma ke tin yaa tuuni U Tienu yua n ye ki fo yaa po.
- ¹⁵ Li tie lani yaa po ke Kilisiti tie o nantaadipaano candanbaalo ke U Tienu n yini yaaba kuli baa baa wan den niani ba yaa nalimani, yi n baa ye hali yaa yogunu kuli. Lankuli baa tieni kelima Kilisiti kpe ke o kuuma faabi ba leni ban den tieni yaa tuonbiadi o nantaadikpialo n den die ba yaa yogunu.
- ¹⁶ O nilo yaa ña ñoabu bonlaba po, li tie tiladi ke lan doagidi ke laa nilo kpe.
- ¹⁷ Kelima laa ñoabu kan yaa pia fuoma, yua n ña bu n da fo yaa yogunu. Ama bu pia mi fuoma, yua n ña bu yaa kpe.
- ¹⁸ Lani yaa po baa U Tienu nantaadikpialo ki den bili kali ban kodi ti yandi ki wuli ti soama.
- ¹⁹ Musa n den waani Isalele yaaba U Tienu balimaama ñoabona kuli yaa yogunu, o den taa a naabila leni a nuabuana soama ki kali ma leni mi ñima, ki go taa ti pekobimoandi leni isope tiidi benu ki tu mi soama yeni, ki mii li tili lini liba po leni bi niba kuli po, ki yedi:
- ²⁰ “Line n tie o nantaado soama U Tienu n bili yipo yua.”
- ²¹ Musa go den tu laa soama ki mii li gbandieli leni lin pia yaa tiadi kuli i jaandi po.
- ²² Li balimaama nni li bua ki yaa tie ke li bonla kuli n yen njanbidi leni mi soama. Mi soama yaa wuli, tuonbiadi sugili ki ye.

- ²³ Li den tie tiladi ke tanpoli bonla nannana n ñanbi kelima laa pada po, ki go tie tiladi ke yaa pada n ñani ki cie n ñanbi tanpoli bonmoanla.
- ²⁴ Kelima Kilisiti ki den kua bi nisaaliba n tii yaa कांगगидиңаму yu n tie u bonmoanu nannanli niinni ka. O den kua tanpoli oba yaa niinni, ki baa ye U Tienu kani moala ki miadi o tipo.
- ²⁵ Waa den kua tanpoli po ki baa yen padi o yuli i yogini boncianla, nani bi kopadicianba bado kuli n yen kua u कांगгидиңанмоану nni ki kubi mi soapanma maama.
- ²⁶ Li yaa den tie yeni, Kilisiti den baa cili ñanduna tagima yogunu ki yaa laadi fala. Ama moala ñanduna juodima yogunu, o cua ki padi o yuli yenma u yogunu kuli po, ki bolini ti tuonbiadi.
- ²⁷ Nani lan bili nisaalo kuli po ke o baa kpe yenma maama, lan yaa pendi ti buudi n cua.
- ²⁸ Li tie yeni ke Kilisiti den padi o yuli ki kpe yenma, ki tugi bi nisaaliba boncianla tuonbiadi. O go baa cua mi liema ki doagidi o yuli ke li kan go yaa tie ti tuonbiadi ñanma po ka, ama yaaba n den gu o tindima po.

Ebilunba 10

- ¹ U Tienu balimaama den pia yaa bonñanla n baa ti cua yaa jinjingu laa tie laa bonñanla n tie maama cain. Li tie lani yaa po ke mi kan fidi ki ñanbi bi niba cain kelima ban padi yaa pada binli kuli ke a tie yenma kaa cedi, yaaba n nagidi U Tienu yeni.
- ² Lani yaaka, bi den baa cedi a pada, kelima yaaba n jaandi yeni den baa ñanbi cain yenma yogunu kuli po, ki kaa go faami bi tuonbiadi po.
- ³ Ama laa pada den tiadi ba bi tuonbiadi binli kuli,
- ⁴ kelima li kan tuo ke a naatona leni a ñuabuana soama n fidi ki ñani ti tuonbiadi.
- ⁵ Li tie lani yaa po ke Kilisiti n den kua ñanduna nni yaa yogunu, o den yedi: “Daa bua li padili leni bu paabu kuli, Ama a tagi npo ti gbanandi.
- ⁶ Daa den tuo ki ga a padijuukaana, Baa ti tuonbiadi sugili yaa pada.
- ⁷ Lane n den yedi: «U Tienu, n cua ki baa tieni a yanbuama. Li maadi n yaa maame li tigbabikaali nni.» ”
- ⁸ O kpa yedi: “Daa den bua pada, ñaa den tuo bu paabu, leni a padijuukaana leni ti tuonbiadi sugili yaa pada.” O den yedi yeni, baa ke laa pada den ñua li balimaama n bili maama.
- ⁹ Lanwani o den yuandi ki yedi: “N cua ki baa tieni a yanbuama.” Wan yedi yeni, o bolini a padikpiala buolu ki bili li padiyuanli buolu.

- 10 Kelima U Tienu yanbuama yeni po Kilisiti den puni o gbanandi ki tua li padili ki kpe tipo yenma ke li dagidi yogunu kuli po, ki gagidi ki njanbi ti.
- 11 Kopadiciamo kuli yen se o tuonli kaanu daali kuli, ki tuuni o tuonli ki go padi i yogini boncianla padibuoli yendu ya n kan fidi ki ñani ti tuonbiadi hali abada.
- 12 Ama wani, Kilisiti n den padi padiyenli bebe ti tuonbiadi po yaala n dagidi yogunu kuli po, o den kali U Tienu jienu po.
- 13 O gu moala ke o yibalinba n tua o taanmaakaanu.
- 14 Kelima o padiyenli yeni yaa po, o teni ke wan gagidi ki njanbi yaaba dagidi cain hali yaa yogunu kuli po.
- 15 U Tienu Fuoma Yua moko tieni tipo siedi ke li tie yeni. O kpa yedi:
- 16 “Yaa dana n tie na yaa pendi, N baa kuani leni ba yaa nantaado n tie na: N baa bili n balimaama bi pala nni Ki go diani ma bi yantiana nni.” O Diedo n yedi yeni.
- 17 Lane o pugini ki yedi: “N kan go tiadi bi tuonbiadi Leni bi biadima kuli po.”
- 18 To, ti tuonbiadi sugili n ye naankani, padili ki go ye ti tuonbiadi po.
- 19 Lanwani, n kpiiba, ti pia li papaali ki baa kua u kaangagidiŋanmoanu nni kelima Jesu soama po.
- 20 O pigidi tipo u sanpaanu yu n ye ki fo ki pendi bu kpalidoaginkaabu, lani n tie o gbanandi.
- 21 Wani n tie ban dini tipo yaa kopadicianba bado U Tienu diegu po.
- 22 Lankuli yaa po tin yaa nagidi U Tienu kani leni li payenli, leni li dandanmoanli, ki yaa pia yaa pala n njuudi ki ñani yaa pali siedi n bia leni yaa gbanandi n njuudi leni mi ñinŋanma.
- 23 Tin yaa se ke li pa ki tiendi siedi tin pia yaa suginma po ki da cedi, kelima yua n niani ti u ñoanianu tie dugika.
- 24 Tin yaa tiani mani tiyaba po ki tigini tiyaba ke tin yaa pia mi buama ki tiendi a tuonŋama.
- 25 Tin da ŋa mani ti taanma nani bi tianba n maani ki tiendi maama. Ama tin yaa paagidi mani tiyaba pala ki pugidi yin laa ke o Diedo daali nagidi yeni.
- 26 Ti yaa baa ki bandi i moamoani, ki yuandi ki tiendi ti tuonbiadi ti yama po, padili naa go ye ti tuonbiadi po,
- 27 kali ki yaa gu leni i jeje U Tienu bujiali daali leni yaa fantama n co ki baa bolini bi niyiekaaba.
- 28 Yua n den miidi Musa balimaama kuli, bi baa kpa o siedinba lie bi siedinba taa yaa ñoana nni, ke bi naa den gbadi opo niñima.

- 29 Lanwani, yua n fali U Tienu Bijua, ki nua ke o nantaado yaa soama yaama den n njuudi ki njanbi o yeni tie fanma, ki go sugi li njanbili-paabu Fuoma, naani o yaa cuonu ka baa bia ki cie?
- 30 Ti bani yua n den yedi: “Mini n tie o pantuulo, mini n baa tuu i biadi panpaani,” wani n go yedi: “O Diedo U Tienu baa jia o niba ti buudi.”
- 31 Li tie yaa bonla n pia i jeje hali boncianla ki baa U Tienu yua n fo nuu nni.
- 32 Yin yaa tiani mani lan den tie yipo maama yaa dana n pendi, U Tienu n den kpa yendi yi yama yaa yogunu. Baa ke bi den waani yi fala boncianla yi den juuni ki moa li muacianli ki se ke li pa lienni.
- 33 Yogunuba bi yen fiagidi yi ki go wangi yi fala bi niba kuli nintuali, yogunuba yi den yen taani yenma leni ban den faligi yaaba.
- 34 Yi den gba a kpaada po mi niñima, ki go tuo ki mangi yi pala bi niba n den fie yi bonpiakaala yaa yogunu, kelima yi bani ke yi pia yaa njalimani n cie, yi n baa ye hali yaa yogunu kuli.
- 35 Lanwani yin da nja mani yin pia yaa dugidi, yaadi n pia yaa panpaani n yaba.
- 36 Li pundi ke yin yaa pia li juunli ki se ke li pa, ke yin tieni U Tienu yanbuama ki dudi ki baa wan den niani ke o baa pa yi yaala.
- 37 Li diani: “Li go sieni u yogunu waamu bebe, Yogunjenjenga, Ke yua n baa ti cua Baa cua ke li kan waagi.
- 38 N niteginka baa ye ki fo Kelima o dandanli po. O yaa guani puoli N pali kan yaa mani leni o.”
- 39 Tinba wani, tii tie yaaba n guani puoli ki baa yuandi ki bodi siiga nni yaaba ka, ama ti tie yaaba n daani ti naani tindima po.

Ebilunba 11

- 1 Li dandanli tie ke o nilo bani cain ke o pia wan sugini ki baa yaala, ki go tie wan kaa nua yaala yaa doagidima.
- 2 Li tie kelima li dandanli yaa po ke U Tienu den tieni bi nikpiaba po o siedinamo.
- 3 Li tie kelima li dandanli yaa po ke ti bani ke U Tienu den tagi nhanduna leni o maama. Lanwani tin nua yaala nani tin ki nua yaala nni.
- 4 Li tie kelima li dandanli yaa po ke Abela den padi U Tienu po yaa padili n nani ki cie Kayina yaali. Li tie li dandanli yaa po ke U Tienu den yedi ke o tiegi ki den ga wan padi opo yaa padili. Laa dandanli yaa po ke o baa maadi, baa ke o kpe.

- ⁵ Li tie kelima li dandanli yaa po ke U Tienu den taa Enoka ɲanduna nni ke waa bandi mi kuuma. Baa go den laa o kelima U Tienu den taa o. Hali ke o daa den taa o, i Diani den tieni opo sieda ke o mangidi U Tienu pali.
- ⁶ Oba kuli kan fidi ki mangi U Tienu pali kali li dandanli yaa po, kelima li tie tiladi ke yua n pundi U Tienu kani kuli n daani ke o ye ki baa pa yaaba n lingi o kuli i panpaani.
- ⁷ Li tie kelima li dandanli yaa po ke Nowe den cengi U Tienu n den tuodi ki waani o ke yaala n baa tieni, baa ke bi daa den nua la. Li fangili yaa jeje den cuo o U Tienu po, ke o kpie ku ɲinbiaciangu ki baa ga o deni yaaba miana. Wan den tieni yeni, o den buni ki cuo ɲanduna, ki den baa li moamoansaali, yaali n baadi kelima li dandanli yaa po.
- ⁸ Li tie kelima li dandanli yaa po ke Abalahama den tuo ki tieni U Tienu n yedi o yaala wan den yini o yaa yogunu, ki fii ki gedi wan baa baa ki diedi yaa diema nni. O den fii ki caa kaa bani wan caa naankani.
- ⁹ Li tie kelima li dandanli yaa po ke o den kua ki kali nani o nilamo yeni U Tienu n den niani o yaa diema nni. O den ye a gbandiena nni leni Isaaka leni Jakobo, bani yaaba n den taani leni o ki baa U Tienu ɲoanianu yeni.
- ¹⁰ Abalahama den tieni yeni kelima o den gu ke o baa le yaa dogu n pia a tanpuupaala, U Tienu n tie yu yaa dianka leni u maalo.
- ¹¹ Li tie kelima li dandanli yaa po ke U Tienu den puni Sala u fidu ke o baa u buolu, baa ke o podi wani yua n den tie ɲoaliga, kelima o den nua ke yua n niani u ɲoanianu yeni tie dugika.
- ¹² Li tie lani yaa po ke jayendo kani, wani yua n den podi hali ki nagini mi kuuma, i puolinuani den ɲani boncianla, yaaba yaa coali n tie nani a ɲmabila kaa pia coadima, nani mi ɲincianma jaali tanbiima yeni.
- ¹³ Laa niba kuli den kpe ki kubi li dandanli. Bi daa den baa U Tienu n den niani ba yaala. Ama bi den tuodi ki laa la hali foagima, ki mangi bi pala lipo, ki tuo ke bi tie canba ki ye u yogunu waamu po ɲanduna nni.
- ¹⁴ Yaaba n maadi yeni doagidi cain ke bi lingi bi doceli.
- ¹⁵ Bi yama yaa den baali ban den ɲani yaa dogu nni, bi den baa fidi ki guani lipo.
- ¹⁶ Die moamoani bi den kuani bi yama ki bua ki pundi yaa dogu n ɲani ki cie, wuni tanpoli yu yeni. Lani yaa po laa pia U Tienu po fe ban yini o bi Tienu, kelima o ɲanbi bipo u dogu.
- ¹⁷ Li tie kelima li dandanli yaa po ke Abalahama den padi Isaaka, U Tienu n den biigi o yaa yogunu. Wani, yua n den baa u ɲoanianu, den tuo ki baa padi o bonjayenyenga,
- ¹⁸ baa ke U Tienu den yedi o: “A baa baa i puolinuani Isaaka yaa kani.”

- 19 O den kpaagi ki nua ke U Tienu pia u paalu ki baa fiini baa bi tinkpiba. Li tie lanu yaa po ke U Tienu go den guani o o bijua. Laa bonla tie nannanli buolu.
- 20 Li tie kelima li dandanli yaa po ke Isaaka den gaali Jakobo leni Esayu yaa yema n ye liiga po.
- 21 Li tie kelima li dandanli yaa po ke Jakobo n den baa kpe yaa yogunu, o den gaali Josefi bila biga kuli, ki ñi o gbiamu yuli po ki kpiagi U Tienu.
- 22 Li tie kelima li dandanli yaa po ke Josefi n den bua ki pundi o miali bianu, o den maadi Isalele buolu yaaba ñama Ejjipiti nni maama, ki go bili li ñoabonli ban baa tieni o tinkpikpaba maama.
- 23 Li tie kelima li dandanli yaa po ke Musa n den mali yaa yogunu, o danba den wuoni o hali ñmaali taa, kelima bi den laa ke o tie yaa biga n ñani, baa den jie o bado ñoabonli.
- 24 Li tie kelima li dandanli yaa po ke Musa n den fandi, o den yie ke ban da yini o Falono bisalo bijua.
- 25 O den sua ke bi yaa taani ki faligi o leni U Tienu niba cie wan mangi o pali leni ti tuonbiadi yemanma yaala n tie bonpendikaala.
- 26 O den kpaagi ki nua ke U Tienu n Gandi Yua fe tie opo bonmoanla ki cie Ejjipiti ñalimani kuli, kelima o den nua liiga po wan baa baa yaa panpaani.
- 27 Li tie kelima li dandanli yaa po ke o den fii ki ñani Ejjipiti nni, kaa jie o bado pabienli. O den juuni ki se ke li pa, kelima o nua oba kuli n ki nua yua.
- 28 Li tie kelima li dandanli yaa po ke o den teni ke Isalele yaaba cili mi Pendima jaanma, ki go mii mi soama a buliñoana po ke mi kuuma maleki n da sii Isalele yaaba bonjakpiala.
- 29 Li tie kelima li dandanli yaa po ke Isalele yaaba den duodi mi Ñincianmoanma nani ki tinkuonga yeni. Ama Ejjipiti yaaba n den moandi ki baa tieni yeni, mi den milini ba.
- 30 Li tie kelima li dandanli yaa po ke Isalele yaaba den cuoni ki lindi Jeliko dogu bilinciami hali dana lele, ke i bilinciami yeni baa.
- 31 Li tie kelima li dandanli yaa po ke li poconconli Lahaba ki den taani ki bodi leni U Tienu yiekaaba, kelima o den ga Isalele yaaba dodiidiba cangu ki todi ba.
- 32 N go baa yedi be ki pugini? Mii pia yaa yogunu n baa dagidi min togidi Jedeyono maama, leni Balaka leni Samisona leni Jefite, leni Dafidi leni Samueli, leni bi sawalipuaba yaa maama kuli.
- 33 Bi dandanli po den teni ke bi paadi mi diema boncianla, ki tiendi yaala n tiegi, ki go baadi U Tienu n den niani ba yaala. Bi den luoni i yangbanli ñoana,

³⁴ ki go gbindi yaa fantama n co jama, ki sani ki faabi bi yula mu jugisiemu ñoana nni, ki paadi i yiani, ki tua jakoanda bu toabu nni, ki deli bi nilanba toagola.

³⁵ Li dandanli po den teni ke bi potianba baa ke bi kpiiba yaaba n kpe goa ki fii bi tinkpiba siiga. Bi den waani bi nitianba mo fala ke baa tuo ki ga mi faabima kelima bi den bua ki baa yaa tinkpifiima n ñani ki cie.

³⁶ Bi den ñuadi bine ki pua ba i baliji, ki go kpaabi bi tianba ti kpaadi ki kuani ba li kpaadidieli nni.

³⁷ Bi den lugidi bine a tana, ki go waani bi tianba falaciamo, ki go jia bi tianba leni ti sasaadi ki jendi ba, ki go ku bi tianba leni mu jugisiemu. Bi nitianba mo den tie luoda ki goagoadi ki yie ti pegbandi leni ti ñuagbandi, ke bi niba bia bipo ki wangi ba fala.

³⁸ Danduna ki den pundi ki yaa pia laa nimoanba o niinni. Bi den goagoadi mi fanpienma nni leni a juana nni, ki ye ti tanloni nni leni i fali nni kuli.

³⁹ Baa ke bani kuli den baa ke U Tienu tieni bipo o siedinamo kelima bi dandanli yaa po, baa den baa wan den niani ba yaala,

⁴⁰ kelima U Tienu den jagi tipo yaala n ñani ki cie, kaa bua ban ñanbi ki dagidi cain ke tii ye lienni.

Ebilunba 12

¹ To, kelima yaa siedinba n yaba boncianla lindi ti nani ku tawaligu yeni, tin tugidi mani yaa tugili n yie tipo kuli leni yaa tuonbiadi n yaba ki lindi ti, ki yaa tiini leni li juunli yaa nuama n bili tipo.

² Tin yaa tiini ki nua Jesu yua n tie li dandanli cilika leni li ñanbika. Kelima yaa pamanli n den bili opo yaa po, o den tuo li dapoanpoanli yaa kuuma, ki fali yaa fe n ye lienni, ki kali U Tienu bali kalikaanu jienu po.

³ Yin kpaagikpaagi opo mani, wani yua n den juuni leni ti tuonbiadi danba n den yie opo maama kuli, ke lan todi yi yin da coagi ki luo li papaali ki cedi.

⁴ Yin koani yaa koanli leni ti tuonbiadi yeni, yi daa koani hali ke bi wuli yi soama.

⁵ Yi sundi U Tienu n tundi yi yaa tundi nani bibaa n baa tundi o bila maama ki yedi: “N bijua, ñan da fali o Diedo N tundi a yaa tundifala, Ki da luo li papaali Wan fu leni a yaa yogunu.

⁶ Kelima o Diedo tundi Wan bua yua leni fala, Ki pua wan nua yua Ke o tie o biga kuli.”

⁷ Yin juuni mani leni laa fala. U Tienu tiendi yi yeni kelima o nua yi ke yi tie o bijaba. Ki laa bonjaga n ye ke o baa kan tundi o tundifala?

- 8 Ama yi yaa baa a bila kuli n baadi yaa tundifala, yi tie kpiaba, yii tie bimoana.
- 9 Ti baanba yaaba n tie nisaaliba den tundi ti tundifala ke ti fangi ba. Lanwani li pundi tin miini ti yula ti Baa yua n ye tanpoli kani, ke tin yaa pia li miali.
- 10 Ti baanba den yen tundi ti tundifala u yogunu waamu bebe nani ban sua ke li dagidi maama, ama U Tienu tundi ti tundifala ti njamu po ke tin taani leni o o gagidiŋanma nni.
- 11 Li tie moamoani ke tundifala kuli yen cili ki yaa tie pabiidili bonla kaa tie pamanli. Ama li yen yuandi ki cuani lan bangi yaaba yaa po mi teginma leni mi yanduanma.
- 12 Lanwani yin paagi mani yi nii yi n yoaligi, leni yi duna ya n tadigi.
- 13 Yi taana n yaa nua yaa sani n cuubi ke yua n diani taali n da kpigidi, ama lin paagi.
- 14 Yin lingi mani mi yanduanma leni bi niba kuli, ki go lingi mi gagidiŋanma, kelima yua n naa pia mani kan le o Diedo.
- 15 Yin fangi mani yi yula ke oba n da muni o yuli U Tienu njanbili. Yin go fangi mani yi yula ke yaa jiinu n bia ki to kuli n da toa a benkpela, ki cuani ti yanyagidi ki yaa joagindi bi niba boncianla.
- 16 Yin go fangi mani yi yula ke oba n da tie conconma daano, leni yua n fali yaala n gagidi nani Esayu yeni, yua n den kuadi o nikpedi kelima jeyenma po.
- 17 Yi bani ke lan pendi, wan den bua o baa n gaali o, waa den baa. Baa ke o den lingi leni ti ninsiidi, waa den fidi ke o baa lebidi jagili.
- 18 Yii nagini ban den baa fidi ki sii yaa juali, yaali n co mi fantama. Yii nagini ku gbangbadibiadigu leni li biigicianli leni ku faaciangu
- 19 leni kakaci piebima leni u nialu fuugu n den ye naankani. Yaaba n den gbadi laa nialu den mia ke wun da go maadi ba baa mayenma ki pugini,
- 20 kelima baa den fidi yaa ñoabonli n tie na: “Baa yanga yaa sii li juali ban lugidi o a tana.”
- 21 Ban den laa yaala yeni kuli den pia i jeje hali ke Musa yedi: “N jie ti jawaandi hali ki digibi.”
- 22 Ama yi cua Siyono juali, lani n tie U Tienu yua n ye ki fo yaa dogu, yaa Jelusalema n ye tanpoli kani, malekinba yaaba n yaba ki pundi a tuda tuda bam yaa kani.
- 23 Yi cua yaaba n tie U Tienu bikpiala, ban diani yaaba yaa yela tanpoli po nitaanli kani, yi cua U Tienu kani, bi niba kuli bujjalo kani. Yi cua bi nitegingkaaba naani n ye naankani, bani U Tienu n njanbi yaaba ke bi dagidi cain kani.

- 24 Yi cua Jesu kani, wani yua n tie o njantaadipaano yaa candanbaalo, leni o soama kani yaama n mii ki maadi yaa maama n njani ki cie Abela yaa soama n den maadi yaala.
- 25 Fangi mani yi yula ki da yie ke yi kan cengi yua n maadi leni yi moala. Kelima yaaba n den yie kaa cengi yua n soagindi ba U Tienu maama njanduna nni naa den fidi ki sani ki cia. Lanwani ti yaa yie kaa cengi yua n ye tanpoli po, laa pia tama ke ti kan fidi ki sani ki cia.
- 26 Laa yogunu o nialu den teni ki tinga digibi, ama moala o niani ti yaa ñoanianu n tie na: “Yenma goga, n baa teni ki tinga n digibi. Li kan yaa tie ki tinga bebe ka. N baa teni tanpoli moko n digibi.”
- 27 Lan yedi: “Yenma goga,” yeni waani ti ke yaala n tagi ki baa fidi ki digibi kuli, baa pendi, ke yaala n kan digibi mo n suagi ki yaa ye.
- 28 Lanwani, kelima ti baa baa yaa diema n kan digibi, tin yaa ye leni i tuondi, ki kpiagidi U Tienu ki njua o leni li fangili leni i jeje ke li mani opo,
- 29 kelima ti Tienu tie yaa fantama n bolindi.

Ebilunba 13

- 1 Suagi mani ki yaa pia mi buama yi kpiiba po.
- 2 Yin da sundi mani ki yaa gaani bi canba cangu. Kelima bi tianba den tieni yeni ki ga malekinba cangu kaa bani.
- 3 Yin yaa tiani mani a kpaada po nani yi moko taa leni ba ki tie kpaada yeni. Yin go yaa tiani ban faligi yaaba po, ki bani ke yi moko ye ti gbanandi nni ki tie ban baa fidi ki faligi yaaba.
- 4 Bi niba kuli n yaa jigindi li potaali, ki da tuo li potaali yaa duanu n tabi leni ti joagindi. Kelima, U Tienu baa jia ti buudi leni mi conconma buoli danba kuli.
- 5 Yin da pa mani yi yula i ligi buama po. Ama yin yaa mangidi yi pala leni yin pia yaala moala kelima U Tienu yedi: “N kan njana njana, N kan lu njana hali abada.”
- 6 Lanwani ti pia li papaali ki yedi: “O Diedo n tie n todika, n kan jie pu. O nisaalo baa fidi ki tieni nni be?”
- 7 Yin yaa tiani mani yi gobidikaaba po, bani yaaba n den waani yi U Tienu maama. Yin kpaagi mani bi yema leni bi juodima ki yaa togidi bi dandanli.
- 8 Jesu Kilisiti tie yenma wonli leni dinla leni yaa yogunu kuli.
- 9 Yin da tuo bangitoama yaama n tie bangicanma n cuo yi yama kelima li njani ke li njanbili n yaa paagidi o nilo pali, ke lan da tie yaa mabilikaama n maadi mi jiema po ka. Yaaba n njua laa mabilikaama buolu naa baadi todimaba lipo.
- 10 Tin pia yaa padibinbinli, yaaba n tuuni likani, naa pia sanu ki njani li jiema ki je.

- 11 Bi kopadicianba bado yaa padi yaa yandi ti tuonbiadi po, o yen taa ti soama ki kuani u kaangagidiŋanmoanu nni. Ama bi yen ñani ban kodi yaa yandi li nagili niinpo, ki sia ti tin buodi.
- 12 Li tie lani yaa po ke Jesu moko den laa fala ki kpe u dogu niinpo, ki baa gagidi ki ŋanbi bi niba leni o soaceli.
- 13 Lanwani tin ña mani ki gedi o kani li nagili niinpo, ki taani leni o o fe nni.
- 14 Kelima nekanba ŋanduna nni tii pia yaa dogu n baa ye yaa yogunu kuli, ama ti lingi yu n baa ti cua.
- 15 Lanwani kelima Jesu po, tin yaa padi mani U Tienu po yaa padili n tie ti pagidi yaa yogunu kuli, lan tie ti ñoana n yaa pagi o yeli.
- 16 Yin da sundi ki yaa tiendi mi ŋanma leni ti bulicindi, kelima lani n tie yaa pada buolu n mangidi U Tienu pali.
- 17 Yin yaa tuodi ki ŋua mani yaaba n gobidi yi, ki yaa fangi ba kelima bi gu yi naani, ki bani ke bi baa togidi U Tienu yi maama. Yaa tiendi mani yeni ke ban fidi ki yaa togidi ma leni li pamanli ki naa yenbidi, kelima li kan yaa pia yipo fuomaba.
- 18 Yaa jaandi mani tipo. Kelima ti bani cain ke ti pala siedi ŋani ki go bua ti tagi n yaa tiegi li bonla kuli nni.
- 19 Min miadi yaala hali boncianla tie ke yin yaa tiendi yeni ke U Tienu n pa nni u sanu min goa ki cua yikani tontoni.
- 20 Mi yanduanma Tienu yua n den fiini ti Diedo Jesu bi tinkpiba siiga, wani yua n tie i pe yankpaaciamo, kelima o soama yaama n kuani yaa ŋantaado n baa ye hali yaa yogunu kuli po,
- 21 wani n teni yin fidi ki yaa tiendi yaala n ŋani kuli, ki yaa go tiendi o yanbuama kuli. Wan go teni Jesu Kilisiti n yaa tuuni ti niinni yaala n mani opo kuli. Wani Kilisiti n yaa baadi ti kpiagidi hali yaa yogunu kuli. Amina.
- 22 N kpiiba, n mia yi ke yin juuni ki ga i naa tundi, kelima min diani yipo yaa maama ki fuu.
- 23 N bua yin bandi ke bi faabi ti kpiilo Timote. O yaa cua n kani tonma, ti baa yegi ki cua ki le yi.
- 24 Yin fuondi mani yi gobidikaaba kuli leni bi nigagidiŋanba kuli. Yaaba n ye Itali diema fuondi yi.
- 25 U Tienu ŋanbili n yaa ye leni yikuli.

Jaka

Jaka 1

- 1 Mini Jaka, U Tienu leni o Diedo Jesu Kilisiti naacemo, n diani yinba i piiga n buoliedi yi n yayadi ki ye n̄anduna nni kuli po. N fuondi yi bonn̄anla.
- 2 N kpiiba, yin yaa nua mani ke yaa biigima buoli kuli n cua yikani tie pamanli bonla.
- 3 Kelima yi bani ke yi dandanli biigima baa cuani li juunli.
- 4 Ama li tie tiladi ke li juunli n yaa tuuni li tuonli ki dudi cain, ke yin tua yaaba n n̄ani ki dagidi cain ki da luo liba kuli.
- 5 Yi siiga niloba yaa luo mi yanfuoma, wan mia U Tienu yua n puuni bi niba kuli leni ti bulicindi kaa fu leni ba, o baa pa o ma.
- 6 Ama wan mia leni li dandanli, ki da bangi o yaa baa baa bi o yaa kan baa. Kelima yua n maliti ke daalinba o kan baa tie nani mi n̄incianma n̄inguona, u faalu n lengidi ki pengi ya yeni.
- 7 Yaa nilo n tie yeni kuli n da tama ke o baa baa liba kuli o Diedo kani.
- 8 Kelima o tie yama lie daano, waa se kaanyendu o bontienkaala kuli nni.
- 9 Ti kpiiba siiga yua n tie luodo n yaa mangidi o pali boncianla leni U Tienu n jigini o maama.
- 10 Yua n tie piado mo n yaa mangidi o pali leni U Tienu n jiini o maama, kelima o baa pendi nani ti muadi puuma yeni.
- 11 U yienu pudi ke u wulitonma teni ke ti muadi kuodi ke ti puuma mo suodi, tin pia yaa jawaama mo bodi. O piado moko baa mali ki suodi yene o n̄antaadi siiga.
- 12 Li pamanli ye leni yua n fidi ki juuni mi biigima nni. Kelima bi yaa biigi o ki pagi o yaa yogunu, o baa baa li miali badifogiliga, o Diedo n niani ke o baa pa yaaba n bua o kuli yaaga.
- 13 Ban tulini o nilo yaa yogunu, wan da yedi: “U Tienu n tulini nni.” Kelima bi kan tulini U Tienu wan tieni yaala n bia, wani oba mo kan tulini niloba kuli.
- 14 Bi tulini nilo kuli wani oba bonbuaka-biadila yaa dia o ki cuo o yaa yogunu.
- 15 Lanwani, o bonbuaka-biadila yaa punbi, li baa maa ti tuonbiadi. Ti tuonbiadi mo yaa kpedi ki dagidi, tini mo baa maa mi kuuma.
- 16 N kpibuadiba, yin da boandi mani yi yula yaa maama n tie na po:

- 17 Li semoanli leni yaa paabu n ɲani kuli ɲani tanpoli po, mi yenma Baa kani, wani yua n ki lebidi, ke lebidima jinjingu mo ki ye o niinni.
- 18 O yanbuama po, o den mali ti kelima i moamoani maama yaa po ke tin yaa tie o tagima kuli siiga li bonkpiala.
- 19 N kpibuadiba, yin bandi line: Li pundi nilo kuli n cengi tontoni, ki da maadi tonma, ki da bieni o pali tontoni mo.
- 20 Kelima o nisaalo pabienli kan cuani U Tienu teginma.
- 21 Lanwani yin lu mani yaala n tie ti joagindi leni mi biadima kuli, ki yaa gaani U Tienu n buli yaa maama yi pala nni leni li yumiinli, kelima mi baa fidi ki tindi yi naani.
- 22 Yin da cengi U Tienu maama bebe, ki boandi yi yula ke mi cengima yeni dagidi, kali yin yaa tiendi man yedi yaala mo.
- 23 Yua n cengi U Tienu maama ki naa tieni man yedi yaala tie nani yua n nua o nunga n tie maama ki maduubiga nni,
- 24 ki ɲani ki gedi ki sundi tontoni wan tie maama.
- 25 Ama yua n nuali bonɲanla yaa balimaama n ɲani cain ki faabidi bi niba yaa niinni, ki suagi ki tiendi yeni kaa sundi wan cengi yaala, ki tiendi man yedi yaala, laa nilo baa baa li seli wan tiendi yaala kuli nni.
- 26 O nilo yaa tama ke o jaani, ki naa kubi o lanbu, o boandi o yuli. Laa nilo yaa jaanma tie fanma fanma.
- 27 Yaa jaanma n ɲani cain ki naa pia joagindi ti Baa U Tienu nintuali tie, ki yaa todi a kpienbila leni a kpepuona bi fala nni, ki go kubi o yuli leni ɲanduna joagindi.

Jaka 2

- 1 N kpiiba, yinba yaaba n daani ti Diedo Jesu Kilisiti yua n pia ti kpiagidi yeni, laa pundi yin yaa tiendi mi gagidima bi niba siiga.
- 2 Min bagi yaala tie line: O nilo n kua yi taanli nni ki pili wula ɲoagibili, ki go yie yaa tiadi n pia ti kpiagidi, o luodo mo n kua ki yie a kpacala.
- 3 Li yaa tie ke yi jigini yua n yie yaa tiayiekaadi n pia ti kpiagidi yeni ki yedi o: “Kali ne ti jigidi kaanu,” ki yedi o luodo mo: “Yaa se ne,” yaaka: “Kali tiipo n taana kani.”
- 4 Naani yii tieni mi gagidima yi yama nni ki go bigidi leni li yantiabiadili ka?
- 5 N kpibuadiba, cengi mani! Naani U Tienu ki gandi yaaba n tie luoda ɲanduna nuni po ke ban tua a piada li dandanli nni, ki go baa wan niani ke o baa pa yaaba n bua o kuli yaa diema kaa?

- 6 Ama yinba, yi fali o luodo. Laa tie a piada ka mabindi yi ki caani yi li bujjali kani?
- 7 Bani ka sugidi yaa yenjanli n ye yi niinni?
- 8 Yi yaa kubi U Tienu diema balimaama nani lan diani maama li njani, mani yaama n yedi: “Dan bua a nisaalilielo nani njan bua a yuli maama.”
- 9 Ama yi yaa tiendi mi gagidima bi niba siiga, yi tiendi ti tuonbiadi, li balimaama mo buni ki cuo yi kelima yi miidi ma.
- 10 Kelima yua n kubi li balimaama ki nan miidi baa balimayenma bebe, pia i tagili mikuli po.
- 11 Kelima yua n yedi: “Dan da conbi”, wani n go yedi: “Dan da kpa o nilo” moko. Lanwani a yaa conbi ki nan ku nilo, a tua li balimaama miidika.
- 12 Yin yaa maadi mani ki go tiendi, ki bani ke U Tienu baa jia ti buudi leni yi ki nua yaa balimaama n puuni mi faabima.
- 13 U Tienu yaa jia ti buudi yaa yogunu, o kan gbadi mi niñima yua n kaa den gbadi o lieba po mi niñima yaa po. Mi niñingbadima paani li bujjali.
- 14 N kpiiba, o nilo yaa yedi ke o pia li dandanli ki naa pia a tuona, li pia be fuoma? Naani o dandanli yeni baa fidi ki tindi o bi?
- 15 Li yaa tie yi siiga, ja bi pua luo ti tiayiekaadi ki go luo daali kuli bonjekaala,
- 16 ke yi siiga nni yendo yedi o: “Yaa kuni leni mi yanduanma, ki ban yeli mi fantama ki go je ki guo,” ama ki naa puni o yaala n tie o yema po tiladi, li pia be fuoma?
- 17 Li tie yeni leni li dandanli: li yaa pia a tuona, li kpe.
- 18 Ama niloba yaa yedi: “Fini a pia li dandanli, n mo pia a tuona.” N baa yedi o: “Waani nni a dandanli yaali n ki pia tuona, n mo n baa waani a n dandanli kelima n tuona yaa po.”
- 19 A daani ke U Tienu ye ki tie yendo bebe, a tieni ke li njani. Ama mu cicibiadimu moko daani yeni, ki jie ki digibi.
- 20 Fini o yanluodaano na, naani a bua ki bandi ke yaa dandanli n ki pia a tuona tie fanma bi?
- 21 Naani ti yaaja Abalahama ki den baa li moamoansaali kelima a tuona po wan den padi o bijua Isaaka li padibinbinli po kaa?
- 22 A laa ke o dandanli den taani ki yegi leni o tuona, ke o tuona yeni mo den teni ke o dandanli njani ki dagidi cain.
- 23 Yeni i Diani n yedi yaala tieni: “Abalahama den daani U Tienu ke U Tienu den coadi opo la ke li tie teginma.” Bi den yi o U Tienu danli.

²⁴ Yi laa, o nilo baa li moamoansaali kelima o tuona po, laa tie kelima o dandanli bebe po ka.

²⁵ Li go tie yeni Lahaba li poconconli po. O den baa li moamoansaali o tuona po, kelima o den ga bi tondiba cangu ki teni ke bi tagi santo ki kuni.

²⁶ Lanwani, nani yaa gbanandi n ki pia naano n kpe maama, yaa dandanli n ki pia tuona moko kpe yene.

Jaka 3

¹ N kpiiba, yi siiga nni niba boncianla n da lingi ki baa tua bangikaaba, kelima yi bani ke U Tienu baa jia leni tinba bi bangikaaba yaa buudi n pa ki cie.

² Tikuli tudi yaa tudima buoli n yaba. O nilo yaa tudi o maama nni baa waamu, o tie yaa nilo n nani ki dagidi cain ki fidi ki paani o gbanandi kuli.

³ Ti yaa kpibini i taami mu biamu ke ban tuo ki yaa tiendi tin bua yaala, ti fidi ki gobidi bi gbanandi kuli.

⁴ Yin go kpaagi mani ti ñinbiaciandi, baa ke ti yaba boncianla ke ti tafaaciandi mo tudi ti, o ñinbiagobido gobidi ti leni yaa bonpegidikaala n wa, ki tendi ke ti caa wan bua naankani.

⁵ Bu lanbu mo tie yene, bu wa i gbananbuoli kuli siiga, ama bu baa fidi ki fiini buba ki maadi mi japaamaama boncianla. Diidi mani, mi fantama waamu bebe baa fidi ki buoni yaa fuali n yaba.

⁶ Bu lanbu mo tie nani mi fantama yeni, ki go tie yaa bonbiadila n ye ti gbananbuoli siiga, ki joagindi ti gbanandi kuli. Ku fantanbuogu fantama ye bu niinni ki teni ke bu cuondi mi fantama o nisaalo miali yema kuli nni.

⁷ O nisaalo baa fidi ki paadi ti fuayandi buoli kuli, ti bonyugiditi buoli kuli, li bonbalinkaala buoli kuli leni yaa bonfuoda buoli n ye mi ñima nni kuli, o paadi ba ki diedi ba mo.

⁸ Ama bi nisaaliba siiga oba kuli kan fidi ki paadi bu lanbu. Bu tie ban kan fidi ki diedi yaa bonbiadila, yaa loabidi n baa cuani mi kuuma gbie bu niinni.

⁹ Ti pagi o Diedo ti Baa leni buni, ki go solini bi nisaaliba, U Tienu n den tagi yaaba o yaa nannanli nni leni buni.

¹⁰ Ti pagidi leni ti solindi kuli ña ñoayenbu nni. N kpiiba, laa pundi lan yaa tie yeni.

¹¹ Naani yaa ñima n mani leni yaa ñima n to baa fidi ki taani ki yaa ña ñinbunyenli nni bi?

¹² N kpiiba, naani bu kankanbu baa fidi ki luoni olifie bonluonkaala bi? Naani duven tibu mo baa fidi ki luoni a kankana bi? Yaa ñinbunli n tie ñinyaama mo kan fidi ki bundi ñinmanma.

- 13 Yi siiga n̄me tie o yanfodaano ki pia mi bandima ki fani? Wan doagidi o taginamu nni o tuonɲama ya n yegi leni li yumiinli leni mi yanfuoma.
- 14 Ama yi yaa pia li nunponbiadili ki niagi leni yi yaba, yin da kpiagi yi yula ki da pua faama i moamoani po.
- 15 Laa yanfuoma buolu naa tie yaama n ñani tanpoli. Ama mi tie n̄anduna yaama, ki go tie ti gbanandi yaama ki ñani mu cicibiadimu kani.
- 16 Kelima li nunponbiadili leni mi niagima n ye naankani, li bonla kuli baa tie sisindi sindi, li bontienka-biadila buoli kuli mo baa ye likani.
- 17 Ama yaa yanfuoma n ñani tanpoli n tie maama nne: Mi kpa n̄ani cain, yaala n n̄ua mo tie ke mi kpendinni mi yanduanma, mi dingi, mi pia li yumiinli ki gbie leni mi niñingbadima, mi tiendi a tuonɲama, maa tiendi gagidima bi niba siiga, maa pia pala lie mo.
- 18 Yaaba n lingi mi yanduanma tuuni yaa tuona n tiegi mi yanduanma nni.

Jaka 4

- 1 Yin pia yaa koana leni yaa janjanma kuli yi siiga yeni, likuli n̄ua be? Laa n̄ua yi bonbuaka-biadila, yaala n tiendi bu toabu yi gbanandi nni ka yoo?
- 2 Yi pia yin bua yaala boncianla, ama yi naa fidi ki baa la. Lani yaa po yi tie nikpaba leni li nunponli danba, ki naa fidi ki baa yin bua yaala. Yi pia a koana leni mi janjanma yi siiga. Yii baadi kelima yii miadi U Tienu.
- 3 Yi mia o mo ki naa baa, kelima yi mia ki tudi, ki bua ki biani la yi yucela bonbuaka-biadila po.
- 4 Yinba mi conconma danba yeni, yii bani ke n̄anduna yaa buama tie yibalindi leni U Tienu yo? Lanwani yua n bua ki yaa danli leni n̄anduna kuli tua U Tienu yibali.
- 5 Naani yi tama ke i Diani maadi fanma fanma bi? I yedi ke U Tienu bua wan kuani yaa Fuoma ti niinni hali ki pia li nunponli mipo.
- 6 U Tienu n tieni tipo yaa n̄anbili yaba ki cie kelima i Diani yedi: “U Tienu yie bi japaadanba, Ama o puuni bi yumiindanba o n̄anbili.”
- 7 Lanwani yin yaa miindi mani yi yula U Tienu kani. Yin yaa yiedi mani ku tuotabigu yudaano po, lani o baa sani ki foagidi yikani.
- 8 Yin nagini mani U Tienu kani, o mo baa nagini yikani. Yinba, ti tuonbiadi danba, yin nidi mani yi nii. Danbi mani yi pala yinba yama lie danba.
- 9 Yin bandi mani yi yebiadima ki yaa ye leni li paboanli ki yaa mua. Yin teni yi laadi n lebidi ki tua bubula, ki go teni yi pamanli n lebidi ki tua pabiidili.
- 10 Yin miini mani yi yula o Diedo kani, o baa jigini yi.

- 11 N kpiiba, yin da maadi yiyaba po yaala n bia. Yua n maadi yaala n bia o kpiilo po, bi ki jia leni o ti buudi, o maadi yaala n bia li balimaama po ki go ja ma ti buudi. Ama a yaa jia ti buudi leni li balimaama, n̄aa go tie li balimaama kubido ka, ama mi bujjalo.
- 12 Yendo bebe n ye ki tie li balimaama makadikaama daano leni li bujjalo, wani yua n baa fidi ki faabi ki go bolini. A mo tie n̄me, fini yua n jia leni a nisaalilielo ti buudi?
- 13 Moala yin cengi mani n maama, yinba yaaba n tua: “Dinla, yaaka saala, ti baa fii ki gedi u naa dogu, yaaka une, ki ban bindi likani, ki yaa tiendi u kpendu ki ñu ti ñuadi.”
- 14 Yinba yaaba n ki bani yi miali yema n baa tua maama saala. Yi tie nani ku gbangbadigu yeni, yaagu n ye u yogunu waamu po, ama ki baa yuandi ki bodi.
- 15 Li pundi yin yaa tua: “O Diedo yaa bua ti baa ye ki fo ki tieni line bi line.”
- 16 Ama moala yi maadi mi japaamaama, ki kpiagi yi yula. Yi yaa kpiagidi yi yula yeni li tie yaa bonla n bia.
- 17 Lanwani, yua n bani ki tieni yaala n n̄ani ki naa tieni la, li tie opo tuonbiadi.

Jaka 5

- 1 Moala yinba a piada, yin cengi mani! Yin yaa buudi mani a bubupaala kelima yaa fala n baa baa yipo yaa po.
- 2 Yi n̄alimani bedi, ti lulugidi mo n̄mani yi tiayiekaadi.
- 3 I tantonmoani biidi yi wula leni yi n̄anjilifa. I tantonmoani yeni baa fii ki sedi yipo ki kuli yi, ki bolini yi gbanandi nani mi fantama yeni. Yi dogini dogini yi n̄alimani a juodidana na niinni.
- 4 Diidi, yaa tuonsoanba n den yendi yi kuani ke yi janbi ba yeni, panpaani mua ki kuli yi. Yaaba n den yendi yi kpaandi yaa moe mo doni ki pundi hali o Diedo U Paaciamu Kuli Daano tuba nni.
- 5 Yi den ye n̄anduna nni leni mi yemanma ki go kuandi yi yama yi gbanandi bonbuakaala nni. Yi den di ki gbengidi nani a yanwubida ban wubi yaaba mi kodima daali po yeni.
- 6 Yi cuo o niteginka ki jia leni o ti buudi ki ku o, waa yie yipo.
- 7 Lanwani n kpiiba, yin yaa pia li juunli hali o Diedo cuama. Diidi mani, o kpakpaalo yen gu ki tinga bonluonkaala, yaala n pia mayuli hali boncianla, ki juuni lipo hali wan baa baa ki takpiaga leni ki tajuodikaaga kuli.
- 8 Yi moko n juuni ki paagi yi pala, kelima o Diedo cuama nagini.

- 9 N kpiiba, yin da yenbidi mani yiyaba po ke U Tienu n da bu leni yi ki cuo yi lipo. Wani o bujialo tuodi ki se bu buliñoabu kani.
- 10 N kpiiba, yin teni mani bi sawalipuaba yaa fala leni bi juunli n yaa tie yipo li bontogidikaala, bani yaaba n den maadi o Diedo yeli nni.
- 11 Diidi mani, ti tua ke li pamancianli ye leni yaaba n laa fala ki go den juuni lienni. Yi gbadi Joba n den pia yaa juunli leni o Diedo n den yuandi ki puni o yaala o juodima yogunu. Kelima o Diedo pia mi niñingbadima ki go pia li ñanbili boncianla.
- 12 N kpiiba, yaala n tugi mayuli tie line: Yin da poli leni tanpoli, bi leni ki tinga, baa leni poliba kuli. Ama yi yaa yedi: “Mm,” lan yaa tie, mm. Yi yaa yedi: “A-a,” mo, lan yaa tie, a-a, ke U Tienu n da ti jia leni yi ti buudi.
- 13 Naani yi siiga niloba ye leni fala bi? Wan jaandi. Naani niloba ye leni li pamanli bi? Wan yiini U Tienu yani ki pagi o.
- 14 Naani yi siiga niloba yia bi? Wan yini Kilisiti n yini yaaba nikpeliba ban jaandi opo, ki sogi o mi kpama o Diedo yeli nni.
- 15 Li dandanli yaa jaandi baa paagi yua n yia yeni. O Diedo baa fiini o. Li yaa tie ke o den tieni ti tuonbiadi, o baa baa sugili.
- 16 Lanwani yin tuo mani yi tuonbiadi yiyaba nintuali, ki go yaa jaandi yiyaba po ke yin paagi. O niteginka jaandimoani pia u paalu hali boncianla.
- 17 *Elia den tie nisaalo nani tinba yeni. O den jaandi jaandimoani ke ki taaga n da mi. Ki taaga naa den baa laa diema nni baa waamu hali bina taa leni boagidima.
- 18 Lani n pendi o go den jaandi ke ki taaga den mini, ke ki tinga mo loni ki bonluonkaala.
- 19 N kpiiba, yi siiga niyendo yaa yaadi ki ña i moamoani, ke nitoa gobidi ki guani o lienni,
- 20 yin bandi mani ke yua n gobidi ki guani ti tuonbiadi daano wan den yaadi ki ña yaa sanu nni, o faabi o wan da kua mi kuuma nni, ki piini yaa tuonbiadi n yaba boncianla.

1 Pieli

1 Pieli 1

- 1 Mini Pieli, Jesu Kilisiti tondo, n diani li tili yinba U Tienu n gandi yaaba ke bi yayadi ki ye ku cangu Ponta, Galati, Kapadosi, Asi leni Bitini diema kuli nni.
- 2 U Tienu yua n tie Baa den gandi yi nani wan den tuodi ki bani ki jagi maama, ki teni ke o Fuoma gagidi yi ke yin yaa tuodi ki tiendi Jesu Kilisiti n yedi yaala, ke o soama mo n mii ki njanbi yi. Li njanbili leni mi yanduanma n yaa pugidi yipo boncianla.
- 3 U Tienu ti Diedo Jesu Kilisiti yaa Baa n baa ti pagidi! O niñingbadicianma po teni ke ti pia li miapanli, leni yaa suginma n fo kelima Jesu Kilisiti fiima bi tinkpiba siiga yaa po.
- 4 Ti gu U Tienu n bili tipo yaa njalimani tanpoli po, yi n kan bodi ki kan joagini, ke yi njamu mo kan yindi.
- 5 O bili la yinba yaa po, wani U Tienu paaciamu n kubi yaaba kelima li dandanli po, yaa tindima n baa yuandi ki doagidi mi juodima yogunu po.
- 6 Lanwani mangi mani yi pala boncianla, baa li yaa tie tiladi ke moala po biigima buoli boncianla teni ke yi ye leni li pabiidili u yogunu waamu po.
- 7 Laa bonla cua ki baa doagidi yi dandanli n moani maama. Wula, baa ke o tie bonmoanla, baa fidi ki biidi, ama bi yen biigi o leni mi fantama. Li tie yenma leni yi dandanli, yaala n tie bonmoanla ki cie wula ban baa biigi yaali ki bandi lin moani maama, ke yin baa ti pagidi leni ti kpiagidi leni ti jigidi Jesu Kilisiti n baa doagidi yaa yogunu.
- 8 Baa ke yi daa laa o, yi bua o. Baa ke moala yii nua o, yi daani o, ki pia yaa pamancianli n pia ti kpiagidi, ki pendi bu ñoabu yedima,
- 9 kelima yi baa yi dandanli panpaani, lani n tie yi tindima.
- 10 Bi sawalipuaba yaaba n den pua sawali U Tienu n den bili yipo yaa njanbili po, den lingi ki buali ki bua ki bandi laa tindima maama fuuli.
- 11 Kilisiti Fuoma yaama n den ye bi niinni den tuodi ki waani ba Kilisiti n baa le yaa fala leni wan baa yuandi ki baa yaa kpiagidi. Bi den moandi ki bua ki bandi lankuli n baa tieni yaa yogunu leni li yogunu n baa tie maama.
- 12 U Tienu den doagidi ki waani ba ke ban soagindi yaa maama yeni ki tie bani biba po ka, li tie yinba yaa po. Moala yi gbadi laa bonla maama yaaba n wangi yi o Laabaalinjamo kani. Bi den baa o U Tienu Fuoma Yua paalu, U Tienu n soani yua ke o ñani tanpoli po ki cua nanduna nni, ki wangi yi la. Baa malekinba bua hali boncianla ki diegi ki bandi laa bonla n tie yaala.
- 13 Lani yaa po yin bogini, yi yantiana mo n yaa se kaanyendu, ki bili yi suginma yin baa baa yaa njanbili nni Jesu Kilisiti n baa doagidi yaa yogunu.

- 14 Yin yaa tie yaa bila n tuodi ki tiendi U Tienu n yedi yaala, ki da go nua yin den kpa pia yaa bonbuaka-biadila, yi yama n den pii yaa yogunu.
- 15 Ama, nani yua n yini yi n gagidi ki nani maama, yi mo n gagidi ki yaa nani yeni yi tagi kuli nni.
- 16 Kelima li diani ki yedi: «Yin gagidi ki yaa nani, kelima mini n gagidi ki nani.»
- 17 Li yaa tie ke yi miadi U Tienu ki go yini o yi Baa, wani yua n ja nilo kuli ti buudi nani o tuona n tie maama, ki naa tiendi gagidima bi niba siiga, lani yaa po yin yaa ye mani leni li fangili o nintuali yin ye nanduna nni ki tie canba yaa yogunu bianu kuli.
- 18 Kelima yi bani ke U Tienu ki den taa yaa bonla n baa bodi nani nanjilifa leni wula yeni ka, ki da ki faabi yi leni yaa yema n tie fanma fanma, yin den baa yaama yi yaajanba kani.
- 19 Ama, o den da ki faabi yi leni Kilisiti yaa soama, yaama n pia mayuli hali boncianla ki tie nani ban padi yaa pebiga n ki pia poadoba kuli yaama maama yeni.
- 20 U Tienu den tuodi ki gandi wani Kilisiti lankuli po hali ke nanduna daa tagi, ki doagidi o nanduna juodima yogunu yinba yaa po.
- 21 Li tie kelima wani Kilisiti yaa po ke yi daani U Tienu wani yua n den fiini o bi tinkpiba siiga ki puni o ti kpiagidi, ke yin yaa pia li dandanli leni mi suginma wani U Tienu po.
- 22 Moala yi nanbi yi yula leni yin nua i moamoani ke yin fidi ki yaa pia yaa buama n kaa pia tuonanma yi kpiiba po. Lanwani yin yaa bua mani yiyaba hali boncianla leni yi pala kuli.
- 23 Lani yaa po yi pia li miapanli. Yii pia li ke li nua leni yaa bonbuoli n baa bedi ka. Ama leni yaali n kan bedi. Lan tie U Tienu maama yaama n fo ki baa ye hali yaa yogunu kuli po.
- 24 Kelima li diani: «Bi nisaaliba kuli tie nani ti muadi yeni, Bi kpiagidi kuli moko tie nani ti muadi puuma yeni. Ti muadi kuodi ke ti puuma mo suodi,
- 25 Ama o Diedo maama baa ye hali yaa yogunu kuli.» Laa maama tie ban den wangi yi yaa Laabaalinamo.

1 Piel 2

- 1 Lani yaa po yin na mani mi biadima leni i boandi kuli, leni pala lie yantiali, leni li nunponbiadili, leni ti sugidi buoli kuli.
- 2 Nani a canpanda n bua mi biima maama, yi mo n yaa bua mani yaa naanama n tie U Tienu maama, yaama n nani cain ke yin kpedi mi tindima nni kelima mi yaa po.

- ³ Lanwani, «moala ke yi leni ki laa ke o Diedo ɲani.»
- ⁴ Yaa kpendi mani o Diedo kani, wani yua n tie yaa tanli n fo kani, bi nisaaliba n den yie ki luni yaali, ama U Tienu n den gandi yaala ke li pia mayuli boncianla.
- ⁵ Yinba yaaba moko n tie nani yaa tana n fo, teni mani ban maa yi yin tua U Tienu diegu, o Fuoma n ye naankani. Lani, yi baa tua yaa kopadicianba n gagidi U Tienu po, ki padi opo yaa pada n gagidi, ki go mani opo kelima Jesu Kilisiti yaa po.
- ⁶ Kelima i Diani nni li yedi: «Diidi, n bili Siyono dogu nni li tanpuuli tanjigi Min gandi yaali ke li tie tanmoanli. Yua n dugi li tanli yeni po kuli, kan fiagi.»
- ⁷ Laa tanli tie jigidi yinba yaaba n daani po. Ama yaaba n kaa daani po yaa po, li tie: «Bi tanmaaba n den yie yaa tanli, Lini n tua li tanpuuli tanjigi.»
- ⁸ Li go yedi: «Li tie li tantuudikaali, Leni li tingbali tancianli.» Bi tuudi kelima baa tuo ki daani U Tienu maama nani lan den bili bipo maama.
- ⁹ Ama yinba wani, yi tie ban den gandi yaa nibuolu, o Bado yaa kopadicianba, yaa nibuolu n gagidi ki ɲani, wan baa yaa nibuolu o yuceli po. O yini yi ke yin ña li biigili nni ki kua o yenma yaama n ɲani cain nni, ke yin yaa wangi o tuona yaa n ɲani boncianla.
- ¹⁰ Yii den kpa tie n nibuolu, ama moala yi tua o nibuolu. Yii den kpa baa ke o gbadi yipo niñima, ama moala o gbadi yipo mi niñima.
- ¹¹ N buakaaba, n mia ki tundi yi, yinba yaaba n tie bi canba leni bi sancenba ɲanduna nni, ke yin yaa yiedi ki da tiendi yi gbanandi bonbuakaala yaala n tiendi bu toabu leni yi yantiana.
- ¹² Yin yaa pia mani u tagiɲamu bi nilanba siiga. Lanwani, baa bi yaa kuli yi ke yi tiendi yaala n bia, ban le yi tuonɲama, ki kpiagi U Tienu, o cuama daali.
- ¹³ Lanwani yin yaa miindi mani yi yula kelima o Diedo po bi nisaaliba n dini yaa bali danba kuli kani, lan tie mi diema badiciamo yua n tugi li yuli,
- ¹⁴ yaaka gufeneelinba kani, wan soani yaaba ban yaa pa i tagili danba bi biadima panpaani, ki yaa pagi yaaba n tiendi yaala n tiegi mo.
- ¹⁵ Lanwani U Tienu bua ke yin yaa tiendi yaala n ɲani yeni ki fidi ki mubini bi yanboandanba leni bi yanpiidanba ñoana.
- ¹⁶ Yi tie yaaba n faabi, yaa tie mani yaaba n faabi n baa tie maama. Yin da teni yin die yi yula maama po n pa yi u sanu yin wuoni yi biadima. Ama yin yaa tie nani U Tienu naacenba n dagidi ki yaa tiendi maama.
- ¹⁷ Yin jigini mani bi nisaaliba kuli, ki bua mani yi kpiiba. Yaa fangi mani U Tienu, ki jigindi o badiciamo.

- 18 Yinba bi naacenba, yin yaa fangi mani yi canbaanba ki miindi yi yula bikani, laa tie yaaba n nani ki go dingi bebe kani ka, baa yaaba yaa yama n pa moko yaa kani.
- 19 Kelima bi yaa faligidi o nilo ke waa pia tagili, ke o tuo ki ga kelima o fangi U Tienu, li tie yaa bonla n nani.
- 20 Bi yaa faligidi yi kelima yi tieni ti tuonbiadi ke yi juuni, li baa cuani yipo be pagidi? Ama yi yaa tieni yaala n nani ke bi faligi yi, ke yi juuni, li tie yaa bonla nani U Tienu nintuali.
- 21 U Tienu den yini yi lani yaa po kelima Kilisiti wani oba moko den laa fala yinba yaa po, ki nja yipo li bontogidikaala ke yin yaa nua o yaa fuuli.
- 22 Wani yua n ki den tieni tuonbiadiba kuli, Ke baa den gbadi boandiba kuli o ñoabu nni.
- 23 Ban den sugi o yaa yogunu, waa den guani liba. Ban den faligidi o yaa yogunu, waa den funi leni ba. Ama o den tendi o yuli Yua n ja ti buudi leni mi teginma.
- 24 Wani yua n den tugi ti tuonbiadi O gbanandi nni ku daagu po, Ke tinba yaaba n kpe ti tuonbiadi po yeni, N yaa di ye ki fo ki baa tiendi mi teginma. Li tie kelima o poagilima yaa po ke yi paagi.
- 25 Yi den tie nani yaa pe n yaadi yeni, Ama moala yi guani yi yankpaanamo kani, Wani yi guudika yaa kani.

1 Piel 3

- 1 Yinba bi puoba mo, yin yaa miindi yi yula yi ciaba kani, ke bi siiga tianba yaa tuo U Tienu maama, yi tagi n tie maama n teni ban tuo ki daani, baa ke yii maadi ba maamaba kuli,
- 2 ama kelima bi nua yi tagi n nani ki go pia li fangili maama.
- 3 Yi njamu n da nua yin sibidi yi gbanandi maama, ki piani yi yudi, ki go bobi yaa jafantiadi n tie wula leni yaa tiayiekaadi n nani ki pendi ka.
- 4 Ama lan yaa tie yaa njamu n wuo yi pala nni ki kan yindi, lani n tie mi dingima leni mi yansoangima, U Tienu n nua yaama ke mi pia mayuli boncianla.
- 5 Kelima yaa puoba n den ye hali yogu ki den bili bi suginma U Tienu kani den maani ki sibidi biba yene, ki miindi bi yula bi ciaba kani,
- 6 nani Sala n den tiendi maama. O den tuodi ki nua Abalahama maama ki yi o o diedo. Yi tie Sala puolinuani moala, yi yaa tiendi yaala n nani, kaa tuo ke jawaandiba kuli cuo yi.
- 7 Yinba bi podanba moko, yua kuli n yaa ye leni o pua leni mi yanfuoma, ki yaa faami ke bi tadi ki cie. Yin yaa jigindi ba, kelima bi moko taa leni yi ki baa

U Tienu kani li njanbili leni li miali. Yin yaa tiendi mani yeni ke liba kuli n da pigini yi jaandi.

8 N tundijuodike n tie ne. Yikuli n yaa pia mani yantiayenli leni yiyaba, ki yaa gba mani yiyaba po mi niñima, ki gbie leni mi buama yi kpiiba po, ki go yaa pia mi niñingbadima leni li yumiinli yiyaba po.

9 Yin da guani oba kuli o biadima, ki da sugi ki guani oba. Ama yin gaali, kelima U Tienu den yini yi lani yaa po ke yi mo n baa o kani li seli.

10 Kelima li diani: «Yua n bua ki yaa ye ki pia li pamanli, Ki go bua ki le yaa miali dana n nani, Wan kubi o lanbu leni mi biadima, Ki kubi o ñoacuuna mo leni i boandi maama.

11 Wan foagidi leni yaala n bia ki yaa tiendi yaala n nani, Ki lingi mi yanduanma ki yaa nua ma.

12 Kelima o Diedo nuni nua bi niteginkaaba, O tuba mo cengi bi jaandi. Ama o Diedo fii ki se yaaba n tiendi mi biadima po.”

13 Yi yaa pia li yankuali ki tiendi yaala n nani, nme baa waani yi fala?

14 Li pamanli ye leni yi baa bi yaa waani yi fala yin tiendi yaala n nani yaa yogunu mo. Yin da jie mani bi nisaaliba baa waamu, ki da yagi yi yama.

15 Yin yaa jigindi mani Kilisiti yi pala nni wani yua n tie o Diedo. Yin bogini mani ke yogunu kuli bi yaa buali yi yin pia yaa suginma, yin fidi ki doagidi ki waani ba.

16 Ama lan yaa tie leni mi dingima leni li fangili. Yaa pia mani yaa pali siedi n nani, lani, baa bi yaa sugidi yi ki kuli yi ke yi tie i tagili danba, yaaba n sugidi yin pia yaa taginami Kilisiti nni yeni n le i fe.

17 Li yaa tie ke U Tienu n bua yin le fala, kelima yi tiendi yaala n nani, li cie yin le o kelima yi tiendi yaala n bia.

18 Kilisiti moko den laa fala yenma ti tuonbiadi po ke li dagidi u yogunu kuli po. Wani yua n tiegi den kpe yaaba n ki tiegi po, ke wan gobidi ki gedini yi U Tienu kani. O den kpe ti gbanandi po, ama o den goa ki baa li miali kelima mi Fuoma po.

19 Li tie leni laa Fuoma yaa paalu po ke o den gedi ki ban waani U Tienu maama yaa naani ban ye li kpaadidieli nni.

20 Hali yogu bi den fiini mi yiema U Tienu po, ke o den juuni leni ba ke li waagi. Li den tie Nowe n den kpie ku ñinbiaciangu yaa yogunu. Bi niba waamu, lan tie niba nii, yaaba n den kua ku ñinbiaciangu yeni niinni ki faabi leni mi ñima.

21 Mi ñima yeni den tie yaa batisima n faabi yi moala yaa nannanli. Laa tie ke mi batisima njuudi ki ñani ti gbanandi joagindi ka, li tie yaa nilo n puni o yuli U

Tienu leni yaa pali siedi n ɲani. Yi baa ki faabi kelima Jesu Kilisiti fiima bi tinkpiba siiga yaa po.

22 Jesu kua tanpoli po ki ye U Tienu jienu, ki die malekinba, li bali danba leni tanpoli paaciami danba kuli.

1 Pielɩ 4

1 Lanwani, kelima Kilisiti n den laa fala o gbanandi nni yeni, yi mo n bogini ki sedi leni laa yantiali, kelima yua n laa fala o gbanandi nni paadi leni ti tuonbiadi.

2 Lani yaa po, yaa dana n sieni yipo hali yi miali bianu, yin da go ye ki ɲua ti gbanandi bonbuakaala ka, yin yaa ye ki tiendi U Tienu yanbuama.

3 Kelima yaa yogunu n pendi yi den taa yaa yogunu n dagidi ki tiendi bi nilanba yaa yanbuama, ki puuni yi yula mi conconma, yi gbanandi bonbuaka-biadila po, li dañogaadili, ki di ki go ɲu ke li pendi leni ti cagindi yaa buɲoadima po.

4 Li paki ba ke yii go yegi leni ba ki kuani yi yama laa cagindi nni. Lani yaa po bi sugidi yi.

5 Ama bi baa togidi bi tuona kuli wani yua n bogini ki baa jia ti buudi leni yaaba n fo leni yaaba n kpe kuli.

6 Li tie lani yaa po ke bi den waani yaaba n kpe o Laabaalinɲamo, ke ban fidi ki yaa pia U Tienu miali kelima mi Fuoma po, baa ke ti buudi den cuo ba nani bi nisaaliba kuli yeni.

7 Li bonla kuli juodima nagini. Yin faami mani ki yaa kubi yi yula, ke yin fidi ki yaa jaandi.

8 Yaala n cie likuli tie ke yin yaa bua mani yiyaba leni yi pala kuli, kelima mi buama doagini ti tuonbiadi boncianla.

9 Yin yaa gaani mani yiyaba cangu ki da yenbidi.

10 Yi siiga yua kuli n yaa todi o lieba leni wan den baa U Tienu kani yaa ɲanbili-paabu buolu. Yeni, yi baa yaa tie U Tienu naacen-juoginkaaba leni wan puni yua kuli yaa paabu buolu po.

11 O nilo yaa maadi, lan yaa tie ke wangi U Tienu maama. Yua n tuuni U Tienu tuonli, wan yaa tuuni leni U Tienu n puuni o yaa fidu. Yin yaa tiendi yeni ke wani U Tienu n yaa baadi ti kpiagidi li bonla kuli nni kelima Jesu Kilisiti po, wani yua n die ti kpiagidi leni u paalu kuli hali yaa yogunu kuli. Amina!

12 N buakaaba, lan da paki yi leni yaa falaciamo n tie nani mi fantama ki ye yi siiga ki baa biigidi yi nani li tie yipo boncanla yeni.

13 Ama yin yaa mangidi mani yi pala leni yin taani leni Kilisiti o fala nni, ke o kpiagidi yaa doagidi yaa yogunu yi moko n yaa ye leni li pamankandikaali.

14 Bi yaa sugidi yi kelima Kilisiti yeli po, li pamanli ye leni yi kelima ti kpiagidi Fuoma, wani U Tienu Fuoma yeni ye leni yi.

15 Ama yi siiga nni oba kuli n da le fala kelima o tie nikpalo, yaaka conconli, bi kelima o tieni biaditoama po, bi kelima o kua yaa maama n kaa pundi o yaa niinni.

16 Ama o yaa laa fala kelima o tie Kilisiti yua, wan da jie i fe lipo, wan kpiagi U Tienu leni ban yini o laa yeli.

17 U yogunu pundi ke ti buudi baa cili leni U Tienu diegu. Lanwani li yaa tie ke ti buudi cili leni tinba, yaaba n yie kaa tuo ki tiendi U Tienu Laabaalinjamo n yedi yaala mo yaa juodima baa tie lede?

18 Nani i Diani n yedi maama: «O niteginginka yaa tindi leni fala, yua n yie U Tienu ki tie ti tuonbiadi daano mo te?»

19 Lanwani li pundi ke yaaba n laadi fala kelima U Tienu yanbuama po n suagi ki yaa tiendi yaala n njani, ki teni bi yula wani o Tagido yua n tie o dugika.

1 Pieli 5

1 Lanwani, mini yua moko n tie o nikpelo, ki go tie siedi Kilisiti falaciamo po, ki go baa taani ki baa U Tienu n baa doagidi yaa kpiagidi, mia ki go tundi yi siiga yaaba n tie bi nikpeliba line:

2 Yin yaa kpaamani U Tienu yankulu, yu n ye yikani. Yin da tiendi la nani li tie tiladi ka, ama lan yaa tie yi yama po, nani U Tienu n bua maama. Yin da tiendi yeni kelima yi bua ki baa i ligi ka, ama yaa tiendi mani la ke yi yama ye lienni moamoani.

3 Yin da gobidi ban piani yaaba leni u paalu, ama yin yaa tie li bontogidikaala u yankulu po.

4 Lanwani o yankpaaciamo yaa doagidi o yuli yaa yogunu, yi baa baa yaa kpiagidi n kan yindi yaa badifogiliga.

5 Yinba bi jawaaba mo, yin yaa miindi mani yi yula bi nikpeliba kani. Yikuli n yaa miindi mani yi yula yiyaba kani, ki yaa laa li yumiinli ki yaa todi yiyaba kelima li diani: «U Tienu yiedi bi japaadanba, Ama o puuni bi yumiindanba o njanbili.»

6 Lanwani yin yaa miindi mani yi yula U Tienu nuu yu n pia u paalu kani, ke u yogunu yaa pundi wan kpiagi yi.

7 Yin tuni mani wani U Tienu yi yanyagidi kuli kelima wani oba n kubi yi.

8 Yin yaa kubi mani yi yula ki yaa faami, kelima yi yibali Sutaani, goadi nani yaa yangbanlo n duni ki lingi wan baa cuo yua ki njmani yeni.

⁹ Yin yaa se ke li pa yi dandanli nni ki yie opo, kelima yi bani ke yi kpiiba yaaba ye nanduna nni kuli mo laadi laa fala buolu.

¹⁰ U Tienu yua n die li njanbili kuli, yini yi Kilisiti nni, ke yin taani leni o ki baa yaa kpiagidi n kan gbeni, yi yaa den laa fala u yogunu waamu po. Wani oba n baa njanbi yi cain, ki teni yin yaa se bonjanla, ki paagi yi pala ke liba kuli kan fidi ki lengidi yi.

¹¹ Wani U Tienu n yaa die u paaciamu hali yaa yogunu kuli. Amina.

¹² Silasa, o nidugika, min nua yua ke o tie ti kpiilo, wani n todi nni ke n diani yipo yaa tijenjenga n tie na. N bua ki paagi yi pala, ki tieni yipo siedi ke yi se bonjanla U Tienu njanbili yaali n tie i moamoani.

¹³ U Tienu n gandi yaa nitaanli yaali n ye Babilona nani wan gandi yinba maama fuondi yi. N bijua Maka moko fuondi yi.

¹⁴ Yin fuondi mani yiyaba ki gobini yiyaba leni mi buamoanma. Mi yanduanma n yaa ye leni yinba yaaba n ye Kilisiti nni kuli.

2 Pielì

2 Pielì 1

- 1 Mini Simono Pielì, Jesu Kilisiti naacemo leni o tondo, n diani li tili yipo, yinba yaaba n taa leni ti ki baa yaa dandanli n tie bonmoanla, kelima ti Tienu leni Jesu Kilisiti ti Candaano teginma po.
- 2 Li ñanbili leni mi yanduanma n yaa pugidi yipo boncianla, kelima U Tienu leni ti Diedo Jesu yaa bandimoanma po.
- 3 U Tienu yaa paaciamu po, o den puni ti li bonla kuli yaala n baa todi ti li miali nni leni U Tienu tuoma nni, ki teni ke ti bandi wani yua n den yini ti o kpiagidi leni o ñanbili po.
- 4 Li tie lani yaa po ke o puni ti wan den niani yaa ñoaniamu yi n tie bonbuadimoanla, ke yin tua yaaba n pia U Tienu tagu kelima yini yaa po, ki faabi leni mi yanbuabiadima n cuani yaa joagindi ñanduna nni.
- 5 Kelima lankuli yaa po yin moandi mani bonñanla ki yaa pugidi yi dandanli po u taginamu, ki go yaa pugidi u taginamu po mi bandima,
- 6 ki go yaa pugidi mi bandima po li yukubili, ki go yaa pugidi li yukubili po li juunli, ki go yaa pugidi li juunli po U Tienu tuoma,
- 7 ki go yaa pugidi U Tienu tuoma po mi kpiilibuama, ki go pugidi mi kpiilibuama yeni po mi buamoanma.
- 8 Kelima laa bonñanla yaa ye yi niinni ki pugidipugidi, li baa teni yin yaa tuuni, ki go teni yin yaa kpedi ti Diedo Jesu Kilisiti yaa bandima nni ki pugidi.
- 9 Ama yua n kaa pia la, o tie juamo, ki sundi ke U Tienu ñani opo wan den tieni yaa tuonbiadi hali yogu ki ñanbi o.
- 10 Lani yaa po n kpiiba, yin moandi mani ki cie mi kpiama, ki teni U Tienu n yini yi ki gandi yi maama n yaa se ki pa bonñanla. Kelima yi yaa tiendi yeni yi kan tudi ki baa hali abada.
- 11 Yeni, yi baa baa U Tienu n luodi ki yaani yipo ti Diedo leni ti Candaano Jesu Kilisiti diema yaama n kan pendi hali abada yaa niinni.
- 12 Li tie lani yaa po ke n baa tiadi yi laa bonla yogunu kuli baa ke yi bani la, ki go se ke li pa yin baa yaa moamoani bangima nni.
- 13 N sua ke li pundi min tiginu yi leni laa tiadima hali ke n da ye li naa gbandieli nni, lani n tie n gbandi,
- 14 kelima n bani ke n baa ña n gbandieli yeni niinni ke li kan go waagi, nani ti Diedo Jesu Kilisiti n den doagidi npo maama.
- 15 N go baa tieni ania ki teni ke n yaa ti ye, yi baa fidi ki yaa tiani laa bonla po yogunu kuli.

- 16 Tin den waani yi ti Diedo Jesu Kilisiti goacuama leni o paalu maama, tii den nua bi niba n bungu ki ñani yaa telimi leni bi nunfanbu ka. Ama ti den laa o bali kpiagidi leni ti nunceli.
- 17 O den baa ti jigidi leni ti kpiagidi U Tienu yua n tie Baa yaa kani. Li tie yaa yogunu ke u nialu den ñani U Tienu bali kpiagidi nni ki yedi: “One n tie n Bijabuadiga, n pali n mani yua yaa po hali boncianla.”
- 18 Ti den gbadi u nialu yeni tiba ke u maadi tanpoli po tin den ye leni o yaa juali n gagidi ki ñani yuli po yaa yogunu yo.
- 19 Lanwani ti dugi ke bi sawalipuaba maama tie moamoani cain. Li pundi yin fangi laa maama bonñanla, kelima mi tie nani yaa fidisanga n yieni yaa kaanu n biigi niinni yeni hali lan baa fandi, mi yenma n yendi, ke ki tinñamabiga mo n pudi yi pala nni.
- 20 Yaala n tugi li yuli tie line, yin bandi ke oba kan fidi ki bundi baa mayenma yaa sawali maama n ye i Diani nni o yuli po,
- 21 kelima sawali maamaba kuli ki den tieni o nisaalo yanbuama po. Ama o U Tienu Fuoma Yua n den tudi ba ke bi maadi U Tienu n yedi yaala.

2 Piel 2

- 1 Bi sawalipua-faadanba mo den ye Isalele yaaba siiga. Bi bangi-faadanba baa ye yi moko yaa siiga yene. Bi baa boandi ki kuani mi bangitudikaama yi siiga nni, yaama n baa bolini bi niba. Bi baa yie o Diedo yua n den da ki faabi ba, ki cuani bi yula po yaa bolinma n baa baa bipo tontoni.
- 2 Niba boncianla baa ti ñoadi ba bi cancaginyema nni, ki teni bi niba n sugidi i moamoani sanu.
- 3 Kelima bi bangi-faadanba yeni ñalinabuama po bi baa baadi yi kani li baali ban bungu ki ñani yaa bangifaama po. Bi bujjali cuonu bili bipo hali yogu ki kpendi, bi bolinma mo kan go waagi ki cua.
- 4 U Tienu naa den cedi yaa malekinba n den tieni ti tuonbiadi, ama o den luni ba li biigili yaa kuli nni, ban kubi ba naankani hali ti buudi daali.
- 5 Waa den cedi o ñandunkpialo moko, ama o den faabi Nowe yua n den tie mi teginma mawangika leni niba lele, wani U Tienu n den soani ki tabolinkaaga ñanduna nni o niyiekaaba po yaa yogunu.
- 6 Wani U Tienu go den buni ki cuo Sodoma leni Gomola ki buoni yi ke yi tua fantanpienma. O den teni ke i dogi yeni tua nannanli, U Tienu yiekaaba yaaba n baa yuandi ki cua po.
- 7 Ama o den ga Loto miali, wani yua n den tie niteginka ki yagi o yama boncianla kelima laa nibiadiba cancaginyema po.

- 8 Daali kuli laa niteginka den ye bi siiga leni ti yanyagiciandi kelima wan nua ki go gba ke bi tiendi yaa biadima po.
- 9 Lankuli yaa po ti laa ke o Diedo bani ki faabi yaaba n fangi o leni mi biigima, ki go bani ki sieni yaaba n ki tiegi ki faligi ba ti buudi daali.
- 10 O bujiali cuonu n baa cuo yaaba ki cie tie yaaba n nua bi gbanandi bonbuakaala yaala n joagini, ki go fali o Diedo bali. Laa bangi-faadanba pia ti japaadi leni yaa tuli n pa, baa jie ki sugidi baa malekinba yaaba n pia ti kpiagidi.
- 11 Baa malekinba yaaba n pia u fidu leni u paaciamu ki cie bi bangi-faadanba yeni kan sugi ba ki kuli ba o Diedo kani.
- 12 Ama laa niba tie nani ti yandi yeni yaadi n ye ban cuo ki kodi po. Bi sugidi ban ki bani yaala. Bi baa kpa ba nani ti yandi yeni.
- 13 Bi go baa baa ban tieni yaa biadima kuli yaa panpaani. Bi mangidi bi pala ki tiendi bi bonbuaka-biadila baa u yensiinu. Bi biidi ki joagini. Bi go mangidi bi pala ban boandi ki di leni yi yaa yogunu.
- 14 Bi nuni gbie leni mi conconma. Bi kan tieni tuonbiadi ki guo. Bi boandi ki dadi yaaba n tadi, ki gbie leni mi nalinabuama. U Tienu solindi jagi bi yula po.
- 15 Bi na yaa sanu n tiegi, ki yaadi ki noadi Beola bijua Balaama n den tagi yaa sanu, wani yua n den bua ki baa yaa panpaani n ki tiegi.
- 16 Ama o nunñua, yaa yanga n ki maadi, den funi leni o o tagili po ki maadi nani o nisaalo n maadi maama, ki teni ke o sawalipualo yeni yanpiima sedi.
- 17 Bi bangi-faadanba yeni tie nani yaa ninbuna n kaa go pia nima, ki go tie nani ku tafaaciangu n figi ki kaadi yaa tawala yeni. U Tienu bili bipo yaa kaanu n tie li biigicianli.
- 18 Bi gbie leni ti japaadi ki maadi yaa macianma n ki pia mayuli. Bi boandi ki dia leni ti gbanandi bonbuakaala yaaba n faabi leni bi niyaadikaaba yeginu ke li daa waagi.
- 19 Bi niani ba ke bi baa baa mi faabima, ama bani biba tie ti joagindi yonbi, kelima nilo kuli tie yaala n diedi o yaa yonbo.
- 20 Kelima li yaa tie ke yaaba n den faabi leni nanduna joagindi kelima ti Diedo, Jesu Kilisiti o Candaano yaa bandima po, bi yaa go kua lienni ke ti paadi ba, bi juodima baa bia ki cie bi cilima.
- 21 Bi yaa den bandi mi teginma sanu den baa tu bipo ki cie ban bandi ki lebidi ki na ban den baa yaa balimaama n gagidi ki nani yeni.
- 22 Li tie bipo nani yaa kpanjama n tie moamoani na n yedi yaala: “O sangbanlo goa ki dini o siindi,” leni: “Bi wali o duonua ke o goa ki labini ti moamoadi nni.”

2 Piel 3

- 1 N buakaaba, line n tie min diani yipo yaa tilieli. A tilieda yeni kuli nni n moandi ki tiadi yi yaala n baa tigini yi yantiana yin yaa tia yaala n tiegi bonjanla.
- 2 Yin yaa tiadi bi sawalipuaba yaaba n gagidi ki nani n den soagindi yaa maama hali yogu po, ki go yaa tiadi o Diedo ti Candaano balimaama, yi tondiba n den wangi yaama.
- 3 Yin tuodi ki bandi ke mi juodima yogunu, li ñuali danba baa cua leni bi ñuali, bani yaaba n nua bi gbanandi bonbuakaala.
- 4 Bi baa tua yi: “Waa den niani u ñoanianu ke o baa goa ki cua te? O nan ye le? Kelima hali ti yaajanba n kpe, ki taa ki pundi hali moala, li bonla kuli tie nani lan den tie maama mi tagima cilima yogunu yeni.”
- 5 Baa ke bi bani, bi yen sundi bi yama po ke hali yogu U Tienu den maadi o maama ke tanpoli tagi, ke ki tinga mo ñani mi ñima nni, ke mi lindi ki cebini ga.
- 6 Li tie laa bonla po ke o nandunkpialo den bodi kelima mi ñima den milini o cain.
- 7 U Tienu maama yeni baa kubi yaa tanpoli leni yaa tinga n ye moala, ki sieni la mi fantama po hali ti buudi daali leni U Tienu yiekaaba bolinma daali.
- 8 N buakaaba, yaa bonyenla n ye na, laa pundi yin sundi la, o Diedo po dayenli tie nani bina tudili, ke bina tudili mo tie nani dayenli yeni.
- 9 O Diedo baa kuani o ñoanianu li kan waagi, baa ke bi nitianba nua ke o waagidi. Li tie ke o pia yipo li juunle, kelima waa bua baa niyendo n bodi, ama ke bi niba kuli n lebidi bi yama.
- 10 O Diedo daali baa cua ki ludi bi niba nani li conconli yeni. Laa daali tanpoli baa bodi leni ku fuciangu. Yaala n ye lienni kuli baa cuo mi fantama ki nandi. Ki tinga leni yaala n ye lienni kuli mo baa cuo ki buodi.
- 11 Lanwani, nani laa bonla kuli n baa nandi ki bodi yeni, li pundi yi tagu n gagidi ki yaa nani, ki go tuo U Tienu n yaa die yi cain.
- 12 Yin yaa gu wani U Tienu daali cuma, ki yaa tiendi yaala n baa teni li daali yeni n jaligi ki cua. Laa daali tanpoli kuli baa cuo ki buodi, yaala n go ye kuli mo baa nandi.
- 13 Ama ti guudi o tanpopaano leni ki tinpanga, mi teginma n baa ye naankani, nani o ñoanianu n yedi maama.
- 14 Lanwani n buakaaba, kelima yi gu laa bonla kuli, yin yaa moandi ke o yaa cua, wan sua ke yii pia joagindiba leni tagiliba kuli, ama ke yi pia mi yanduanma leni o.

15 Yin yaa nua mani ke ti Diedo n pia yaa juunli tie yi tindima po, nani ti kpibuado Polo moko n den diani yipo maama ki nua U Tienu n den puni o yaa yanfuoma.

16 O dangi yeni o tila kuli nni o yaa maadi laa bonla maama, baa ke lienni pia yaa maama yaa gbadima n pa. Bi nitianba, yaaba n tie yanboandanba ki naa go se ke li pa, nmiagidi ki golindi li bundima nani ban tiendi maama leni yaa Diani n sieni bi bodima po.

17 Lanwani n buakaaba, kelima yi tuodi ki bani laa bonla kuli, yin yaa fangi mani yi yula ke U Tienu yiekaaba n da dadi yi bi yaadima nni, ke yi kan go yaa se ke li pa.

18 Ama yin yaa suagi liiga ti Diedo leni ti Candaano Jesu Kilisiti yaa njanbili nni leni o yaa bandima nni ki pugidi. Wani n yaa baadi ti kpiagidi moala leni hali yaa yogunu kuli. Amina.

Jan n Diani Ya

Jan n Diani Ya 1

- 1 Ti diani ki wangi yi li miali maama, Yaama n den ye hali mi cilima, Tin den gbadi, ki laa yaala leni ti nuni, Ki diidi ki go sii yaala leni ti nii.
- 2 Li miali yeni den doagidi ke ti laa li. Ti tiendi lipo siedi ki wangi yi yaa miali n kan gbeni, Yaali n den ye Baa kani, wan den doagidi tipo yaali yeni.
- 3 Tin laa ki go gbadi yaala, ti wangi lane Ki bua yi mo n yaa pia yanyenma leni ti, Nani tin pia yaa yanyenma leni Baa leni o Bijua Jesu Kilisiti maama yeni.
- 4 Ti diani yipo yaala n tie na ke ti pamanli n dagidi cain.
- 5 Tin den gbadi yaa maama o kani ki wangi yi tie Ke U Tienu tie mi yenma. Li biigili naa ye o niinni baa waamu.
- 6 Ti yaa tua ke ti pia yanyenma leni o, ki nan ye li biigili nni, Ti pua faama, tii nua i moamoani.
- 7 Ama ti yaa ye mi yenma nni nani U Tienu wani oba n ye mi yenma nni maama, Ti pia yanyenma leni tiyaba, O Bijua Jesu yaa soama mo baa njuudi ti pala Ki ñandi tipo ti tuonbiadi kuli cain.
- 8 Ti yaa tua ke tii pia tuonbiadi, ti boandi ti yula, I moamoani ki ye ti niinni.
- 9 Ti yaa tuo ti yaa tuonbiadi, O tie tin fidi ki dugi yua po ki go tiegi mo. O baa pa ti sugili ti tuonbiadi po Ki go njuudi ki ñani tipo ti biadima kuli cain.
- 10 Ti yaa tua ke tii tieni tuonbiadi, Ti yedi ke U Tienu tie tuofaadaano, o maama ki ye ti niinni.

Jan n Diani Ya 2

- 1 N bibuadimu, n diani yipo yaala n tie na ke yin da tieni tuonbiadi. Li yaa tie ke yua n tieni ti tuonbiadi, ti pia o candanbaalo ti Baa U Tienu kani, Jesu Kilisiti o niteginka.
- 2 Wani n tie i candanbaani padili ti tuonbiadi po. Laa tie ti yaa tuonbiadi bebe po ka, ama nanduna yaaba kuli yaa tuonbiadi po.
- 3 Yaala n baa doagidi ke ti bani U Tienu n tie line: Ti yaa kubi o balimaama.
- 4 Yua n tua: «N bani o,» ki naa kubi o balimaama, o tie tuofaadaano, i moamoani naa ye o niinni.
- 5 Ama yua n kubi o maama, U Tienu buama ye o pali nni moamoani ki dagidi cain. Yeni, ti bani ke ti ye o niinni.
- 6 Li pundi ke yua n yedi ke o ye o niinni n yaa cuoni nani wani o Diedo n den cuoni maama.

- 7 N buakaaba, mii diani yipo balimapanma ka, mi tie balimakpelima, yin pia yaama hali mi cilima. Mi balimakpelima yeni tie yin den gbadi yaa maama.
- 8 Baa yeni, n diani yipo balimapanma, yaama n doagidi Kilisiti niinni leni yi yaa niinni, kelima li biigili pendi, mi yenmoanma yendi no.
- 9 Yua n tua ke o ye mi yenma nni, ki nan nani o kpiilo, o da ye li biigili nni.
- 10 Yua n bua o kpiilo, o ye mi yenma nni, tingbali bonla ki ye o niinni.
- 11 Ama yua n nani o kpiilo ye li biigili nni. O cuoni li biigili nni kaa bani wan caa naankani, kelima li biigili teni ke o joa.
- 12 N bibuadimu, n diani yipo kelima yi baa yi tuonbiadi sugili kelima Jesu yeli po.
- 13 Yinba bibaanba, n diani yipo kelima yi bani yua n ye hali mi cilima. Yinba bi jawaaba, n diani yipo kelima yi paadi o Biado.
- 14 Yinba a biwaala, n den diani yipo kelima yi bani Baa. Bibaanba, n den diani yipo kelima yi bani wani yua n ye hali mi cilima. Bi jawaaba, n den diani yipo kelima yi pia u fidu, U Tienu maama mo ye yi niinni, yi go paadi o Biado.
- 15 Yin da bua mani nanduna leni yaala n ye lienni. Yua n bua nanduna, waa pia buama Baa po o pali nni.
- 16 Kelima yaala n ye nanduna nni kuli, ti gbanandi bonbuakaala leni o nuni bonbuakaala leni mi yema japaadi, laa nani U Tienu kani, li nani nanduna nni.
- 17 Danduna pendi, o bonbuakaala moko pendi, ama yua n tiendi U Tienu yanbuama baa ye hali yaa yogunu kuli.
- 18 Yinba a biwaala, mi juodima yogunu nagini. Yi gbadi ke Kilisiti-yieka baa cua. To, baa moala Kilisiti-yiekaaba ye boncianla. Lani yaa po ti bani ke mi juodima yogunu nagini.
- 19 Kilisiti-yiekaaba yeni den nani ti siiga, ama baa den tie ti siiga yaaba. Kelima bi yaa den tie ti siiga yaaba, bi bi baa ye leni ti. Ama ban nani ti siiga yeni doagidi ke bikuli naa tie ti yaaba.
- 20 Ama yinba wani, yi baa U Tienu Fuoma Yua, yua n teni ke yikuli pia mi bandima.
- 21 Min den diani yipo yeni laa tie ke yii bani i moamoani ka, ama kelima yi bani i moamoani, ki go bani ke faamaba kuli ki nani i moamoani kani.
- 22 Dme n tie o tuofaadaano, kali yua n nia ke Jesu ki tie U Tienu n Gandi Yua? Wani n tie Kilisiti-yieka, wani yua n nia Baa leni Bijua.
- 23 Yua n nia Bijua kuli, nia Baa moko, yua n tuo Bijua kuli o pia Baa moko.

²⁴ Yinba yaa po, li pundi yin den gbadi yaala hali mi cilima n yaa ye yi niinni. Li yaa tie ke yin den gbadi yaala hali mi cilima ye yi niinni, yi moko baa ye Bijua leni Baa niinni.

²⁵ Wani n niani ti yaala tie yaa miali n kan gbeni.

²⁶ N den diani yipo mi naa maama kelima yaaba n yaandi yaa po.

²⁷ Ama yinba wani, yin den baa mi Fuoma yaama yeni, ye yi niinni ke laa go tie tiladi ban go bangi yi. Kelima mi Fuoma yaama n bangi yi li bonla kuli ki tie moamoandaano kaa tie faadaano. Lani yaa po yin yaa ye o niinni nani wan bangi yi maama.

²⁸ Lanwani n bibuadimu, yin yaa ye o niinni, ke wan baa doagidi yaa yogunu, tin yaa pia li papaali, ke o goacuama daali tin da jie i fe.

²⁹ Yi yaa bani ke o tiegi, yin bandi mani ke yua n tiendi yaala n tiegi kuli tie wan mali yua.

Jan n Diani Ya 3

¹ Diidi mani ki le U Tienu ti Baa n pia tipo yaa buacianma hali ki yini ti o bila. Ti tie yeni. Yaala n teni ke nanduna yaaba ki bani ti tie ke baa bani wani.

² N buakaaba, moala ti tie U Tienu bila. Tin baa tua yaala daa doagidi, ama ti bani ke o yaa doagidi yaa yogunu, ti baa tie nani wani n tie maama, kelima ti baa le o nani wan tie maama.

³ Yua n pia laa suginma kuli baa nbandi o yuli, nani wani o Diedo n nani maama yeni.

⁴ Yua n tieni ti tuonbiadi kuli miidi U Tienu balimaama. Ti tuonbiadi tie li balimaama yaa miidima.

⁵ Yi bani ke wani o Diedo n den doagidi ki baa nani tin yaa tuonbiadi. Tuonbiadiba kuli ki ye o niinni baa waamu.

⁶ Yua n ye o niinni kuli kan yaa tiendi tuonbiadi. Yua n tiendi ti tuonbiadi kuli daa laa o, waa bani o mo.

⁷ N bibuadimu, yin da tuo mani ke oba kuli n boandi yi. Yua n tiendi yaala n tiegi, o tiegi nani Kilisiti n tiegi maama.

⁸ Yua n tiendi ti tuonbiadi tie Sutaani yua, kelima wani Sutaani den tiendi ti tuonbiadi hali mi cilima ki pundi hali moala. U Tienu Bijua den cua ki doagidi o yuli, ki baa bolini Sutaani tuona.

⁹ U Tienu n mali yua kuli kaa tiendi tuonbiadi, kelima wani U Tienu miali buolu ye o niinni, o kan fidi ki yaa tiendi ti tuonbiadi kelima U Tienu mali o.

- 10 Line n doagidi U Tienu bila leni Sutaani yaa bila n paadi leni biyaba maama: Yua n kaa tiendi yaala n tiegi kuli, bi kaa bua o kpiilo kuli, waa tie U Tienu biga.
- 11 Diidi yin den gbadi yaa maama hali mi cilima n tie na: Tin yaa bua mani tiyaba.
- 12 Tin da tie mani nani Kayina yua n den tie o Biado yua, ki den ku o waalo. Be yaa po ke o den kodi o? Kelima o tuona den bia, ke o waalo ya tiegi.
- 13 N kpiiba, n̄anduna yaaba yaa nani yi, lan da lidi yi.
- 14 Ti bani ke ti ñani mi kuuma nni ki kua li miali nni kelima ti bua ti kpiiba. Yua n kaa pia mi buama da ye mi kuuma nni.
- 15 Yua n nani o kpiilo kuli tie nikpalo, yi bani ke nikpaloba mo kuli ki pia yaa miali n kan gbeni o niinni.
- 16 Line n teni ke ti bani mi buama n tie yaala: Lan tie ke Jesu Kilisiti den puni o miali ti yaa po. Li pundi ti mo n yaa puuni ti miana ti kpiiba po.
- 17 O nilo yaa pia, ki nan nua ke o kpiilo luo, ke o pia opo i nunkuomi, U Tienu buama ye o niinni lede?
- 18 N bibuadimu, tin da pia mani mi buama tiyaba po leni mi maama bebe, ama tin yaa pia a tuona po leni i moamoani nni.
- 19 Lani yaa po ti baa bani ke ti tie i moamoani yaaba, ki go duani ti yama U Tienu nintuali.
- 20 Lanwani baa ti pala yaa buni ki cuo ti, ti bani ke U Tienu cie ti pala ki go bani li bonla kuli.
- 21 N buakaaba, ti pala yaa buni ki cuo ti, ti pia li papaali U Tienu kani.
- 22 Tin miadi yaala kuli, ti baadi la o kani kelima ti kubi o balimaama, ki go tiendi yaala n mani opo.
- 23 O balimaama n tie mine: Tin yaa daani o Bijua Jesu Kilisiti, ki yaa bua tiyaba nani wan bili tipo yaa balimaama n yedi maama.
- 24 Yua n kubi li balimaama ye o U Tienu niinni, U Tienu mo ye o niinni. Lane ti bani ke o ye ti niinni kelima wan puni ti o Fuoma yaama yaa po.

Jan n Diani Ya 4

- 1 N buakaaba, yin da dugi mani yaaba n yedi ke bi pia U Tienu Fuoma kuli po. Ama yin biigi ba ki bandi bi yaa pia U Tienu n puuni yaa Fuoma, kelima bi sawalipua-faadanba boncianla yayadi n̄anduna nni.
- 2 Line n baa teni yin bandi yua n pia U Tienu Fuoma: Yua n tuo ke Jesu Kilisiti den cua ki tie nisaalo kuli pia U Tienu Fuoma.

- ³ Yua n nia ke Jesu ki den tie nisaalo kuli, waa pia U Tienu Fuoma. Ama o pia Kilisiti-yieka yaa yantiali. Yi den gbadi ke Kilisiti-yieka baa cua, baa moala o ye nanduna nni.
- ⁴ N bibuadimu, yi tie U Tienu yaaba. Yi paadi bi sawalipua-faadanba, kelima yua n ye yi niinni pia u paalu ki cie yua n ye nanduna nni.
- ⁵ Bani, bi tie nanduna yaaba, lani n teni bi maama tie nanduna yaama, nanduna yaaba mo cengi ba.
- ⁶ Ama tinba wani tie U Tienu yaaba. Yua n bani U Tienu kuli cengi ti maama. Yua n kaa tie U Tienu yua kuli, waa cengi ti maama. Lani n teni ke ti bani i moamoani Fuoma leni mi tuofaama gagidima.
- ⁷ N buakaaba, tin yaa bua mani tiyaba, kelima mi buama ña U Tienu kane. Yua n pia mi buama kuli, U Tienu mali o, o mo bani U Tienu.
- ⁸ Yua n kaa pia buama daa bani U Tienu, kelima U Tienu tie buama.
- ⁹ U Tienu n den doagidi o buama tipo maama n tie line: U Tienu den soani o Bijayenyenga nanduna nni ke tin yaa pia li miali kelima o yaa po.
- ¹⁰ Mi buama yeni naa tie ke tinba ka den bua U Tienu, ama mi tie ke wani n den bua ti, ki soani o Bijua ke o tua i candanbaani padili ti yaa tuonbiadi po.
- ¹¹ N buakaaba, U Tienu yaa bua ti yeni, li pundi ti mo n yaa bua tiyaba.
- ¹² Oba kuli daa laa U Tienu, ama ti yaa bua tiyaba, U Tienu ye ti niinni, o buama moko ye ti niinni ki dagidi cain.
- ¹³ Line n teni ke ti bani ke ti ye o niinni ke o mo ye ti niinni: Lan tie ke o puni ti o Fuoma.
- ¹⁴ Tinba n den laa ki tiendi siedi ke Baa soani o Bijua, ke o tie nanduna Candaano.
- ¹⁵ Yua n tuo ke Jesu tie U Tienu Bijua kuli, U Tienu ye o niinni, o moko ye U Tienu yaa niinni.
- ¹⁶ Tinba, ti bani U Tienu n pia tipo yaa buama, ki dugi mipo. U Tienu tie buama. Yua n ye mi buama nni ye U Tienu niinni, U Tienu mo ye o niinni.
- ¹⁷ Diidi mi buama n nanbi cain ti niinni maama, ke ti baa fidi ki yaa pia li papaali li bujjali daali. Nani wani Kilisiti n tie maama, ti moko tie yeni nanduna nni.
- ¹⁸ Mi buama naa pia ti jawaandi. Yaa buama n nani cain deli ki ñani ti jawaandi, kelima ti jawaandi ye kelima u cuonu n ye. Ti jawaandi n pia yua daa pia mi buama ke li dagidi.
- ¹⁹ Tinba, ti bua o kelima wani n den kpa bua tinba.

20 O nilo yaa tua ke o bua U Tienu, ki nan nani o kpiilo, o tie tuofaadaano, kelima yua n naa bua o kpiilo wan nua yua, o baa ga lede ki bua U Tienu wan ki nua yua.

21 Tin baa Kilisiti kani yaa balimaama tie mine: li pundi ke yua n bua U Tienu n yaa bua o kpiilo moko.

Jan n Diani Ya 5

1 Yua n daani ke Jesu tie U Tienu n Gandi Yua, tie U Tienu biga. Yua n bua ki biga baa kuli baa bua o biga mo.

2 Yaala n baa teni tin yaa bani ke ti bua U Tienu bila tie line: Ti yaa bua U Tienu ki go tiendi o balimaama n yedi yaala.

3 Mi buama U Tienu po tie line: Tin yaa kubi o balimaama. O balimaama yeni naa tie tugikpiagili,

4 kelima U Tienu n mali yua kuli paani nanduna. Yaala n teni ke ti paani nanduna tie ti dandanli.

5 Dme paani nanduna? Li tie yua n daani ke Jesu tie U Tienu Bijua.

6 Jesu Kilisiti tie yua n den cua leni mi ñima leni mi soama. Waa den cua leni mi ñima bebe ka, o den cua leni mi ñima leni mi soama. Mi Fuoma n tiendi siedo lipo kelima mani mi Fuoma yeni n tie i moamoani.

7 Bi tie bi taa yaaba n tiendi siedo:

8 Lan tie U Tienu Fuoma, mi ñima leni mi soama, ke bani bonba taa yeni kuli siedo tie yenma.

9 Ti yaa saa i moamoani bi nisaaliba n tieni yaa siedo po, U Tienu n tieni yaa siedo cie, kelima li tie wan tieni yaa siedo o Bijua po.

10 Yua n daani U Tienu Bijua pia laa siedo o niinni. Ama yua n naa daani U Tienu, o yedi ke U Tienu pua faama, kelima waa daani U Tienu n tieni yaa siedo o Bijua po.

11 Laa siedo n tie na: U Tienu puni ti yaa miali n kan gbeni, laa miali ye o Bijua niinni.

12 Yua n pia U Tienu Bijua pia li miali, yua n ki pia U Tienu Bijua, waa pia miali.

13 N diani yipo lani ke yinba yaaba n daani U Tienu Bijua yeli nni n yaa bani ke yi pia yaa miali n kan gbeni.

14 Tin pia yaa dugidi U Tienu kani tie tine: Tin mia yaala ke li tie o yanbuama bonla kuli, o cengi ti.

15 Ti yaa bani ke o cengi ti mo, ti go bani ke ti pia tin mia o yaala.

16 O nilo yaa laa ke o kpiilo tiendi yaa tuonbiadi n kan juodi mi kuuma, wan jaandi opo, U Tienu baa pa o li miali. Li tie yaaba n tieni yaa tuonbiadi n kan juodi mi kuuma yaa maama. Li pia yaa tuonbiadi n baa juodi mi kuuma. Laa tie laa tuonbiadi yaa po ke n yedi ban jaandi.

17 Yaala n ki tiegi kuli tie tuonbiadi. Ama ti tuonbiadi buolu ye, yaadi n kan juodi mi kuuma.

18 Ti bani ke U Tienu n mali yua, waa tiendi tuonbiadi, kelima U Tienu Bijua kubi o ke o Biado kan sii o.

19 Ti bani ke ti tie U Tienu yaaba, ki go bani ke o Biado diedi nanduna kuli.

20 Ti go bani ke U Tienu Bijua cua ki puni ti mi yanfuoma ke tin bandi yua n tie o Moamoandaano. Ti ye o Moamoandaano niinni ki go ye o Bijua Jesu Kilisiti yaa niinni. Wani n tie U Tienu i moamoani leni yaa miali n kan gbeni.

21 N bibuadimu, fangi mani yi yula leni i buli.

Jan n Diani Ya Tilieli

Jan n Diani Ya Tilieli 1

- 1 Mini o nikipelo n diani li tili fini Cannaa po, U Tienu n gandi yua, leni a bila kuli po, min bua yinba yaaba leni i moamoani. Laa tie mini bebe ka bua yi, yaaba n bani i moamoani kuli bua yi.
- 2 Ti bua yi kelima i moamoani yaa po, yi n ye ti niinni ki go baa ye leni ti hali yaa yogunu kuli.
- 3 U Tienu yua n tie Baa leni Jesu Kilisiti yua n tie Baa bijua n pa ti li njanbili ki yaa gba tipo mi niñima, ki go yaa puuni ti mi yanduanma, i moamoani nni leni mi buama nni.
- 4 N pali den mangi boncianla min den laa ke a bila siiga bi tianba cuoni i moamoani nni nani Baa n bili tipo li balimaama maama.
- 5 Lanwani moala, Cannaa, min mia nja yaala tie line: Tin yaa bua tiyaba. Min diani apo yaama yeni naa tie balimapanma ka, ama li tie tin den pia yaama hali mi cilima.
- 6 Mi buama yeni tie tin yaa cuoni nani U Tienu balimaama n bili maama. Lani n tie yin baa nja yaa balimaama tiladi nani yin den bandi maama hali mi cilima.
- 7 Kelima mi tulinma danba boncianla cua ki yayadi nanduna nni, yaaba n naa tuo ke Jesu Kilisiti den cua ki tua nisaalo. Laa nibuolu n tie mi tulinma daano leni Kilisiti-yieka.
- 8 Fangi mani yi yula ke ti tuonli bonluonkaala n da bodi, ama ke yin baa yi panpaani kuli.
- 9 Yua n suagi liiga ki naa ye Kilisiti yaa bangima nni kuli, waa pia U Tienu. Ama yua n se mi bangima yeni niinni, wani n pia Baa leni Bijua kuli.
- 10 O nilo yaa cua yikani ki naa kubi laa bangima, yin da ga o cangu, ki da yedi o: «Biala biala.»
- 11 Kelima yua n yedi o: «Biala biala,» taani leni o o tuonbiada nni.
- 12 N go pia mi maama boncianla ki bua ki diani yipo. Die mii bua ki diani leni mi tidianñima li tili nni ka. Ama n sugini ke n baa cua yikani tin le tiyaba ki boe, ke ti pamanli n dagidi cain.
- 13 A kpiilo, U Tienu n gandi yaa pua yaa bila fuondi a.

Jan n Diani Ya Titaali

Jan n Diani Ya Titaali 1

- 1 Mini o nikipelo n diani li tili fini n buado Gayusa min bua yua leni i moamoani.
- 2 N buado, n sugini ke a yema kuli dagidi apo, ke a pia laafia a gbanandi po nani njan pia laafia a naano po maama.
- 3 Ti kpiiba yaa den cua yaa yogunu ki tieni siedi ke a tie moamoandaano ki cuoni i moamoani yaa yenma nni, n pali yen mangi hali boncianla.
- 4 Yaala n mangi n pali ki cie tie ki yaa gba ke n bila nja i moamoani.
- 5 N buado, a doagidi ke a tie nidugika leni njan tiendi yaala ti kpiiba po, baa yaaba n tie bi canba.
- 6 Bi den togidi Kilisiti n yini yaaba taanli siiga njan pia yaa buama. Li baa njan njan todi ba ban suagi liiga bi sancenli po nani lan dagidi U Tienu po maama.
- 7 Kelima bi den fii ki gedi Jesu Yeli po, ki naa ga liba bi nilanba kani.
- 8 Lani yaa po li pundi ke tinba n yaa gaani laa nibuolu cangu, ke ti mo n taani leni ba i moamoani wangima tuonli nni.
- 9 N den diani mi maama waamu Kilisiti n yini yaaba po. Ama Diotefe, yua n bua ki yaa tugi li yuli bi siiga yeni naa tuo tipo.
- 10 Lani yaa po, n yaa cua, n baa togidi wan tiendi yaala kuli leni wan maadi tipo yaa mabiadima leni yaa faama kuli. Laa tie lani bebe. O go yie, waa gaani ti kpiiba cangu. Baa yaaba n bi bua ki ga bi cangu mo, waa tuo bipo, ki go deli ki ñani ba Kilisiti n yini yaaba nitaanli nni.
- 11 N buado, njan da togidi yaala n bia, ama njan yaa togidi yaala n njan. Yua n tiendi yaala n njan tie U Tienu yua, ama yua n tiendi yaala n bia daa laa U Tienu.
- 12 Bi niba kuli, leni i moamoani iba tiendi Demetilusa po yaa siedo n njan. Ti moko tiendi opo laa siedi. A bani ke ti siedi tie moamoani.
- 13 N pia mi maama boncianla ki bua ki diani apo, ama mii bua ki diani leni mi tidianñima leni u tidianmuanu.
- 14 N sugini ke n baa le nja ke li kan waagi, tin fidi ki boe.
- 15 Mi yanduanma n yaa ye leni a. A danlinba fuondi a. Dan fuondi ti danlinba kuli yendo yendo.

Juda n Diani Ya Tili

Juda n Diani Ya Tili 1

- 1** Mini Juda, yua n tie Jesu Kilisiti naacemo ki go tie Jaka waalo, n diani li tili yipo, yinba U Tienu yua n tie Baa n yini yaaba ki go bua yaaba, ki kubi yaaba Jesu Kilisiti po.
- 2** Mi niñingbadima, mi yanduanma leni mi buama n yaa pugidi yipo hali boncianla.
- 3** N buakaaba, n den bua hali boncianla ki diani yipo yaala n tie tikuli n taani ki pia yaa tindima yaa po. Ama n den sua ke li tie npo tiladi min diani ki tundi yi ke yin koani li dandanli koanli, U Tienu n den teni o nigagidiñanba yaa dandanli yenma u yogunu kuli po.
- 4** Kelima bi nitianba wuoni ki kua yi siiga, i Diani n den maadi yaaba yaa bujjali cuonu hali yogu. Bi tie U Tienu yiekaaba, yaaba n lebidi ti Tienu ñanbili ke lan tua mi conconma bonla. Bi go yie Jesu Kilisiti, wani yua bebe n tie ti Canbaa leni ti Diedo.
- 5** Baa ke yi bani yaala n tie na kuli bonñanla, n bua ki go tiadi yi ke o Diedo den faabi o niba Isalele yaaba ki ñani ba Ejjipiti nni. Ama o den yuandi ki bolini bi siiga yaaba n naa den dugi opo.
- 6** Yaa malekinba n naa den kubi ban pia yaa bali, ki ña bi yekaanu, U Tienu kpaa ba yaa kpaadi n baa ye hali yaa yogunu kuli, ki kubi ba li biigili nni hali li bujjali cuonu dacionli n cua.
- 7** Li go tie yeni Sodoma leni Gomola leni bi tinkundogi yaaba po, yaaba n den tieni nani laa malekinba, ki puni bi yula ki tiendi mi conconma leni ti cagindi buoli kuli po. Baa moala bi laadi yaa fantama n kan gbindi yaa buudi fala, ki tie bi niba kuli po li bondiidikaala ki tuodi ki tundi ba.
- 8** Baa yeni, laa jaba yaa yanmaalima n cuo ba maama po teni ke bi cagini bi yula, ki fali U Tienu bali, ki sugidi o malekinba yaaba n pia ti kpiagidi.
- 9** Lanwani baa malekinba yudaano Miseli n den nia leni Sutaani Musa o kpiemo gbanandi po yaa yogunu, waa den tuo ki maadi o buudi leni sugidi maama. Ama o den yedi o: “O Diedo n yie apo.”
- 10** Ama laa jaba sugidi ban kaa bani yaala. Baa ban bani yaala bi ñua bi yanmaalima nani ti yandi yeni ki bolini bi yula.
- 11** Fala n baa bipo, kelima bi ñoadi Kayina n den ñua yaa sanu. Bi go luni bi yula Balaama yaa yaadima nni kelima bi bua ki baa mi panpaani. Bi fiini mi janjanma ki bodi nani Kole yeni.

- 12 Li tie bani n joagini yin n taani leni yi kpiiba ki di yaa jiema. Lankane bi yen di ki go ñu ke li pendi, kaa jie fe, ki nua bi yaa yula bebe. Bi tie nani u faalu n tudi yaa tawala ke ñaa pia ñima yeni. Bi go tie nani li fali yaa tiidi n naa loni baa i yogunu, ama ki kuodi ki kpe ke bi ñabi i yeni.
- 13 Bi doagidi bi tuona yaa n pia i fe nani mi ñincianma ñinguona n lengidi ki lu ti ñinpunpudi li boanjaali po maama yeni. Bi go tie nani yaa ñmabila n yaadi yeni. U Tienu bili bipo ke bi kaanu baa ye li biigicianli nni hali yaa yogunu kuli po.
- 14 Li go tie bani yaa po ke Enoka yua n den tie nifiima lele ki cili hali Adama kani, den pua sawali ki yedi: “Diidi ki le, o Diedo kpendi leni o nigagidiñanba tudatuda bam.
- 15 O baa jia ti buudi leni bi niba kuli, ki cuo yaaba n yie o kuli kelima ban yie o ki tieni yaala yaa po. O go cuo ti tuonbiadi danba yaaba n yie o yeni, kelima ban sugidi o yaa sugidi yaa po kuli.”
- 16 Laa niba tie yaaba n yenbidi, yaaba yaa pala n biidi bi yema po. Bi ñua bi gbanandi bonbuakaala, ki maadi mi japaamaama, ki banbidi bi niba ke ban baa bikani li baali.
- 17 Ama yinba n buakaaba, yin yaa tiani mani ti Diedo Jesu Kilisiti tondiba n den tuodi ki waani yi yaama.
- 18 Bi den tua yi: “Mi juodima yogunu li ñuali danba baa ye, yaaba n ñua bi gbanandi bonbuakaala, ki yie U Tienu.”
- 19 Laa niba tie yaaba n tiendi yi siiga nni mi paadima, ki ñua bi gbanandi bonbuaka-biadila kaa pia U Tienu Fuoma.
- 20 Ama yinba n buakaaba, yin yaa suagi liiga yi dandanli yaali n gagidi ki ñani boncianla nni, ki yaa jaandi leni o U Tienu Fuoma Yua yaa paalu.
- 21 Yin yaa kubi mani yi yula U Tienu buama nni, ki gu ti Diedo Jesu Kilisiti n pa yi yaa miali n kan gbeni kelima o niñingbadima po.
- 22 Yin yaa gba mani mi niñima bi nitianba yaaba yaa yama n bangi po.
- 23 Yin faabi ba ki lobidi ba mi fantama nni. Yin yaa gba nitoaba po yaa niñima n kali leni i jeje, ki nan yaa nani baa bi tiayiekaadi, ban den joagini yaadi leni bi gbanandi bonbuakaala.
- 24 U Tienu fidi ki kubi yi ke yin da tuodi ki baa, ki go sieni yi o kpiagidi nintuali ke yi naa pia ban baa fidi ki kuli yi leni yaala, leni li pamancianli.
- 25 Wani U Tienu bebe yua n tie ti Candaano, kelima Jesu Kilisiti yua n tie ti Diedo po, n yaa baadi ti kpiagidi, ti jigidi, u paaciamu leni li bali, yaa yogunu n pendi, moala leni yaa yogunu kuli! Amina!

Doagidima

Doagidima 1

- 1 Line n tie Jesu Kilisiti doagidima, U Tienu n den teni o yaama, ke wan waani o naacenba yaa bonla n baa ti tieni tiladi ke li kan go waagi. Wani Jesu n den soani o maleki o naacemo Jan kani, ki teni ke o bandi mi doagidima yeni.
- 2 Jan tieni siedi ke wan den laa yaala kuli tie U Tienu maama leni Jesu Kilisiti yaa siedi.
- 3 Li pamanli ye leni yua n cogi leni yaaba n cengi sawali maama ki kubi yaama n diani mi niinni kuli. Kelima li yogunu ku.
- 4 Mini Jan n diani li naa tili Kilisiti n yini yaaba nitaanleleeda ya n ye Asi diema nni po. U Tienu yua n den kpa ye, ki ye moala, ki go baa ti cua, leni o fuoma yaaba lele yaaba n ye u bali kalikaanu nintuali,
- 5 leni Jesu Kilisiti yua n tie o siedi-dugika leni o nikpialo yua n kpa fii bi tinkpiba siiga, leni nanduna badiba kuli bado, n pa yi li njanbili leni mi yanduanma! Wani yua n bua ti ki den faabi ti leni ti tuonbiadi kelima o soama yaa po,
- 6 ki go teni ke ti tua kopadicianba diema o Baa U Tienu po, n baa ti kpiagidi leni u paaciamu hali yaa yogunu kuli. Amina!
- 7 Diidi ki le mani, O kpendi ti tawadi nni, Nunbu kuli baa le o, Baa yaaba n den muu o. Danduna nibuoli kuli Baa buudi kelima opo. Yeni n yeni, Amina!
- 8 O Diedo U Tienu U Paaciamu Kuli Daano, yua n den kpa ye, ki ye moala ki go baa ti cua, wani n yedi: «N tie Alifa leni Omega, lani n tie mi cilima leni mi juodima.»
- 9 Mini Jan, yi kpiilo, yua n taa leni yi o falaciamo leni U Tienu diema, leni li juunli nni Jesu nni, bi den gedinii nni Patimosa kpendegili kelima U Tienu Maama leni Jesu yaa siedi po.
- 10 U Tienu Fuoma den cuo nni o Diedo daali. N den gbadi u nialciamu n puoli, ke u tie nani bi piebi kakaci yeni.
- 11 U den tua: «Dan baa le yaala, njan diani la li tili nni ki soani Kilisiti n yini yaaba nitaanleleeda ya n ye Efesa, Similina, Peligama, Tiatila, Salida, Filadelifi leni Layodise dogi nni kuli po.»
- 12 N den jigidi ki baa le yua n maadi leni nni. Min den jigidi yaa yogunu n den laa wula fidisantuankaani lele.
- 13 Yua n naani leni o nisaalo den ye i fidisantuankaani yeni siiga. O den laa liadicianli ke li jidi hali o taafaadi, ki ñaagi o benli wula ñagidu.
- 14 O yuli leni o yudi den pieneni paipai nani ti kunkundi yeni. O nuni den tie nani u mupienu yeni.

- 15 O taana den ñuliti nani ban tongi yaa kumoandi ki buaga nni ke ti moandi yeni. O nialu mo den tie nani mi ñincianma yaa fuugu yeni.
- 16 O den muubi ñmabila lele o jienu. Jugisieñoaliedi, yaaga n mani den ña o ñoabu nni. O nunga den ñuliti nani u yienu n yen kpadi u yensiinu maama yeni.
- 17 Min den laa o yaa yogunu, n den baa o taana kani nani n kpe yeni. O den maani npo o jienu ki yedi: «Dan da jie liba. Mini n tie o kpialo leni o juodika,
- 18 yua n ye ki fo. N den kpe, ama diidi ki le, n go fo ki baa ye hali yaa yogunu kuli. N kubi mi kuuma leni bi tinkpiba yekaanu sendabila.
- 19 Lanwani, ñan diani ñan laa yaala, yaala n ye moala leni yaala n baa ti yuandi ki cua.
- 20 Dan laa ke n muubi yaa ñmabileleeda n jienu nni yeni, leni wula fidisantuankaani lele yeni tie line: A ñmabileleeda tie Kilisiti n yini yaaba nitaanleleeda yaa malekinba, fidisantuankaani lele yeni mo tie Kilisiti n yini yaaba nitaana lele yeni.”

Doagidima 2

- 1 Dan diani Kilisiti n yini yaaba, yaaba n ye Efesa po yaa maleki po ki yedi o: «Yua n muubi a ñmabileleeda o jienu ki go cuoni wula fidisantuankaani lele siiga yeni yedi yaala n tie na:
- 2 <N bani a bontienkaala, leni a tuonfala, leni a juunli. N bani ke a kan tuo bi nibiadiba po. A den biigi yaaba n tua ke bi tie tondiba ki naa tie yeni, ki sua ke bi tie tuofaadanba.
- 3 A pia li juunli. A laa fala kelima n yeli po, ki naa coagi ki cedi.
- 4 Ama min fu leni a yaala tie ke a ña a buakpiama.
- 5 Lanwani ñan tiadi ñan baa naani, ki lebidi a yama, ki go yaa tiendi nani ñan den kpa tiendi maama. Lan yaaka, n baa cua a kani ki tuadi a fidisantuankaanu ki ñani u u kaanu, se ñan lebidi a yama.
- 6 Baa yeni, yaala n ñani a kani tie ke a nani Nikolasa ñoadikaaba bontienkaala, min moko n nani yaala.
- 7 Yua n pia a tuba, wan cengi mi Fuoma n tua Kilisiti n yini yaaba nitaana yaala. Yua n koani mi jama ki paadi, n baa pa o wan yaa di li miali tibu, yaabu n ye U Tienu denpo ñalijani nni, yaa bonluonkaala.> “
- 8 Dan diani Kilisiti n yini yaaba Similina po yaa maleki po ki yedi o: «Yua n tie o kpialo leni o juodika, wani yua n den kpe ki go ye ki fo yedi yaala n tie na:

- 9 «N bani njan ye leni yaa fala leni a luoma. Ama moamoani a pia. N go bani yaaba n tua ke bi tie Jufinba, ki naa tie n sugidi a yaa sugidi. Ama bi tie Sutaani nitaanli yaaba.
- 10 Dan da jie njan baa ti le yaa fala. Cengi, li kan go waagi ke ku tuotabigu yudaano baa kuani yi siiga bi nitianba li kpaadidieli nni, lan tua yipo mi biigima. Bi baa waani yi fala dana piiga. Dan yaa tie nidugika hali mi kuuma. Lani, n baa pa nja li miali yaa badifogiliga.
- 11 Yua n pia a tuba, wan cengi mi Fuoma n tua Kilisiti n yini yaaba nitaana yaala. Yua n koani mi jama ki paadi, mi kuliedima kan nandi o.» “
- 12 Dan diani Kilisiti n yini yaaba Peligama po yaa maleki po ki yedi o: «Yua n kubi jugisieñoaliedi yaaga n mani yedi yaala n tie na:
- 13 «N bani a deni n ye naankani. Likani tie Sutaani bali kalikaanu n ye naani. A kubi n yeli, nja den nia li dandanli baa ban den kpa n nidugika Antipasa yaa dana nni yi dogu nni, Sutaani n ye naani yeni.
- 14 Ama min fu leni yaa bonla po tie ke a pia a kani yaaba n nja Balaama bangima, yua n den bangi Balaaka ke o tulini Isalele yaaba ke bi nmani ti padinandi ki go conbi.
- 15 A go pia a kani yaaba moko n nja Nikolasa bangima.
- 16 Dan lebidi a yama, lan yaaka, n baa cua a kani tontoni ki koani leni laa niba leni n ñoabu jugisiega.
- 17 Yua n pia a tuba, wan cengi mi Fuoma n tua Kilisiti n yini yaaba nitaana yaala. Yua n koani mi jama ki paadi, n baa pa o yaa mana n den wuo, ki go pa o li tanpienli, ban diani li yepanli yaali po, oba kuli n ki bani yaali se yua n baa li bebe.» ”
- 18 Dan diani Kilisiti n yini yaaba Tiatila po yaa maleki po ki yedi o: «U Tienu Bijua, yua yaa nuni n yieni nani u mupienu yeni, ke o taana mo tie nani ban duuni yaa kumoandi ke ti ñuliti yeni yedi yaala n tie na:
- 19 «N bani a bontienkaala leni a buama, a dandanli leni a todima nitoaba po leni a juunli. Dan go yuandi ki tiendi yaa tuonjama yaba ki cie njan den kpa tiendi ya.
- 20 Ama min fu leni a yaala po tie ke a cedi yaa pua n yi Jesabeli, yua n tua ke o tie sawalipualo, bangi n naacenba ki tulini ba, ke bi tiendi mi conconma ki go nmani ti padinandi.
- 21 N den puni o u yogunu wan lebidi o yama, ama waa bua ki lebidi o yama o conconma po.
- 22 Lanwani n baa lu o fala duanu po, ki taani leni yaaba n conbi leni o kuli ki waani ba falabiado, se bi yaa lebidi bi yama bi tuona po.

²³ N go baa kpa o bila. Lanwani Kilisiti n yini yaaba nitaana kuli baa bandi ke n tie yua n nua bi niba yantiana leni bi pala kuli, ki go baa pa yi siiga yua kuli o panpaani nani wan tieni maama.

²⁴ Ama yinba Tiatila yaaba, yaaba n sieni kaa njoadi laa bangima, kaa bandi ban yi yaa bangima "Sutaani n̄asiili", n yedi yi line: N kan go tuni yi tugitoali, kali

²⁵ yin yaa kubi yin pia yaala kankani hali min cua.

²⁶ Yua n koani mi jama ki paadi ki tiendi min bili yaala hali mi juodima, n baa dini o li bali wan yaa die i nibuoli.

²⁷ O baa gobidi ba leni ti kudi badigbiamu, nani ban mudi ti tandi tiadi maama yeni.

²⁸ N go baa pa o ki tin̄an̄mabiga.

²⁹ Yua n pia a tuba, wan cengi mi Fuoma n tua Kilisiti n yini yaaba nitaana yaala.› ”

Doagidima 3

¹ Dan diani Kilisiti n yini yaaba Salida po yaa maleki po ki yedi o: «Yua n pia U Tienu fuoma yaaba lele leni a n̄mabileleeda yedi yaala n tie na: ›N bani a tuona. A yeli n̄ani ke a fo, ama a kpe.

² Dan yaa gu bon̄anla, ki paagi yaala n sieni ki bua ki kpe, kelima n sua ke a tuona naa n̄ani ki dagidi cain n Tienu po.

³ Dan tiadi n̄an den baa ki go gbadi yaa bangima, ki kubi ma, ki lebidi a yama. A yaa gu bon̄anla, n baa cua a kani nani li conconli yeni, a kan bandi min baa cua ki ludi a yaa yogunu.

⁴ Baa yeni a pia bi niba waamu Salida, yaaba n kaa joagini bi tiadi. Bi baa yie ti tiapiendi ki yegi leni nni, kelima bi pundi ki baa la.

⁵ Yua n koani mi jama ki paadi, bi baa yieni o ti tiapiendi. N kan duuni ki n̄ani o yeli li miali tili nni, ama n baa tuo ke n bani n Baa leni o malekinba nintuali.

⁶ Yua n pia a tuba, wan cengi mi Fuoma n tua Kilisiti n yini yaaba nitaana yaala.› “

⁷ Dan diani Kilisiti n yini yaaba Filadelifi po yaa maleki po ki yedi o: «Yua n Gagidi ki Dani, Ki tie o Moamoandaano, Wani yua n kubi Dafidi sendabiga, O yaa luodi, oba kuli kan luoni, O yaa luoni mo, oba kuli kan luodi, Wani n yedi yaa maama n tie na:

⁸ N bani a tuona. Diidi, n luodi ki yaani apo bu buliñoabu, niloba n kan luoni yaabu kelima a pia u paalu waamu bebe. Ama baa yeni, a kubi n maama ki naa nia n yeli.

- ⁹ Diidi, yaaba n tie Sutaani nitaanli yaaba, ki pua faama ke bi tie Jufinba ki naa tie yeni, n baa teni ban cua ki gbaani a nintuali ki bandi ke n bua ŋa.
- ¹⁰ Nani ŋan den pia li juunli ki go kubi n maama yeni, n moko baa kubi a mi biigima yogunu, yaama n baa ti cua ŋanduna niba kuli po.
- ¹¹ N baa cua, li kan waagi. Dan yaa kubi ŋan pia yaala kankani ke oba kuli n da fie a badifogiliga.
- ¹² Yua n koani mi jama ki paadi kuli, n baa teni wan tua benjielu n Tienu diegu nni, ki kan go ña lienni. N go baa diani opo n Tienu yeli leni n Tienu dogu yeli, lani n tie Jelusalema-paano, yu n baa ña tanpoli po n Tienu kani ki jiidi. N go baa diani opo n yepanli.
- ¹³ Yua n pia a tuba, wan cengi mi Fuoma n tua Kilisiti n yini n yaaba nitaana yaala.”
- ¹⁴ Dan diani Kilisiti n yini yaaba Layodise po yaa maleki po ki yedi o: «Diidi yua n tie Amina, wani o siedidugika leni o moamoandaano yua n tie U Tienu tagima kuli cilika, wani n yedi yaala n tie na:
- ¹⁵ <N bani a tuona. Daa soangi, ŋaa tuoni mo. Li baa cie apo a yaa bi soangi, bi a yaa bi tuoni.
- ¹⁶ Yeni yaa po nani ŋan tie yaala n baligi, kaa tuoni, kaa soangi mo yeni, n baa sii ŋa ki ñani a n ñoabu nni.>
- ¹⁷ Kelima a tua: <N tie piado ki pia ke li dagidi ki naa luo pu.> Ama ŋaa bani ke a tie fala daano, niñinnilo, luodo, juamo, ki go ye mubili.
- ¹⁸ Lani yaa po n tundi a ke ŋan da n kani ban ŋanbi yaa wula u maafanu nni ke ŋan tua piado, ki go da n kani ti tiapiendi ki yaa yie ban da go le a mubima fe, ki go da n kani u nunñoagu ki duo a nuni ki yaa nua.
- ¹⁹ Mini, n fu ki go tundi min bua yaaba leni tundifala. Lanwani ŋan go baa li yankuali ki pugini, ki lebidi a yama.
- ²⁰ Diidi, n se bu buliñoabu kani ki tua: Gafala! O nilo yaa gbadi n nialu ki luodi npo bu buliñoabu kuli, n baa kua o deni ki je leni o, o mo n je leni nni.
- ²¹ Yua n koani mi jama ki paadi, n baa teni wan yaa ka leni nni n bali kalikaanu po, nani mini nba n den koani mi jama ki paadi, ki ka leni n Baa o bali kalikaanu po maama yeni.
- ²² Yua n pia a tuba, wan cengi mi Fuoma n tua Kilisiti n yini yaaba nitaana yaala.”

Doagidima 4

- ¹ Lani n pendi, n go den laa ke bu buliñoabu yaa tanpoli. Min den kpa gbadi yaa nialu ke u naani leni ban piebi kakaci yeni go den yedi nni: «Do ki cua na, n baa waani a yaa bonla n baa yuandi ki cua tiladi.»
- ² Lanyogunu U Tienu Fuoma den cuo nni. Diidi, li bali kalikaanu den ye tanpoli, ke o nilo mo den ka lipo.
- ³ Yua n den ka lipo den naani leni jasipe leni saliduanu yaa tana yeni. O taniano yua n den naani leni emelodi yaa tanli yeni den lindi ki cebini li bali kalikaanu.
- ⁴ Piilie n bali kalikaanu naa den se ki lindi li bali kalikaanu yeni, ke piilie n nikpeliba naa ka yipo, ki yie ti tiapiendi ki yili wula badifogilimu.
- ⁵ I tañigi leni i niali leni i tatantani den ñani li bali kalikaanu kani. Fidisanmu lele yaamu n co den ye li bali kalikaanu nintuali. Mu tie U Tienu fuoma yaaba bilele.
- ⁶ Li bali kalikaanu nintuali, li den tie nani mi ñincianma yaama n naani leni ki maduubiga, ki tie nani mi tanpenpelinma yeni. Bonfuoda naa den lindi li bali kalikaanu, ki pia i nuni boncianla bi nintuali leni bi puoli po kuli.
- ⁷ O bonfuodikpialo den tie nani o yangbanlo yeni, o bonfuodilielo den tie nani ki naabiga yeni, o bonfuoditaalo den pia nani o nisaalo yaa nunga, o bonfuodinaalo mo den tie nani jiebani yua n yugi yeni.
- ⁸ A bonfuodinaada yeni yua kuli den pia fiabi luoba luoba, ki pia i nuni boncianla bi lindima leni bi poagima nni kuli. Ku ñiagu leni u yensiinu kuli bi maadi kaa cedi ki tua: «O gagidi ki ñani, o gagidi ki ñani, o Diedo U Tienu, U Paaciamu Kuli Daano gagidi ki ñani, wani yua n den kpa ye, ki ye moala ki go baa cua.»
- ⁹ A bonfuoda yaa kpiagidi ki jigindi ki go tuondi yua n ka li bali kalikaanu po, wani yua n fo ki baa ye hali yaa yogu n tu yaa yogu kuli yaa yogunu,
- ¹⁰ bi piilie n nikpenaadiba mo yeni gbaandi yua n ka li bali kalikaanu po nintuali. Bi yen kpiagidi wani yua n fo ki baa ye hali yaa yogunu kuli, ki yiliti bi wula badifogilimu ki lu li bali kalikaanu nintuali ki tua:
- ¹¹ «Ti Diedo, ti Tienu, A pundi ki yaa baadi ti kpiagidi Leni ti jigidi leni u paaciamu, Kelima fini n tagi li bonla kuli, A yanbuama po mo ke likuli tagi, Ki go baa ye.»

Doagidima 5

- ¹ N go den laa ke yua n ka li bali kalikaanu po muubi li tigbabikaali o jienu, ke li diani li tugu nni leni li puoli kuli, ke bi tabini mi maalima bontabinkaala lele.
- ² N go den laa yaa maleki n pia u paalu ke o kpaani: «Ñme pundi ki tabidi mi maalima bontabinkaala, ki gbabidi li tili na?»

- 3 Tanpoli po leni ki tinga nni leni ki tinga tiipo oba kuli ki den fidi ki gbabidi li tili ki nuali lienni.
- 4 N den buudi boncianla kelima baa den laa oba kuli yua n pundi ki gbabidi li tili ki nuali lienni.
- 5 Lani bi nikpeliba siiga yendo den yedi nni: «Dan da buudi. Diidi, yua n tie Juda buolu Yangbanlo, Dafidi benkpele yeni, koani mi jama ki paadi ki baa fidi ki tabidi mi maalima bontabinkaala lele ki go gbabidi li tili yeni.»
- 6 Lani, n go den laa ki Pebiga, ke li naani ke bi kodi ga, ke ki se li bali kalikaanu kani, a bonfuodinaada leni bi nikpeliba yeni siiga. O den pia yina lele leni nuni lele yi n tie U Tienu fuoma yaaba bilele, wan soani yaaba ki tinga kuli nni.
- 7 Ki Pebiga yeni den nagini ki ga li tili yua n ka li bali kalikaanu po jienu nni.
- 8 Wan den ga li tili, a bonfuodinaada leni bi piilie n nikpenaadiba den gbaani wani ki Pebiga nintuali. Bi siiga yua kuli den muubi ku kogidigu, leni wula tadibuomu ke mu gbie leni a dugibila, yaala n tie bi nigagidiŋanba jaandi.
- 9 Bi den yiini bu yanpanbu ki tua: «A pundi ki ga li tili, Ki tabidi mi maalima, Kelima bi den kodi a, Ke a da bi niba U Tienu po Leni a soama, Ki faabi ba i buoli kuli nni Leni i mabuoli kuli, I nibuoli kuli nni Leni mi diema kuli siiga.
- 10 A teni ke bi tua diema Leni kopadicianba U Tienu po. Bi baa diedi ki tinga nni.»
- 11 N go den nuali ki gbadi malekinba boncianla niali, bani yaaba n lindi li bali kalikaanu leni a bonfuodinaada leni bi nikpeliba. Bi coalo den tie tudapiiga taalima tudapiiga, hali a tudatuda bam.
- 12 Bi den kpaani ki tua: «Ban den kodi yaa Pebiga pundi ki baa U paaciamu leni o ŋalimano, Mi yanfuoma leni u fidu, Ti jigidi, ti kpiagidi leni ti pagidi.»
- 13 N go den gbadi ke mi tagima kuli, tanpoli po leni ki tinga nni, ki tinga tiipo leni mi ñincianma nni kuli yiini ki tua: «Wani yua n ka li bali kalikaanu po Leni ki Pebiga, N yaa baadi ti pagidi leni ti jigidi, Ti kpiagidi leni u paaciamu Yaa yogu n tu yaa yogu.»
- 14 A bonfuodinaada den tua: «Amina.» Bi nikpeliba mo den gbaani ki kpiagi ba.

Doagidima 6

- 1 Lani, n den laa ke ki Pebiga den tabidi maalima bontabinkaala lele yeni siiga yenma yaa yogunu. N den gbadi ke a bonfuodinaada siiga yendo maadi ke o nialu tie nani i tatantani yeni ki yedi: «Cua na.»
- 2 N den diidi ki laa ke o tanpieno. Yua n jagi o den kubi li dabanli. Bi den puni o ki badifogiliga, ke o ñani likani ki tie jakoando ki baa paadi.

- ³ Ki Pebiga n go den tabidi maalima bontabinkaala lie, n den gbadi ke o bonfuodilielo yedi: «Cua na.»
- ⁴ Lanwani tantoa den ñani ki moani. Bi den puni yua n jagi o u paalu ke wan teni mi yanduanma n gbeni bi niba siiga ki tinga nni, bi niba n yaa ku biyaba. Bi go den teni o ki jugisiecianga.
- ⁵ Ki Pebiga n den tabidi maalima bontabinkaala taa yaa yogunu, n den gbadi ke o bonfuoditaalo yedi: «Cua na.» N go den diidi ki laa o tanboano. Yua n jagi o den kubi u kpiagu bonbiigikaala.
- ⁶ N den gbadi u nialu a bonfuodinaada siiga ke u yedi: «Dalikama kilo yendo baa tie dayenli tuonli yaa panpaani. Olike mo kilo bonba taa baa tie dayenli tuonli yaa panpaani. Dan da biidi mi kpama leni duven.»
- ⁷ Ki Pebiga n den tabidi maalima bontabinkaala naa yaa yogunu, n den gbadi o bonfuodinaalo nialu ke o yedi: «Cua na.»
- ⁸ N den diidi ki laa yaa taamo n bua ki yaa tie suudi yeni. Yua n den jagi o yeli yi mi Kuuma, ke bi tinkpiba diema den ye o puoli. Bi den puni ba u paalu ki tinga kaannaadi kuli siiga kaanyendu, ban kpa likani yaaba leni ki jugisiega leni mi koncianma leni u yianbiadipuodiko leni ki tinga fuayanbiaditi.
- ⁹ Ki Pebiga n den tabidi maalima bontabinkaala muu yaa yogunu, n den laa ban den kodi yaa niba yaa naani li padibinbinli tiipo. Bi den ku ba kelima U Tienu maama leni ban den tieni yaa siedi kaa cedi yaa po.
- ¹⁰ Bi den kpaani ki tua: «Canbaa yua n gagidi ki ñani ki tie moamoandaano, hali u laa yogunu ke a go baa waagi ki daa jia ti buudi leni ki tinga niba nni, ki guani ba bi panpaani ti yaa soama po?»
- ¹¹ Bi den puni bi siiga yua kuli li liadipiencianli, ki waani ba ban da juuni waamu ki pugini, hali bi naacenlieba, bi kpiiba, ban baa kpa yaaba nani bani yeni, n pundi lan bili yaa coali bianu.
- ¹² N den laa ki Pebiga n tabidi maalima bontabinkaala luoba yaa yogunu. Diidi, mi tindigibicianma den tieni. U yienu den boandi nani li cabiboanli yeni, o ñmaalo den moandi nani mi soama yeni,
- ¹³ A ñmabila den baa ki tinga po nani ku faaciangu n figi bu kankanbu ke a kankankaana suodi maama yeni.
- ¹⁴ Tanpoli den fuadi nani ban yen gbabi li tigbabikaali maama yeni. A juana kuli leni a kpendega kuli den ñani bi kaani ki fuadi.
- ¹⁵ Ki tinga nni badiba, a nikpiaga, a minteela yudanba, a piada, bi paatieba, i yonbi leni yaaba n die bi yula kuli den sani ki wuoni ti tanloni nni leni a juana tanciamama nni.
- ¹⁶ Bi den miadi a juana leni a tanciamama ki tua: «Baa mani tipo ki wuoni ti yua n ka li bali kalikaanu po leni ki Pebiga pabienli po.

17 Kelima bi pabienli dacionli pundi. Dme n baa fidi ki yaa ye?”

Doagidima 7

1 Lani n pendi n den laa malekinba naa ke bi se ki tinga ñoakunnaadi kani. Bi den kubi ki tinga faciannaaditi, ke tin da go figi baa waamu ki tinga nni leni mi ñincianma po leni tibuba kuli po.

2 N go den laa malekitoa ke o yugi ki ñani u yienu n pudi naani po. O den kubi U Tienu yua n fo yaa maalima, ki kpaani ki maadi leni bi maleki-naadiba, yaaba n den baa li bali ki baa waani ki tinga leni mi ñincianma fala, ki yedi:

3 «Yin da sii ki tinga leni mi ñincianma leni i tiidi hali tin tabini U Tienu naacenba yutuna o maalima no.”

4 N den gbadi yaaba n baa mi maalima yeni coali n pundi yaa bianu. Isalele buoli kuli nni, bi den tabini kobiga n piinaa n niba tudanaa (144 000) po.

5 Juda buolu nni bi den tabini piiga n niba tudalie po, Lubena buolu nni piiga n tudalie, Gada buolu nni piiga n tudalie,

6 Asela buolu nni piiga n tudalie, Nefitali buolu nni piiga n tudalie, Manase buolu nni piiga n tudalie,

7 Simeyono buolu nni piiga n tudalie, Lefi buolu nni piiga n tudalie, Isakala buolu nni piiga n tudalie,

8 Sabulono buolu nni piiga n tudalie, Josefi buolu nni piiga n tudalie, Benjamina buolu nni piiga n tudalie.

9 Lani n pendi n den laa yaa niligu n yaba hali ke oba kuli kan fidi ki coadi ba, bani, yaaba n ñani ñanduna diema kuli nni, leni i nibuoli kuli nni, leni i mabuoli kuli nni. Bi den se li bali kalikaanu leni ki Pebiga nintuali, ki laa a liadienciama ki muubi ti kpakpafaadi.

10 Bi den kpaani ki tua: «Ti Tienu yua n ka Li bali kalikaanu po leni ki Pebiga, Bani n die mi tindima.”

11 Malekinba kuli den se ki lindi li bali kalikaanu leni bi nikpeliba leni a bonfuodinaada. Bi den baa ki labini li bali kalikaanu nintuali ki kpiagi U Tienu ki tua:

12 «Amina. Ti Tienu n die ti pagidi leni ti kpiagidi, Mi yanfuoma leni i tuondi, Ti jigidi, u paaciamu leni u fidu Hali yaa yogunu kuli. Amina.”

13 Bi nikpeliba yeni siiga nni yendo den buali nni: «Yaaba n laa a liadienciama na tie ñmenba? Bi ñani le?”

14 N den goa ki yedi o: «Canbaa, a bani.” O den yedi nni: «Bi tie yaaba n ñani o falaciamo nni, bi ñuudi bi liadiciama ki Pebiga yaa soama nni ki pendi ña.

15 Li tie lani yaa po ke bi ye U Tienu bali kalikaanu nintuali ki kpiagidi o o dieli nni u yensiinu leni ku ñiagu kuli. Wani yua n ka li bali kalikaanu po baa kuani ba o gbandieli nni.

16 Mi koma leni u ñunñuunu kan go cuo ba hali abada, u yienu kan go pua ba, ku tontongu mo kan go yaa ye bipo.

17 Kelima ki Pebiga, yua n ye li bali kalikaanu siiga baa tie bi yankpaalo, ki gobidi ki caani ba li miali ñinbuna kani, U Tienu mo baa duuni ki ñani bi ninsiidi kuli bi nuni nni.”

Doagidima 8

1 Ki Pebiga n den tabidi mi maalima bontabinkaala lele yaa yogunu, li bonla kuli den tie suo tanpoli po hali leedi boagidima.

2 N den laa yaa maleki-leleediba n se U Tienu nintuali, ke bi teni ba kakacinba lele.

3 Maleki toa, yua n kubi ban juugi a dugibila yaa tiagu nni ke ku tie wula den cua ki sedi li padibinbinli kani. Bi den teni o a dugibila boncianla, ke wan taani leni bi nigagidiŋanba jaandi, ki juu la wula padibinbinli, yaali n ye li bali kalikaanu nintuali kani po.

4 A dugibila yeni muñii den ñani maleki nuu nni ki taani leni bi nigagidiŋanba jaandi ki doni U Tienu nintuali.

5 Maleki yeni den taa a dugibila juutiagu ki gbieni leni li padibinbinli yaa fantama ki luni ki tinga nni. I tatantani, i niali, mi tañigima leni mi tindigibima den tieni.

6 Bi maleki-leleediba yaaba n den kubi kakacinba lele den bogini ki baa piebi.

7 O maleki-kpialo den piebi o kakaci ke a tatana leni yaa fantama n kali leni mi soama den baa ki tinga po, ke ki tinga boagidima taa kuli siiga boagidiyenma den buodi. Tiidi taa kuli siiga tiyenbu den buodi. Ti moasoangidi kuli den buodi cain.

8 O maleki-lielo den piebi o kakaci ke bi luni mi ñincianma nni yaa bonla n naani leni yaa joacianli n co, ke mi ñincianma boagidima taa kuli siiga boagidiyenma tua soama,

9 ke yaa tagima n ye mi ñincianma nni ki fo, bonla taa kuli siiga bonyenla den kpe, ñinbiadi taa kuli siiga yengu den bodi.

10 O maleki-taalo den piebi o kakaci ke yaa ŋmabicianli n co nani u mukaanu yeni den ñani tanpoli po ki baa. Li den baa kpeni taa siiga kuli kaanyendu nni leni a ñinbuna kuli nni.

11 Li ḡmabili yeni yeli yi: "U Tonu." Mi ḡnima kuli, kaani taa kuli siiga kaanyendu den lebidi ki to. Niba boncianla yaaba n den ḡuni den kpe kelima mi ḡnima n lebidi to yeni yaa po.

12 O maleki-naalo den piebi o kakaci. Bi den pua u yienu leni o ḡmaalo leni a ḡmabila ki teni ke bikuli boagidima taa siiga kuli boagidiyenma den biigi hali ke li daali yenma boagiditaadima siiga boagidiyenma den bodi, ku ḡiagu mo den tua yeni.

13 Min go den diidi yaa yogunu, n den gbadi ke jieba ni yua n yugi hali tanpoli kpaani: «Fala, fala, fala baa ki tinga niba po kelima yaa maleki-taadiba n sieni n baa piebi bi kakacinba ki tieni yaa fuugu po.»

Doagidima 9

1 O maleki-muulo den piebi o kakaci. N den laa ke li ḡmabili ḡani tanpoli po ki baa ki tinga po. Bi den puni li u kulu falu yaa sendabiga.

2 Li ḡmabili yeni den luodi u kulu yeni ke i muḡii ḡani lienni nani yaa buaga n yaba yaa muḡii yeni. U yienu leni mi fawaama kuli den biigi kelima yaa muḡii n ḡani u falu nni yeni po.

3 I naaci den ḡani i muḡii nni, ki yadi ki tinga nni. Bi den puni i naaci yeni u paalu nani ki tinga nni yaa nami yeni.

4 Bi den yie ipo ke yin da sii ti muadi leni ti kpinfaadi leni tibuba kuli, kali yaa niba n kaa pia U Tienu maalima bi yutuna po.

5 Baa den puni i naaci yeni u sanu yin kpa ba, ama yin yaa wangi ba fala bebe hali ḡmaali muu. Yin den tieni yaa funfunma den tie nani o namo n juni yua n laadi yaa funfunma yeni.

6 A dana yeni niinni bi niba baa lingi mi kuuma ki nan kan le ma, bi baa bua ki kpe, ama mi kuuma baa sani ki foagidi leni ba.

7 I naaci yeni den tie nani ban bobini yaa taami bu toabu po yeni. Li den tie nani i yili wula badifogilimu yeni, i nunmu den tie nani bi niba nunmu yeni,

8 i yudi den tie nani bi puoba yaa yudi yeni, i ḡina mo den tie nani i yangbanli yaa ḡina yeni,

9 i bena den tie nani i laa a kuliada yeni, i fiabi fuugu den tie nani i taami boncianla n dia ti toateliti ki tiini ki caa bu toabu po yeni.

10 I den pia a juona leni li bonjunkaala nani i nami yeni. I paalu yu n baa fidi ki yaa faligidi bi niba hali ḡmaali muu den ye i juona nni.

11 I bado n tie u kulu yaa maleki. Ebilu maama nni bi yi o Abadona, Gileka maama nni bi yi o Apoliyo, lani n tie o bolindo.

12 O falakpialo pendi, fala lie mo sieni ki da baa tieni.

- 13 O maleki-luobilo den piebi o kakaci. N den gbadi ke u nialu maadi wula padibinbinli yinnaada, yaali n se U Tienu nintuali.
- 14 U den yedi o maleki-luobilo, yua n kubi kakaci yeni: «Dan loti ban den loli yaa maleki-naadiba u kpenciamu Yufilata kani.»
- 15 Li sua ke bi den bogini laa malekinba ke bi se ki gu hali li yogunu leni li daali leni li nmaalo leni li binli n baa pundi, ke bi loti ba ban kpa bi niba nni niba taa kuli siiga niyendo.
- 16 Bi tandanba yaaba n den tie jakoanda coali den tie tuda piiga hali taalima tuda piilie (200 000 000). N den gbadi bi coali yeni.
- 17 N bonlekaala nni n den laa i taami leni yaaba n jagi ba. Bi den laa yaa kuliada n moani nani mi fantama yeni, ki go boani nani mi siema, ki go duudi nani li cidibili yeni. Bi taami yula den tie nani a yangbanyula yeni. U mupienu leni i muñii leni li cidibili den ña bi ñoana nni.
- 18 Laa falataadiba, lan tie mi fantama i muñii leni li cidibili yaala n den ña i taami ñoana nni yeni den ku niba taa siiga kuli niyendo.
- 19 Kelima i taami yeni paalu den ye bi ñoana nni leni bi juona nni. Bi juona den tie nani i we yeni, ki pia a yula ban baa wangi bi niba fala leni ya.
- 20 O falabiado yeni n kaa den ku yaaba, baa den lebidi bi yama leni bi nii n tagi yaala. Baa den cedi kaa go kpiagidi mu cicibiadimu, i buli, yaala n tie wula, yaa ka njanjilifa, yaa ka ti kumoandi, yaa ka a tana, yaa ka ti daadi, yaala n kaa nua, kaa gba, kaa cuoni mo.
- 21 Baa den lebidi bi yama yaala n tie mi kukpama po, leni bi ñoagibiadi, leni bi conconma, leni bi subu.

Doagidima 10

- 1 Lani n den laa malekitoa yua n pia u paalu, ke o ña tanpoli po ki ji. O den bobi ku tawaligu nani ti tiadi yeni, o taniano den yilini o yuli, o nunga den tie nani u yienu yeni, o taana mo den tie nani mi fantama yeni.
- 2 O den muubi ki tibiga o nuu nni ke ki gbabidi. O den nmaa o jientaali mi ñincianma po, ki go nmaa o gantaali mo ki tinga po,
- 3 ki tiani boncianla nani o yangbanlo n duni maama. Wan den tiani, i tatantan-leleedi niali den tiani.
- 4 I tatantan-leleedi niali n den tiani yeni, n den bua ki diani, ama n den gbadi u nialu ke u maadi tanpoli po ki yedi: «Dan yaa kubi i tatantan-leleedi n yedi yaala nsiilli nni, ki da diani la mo.»
- 5 Min den laa yaa maleki ke o se mi ñincianma leni ki tinga po yeni den yugidi o jienu tanpoli

⁶ ki poli yua n ye hali yaa yogunu kuli yeli nni, wani yua n den tagi tanpoli leni yaala n ye lienni kuli, ki tinga leni yaala n ye lienni kuli, leni mi ñincianma leni yaala n ye mi niinni kuli ki yedi: «Li kan go pa yogunu.

⁷ O maleki-leleelo yaa bogini ki baa piebi o kakaci, U Tienu bondoaginkaala baa tieni ki dudi nani wan den tuodi ki waani o naacenba, bi sawalipuaba maama.”

⁸ Lani, min den kpa gbadi yaa nialu ke u maadi tanpoli po go den maadi leni nni ki yedi: «Gedi ki ga ki tibiga yaaga n ghabidi ki ye maleki yua n se mi ñincianma leni ki tinga po nuu nni.”

⁹ N den gedi maleki yeni kani ki yedi o wan teni nni ki tibiga. O den yedi nni: «Ga ga, ki ñmani ki nali ga. Ki baa to a tugu nni, ama a ñoabu nni ki baa mani nani ti siadi yene.”

¹⁰ N den ga ki tibiga maleki yeni nuu nni ki ñmani ga. Ki den mani n ñoabu nni nani ti siadi yeni, ama min den ñmani ki nali ga, ki den to n tugu nni.

¹¹ Lani bi den yedi nni: «Li tie tiladi ñan go pua sawali yaa nibuoli n yaba po leni yaa diema leni yaa mabuoli leni yaa badiba n yaba po.”

Doagidima 11

¹ Bi den teni nni yaa kankagili n pa nani u gbiamu yeni ki tie bonbiigikaala, ki yedi nni: «Gedi ki biigi U Tienu diegu leni li padibinbinli, ki coadi yaaba n ye likani ki kpiagidi U Tienu.

² Dan cedi ki da biigi o dieli luolu, kelima bi ña u bi nilanba po yo. Bi baa ñmaadi ki biidi o dogagidinamu hali piinaa n ñmaali lie.

³ N baa pa n siediliediba u paalu ban yaa pua sawali hali tudili n kobilie n dana piiluoba. Bi baa yie li paboanli tiadi.”

⁴ Bi jaba yeni tie olifie tiliedi leni i fidisantuankaanliedi, yi n se ki tinga Diedo kani.

⁵ O nilo yaa bua ki tieni ba yaala n bia, mi fantama yeni baa ña bi ñoana nni ki bolini bi yibalinba. Tiladi yua n bua ki tieni ba yaala n bia baa kpe yeni.

⁶ Bi pia u paalu ki baa luoni tanpoli ke ki taaga n da mi ban baa pua sawali yaa yogunu. Bi go pia u paalu ki baa teni i kpeni ñima n lebidi ki tua soama, ki go teni o falabiado buoli kuli n baa ki tinga nni ban bua yaa yogunu kuli.

⁷ Bi yaa tieni bi siedi ki gbeni, ki fuayanga yua n baa ña u kulu nni baa tuogi leni baa ki paadi ba ki kpa ba,

⁸ ki ña ban yaa bili u dogu fanma nni, ban pua mi kpanjama ki yini yaa dogu Sodoma leni Ejipiti, lankane ke bi den joani bi Diedo li dapoanpoanli po ki ku o.

- 9 I nibuoli leni i mabuoli leni mi diema kuli nni, bi niba baa diidi bi kpiema hali dana taa leni boagidima, ki yie ke bi kan piini ba.
- 10 Ki tinga nni yaaba kuli pala baa mangi boncianla kelima bi kuuma po. Bi baa tieni i badi, ki mangi bi pala ki soani biyaba po bu paabu, kelima bi sawalipua-liediba yeni den wangi ki tinga nni yaaba o falabiado.
- 11 Dana taa leni boagidima yeni n den pendi, li miali fuoma den ñani U Tienu kani ki kua bi niinni ke bi fii ki sedi. Lanwani ti jawaanciandi den cuo yaaba n nua ba.
- 12 Bi sawalipua-liediba yeni den gbadi ke u nialu kpaani tanpoli po ki yedi ba: «Do mani na.» Bi den kua ku tawaligu nni ki doni tanpoli po ke bi yibalinba nua.
- 13 Lanyogunu liga mi tindigibicianma den tieni. U dogu yeni kaanpiiga kuli, kaanyendu den baa ki mumudi. Niba tuda lele mo den kpe kelima mi tindigibima yeni po, ke ti jawaanciandi den cuo yaa niba n sieni kuli ke bi kpiagi U Tienu yua n ye tanpoli po ki die.
- 14 O falalielo pendi, o falataalo baa cua ke li kan waagi.
- 15 O maleki-leleelo den piebi kakaci. I nialiciami den kpaani tanpoli po ki yedi: «Moala ñanduna diema tua ti Diedo Leni wani Gandi Yua yaa yaama O baa die hali yaa yogunu kuli.»
- 16 Bi piiliedi n nikpenaadiba yaaba n ka bi bali kalikaani po U Tienu nintuali den labini ki kpiagi o,
- 17 ki yedi: «Ti Diedo U Tienu, U Paaciamu Kuli Daano, Fini yua n ye moala, Ki den kpa ye, Ti tuondi a ke a taa A paaciamu ki diedi.
- 18 I nibuoli bieni bi pala, A pabienli cuonu yogunu pundi. Dan baa jia ti buudi Leni bi tinkpiba yaa yogunu pundi, Dan baa pa a naacenba Bi panpaani yaa yogunu pundi, Bani a sawalipuaba Leni bi nigagidiñanba Leni yaaba n fangi a yeli, Taliginba leni bi paatieba kuli. Dan baa bolini yaaba n den bolini Ki tinga moko yaa yogunu pundi.»
- 19 Bi den luodi U Tienu diegu tanpoli po, ke ku ñantaadikpaku doagidi lienni. Mi tañigima leni i niali leni i tatantani leni mi tindigibima den tiendi, ke a tatana baa boncianla.

Doagidima 12

- 1 Yaa maalicianma n pia li pakili den doagidi tanpoli ki tie mi ne, o pua ke o bobi u yienu nani ti tiadi yeni, ke o taana ñmaa o ñmaalo, ki ciibi yaa badifogiliga n pia piiga n ñmabila lie.
- 2 O den punbi ke o maayogunu nagini, ke u maditugukoanu pia o ke o mua kelima wan laadi yaa fala ti madi yaa po.

- 3 Maalitoama go den doagidi tanpoli. Yaa bonfuodi-biadiciamo n moani den se. O den pia yula lele leni yina piiga, ki go pia badifogilimu lele o yula po.
- 4 O juoli den fuli a n̄mabila boagidima taa siiga boagidiyenma, ki luni a ki tinga po. O bonfuodibiado yeni den sedi o pua yua n baa maa yeni kani, ke o yaa mali yaa yogunu wan nali o biga.
- 5 O pua yeni den mali bonjaga, yua n baa gobidi i nibuoli kuli leni yaa badigbiamu n tie kudi. Bi den duoni o biga U Tienu leni o bali kalikaanu kani.
- 6 O pua den sani ki gedi U Tienu n n̄anbi opo yaa kaanu mi fanpienma nni, ban baa dindi o naankani hali tudili n kobilie n dana piiluoba.
- 7 Bu toabu den tieni tanpoli po. Miseli leni o malekinba den tuogi bu toabu leni o bonfuodibiado yeni. Wani moko leni o yaa malekinba den tuogi leni ba.
- 8 Ama baa den fidi ki paadi Miseli leni o yaa malekinba, baa go den pia yekaanu tanpoli po.
- 9 Bi den luni o bonfuodi-biadiciamo yeni, wani o waakpelo, ban go yi yua ku tuotabigu yudaano leni Sutaani, wani yua n boandi ki tinga nni yaaba kuli. Bi den luni o ki tinga nni, wani leni o malekinba.
- 10 Lani n den gbadi ke u nialiciamu kpaani tanpoli po ki yedi: «Moala ti Tienu tindima, O paaciamu leni o diema cua, Wani Gandi Yua mo Yaa bali yogunu moko pundi, Kelima bi n̄ani ku tuotabigu yudaano Tanpoli po ki luni, Wani yua n den kuliti ti kpiiba U Tienu kani U yensiinu leni ku n̄iagu kuli.
- 11 Bi den paadi o Kelima ki Pebiga soawulima Leni bi siedi maama yaa po, Baa den bua ki ga bi miana, Hali ki baa jie mi kuuma.
- 12 Lani yaa po tanpoli, Leni yinba yaaba n ye lipo, Yin mangi mani yi pala. Ama o falaciamu ye leni yinba Ki tinga leni mi n̄incianma, Kelima ku tuotabigu yudaano Jiidi yi kani leni li pabienli Kelima o bani ke o yogunu ki fuu.»
- 13 O bonfuodibiado n den laa ke bi luni o ki tinga nni, o den n̄oadi ki faligidi o pua yua n mali ki bonjaga yeni.
- 14 Lani bi den puni o pua yeni jiebanciamu fiabi boni lie ke wan yugi ki gedi o kaanu yu n ye mi fanpienma nni, ban baan kubi o naanpo ki yaa dindi o hali bina taa leni boagidima, wan foagidi leni o wa yeni.
- 15 O wa yeni den sii yaa n̄ima n yaba nani u kpenciamu yeni ke man n̄oadi ki tugi o pua.
- 16 Ama ki tinga den todi o pua ki yaadi ki n̄oabu ki n̄uudi o bonfuodibiado n sii yaa n̄incianma.
- 17 O bonfuodibiado pali den beni leni o pua ke o gedi ki baa tuogi bu toabu leni o bila yaaba n sieni, bani yaaba n n̄ua U Tienu mabilikaama ki kubi Jesu yaa siedi.

18 O den sedi mi ñincianma jaali tanbiima po.

Doagidima 13

1 Lani n den laa ki fuayanga ke o ña mi ñincianma nni. O den pia yina piiga leni yula lele. O yinpiiga yeni siiga yinli kuli den ciibi ki badifogiliga. Yaa yela n tie sugidi U Tienu po den taabi o yula po.

2 Min den laa yaa fuayanga yeni den tie nani o naamunpieno, ama o taana den tie nani yaa fuayanbiadi-cianga n yi ulisi yeni, o ñoabu mo den tie nani o yangbanlo yaabu. O bonfuodibiado den teni ki fuayanga yeni o paalu, ki kaani o o yaa bali kalikaanu po, ki dini o o bacianli.

3 N den laa ke ki fuayanga yeni yula siiga nni yuyenli den baa mi poagilima yaama n baa fidi ki kpa o, ama mi poagilima yeni den paagi. Li den paki ki tinga yaaba kuli ke bi ñoadi o.

4 Bi den gbaani ki kpiagi o bonfuodibiado kelima o puni ki fuayanga li bali. Bi go den gbaani ki kpiagi ki fuayanga ki tua: «Dme ye ki tie nani ki fuayanga? Dme baa fidi ki tuogi leni o bu toabu?»

5 Ki fuayanga den baa yaa ñoabu n maadi mi japamaama leni ti sugidi U Tienu po, ki tiendi o biadima hali piinaa n ñmaali lie.

6 O den yaadi o ñoabu ki sugidi U Tienu, leni o yeli, leni o yekaanu, leni yaaba n ye ku niinni tanpoli po kuli.

7 O go den baa li bali ki baa tuogi leni U Tienu nigagidiñanba bu toabu ki paadi ba. O den baa u paalu ki diedi i nibuoli kuli leni i mabuoli kuli leni mi diema kuli.

8 Ki tinga nni yaaba kuli baa gbaani ki kpiagi ki fuayanga, bani yaaba yaa yela n kaa diani ki pebiga miali tili nni, lani n tie ban den kodi yaaga hali ke ñanduna daa tagi.

9 Yua n pia a tuba, wan cengi yaa maama n tie na.

10 Lan bili yua yaa po Ke bi baa gedini o ti yonbidi kuli, O baa gedi ti yonbidi. Yua n kpa nitoa leni ki jugisiega, Bi baa kpa o mo leni ki jugisiega. Lani yaa po yo ke li pundi bi nigagidiñanba n yaa pia li juunli ki se leni dandanli.

11 Lani n den laa fuayantoaga ke o ña ki tinga nni. O den pia yina lie ya n naani leni ki pebiga yaa, ki maadi nani o bonfuodibiado n maadi maama.

12 O den pia ki fuayankpiaga yaa bali kuli ki tuuni o nintuali ki teni ke ki tinga leni yaaba n ye lienni kuli n gbaani ki kpiagi ki fuayankpiaga, wani yua n den baa yaa poagilima n baa fidi ki kpa o, ke o nan paagi yeni.

13 O den tiendi mi bancianma hali ki teni ke mi fantama ña tanpoli po ki baali ki tinga nni ke bi niba nua.

14 O den boandi ki tinga nni yaaba leni wan den tiendi yaa bancianma ki fuayankpiaga nintuali. O den teni ke ki tinga nni yaaba n tagi ki fuayankpiaga, yua n den baa ki jugisiega poagilima ki go paagi yeni, nannanli.

15 O go den baa u paalu ki teni ke ki fuayankpiaga nannanli fo, ki fidi ki maadi ki teni ban kpa yaaba n kaa tuo ki gbaani ki kpiagi ki fuayankpiaga nannanli kuli.

16 O den bili ke bi niba kuli, taliginba leni bi paatieba, a piada leni a luoda, yaaba n die bi yula leni i yonbi kuli n baa mi maalima bi nijienu yaaka bi yutuna po,

17 ke oba kuli kan fidi ki da liba, yaaka ki kuadi liba kuli, kali wan yaa pia mi maalima yeni, yaaka ki fuayankpiaga yeli, yaaka ki yeli coali.

18 Line bua mi yanfuoma. Yua n pia mi yanfuoma kuli n coadi ki bandi ki fuayanga yeli coali, kelima li tie o nisaalo coali. Laa coali tie kobiluoba n piiluoba n bi luoba.

Doagidima 14

1 N den diidi ki laa ke ki Pebiga se yaa juali n yi Siyono po, ke kobiga n piinaa n niba tudanaa (144 000) se leni o. Bi den tie yaaba n den pia ki Pebiga yeli leni o Baa yeli bi yutuna po.

2 N go den gbadi ku fuugu ke ku ñani tanpoli po ki tie nani a ñingola fuugu leni u tatantanpaalu fuugu, ki go tie nani bi kogidipuaba n pua ki tiendi yaa fuugu yeni.

3 Bi den yiini bu yanpanbu u bali kalikaanu nintuali leni a bonfuodinaada leni bi nikpeliba nintuali. Oba kuli ki den fidi ki bandi bu yanpanbu yeni kali bani, i kobiga n piinaadi n tudinaadi ban den da ki faabi yaaba ki tinga nni.

4 Bani n tie yaaba n kaa den joagini bi yula leni bi puoba, ki tie nani a powandiana yeni. Bi baa ñua ki Pebiga wan caa naani kuli. Bi tie wan da yaaba bi niba kuli siiga, ke bi tie nani li bonluonka-kpiala yeni U Tienu po leni ki Pebiga po.

5 Faamaba kuli ki den ye bi ñoana nni, baa pia ban baa fidi ki kuli ba leni yaala.

6 N go den laa malekitoa ke o yugi tanpoli mi fawaama nni. O den kubi yaa laabaalinamo n ye hali yaa yogunu kuli ki baa wangi ki tinga nni yaaba kuli, mi diema, i mabuoli leni i nibuoli yaaba kuli.

7 O den kpaani leni u nialu ki tua: «Yin fangi mani U Tienu ki kpiagi o kelima o bujjali yogunu pundi. Yin gbaani ki kpiagi wani yua n den tagi tanpoli, ki tinga, mi ñincianma leni a ñinbuna kuli.»

- 8** Malekitoa, o bonlielo den ɲoadi o ki yedi: «U baa, u dociamu Babilona baa, wuni, yaa dogu n den teni ke i nibuoli kuli ñuni yaa duven n tie u conconbiadima ki gaadi.»
- 9** Malekitoa, o bontaalo den ɲoadi ba ki kpaani: «Yaa nilo n gbaani ki kpiagi ki fuayanga leni o nannanli ki ga o maalima o yutunli yaaka o jienu po,
- 10** o moko baa ño yaa duven n tie U Tienu pabienli cuonu, laa duven ki laa leni liba, ama o kuodi o o pabienli cuonu tadiñokaaga nni. O baa laadi fala mi fantama leni li cidibili nni, bi maleki gagidiɲanba nintuali leni ki Pebiga nintuali.
- 11** Bi funfunma muñii baa do hali yaa yogunu kuli, bi kan baa fuodima u yensiinu leni ku ñiagu kuli, bani yaaba n gbaani ki kpiagi ki fuayanga leni o nannanli ki go ga o yeli maalima.»
- 12** Lani yaa po yo ke li pundi bi nigagidiɲanba n yaa pia li juunli, bani yaaba n tuo ki ɲua U Tienu mabilikaama ki kubi li dandanli Jesu po.
- 13** N den gbadi ke u nialu maadi tanpoli ki yedi: «Diani yaa maama n tie na: <Li pamanli ye leni yaaba n kpe leni li dandanli o Diedo nni.> “ U Tienu Fuoma den goa ki yedi: «Yeni de, kelima bi baa fuodi leni bi tuonfala, kelima bi tuonɲama ɲua ba.»
- 14** N den diidi ki laa ku tawapiengu ke yua n naani leni o nisaalo ka lipo. O den yili wula badifogiliga, ki muubi ku moaciemangu o nuu nni.
- 15** Malekitoa den ñani U Tienu diegu nni, ki kpaani ki yedi yua n ka ku tawaligu po yeni: «Taa a moaciegu ki ce, kelima li yogunu pundi, ki tinga kpaandi mo beni.»
- 16** Yua n den ka ku tawaligu po den taa o moaciegu ki ceni ki taani ki tinga kpaandi.
- 17** Malekitoa den ñani U Tienu dieli yaali n ye tanpoli po niinni ki moko muubi ku moaciemangu.
- 18** Malekitoa, yua n die li padibinbinli fantama moko den ñani likani ki kpaani ki yedi yua n muubi ku moaciemangu: «Taa a moaciemangu ki ce ki tinga duven tiidi bonjoana kelima yi beni.»
- 19** Maleki den ceni ki tinga duven tiidi bonjoana, ki kuodi duven ɲanbikaanu nni, lani n tie yaa ɲanbikaanu n pia U Tienu pabienli.
- 20** Bi den ɲmaadi ti bonfiidi duven ɲanbikaanu nni u dogu kunu. Mi soama den ña u kani, ki kpedi ki pundi hali i taami biamu kani. Mi den puubi ki pundi nani dajena kobitaa.

Doagidima 15

- ¹ Lani, n den laa maalicioantoama tanpoli po, yaama n yaba ki pia li pakili. Malekinba lele den kubi falabiadi lele, yi n tie i falabiadi-juodike, kelima U Tienu pabienli cuonu baa tieni ki dudi leni laa falabiadi.
- ² N go den laa yaala n naani leni mi ñincianma ke li tie tanpenpelinma ke li kali leni mi fantama. N go laa yaaba n paadi ki fuayanga leni o nannanli leni o yeli coali ke bi se mi tanpenpelinma yeni po. Bi den muubi U Tienu n den teni ba yaa kogiditi,
- ³ ki yiini U Tienu naacemo Musa yanbu, buni, ki Pebiga yanbu, ki tua: «O Diedo U Tienu, U Paaciamu Kuli Daano, A tuona yaba ki pia mi ñuadima. A sani tiegi ki tie moamoani, Fini yua n tie i nibuoli kuli bado.
- ⁴ Ti Diedo, ηme n ye kaa baa fangi a Ki kpiagidi a yeli? Kelima fini bebe n gagidi ki ηani. I nibuoli kuli baa cua Ki labini a nintuali ki kpiagi a Kelima a teginma doagidi.»
- ⁵ Lani yaa puoli n den laa U Tienu diegu ke siedi gbandieli mo luodi tanpoli po.
- ⁶ Yaa maleki-leleediba n kubi i falabiadi-leleedi den ñani U Tienu diegu nni ki yie yaa tiadi n ηani ki pia ti kpiagidi ki ñuliti, ki ñaagi bi bena wula gbanñagiditi.
- ⁷ A bonfuodinaada siiga nni yendo den teni bi maleki-leleediba yeni wula tadibuomu lele, yaamu n gbie leni U Tienu yua n ye hali yaa yogunu kuli pabienli cuonu.
- ⁸ U Tienu kpiagidi leni o paaciamu den teni ke o dieli gbie leni i muñii. Oba kuli ki den fidi ki kua U Tienu diegu nni hali bi maleki-leleediba n kubi yaa falabiadi-leleedi n baa tieni ki dudi.

Doagidima 16

- ¹ N den gbadi u nialiciamu ke u maadi U Tienu diegu nni ki yedi bi maleki-leleediba: «Gedi mani ki wuli ki tinga nni U Tienu pabienli cuonu yu n ye tadibuomu lele nni.»
- ² O maleki-kpialo den gedi ki wuli yaala n ye o tadibuoga nni ki tinga nni, ke yaa sinala n bia ki koani boncianla cuo yaa niba n pia ki fuayanga maalima ki gbaani ki kpiagidi o nannanli.
- ³ O maleki-lielo den wuli yaala n ye o tadibuoga nni mi ñincianma po, ke mi lebidi ki tua soama yaama n tie nani mi tinkpisoama yeni, ke yaala n fo ki ye mi ñincianma nni kuli kpe.
- ⁴ O maleki-taalo den wuli yaala n ye o tadibuoga nni i kpeni leni a ñinbuna po, ke lani mo lebidi ki tua soama.
- ⁵ N den gbadi ke yaa maleki n die mi ñima kuli yedi: «Fini yua n ye moala, Ki den kpa ye mo, Yua n gagidi ki ηani, A tiegi leni ηan jia Leni bi niba yaa buudi.

- 6 A teni ke bi ñuni ban den wuli yaa nigagidiñanba leni yaa sawalipuaba kuli soama. Bi ñani yene.”
- 7 N go den gbadi ke u nialu ñani li padibinbinli kani ki yedi: «Yeni de, fini o Diedo U Tienu, U Paaciamu Kuli Daano, A bujjali tie moamoani ki go tiegi.”
- 8 O maleki-naalo den wuli yaala n ye o tadibuoga nni u yienu po ke u baa u paalu ki fulini bi niba leni u fantama.
- 9 Ku tontonbiadigu den fulini ba ke bi sugidi U Tienu yeli, wani yua n die laa falabiadi yeni. Baa den lebidi bi yama ki kpiagi U Tienu.
- 10 O maleki-muulo den wuli yaala n ye o tadibuoga nni ki fuayanga bali kalikaanu po ke o diema kuli biigi. Bi niba den ñmani bi landi kelima bi funfunma po,
- 11 ki sugidi tanpoli U Tienu kelima bi funfunma leni bi sinala po. Ama baa den lebidi bi yama bi tuonbiada po.
- 12 O maleki-luobilo den wuli yaala n ye o tadibuoga nni u kpenciamu Yufilata po ke u ñuudi, ki baa pigidi u sanu yaa diema n ye hali puoli po yaa badiba n baa tagi naankani.
- 13 N den laa cicibiadimu taa, yaamu n tie nani a loanda yeni, ke mu ñani o bonfuodibiado ñoabu nni leni ki fuayanga ñoabu nni leni o sawalipua-faadaano yaa ñoabu nni.
- 14 Mu tie yaa cicibiadimu n tiendi yaa bancianma n tie mi maalima. Mu caa ki tinga kuli badiba kani, ki baa taani ba bu toabu po U Tienu U Paaciamu Kuli Daano dacianli daali.
- 15 O Diedo yedi: «Diidi, n baa cua ki ludi yi nani li conconli yeni. Li pamanli baa ye leni yua n gu ki kubi o tiayiekaadi ke wan da cuoni mubili ban le o fe.”
- 16 Mu cicibiadimu yeni den taani ñanduna badiba yeni Ebilu maama n yi yaa kaanu Amagedo po.
- 17 O maleki-leleelo den wuli yaala n ye o tadibuoga nni mi fawaama nni. U Tienu diegu nni, u nialiciamu den maadi u bali kalikaanu kani ki yedi: «Li tieni ki dudi n yeni.”
- 18 Mi tañigima leni i niali leni i tatantani leni mi tindigibicianma den tieni. Hali bi niba n cili ki ye ñanduna nni ki taa ki pundi hali moala, laa tindigibima buolu daa tieni.
- 19 U dociamu tinga den yagidi kaani taa. I nilanbuoli dogi mo den baa ki mumudi. U Tienu den tiadi u dociamu Babilona yeni po, ki baa teni wun ño yaa duven n ye o pabiencianli tadiñokaaga nni.
- 20 A kpendega kuli den bodi, baa go den laa a juana mo.

21 A tatanciama, ya n den kpiagi hali boncianla mo den ñani tanpoli ki baa bi niba po. Bi niba den sugi U Tieniu kelima a tatana yeni falabiado po, kelima laa falabiado den bia ke li kandi.

Doagidima 17

1 Lani yaa maleki-leleadiba n den kubi tadibuomu lele yeni siiga nni yendo den cua n kani ki maadi leni nni ki yedi: «Cua na, n baa waani a ban baa jia ti buudi leni li poconconcianli yaali n ka mi ñincianma po ki cuo li yaa cuonu.

2 Ki tinga nni badiba den ñua o ki conbi leni lini, ki tinga nni yaaba mo ñuni o yaa duven n tie o conconma ki gaadi.»

3 O den taa nni nani ti dangidi yeni ki gedini nni mi fanpienma po. N den laa o pua ke o jagi yaa fuayanga n moani, ke yaa yela n sugidi U Tieniu taabi ki kaani kuli. Ki den pia yula lele leni yina piiga.

4 O pua yeni den yie ti tiamoandi leni yaadi n moani colicoli, ki go bobi wula leni yaa tanbila n pia mayuli boncianla leni yaa lanbima yaa dunga pa boncianla. O den muubi wula tadiñokaaga ke ki gbie leni o conconma cagindi leni mi joagindi kuli.

5 O yutunli po den pia yaa yeli n tie bondoaginkaala: "U dociamu Babilona, a poconcona leni ki tinga cagindi kuli yaa naa."

6 N den laa ke o pua yeni ñuni bi nigagidiñanba soama leni Jesu siedinba yaa soama hali ki gaadi. Min den laa o yeni, li den paki nni boncianla.

7 Maleki den yedi nni: «Be yaa po ke li paki a? N baa doagidi apo li bondoaginkaala, o pua leni wan jagi yaa fuayanga ke ki pia yula lele leni yina piiga yeni.

8 Dan laa yaa fuayanga yeni den kpa ye, waa go ye moala. O baa do ki ña u kulu nni, ki gedi mi bodima nni. Ki tinga nni yaaba siiga yaaba yaa yela n kaa diani li miali tili nni hali ñanduna tagima yogunu, bi yaa laa ki fuayanga yua n den kpa ye, kaa go ye moala, ki go baa cua ki yaa ye yeni, li baa paki ba.

9 Line bua o nilo n kpaagi lipo leni mi yanfuoma. A yuleleeda yeni tie o pua yeni n ka yaa joaleleeda po.

10 A go tie badiba lele. Bi siiga nni bonba muu den pendi, yendo ye moala, yua n sieni daa cua. O yaa cua o baa tieni u yogunu waamu bebe.

11 Yaa fuayanga n den kpa ye kaa go ye moala yeni tie o badiniilo, ki moko tie bi badi leleadiba yeni siiga yendo, ki caa mi bodima nni.

12 Dan laa yina piiga ya yeni tie badiba piiga yaaba n daa ga bi diema, ama ki fuayanga yaa dini li bali yaa yogunu, bi mo baa taani leni o ki je li bali ki tua badiba u yogunu waamu bebe po.

13 Bikuli baa pia jagiyenli, ki pa ki fuayanga bi paalu leni bi bali.

14 Bi baa tuogi bu toabu leni ki Pebiga, ama ki Pebiga baa paadi ba kelima o tie bi diediba Diedo leni bi badiba Bado. Wan den yini ki gandi yaaba, yaaba n tie o nidugikaaba, baa taani leni o ki moko n paadi ba.”

15 Maleki yeni go den yedi nni: «Dan laa yaa ñima ke mi yaba yeni, li poconconli n ka yaama yaa po yeni, mi tie i nibuoli leni a nigola leni mi diema boncianla, leni i mabuoli.

16 Dan laa yina piiga leni ki fuayanga yaaga yeni baa nani li poconconli, ki koadi o pima kuli, ki ña o mubili. Bi go baa je o gbanandi, ki buoni o.

17 Kelima U Tienu puni ba yaa yantiayenli ki baa tieni o yanjagili, ki pa ki fuayanga bi bali hali U Tienu maama n tieni ki dudi.

18 Dan laa yaa pua yeni tie yaa dociamu n die ki tinga badiba kuli.”

Doagidima 18

1 Lani yaa puoli n den laa malekitoa ke o ñani tanpoli po ki ji. O den pia li bali boncianla, o kpiagidi mo den yendi ki tinga.

2 O den kpaani leni u nialciamu: «U baa, u baa, u dociamu Babilona baa. U tua mu cicibiadimu yekaanu, Muni i bilisinba buoli kuli yekaanu, Leni yaa bonyugiditi n joagini Ki gundi mo n jiidi naankani.

3 U tua yeni Kelima i nibuoli kuli den ñuni Yaa duven n tie U pabienli conconma ki gaadi. Ki tinga badiba den ñua u Ki conbi leni u, Ki tinga kpenda mo den tua piada Kelima u yenganbua-kandikaama po.”

4 N go den gbadi nialito ke u maadi tanpoli po ki yedi: «Yinba n niba, yin ña mani u niinni, Ke yin da taani leni u u tuonbiadi nni, Ke yin da ti taani leni u falabiado nni.

5 Kelima u tuonbiadi dogini Ki pundi hali tanpoli po, U Tienu mo tiadi Wun tieni yaa biadima kuli.

6 Guani u nani wun den tieni yi maama, Ki pa u taalima lie wun den tieni yaala po. Wun den tieni duven yeni Yaa tadiñokaaga nni, Tieni mani upo yeni taalima lie.

7 Wun den kpiagidi u yuli Ki kuani u yama mi yemanma nni Ke li pendi ki pundi yaa bianu, Pa u mani mi funfunma leni li paboanli Ki pundi laa bianu. Kelima u yedi u pali nni: «N ka u bali kalikaanu po Ki tie pobado, mii tie kpepuoli ka. N kan le kuuma paboanli.»

8 Kelima lankuli yaa po yaa falabiadi n tie na baa baa upo dayenli: Mi kuuma, li paboanli leni mi konbiadima. Bi baa buoni u leni mi fantama, kelima U Tienu, yua n jia leni u ti buudi ki cuo u, pia u paalu.

- ⁹ Ki tinga badiba yaaba n den nua u ki conbi leni u ki taani leni u, ki puni bi yula wun den ye yaa yemanma nni hali ke li pendi, bi yaa laa u buonma muñii, bi baa buudi ki mua upo i kumoe.
- ¹⁰ Ti jawaandi baa cuo ba kelima u funfunma po, ban piadi ki sedi foagima ki tiani: «Fala, fala, fini u dociamu, Fini Babilona, Yaa dogu n den pia u paaciamu. A buudi baa apo yenma Ki yogunjenjenga nni.»
- ¹¹ Ki tinga kpenda pala baa boandi, bi baa buudi upo kelima oba kuli ki go da ban caa foagima ki ban kpendinni yaa tiadi,
- ¹² yaadi n tie wula leni ñanjilifa, leni yaa tanbila n pia mayuli boncianla leni yaa lanbima yaa dunga pa boncianla, leni len yaa caba, leni yaa caba n moani leni ya n yi sua leni ya n moani colicoli, leni yaa daadi n pia u nuulimanu buoli kuli, leni yaa tiabuoli n tagi leni a luonñina, leni yaa tiabuoli n tagi leni yaa daadi n ñani boncianla, leni yaa tiadi n tagi leni ti kumoandi leni ti kuboandi leni yaa tanpiena buolu n ñani boncianla,
- ¹³ leni sinamomi dapaga, leni yaa tisinma yaa nuulu n mani, leni tulale, leni mili, leni a dugibila, leni duven leni mi kpama, leni mi yonñanma, leni ñalikama leni i ne leni i pe, leni i taami leni ti toateliti leni i yonbi leni bi naani.
- ¹⁴ Ki tinga kpenda go baa yedi laa dogu: «A nuni n den moani yaa bonluonkaala po kuli foagidi leni a. Dan den kpie yaa kpama nni ki pia yaa kpiagidi kuli pendi, a kan go le la hali abada.»
- ¹⁵ Yaa kpenda n den baa mi piama u dociamu yeni niinni baa piadi ki sedi foagima kelima u funfunma jawaandi po. Bi pala baa boandi ban buudi
- ¹⁶ ki yedi: «Dain, o falaciamo baa u dociamu, Yaa dogu n den laa len tiadi, Ki go laa ti tiamoandi Leni yaadi n moani colicoli, Ki bobi wula leni yaa tanbila N pia mayuli boncianla Ki ñuliti ki pelini Leni yaa lanbima yaa dunga n pa. Laa ñalimanciamo kuli Bodi yenma ki yogunjenjenga nni.»
- ¹⁷ Ti ñinbiaciandi danba leni yaaba n kua ti niinni, leni ti tuonsoanba, leni yaaba n tuuni bi tuonli mi ñincianma nni kuli den piadi ki sedi foagima,
- ¹⁸ ki laa u dogu yeni buonma muñii ki tiani: «U laa dogu n den naani leni u naa dociamu?»
- ¹⁹ Bi den taa mi tama ki wuli bi yula po ki mua i kumoe ki tangi: «Fala, fala baa u dociamu, yu yaa piacianma po n den teni ke yaaba n pia ti ñinbiaciandi mi ñincianma nni kuli tua piada. U bodi yenma yogunjenjenga nni nilo ki go ye u niinni.»
- ²⁰ Tanpoli, mangi a pali u bodima po. Yinba bi nigagidiñanba, Bi tondiba leni bi sawalipuaba kuli Mo n mangi yi pala. Kelima U Tienu tu yipo li panli Ki jia u ti buudi.”

²¹ Lani yaa maleki n pia u paalu boncianla den yua yaa tancianli n naani leni li naacianli, ki luni li mi ñincianma nni ki yedi: «Yene ke bi baa pieneni Ki lu u dociamu Babilona, Ke bi kan go le u hali abada.

²² Fini Babilona, Bi kan go gbadi a niinni Bi kogidipuaba leni ti baantiadi, Leni yaaba n piebi mu yelimu, Leni yaaba n piebi kakacinba Yaa niali hali abada. Bi kan go le tuonbanmaba kuli daano A niinni hali abada. Bi kan go gbadi naali moe A niinni hali abada.

²³ Ki fidisanga yenma Kan go yendi a niinni hali abada. Bi kan go gbadi li pocaan-pamanli Niali a niinni hali abada. Kelima a kpenda den tie Bi nicianba ki tinga nni, A den boandi i nibuoli kuli Leni a tanbipuali.

²⁴ Fini Babilona niinni ke bi den laa bi sawalipuaba, bi nigagidiŋanba leni ban den kodi yaaba ki tinga nni kuli yaa soama.”

Doagidima 19

¹ Lani yaa puoli n den gbadi ke ku fuugu tieni tanpoli nani yaa niligu n yaba yaa fuugu, ke bi tua: «Aleluya. Ti Tienu n die mi tindima Leni ti kpiagidi leni u paaciamu

² Kelima o buudi tiegi Ki go tie moamoani. O den jia ti buudi Leni li poconconcianli ki cuo o, Wani, yua n den joagini Ki tinga leni o conconma. O den tu o naacenba soawulima panpaani Ki buali bi soama o nuu nni.”

³ Bi go den kpaani ki yedi: «Aleluya. Ban juu u dociamu yaa muñii Baa do hali yaa yogunu kuli.”

⁴ Bi piiliedi n nikpenaadiba leni a bonfuodinaada den gbaani ki kpiagi U Tienu yua n ka li bali kalikaanu po ki yedi: «Amina. Aleluya.”

⁵ U nialu den maadi u bali kalikaanu kani ki yedi: «Pagi mani ti Tienu, Yinba o naacenba yaaba n fangi o, Taliginba leni bi paatieba kuli.”

⁶ Lani n den gbadi ku fuugu ke ku tie nani yaa niligu n yaba yaa fuugu, ki go tie nani mi ñincianma yaa fuugu, leni i tatantanciami yaa fuugu yeni, ke ku tua: «Aleluya. O Diedo U Tienu, U Paaciamu Kuli Daano cili o diema.

⁷ Tin mangi mani ti pala Ki yaa pia li pamancianli Ki kpiagi o, kelima ki Pebiga Potaali yogunu pundi, O pocaano bogini ki bobi.

⁸ Bi puni o wan bobi len yaa tiadi, Ke ti pieneni ki ñuliti ki ŋani cain.” Len yaa tiadi yeni bundima tie bi nigagidiŋanba teginma.

⁹ Lani maleki yeni den yedi nni: «Diani yaa maama n tie na: li pamanli ye leni ban yini yaaba ki Pebiga pocaajiema po.” O go den yedi nni: «Mi naa maama tie U Tienu n maadi yaa moamoani.”

10 N den gbaani o taana kani ki baa kpiagi o, ama o den yedi nni: «Da tieni yeni. N tie fini leni a kpiiba, yaaba n kubi Jesu yaa sieda kuli yaa tuonsoanlielo. Kpiagi U Tienu. Kelima Jesu yaa sieda n teni ke bi soani mi naa maama.»

11 Lani n den laa ke tanpoli luodi ki yaa, ke o tanpieno se. Yua n jagi o, yi o Dugika leni o Moamoandaano. O bujjali tiegi, o togidi bu toabu mo leni mi teginma.

12 O nuni tie nani mi fantanlanma yeni, o ciibi mu badifogilimu boncianla. O yeli diani ki taabi o, oba kuli n ki bani yaa yeli kali wani oba.

13 O yie mi soama n yayadi yaa tiayiekaagu po. O yeli tie U Tienu Maama.

14 Tanpoli toagola den ŋua o ki jagi i tanpieni, ki laa yaa len tiadi n pieni ki ŋani cain.

15 Yaa jugisiega n mani, den ñani o ñoabu nni wan baa pua i nibuoli leni yaaga. O muubi ti kudi badigbiamu ki baa gobidi ki kpaaba. O baa ŋmaa duven ŋanbikaanu nni yu n tie U Tienu U Paaciamu Kuli Daano pabiencianli nni.

16 O yeli yaali n tie na diani ki taabi o kpalibu leni o panli kuli po: Bi badiba Bado Leni bi diediba Diedo.

17 N go den laa maleki ke o se u yienu nni ki kpaani ki yedi yaa bonyugiditi n yugi tanpoli kuli: «Yin taani ki cua mani U Tienu jecianma po,

18 ki je bi badiba gbanandi, bi toatieba yudanba gbanandi, bi paatieba gbanandi, i taami leni bi tandanba gbanandi, bi niba kuli gbanandi, i yonbi leni yaaba n die bi yula, taliginba leni bi paatieba kuli yaadi.»

19 N go den laa ki fuayanga leni ŋanduna badiba leni bi toagola, ke bikuli taani ki baa tuogi bu toabu leni yua n jagi o tanpieno leni o toagola yeni.

20 O den cuo ki fuayanga, wani leni o sawalipua-faadaano, yua n den tiendi mi bancianma o nintuali ki boandi yaaba n ga ki fuayanga maalima ki go gbaani ki kpiagi o nannanli. O den luni bani bonba lie kuli ke bi fo ku fantanbuogu nni, li cidibili n co naani.

21 Wani, yua n jagi o taamo yeni, den ku bi toagola ya n sieni leni yaa jugisiega n ñani o ñoabu nni, ke ti bonyugiditi kuli dini bi gbanandi ki guo.

Doagidima 20

1 N den laa maleki ke o ñani tanpoli po ki ji, ki pia u kulu yaa sendabiga, ki muubi ti kpaaciandi o nuu nni.

2 O den cuo o bonfuodibiado, o waakpelo yeni, lani n tie, ku tuotabigu yudaano Sutaani, ki loli o hali bina tudili po.

- 3 O den luni o u kulu yeni niinni ki luoni u buliñoabu ki tabini mi maalima ke wan da go boandi i nibuoli hali bina tudili yeni n baa pendi. Lan yaa pendi, tiladi bi go baa loti o u yogunu waamu po.
- 4 N den laa i bali kalikaani, ke yaaba n ka ipo den baa li bali ki baa jia ti buudi. N go den laa ban jendi yaaba yaa yula yaa naani kelima Jesu yaa sieda po leni U Tienu Maama po, leni yaaba n kaa den gbaani ki kpiagi ki fuayanga leni ki nannanli, kaa ga o maalima bi yutuna yaaka bi nii po. Bi den goa ki baa li miali ki die leni Kilisiti hali bina tudili.
- 5 Line n tie bi tinkpiba fiikpiama. Yaa tinkpiba n sieni wani ki den fii hali bina tudili yeni n baa pendi.
- 6 Li pamanli ye leni yaa nigagidiŋanba n fii bi tinkpiba fiikpiama nni. Mi kuliedima naa pia paalu bi yaa po, ama bi baa tie U Tienu leni Kilisiti yaa kopadicianba, ki taani ki yaa die leni Kilisiti hali bina tudili.
- 7 Bina tudili yeni yaa pendi, bi baa loti Sutaani wan ña o kpaadidieli nni.
- 8 O baa ña ki boandi i nibuoli, yi n ye hali ki tinga kaannaadi kuli, lani n tie Gogi leni Magogi, ke wan fidi ki taani baa bu toabu po. Bi coali baa tie nani mi ñincianma tanbiima yeni.
- 9 Bi den ñani ki tinga nni kuli ki cua ki baa U Tienu n bua yaa dogu, ki lindi ki cebini bi nigagidiŋanba toanagili leni o dobuadu. Ama mi fantama den ñani tanpoli po ki buoni ba.
- 10 Bi den luni ku tuotabigu yudaano yua n den boandi ba, u fantankpenu nni, li cidibili n co mi fantama naani, ki fuayanga leni o sawalipua-faadaano n ye naankani, ke bikuli baa ye leni mi funfunma u yensiinu leni ku ñiagu kuli hali yaa yogunu kuli.
- 11 Lani n den laa u bali kalikaanpienciamu leni yua n ka u po. Ki tinga leni tanpoli kuli den sani ki foagidi o kani, ke baa go laa ba.
- 12 N go den laa bi tinkpiba kuli, bi paatieba leni taliginba kuli, ke bi se u bali kalikaanu nintuali. Bi den gbabidi a tila. Bi go den gbabidi titoali, yaali n tie li miali tili. Bi den jia ti buudi leni bi tinkpiba nani bi bontienkaala n den tie maama, ki nua ban den diani bipo yaala a tila yeni niinni.
- 13 Mi ñincianma den cedi ke yaa tinkpiba n ye mi niinni ñani, mi kuuma leni bi tinkpiba kaanu moko den cedi ke yaa tinkpiba n ye bi niinni ñani. Bi den jia leni yua kuli ti buudi nani o bontienkaala n den tie maama.
- 14 Bi den luni mi kuuma leni bi tinkpiba kaanu u fantankpenu nni. U fantankpenu yeni tie mi kuliedima.
- 15 Ban ki den laa yua yaa yeli ke li diani li miali tili nni kuli, bi den luni o u fantankpenu nni.

Doagidima 21

- 1** N den laa o tanpopaano leni ki tinpanga, kelima o tanpokpialo leni ki tinkpiaga kuli den bodi, mi ñincianma moko ki go den ye.
- 2** N den laa u dogagidiŋamu, Jelusalema-paano, ke u ñani U Tienu kani tanpoli po ki ji. U den bogidi uba, ki bobi nani o pocaano n baa tieni o calo po maama.
- 3** N den gbadi u nialiciamu ke u maadi u bali kalikaanu kani ki yedi: «Diidi ki le, moala U Tienu yekaanu ye bi nisaaliba siiga. O baa ye leni ba, bi baa tie o nibuolu, wani U Tienu oba baa ye leni ba ki tie bi Tienu.
- 4** O baa duuni ki ñani ti ninsiidi kuli bi nuni nni. Mi kuuma kan go yaa ye, li paboanli, leni a bubula, leni mi funfunma moko kan go yaa ye, kelima li bonkpiala pendi.”
- 5** Yua n den ka u bali kalikaanu po den yedi: «Diidi ki le, n teni ke li bonla kuli kpandi bonpanla.” O go den yedi: «Ɗan diani laa maama kelima mi tie moamoani ki go tie madugikaama.”
- 6** O go den yedi nni: «Li gbeni. N tie Alifa leni Omega, mi cilima leni mi juodima. U ñunñuunu n pia yua kuli, n baa pa o wan ño li miali ñinbunli kani ki kan pa liba kuli.
- 7** Yua n koani mi jama ki paadi baa baa laa sela kuli, n baa tie o Tienu, o mo baa tie n biga.
- 8** Ama bi jawaandanba, leni yaaba n ki daani leni ti cagindi danba, leni bi nikpaba, leni mi conconma buoli kuli danba, leni u ñoagubiadu danba, leni i buli danba, leni yaaba n pua mi faama kuli, bikuli yekaanu baa tie mi fantama leni li cidibili n co yaa kpenu nni. Lani n tie mi kuliedima.”
- 9** Lani yaa maleki-leleediba n den kubi yaa tadibuo-leleedimu n gbie leni i falabiadi-leleedi-juodike siiga nni yendo den cua n kani ki maadi leni nni, ki yedi: «Cua na, n baa waani a o pocaano, yua n tie ki Pebiga pua.”
- 10** U Tienu Fuoma den cuo nni, ke maleki den gedinu nni yaa joacianli n kpedi yuli po. O den waani nni u dogagidiŋamu Jelusalema, ke u ñani U Tienu kani tanpoli po ki ji.
- 11** U den pia U Tienu kpiagidi, ki ñuliti nani jasipe tanli yaali yaa dunga n pa ki tie nani mi tanpenpelinma yeni.
- 12** U bilinciamu den pia, ki go kpedi, ki lindi ki cebini u. U den pia piiga n buliñoajala lie, ke piiga n malekinba lie se a buliñoajala yeni kani. Isalele piiga n buoliedi yela den taabi a buliñoajala yeni po.
- 13** Puoli po pia buliñoajala taa, jienu po buliñoajala taa, ganu po buliñoajala taa, nintuali po mo buliñoajala taa.

- 14 U dogu bilinciamu yeni den pia piiga n tanpuuna lie, ke ki Pebiga piiga n tondiliediba yela taabi apo.
- 15 Yaa maleki n den maadi leni nni yeni den kubi wula bonbiigikaala yaala n tie nani li kankagili yeni, ki baa biigi u dogu leni u buliñoajala leni u bilinciamu.
- 16 U dogu yeni kaannaadi den da. U foagimu leni u pianu kuli den da. Maleki den biigi u leni li bonbiigikaala, ki sua ke u foagimu tie piiga n tudalie, ke u pianu leni u kpedima kuli da yeni.
- 17 O den biigi u bilinciamu ki sua ke u piano tie kobiga n piinaa n nukpanduna naa. Maleki den biigi nani bi nisaaliba n bigidi maama yeni.
- 18 U bilinciamu yeni den ma leni jasipe tana, ke u dogu uba mo ma leni yaa wula n nani cain ki tie nani ki maduubiga yeni.
- 19 Bi den tieni u dogu bilinciamu tanpuuna yaa tana n pia mayuli boncianla. Bi den tieni li tanpuukpiali jasipe, li tanpuulieli safila, li tanpuutaali kaliseduana, li tanpuunaali emeloda,
- 20 li tanpumuuli sadonisa, li tanpuuluobili saliduana, li tanpuuleleeli kisolita, li tanpuuniili belila, li tanpuuyiali topasi, ki tanpuupiiga kisopasa, li piiga n tanpuuyenli iyasinta, li piiga n tanpuulieli ametisi.
- 21 A piiga n buliñoajalieda den tie piiga n pelinba lie, buliñoajabu kuli den ma leni peli yendo bebe. U dogu yeni fanma den tie yaa wula n nani ki tie nani ki maduubiga yeni.
- 22 Mii den laa U Tienu diegu lienni kelima wani o Diedo U Tienu u Paaciamu Kuli Daano, leni ki Pebiga tie u kaangagidijamu.
- 23 U dogu yeni kaa bua yienu, u kaa bua nmaalo, kelima U Tienu kpiagidi baa yendi u, ki Pebiga moko tie u fidisanga.
- 24 I nibuoli kuli baa cuoni u yenma nni, ki tinga badicianba baa kpendinni upo bi kpiagidi.
- 25 U dogu yeni buliñoajala baa yaa yogunu kuli ki kan yaa luondi, kelima ku ñiagu kan yaa ye.
- 26 Bi baa kpendinni u niinni i nibuoli kpiagidi leni i jigidi.
- 27 Joagindi baa kuli kan baa ki kua u niinni. Yua n tiendi ti cagindi leni yua n pua mi faama kan kua u niinni, kali yaaba yaa yela n diani ki Pebiga tili nni, li miali tili nni yeni, bani bebe n baa baa ki kua u niinni.

Doagidima 22

- 1 Lani maleki yeni den waani nni li miali kpenciamu yu n tie yengiyengi nani mi tanpenpelinma yeni, ke u ña U Tienu leni ki Pebiga bali kalikaanu kani.

- ² U dogu fanma siiga leni u kpenciamu boanjaalieda po yaa miali n kan gbeni tibu ye ki luoni piiga n taalima lie binli kuli, ŋmaali kuli yenma. Bu faadi baa tie i nibuoli paagima po.
- ³ U Tienu solindi kaa go ye. U Tienu leni ki Pebiga bali kalikaanu baa ye u dogu yeni niinni. O naacenba baa kpiagidi o,
- ⁴ ki nua o nunga, o yeli mo baa taabi bi yutuna.
- ⁵ Ku ñiagu kan go yaa ye. O naacenba kan go bua fidisanga, bi kan bua yienu yenma mo kelima o Diedo U Tienu baa yendi bipo. Bi baa die hali yaa yogunu kuli.
- ⁶ Maleki yeni go den yedi nni: «Laa maama tie madugikaama, ki go tie moamoani. O Diedo U Tienu yua n puuni bi sawalipuaba o Fuoma soani o maleki wan waani o naacenba yaa bonla n baa tieni tiladi ke li kan waagi.»
- ⁷ O yedi: «Diidi, n cuama kan waagi. Li pamanli ye leni yua n tuo ki kubi li naa tili sawalipua-maama.»
- ⁸ Mini Jan n den gbadi ki go laa laa bonla kuli. Min den gbadi ki laa la yaa yogunu, n den gbaani yaa maleki n waani nni la nintuali, ki baa kpiagi o.
- ⁹ Ama o den yedi nni: «Fangi a yuli ki da tieni yeni. N tie a tuonsoanlielo, leni a kpiiba bi sawalipuaba, leni yaaba n tuo ki kubi yaa maama n ye li naa tili nni kuli yaa tuonsoanlielo. Kpiagi U Tienu.»
- ¹⁰ Lani maleki yeni den yedi nni: «Dan da wuoni li naa tili sawalipua-maama kelima li yogunu kuli.
- ¹¹ Yua n naa tiegi n suagi ki yaa tiendi yaala n ki tiegi. Yua n joagini n suagi ki yaa joagini o yuli. Yua n tiegi n suagi ki yaa tiendi yaala n tiegi. Yua n gagidi ki ŋani n suagi ki yaa gagidi ki ŋanbidi.»
- ¹² Jesu yedi: «Diidi, n cuama kan go waagi. N baa cua leni n panpaani ki pa yua kuli nani o tuona n tie maama.
- ¹³ N tie Alifa leni Omega, o kpialo leni o juodika, mi cilima leni mi juodima.
- ¹⁴ Li pamanli ye leni yaaba n ŋuudi bi liada, ke ban baa ki yaa di li miali tibu bonluonkaala, ki go yaa tagi ki kua u dogu buliñoana kani.
- ¹⁵ Ama i sangbanli, u ñoagubiadu danba, mi conconma buoli kuli danba, bi nikipaba, i buli danba, yaaba n bua mi faama ki go pua ma kuli baa ye niinpo.
- ¹⁶ Mini Jesu den soani n maleki ke wan doagidi yipo laa bonla kuli Kilisiti n yini yaaba nitaana nni. N tie Dafidi benkpele leni o puolinuanu, ki go tie ki tiŋanmabiga yaaga n yendi ki ñuliti.»
- ¹⁷ Mi Fuoma leni o Pocaano kuli yedi: «Cua na!» Yua n gba kuli moko n yedi: «Cua na!» U ñunñuunu n pia yua kuli n cua. Yua n bua kuli n cua, ki yaa ñu li miali ñima ke panpaani ki ye.

18 N tuodi ki waani yua n gbadi li naa tili sawalipua-maama kuli: o nilo yaa pugini lipo bonlaba, U Tienu baa pugini o panpaani po yaa falabiadi n diani li naa tili nni.

19 O nilo yaa ñani bonlaba li naa tili sawalipua-maama nni, U Tienu baa ñani o biinu li miali tibu nni leni u dogagidiŋamu nni, ban maadi yaala yaa maama li naa tili nni.

20 Yua n saa i moamoani yaa bonla n tie na po yedi: «Yeni de, n cuama kan waagi.» Amina, ŋan cua, o Diedo Jesu.

21 O Diedo Jesu yaa ŋanbili n yaa ye leni yikuli.

Esclarecimento

Trata-se de iniciativa particular, com os seguintes objetivos: (i) colaborar para divulgação dos diversos textos bíblicos disponíveis, e, (ii) facilitar o acesso a esses textos, inclusive por meio de download.

Todo esforço em tornar a Palavra de Deus acessível a todos, em quaisquer localidades e falantes das mais diversas línguas, precisa ser um objetivo de todos os que são guiados pelo Espírito Santo. Ele inspirou o profeta Jeremias a dizer “não ensinará jamais cada um ao seu próximo, nem cada um ao seu irmão, dizendo: Conhece ao SENHOR, porque todos me conhecerão, desde o menor até ao maior deles, diz o SENHOR” (Jer. 31:34).

Jesus, também, falou assim: “e será pregado este evangelho do reino por todo o mundo, para testemunho a todas as nações” (Mat. 24:14).

Muitas organizações foram constituídas com o propósito de fazer a Bíblia disponível nas diversas línguas. Não é uma tarefa simples. Anos de trabalho, dedicação e entrega são necessários para esta tão extraordinária missão.

O texto deste trabalho está disponível na internet, em páginas eletrônicas de organizações que produzem ou divulgam bíblias, sem acréscimos de notas ou comentários. Assim, reconhecendo e respeitando os direitos que possuem sobre seus trabalhos, incumbe a todos os que amam a Palavra de Deus, o esforço em contribuir para amplificar sua divulgação.

Se possível, faça download do texto, para que sejamos, também, guardiões da Bíblia, e, com isso, preservando-a para as futuras gerações.

Divulga a Palavra de Deus, ela mostra o Caminho e permite a todos, que se conheça Sua vontade, em todos os lugares e épocas.

Marcel da Glória Pereira
2021, Vitória/ES - Brasil